Chris Harman

KAYBEDİLMİŞ DEVRİM

Almanya 1918 - 1923

Çevirmen: Cengiz Alğan

pencere yayınları

Chris Harman

KAYBEDİLMİŞ DEVRİM

Almanya 1918-1923

Bu kitabın Yayın hakları
Pencere Yayınlarına aittir
Birinci Baskı: Nisan 2011
Kapak: Hüseyin Yoldaş
The Lost Revolution Germany 1918 to 1923 Bookmarks 1982
baskısından çevrilmiştir.
Baskı: Barış Matbaası
Davutpaşa Cad. Güven San. Sitesi C Blok No: 291
Topkapı-İstanbul Tel: (0212) 674 85 28

Yayın Yönetmeni: Muzaffer Erdoğdu

ISBN 978-605-4049-41-7

PENCERE YAYINLARI: 265
pencereyayinlari@hotmail.com

Osmanağa Mah. Pavlonya Sok. Nuhoğlu İşhanı No. 10/6
Kadıköy / İSTANBUL TEL: (0216) 414 64 41

Chris Harman

KAYBEDİLMİŞ DEVRİM

Almanya 1918-1923

Çeviren: Cengiz Alğan

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
1. Fırtına Öncesi	13
2. 4 Ağustos 1914	27
3. Kasım Devrimi	52
4. İşçi İktidarı Günleri	65
5. Spartakist Günleri	92
6. İç Savaş Ayları	122
7. Bavyera Sovyet Cumhuriyeti	160
8. Birinci Yılın Bilançosu	186
9. 1920 - Kapp Darbesi	204
10. 1921 Mart Çılgınlığı	245
11. Kriz Yılı 1923	280
12. Sıcak Yaz	303
13. Alman Ekimi	329
14. Yenilginin Mirası	377
Mini Sözlük	383
Siyasi Örgütler	396

SUNUŞ

Kayzer Aleksandır Alayı, devrimin saflarına katılmıştı; askerler, akın akın kışlalarından çıkarak dışarıda sevgi gösterileriyle kendilerini bekleyen kalabalıkla bütünleşiyorlardı; erkekler heyecanla el sıkışıyorlar, kadınlar ve genç kızlar askerlerin yakalarına birer çiçek iliştirip onları coşkuyla kucaklıyorlardı. Subayların şapka ve üniformalarındaki şeritler sökülüyordu... Geçit halindeki işçi ve asker guruplarının ardı arkası kesilmiyordu... Askeri kamyonların üzerinde, yakalarına kızıl kurdelala iliştirmiş işçi ve askerlerlerden bazıları makineli tüfeklerin başında savaşmaya hazır bir tavırla çömelmişlerdi, diğerleri onların hemen yanında ayakta duruyor, kızıl bayraklar sallıyorlardı... Hem kamyonların üzerinde makineli tüfeklerin yanında kümelenmiş, hem de zorla el konulmuş özel araçların içinde tüfeklerini dizleri üzerine yatırmış işçiler ve askerler, tavır ve ifadeleriyle, devrimin çelik kararlılığını yansıtıyorlardı.[1]

Escherhaus Oteli, şimdi Kızıl Ordu'nun genelkurmay karargahı olarak kullanılıyor. Otelin odaları, kızıl askerlerle dolu... Dışarıda, silahlı insanların oluşturduğu kalabalık, sürekli bir devinim içinde. Denizciler, üzerlerinde hiçbir askeri işaret olmayan siviller, üniformaları ya da 'sivilleştirilmiş' askeri giysileri içinde dolaşan silahlı askerler, askeri kasket taşıyanlar, bereleliler, başı çıplak olanlar; elinde tüfek olanlar, makineli tüfek taşıyan-

1. Theodor Wolff, Through Two Decades (Londra 1936), aktaran H.C. Meyer, Germany from Empire to Ruin (Londra 1973), s.77.

lar, ya da sadece el bombaları ile silahlanmış olanlar: her şey bir arı kovanı gibi sürekli hareket halinde. Kasaları silahlı insanlarla dolu kamyonlar birbiri ardına gelip otelin önünde dururken, diğer yönden yaya asker gurupları marşlar söyleyerek alana doğru yaklaşıyorlar... Aralarında yaralıların da olduğu yorgun ve bitkin Kızıl Muhafızlar, kortejin en önünde yürüyorlar.[2]

Şık giysileri içindeki beyler ya da hali vakti yerinde zarif giysili hanımlar, sokağa çıkma cesareti gösteremiyorlardı. Sanki yer yarılmış ve burjuvazi bir anda ortadan kaybolmuştu. Ortalıkta dolaşanlar yalnızca işçiler, yani ücretli kölelerdi. Ama bu kez, silahlanmış durumdaydılar... Daha önce eşine hiç rastlanılmamış bir görüntüydü bu: üniformaları ya da iş elbiseleri içinde, ardı arkası kesilmeyen guruplar halinde gelip alana yığılan silahlı proleterler. O gün alandaki silahlı işçi ve askerlerin sayısı, 12.000 ile 15.0000 arasındaydı... Otelin önündeki kalabalığın görüntüsü, bir yanıyla 1 Mayıs gösterilerini andırıyordu belki, ama insanlara egemen olan ruh hali çok farklıydı...[3]

Yenilgiye uğrayan devrimler, çok geçmeden unutturulur. Hem zihinlerden, hem tarih kitaplarının dipnotlarından çıkarlar; birkaç uzman tarihçi dışında, sanki hiç yaşanmamışlar gibi, kimse söz etmez onlardan. Üç Alman kentindeki olaylara görgü tanığı olmuş üç ayrı insanın yukarıda aktardığım anlatımları, büyük bir devrimci ayaklanmaya tanıklık ediyor. Bunlar, binlerce kilometre doğudaki Rusya'da o günlerde yaşanmakta olanlarla benzerlik gösteriyor olmakla birlikte, Batı Avrupa'nın göbeğinde, ileri bir sanayi ülkesinde yaşanmış bir ayaklanmayı anlatıyor. Söz konusu olan, o günlerin İngiliz Başbakanı Lloyd George'a, Fransız Başbakanı Clemenceau'ya şunları yazdıracak kadar önemli bir ayaklanma: "Avrupa'nın bir ucundan diğerine, kitleler, siyasal, sosyal ve ekonomik tüm görümleri içinde, mevcut düzeni sorguluyor."[4]

2. Buersche Zeitung, 4 Mart 1920, aktaran Erhard Lucas, Märzrevolution 1920, cilt 1 (Frankfurt 1973), s.64.

3. Mitteilungsblatt, Münih, 23 Nisan 1919, aktaran Richard Grunberger, Red Rising in Bavaria (Londra 1973).

4. Aktaran E.H. Carr, The Bolshevik Revolution, cilt 3 (Londra 1966), s.136.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmış Alman devrimci hareketinin yenilgisi yeterince kavranmadığı sürece, bunu takip eden Nazizmi anlamak mümkün değildir. 1930'larda Avrupa'yı kasıp kavurmuş olan Nazi barbarlığı, yenilgiye uğramış devrimin yıkıntıları arasından doğmuştur. Buchenwald ve Auschwitz'e giden yol, 1919 ve 1920 yıllarında Berlin ve Bremen'de, Saksonya ve Ruhr'da, Bavyera ve Thuringia'da, hakkında çok az şey bilinen çarpışmalarla başlamıştır. Nazilerin simgesi olan gamalı haç, modern tarihe, ilk kez, bu çatışmalar sırasında karşı-devrimci askerlerin giysilerindeki amblem olarak girmiştir.

Almanya, kaybedilmiş devrimin izini bıraktığı tek ülke değildi. Almanya, Birinci Dünya Savaşı'nın bitimine doğru, dünyanın ikinci büyük sanayi ülkesiydi. Bu ülkede olan bitenlerin Avrupa'nın bütününde, özellikle de, Almanya'nın doğu sınırlarının hemen ötesinde uzanan Rusya'da henüz kurulmuş olan devrimci devlet üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olması kaçınılmazdı.

Devrimci Rusya'nın liderleri, Rusya'nın son derece geri koşullarında, Marksistlerin her zaman sınıflı toplumun son bulmasının maddi önkoşulu olarak gördükleri bolluklar ülkesini yaratmanın olanaksız olduğunu çok iyi biliyorlardı. Rusya'nın geri kalmışlığının beraberinde getirdiği açmazların üstesinden geleceği beklentisiyle, umutlarını uluslararası devrime bağlamışlardı.

Kasım 1918'de Alman monarşisinin yıkıldığı haberleri Rusya'ya ulaştığında, haberin nasıl bir coşku yaratmış olduğunu, o günlerin canlı tanığı Karl Radek şu ifadelerle dile getiriyor:

Onbinlerce işçi, adeta sevinç ve coşkudan sarhoş olmuştu. Böyle bir şeye asla yeniden tanık olmadım. İşçiler ve Kızıl Ordu askerleri, akşam geç saatlere kadar şehrin bir ucundan diğerine coşku içinde dolaşıp durdular. Dünya devrimi başlamıştı. Halk kitleleri, onun çelik adımlarını işitiyordu. Yalıtılmışlığımız sona ermişti.[5]

Dünya devrimi beklentisi, gerçekleşmeyecekti. 1914 ile 1918 yılları arasında kalan zaman dilimi, Rusya'nın yanısıra, Avustur-

5. Karl Radek, aktaran E.H. Carr, ibid, s.102.

ya-Macaristan ve Almanya'da imparatorlukların çöküşüne tanık oldu. Aynı yıllarda, sadece Moskova ve Petrograd'ta değil, fakat Berlin, Viyana ve Budapeşte'de işçi konseyleri yönetimi kuruldu. İngiliz tarihinin en büyük işçi grevlerinden bazıları, İrlanda'da iç savaş, Hindistan ve Çin'de ilk büyük ulusal kurtuluş savaşları, İtalya'da yaygın fabrika işgalleri, Barselona'da kimi zaman kanlı çatışmalara yol açmış işçi grevleri ve gösterileri o yıllarda yaşandı. Fakat, söz konusu dönem, Rusya dışında, kapitalist egemenliğin Avrupa'da kendini yeniden sağlama almasıyla son buldu.

Oysa, bu kitabın ana argümanı olarak ileri süreceğim gibi, o dönemin bu şekilde son bulmuş olması kaçınılmaz değildi. Fakat bu şekilde yaşandı. Ve, bu şekilde yaşanmış olduğu için, Rus Devrimi'nin yaslandığı dayanakları birer birer ortadan kaldırdı.

Lenin, 1918 Ocak ayında, "Alman devriminin yokluğunda yenilgiye mahkûmuz" demişti. Yenilgi, Lenin'in beklemediği bir yoldan geldi. Lenin, Sovyet Rusya'nın yalıtılmışlık koşullarının devam etmesi durumunda, düşman güçlerin dıştan gelen muazzam basıncına direnemeyerek bir süre sonra çökeceğini düşünmüştü. Sovyet Rusya, bu basınçla çökmedi ve ayakta durabildi, ama ödediği bedel çok ağır oldu: İçine düştüğü yalıtılmışlık, ekonomik yıkıma, ekonomik yıkım ise bütün büyük fabrikaların kapanmasına, şehirlerin ve köylerin olağanüstü bir sefaletin pençesine düşmesine yol açtı. Bunlar ise, 1917 devrimini gerçekleştirmiş olan sanayi prolteryasının çözülüp dağılmasına neden oldu. 1917'de işçilere önderlik etmiş olan Bolşevikler, işçi sınıfının temsilcileri olmaktan çıkarak, işçiler adına hareket eden bir tür Yakoben diktatörlüğün temsilcileri haline gelmeye zorlandılar. Zaten ekonomik açıdan geri olan, uzun yıllara yayılan dünya savaşı boyunca ve bunu takip edip yıkıcı iş savaş yıllarında daha da geriye gitmiş böyle bir ülkede, yeni bir bürokratik diktatörlüğün, devrimci diktatörlük içinde adım adım cisimleşmesi, hiç de zor olmadı.

Yalıtılmışlık ekonomik yıkımı, ekonomik yıkım ise bürokrasiyi doğurdu ve sınıf egemenliğinin yeni bir biçimine yol açtı. Bu sürecin öyküsünü anlatmaya girişmek, bizi bu kitabın asıl

amacından uzaklaştırır.[6] Fakat burada akılda tutulması gereken önemli nokta, Rus Devrimi'nin yozlaşma sürecinin başlangıç noktasının, Rusya'nın dışında aranması gerektiğidir. Stalinizm, tıpkı Nazizm gibi, yenilgiye uğrayan Alman Devrimi'nin bir ürünüdür.

Almanya'daki devrimci hareketin uğradığı yenilgiyi incelemenin bir diğer nedeni daha var. 1968'den itibaren, dünya yeni bir devrimci patlamalar dönemine girdi: 1968'de Fransa, 1972-73'de Şili, 1974-75'de Portekiz, 1979-80'de İran, Nikaragua ve El Salvador. Bunlardan her birinde, 1918-23'de Almanya'daki olayların da temel toplumsal gücü olmuş sanayi işçi sınıfı, temel bir role sahipti.

Söz konusu yıllarda Almanya'da yaşanmış olanların, devrimcilerin yapmış oldukları yanlışların ve rakiplerinin gelişmeler karşısında başvurmuş oldukları manevraların bilgisine sahip olmak, bugün dünyada olan bitenlerin kavranmasını kolaylaştıracaktır. Barrington Moore[7] gibi Amerikalı liberallerden Spaniard Fernando Claudin[8] gibi eski komünist militanlara, ya da tek tek ülkelerdeki devrimci sosyalistlere varıncaya kadar, günümüzde dünyada işçi sınıfı devrimlerinin yaşanması olasılığı üzerine fikir yürüten insanların pek çoğunun sık sık kaybedilmiş devrimin olaylarına birer kanıt olarak göndermede bulunuyor olmaları, bir rastlantı değil.

Bu kitabın amacı, İngiliz okura, Almanya'da anılan dönemde yaşanmış olanların tarihsel bir dökümünü sunmak. Alman Devrimi'ne ilişkin bilgiler, en iyileri Almanca ya da Fransızca olan çeşitli kaynaklarda dağınık bir halde bulunuyor; bu konuya ilgi duyanlar, İngilizcede, bu parça parça bilgileri sistematik olarak bir araya getiren bir çalışmanın yokluğunun sıkıntısını duyuyor-

6. Bununla ilgili bir metin için, bkz. Alan Gibbons, Russia: How the Revolution was Lost, Socialist Workers Party broşürü (Londra 1980).

7. Örneğin bkz. J.Barrington Moore, Injustice: The Social Bases of Obedience and Revolt (Londra 1978).

8. Örneğin bkz. Fernando Claudin, Eurocommunism and Socialism (Londra 1978).

lar –tıpkı bu çalışmaya başlamazdan önce benim yaşamış olduğum gibi. Kitap, bu insanlara yardımcı olmak amacıyla yazıldı. Elinizdeki kitap, bu konudaki akademik çalışmalara yeni bir katkı olma anlamında, 'orijinal' bir çalışma değil. Ama kitabın, tarihi değiştirebilmek için tarihi iyi bilmek gerektiğini kavramış olanlar için yararlı olacağını umuyorum.

Nihayet, son olarak şunu söylemeliyim. Bu kitap, yazarın 'tarafsızlık' adına kendi 'önyargıları'nı okurun gözünden saklamak için umutsuzca çabaladığı bir çalışma değil. Çalışmamı, Alman Devrimi'ni zafere eriştirmek için var gücüyle mücadele etmiş olanlara duyduğum sempatiyle kaleme aldım ve tarafsız olmayışım yalın bir nedene dayanıyor: Kişisel inancım şu ki, eğer o insanların devrimci mücadelesi zafere erişmiş olsaydı, bugünkü dünya çok daha yaşanmaya değer bir dünya olurdu.

1
FIRTINA ÖNCESİ

Toplumsal ayaklanmalar, siyasal örgütlerin çağrısıyla başlamaz. Hükümetler ve muhalefet partileri, genellikle, kitlelerin siyasal coşku ve taşkınlığının yığınsal eylemler olarak ortaya çıkmasından korkar. Eğer devlet aygıtı parçalanmışsa, bunun nedeni, eski siyasal kurumların dışında gelişen, milyonlarca insanı içine alan, yaşamın akışının değişmesini kaçınılmaz kılan gelişmelerin izlediği seyirdir.

1914 yılı yazında Almanya, dışarıdan dönemin en istikrarlı toplumu olarak görünüyordu. İki siyasal güç, halkın desteğini kazanmak için birbiriyle rekabet içindeydi: Prusya devleti ve üye sayısı milyonla ifade edilen Sosyal Demokrat Parti (SPD). Bunlardan her biri, üstünlük sağlamak için diğerinin zayıf yanlarını kullanıyor, kimi zaman, ona karşı sınırları dikkatlice belirlenmiş doğrudan eylem biçimlerine başvuruyordu. Söz konusu iki siyasal güç de, birbirinin meşruluğunu kabul etmiyordu. Ancak, ne Prusya devleti, ne de Sosyal Demokrat Parti, içinde faaliyet yürüttükleri o istikrarlı siyasal çerçeveyi zaafa uğratmak niyetindeydi. Söz konusu çerçevenin temel öğeleri, yarım yüzyıl boyunca ciddi bir direnişle karşılaşmadan varlıklarını korumuşlardı ve hem devlet, hem de sosyal demokrasi, kendi faaliyetlerinin gelecekte de hep o çerçeve içinde kalacağı varsayımından hareket ediyordu.

Alman Devleti

Alman devleti, geleneksel burjuva demokrasisi değildi. Almanya'daki orta sınıf, Fransa'dakinden farklı olarak, siyasal iktidarı kendi eline geçirmek için topyekün bir savaşa girişmemiş, 1848'de aldığı yenilgiden sonra, itaatkâr bir şekilde kendini Prusya monarşisine tabi kılmıştı. Sonuç, eski monarşik siyasal yapılanmanın varlığını sürdürdüğü, ancak kendini giderek büyük iş dünyasının amaçlarına uyarladığı bir uzlaşma olmuştu. Orta sınıflara –ve son derece sınırlı biçimlerde işçi sınıfına- kimi tavizler verilmiş olmakla birlikte, devlet aygıtı, Prusyalı toprak aristokrasisi tarafından işletilmeye devam ediyordu; bu aristokrat sınıf, seçilmiş bir parlamentoya değil de imparatora sadık olan bir yönetici sınıf niteliğindeydi.

Söz konusu uzlaşma rejimi, melez siyasal kurumların karmaşık bir bütününü içeriyordu. Almanya, Almanca'da *Reich* sözcüğüyle karşılanan birleşik bir imparatorluktu; ancak, bu imparatorluk, Prusya devletinin yanısıra (ki Prusya devleti imparatorluk topraklarının yarısından çoğunu oluşturuyordu), her biri Prusya egemenliğini kabul eden, kendi yerel hükümetlerine ve özgül siyasal yapılarına sahip olan irili ufaklı krallıkların, prensliklerin, özerk devlet ve özerk şehirlerin karmaşık birliğinden oluşuyordu. İmparatorluğun, sadece erkeklerin oy hakkına sahip olduğu seçimlerle belirlenen ve *Reichstag* olarak isimlendirilen bir parlamentosu vardı – fakat bu parlamentonun yetkileri, hükümetin çıkardığı yasaları veto etmekle, imparatorun iradesine bağımlı bir hükümet seçmekle sınırlıydı. İmparatorluk içindeki yerel devletlerden her biri, kendine özgü bir 'demokrasiye' sahipti; bu, en iyi durumda bile, üç ya da dört sınıfın katılımına açık bir seçim sistemine dayanan sınırlı bir seçme hakkını içeriyordu ve kalıtsal olarak el değiştiren monarşi karşısında gücü son derece sınırlı bir parlamento için yapılan seçimlerde, üst sınıf seçmen kitlesinin büyük bölümünü oluşturuyordu.

Düşünce özgürlüğü oldukça sınırlıydı. Sosyal Demokratlar, en büyük siyasal parti olmalarına karşın, 1890'ların başlarına kadar resmi olarak yasaklı durumdaydılar ve sosyalist basın sık sık yasaların hışmına uğruyordu, öyle ki, bir tarih çalışmasında, bu du-

rum, "devlet otoritelerinin partiye karşı girişmiş olduğu sürekli bir gerilla savaşı" olarak tanımlanmaktadır.[1] Sosyal Demokrat Max Beer, Magdeburg'da toplam 22 ay süren yazılışleri müdürlüğü sırasında 14 ayını nasıl cezaevlerinde geçirmiş olduğunu anlatır.[2] 1890 ile 1912 yılları arasında kalan zaman dilimi içinde, Sosyal Demokratlar, 164 yılı kürek cezası olmak üzere toplamı 1.244 yılı bulan hapis cezalarına çarptırılmışlardır.[3] 1910 gibi koşulların görece daha iyi göründüğü bir dönemde bile, Bremen şehir senatosu, Sosyal Demokrat lider Babel'e 70. doğum gününü kutlamak üzere telgraf göndererek 'utanç verici bir suç işledikleri' için, bazı öğretmenlerin işlerine son verme kararı almıştı.

Gösterilere karşı polis ve asker güçlerinin kullanılması, sık rastlanan bir durumdu; örneğin 1912'de, Ruhr bölgesinde greve çıkmış olan maden işçilerinin üzerine, kılıç ve mermi kullanan süvari alayı gönderilmişti.

Orta sınıflar, geleneksel olarak, Prusya devletine karşı düşmansı bir tutum içindeydiler. Fakat, Bismarck, 1860 ve 1870'li yıllarda, bunu Alman sanayisini geliştirmek ve o süreç içinde burjuvazinin işbirliğini kazanmak için kullanmıştı. Monarşiye karşı eski liberal muhalefetin büyük bölümü, şimdi, rejime karşı 'yıkıcı' muhalafet karşısındaki tutumu Prusya aristokrasisinin tavrından hemen hiç farklı olmayan monarşi yanlısı Ulusal Liberal Parti'nin (bu parti daha sonraları Alman Ulusal Halk Partisi adını almıştır) etrafında toplanmıştı. Gerçek 'liberal demokrasi' son derece zayıf bir toplumsal güçtü ve diğer yegane 'burjuva' muhalefet, Prusya'nın Protestancılığına kuşku ile bakan, güney Almanya'nın kimi bölgelerinde örgütlü bulunan Katolik Parti tarafından temsil ediliyordu. 1848'in burjuva devrimcilerinin çocukları ve torunları, büyük ölçüde imparatorluğun ateşli yandaşları durumundaydılar.[4] Sonuçta, imparatorluğun bazı yerel dev-

1. Alex Hall, *Scandal, Sensation and Social Democracy* (Cambridge 1977), s. 53.

2. Max Beer, *Fifty Years of International Socialism* (Londra 1935), s. 65.

3. Verilerin aktarıldığı yer, A. Hall, *op.cit.*

4. Heinrich Mann'ın *Man of Straw* (İngilizce çeviri, Londra 1972) adlı romanında ayrıntılı olarak tanımlanmış bir durum.

letleri, zaman geçtikçe, kimi liberal niteliklerinden *daha da* uzaklaşmışlardı.

Bununla birlikte, imparatorluk döneminde Almanya'yı tamamen baskıcı bir despotizm olarak düşünmek yanlış olur. Alman kapitalizmi, 40 yılı aşkın bir süre boyunca sürekli bir ekonomik genişleme yaşamış, sanayi kapasitesi açısından İngiltere'nin önüne dahi geçmişti. Bu başarının yan ürünlerinden biri, devletin aşağı sınıflara kimi ödünler verme yeteneğine kavuşmuş olmasıydı. Toplumun geniş kesimleri, Birinci Dünya Savaşı'ndan önceki yıllarda sırtlarındaki yükün görece hafiflediği bir dönem yaşamıştı.

1880 ve 1890'lı yıllarda, gerçek ücretler, 1860 ve 1870'lerin çok düşük düzeylerini geride bırakarak yükselme göstermişti; 1900 yılı sonrasındaki ekonomik durgunluk sırasında gerçek ücretler biraz düşmüş ve "azınlıkta kalan bir işçi kesimi yaşam standartlarında bir gerileme yaşamış olmakla birlikte, işçilerin büyük çoğunluğu istikrarlı ya da makul ücret artışlarından yararlanmışlardı"[5].

Bismarck'ın sosyalist muhalefeti zayıflatma girişimlerinin bir öğesi, işçilere verilen sosyal yardım ödeneklerini iyileştirmek olmuştu. Ayrıca, 20. yüzyılın ilk on yılı boyunca, çalışma saatlerinde genel bir azalma söz konusuydu. Eskiden beri kurulu olan yerleşik sanayi sektörlerinin pek çoğunda, işverenler, gönülsüz de olsa, işçi sendikalarının varlığını kabullenmişler ve işçilerin iş süreci üzerinde kısmi bir kontrole sahip olmalarına göz yummuşlardı. Ve, işçi sınıfının hem ulusal hem de yerel devletler düzeyinde siyasal gücünü tam olarak yaşama geçirmesi engellenmiş olsa bile, işçiler örgütlenebilmişler, imparatorluğu yönetenlerin kimi aşırılıklarını törpüleyebilmişler, böylece yerel düzeyde belli bir nüfuza sahip olabilmişlerdi. Alman işçi sınıfı, Fransa ya da İngiltere'de olduğu ölçüde bir düşünce özgürlüğüne sahip değildi belki ama, komşu Çarlık Rusya'sındaki işçi sınıfından çok daha avantajlı koşullara sahip bulunuyordu.

5. G. Bry, *Wages in Germany 1871-1945* (Princeton 1960), s. 74. Ayrıca bir karşılaştırma için bkz. A. V. Desai, *Real Wages in Germany* (Oxford 1968), s. 15-16, 35.

Alman Sosyal Demokrasisi

Tarihi yapan şey, insanlardır. Fakat bunu, kendi seçtikleri koşullarda değil, kendilerini içinde buldukları, tepki gösterdikleri, kendi davranış ve düşüncelerini biçimlendiren koşullarda yaparlar. Bu, 19. yüzyılın son çeyreğindeki Alman işçi hareketini inşa etmiş insanlar için özellikle geçerlidir.

Sosyal Demokrat Parti, hemen tüm örgütlü işçilerin siyasal özlemlerini kendisinde cisimleştirmişti. Partinin yegâne rakipleri, işçi yığınlarından yalıtık ve etkisiz durumdaki küçük anarşist guruplarla, yine zayıf ve etkisiz olan Katolik işçi sendikaları ve sarı sendikalardı. Sosyal Demokrat Parti, tarihçiler tarafından, teoride devrimci, pratikte ise evrimci olarak karakterize edilmiştir. Parti, 1860 ve 1870'lerin genç işçi sınıfının birbirinden kısmen farklı iki hareketinden kök salmıştı: Esin kaynağını Marks'tan alan, açıkça devrimci olan akım ile, toplumsal değişimin Prusya devletinden koparılacak tavizlerle ve reformlar aracılığıyla gerçekleştirilmesini öngören Lassalle'ın düşünsel liderliğini yaptığı akım. Ancak, devlet içinde örgütlenme deneyimi, bu iki akımı birbirine yaklaştırmıştı. Lasalcılar, zihinlerindeki reformist düşler her ne olursa olsun, işçi sınıfı hareketinin baskı altında olduğu, liderlerinin ulusal düzeydeki karar alma süreçlerinden dışlanmış bulunduğu gerçeğiyle yüzleşmekten kaçamıyorlardı. Öte yandan, devleti yıkacak güçte olmamaları, Marksistlerin devrimci özlemlerini yatıştırıyor, onları devletle açıktan açığa çatışmaya yol açacak politikalardan uzak kalmaya zorluyordu.

Hareket, bir bütün olarak, o koşullar içinde kendisi için en uygun görünen rolü üstlenmeye zorlanıyor, Alman toplumunda siyasal sistemin dışına itilmiş bir azınlık güç olarak, devletin sunduğu her türlü yasal olanağı kullanarak gücünü artırmaya çabalıyordu. Seçimlere katılıyor, toplantılar düzenliyor, kendi gazetelerini satıyor, propaganda faaliyetleri yürütüyor, sendikalar kuruyordu. Fakat, ne 'iktidar koridorlarına açılan kapılardan içeri sızabilecek güce, ne de bu iktidarı temsil eden devlet kurumlarını zorla ele geçirecek güce sahipti.

Partinin aktivistleri, devletten gelen baskıya, Marksistlerin

ileri sürdükleri devrimci anlayışı kabul ederek tepki gösterdiler. Parti, 1880'lerde, kendisini, parlamenter yöntemler konusunda her tür 'yanılsama'dan uzak 'devrimci' bir parti olarak ilan etti. Söz konusu devrimci anlayış, Parti'nin 1891 yılında toplanan Erfurt Kongresi'nde benimsenmiş genel ilkeleri ('maksimum' talepler) içeren parti programında cisimleşiyordu. Ancak, eşzamanlı olarak, partinin faaliyetleri için toplumda mevcut bulunan yasal çalışma olanakları da parti üyelerinin fikirleri üzerinde etkiliydi. Bunlar, gücü bir yıldan diğerine giderek artan son derece sağlam kurumlar inşa etme yeteneğine sahiplerdi. Sosyalistler, devleti yıkacak güce sahip değillerdi ama, 'devlet içinde devlet' denebilecek bir güce sahip olabilmişlerdi. Üye sayısı bir milyonu, seçmen sayısı ise 4,5 milyonu bulan, birbirinden farklı 90 günlük gazeteye, kendi sendika ve kooperatiflerine, spor ve müzik kulüplerine, gençlik ve kadın örgütlerine, tam gün çalışan yüzlerce parti görevlisine sahip olan Alman Sosyal Demokrat Partisi, dünyanın en büyük işçi sınıfı örgütü durumundaydı.

Parti aktivistleri bu başarının üzerine titriyor, devlet iktidarını ele geçirme mücadelesinden milyonlarca kilometre uzakta olan faaliyetler temelinde olsa bile, işçileri parti etkinlikleri etrafında parti örgütlerine çekerek, bu büyük teşkilatı daha da büyütmenin yollarını arıyorlardı. Fakat onyıllar boyunca işçilere yönelik hukuksal yardım ve sosyal güvenlik şemaları çerçevesinde çalışma, sadece devletin çizdiği sınırlar içinde emek sürecinde rol oynama, hepsinden önemli olmak üzere, seçim faaliyetleri temelinde bir işleyişe sahip olma, kaçınılmaz olarak, parti üyeleri üzerinde hatırı sayılır bir etki yaratmıştı. Erfurt Programı'nın devrimci teorisi, ancak 1 Mayıs gösterilerinde ve Pazar günleri yapılan parti konuşmalarında hatırlanan, partinin pek çok etkinliği ile hemen hiçbir ilintisi olmayan bir retorikten ibaret kalmış görünüyordu.

Devletle açıktan açığa çatışmaya yol açan eylem biçimlerinin alanı son derece sınırlıydı. 1890 ile 1900 arasında geçen on yıllık dönem boyunca grevlere katılan işçilerin sayısı, sadece yarım milyon kadardı (bu rakam, devrimci koşulların söz konusu olmadığı İngiltere'de sadece 1979 yılının ilk ayı içinde greve çıkmış işçilerin sayısının bile gerisinde kalır). 1905 ve 1906 yıllarında grev eylemlerinde belli bir yükseliş yaşanmıştı, ancak, bunu ta-

kip eden üç yıl boyunca, Alman sosyal demokrasisinin en seçkin tarihçisinin sözleriyle dile getirirsek, o yıllarda 'en militan devrimci bile radikal eylem için bir fırsat yakalayamazdı'.[6]

Erfurt Programı'nın kendisi, maksimum ilkelerin yanısıra, minimum taleplerden oluşan bir programı da içeriyordu. Bu minimum talepler, SPD ativistlerinin gündelik faaliyetlerinin temeli durumundaydı. Zaman içinde, partinin teorisi, partinin pratiğini yansıtır hale geldi. Partinin önde gelen teorisyeni ve Erfurt Programı'nın yazarı olan Karl Kautsky, Marksist ortodoksluğu savundu ve 'Marksizmin Papası' ünvanını kazandı. Ancak, devrim, Kautsky için, belirsiz bir geleceğe havale edilmiş, günün birinde kendiliğinden gerçekleşecek olan, kestirme bir yol aramaya çalışmadan sadece beklenmesi gereken bir olgu idi. O gün gelene kadar, partili aktivistlere düşen görev, gündelik parti faaliyeti etrafında kendilerini devrimci olmayan olağan çalışmalara adamalarıydı. Ajitasyon faaliyetlerinden politik dersler çıkarmak gerekiyordu elbette, ama, sosyalist dönüşümün başlayabilmesi için seçimlerde halkın büyük çoğunluğunun oylarının kazanılması en başta gelen ders idi.

Sosyalist faaliyetin zaman içinde böyle bir dönüşüme uğramış olması, partiye, devrimci fikirlere ihanet eden liderlerinin dayattıkları bir durum değildi. Bunu yaratan şey, parti üyelerinin kendilerini içinde buldukları koşullardı. Fakat, söz konusu koşullar, parti içinde, devrimci bir niteliğe sahip olmayan rutin gündelik faaliyeti kendi başına amaç olarak gören aktivistlerin sayısının giderek artmasına yol açtı. Bu durum, partinin mali işlerini çekip çeviren, seçim kampanyalarını düzenleyen, partinin gazetelerini çıkaran profesyonel partili yöneticiler için özellikle geçerliydi. İdari koltukları işgal eden bu insanlar, zaman içinde ve özellikle de eski tüfek Marksistlerden Bebel'in parti sekreterliği görevini idareci Ebert'e teslim ettiği 1906 yılından sonra, partiyi kontrol eder duruma geldiler.

Ne var ki, 1914 yılına gelininceye kadar, SPD devlet tarafından sürekli olarak imparatorluk politikasının dışına itilmiş oldu-

6. C. E. Schorske, *German Social Democracy 1905-1917* (Londra 1955), s. 53.

ğu için, bu yöneticiler gurubu için bile, ortada Marksist ilkelere tamamen sırtlarını dönmelerini gerektiren bir durum yoktu. Schorske'nin de dile getirdiği gibi,

"Alman devleti işçi sınıfını politik düzenin dışına itilmiş bir güç statüsünde tuttuğu, işçi sınıfı dinamik bir genişleme içinde olan kapitalizmin nimetlerinden kendince bir pay kapma becerisini gösterebildiği ve düzene karşı ayaklanmaktan uzak durduğu sürece, Erfurt Proramı'nın mantığını oluşturan sentez varlığını koruyabilirdi."[7]

Yüzyılın başında, Engels'in öğrencilerinden Eduard Bernstein, partinin devrimci ilkelerini revize etme girişiminde bulundu. Bu girişim, Sosyal Demokratların yerel parlamentolar üzerinde bir nüfuza sahip olma olanaklarının daha fazla olduğu güney bölgesi başta gelmek üzere, kimi parti yöneticileri tarafından sempati ile karşılandı. Ancak, ulusal düzeydeki parti liderliği, çok geçmeden, bu tür 'revizyonist' girişimleri ezdi.

1907 yılında, ulusal liderliğin kendisi, kısa bir süre için yüzünü sağa dönmüş gibiydi. Güney Batı Afrika'nın sömürgeleştirilmesinin temel tartışma konusu olduğu bir genel seçimde monarşi yanlısı partilerin hemen tüm orta sınıf oyları kazanmalarından sonra, liderliğin aralarında Bebel'in de bulunduğu bir kesimi, 'ulusal savunma' ve hatta sömürgeciliği meşru göstermek için kimi arayışlara girdi. Fakat, 'demokratik' olanlar da dahil bütün burjuva partilerin katılmasıyla kurulan hükümet, Sosyal Demokratların parlamenter alanda kimi oyunlara girişemeyecek kadar izole bir durumda bulunduklarını ortaya çıkardı. Bundan sonra, 'Sosyal Demokrasi yeniden Erfurt programına geri döndü, ancak, kendisini eylemden uzak tutan bir muhalefet partisi olarak'.[8]

Parti Merkezi, bu politikayı partinin hem soluna hem de sağına karşı savundu. Bernstein'ın 'revizyonizmi'ne karşı solun argümanlarını destekledi. Fakat, solun önde gelen isimlerinden Rosa Luxemburg 1903–1906 grev dalgası ve 1905 Rus Devrimi'nin etkisi altında partinin devlete karşı kitle grevi silahını kullanması gerektiğini ileri sürdüğü zaman, ulusal liderlik sol-

7. *Ibid.* s. 6.
8. *Ibid.* s. 6.

dan gelen bu tür talepleri durdurabilmek için elinden gelen her şeyi yaptı. Ve, Rosa Luxemburg 1910–12 yılları arasında yeni bir grev dalgası patlak verdiğinde ve oy hakkı için verilen mücadelenin keskinleşip polislerle göstericiler arasında çatışmaların yaşanmaya başlamasından sonra bu argümanları yeniden gündeme getirdiği zaman, 'Marksizmin Papası'nın da kendisine karşı diğer saflarda yer aldığını gördü.

Fakat, parti liderliği içinde yaşanan bu tür manevraların dışında kalanlar ve bunlardan haberdar olmayanlar, partinin sosyalist devrim ilkesine hâlâ sadık olduğu inancına sahiplerdi. Lenin bile, Birinci Dünya Savaşı'nın patlak verdiği Ağustos 1914'e gelininceye kadar, Kautsky'yi Marksizmin çağdaş lideri olarak görmeyi sürdürdü.

Devrimci Sol

Sayıları az da olsa, Alman işçi hareketi içinde, parti liderliğinin yetersizliğinin farkında olan insanlar vardı. Bunlar arasında en önemli isim, Polonyalı sürgün Rosa Luxemburg idi. Ancak, SPD aktivistlerinin pek çoğu, parti solundan gelen eleştirilerden uzak ve habersizdi. En nihayet, partili aktivistler, tüm enerji ve dikkatlerini çerçevesi parti bürokrasisi tarafından çizilmiş rutin gündelik faaliyetlere harcıyorlardı. Sanayi alanında sınıf mücadelesinin düşük bir düzeyde seyrediyor olması dolayısıyla, bu rutin faaliyetler dışında yapacak pek bir şey yoktu. Hatta Luxemburg'un kendi faaliyetleri bile, diğer aktivistlerden pek farklı değildi: parti okulunda Marksizm üzerine konuşmalar yapmak, partinin yayın organları için yazılar yazmak, seçim kampanyaları sırasında konuşmacı olarak propaganda faaliyetlerine katılmak, parti içi toplantılarda ve konferanslarda politik argümanları ifade etmek gibi.

Rosa Luxemburg'un, partinin genel gidişatını değiştirme konusunda kendisini güçsüz ve çaresiz hissettiği açıktı. Parti liderliği konusunda sahip olduğu ciddi kuşkuları kendisiyle paylaşan insanların sayısı son derece sınırlıydı ve Luxemburg parti içinde kitlesel bir desteği arkalarına alamayacaklarının farkındaydı. O koşullar altında, Luxemburg'un en büyük korkusu, sahip olduk-

ları radikal görüşlerden dolayı Sosyal Demokratik örgütlerdeki işçi sınıfı kitlesinin uzağına düşerek sınıfla olan bağı yitirmiş duruma düşme tehlikesiydi. Luxemburg, sınıfla bağı bu şekilde koparmanın tasavvur edilebilir en büyük yanlış olacağını düşünüyordu. Bu nedenle, sosyal demokrasinin radikal kanadının parti içinde ya da parti dışında kendi özerk örgütünü kurabileceğini ima eden fikirlere karşı çıktı. Luxemburg, böyle bir örgütlenme kurmaları durumunda, parti liderliği için hemen tasfiye edilecek kolay bir hedef durumuna geleceklerini düşünüyordu. Rosa Luxemburg'un biyograflarından birinin de yazdığı gibi:

"Birinci Dünya Savaşı öncesi dönemde sol örgütlerin doğuşunun izlerini süren daha sonraki Komünist tarihçiler bile, o yıllarda örgütlü bir radikal gurubun varlığına işaret edebilir durumda değillerdi. Rosa Luxemburg, hem kendi kişisel özellikleri hem de koşulların dayattığı bir gereklilik olarak, sadece kendi adına davranan bir birey olarak hareket etti."[9]

Luxemburg, böyle bir gurubun örgütlenmesine girişmek yerine, işçi sınıfı mücadelesinin kendiliğinden kabaracağı ve halinden hoşnut Sosyal Demokrat aygıtı değişmeye zorlayacağı bir kitle hareketi doğuracağı güne kadar beklemeyi yegane seçenek ve umut olarak gördü. Arkadaşı ve sosyal demokrat kadın hareketinin lideri olan Clara Zetkin'e 1907'de yazdığı bir mektupta şunları söylüyordu:

"Parti yönetiminin çapsızlığını ve sendeleyişini, daha önce olduğundan daha net görüyorum ve bu bana her zamankinden daha büyük bir kaygı veriyor. Bununla birlikte, senin gibi, bu durum karşısında bir heyecan duyamıyorum, çünkü, tüm koşullar değişinceye kadar ne mevcut işleyişin ne de insanların değişemeyeceğini insana karamsarlık veren bir netlikle görüyorum – hatta, eğer kitlelere önderlik etmek istiyorsak, bu tür insanlardan koşullar değiştikten sonra dahi bir direnç geleceğini bilmek ve bunu hesaba katmak zorunda kalacağız. Ve bu iş yılları alacak."[10]

SPD solu, yeniden yükselişe geçen işçi sınıfı mücadelesinin kendi argümanlarına bir geçerlik kazandırmasından ve Parti

9. Peter Nettle, *Rosa Luxemburg* (Londra 1966), s. 460.
10. Paul Frölich, *Rosa Luxemburg* (Londra 1940), s. 147.

Merkezi'nin sola yönelik saldırgan tutumunun dozunu artırmasından sonra, biraz kendisine çeki düzen vermeye zorlandı. Parti içinde, az çok birbiriyle hemfikir olan, parti toplantılarında ve kongrelerde aynı yönde oy kullanan, yerel parti gazetelerinde solun liderlerinin yazılarını yayımlamaya çalışan insanlardan oluşan gevşek bir guruplaşma belirdi. Parti içinde yaşanan tartışmaların yoğunlaşması, Rosa Luxemburg ve arkadaşlarını, 1913 yılı sonlarına doğru kendi fikirlerini yaymak üzere haftalık bir dergi yayımlamaya sevk etti.

Fakat bunlar, parti içinde örgütlü bir hizip olmak gibi ciddi bir adımın çok gerisinde kalan mütevazı adımlardı. Söz konusu dergi etrafında, sahip oldukları teori ile pratik arasındaki karşılıklı etkileşimi tartışan, üyelik için belli kriterler ortaya koyan örgütlü bir taraftar topluluğu yoktu. Bu gevşek ağ, ilk ciddi sınavında, yetersizliğini kanıtlayacaktı. Üyelerinden bazıları hemen sağa savrulacaklardı; çoğunluğu oluşturan diğerlerinin, parti yaşamına müdahale ve parti içinde örgütlü bir güç haline gelme konusunda herhangi bir genel yönelimden tamamen yoksun durumda oldukları açıkça görülecekti. Dahası, işçi sınıfının örgütlü gücü olarak Sosyal Demokrat Parti'ye bel bağlamak, partinin disiplin kurallarının kabul edilmesini de gerektiriyordu, öyle ki, Rosa Luxemburg, 1912'de, yedi yıl öncesi partinin disiplin kurallarını çiğnediği suçlamasıyla kendisi gibi Polonyalı bir devrimci olan ve partinin sol kanadında bulunan Radek'in partiden uzaklaştırılması için Parti Merkezi'nin işbirliğine başvurmaktan çekinmemişti. Bu olayın yan ürünlerinden biri de, solun çeşitli kesimlerinin birbirlerine karşı duydukları kuşku ve düşmanlığı derinleştirmek oldu.

Rosa Luxemburg büyük bir devrimciydi. Fakat 1914 yılından önce taraftarlarını asgari düzeyde de olsa tutarlı bir politik güç halinde bir araya getirmede başarısız kalmış olmasının bedelini hayli ağır ödeyecekti.

1914 Yılında Almanya

Bir yanda, feodal kalıntılarla bezeli, toprak aristokrasisinden gelen gerici yöneticiler tarafından çekip çevrilen kapitalist bir

devlet olan Prusya devleti, diğer yanda, devrimci bir retoriğe sahip olmasına karşın pratiğinde devrimciliğin çok uzağında olan sosyal demokrat işçi sınıfı hareketi ve bu hareketin söz konusu tutarsızlığının farkında olan örgütsüz, dağınık, dar bir radikaller grubu: savaş sonrası dönemde patlak verecek büyük toplumsal karışıklıklarda baş rolleri üstlenecek olan aktörler bunlardı. Fakat oyunun nasıl geliştiğini görmezden önce, gelin ilk olarak oyunun gerçekleştiği sahneyi kısaca gözden geçirelim.

1914 yılı Almanyası, sık sık, ileri bir sanayi ülkesi olarak görülüyordu. O zamanın ölçütlerine göre düşünülürse, gerçekten de böyle bir ülkeydi. Almanya, Berlin'deki büyük elektrik tesisleriyle, Ruhr bölgesindeki dev demir-çelik fabrikalarıyla, Orta Almanya ve Ruhr bölgesindeki kömür madenleriyle, Hamburg ve Bremen kentlerindeki tersane ve limanlarıyla, Saksonya'daki büyük ölçekli tekstil sanayisiyle, dünyanın ikinci en büyük sanayi ülkesi durumundaydı. Ancak, günümüz standartları açısından bakılırsa, Almanya hâlâ görece geri kalmış bir konumdaydı. Nüfusun üçte biri halen geçimini topraktan sağlıyordu. Ülkenin, daha sonraki yıllarda büyük bölümü SSCB ve Polonya topraklarına katılacak doğu bölgesi toprak aristokrasisine ait geniş çiftliklerin, güney bölgesi, muhafazakâr ortak ve küçük köylülerin egemenliği altındaydı. Sanayinin geniş bir kesimi, bugün geniş ölçekli sanayi dediğimiz şeyden uzaktı. Sürekli iş bandının ve yarı-kalifiye büyük işçi topluluklarının karakterize ettiği kitlesel üretim, daha yeni yeni doğuyordu ve üretimin büyük bölümü, her biri en fazla birkaç yüz işçi çalıştıran yerel şirketler tarafından gerçekleştiriliyordu.

Devrim sırasında Almanya'nın en büyük fabrikası olan Halle yakınlarındaki Leuna işletmeleri bile ancak 1916 yılında inşa edilmişti. 11 milyon olan toplam sanayi işgücünün sadece 1.378.000'i, sayısı 1.000'i geçen işverene ait çeşitli işletmelerde çalışıyordu.[11] İşçilerin çoğu, kentlerde değil hâlâ kasabalarda, hatta sanayileşmiş köylerde yaşıyordu ve yerel orta sınıfın dünya

11. J. Barrington Moore'un *Injustice: The Social Bases of Obedience and Revolt* (Londra 1978) adlı kitabı pek çok veriyi içeriyor ve kitapta değerli olan şey de bu verilerden ibaret. Bir karşılaştırma için bkz. K. H. Roth, *Die 'andere' Arbeiterbewegung* (Münih 1974).

görüşünün etkisi altındaydı. İşçi ailelerinde kadınların üretimde çalışmaları henüz bir norm değil, bir istisna idi: Makina sanayinin gelişkin olduğu Remscheid adlı kasabada, nüfusun dikkate değer bir bölümü, henüz yeni yeni fabrikalarda işbaşı yapmaya başlamıştı.[12]

Bununla birlikte, söz konusu olan şey, dinamik bir süreçti. Küçük işletmeler, sanayinin tüm sektörlerinde dikey olarak genişlemeye başlamış olan büyük kartel ve tekeller tarafından yutuluyordu. Küçük fabrikalar, yerlerini büyük fabrikalara bırakıyorlardı: Remscheid'da, 1890'da, işçilerin yüzde 60'ı, 50'den daha az işçi istihdâm eden fabrikalarda çalışırken, 1912'de, işçilerin yüzde 60'ı, 50'den çok işçi çalıştıran işletmelerde çalışıyordu. Eski üretim becerilerinin hemen hiçbir şey ifade etmez hale geldiği dev büyüklükte sanayi kompleksleri doğmaktaydı. Ruhr bölgesindeki Hamborn kasabasında kurulmuş üç büyük işletmede çalışan işçilerin sayısı 1900 yılında 10.000, 1913'te ise 30.0000 dolayındaydı.[13]

Bütün bu değişimler, Alman toplumunun temel yapısını tehdit etmeden gerçekleşiyordu. Alman kapitalizminin başarıyla genişlemesi, ona, toplumun farklı kesimlerine ekonomik ödünlerde bulunarak onyıllara yayılan toplumsal barışı güvence altına alma yeteneği kazandırmıştı. 1914 yılında, devrim, düşlenemeyecek kadar uzak bir olasılık olarak görünüyordu. Ancak, Alman kapitalizminin başarısı, kaçınılmaz olarak, kendisinin de bir parçası olduğu uluslararası ortam üzerinde istikrarı bozan bir etkiye sahipti. İngiliz ve Fransız kapitalizmi, ekonomik açıdan daha zayıf olmakla birlikte, 'üzerinde güneşin batmadığı' geniş imparatorluklarla, uluslararası alanda daha güçlü bir konuma sahipti. Alman sermayesinin kimi kesimleri, benzer yoldan, ulusal sınırları aşarak uluslararası alana açılmak isteğindeydi. İngiliz ve Fransız egemen sınıfları, kendi nüfuz alanlarını koruyabilmek için, Almanya ve onun müttefikleri olan Avusturya-Macaristan ile gerileme içindeki Osmanlı İmparatorluğu'na karşı Çarlık Rusyası ile

12. Erhard Lucas, *Zwei Formen Arbeiterradikalismus in der Deutschen Arbeiterbewegung* (Frankfurt 1966), s. 35.

13. *Ibid.* s. 35-36.

ittifak arayışına girdiler. Birbirine rakip emperyalist güçler, Fas'ta, Doğu'da, Güney Afrika'da, Orta Doğu'da, ve özellikle de Güneydoğu Avrupa'da birbirleriyle rekabet içindeydiler. Yerel güçlerin birbirleriyle sürtüşmeleri, bir noktada, rakip emperyalist merkezleri birbirine düşürecek kıvılcımı çakabilirdi.

Beklenen patlama, bir Sırp milliyetçisinin Avusturya arşidükünü bir suikast sonucu öldürmesiyle ortaya çıktı. Avusturya, Sırbistan'a karşı cezalandırıcı eylemlere girişti; Rusya, Sırplara arka çıktı; Almanya hemen Avusturya'nın yanında yer aldı; Fransa Rusya'ya destek verdi; İngiltere, Almanya'yı olduğu yerde tutmak beklentisiyle Fransa ile aynı safta savaşa girebilmek için Belçika ile 80 yıl önce imzaladığı bir antlaşmayı bahane ederek sürece dahil oldu. Kapitalizmin kırk dört yıllık 'barışçıl' genişleme süreci, insanlık tarihinde bugüne kadar görülmüş en korkunç savaşın hazırlayıcısı olmuştu. Onyıllarca Prusya devletinin ve Alman işçi sınıfı hareketinin düşüncesini belirlemiş istikrarlı koşullar, köklü biçimde değişmeye başlamıştı.

2
4 AĞUSTOS 1914

"Sınıf bilinçli Alman proleteryası, savaş kışkırtıcılarının çevirdikleri dolaplara karşı ateşli bir protestoyu yükseltiyor... Gözünü iktidar hırsı bürümüş Avusturya egemen sınıfı ve emperyalist çıkarcılar için Alman askerinin bir damla kanı bile akmamalıdır.[1]

"Rus despotizminin zafere erişmesi, halkımız ve ulusumuzun barışçıl gelişimi açısından her şeyi tehlikeye düşürecektir... Bize düşen görev, bu tehlikeyi savuşturmak, ülkemizin bağımsızlığını ve uygarlığını korumaktır... Bizler, tehlike anında anavatanı yüz üstü bırakıp gidecek insanlar değiliz."[2]

Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin bu iki bildirisi arasında geçen süre sadece on günden ibarettir; Avusturya'nın Sırbistan'ı ezip geçme tehditlerinin topyekün bir dünya savaşına dönüşmesine tanık olan, Sosyal Demokratların yalnızca Berlin'de 27 tane savaş karşıtı gösteri düzenlemesiyle başlayıp, partinin eş-başkanı Hugo Haase'nin 4 Ağustos günü partisinin Alman parlamentosunda hükümetin savaş kredileri kararı lehinde oy kullanacağını ilan etmesiyle son bulan on gün.

Haase'ın kendisi, SPD'nin 92 parlamento üyesinden 13'ü ile birlikte, partinin kamuoyuna kapalı bir toplantısında, savaş kredileri lehine oy kullanma fikrine karşı çıkmıştı. Fakat, SPD'nin

1. Aktaran Edwyn Bevan, I. Dünya Savaşı Sırasında Alman Sosyal Demokrasisi, (Londra, 1918), sf. 6.
2. Aktaran, Bevan, Sf. 21.

işçi sınfının örgütü olduğuna dair inançları onları parti disiplinine sadık kalmaya itti, öyle ki, parti çoğunluğunun bildirisini okuyan kişi Haase oldu. Karl Liebknecht'in tek başına parti disiplinini çiğnemesi ve kamuoyu önünde savaşa karşı olduğunu ve savaş kredileri aleyhine oy kullanacağını açıklaması, ancak Kasım ayında oldu.

Parlamento dışında, daha kısa bir süre önce savaş karşıtı gösterilerde alanları doldurmuş olanlar ya güçlü şovenizm dalgasıyla birlikte sürüklendiler, ya da, bunun basıncı altında politik yaşamın dışına doğru itildiler. Caddelerde çılgınca bir heyecan yaşanıyordu. Kalabalık insan grupları vatanseverlik marşları söylüyorlardı. Etrafa yayılan akıldışı söylentilerle histeriye kapılan serseri guruplar, köşe bucakta 'Rus ajanları' ve 'Fransız bombacılar' arayacak kadar zıvanadan çıktılar. Gençler, bir an önce cepheye gitmek için can atıyorlardı.

Savaşa karşı çıkmayı sürdüren birkaç sosyalist, kendilerini yalıtılmış ve şaşkın halde buldular; kendileriyle kimin hemfikir olduğunu bilemiyorlardı, insanlar, sokaklardaki serseriler tarafından linç edilme korkusu ve 'düzen bozucu' beyanlara karşı çıkarılan tehditkâr kararnamler yüzünden düşüncelerini açıkça ortaya koymaya korkuyorlardı. İşçi sınıfı örgütleri içinde, en şoven unsurlar öne çıkıp inisiyatifi kendi ellerine geçirdiler. SPD milletvekillerinin savaş lehine oy vermelerini, sendikaların yayımladıkları 'toplumsal uzlaşma' beyanları izledi. Savaşa kuşkuyla yaklaşanların pek çoğu suskunluğu yeğlediler, ya da, 'ulusal savunma' amaçlı bir savaş ile yayılma amaçları güden bir savaş arasında bir fark olduğu retoriği geliştirerek, bunlardan birincisini destekleyeceklerini, ikincisine ise karşı çıkacaklarını söylediler. SPD'li liderler arasına savaşa tamamen karşı çıkanlar – Rosa Luxemburg, Clara Zetkin, Karl Liebknecht, giderek yaşlanmakta olan Marksist tarihçi Franz Mehring ve diğer birkaçı, kendilerin yandaşsız, düşüncelerinin propagandasını yapma olanaklarından tamamen yoksun halde buldular.

"Gerek Rosa Luxemburg ve gerekse Clara Zetkin, geçirdikleri sinir krizleriyle bitkin düşmüşler, hatta bir ara intiharın eşiğine gelmişlerdi. Birlikte, 2 ve 3 Ağustos günleri savaş karşıtı bir ajitasyon girişiminde bulundular; radikal düşüncelere sahip olmakla bilinen 20 SPD'li milletvekili ile temas kurdular, ancak

bunlardan sadece Karl Liebknecht ve Mehring'in desteğini alabildiler... Rosa, partinin muhalif kanadında oldukları sanılan 300 kadar yerel parti yöneticisine telgraflar göndererek, bunlara (parlamentoda) nasıl bir tutum takınacaklarını sordu ve onları Berlin'de toplanacak acil bir konferansa katılmaya çağırdı. Sonuç içler acısıydı. Rosa'nın telgrafına derhal ve çekincesiz destek mesajı ile karşılık veren tek partili Clara Zetkin oldu."[3]

Bunların savaşa karşı olduklarını kamuoyu önünde ifade etmeleri ancak Eylül'de oldu – bir İsviçre gazetesine verdikleri tek paragraflık kısa bir demeçte, savaşa karşı muhalif olanların da bulunduğunu, bunların sıkıyönetim yüzünden kendi düşüncelerini ifade edemediklerini söylüyorlardı. Almanya'nın kendisinde, savaşa karşı devrimci tutumun kamuoyu önünde duyulması, ancak Aralık ayı başlarında, Karl Liebknecht'in parlamentoda savaş kredileri aleyhine oy kullanması ve savaşa karşı olduğunu ilan etmesiyle mümkün oldu:

"Bu savaş, Alman halkının ya da bir başka halkın yararına girişilen bir savaş değil. Bu, dünya pazarında egemenlik kurmayı amaçlayan emperyalist bir savaş... Halkın asil duygularını, devrimci geleneklerini, diğer halklara karşı ulusal nefrete karşı sağduyuyu istismar edip insanları savaş etrafında harekete geçirebilmek için, 'Çarlığa Karşı!' sloganı kullanılıyor – tıpkı Fransız ve İngilizlerin 'Militarizme Karşı!' sloganı gibi."[4]

Liebknecht'in sesi işitilmedi. Sosyal Demokrat gazetelerin editörlerinden sadece bir ya da birkaçı savaşa karşı bir tutum takındılar – bunlar da hemen görevlerinden uzaklaştırıldılar. Luxemburg ve Liebknecht etrafında toplanan sosyalistler bir avuçtu. Savaş karşıtı bu gurubun üyeleri, devlet tarafından daha da etkisiz hale getirildiler: Rosa çok geçmeden kendisini cezaevinde buldu; Liebknecht, yaşı 40'ın üzerinde olduğu halde askere alınıp cepheye gönderilmek istendi, ardından o da cezaevine yollandı.

3. Nettle, Rosa Luxemburg, sf. 610.

4. Aktarıldığı yer Illustrierte Geschichte der Deutschen Revolution. Yazan Paul Frölichve diğerleri (Berlin 1929. Yeniden basımı 1970 Frankfurt/Main), sf. 116. Bundan sonraki alıntılarda kısaca III. Gesch olarak anılacaktır.

Ancak, savaşın kendisi, zaman içinde halkın ruh halini yavaş yavaş değiştirmeye başladı. Aylar ayları kovaladı, her bir yıla yenisi eklendi, ama savaş son bulmadı. Cepheden yaralı dönen askerler, siper savaşları sırasında tanık oldukları dehşet verici öyküler anlatıyorlardı. Halkın savaşa yönelik heyecanı giderek kayboluyordu.

Rosa Luxemburg, henüz daha 1915 yılı başlarında şunları yazabiliyordu:

Durum, esaslı biçimde değişmiş bulunuyor. Paris üzerine altı haftalık yürüyüş, uluslararası bir dram oldu çıktı. Kitlesel katliamlar gündelik yaşamın sıradan bir parçası haline geldi, ancak, çözüme bir adım bile yaklaşılabilmiş değil. Burjuva egemenliği, kendi tuzağına düştü... Şoven duygular içinde kendinden geçiş yok artık. Meydanlardaki vatansever gösteriler, şüpheli görünen otomobillerin arkasından koşturmalar, yalan yanlış telgraflar, su kuyularına kolera karıştırıldığı dedikoduları yok artık. Halkın her köşede bir ajan arayan o çılgın ruh hali, kahvehanelerden yükselen vatanseverlik marşları da yok... Gösteri bitti... Trenler, genç kızların neşe ve heyecan dolu çığlıkları arasında gururla cepheye giden genç erkeklerle dolup taşmıyor artık. Trenlerin pencerelerinden yükselen kahkahalara, istasyondaki yakınlarına pencereden güleryüzle bakan askerlere rastlamıyoruz. Bunlar, omuzlarında askeri çantaları asılı halde, sokaklarda suskun bir şekilde yürürlerken, yüzlerinden kaygı ve yorgunluk okunan insanlar, kendi işlerine gidiyorlar.[5]

Yitip giden şey, sadece halkın milliyetçi coşkusu değildi. Savaş, uzun yıllar işçi sınıfının kendisini Prusya devletinin işleyişine uyarlamasını olanaklı kılmış maddi koşulların altını da oyuyordu.

Savaşın Ekonomik ve Sosyal Etkisi

Savaş patlak verdiğinde, tüm taraflardan politikacılar ve generaller, savaşın aylarla ölçülebilecek kısa bir zaman dilimi içinde sona ereceğini varsaymışlardı. Genelkurmay Başkanı Schlieffen, uzun süreli bir savaşın 'tasavvur dahi edilemez' olduğunu düşünmüştü. Daha sonra onun yerini alan Moltke, ondan biraz daha ka-

5. The Junious Pamhlet (İngilizce'de yeniden basımı Londra 1967)

ramsardı; savaşın iki yıl sürebileceği olasılığının da mevcut olduğunu söylüyordu. Hükümetin tüm ekonomik hesapları, savaşın dokuz ay kadar süreceği varsayımına dayanıyordu.[6] Sonu gelmek bilmeyen, daha önce hayal bile edilemez miktarda cephane ve savaş gereci tüketen, tarafların birbirlerinin ekonomik gücünü zayıflatmak için giderek daha çok ablukaya başvurdukları bir savaşın ekonomik yükü için hiçbir önlem alınmamıştı.

'Giderek 'endüstriyel' bir nitelik kazanan bir çatışmada ekonomik bir savaş yürütmenin beraberinde getirdiği sorunlar, önceden hiç hesaba katılmamıştı.'[7]

Rakip ordular Fransa'nın kuzeyinde kalan topraklarda çakılıp kaldıklarında, savaş aygıtını işler halde tutabilmek için, tüm Alman ekonomisi savaş giderlerini karşılamak üzere adeta yağma edilmişti. İlk vurgunu yiyen, işçilerin yaşam standartları oldu. Yiyecek tedariki, hem abluka, hem de kırsal kesimdeki emek gücünün cepheye sevk edilmesi dolayısıyla, hissedilir ölçüde azaldı. 1916 yılı sonlarına doğru, kişi başına düşen et üretimi, savaş öncesi dönemin üçte birine, yumurta üretimi beşte birine, ekmek üretimi yüzde ellisine kadar gerilemişti ve süt ancak karaborsadan temin edilebiliyordu. İşçilerin pek çoğunun haftalık diyeti, 1.800 gram ekmek, 100 gram tereyağı, 250 gram et ile sınırlanmıştı. Bunların kalori değeri –1,313 kalori, yetişkin bir insanın gereksinim duyduğu miktarın yarısıydı.

Kentlere yiyecek sevkiyatının durma noktasına geldiği 1916–17 kışında, yaşam koşulları olabilecek en kötü noktaya erişti. 'Şalgam kışı' olarak anılan o kış, diyeti oluşturan yiyecek maddeleri değişti: şalgam ekmeği, şalgam reçeli, hatta şalgam kahvesi. İşçi mahallelerinde açlık kol gezmeye başladı. Bunu, salgın hastalıklar izledi. 1917 yılında, sadece Hamborn kasabasında 854 tifüs olayı yaşandı.

Alman işçi sınıfı, aylarla ölçülen bir zaman aralığında, yaşamın dönüşüme uğradığını gördü. Yaşam koşullarında kırk yılı bulan bir göreli iyileşme yerini bir karabasanı andıran yıkıma bırakmış görünüyordu.

6. Hardach, Birinci Dünya Savaşı (Londra 1977), sf. 56.
7. Hardach.

Kötüleşen şey, yalnızca maddi yaşam koşullarından ibaret değildi. Milyonlarca işçi askere alınmış ve cepheye sevk edilmişti. Kentlerde kalan işçiler, önceki onyıllarda devletten azar azar koparılmış sosyal hakların, şimdi, yıkıcı eylemlere karşı çıkarıldığı söylenen savaş zamanı yasal düzenlemeleriyle birbiri ardına ellerinden alındığını gördüler. 1916 sonlarına doğru çıkarılan Yardımcı Çalışma Yasası, çalışmayı zorunlu kılarak erkek işçileri işverenlerin kölesi haline getiriyor, işçilerin askeri mahkemelerde yargılanmalarına olanak tanıyordu. Muhafazakar politik çevreler ve işverenler, bu yasayı, silahlı kuvvetlerin yeni patronları Hindenberg ve Ludendorff'un doğrudan askeri diktatörlüğüne giden yolda atılmış bir ilk adım olarak, hoşnutlukla karşıladılar.

Gündelik yaşamın dokusu, savaş tarafından bozulmuştu. Milyonlarca erkek işçi cepheye gönderilince, fabrikalarda bunların yerini kadın işçiler aldılar; 1916 yılında, sanayide çalışan kadın işçilerin sayısı 4.3 milyon, erkek işçilerin sayısı ise 4.7 milyon idi.[8] Hükümet, zaten açlık kadınları iş bulup çalışmaya zorladığı için, zorunlu çalışma yasasına kadınların da tabi kılınmasına gerek görmemişti. Ruhr bölgesindeki madenlerde ve çelik fabrikalarında çalışan savaş esirleri ve ülkelerinden uzaklaştırılmış yabancılar, buralardaki işgücünün beşte birini, hatta kimi işletmelerde üçte birini oluşturuyorlardı.

Bu tür değişimlerin işçi sınıfı üzerindeki ilk etkisi, işçilerin ne yapacağını bilmez duruma düşmeleri ve işçi örgütlerinin zayıflaması oldu. Yaşlı partili aktivistler (bunların partinin erkek üyeleri arasındaki oranı üçte birden az değildi) askere alınıp cepheye yollandıklarında, bunların yerini alan gençler deneyimsiz işçilerdi; sosyal demokrat örgütlerde ve sendikalarda üye sayısı yarıdan fazla geriledi.[9] Bu örgütlerde savaşa karşı faaliyet yürütmek isteyenlerin işi çok güçtü ve bu güçlük savaş taraftarı heyecanın sönmesinden sonra da değişmedi.

Ancak, savaş ekonomisinin kümülatif etkisi, işçi sınıfı örgütlenmesi açısından büyük bir potansiyel sağlayacaktı. 1914 yılı Almanyası, bugünkü standartlar açısından, hâlâ görece küçük

8. Roth, Die 'andere' Arbeiterbewegungu, sf. 40.
9. Bevan, sf. 229.

fabrikalara, görece gelişmemiş bir üretime sahipti. Şimdi, hükümet, yayımladığı kararnamelerle küçük fabrikaları kapatıyor, üretimi büyük, en etkin randımanla üretimde bulunan modern fabrikalarda yoğunlaştırıyordu. İlk kez, günümüzde kitlesel üretim ile özdeşleştirdiğimiz üretim teknikleri (bireysel 'vasıf'a dayalı görevlerin yerlerini 'yarı-vasıflı' üretim becerilerinin çokluğuna ve bir aradalığına bırakması), üretimde norm haline gelerek bir fabrikadan diğerine yerleşiklik kazanıyordu.

Savaş-öncesi dönemin Alman sosyal demokrasisinin belkemiğini oluşturan şey, makina sanayii gibi sendikaların çok güçlü oldukları sanayilerde çalışan kalifiye işçilerdi. Bunların kendileri için yüksek ücret artışları elde etme kapasitesi, sosyal demokrasinin pratiğinde reformizmin maddi temelini sağlamıştı. Savaş koşullarında, kalifiye işçiler, savaş endüstrisi açısından sahip oldukları önem dolayısıyla cepheye gönderilmemek gibi ciddi bir avantaja sahip olmakla birlikte, savaş endüstrisinin üretim disiplininin yeni biçimlerinin basıncı altına girmişlerdi. Dahası, savaşın kendi yaşam standartları üzerindeki olumsuz etkisini yaşayarak görüyorlardı. 1914 yılına kadar, yaşam, bunlar için, kalifiye olmayan işçilerin yaşamından çok daha kolaydı. Şimdi ise, istisnasız tüm işçiler, sadece ve sadece karın tokluğuna çalışmak, sadece kendilerini hayatta tutmaya yeten bir beslenme düzeyine evet demek zorunda kalıyorlardı.[10]

Savaş, daha önce örgütlü işçileri bir arada tutan bağların pek çoğunu koparmıştı; fakat, bununla eşzamanlı olarak, işçi sınıfını öncekinden daha büyük üretim birimlerinde yoğunlaştırmış, sınıf içinde, yaşam koşulları açısından bir aynılık yaratmıştı. Savaşın ilk ve doğrudan etkisi, işçilerin savaşa karşı örgütlenmelerini olanaksız kılmak olmuştu, fakat, savaşın uzun vadeli etkisi, hem sınıfın geleneksel olarak sosyal demokrasinin etkisi altındaki kesimleri ve hem de bu etkiden uzak kalmış yeni işçiler arasında, devrimci örgütlenme için yeni bir maddi temel yaratmak olacaktı.

10. Rakamlar için bkz. Bry, Almanya'da Ücretler 1871-1945, sf. 83-84.

İlk Kıpırdanışlar

Savaş heyecanının yitip gitmesi, dar bir işçi kesimi içinde, yerini savaşın sonuçlarına karşı duyulan bir öfkeye bırakıyordu.

1915 yılında, caddelerde yine gösteriler boy göstermeye başladı. Fakat, bunlar, 1914 Ağustosu'nun vatansever gösterileri değildi. Halkın ruh hali artık değişmişti. İnsanlar artık orada burada ajan bulma değil, ekmek derdine düşmüşlerdi. Açlık, insanları, özellikle de kadınları sokaklara çıkmaya itiyordu. 1915 yılı boyunca, Berlin'de barış yanlısı gösteriler düzenlenmeye başladı. İlk gösterilere katılanlar birkaç yüz kişiydi, ancak, zaman içinde bunların sayısı binlerle ölçülmeye başlandı. Herkesin askeri diktatörlüğün sopası arkasında hizaya geçmiş olduğu o günlerde, göstericilerin karşılaştırmalı olarak küçük kalan bu sayısı bile çok şey ifade ediyordu.[11]

Gösterilerden bazıları, başta kadınlar olmak üzere örgütsüz insan guruplarının öfke sonucu kendiliğinden bir araya geldikleri gösterilerdi: Bir dükkanda yiyecek maddeleri tükendiğinde ya da dükkan sahibi yiyecek fiyatlarını artırdığında veya tayınlar ansızın azaltıldığında, öfke patlak veriyordu. 1915–16 kışında ve bunu takip eden ikinci kışta, bu türden 'gösteriler' sık sık yaşanır olmuştu ve bunlar çoğu kez 'politik olmayan' işçilerle polis arasında sert çatışmalarla son buluyordu.

Ancak, açıkça politik niteliğe sahip gösteriler de vardı. Halkın ruh halinin değişmesi, sosyal demokrasi içinde savaşa karşı olan insanlara cesaret vermeye başlamıştı. SPD toplantılarında, insanlar yerel milletvekillerinden savaş kredileri aleyhine oy kullanmalarını istiyorlar, yerel parti gazetesinde savaşın tartışılmasını talep ediyorlardı. Örneğin, 1915 yılında Bremen'de partinin sol kanadı sadece 15 kişiye sahipti ve bunlar ancak kendi içlerinde düzenledikleri özel toplantılarda bir araya geliyorlardı. 1915–16 kışında ise, yerel parti toplantıları daha sık düzenlenir oldu ve savaşın açıkça tartışılabilir hale geldiği bu toplantılara katılanların sayısında çarpıcı bir artış görüldü; kimi toplantılarda katılımcıların sayısı 1.100'e kadar ulaşmıştı (bu, toplam parti

11. III. Gesch, sf. 134.

üyesi sayısının üçte biri kadardı).[12] Berlin'de, sol, Luxemburg ve Liebknecht'in gurubunun *(Internationale)* 1916 yılında 1 Mayıs gösterisi için çağrıda bulunmasına olanak tanıyacak kadar güçlenmişti: Liebknecht, birkaç bin işçiden ve gençten oluşan kalabalığa yaptığı konuşmanın başlarında polis tarafından tutuklandı. Duruşma günü, 55.000 işçi onunla dayanışma içinde olduğunu göstermek için greve gitti. Liebknecht, artık Parlamento'da da yalnız değildi: Diğer 19 milletvekili de savaş kredilerine karşı oy kullanmada kendisine katılmıştı.

Askeri çevreler ve işverenler kendi savaş amaçlarını daha net bir şekilde ortaya koydukça, savaş karşıtı duygular daha da ivme kazandı. Bunlar, Almanya'nın eski sınırlarının korunması ve güvenceye alınmasıyla yetinmeyecek görünüyorlardı. Belçika'nın ve Fransa'nın kuzeyinin Alman topraklarına katılmasını, Polonya'da kukla bir hükümet kurulmasını, Doğu ve Orta Avrupa'nın diğer ülkeleri üzerinde 'hegemonya' kurulmasını talep ediyorlardı. Hindenberg ve Ludendorff'un askeri kuvvetlerin (ve savaş ekonomisinin) komutasına gelmelerinden itibaren, askeri çevreler ve sanayiciler ülkenin işlerinin çekip çevrilmesinde daha çok söz sahibi olmaya başlamışlardı; hükümet, Avusturya-Macaristan ile olan ittifakı sıkıntıya düşürmemek için askerlerin ve sanayicilerin amaçlarını desteklemekten korkar göründüğü durumlarda bile (bunların amaçlarından biri de Avusturya-Macaristan'ı 'hegemonya altına almak' idi), söz konusu çevreler kendi bildiklerini okuyorlardı.

1917 Şubat Devrimi ile Rusya'da Çarlığın yıkılmasından sonra, sağ Sosyal Demokrat liderlerin 'ulusal savunma amaçlı savaş' argümanı inandırıcılığını daha da yitirmiş oldu. 'Rus tiranlığı', artık ulusal bir tehdit gibi gösterilemezdi – sayısı giderek artan bir işçi azınlığı açısından, asıl tehdit, Prusya devletinin ve büyük iş çevrelerinin yürüttükleri yayılmacı savaş politikası idi.

1917 yılı Nisan ayı, 200.000 metal işçisinin, ekmek tayınının düşürülmesini protesto etmek amacıyla savaş karşıtlarının lider-

12. Lucas, Die Sozialdemocratie in Bremen wahrend des ersten Westkrieges (Bremen 1969), sf. 45.

liğinde düzenlenen kitlesel bir gösterisine tanık oldu. Yiyecek kıtlığından duyulan hoşnutsuzluk ile savaşa karşı politik muhalefet, yavaş yavaş iç içe geçmeye başlıyordu. Fakat bu henüz sadece bir başlangıçtı.

1917 yazında ve 1918 yılı başlarında yaşanan olaylar, hem kendiliğinden mayalanan toplumsal hoşnutsuzluğun potansiyel etkisinin ne olabileceğine işaret ediyordu, hem de, bu kitlesel memnuniyetsizliğin kendi iç politik sınırlarını aşmak zorunda olduğunu gösteriyordu.

Alman toplumunun sınıfsal yapısı, kusursuz bir yansımasını, silahlı kuvvetlerdeki subaylarla askerler arsındaki ilişkilerde buluyordu. Subayların sahip oldukları ayrıcalıklar, sıradan askerlere dayatılan düşük yiyecek tayını ve sıkı disiplin ile sürekli karşıtlık içindeydi. Cephede, ortak bir tehlike karşısında bir arada olmaktan doğan yoldaşlık, sık sık askerlerin yaşadığı bu güceniklik duygusunu köreltiyordu. Fakat kuzey-batı sahillerindeki limanlarda demirlemiş olan, denizde İngiliz donanması ile açık bir çatışmaya girme korkusunun yaşandığı donanmada ise, durum bundan farklıydı:

"Deniz erleri birer köle gibi çalışır, gün boyunca bir talimden diğerine koşuştururlarken, subaylar aylak aylak geziniyorlar, parmaklarını törpüleyip saçlarını tarıyorlardı. Subaylarla erlerin yaşam koşulları arasındaki fark, en çok, kendisini bunların gemilere bağımlı yaşamlarında açığa vuruyordu. Erler, subayların daha iyi yiyeceklerle beslendiklerini, canları istediğinde karaya çıktıklarını, kendilerine özel kulüplerde eğlenip hoşça vakit geçirdiklerini görüyorlardı..."[13]

'Şalgam kışı' sonrasında yiyecek tayını asgari düzeye düşürüldüğünde, sıradan askerlerin yaşadıkları güceniklik, örgütsel bir ifade kazandı. Askerler arasında, 'yiyecek komiteleri' seçimi için bir hareket gelişti. Deniz erleri, işçi sendikalarına benzer bir örgütlenmeye gidebileceklerini düşündüler; 1917 yılı Haziran ve Temmuz aylarında, bu tür komitelerin yasal olarak kabul görme-

13. Daniel Horn, Yukarı Denizlerde İsyan (Mutiny on the High Seas), Londra 1973, sf. 33. Farklı bir yaklaşım için bkz. III. Gesch, sf. 157-160.

si talebiyle açlık grevleri ve işi durdurma eylemleri yaşandı. Ağustos başlarında, askeri otoriteler bir gurup deniz erini tutukladı. Bunun üzerine, tutuklamaların gerçekleştiği gemide protesto eylemine gidildi ve gemideki diğer erler gemiyi terk ettiler. Bunların pasif, sendikal eylem anlayışı, devletin muazzam büyüklükteki silahlı gücü ve askeri adalet anlayışı karşısında çok etkisiz kaldı. Yiyecek komiteleri hareketi çöktü. Hareketin liderlerinden ikisi kurşuna dizildi, diğerleri toplam 360 yıl kürek cezasına mahkum edildiler.

Deniz erleri, kendilerine pahalıya mal olan bir yoldan acı bir ders öğrenmişlerdi: Askeri bir aygıta karşı barışçıl, 'politik olmayan' protestolarla karşı konulamaz. Erler, bu dersi, 14 ay sonra hatırlayacaklardı. Fakat, söz konusu ders, ilkin Berlin işçileri tarafından öğrenilmeliydi.

Ocak Grevleri

Savaşa karşı giderek derinleşen hoşnutsuzluk, Kasım 1917'de politik bir odak kazandı. Bolşevikler, Rusya'da, işçi ve asker konseyleri anlamına gelen *sovyet*lere dayalı yeni bir iktidar kurdular. Rusya ile savaşta olan ülkelere hemen ateşkes yapılması, 'toprak ilhakı ve tazminat hükümlerine yer vermeyen' sürekli bir barışın tesisi için görüşmelere başlanması önerisinde bulundular ve Çarlık Rusyası'nın sömürgelerini tanımamaya hazır olduklarını bildirdiler.

Rusya'daki yeni hükümetin barışa çok ihtiyacı vardı. Fakat, Alman İmpratorluğu ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yöneticilerinin bu tür barış koşullarını kabul edebileceklerine inanmıyorlardı – çünkü, bunlar, ekonomik olarak dünyanın daha fazla kısmını kendi imparatorluklarına dahil etmek için savaşa girmişlerdi. Bolşeviklerin beklentisi, barış önerisinin, başta Almanya olmak üzere savaşan ülkelerdeki halkların kendi kapitalist hükümetlerine karşı tavır almaya yönelteceği idi. Diğer ülkelerde yaşanacak devrimler, beraberlerinde hem barışı, hem de, geri bir ülke olan Rusya'da iktidara gelmiş sovyetlerin yönetimini güvence altına alacak uluslararası yardım ve dayanışmayı getirecekti.

Bolşevikler, daha devrim Rusya'da tam olarak yerleşmemişken, onu uluslararası devrim olarak diğer ülkelere yaymak üzere ilk adımları atmaya giriştiler. Doğu Cephesi'nde siperlerdeki Alman askerleri arasında dağıtılmak üzere, *The Torch* adlı bir gazete yayımlamaya başladılar. Gazetenin her sayısı, yarım milyon kopya basıldı.

Alman ordusunun yöneticileri, Rusya'nın barış önerisini, Alman İmparatorluğu sınırlarını daha da genişletmek için bir fırsat olarak gördüler. Bolşeviklerle müzakerlerde bulunmak üzere, Brest-Litovsk kasabasına temsilciler gönerdiler; müzakereler sırasında, eski Çarlık imparatorluğunun büyük bir kısmının, kağıt üzerinde bağımsız olacak, gerçekte ise Alman 'mandası' altına girecek bağımsız devletler haline getirilmesini talep ettiler.

Fakat, Rus delegeler, Alman Genelkurmayı kadar, Alman askerlerine de sesleniyorlardı. Troçki Aralık 1917'de Brest-Litovsk'a vardığında, yanında, savaştan önce Almanya'da aktif bir devrimci olan Polonya-Avusturya kökenli Karl Radek vardı. 'Radek, Alman askerlerinin arasına girerek, kendilerini karşılamak üzere platform üzerinde toplanmış diplomatların ve subayların gözleri önünde askerlere bildiri ve broşürler dağıtmaya başladı.'[14]

Almanların toprak ilhakında ısrarcı olması üzerine Brest-Litovsk'taki müzakereler çıkmaza girdi ve Rusya çaresiz bir şekilde Alman ordularının ilerlemesini seyretmek zorunda kaldı. Fakat, Bolşeviklerin barış çağrısı, Almanya ve Avusturya-Macarasitan'da savaştan hoşnutsuzluk duyan yığınlar arasında yankı bulmaya başlamıştı. Liebknecht, hapishanedeki hücresinden şunları yazıyordu: "Rus delegelerin sayesinde Brest devrimci bir mahkeme niteliği kazandı. Bu mahkeme, Orta Avrupalı devletlerin eşkiyalığını, Almanya'nın yalanlarını ve ikiyüzlülüğünü kınadı."[15]

Almanya'da küçük bir devrimci gurup olan Spartakistler (daha önceki *Internationale* gurubu), Ocak ayının ilk iki haftası boyunca, barış talebiyle genel greve gidilmesi çağrısında bulunan bildiriler

14. Isaac Deutscher, Silahlı Peygamber (Londra 1954), sf. 360.

15. Aktarıldığı yer Pierre Broue, Revolution en Allemagne (Paris 1971), sf. 109.

dağıttı. Muhalif Sosyal Demokrat lider Haase gibi daha 'ılımlı' savaş karşıtları, üç günlük bir uyarı grevi çağrısında bulundular.

Tam bu hazırlıklar yapılırken, komşu Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan önemli haberler gelmeye başladı. 14 Ocak'ta, Avusturya kenti Wiener Neustadt'ta kurulu Daimler işletmelerinde, işçiler yiyecek tayınındaki azalmayı protesto etmek üzere greve çıkmışlardı. Hemen hemen aynı gün, Budapeşte'deki Csepsel cephane fabrikalarında çalışan işçiler işi bırakmışlardı. İki gün gibi çok kısa bir süre içinde, bu iki kentteki tüm fabrikalar felç olmuşlardı. Avusturyalı sosyal demokratlar, sadece Viyana'da, 250.000 dolayında işçinin grevde olduğunu tahmin ediyorlardı.[16]

Gelişmeler bunlardan ibaret de değildi. Viyana'da işçi konseyleri kurulmuştu ve bu konseyler sansürün kaldırılması, sıkıyönetime son verilmesi, sekiz saatlik işgünü, hapiste bulunan savaş karşıtı sosyalist Friedrich Adler'in salıverilmesi taleplerinde bulunuyorlardı.

Grev, bir hafta gibi bir süre içinde hızını kaybederek son buldu. Fakat bu, savaşın etkilerine karşı o güne kadar görülmüş en büyük protesto eylemiydi. Avusturya'nın Almanca konuşan bölgelerinde yaşanan bu kitlesel eylemin Almanya'da yankı bulması uzun sürmeyecekti.

Spartakistler, elden dağıtılmak üzere bir bildiri yayımladılar ve bildiride 'nasıl Viyanalı işçilerin Rus modeline uygun işçi konseyleri kurduklarını' anlattılar ve 28 Ocak Pazartesi gününü genel grevin başlangıcı ilan ettiler.[17] Metal işçileri sendikasının branşlarından biri olan toma işçileri sendikası, bu çağrıya olumlu bir tepkide bulundu. Bu sendikanın yöneticilerinden biri, savaş karşıtı sosyalist Richard Müller idi; sendika üyeleri, Müller'in önerisi

16. Avusturya'daki grevler hakkında ayrıntılarda farklılaşan çeşitli hesaplamalar bulunmaktadır. Örneğin, bkz. Broue, sf. 111.

17. Dokumenten und Materialen zur Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung içinde. Ruhe 11 (1914-45), Cilt 2 (Doğu Berlin 1957). Bundan sonraki alıntılarda kısaca Dok. Und Mat. olarak anılacaktır.

üzerine, Pazartesi günü greve çıkmaya, bu grevi kitlesel toplantılarda seçilecek delegelerle yönlendirmeye karar verdiler.

Almanya'daki grev, dikkate değer bir başarı ile başladı. Birinci gün, 400.000 işçi greve çıktı; ikinci gün, bunlara 100.000 işçi daha katıldı. Berlin'deki bu grev hareketi, başkentin sınırları dışına taşarak Kiel, Hamburg, Danzing (bugünkü Gdansk), Magdeburg, Nuremberg, Ruhr bölgesi, Münih, Köln, Mannheim ve Kassel'e sıçradı.[18] Grevin örgütlenişi, başlangıçta mükemmel görünüyordu. 414 fabrika delegesi Berlin'de toplanarak 11 kişiden oluşan bir eylem komitesi seçti.

Ne var ki, yöneticiler de eli boş oturmuyorlardı. Delegelerin bir sonraki toplantısı dağıtıldı, fabrikalarda toplantı düzenlenmesi yasaklandı, sendikaların binaları işgal edildi. Perşembe günü, Berlin duvarları resmi otoritelerin posterleri ile kaplıydı; posterlerde kentin polis kuşatması altında olduğu duyuruluyor, eylemlere katılanların olağanüstü askeri mahkemelerde yargılanacakları tehditinde bulunuluyordu. Grevci işçilerle, kent dışından getirilen 5.000 polis ile takviye edilmiş polis güçleri arasında çatışmalar yaşandı. Savaş yanlısı resmi Sosyal Demokrat gazete *Vorwärts* bile yöneticiler tarafından 'yanlış bilgiler vermek' gerekçesiyle yasaklandı – gazete greve çıkan işçilerin sayısını yayımlamıştı.

Çatışmalar, işçilerde kabullenemedikleri bir yenilgi duygusu ve öfke yarattı. Spartakist liderlerden Jogiches, yaşananları tasfir ederken şunları söylüyürdü: "Polisle yaşanan her çatışmadan sonra, işçilerin biribirlerine, 'Yoldaşlar, böyle giderse yarın sıra silahlara gelecek!" dediklerini duyuyordunuz."[19]

Bununla birlikte, grev hareketi kendi içinde bir dizi önemli zaafı içeriyordu. Harekete öncülük eden militanlar, grevin başarıya ulaşmasından sonraki adımın ne olacağı sorusu üzerine fazla kafa yormamışlardı. Jogiches'in eylemlerden kısa bir süre sonra yazdığı gibi, işçiler 'devrimci enerjilerini nasıl kullanacaklarını bilmiyorlardı'.[20]

18. Berlin grevindeki rakamlar için bkz. grevin önderlerinden olan Richard Müller'in Vom Kaiserreich zur Republik (Berlin 1924) Cilt 1, sf. 100-110.

19. Dok. Und Mat. Cilt 2.

20. Aynı yerde.

Eylem komitesi, grevde tüm işçi sınıfının birliğini sağlamak için, kimi itirazlara rağmen, savaş yanlısı Sosyal Demokrat partiden üç temsilcinin de komitede yer almasını kabul etmişti. Fakat, bu Sosyal Demokrat liderler, sonraki yıllarda açıklayacakları gibi, bu komiteye sadece bir amaçla katılmışlardı. Ebert, 'Eylem komitesine, ülkenin hasara uğramasını engellemek ve grevin olabildiğince kısa sürede sona ermesini sağlamak için girdim' diyecekti.[21] Arkadaşı Scheidemann ise şunu ekleyecekti: "Eğer grev komitesine katılmamış olsaydım, ortada ne yasa ne düzen kalırdı."[22]

Ebert ve Scheidemann, grevi yolundan saptırabilmek için, kuralları çiğnemeyi bile göze aldılar. Örneğin, Ebert, yasaklı bir toplantıda konuşarak yasaklara karşı gelmiş oldu, ama, o toplantıda söyledikleriyle, grev hareketinde generallerin asla başaramayacakları bir yara açmış oluyordu: "İşçilerin görevi, cephedeki kardeşlerini ve babalarını desteklemek ve en iyi silahları üretmektir... Zafer, tüm Almanların görmeyi en çok arzuladıkları şeydir."[23]

Sol sosyalist Dittmann, aynı yasaklı toplantıda yaptığı konuşma nedeniyle 4 yıl hapis cezasına çarptırılırken, Ebert'in kılına bile dokunulmuyordu.

Sosyal Demokrat liderler, grev hareketine soktukları bu karışıklığı eylem komitesine taşımayı da becerdiler. Eylem komitesi ile hükümet arasında arabuluculuk yapmayı önerdiler, ama, sanki grevciler hiçbir politik talebe sahip değillermiş gibi, bu arabuluculuğu sadece *ekonomik* taleplerle sınırladılar. Grev komitesi, onların bu önerilerini hoşnutlukla karşılamadı, ama, kafalarında buna karşı ortaya koyabilecekleri alternatif bir öneri de yoktu. Her ne kadar işçileri haekete geçirmek için ekonomik sorunları kullanmışlarsa da, can alıcı meselenin savaşın kendisi olduğunu biliyorlardı. Ne var ki, savaşa son verebilmek için grevin yanısıra devrimci eyleme gereksinimleri vardı – kendilerini hazırlamamış oldukları şey de buydu. Sonuçta, grevlere kitlesel boyutta

21. Aktarılan yer III. Gesch sf. 152. Ayrıca Müller, sf. 110.
22. III. Gesch, sf. 162.
23. Aynı yerde.

bir katılım olmasına rağmen, kendilerini, işçilere işe geri dönme önerisinde bulunmaktan başka bir seçeneklerinin olmadığı bir durumda buldular.

Hükümet, işçi sınıfı hareketini boğmak için yaşanan moral bozukluğunu uygun bir fırsat olarak gördü. Greve öncülük eden işçilerden pek çoğu tutuklandı; Berlin'de her on işçiden biri cepheye gönderildi. Savaş karşıtı hareketin öncü gücü, fiziksel olarak Berlin fabrikalarından uzaklaştırıldı.

Önceki yaz Kiel deniz erlerinin girişiminde yaşanmış olduğu gibi, işçilerin grev hareketi, siyasal ve askeri iktidara karşı sadece sendikal taktiklerle başa çıkmaya çalıştığı için, o iktidar tarafından çökertildi. Jogiches'ın özetlediği gibi, 'grev komitesi, grev dalgasını basit bir protesto hareketinden daha farklı bir şey olarak düşünemediği için, komitedeki milletvekillerinin etkisi altında kalarak, her türlü müzakereyi reddedip yığınların enerjisini doğru yöne kanalize etmek yerine, hükümetle müzakerelere girişmeyi denedi'.[24]

Sol

Bu hareketlerin hiçbiri devrimci bir örgüt tarafından yönlendirilmedi. Tek tek devrimciler, kimi zaman önemli birer rol oynadılar. Çok sayıda işçinin açlığa, düşük ücretlere, savaşın boş yere akıttığı kana karşı duydukları öfkeye ifade kazandırdılar. Ancak, eylemlere katılan işçilerin kendileri ne devrimci sosyalistlerdi, ne de devrimci bir örgütün disiplinine bağlı militanlardı. İşçilerin pek çoğu, savaş öncesi dönemin koşullarına geri dönülmesinden başka birşey istemiyordu. Sosyal Demokrat liderlerin arka çıktıkları bir savaşa karşı greve çıktıklarında bile, hâlâ daha o liderlere karşı belli bir güven duygusuna sahiplerdi.

İşçiler arasında giderek derinleşen hoşnutsuzluk, Sosyal Demokrat örgütün kendisinde de önemli bir etkiye sahipti. Ebert gibi partinin sağ kanadında yer alan liderler bile, büyük grev hareketlerinin tamamen dışında kalamadılar. Bunun, kitleler üzerinde sahip oldukları etkiyi yitirmek anlamına geleceğini biliyorlardı –

24. Dok. Und Mat. Cilt 2.

onlara göre, sahip oldukları o etki, 'yasa ve düzenin' bozulmasını engelleyebilecek yegâne güçtü.

Halkın ruh halinin değişmesi, partinin düşük kademelerinde yer alan binlerce Sosyal Demokrat görevli üzerinde daha büyük bir etki yarattı. Bunların pek çoğu, 1914'de savaşa gönülden gelen bir heyecanla destek vermemişlerdi. Ama en nihayet, mali kaynakları milyonlarca markla ölçülen, yüzlerce sendika ve kooperatife, düzinelerce günlük gazeteye, yüzlerce memura sahip büyük bir partinin üyeleriydiler. Partinin, toplumun geniş bir kesimini sarmalına alan savaş yanlısı histeriye karşı çıkması durumunda gelecek baskıya karşı koyamayıp eldeki her şeyi yitireceğinden korkuyorlardı. 'Gerçekçi' olup işin kolayına kaçmak, kitlelerin savaş yanlısı heyecanının yanında yer alırken savaşın kimi aşırılıklarına karşı bir şeyler söylemeye çalışmak bunlara yeğ göründü. Böylece, savaşa destek verdiler, ama, genel kurmayın ve büyük iş dünyasının diğer ülkelerden geniş toprak taleplerine karşı çıktılar.

Savaş patlak verdiğinde Viyana'da bulunan Troçki, Avusturya Sosyal Demokrat Partisi içindeki tutumu tanımlıyordu. Onun bu konuda yazdıkları, Alman partisi için de geçerliydi:

"Avusturyalı Sosyal Demokratların lider çevreleri içinde savaşa karşı nasıl bir tutum gözledim? Bazıları, savaşın başlamasından açık bir memnuniyet duyuyordu... Bunlar, aslında, şimdi hızla eriyip gitmekte olan yapay bir sosyalist kültürün görüntüsü arkasında gizlenmiş milliyetçilerdi... Başlarında Victor Adler'in bulunduğu diğerleri, savaşı, katlanmak zorunda oldukları dışsal bir felaket olarak görüyorlardı. Ancak, bunların bekle gör şeklindeki pasif tutumu, partinin aktif sağ kanadının gözden kaçmasını kolaylaştıran bir örtü işlevi gördü."[25]

Alman partisi içindeki durum, hemen hemen bunun aynısıydı. 'Gönülsüz itaat' yaygın tutumdu.

Savaş karşıtı duyguların giderek popülerleştiği yeni koşullarda, bu insanlar, savaşa ilişkin olarak başlarda duymuş oldukları tereddütleri dile getirmenin zamanının gelmiş olduğunu hissettiler. Bunlar, şimdi, kendilerini 1914'de sessiz kalmaya teşvik et-

25. Leon Troçki, Hayatım. (New York 1960), sf. 235.

miş olan korkaklık ve kariyerizm karışımı tutumdan kopmadan, seslerini yükseltebilirlerdi.

Böylece, 1916 yılında, Sosyal Demokrat Parti içinde savaş yanlısı liderliğe karşı bir muhalefet gelişti. Savaştan bıkmış usanmış olmakla birlikte henüz devrim fikrine soğuk bakan işçilerin ruh hali ile, bir yandan savaşa karşı olan, diğer yandan da her zaman olduğu gibi devrime karşı düşmansı duygular besleyen parti görevlilerinin ruh hali birbiriyle örtüştü.

Parti içindeki bu akım, parti liderliği ile Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht etrafındaki devrimci unsurlar arasında ortayol bir tutumu temsil ettiği için, 'merkez' ya da 'merkezciler' olarak anılıyordu. Merkezci liderler, savaşa son verilmesini istiyorlardı – ama büyük toplumsal ayaklanmaların yaşanmasına karşıydılar. Bunlar, barışa, birbiriyle çarpışan ülkelerin 'iyi niyeti' sayesinde ulaşılacağını düşünüyorlar, savaş umulandan daha uzun bir süre boyunca devam ettikçe, umutlarını Amerikan başkanı Woodrow Wilson'ın politikalarına bağlıyorlardı. Sparatakistlerin, 'Düşman içeride! Sosyalist devrim yoluyla barış!' sloganı ile aralarına mesafe koyma konusunda son derece dikkatli davranıyorlardı. Deniz erlerine isyan etmelerini önermek gibi 'kışkırtıcı' eylemleri doğru bulmuyorlardı. Bunların temel kaygısı, SPD'nin sağ kanadından ayırt edilebilir bir parlamenterler gurubu olarak hareket etmekten ibaretti.

Ne var ki, SPD'nin bürokratik liderliği, yarı-gönüllü bir muhalefet bile olsa, parti içinde kendi savaş yanlısı politikasına karşı bir muhalefete göz yummaya niyetli değildi. Bürokratik liderlik, muhaliflerin ellerindeki gazeteleri –bunlar arasında en önemlisi Berlin'de yayımlanan *Vorwärts* idi- kendi konrolüne geçirdi ve muhalif azınlık gurubu 1917 yılı başlarında partiden ihraç ederek, onları, niyetleri bu olsa da olmasa da, kendi partilerini kurmaya zorladı. Böylece, Bağımsız Sosyal Demokrat Parti (USP ya da kısaca 'Bağımsızlar') kurulmuş oldu.

Bu yeni parti, hiçbir biçimde devrimci bir parti değildi. Partinin liderlerini bir araya getiren tek bir amaç vardı: Sosyal Demokrat Parti'yi savaşa destek veren politikasından vazgeçirmek. Bu liderler, diğer pek çok konuda, tıpkı SPD içinde olduğu gibi, birbirlerinden farklı düşüncelere sahiplerdi. Bazıları devrimden,

diğerleri reformadan yanaydılar ve aslında devrimden yana görünenlerin pek çoğu, devrimci bir retorik kullanırken pratikte bir reformist gibi hareket etmeyi yeğliyordu. Bazıları, savaşa müzakereler aracılığıyla son verilmesini isterlerken, diğerleri savaşı bir iç savaşa dönüştürmekten söz ediyorlardı.

Karakteristik olarak, savaş-öncesi dönemin sosyal demokrasisinin başta gelen teorisyeni olan ve 'Marksizmin Papası' olarak anılan Karl Kautsky ile, savaş-öncesi dönem reformizminin teorisyeni 'revizyonist' Eduard Bernstein da bu parti içindeydiler.

Ancak, yeni partinin gelişimi muazzam bir öneme sahipti. Yeni parti, eski SPD'nin parti aygıtının önemli bir bölümünü kendisiyle birlikte sürüklemişti: düzinelerce profesyonel parti memuru, milletvekilleri, günlük gazeteler, sendika yöneticileri, bürolar, toplantı salonları. Her şeyden önemlisi, bu, yasal bir partiydi ve kışkırtıcılığa karşı çıkarılmış yasalar sansür tarafından sınırlandırılmış da olsa, halka açık toplantılar düzenleyebiliyordu. USP, yavaş yavaş savaşın doğruluğunu yanlışlığını sorgulayan onbinlerce insan için, kitlesel düzeyde bir buluşma noktası işlevine sahipti. Yeni parti, kendi doğuşuna yol açan bölünmeden altı ay kadar sonra, SPD'nin 150.000 üyesine karşı 120.000 üyeye sahip olduğunu ileri sürüyordu.[26] Nisan 1917 ile Ocak 1918 grevlerinin liderleri, bu partinin saflarında yer alıyorlardı; benzer şekilde, Ağustos 1917'nin dikbaşlı deniz erleri de kendilerini parti ile özdeşleştirmeye, partinin yerel ve ulusal liderleriyle ilişkiler kurmaya başlamışlardı.

Gerçek devrimciler, bu partinin daha solundaydılar. Bunlar, Bağımsızlar'ın bulanık ve soyut 'barış' talepleri yerine, kapitalist savaşa son vermenin yegane yolu olarak devrim önerisinde bulunuyorlardı. Fakat bunların etrafındakiler, hâlâ, kitlelerden yalıtık küçük aktivist guruplarından ibaret bir azınlıktı.

Evet, Liebknecht'in ulusal ölçüde tanınan bir partili olduğu, savaşa ilk karşı çıkmış ve o günden sonra da sürekli hükümetin baskısına maruz kalmış bir milletvekili olarak tanındığı doğruydu. Fakat Liebknecht'in arkadaşları, baskı koşulları yüzünden, onun neleri savunduğunu ayrıntılı olarak işçi yığınlarına anlatma

26. Bevan, sf. 232.

olanağı bulamıyorlardı. Liebknecht'in kendisi, (yaşı 40'ın üzerinde olduğu halde) cepheye gönderilmek üzere askere alınmış, ardından da hapsedilmişti. Rosa Luxemburg da hapishanedeydi. Bunların fabrikalarda ilişki içinde oldukları işçiler, Ocak 1918 grevlerinden sonra devletin baskısı altında dağılmışlardı, bir kısmı cepheye asker olarak göderilmişti.

Son zamanlarda yayımlanmış bir kitap, devrimci solun o günlerdeki gücünü (buna güçsüzlük demek daha doğru olur) şu şekilde tanımlar:

"Devrimci solun Bremen'deki tersane ve fabrikalarda tek bir militanı bile kalmamıştı... Berlin'de, Spartakist gurup, şehrin Charlottenburg, Berlin-Moabit ve Spandau mahallelerini de içine alan güney kesiminde sadece yedi üyeye sahipti... Spartakist liderlik, tutuklamalarla dağıtılmıştı."[27]

Devrimci solun güçsüzlüğü sadece üye sayısı ile sınırlı değildi; bunun yanısıra, ülke düzeyinde tek bir örgütlenmeden de yoksundu. Devrimci sol, kimi zaman birbirlerine ters düşebilen üç ayrı guruplaşma tarafından biçimleniyordu.

Spartakist liderler (Rosa Luxemburg, Leo Jogiches, Franz Mehring, Clara Zetkin ve Karl Liebknecht), hâlâ, küçük devrimci grupların işçi kitleleriyle canlı bağlar kurup bunları muhafaza etmelerinin ancak büyük ve geniş bir örgüt içinde yer almalarıyla mümkün olabileceği şeklindeki savaş-öncesi dönemin inancına bağlı devrimcilerdi. Bu yüzden, Spartakistler, USP liderliğinden farklı politik düşüncelere sahip olmalarına karşın, parti içinde kalmaya devam ettiler. Bunlar, şimdi savaşa karşı bir tavır içine girmeye başlayan işçilerin, USP liderliğinin bulanık, soyut savaş karşıtlığı ile Liebknecht'in tutumu arasındaki farkı, başlangıçta hemen göremeyeceklerini düşünüyorlardı. İşçiler, yüzlerini, ilkin, en büyük muhalif güç olan Bağımsızlar'a döneceklerdi. Devrimciler, ancak USP içinde kalarak ve parti içinde kendi örgütünü, yayın organlarını ve gurup disiplinini geliştiren bir hizip olarak bu işçilerle ilişkiler kurabilirlerdi. Jogiches şunları yazıyordu:

"Ne yapması gerektiği konusunda net fikirlere sahip olmayan

27. Broue, sf. 133.

ve bugün AG [Bağımsızların parlamento gurubu] liderliğini izleyen kitleleri kazanmak için mücadele etmeliyiz. Bunu, parti dışında tamamen bağımsız bir örgüt kurarak değil, ancak parti içinde kalarak başarabiliriz."[28]

Devrimci solun bir diğer kesimi, yukarıdaki bu bakış açısını reddediyordu. Esas olarak Bremen'de örgütlü olan bu gurupçuk, şimdi, Lenin ile birlikte çalışan Polonyalı sürgün Radek aracılığıyla, Rus Bolşevikleriyle ilişki içindeydi. Bu gurup, 'Sol Radikaller' (daha sonraki Alman Uluslararası Komünistleri) olarak biliniyordu. Bunlar, Spartakistlerin, USP içinde kalmayı sürdürmekle, işçilerin gerçek sol ile USP'ye öncülük eden yarı-gönüllü savaş karşıtları arasındaki farkı görmelerini *daha da* zorlaştırdıklarını ileri sürüyorlardı.

Sol Radikaller gurubunun en dikkate değer isimleri, Bremen gurubunun krucusu Johann Knief, işçi kökenli gazeteci Paul Frölich ve Hamburglu aydın Laufenberg idi. Bunlar, Spartakistlere yönelik eleştirilerine karşın, kendilerini istikrarlı, ya da politik açıdan homojen bir gurup halinde örgütleme kapasitesinden uzak kalmış liderlerdi.

Nihayet, üçüncü bir devrimci gurup daha vardı; bu, iyi örgütlenmiş bir politik eğilimden çok, Berlin Metal İşçileri Sendikası içindeki bazı işçi militanların oluşturduğu bir gurupçuktu. Bunlar, 1917 ve 1918'deki büyük grevlere öncülük etmiş, kendisini devrimci olarak gören işçilerdi ve 'devrimci işyeri temsilcileri' olarak bilinen bir gurup içinde örgütlenmişlerdi. Ancak, USP liderliği ile bağlarını tamamen koparmamışlardı ve özellikle partinin milletvekillerinden Georg Ledebour'a yakınlardı. Kriz anlarında, Ledebour'un önerileri gurup içinde sık sık belirleyici bir etkiye sahipti.[29]

1918 yazı boyunca, tüm Almanya'daki devrimci sosyalistlerin sayısı, toplam olarak üç ya da dört binden ibaretti. Bunlar da, kendilerini bir araya getiren birleşik bir örgütten, ortak bir disiplin içinde faaliyet yürütme geleneğinden, ortaklaşa kararlaştırıl-

28. Aktarılan yer III. Gesch, sf. 147-8.

29. Devrimci işyeri temsilcilerinin tam sayıları için bkz. Müller, sf. 115 ve devamı.

mış strateji ya da taktiklerden, kendi içlerinden zaman içinde sınanmış, güvenilir liderler seçme mekanizmasından yoksunlardı. Oysa çok kısa bir süre sonra, kapitalizm tarihindeki en yoğun sınıf mücadelesi dönemlerinden biriyle yüz yüze geleceklerdi.

1918 yılı yazında, Alman ordusu, Batı Cephesi'nde yoğun bir saldırı harekâtına girişti. Generaller, ellerinde bulunan tüm askeri kaynakları bu saldırı kampanyası için kullandılar. Harekâtın başlarında elde edilen kazanımlar Müttefik devletlerin karşı saldırısıyla birer birer elden gitmeye başlayınca, Alman Genelkurmayı yenilginin ayak seslerini işitmeye başladı. Generaller şaşkın durumdaydılar. Daha birkaç hafta önce, kendilerinden emin bir şekilde, nihai zafere ne kadar yakın olduklarından söz ediyorlardı. Rusya'nın savaştan çekilmiş olması, Doğu Cephesi'nin serbest kalmasını sağlamış, Alman Genelkurmayı'na tüm güçlerini Batı Cephesi için seferber etme olanağı kazandırmıştı. Ocak ayındaki savaş karşıtı propaganda etkisini yitirmiş görünüyordu. O günlerin yazarlarından biri, SPD içindeki bölünme üzerine Mayıs ayında kaleme aldığı bir yazısında, Doğu cephesindeki barışın 'kitlelerin hükümetin arkasında saf tutmasına yol açtığını' ileri sürüyordu.[30]

Egemen sınıfların hükümete yönelik tavsiyeleri savaşın mı yoksa barışın mı daha iyi olacağı üzerine değil, Almanya'nın zaferinden sonra hangi ülkelerin imparatorluk topraklarına dahil edileceği konusundaydı. Oysa şimdi, generaller, ülke mümkün olan en kısa süre içinde savaştan çekilmedikçe, tüm cephelerde tam bir çöküşün yaşanacağını görüyorlardı. Övünçle zaferin çok yakında elde edileceğini söylemeye son vermişler, yaklaşan yenilginin kişisel sorumluluğundan kurtulmanın yollarını aramaya başlamışlardı.

Genelkurmay'dan Hindenberg ve Ludendorff, 29 Eylül'de Alman İmparatoru ile özel bir görüşmede bir araya geldiler. İmparatora, 'savaşın hâlihazırda kaybedildiğini' ve durumun umutsuz göründüğünü bildirdiler. Hemen barış müzakerelerini başlatmak ve karşı tarafa ödünler vererek savaşa son vermek, bozgundan kurtulmanın yegâne yolu idi. Ülkede toplumsal istikrarı mu-

30. Bevan, sf. XV.

hafaza etmek, ancak, kendi mutlak iktidarları yerine yeni, Sosyal Demokrat liderlerin de bakan olarak içinde görev alacakları liberal bir hükümetin kurulması ile mümkün olabilirdi.

İmparator, afallamıştı. Prusyanın askeri seçkinlerinin temsilcisi olan generaller, onyıllardır düşman olarak gördükleri siyasi partinin yeni kurulacak bir hükümete katılmasını öneriyorlardı. Elde başka bir seçenek olmadığını söylüyorlardı. Bakan yardımcılarından Hintze, 'Aşağıdan gelecek bir ayaklanmanın engellenebilmesi için yukarıdan bir devrim kaçınılmaz' diyordu.[31]

Böylece, Alman toplumunun en tutucu kesiminin tavsiyesi ve oluru üzerine, yeni bir 'liberal' hükümet kuruldu. Yeni hükümetin başbakanı, İmparator'un kuzeni Prens Max van Baden idi. Programı, hem Alman işçilerine hem de Müttefik devletlere ödünler vermeyi öngörüyordu. Amacı ise, monarşinin muhafazasıydı.

Cumhuriyetçilik, her zaman, SPD'nin en temel ilkelerinden biri olmuştu. Oysa, şimdi, partinin liderleri, varoluş nedeni monarşiyi ayakta tutmak olan bir hükümete katılmayı kabul ediyorlardı. Parti sekreteri Ebert, parti liderliğinin bir toplantısında şunları söylüyordu:

"Eğer burjuva partileri ve hükümet ile bir anlayış birliğine varmazsak, olayları kendi akışına bırakmak zorunda kalacağız. Öyle bir durumda, devrimci taktiklere başvuruyor olacağız... Rusya'dakine benzer şey, burada da yaşanıyor olacak."[32]

Bu sözler, Ebert'in, Prens Max'ın girişimlerini desteklemekte haklı olduğu konusunda partili arkadaşlarını ikna etmeye yeterliydi.

Ateşkes anlaşmasından söz edilmesi, ordu içinde muazzam bir etki yarattı. Rütbesiz askerler, artık savaşmak için ortada bir neden göremiyorlardı. Alman ordusu tarihçilerinden birinin de söylediği gibi, daha 1918 yılında bile, 'askere yeni alınmış gençlerin pek çoğu, solcuların savaş karşıtı propagandasının etkisi altında' idi. Bu ruh hali, cephedeki askerler arasında, cephe geri-

31. Aktarılan yer Broue, sf. 137. Daha fazla bilgi için bkz. III. Gesch, sf. 169.

32. Aktarılan yer III. Gesch, sf. 170.

sindeki askerler arasında olduğu denli güçlü değildi. Bununla birlikte, 1918 yılında silahını bırakıp düşman saflarına kaçan Alman askerlerinin sayısı 4.000 kadardı. Şimdi, askerlere, daha önceki bütün çabalarının, akan kanın hiçbir şeye yaramadığı anlatılıyordu... 'Ludendorff'un Müttefik devletlerden uzlaşma ricasında bulunmasından sonra, sıradan askerler arasında giderek daha sık ordudan kaçma olaylarına rastlanıyordu.'[33]

Politik durumdaki değişim, radikal sol güçler açısından yeni olanaklar yarattı. Eski düzenin şimdi derin bir kriz içinde olduğu duygusu, işçi sınıfının önemli bir kesimi içinde hızla gelişiyor, ifadesini sokaklarda buluyordu. 'Ekim ayı, geniş işçi kesimlerinin uyandığı, kitlesel miting ve kendiliğinden gösterilerin yaşandığı bir ay oldu.'[34] 23 Ekim'de Liebknecht hapishaneden salıverildiğinde, hükümetin kendisine pek güveni olmadığı izlenimi daha da güçlendi – Liebknecht'in serbest bırakılması, onun savaş karşıtlığı yüzünden bir ulusal kahraman haline gelmesinden korkan Sosyal Demokratların ısrarı sonucu verilen bir ödündü.

Ancak, söz konusu ödün, kitleler arasında giderek derinleşen hoşnutsuzluğu engellemek için yeterli değildi. İnsanlar, eski baskı aygıtının ve baskıcı yasaların hâlâ olduğu gibi korunduğunu çok iyi biliyorlardı: Ocak grevlerine katılmış işçilerin yargılanıp hapis cezalarına çarptırılmaları hâlâ sürüyordu. Her şeyden önemlisi, savaş henüz son bulmamıştı. Alman Genelkurmayı, büyük ödünlerde bulunmadan kolayca bir barış anlaşması imzalayabileceğini ummuştu. Oysa, başta Fransa olmak üzere Müttefik devletler, Almanya'ya, Almanya'nın o yılın başında Rusya'ya davranmış olduğu gibi davranmamaya kararlı görünüyorlardı: iktidarı devrimek, Alman İmparatorluğu topraklarının mümkün olan en geniş kesimini kendi topraklarına katmak, Alman sömürgelerini ele geçirmek ve ülkenin ekonomisini yağma etmek.

Alman Genelkurmayı, kendisine dayatılan barış koşullarını kabul etmek yerine, aslında yitirilmiş bir savaş için askerleri

33. H. J. Gordon, Reichswehr ve Alman Cumhuriyeti 1919-26 (Princeton 1957), sf. 3-5.

34. III. Gesch, sf. 181.

cepheye sürmeye devam etmeyi yeğledi. Nihayet, mevcut durumu değiştirmeye yönelik son bir umutsuz girişimle, savaş boyunca riske etmeyip çatışmaların dışında tutmuş olduğu Alman donanmasına harekete geçme emri verdi.

Deniz erlerinin ruh hali, önceki yıl olduğundan daha da kötüydü. İngiliz donanması ile savaşa girişmeleri halinde yenilginin ve ölümün kaçınılmaz olacağını biliyorlardı. Ekim ayı sonlarında Wilhelmshaven'daki gemilere demiral emri verildiğinde, deniz erleri buna ayaklanma ile tepki gösterdiler. Bir bahriyeli, babasına yazdığı mektupta şunları söylüyordu: "Bunun, çıkacağımız son sefer olduğunu hepimiz biliyorduk; içgüdüsel bir şekilde, emirlere itaat etmeyi reddettik."[35] Ayaklanan askerler derhal tutuklandılar.

Ne var ki, bu kez, devletten gelen baskı, hareketi ezmeye yetmedi. Eşzamanlı olarak pek çok şey yaşanıyordu. Söz konusu ayaklanmadan beş gün sonra, onbinlerce deniz eri, tutuklamaları protesto etmek için Kiel caddelerinde yürüyüşe geçti. Liman işçileri de onlara katıldılar. Hükümete bağlı askeri güçlerle bunlar arasında çıkan çatışmalar sırasında dokuz asker yaşamını yitirdi. Göstericiler buna karşı-ateş açarak karşılık verdiler ve hükümet güçleri geri çekilerek şehirden uzaklaşmaya zorlandılar. Alman devrimi başlamıştı.

35. Aynı yerde, sf. 185.

3.
KASIM DEVRİMİ

Prusya monarşisi, yüzyıllar boyunca egemenliğini sürdürmüştü. Tüm Almanya'yı yarım yüzyıl süresince yönetmişti. Şimdi, birkaç gün gibi kısa bir süre içinde çöküyordu. Ve, onu savunmak için sıkılmış tek bir kurşun bile yok gibiydi.

Kiel'deki olaylar, Almanya'nın her kentinde birbiri ardına yinelenen bir model oluşturdu. Sokaklardaki ilk gösterileri takip eden ilk akşam, 20.000 askerin katıldığı kitlesel bir mitingde, deniz erleri konseyi seçildi. Konsey başkanlığına, daha önceki başarısız ayaklanma girişimine katıldığı için beş yıl hapis cezasına çarptırılmış olan ateşçi Karl Artelt getirildi. Bu konsey, ertesi sabahtan itibaren şehirdeki yönetici otoriteydi.

Kiel'deki gelişmelere ilişkin haberler, çok geçmeden komşu limanlara yayıldı. 48 saat kadar sonra, Cuxhaven ve Wilhelmshaven'da gösteriler ve genel grev vardı. İşçi ve asker konseyleri seçildi, yerel iktidar bunların eline geçti.

Bölgenin en büyük kenti olan Hamburg'da, ilk bakışta, devrimci hareket sönecek gibi görünüyordu. Bağımsız Sosyalistlerin 5 Kasım tarihli bir toplantısı, tutuklu deniz erlerinin salıverilmesi için çağrıda bulundu, fakat bir işçi konseyi seçilmesi çağrısını reddetti. Bunun üzerine, Friedrich Zeiler adlı bir deniz eri, inisiyatifi eline aldı. Beraberine aldığı diğer 20 askerle birlikte, destek aramak üzere limana gitti. Gece yarısına gelindiğinde, yüz kişilik bir gurup, ertesi gün bir gösteri çağrısında bulunmak üzere sendika merkezini kendi eline geçirmişti ve tüm kışlalara delegeler göndermişti.

Kentte öylesine dinamik bir ruh hali vardı ki, 40.000 insan bu hazırlıksız, 'gayrı-resmi' gösteri çağrısına uyarak gösteri alanına aktı ve bir 'işçi konseyleri cumhuriyeti' kurulması kararlaştırıldı. O akşam, bir işçi ve asker konseyi kuruldu ve konseyin başına devrimci sosyalist Lauffenberg getirildi. O arada, başlarında devrimci sosyalist Paul Frölich'in bulunduğu bir silahlı asker gurubu, *Hamburger Echo* adlı günlük gazetenin matbaasını ele geçirdi; gurup, işçi ve asker konseyi adına Rote Fahne (Kızıl Bayrak) adlı bir gazete çıkardı.

Gazete, 'Bu, Alman devriminin, dünya devriminin başlangıcıdır' ilanında bulunuyordu: "Dünya devriminin en güçü adımını selamlayın. Yaşasın sosyalizm! Yaşasın Alman işçi cumhuriyeti! Yaşasın dünya Bolşevizmi!"[1]

Devrim, Almanya'nın ilk büyük kentinde gerçekleşmişti. Artık, onun diğer kentlere sıçramasını hiçbir şey durduramazdı. Daha şimdiden, güney kentleri Münih ve Stuttgart'ta gösteriler vardı. Kuzey limanlarındaki deniz erleri, şimdi, devrim ateşini bir kentten diğerine yayıyorlardı. Baltık donanmasında ayaklanmanın patlak vermesinin ardından, deniz erlerinin pek çoğu evlerine dönmek istedi. Artık onları eve dönüş yolculuğundan alakoyacak bir güç yoktu; fakat, evlerine ulaştıklarında, yerel askeri otoritelerin kendilerini hâlâ birer firari olarak kabul ettiklerini gördüler. Bir tercih yapmak zorundaydılar: Ya devrimi kendi memleketlerinde yayacaklar, ya da, tutuklanıp hapsedilmeyi göze alacaklardı.

6 Kasım'a gelindiğinde, devrim ülkenin kuzey-batısında başarıya ulaşmış durumdaydı. Konseyler, Bremen, Altona, Rendsburg ve Lockstedt'te iktidarı ele geçirmişlerdi. Bir gün sonra, bu kez sıra Köln, Münih, Braunschweig ve Hanover'indi. Ülkenin geri kalan diğer büyük kentleri de (Oldenburg, Rostock, Magdeburg, Halle, Leipzig, Dresten, Chemnitz, Düsseldorf, Frankfurt,

1. Paul Frölich ve diğerleri, *Illustrierte Geschichte der Deutchen Revolution* (Berlin 1929, yeniden basım Frankfurt 1970), s. 189, 192. Bu bölümde söz edilen olaylar için kaynak gösterilmediği yerlerde, verilen bilgiler genellikle bu kitaba ya da Pierre Broué'nun *Révolution en Allemagne* (Paris 1971) adlı çalışmasına dayanmaktadır.

Stuttgart, Darmstadt ve Nüremberg) 8 Kasım'da devrim safında yerlerini almışlardı. Berlin, bir gazetecinin de tanımladığı gibi, monarşinin yalıtılmış merkezi olarak kalmıştı:

"Devrimin ülkenin her yanında ilerlediği haberleri geliyordu. Her fırsatta İmparator'a sadakat gösterisinde bulunmuş insanlar, şimdi başlarını kuma sokuyorlardı. Monarşiyi korumak için parmaklarını bile oynatmıyorlardı. Askerler her yerde kışlalarını terk ediyorlardı."[2]

Bununla birlikte, otoriteler başkenti ellerinde tutma gücüne sahipmiş görünüyorlardı. Kışlalarda kalan askerler, her zamanki görev duygusuyla, üstlerini saygıyla selamlamaya devam ediyorlardı. İşçiler, sanki değişen hiçbir şey yokmuş gibi, mesai saatlerinde fabrikalardaki işlerinin başındaydılar. Ateşli devrimci faaliyete katılanlar, sınırlı bir öncü işçiler gurubundan ibaretti. Sosyal Demokratlar, kendi rızasıyla yerini kraliyet ailesinin diğer bir üyesine bırakması için İmparator'u sıkıştırarak, devrimi boğmak için ellerinden geleni yapıyorlardı. Bu, Liderleri Ebert'in Başbakan Prens Max'a söylediklerinde de açıkça ortadaydı: "İmparator ülke yönetiminden ayrılmazsa, devrim kaçınılmaz hale gelecek. Ben bu işin içinde olmam. Devrimden iğreniyorum."[3]

Bu arada, Spartakistler, işyeri temsilcileri ve Bağımsız Sosyal Demokratlar, Berlin'deki devrimci güçlerin ne zaman harekete geçmesi gerektiğini tartışıyorlardı. Daha birkaç gün önce, bu üç gurubun liderleri bir araya gelmişlerdi. Devrimciler, o toplantıda, genel grev ve devrim yanlısı askeri birliklerin öncülüğünde bir gösteri önerisinde bulunmuşlardı. Bu öneri reddedildi.

Öneriye en çok karşı çıkan, Çoğunluk Sosyal Demokratlarla örgütsel birlik arzusunun gerçekleşmesini tehlikeye düşürebilecek her şeyden korkan Bağımsız Sosyal Demokratların lideri Haase idi. Haase, Kiel ayaklanmasını 'düşüncesizce yapılmış bir yanlış' olarak tanımladı ve iki partinin yeniden tek çatı altında

2. Theodor Wolff, *Through Two Decades* (Londra 1936).

3. Aktarıldığı yer, R. M. Watt, *The Kings Depart* (Londra 1973), s. 206.

birleşmesini güçleştirecek hiçbir şey yapmayacağı konusunda SPD lideri Noske'a söz verdiğini söyledi.

Böylece, imparatorluğun dört bir yanında devrim rüzgarları eserken, Berlin'de ne zaman eyleme geçileceği sorusu yanıtsız kaldı. Dahası, başkentteki baskı aygıtı olduğu gibi korundu. Polis, her türden ayaklanma girişimini daha baştan bastırmak üzere harekete geçti. 6 Kasım'da, devrimci işyeri temsilcilerinin bir toplantısını engelledi ve bunların liderlerinden Däuming'i tutukladı. Eylem yanlısı çeşitli guruplar arasındaki koordinasyonu etkin biçimde engellemeyi başardı. 7 Kasım'daki Rus Devrimi'nin yıldönümünü kutlamak için bir araya gelmiş topluluğu dağıttı. Sonraki gün, silahlı polis kuvvetleri caddelerde devriye geziyor, tüm kamu binalarını koruma altına alıyorlardı.

Fabrikalardaki Çoğunluk Sosyal Demokrat aktivistler, 8 Kasım akşamı bir araya geldikleri bir toplantıda, liderlerine, işçileri dizginlemenin artık mümkün olmadığını, ertesi gün eyleme geçilmesini istediklerini söylediler.

Liebknecht, kendisini çaresiz hissediyordu. Devrimci işyeri temsilcilerinin diğer Alman şehirleri ile dayanışma içine girmelerini sağlamak olanaksız görünüyordu – bunlar, silahlı bir ayaklanmanın teknik olarak henüz mümkün olmadığını ileri süren Bağımsız Sosyal Demokrat liderlerin etkisi altındaydılar. Liebknecht'in en büyük korkusu, SPD liderlerinin, kendileri hükümete ortak olsalar da, bu hükümet yerine yeni ve karşı-devrimci bir başka hükümetin kuruluşuna önayak olabilecekleri idi. Sonunda, Liebknecht, 8 Kasım'da, altında sadece kendisinin ve Spartakist Birliğin bir diğer üyesi olan Ernst Meyer'in imzası bulunan bir bildiri yayımlayarak devrim çağrısında bulundu. Bu bildiri kent sokaklarında dağıtılırken, devrimci işyeri temsilcileri ve bir gurup Bağımsız Sosyal Demokrat, daha fazla beklememeye karar vererek kendi bildirilerini yayımladılar.

Genelkurmay'daki generaller, hâlâ, Berlin'deki 'karışıklıklar'ın cephedeki askerlerin kullanılması suretiyle ezilebileceği inancındaydılar. Fakat bu inançları uzun ömürlü olmadı. 'Güvenilir' addedilen alaylardan birindeki kışlalarda ertesi sabahki görüntü, Berlin'in önde gelen haber ajanslarından birinin editörü tarafından şu şekilde tanımlanıyordu:

"Kayzer Aleksandır Alayı, devrimin saflarına katıldı; askerler, akın akın kışlalarından çıkarak dışarıda sevgi gösterileriyle kendilerini bekleyen kalabalıkla bütünleşiyorlardı; erkekler heyecanla el sıkışıyorlar, kadınlar ve genç kızlar askerlerin yakalarına birer çiçek iliştirip onları coşkuyla kucaklıyorlardı. Ajans muhabirlerinin söylediğine göre, subayların şapka ve üniformalarındaki şeritler sökülüyordu."[4]

Tüm fabrikalarda genel grev çağrısına uyuldu. Dört yıl boyunca savaş için kanını akıtmış ve savaş yüzünden açlığa mahkum olmuş insanlar, şimdi, silahlı askerlerin öncülüğünde, ellerinde kızıl bayraklarla varoşlardan kent merkezine akın ediyorlardı.

"İşçi ve asker grupları, ardı arkası kesilmeksizin yol boyunca ilerliyorlardı... İşçilerin çoğu, sakalları kırlaşmış, orta yaşlarda insanlardı... Sendikal faaliyetin kazandırmış olduğu bir disiplin ve ruh hali içinde yürüyorlardı. Bazıları silahlıydı... Yürüş kolundaki herkes, yakasına kızıl bir rozet takmıştı; yürüyen kalabalığın iki yanında sıralanmış tertip komitesinden silahlı görevliler, kollarındaki kızıl şeritlerle ayırt ediliyorlardı. Ağır ağır ilerleyen kalabalığın arasında, büyük kızıl bayraklar dalgalanıyordu."[5]

Bu muazzam büyüklükteki kalabalığı yönlendirenler, önceki yıllarda devletin her türlü baskısına hedef olmuş Spartakistlerle devrimci işyeri temsilcileri idi. Bunların dört yıl boyunca çalakalem hazırladıkları bildirilerde kullandıkları sloganlar, şimdi yüzbinlerce insan tarafından haykırılıyordu. Artık, eylem çağrısında bulunarak onbinlerce insanı harekete geçirebilirlerdi. Liebknecht, beraberindeki asker ve işçi gurubuyla birlikte, Schloss olarak bilinen imparatorluk sarayını ele geçirdi; Bağımsız Sosyal Demokratların sol kanadında yer alan Eichhorn'un öncülüğündeki bir diğer gurup, polis merkezini işgal ediyor ve Eichhorn'u yeni devrimci polis teşkilatının şefi ilan ediyordu. İktidar, doğrudan, monarşik rejimin yöneticilerinden devrimci sosyalizmin taraftarlarının eline geçiyordu.

Kitleler kenti kendi kontrolleri altına alırlarken, Sosyal Demokrat liderlerin çoğunluğu, eski rejimin yöneticileriyle işbirliği

4. T. Wolff, op.cit.
5. *Ibid.*

içindeydiler. Durumu kontrol altında tutmaya çabalayan Prens Max, umutsuz son bir girişimle, başbakanlığı SPD lideri Ebert'e bırakmıştı. Fakat, Sosyal Demokratlar, aynı zamanda, sokaklara dökülen işçilerin yanındaymış gibi görünmek zorundalardı. Bağımsız Sosyal Demokrat milletvekillerinin bir toplantısında şunu söylemişlerdi: "Biz kendi taraftarlarımızı saat 12'ye kadar tutacağız." Sonra, saat 13.00'de, gazeteleri *Vorwärts*'ın özel sayısında genel grev çağrısında bulundular – oysa genel grev çoktan başlamıştı ve beş saattir sürmekteydi!

Kalabalık bir işçi ve asker kitlesi parlamento binasına doğru yürüyüşe geçtiğinde, miletvekilleri, o sıra parlamento lokantasında yemekte olan SPD'li liderlerden Scheidemann'a koştular ve kalabalığa hitaben bir konuşma yapıp onları sakinleştirmesi için yalvardılar. Scheidemann, gönülsüzce çorbasını yarım bırakıp balkona çıktı. Aşağıda, pek çoğu silahlı, kızıl bayraklar dalgalandıran, yumrukları sıkılı aç ve öfkeli bir işçi kalabalığı gördü. Onlara, her şeyin değiştiğini, sosyalist Ebert'in şimdi başbakanlığa getirildiğini söyledi. Ne var ki, bu kalabalığı susturmaya yetmedi. Bunun üzerine, Scheidemann, sözlerini,'Yaşasın Alman Cumhuriyeti!' diyerek sürdürdü. Parlamento binası, kalabalıktan yükselen alkış tufanıyla sarsıldı.

Scheidemann'ın arkadaşları, onun bu çabasından hoşnut görünmüyorlardı. Ebert, Scheidemann içeri girdiğinde, ona, 'Cumhuriyeti ilan etmeye hakkın yoktu' diye bağırdı.[6]

Aslında, Scheidemann bunu tam zamanında yapmıştı. O sırada, iki yüz metre kadar ötede, Liebknecht, sarayın, İmparator'un milliyetçi kitlelere hitap ettiği penceresine tırmanmaktaydı, söyledikleri, İmparatorunkilerden oldukça farklıydı: "Özgürlük günü geldi! Almanya'nın özgür sosyalist cumhuriyetini ilan ediyorum. Onlara elimizi uzatıyor ve dünya devrimini tamamlamalarını istiyoruz. Dünya devrimini isteyenler ellerini kaldırsınlar!"[7] Binlerce el heyecanla havaya kalktı.

6. Bu ikisi arasında geçen diyalog pek çok kitapta öykülendirilmiştir. Örneğin bkz. P. Broué, op.cit., s. 154 ve R. M. Watt, op.cit., s. 221.

7. P. Frölich ve diğerleri, op.cit., s. 209-210; P. Broué, op.cit., s.154-155.

Sosyal Demokratlar Kontrolü Ele Geçiriyor

Alman İmparatorluğu çökmüştü. Artık monarşi yoktu. Hatta ortada iktidar sahibi bir parlamento bile yoktu. Bunu izleyen günlerde, bir iktidar organı gibi görünen yegane güç, işçi ve asker konseyleri idi. Elbette ki, işçilerin pek çoğu, kendisini iktidardaki 'sosyalistler' olarak isimlendiren bir hükümetin varlığına bakıp devrimin halihazırda tamamlanmış olduğunu düşünüyordu.

Oysa eski düzenin alaşağı edilmesi, mutlaka yeni bir düzenin kurulmaya başlamış olduğu anlamına gelmiyordu. Kendiliğinden grevler ve sokak kavgaları, Alman İmparatorluğunu yıkmak için yeterli olmuştu. Fakat yeni bir sosyalist düzenin kurulabilmesi için, işçi sınıfının çoğunluğunun neyi inşa ettiğinin bilincinde olması zorunluydu. İşçi sınıfı ise bunun hayli uzağındaydı.

Devrimci ayaklanmanın başında yaşanan bir olay, devrimin sınırlarının canlı bir kanıtı gibiydi. Kiel'deki ayaklanma başlar başlamaz, deniz kuvvetleri komutanlığı, hükümetten, 'ayaklanmanın donanmanın bütününe yayılmasını önlemek için' limana Sosyal Demokrat bir liderin gönderilmesini rica etti.[8] Hükümet sağ Sosyal Demokrat Noske'u bu işi üstlenmeye ikna etti. Noske'dan, gemilerine geri dönmeleri ve silahlarını teslim etmeleri halinde affedilecekleri konusunda denizcilere güvence vermesini istedi. Noske, komutanlarına itaat etmeyi reddeden 20.000 silahlı denizcinin karşısında ürküntüye düştü ve gemilerine geri dönmeleri konusunda onları ikna edemeyeceğini anladı. Bunun yerine, Bağımsız Sosyal Demokratlarla ve deniz erleri konseyinin seçilmiş üyeleriyle ilişkiye geçti ve Kiel'deki devrimin komutasını kendisine teslim etmeye hazır olduklarını sezdi.

Artelt (ayaklanmacıların lideri) ve sendika lideri Garbe, Noske'a, deniz erleri konseyinin başkanlığını üstlenmesini önerdiler. Noske bir kamyonun üzerine tırmandı ve kalabalığa hareketin başına geçtiğini duyurdu. Kalabalık bunu coşkuyla karşıladı; ayaklanma patronunu bulmuştu.[9]

Noske, hem Kiel'deki devrimi boğmakla görevlendirilmiş

8. Daniel Horn, *Mutiny on the High Seas* (Londra 1973), s. 248.
9. *Ibid.*, s. 251.

hükümet temsilcisi, hem de, askerlerle işçilerin kendisinden devrimi ileri taşıyacağını umdukları insan konumundaydı. Bunu izleyen günlerde, Noske, bu konumunu, Alman kapitalizminin ve yıllardır varlığını korumuş kurumsal yapıların (ordu, polis ve sivil devlet kuruluşlarındaki hiyerarşik yapılanma) çöküşünü önlemek için kullandı.

Noske'un Kiel'deki başarısı, Berlin'de monarşi çöktüğünde yinelendi. Devrimi başlatanlar Sosyal Demokratlar değillerdi. Fakat Kiel'de olduğu gibi Berlin'de de, işçilerin ve askerlerin büyük çoğunluğu yaşamlarında ilk kez politik eylemle tanışıyorlardı. Pek çoğu, daha önceki yıllarda, açık biçimde kapitalist partilere destek vermiş ve Sosyal Demokratları aşırı solun temsilcisi olarak görmüşlerdi. Hâlâ, adı 'sosyalist' olan iki partiyi birbirinden ayırt edecek bir bilinç düzeyinde değillerdi. İşçilerin ve askerlerin büyük çoğunluğu, Sosyal Demokratların monarşinin destekçisi olduklarını göremiyorlardı. Scheidemann'ın, sadece Liebknecht'in 'sosyalist cumhuriyet' çağrısını boşa çıkarmak amacıyla 'cumhuriyet' ilan ettiğini anlayamamışlardı.

Bağımsız Sosyal Demokrat liderler, Çoğunluk Sosyal Demokratların ne yapmayı amaçladıkları konusundaki kafa karışıklığını daha da derinleştirdiler. Bağımsız Sosyal Demokratların önde gelen lideri Haase, Noske'un deniz erleri konseyinin başkanlığına getirilmesinden rahatsızlık duymadı. Aynı oyun, şimdi Berlin'de yinelenmişti. İki Sosyal Demokrat partinin her birinden üçer üye ile birleşik bir 'devrimci hükümet' kuruldu; ama, bu hükümet gerçekte Çoğunluk Sosyal Demokratların kontrolündeydi. Devrimci bir görüntü vermek için, bu hükümete, Rusya'daki devrimci hükümetin adından esinlenilerek 'halk komiserleri konseyi' adı verildi.

Gerçekte ise, hükümetin devrimle uzaktan yakından ilgisi yoktu. Hükümetin üç çoğunluk Sosyal Demokrat üyesi (Eber, Scheidemann ve Landsberg), daha 24 saat kadar önce devrimi boğmak için çırpınıyorlardı. Hükümetin Bağımsız Sosyal Demokrat üyeleri Haase ve Dittmann, partinin sağ kanadındaydılar ve amaçları devrim değil –sanki savaş hiç yaşanmamış gibi- iki Sosyal Demokrat partinin 'yeniden birleşmesi'ni sağlamaktı. Halk komiseri

denen bakanlardan sadece Emil Barth partinin sol kanadındandı ve devrimci işyeri temsilcileri ile yakınlık içindeydi.

Liebknecht'e 'devrimci hükümet'te yer alması önerildi; fakat Liebknecht, böyle bir durumda hükümetteki devrimci olmayan (non-revolutionary) çoğunluğa mahkûm olacağını görerek, bu öneriyi geri çevirdi. Ne yazık ki, Barth, ne ilkeli ne de uzak görüşlüydü.

Yeni hükümet, 'gerçek bir sosyalist hükümet' olduğu iddiasındaydı. Ama halk komiserlerine bağlı 'uzman danışmanlar' fiilen devlet bakanları olarak faaliyet yürütüyorlardı. Bunlar, genellikle çeşitli burjuva partilerine mensup kişilerdi ve halk komiserlerinin eski imparatorluk rejimini yönetmiş bürokrasideki kadrolara dokunmamalarını garantileme amacındaydılar. Eski düzenin sürekliliğinin ne anlama geldiği, 'devrimci hükümet', imparatorluk hükümetinin devrimci Rusya'nın büyükelçisini ülkesine geri gönderme kararını onaylamasıyla, birkaç gün içinde açığa çıktı.

Fakat hükümetin yanıltıcı devrimci görüntüsü, -en azından yaşamsal öneme sahip birkaç hafta boyunca- işçileri ve askerleri aldatmaya yetti.

'Devrimci hükümet', Berlin'deki devrimin ikinci günü olan 10 Kasım'da kurulmuştu. Sol Bağımsızlar ve Spartakistler, iktidar sorununun çözmeye yönelik hazırlıklarını aynı gün tamamlamışlardı. İşçi ve asker delegelerden oluşan bir meclis çağrısında bulundular – her 1000 işçi bir işçi delege, her tabur ise bir asker delege gönderecekti. Fakat, delegeler bu meclisi kurmak için Bush Sirk'inde toplandıklarında, devrimciler, işlerin beklediklerinden farklı bir yönde geliştiğini gördüler.

Sosyal Demokrat liderler, mecliste kontolü ele geçirebilmek için, bütün parti aygıtını harekete geçirmişlerdi. Devrim coşkusunun sokaklara taştığı bir önceki gün, özenle seçilmiş 12 Sosyal Demokrat işçi ve 3 parti liderinden oluşan kendi 'işçi ve asker konseylerini' kurmuşlardı. Bu konsey, onbinlerce kopyası basılıp kışlalarda dağıtılan bildirilerde, 'kardeşi kardeşe düşürecek bir çekişmeden sakınma' çağrısında bulunuyordu. Politik açıdan deneyimsiz askerlere, farklı 'sosyalist' partilerin koşulsuz birleş-

mesine duyulan gereksinimi sorgulayan herkesin bölücü ve sabotajcı olduğu izlenimi verilmişti.

1.500'den fazla delege toplantı salonunda buluştu. Salonun ön bölümlerindeki sıraların hepsi, Sosyal Demokratların, toplantı saatinden önce getirdikleri askerler tarafından doldurulmuştu ve politik açıdan daha deneyimli olan işçi delegeler balkonlarda oturmaya zorlanmışlardı. Askerler, tartışmalarla pek ilgili değillerdi. Çoğu yumruğunu ya da silahını havaya kaldırarak slogan atıyordu. Konuşmacıların sözleri sık sık kesiliyordu – özellikle de, bedeli her ne olursa olsun [Sosyal Demokratların-ç.n.] birliğinin sağlanması fikrini sorgular görünen konuşmacıların. Bu atmosferde, sol kanat işçi delegelerin, Sosyal Demokrat yöneticilerin toplantının akışını yönlendirmelerine itiraz etmeleri güçtü.

Ebert, soldaki işçi delegeler adına konuştu. Bağımsız Sosyal Demokratlarla birlikte 'gerçek sosyalist' hükümetin kurulduğunu ilan etti. Ondan sonra kürsüye çıkan Haase da aynı mesajı tekrarladı. Salondaki işçi ve askerler için, devrim süreci tamamlanmış görünüyordu. En tanınmış liderleri birleşmişlerdi. Hiçkimse, artık kan dökülmesine yol açacak gerginliklere tanık olmak istemiyordu.

Toplantının sonuç bildirgesi, kulakta yeterince devrimci bir tını bırakıyordu. Bildirge, Almanya'nın 'sosyalist bir cumhuriyet' olduğunu ilan ediyordu. "İktidarımız, işçi ve asker konseylerinin elindedir... Barış, devrimin parolasıdır... Rus işçi ve askerlerinin hükümetini kardeşçe selamlıyoruz."

Liebknecht'in, devrimci retoriğin kışkırttığı bu coşkusallıktan kuşku duyar görünmesi, askerlerde hoşnutsuzluk yarattı. "Liebknecht, kendinden emin bir tonda ve lafını esirgemeden konuştu. Ama aslında konuşmasını sürdürmesi hiç kolay olmadı. Askerlerin çok büyük bir çoğunluğu, söylediklerine karşıydı. Çoğunluk Sosyal Demokratlara sert eleştiriler yönelttiğinde, konuşmasını 'Birlik!' 'Birlik!' haykırışlarıyla kesiyorlardı ve hatta silahlarını kaldırarak tehditkâr bir tavır sergiliyorlardı."[10]

Liebknecht, sataşmalara karşın konuşmasını sürdürerek, delegeleri uyardı: "Bugün devrimin yanında görünen Sosyal Demok-

10. P. Broué, op.cit., s.159.

ratlar, daha düne kadar devrimin düşmanlarıydılar. Karşı-devrim şimdiden harekete geçti. İlk adımlarını atmaya başladı. Ve şimdiden aramızda kol geziyor."[11]

Liebknecht'in uyarılarının askerler üzerinde hiçbir etkisi olmadı. Her iki Sosyal Demokrat partiden 6'şar olmak üzere 12 işçinin yanında askerler, Berlin İşçi ve Asker Konseyi Merkez Komitesi üyelerinin on ikisinin Çoğunluk Sosyal Demokratlara üye askerlerden oluşmasında ısrar ettiler.

Yeni seçilmiş Berlin Konseyleri Merkez Komitesi, kendisine hükümeti kontrol etme yetkisi verilmesini talep etti. Komite, şimdilik, egemen iktidar organıydı. Ne var ki, komite Sosyal Demokrat Parti yandaşlarının kontrolü altındaydı. Devrimin iktidar organı, devrimden korkanların kontrolündeydi.[12]

Aralık ortalarında, Berlin Merkez Komitesi, elinde tuttuğu egemenlik hakkını, Almanya'nın tüm bölgelerinden gelen bir işçi ve asker delegeleri kongresine devretti. Fakat, süreç Sosyal Demokratların istedikleri doğrultuda gelişiyordu. Delegeler, bu egemenliğin, dört haftalık bir süre içinde seçilmesi öngörülen bir parlamentoya devredilmesi yönünde oy kullandılar – devrimi gerçekleştirenlerle ona karşı çıkmış sınıfların eşit oya sahip olacakları bir parlamento!

Devrimin ilk haftalarında, eski burjuva siyasetçiler, konseylerin devreye girmesiyle siyasal iktidarın bütünüyle dışında kalacakları korkusunu yaşıyorlardı. Şimdi, kendilerine bunun olmayacağının güvencesi verilmişti. Basını kontrol eden ve büyük bir mali gücü elinde bulunduran kapitalistlerin desteğini arkalarına alarak yarışa sosyalistlerden çok önde başlayabileceklerini bildikleri için, seçimlere güvenle katılabilirlerdi. Seçimler, o seçimleri düzenleyen devrimci iktidarı yıkmak için kullanılabilirdi.

Sosyal Demokratların politik manevraları, eski mülk sahibi sınıfın ekmeğine yağ sürmüştü. Onların bu politik manevraları, her büyük devrimin başında gözlenen bir çelişki sayesinde

11. *Ibid.*

12. Merkez komitesinin başkanı tarafından kaleme alınmış bir tarihi için bkz. Richard Müller, *Der Burgerkrieg in Deutschland* (Batı Berlin 1974), s. 15-98.

mümkün olabilirdi. Devrimler, daha önce evlerinde oturan, tarihin akışı üzerinde bir etkiye sahip olmayan, önemli toplumsal sorunlara kayıtsız bireyleri politik yaşamın içine çeker. Bunlar harekete geçtiklerinde, sık sık, eski toplumun egemen güçlerinin öne çıkmasına izin verdiği 'resmi muhalafet' ile özdeşlik kurarlar. Eski bir bakan, eski bir politik tutukludan daha çok tanınır. Ne uğruna savaştıklarının henüz bilincinde olmayan insanlar, başlangıçta, resmi muhalefetin liderlerinin bulanık, ciddiyetten yoksun söylemlerinin peşinden sürüklenebilirler. Milyonlarca insanın resmi muhalefetten koparak daha sola yönelmesi, ancak acı deneyimler dolayımıyla mümkün olabilir. Kuşkusuz, baskıcı bir sisteme karşı girişilen bir ayaklanmanın doruğunda, yüzbinlerce insanı bir çağrıyla alanlara dökenler, koşullar ne olursa olsun doğru bildiklerini söyleyen –Rosa Luxemburg ve Karl Liebkencht gibi- yürekli insanlardır. Fakat ortalık biraz bulanıklaştığında, kitle desteğini arkasına alanlar, eski düzenle bağları bir biçimde süren politik güçlerdir – çünkü yığınlar, tüm yaşamları boyunca zihinlerine kazınmış önyargılardan bir gecede kurtulamazlar. Bunların bakış açılarını değiştirecek yegâne şey olan deneyimin acı ve zorlu derslerinden sakınmayı mümkün kılan kolay bir yol yoktur.

Toplumdaki temel çelişkiler unutulduğunda, eski düzene karşı kendiliğinden ve başarıyla gerçekleşen ilk ayaklanmaları hemen her zaman bir geri çekilme sürecini izliyor olmasının nedeni de budur. Gazeteciler, bu dönemleri, 'devrimin çiçekleri', 'Ekim Baharı', 'kardeşliğin devrimi' gibi şiirsel ifadelerle tanımlarlar.

Kasım 1918'de Berlin'de yaşanmış olan da buydu. O eylemler içinde yer alanlardan bazılarının on yıl kadar sonra söyledikleri gibi:

"Bir hafta gibi kısa bir süre içinde, devrim ateşi tüm Almanya'ya yayılmıştı. İşçiler gösterilerde ve kitlesel toplantılarda bir araya geliyorlardı. Başlangıçta onları harekete geçiren tehditkâr güç ortadan kaybolmuş görünüyordu. Her şey, bir dostluk ve dayanışma şöleni gibiydi. Kızıl bayraklar dalgalanıyor, yakalara kızıl kurdeleler takılıyor ve yüzler gülüyordu. Sanki yağmurlu ve kasvetli Kasım, bir bahar ayı oluvermişti. Herkes karşılıklı

hoşgörü ve güven içindeydi. Devrim başlamıştı, ama bu, sınıflar arasındaki çelişkilerin akıldan çıkmış göründüğü bir başlangıçtı."[13]

Ne var ki, bu durum hep böyle gitmeyecekti.

13. P. Frölich ve diğerleri, op.cit., s. 215.

4.
İŞÇİ İKTİDARI GÜNLERİ

Devrimin ilk günlerinin simgeleri, kızıl bayraklar, enternasyonal marşının söylenmesi, ülkenin her yerinde işçi ve asker konseylerinin kuruluşu gibi devrimci sosyalist sembollerdi. Eski politik yapı çözülmüş, simgeleri bir süre için ortadan kaybolmuştu. Burjuva partileri derin bir kriz içindeydiler ve liderleri bu krizden nasıl çıkabileceklerinin kaygısını yaşıyorlardı. Tek kurtuluş yolunun geçmişte aşağıladıkları Sosyal Demokratlar'dan geçtiğini biliyorlardı.

Sosyal Demokratlar hükümetteki sandalyelerin yarısına sahiptiler. Bunu elde etmek için radikal solun sloganlarını kullanmak zorunda kalmışlardı. Devrimden iki gün sonra, Scheidemann umutsuz görünüyordu. Berlin'deki gazetenin editörü Theodor Wolff'a şöyle söylemişti: "Evet, Bağımsızlar şu an iktidarda, ama, hiç askerimiz yok." Scheidemann'ın hükümet 'komiseri' arkadaşı Landbserg de benzer şeyi düşünüyordu: "Tam bir açmazdayız. Haase bizden çok daha güçlü durumda. Eğer işler böyle giderse istifa etmekten başka çaremiz kalmayacak."[1]

Silahlı kuvvetler üzerinde otorite kuramamış bir hükümet, gerçek bir iktidara sahip olamazdı. Bunun geçmişteki anlamı, silahlı kuvvetlerin başındaki subaylardı. Fakat, bu subayların otoritesi şimdi hızla çözülüyordu. Berlin'de devrimin birinci günü, ordu içindeki otorite simgeleri parçalanıp atılıyordu:

"Önlerindeki yoğun kalabalığın arasında ilerlemeye çalışan

1. Theodor Wolff, *Through Two Decades* (Londra 1936), s. 131.

askeri kamyonlar, kızıl bayraklar sallayan, coşkuyla bağıran askerlerle ve deniz erleriyle doluydu. Kamyonlar üzerinde üniforma ya da sivil giysiler içindeki genç insanlar, ellerindeki silahlar ya da kızıl bayraklarla, bana devrimin o aşina resmi gibi göründü. Bu genç insanlar, durmaksızın, subayları ya da askerleri üniformalarındaki rütbeleri söküp atmaya zorlamak için, kamyonlardan atlıyorlardı."[2]

İşçi İktidarı Mozaiği

Sıradan askerler, savaştan, zorluklardan, askeri disiplinden, üstleri lüks mekanlarda diledikleri yiyecekleri yerken kendilerinin berbat yiyeceklerle yetinmek zorunda olmalarından bıkmışlardı. Subayların değişim taleplerine kulak vermelerini istiyorlardı. Her yerde asker konseyleri kurdular.

"Kasım günlerinde, asker konseyleri sadece belli başlı Alman kentlerinde değil, Rusya'da olduğu gibi, Belçika ve Fransa'daki cephe birliklerinde de kendiliğinden ortaya çıkıyorlardı."[3]

"10 Kasım'da, işgal altındaki Fransa ve Belçika'dan geri çekilme sırasında yaşamsal önemde bir muhabere merkezi işlevi görmüş olan Brüksel'de, bir asker konseyi kuruldu ve bu konsey bir hükümet gibi bütün askeri ve sivil otoriteleri kendi kontrolü altına aldı... Aynı gün, Malines'de, Dördüncü Ordu'yu temsilen, aralarında iki de teğmenin bulunduğu 20 temsilciden oluşan bir asker konseyi seçildi. Konsey, bir karamame yayımlayarak, subaylar için ayrı yemek çıkarılmasını, mesai saatleri dışında askerlerin üstlerini selamlamaları zorunluluğunu kaldırdı... İşgal altındaki Polonya'nın Grodno kasabasında 12 Kasım günü seçilmiş olan asker konseyi, Güney Litvanya'daki yönetimin komuta yetkilerini kendi üzerine aldı."[4]

Alman ordusunun kendisi, cephedeki birliklerden daha radikal bir eğilim içindeydi. Cephe gerisindeki birlikler, örgütlü işçi

2. Aktarıldığı yer, R. M. Watt, *The Kings Depart* (Londra 1973), s. 122.
3. F. M. Carsten, *Revolution in Central Europe* (Londra 1972), s. 56.
4. Ibid, s. 26-27.

sınıfı ile daha yakın ilişki içindeydiler ve politik tartışmalar yürütme konusunda daha geniş olanaklara sahiplerdi. Sanayi merkezlerinde, asker konseyleri ile işçi konseyleri birbiri ardına birleşiyorlar, kendi seçilmiş liderlerini eyalet ve kent düzeyinde yerel hükümetlerin yerine geçiriyorlardı.

Örneğin, Köln'de, eşit sayıda işçi ve asker delegelerinden oluşan bir konsey, güvenlik, gıda ve barınma, terhis, basın, sağlık ve ulaşım işlerinin yürütülmesi için alt-komiteler kurmuştu. Konsey üyeleri, vali (sonraki yıllarda Batı Almanya'da başbakanlığa gelecek olan Konrad Adenauer), demiryolları, posta hizmetleri, polis, yargı, ulusal banka ve askeri komuta üzerinde denetleyici bir işleve sahipti.[5]

Bir dizi yerde, yerel hükümetlerin yetkilerini kendi üzerine geçiren yeni işçi konseyleri, Berlin'deki Ebert hükümetini tanımıyordu. Saksonya'da, Dresden, Leipzig ve Chemnitz'den gelen işçi ve asker konseyleri bir araya geldiler ve devrimci proleteryanın kapitalist sömürüye son vermek üzere iktidarı almakta olduğunu ilan ettiler. Saksonya'daki eski hükümet, yerini, yeni kurulan birleşik sosyalist hükümete bıraktı; yeni kurulan hükümette bakanlıkların çoğu Bağımsızların elindeydi. Benzer şekilde, küçük bir eyalet olan Braunschweig'da da radikal sosyalist bir hükümet kuruldu.

En önemli 'özerk' konsey hükümeti, Almanya'nın ikinci büyük eyaleti olan Bavyera'daydı. Öyle ki, yeni başbakan olan Bağımsız Sosyal Demokrat Eisner, Berlin'den bağımsız olarak yabancı ülkelerle müzakerelerde bulunuyordu. Zaten, Bavyera, öteden beri, bağımsızlık özlemi içindeydi.

Ordu içindeki faaliyetler daha plansız programsızdı. 9 Kasım'a kadar, kışla ya da siperlerde tartışmalar ancak gizlilik içinde yürütülebiliyordu. Deneyimden yoksun askerler, kimin kendileri için güvenilir bir lider olabileceğini, kimin çıkarcı ya da gösterişçi olduğunu bilmiyorlardı. Askerler, en çok duymak istedikleri barış, hemen eve dönüş, daha iyi gıda ve askeri disipline son vaadinde bulunan, en açık sözlü ve anlaşılır şeyler söylüyor görünenlerin peşine takılma eğilimindeydiler. Dolayısıyla, konsey

5. Ayrıntılar için bkz. Ibid, s. 36.

liderleri önemli askeri merkezlerden birinde çoğunluk, Sosyal Demokratlar, bir diğerinde Spartakistler, bir başkasında demagog serüvenciler, bir başka yerde ise askerlere sempatik görünen bir subay olabiliyordu. Askerlerin, üst rütbeli subayları kendi konseylerinin başına getirdikleri, ya da, asker konseylerinin kenti yönetmek üzere eski burjuva politikacıları işbaşına getirdikleri durumlar dahi yaşandı.

Berlin'de, en büyük fabrikalardaki işçiler, SPD sempatizanı bir tarihçi olan Landauer'in de itiraf ettiği gibi, Bağımsız Sosyal Demokratların arkasında saf tutmuş görünüyorlardı.[6] Fakat, terhis olup evlerine dönen askerlerin büyük çoğunluğunun Çoğunluk Sosyal Demokratlara yakınlık duyuyor olması, -Busch Sirki'ndeki meclis delegelerinin dağılımında görüldüğü gibi- kendiliğinden bir güç dengesi oluşturuyordu.

"Eski Sosyal Demokrat Parti, büyük şehirlerde üye kaybetmişti ve Bağımsız Sosyal Demokratlar üstünlüğü ele geçirmişlerdi. Fakat, Sosyal Demokrat aktivistler, apolitik, pasif, düşünce tembeli kitlelerin desteğini ve oylarını kazanabilmek için, hükümetin vaadlerini kullanma avantajına sahiplerdi. Her şeyden önemlisi, asker komiteleri yardımlarına yetişti. Orta sınıfın memurlar, aydınlar, *NCO*'lar ve hatta subaylar gibi en önemli katmanlarıyla her zaman kendi burjuva sınıf çıkarları için çalışmış oldukları halde koşullara bakıp bir anda sosyalist retoriğe sarılan 'Kasım Sosyalistleri' hetorejen, kafası karışık asker kitleleri arasından sıyrılarak öne çıktılar."[7]

Ancak, dağılma sürecine girmiş bir orduda, askerlerin tavırlarının değişmesi de kaçınılmazdı. Eski askeri disiplinden kopan askerler, çok geçmeden, daha önce sahip oldukları fikirlerden de uzaklaşmaya başladılar. Hızlı bir politik kutuplaşma yaşanıyordu. Sosyal Demokratların kontrolündeki asker konseyleri, büyük kentlerin kışlalarındaki asker yığınları üzerindeki otoritesini uzun süre koruyamadı. Çok sayıda asker, silahını da alarak kışlasını terk etti. Bunlar, kısa bir süre sonra, memleketlerinde işsiz

6. Landauer, *European Socialism* (Berkeley 1959), s. 986.

7. Paul Frölich ve diğerleri, *Illustrierte Geschichte der Deutschen Revolution* (Berlin 1929, yeni-basım Frankfurt 1970), s. 217.

durumu düştüler. Açlık ve öfke bu askerleri radikalleştirmişti ve bunlar Berlin'de Karl Liebknecht ve Kızıl Askerler Birliği'nin düzenlediği gösterilere katılmaya başladılar.

'Almanya'yı kim yönetiyor?' sorusunun yanıtı tekti: konseyler. Fakat, konseylerin kimileri yaşanan kafa karışıklığını, kimileri de, kışlaları ve sokakları kontrol eden silahlı kitlelerin bilinçli ve hızla değişen beklentilerini yansıtıyordu. Ve bunların, ülkeyi yeni bir temelde yönetmeyi mümkün kılacak düzenli bir sistem içinde örgütlenmemiş oldukları çok açıktı. Aksine, söz konusu olan, birbirinden farklı güce ve farklı amaçlara sahip, Ebert hükümetiyle farklı düzeyde yakınlık kuran konseylerin parçalı bir bütünüydü – Ebert hükümetinin kendisi, kısmen eski imparatorluk düzeni tarafından işbaşına getirilmiş, kısmen de Berlin'deki devrimin politik organının Merkez Komitesi'ne bağımlı bir hükümetti.

Sosyal Demokratlar, bu konseyler mozaiğinin sahip bulunduğu gücü yok sayamazlardı. Onun gücünü yok etmek için, devrimci hareketin kontrolünü ele geçirmeye çalıştılar. Bu, kısmen, asker konseylerini işçi konseylerine karşı kullanmak anlamına geliyordu – öyle ki, bu kışkırtıcı politika, geri çekilen ordu birliklerindeki askerlerle yerel işçiler arasında silahlı çatışmaya bile yol açtı. Kısmen de, bu, kitlelerin giderek radikalleşen ruh halinin konseylerde kendi yansımasını bulmasının engellenmesi demekti. 9 Kasım'ın devrimci coşku ortamında konseylere doluşan Sosyal Demokrat parti bürokratları, Aralık ve Ocak aylarında seçimlerin yenilenmesine karşı çıktılar. Devrimci bir ayaklanma döneminde, işçilerin tavırları dondurulamazdı. Ama, bunun konseyler için başarılması mümkündü.

Aralık ortasında yapılan İşçi ve Asker Konseyleri Ulusal Kongresi, devrimci iktidarı ülkenin dört bir yanında yerel düzeyde yaşama geçirenlerin meclisiydi. Fakat, aynı zamanda, bu, iktidarın devrimci temelini yıkmayı amaç edinmiş olanların meclisiydi. Kongredeki 499 delgeden sadece 179'u mavi ya da beyaz yakalı işçi idi; 71 delege aydın, en az 164 delege ise gazeteci, milletvekili, sendika ve Sosyal Demokrat parti bürokratı ya da serbest meslek sahibi kişilerdi. Umulabileceği gibi, delegelerin 288 gibi ezici bir çoğunluğu Sosyal Demokratları desteklerken,

Bağımsızları destekleyenlerin sayısı 90, devrimci sola destek verenlerin sayısı ise sadece 21 idi. Bir işçi iktidarı kurulmasının en ateşli savunucuları olan Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht, toplantı salonuna dahi alınmadılar.

Diğer İktidar

Çoğunluk Sosyal Demokrat liderler, ordudaki erbaşların zamanla radikalleşerek kendi iktidarlarının temelini oyacağının farkında olacak kadar öngörü sahibiydiler. Devrimin ilk gününden itibaren, farklı bir destek arayışına girdiler. 'Sorumlu' muhafazakar 'danışmanlar'ın 'halk komiserleri'nin yardımcıları olarak atanmalarını sağladılar. Bunları, Almanya'yı imparator adına yönetmiş idari aygıtın parçalanmasını engellemek için kullandılar.

Konsey hareketinin devrimcilikten uzak bir tarihçisinin de yazdığı gibi:

"En az değişmiş olan şey, Prusya'yı yüzyıllarca yönetmiş bürokratik aygıttı. Bu aygıt, Hohenzollern'ler [İmparator'un üyesi olduğu hanedan] tarafından yaratılmıştı ve tam bir bağlılık içinde imparatorluk yönetimine hizmet etmişti. Hâkimlerin, polis şeflerinin ve ortaöğretimdeki öğretmenlerin (ki bunların hepsi devlet memuruydu) yanısıra, ülkeyi yönetmiş olan yüksek devlet bürokratlarının çok büyük çoğunluğu da katı muhafazakâr, monarşist insanlardı ve muhaliflerin hepsi bu bürokratik aygıttan ayıklanmıştı... Bunlar, duygusal olarak, yeni hükümete ve cumhuriyete değil, eski düzene bağlıydılar."

Dışişleri Bakanlığı'nda bakan yardımcılığı görevinde kalan Dr. Solf, bir iddiaya göre devrimden önce partisi için Ruslardan maddi yardım almayı kabul etmiş olduğundan dolayı bir bakanlar kurulu toplantısında Haase ile el sıkışmayı reddetmiş, bu olay uzun süre zihinlerde kalmıştı. Koltuğunu koruyan yalnızca Solf değildi; benzer şekilde, adalet, maliye, muhabere bakanlıklarındaki bakan yardımcıları, Donanma bakan yardımcısı, Sosyal Demokratların başlangıçta görevden alınmasının gerekli olduğunu

düşündükleri Prusya savaş bakanı General Scheuch da görevlerinde kaldılar.[8]

Ne var ki, bürokratik aygıt, gerektiğinde son çare olarak desteğine başvuracağı silahlı bir gücün desteği olmadıkça, ülke yönetiminde inisiyatif sahibi olamaz, istediği gibi hareket edemezdi. Bu silahlı güç, imparatorluk döneminde, İmparatorluk Silahlı Kuvvetleri Genelkurmayı idi. Sosyal Demokratlar, Genelkurmayın imparator için yaptığını bu kez kendileri için yapacağını umdular.

Ebert, Berlin'deki devrimin ikinci günü olan 10 Kasım'da, işçi ve asker delegelerin Circus Busch'daki fırtınalı kongresinde yeni hükümetin başkanı olarak kabul görmüştü. Kısa bir süre sonra, bundan oldukça farklı bir şekilde, bir başka kurum tarafından daha kabul edildi. Bir gün Genral Groener'dan bir telefon aldı; General kendisine, Genelkurmay'ın kurduğu hükümeti tanıyacağını bildirdi:

'Bizden ne bekliyorsunuz?' diye sordu Ebert.

'Mareşal Hindenberg, hükümetten, subayların orduda sıkı disiplini ve emir-komuta zincirini muhafaza etme çabalarına destek olmasını bekliyor.'

'Başka?'

'Subaylar, hükümetin Bolşevizme karşı mücadele edeceğini umuyor; ordu, böyle bir amaca ulaşmada her zaman hükümetin hizmetinde olacaktır.'

Ebert, bunun üzerine, Groener'dan, hükümetinin Mareşal'e teşekkürlerini iletmesini istedi.[9]

Hindenberg, savaşın son iki yılı boyunca, fiilen askeri bir diktatörlük uygulamıştı. Şimdi ise, Ebert, kendisinin ve eski rejimin subay sınıfının silahlı kuvvetler üzerindeki konrolünün süreceği konusunda Hindenberg'e güvence veriyordu. Askerler, on dört yıl sonra, aynı kontrolü Hitler'i iktidara getirmek için kullanacaklardı.

Ebert, bu politikada kendisiyle uyuşan Bağımsız Sosyal De-

8. F. M. Carsten, *op cit*, s.45.

9. Ebert ile Groener arasındaki tartışmanın yazılı bir dökümü, 1925 yılı sonlarındaki bir hakaret davasında açığa çıktı; bkz. Paul Frölich ve diğerleri, *op cit*, s. 233.

mokratların gönüllü desteğini aldı. Bunlardan biri olan Dittmann, sonraki yıllarda şunları yazdı: "Ordunun eski komuta kademesi tarafından yönetilmesine rıza göstermiş olmam, ister istemez vardığım bir sonuçtu."[10] Bağımsız 'komiserler' arasında en solcu olan Bart bile, askerlerin subayların kumandasına tabi olmalarını öngören ve asker konseylerinin yetkisini danışmanlıkla sınırlandıran bir yönergenin altına imza atmakta duraksamadı.

Böylece, sağ ve sol Sosyal Demokratlar, silahlı kuvvetler üzerinde mutlak otoritenin, sadece Bolşevizmden değil, ne kadar 'ılımlı' olursa olsun kendilerinin yüzyıllardır sahip oldukları ayrıcalıkları tehdit eden her parti ve görüşten nefret eden insanların eline bırakılmasında birbirleriyle hemfikirdiler. Bu insanlar, söz konusu otoriteyi 9 Kasım'la başlayan değişim sürecini durdurup tersine çevirmek ve daha sonraki yıllarda Sosyal Demokrasiyi yıkmaya kararlı bir diktatörü iktidara getirmek için kullanacaklardı.

Cephedeki Askeri Birlikler

Ne var ki, Genelkurmay'ın Sosyal Demokrasinin iki kanadından aldığı onay, şimdilik sadece kağıt üzerindeydi. Bunun pratik olarak da geçerlik kazanması gerekiyordu. Genelkurmay, bu anlaşmayı yaşama geçirmek için mücadele edecek askerleri bulmak zorundaydı.

Generaller, ilkin, eski cephe birliklerine güvenebileceklerini düşündüler. Cephede geri çekilmekte olan birlikler, kentlerdekilerden çok daha disiplinli görünüyorlardı ve bunların kurdukları asker konseyleri sağcı güçlerin kontrolündeydiler. Bunları kentlerdeki silahlı işçilere karşı kullanmak çok kolay görünüyordu.

Ebert, Groener'la yaptığı daha sonraki telefon görüşmelerinde, bu amacı bütünüyle onayladı. Bundan sekiz yıl sonra mahkemede ifade veren Groener, 'Bir hareket planı geliştirildi' dedikten sonra, sözlerini şöyle sürdürüyordu:

"On tümen, politik iktidarı işçi ve asker konseylerinin elin-

10. Aktarıldığı yer, F. M. Carsten, *op cit*, s. 59.

den almak üzere Berlin'e doğru yürüyüşe geçecekti. Bunu Ebert de onaylamıştı... Bağımsızlar, geri çekilen birliklerin silahsızlandırılmalarını talep ediyorlardı. Ebert ise, aksine, bu birliklerin silah gücünün tam olarak korunmasında ısrarcıydı. Berlin'in temizlenmesini ve Spartakistlerin silahsızlandırılmasını öngören bir eylem planı geliştirdik... Bunlar, Bolşevizm tehlikesine ve konsey yönetimine karşı alınmış önlemlerdi."[11]

Ebert ve Groener, düşkırıklığına uğrayacaklardı. Geri çekilen cephe birliklerindeki 'disiplin', sadece askerler Alman sınırını geçene kadar korundu. Bundan sonra, disiplin bozulmaya başladı. Profesyonel askerler bile disiplinden koparak başıbozuk hareket etmeye başladılar. Bunlar, disiplin kurallarına uymayı, bir an önce cepheden eve dönmek istedikleri için kabul etmişlerdi. Memleketlerine döndüklerinde ise, 'Bolşevik' militanların söylediklerine kulak vermeye başlamışlardı. 'Güvenilir' oldukları umulan askerler, şimdi, kışlalarını terk ediyor, üstlerini selamlayı reddediyor ve Kızıl Askerler Birliği tarafından örgütlenen gösterilere katılıyorlardı.

Plan hedefine ulaşamadı. Hükümetteki yegâne sol Bağımsız kabine üyesi olan Barth, konuşma yapmak için kürsüye çıkmayı başardı. Hükümetin orduda 'disiplin'in korunması için aldığı önlemler karşısında sessiz kalmış olmaktan huzursuzluk duyuyor gibiydi. Askerlere, subaylar tarafından aldatıldıklarını söyledi. Askerler, söylediklerini dikkatle dinliyorlardı. Genelde, 'Bolşeviklerin kışkırtıcılığı'na karşı yürütülen propagandadan etkilenmeye açıklardı. Ulusal Meclis için seçimlere gidilmesi ve önemli kamu sektörlerinde grev yasağı getirilmesi çağrılarına uydular. Ancak, ordudaki ayrıcalıklı subaylar sınıfına körü körüne itaate dayanan eski düzene geri dönülmesini kabul edecek gibi de görünmüyorlardı. Tüm rütbelerin feshedilmesini ve asker konseylerinde yeniden seçime gidilmesini istediler.

Erbaşlar, askeri disiplin kurallarından bıkıp usanmışlardı. Bunların pek çoğu için, en önemli şey bir an önce sivil hayata geri dönmekti. Subayların ya da Sosyal Demokrat liderlerin askerleri disipline tabi kılmaya yönelik her girişimi, onların daha

11. Aktarıldığı yer, Paul Frölich ve diğerleri, *op cit*, s. 233.

radikalleşmesine yol açıyordu. Cepheden geri dönen birliklerin Berlin üzerine salınması, tereyağından kıl çeker gibi kolayca başarılacak bir şey değil, daha baştan sonuçsuz kalacağı açık bir girişim olacağa benziyordu. Disiplinli birlikler, cepheden döner dönmez, açlık ve soğuktan bitkin düşmüş, ne yapacağını bilmez hale sokaklarda başıboş dolaşan üniformalı bir kalabalığa dönüşmüştü.

Aralık ayının ilk haftasında, orduyu devrime karşı kullanmaya yönelik kanlı bir girişim yaşandı. Burjuva basın, sola karşı yoğun bir kampanya başlattı; gazeteler, Müttefik devletlerin işçi ve asker konseyleri dağıtılmadığı sürece açlık içindeki ülkeye hiçbir yiyecek sevkiyatına izin vermeyeceklerini Alman hükümetine bildirdiklerini yazıyorlardı. Kentin her yeri, üzerinde 'Liebknecht'e Ölüm!' gibi sloganlar yazılı binlerce 'Bolşevizm karşıtı' afişlerle donatıldı.[12]

5 Aralık günü, NCO'lar, kitlesel bir miting sonrası, Ebert'e 'Liebknecht ya da yoldaşlarından gelecek bir darbe girişimiyle başa çıkmaya' hazır olduklarını söyledikleri Başbakanlık binasına yürüdüler. Sonraki gün, Berlin'de çeşitli kışlalardan askerler, Parlamento'ya doğru yürüyüşe geçtiler. Berlin Konseyleri Merkez Komitesi üyelerinin 2.5 milyon mark tutarında bir parayı zimmetlerine geçirdikleri dedikodusuyla harekete geçen askerler, komite üyelerini tutukladılar. Diğer bir asker kitlesi Başbakanlığa yürüdü ve burada Merkez Komitesi'nin dağıtılmasını, Ebert'in tüm yetkileri elinde toplayan devlet başkanı ilan edilmesini istedi.

Ebert, bu talebe ne evet, ne de hayır dedi. Bu konuda partili arkadaşlarına danışması gerektiğini söylemekle yetindi. Ne sonucu belirsiz bir askeri girişimin doğrudan içinde görünmek, ne de, bunu yok saymak istiyordu.[13]

Darbe girişimi başarısızlığa uğradı. Darbeye katılan askerler ne uğruna mücadele ettiklerinin farkında değillerdi ve liderleri iktidarın zorla ele geçirmek konusunda ayrıntılı bir hareket planından yoksunlardı. Askerlerin bir kez harekete geçmesi halinde

12. Örnekler için bkz. *Ibid*, s. 238, 241.
13. Aktarıldığı yer, *Ibid*, s. 243.

her şeyin kendiliğinden rayına gireceğini varsaymışlardı. Fakat Ebert'in duraksaması bunu engelledi. Böylece, Berlin'in kontrol altına alınmasından sonra, askerler kışlalarına geri döndüler. Fakat, bu arada, bu askerlerden 200 kadarı Spartakistlerin düzenlediği bir mitingte göstericilerin üzerine makineli tüfek ateşi açmıştı.

Bu darbe girişiminin hemen ertesinde, Berlin daha da radikalleşecekti. Askeri garnizondaki en gerici ajitatörlerin inandırıcılığı sarsılmıştı. 6 Aralık'ta bunların arkasından giden askerler, şimdi bu darbe girişiminin arkasındaki niyetin ne olduğunu sorgulamaya başlamışlardı. Eyleme katılan askeri birliklerden biri olan Marine Tümeni, o ayın sonuna doğru hükümete karşı duyulan hoşnutsuzluğun merkezi durumundaydı.

Yeni Askeri Güç Arayışı

Ordu gözle görülür biçimde çözülüyordu. Berlin'i kontrol altına almak isteyenler, kendilerine başka bir silahlı güç bulmak zorundalardı.

Devrimci sol, devrimin başlangıcında, düzeni sağlamak ve karşı-devrimci girişimlerle baş etmek için 'Kızıl Muhafızlar' adlı silahlı bir gücün kurulmasını önermişti. Bu öneri, 12 Kasım'da Berlin Konseyleri Merkez Komitesi tarafından da kabul edilmiş, ancak söz konusu plan hükümetin sağ kanadından gelen baskı yüzünden gündem dışı kalmıştı. Bununla birlikte, devrimci sol, sol Bağımsız Demokrat Eichhorn'un polis merkezi içinde kurmuş olduğu Güvenlik Kuvvetleri'nin kontrolünü kendi elinde tutmayı başarmıştı. Bu silahlı gücün üyelerinin üçte ikisi devrimci gönüllüler, üçte biri ise polis teşkilatının geri kalan personeli idi.

Çoğunluk Sosyal Demokratlar, Güvenlik Kuvvetleri adlı bu gücü bertaraf etmek -ve Kızıl Muhafızlar'ın oluşturulması önerisini geri plana çekmek- üzere harekete geçtiler. Dağılmakta olan ordu içindeki sempatizanları arasından Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi adı altında kendi silahlı güçlerini oluşturmaya giriştiler. Noske, Kiel'de [deniz erleri konseyinin başkanı sıfatıyla –ç.n.] işbaşında olduğu sıra bu yolda ilk adımları atan kişi idi.

Kendisine sadık askerler arasından seçtiği 3.000 deniz erini Berlin'e sevk etmişti. Noske, 'Halkın Marine Tümeni' adlı bu silahlı birliğin, Sosyal Demokrat hükümetin gereksinim duyduğu silahlı desteği vereceğini düşündü. Schloss adlı imparatorluk sarayındaki rahat koltuğuna gömülü eski monarşist Wolff Metternich'in komutasındaki bu birlik, devrimcilerden gelecek muhtemel ayaklanma girişimlerine karşı hükümetin korunmasını güvence altına almaya yetecek görünüyordu.

Ancak, bu birliğin askerleri, 6 Aralık'taki başarısız darbe girişimine katılmalarından sonra, solcu Berlin işçilerinin argümanlarından etkilenmeye başladılar. Büyük bölümü, eve dönmek üzere birliğini terk etti. Geri kalanları, eski bir teğmen olan devrimci Dorrenbach'ın safına geçti.

Prusyalı Sosyal Demokrat İçişleri Bakanı Wels ile onun Berlin'deki askeri valisi Anton Fischer, şimdi güvenilmez hale gelmiş olan bu ilk birliğin yerini dolduracağı umuduyla, büyük iş dünyasının bağışlarıyla finanse ettikleri Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi adlı ikinci bir askeri güç kurdular. Fischer, daha sonraki yıllarda şunları yazacaktı: "Henüz 17 Kasım'da Wels ve ben az çok güvenilir bir silahlı güç oluşturmak için ilk adımları atmıştık." Sorun, bunun finanse edileceği idi. Finansman sorunu, 'belli bir yabancı' tarafından çözüldü; Fisher ismini vermediği bu kişiden söz ederken şunları yazar:

"Tüm Berlin'in kentte düzenin yeniden inşa edilmesini istediğini ve Wels'e mali yardımda bulunmaya hazır olduğunu düşündü... Gerekli paranın bulunacağı anlaşılınca, Wels, Colin Ross (daha sonra Hitler'in destekçisi olmuştur), Striemer ve ben askerler arasındaki en iyi unsurları toplamak üzere kışlalara gittik."[14]

Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi, çok geçmeden, devrimci sol ile sık sık sonu kanlı biten sokak çatışmalarına girdi. Fakat uzun vadede, bu silahlı birliğin kendisi Çoğunluk Sosyal Demokrat bakanlar için bir başağrısı durumuna gelecekti. Birliğin üyelerinin büyük bölümü, muhazakar görüşlü Sosyal Demokrat-

14. Aktarıldığı yer, M. Phillips Price, *Germany in Transition* (Londra 1923), s. 88.

lardı. Bunlar, Spartakistlerin 'radikal' ve 'disiplinsiz' davranışlarından hoşlanmıyorlardı. Devrimin ilk aylarında, hükümetin sosyalizmin 'düzen' ve 'disiplin' içinde kurulacağına yönelik vaadlerine inanma eğilimindeydiler. Ama, istedikleri şey kapitalizm değildi. Eski düzen altında yeterince sıkıntı çekmişlerdi ve ona geri dönmeyi istemiyorlardı.

Buna karşılık, Sosyal Demokrat liderler, Genelkurmay'la ve -eski düzenin olabildiğince kısa zamanda yeniden tesis edilmesinden yaşamsal çıkarı olan- eski imparatorluk bürokrasisi ile gizli bir anlaşma içindeydiler. Bu anlaşma, hükümetin 'sosyalizme doğru adım adım ilerleme' anlayışı ile uyuşmazlık içinde olan işler yapmasını gerektiriyordu. Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi, bu tür politikalara bağlılığı sağlamak için kurulmuştu ve bu durum giderek bu birlikteki askerler arasında hoşnutsuzluk yaratmaya başladı. Birlik komutanı Fischer'in daha sonraki yıllarda yazacağı gibi, Müfreze, 'her geçen gün daha güvenilmez' hale geldi.[15]

Genelkurmay, Ebert, Noske ve arkadaşları, eski ordunun erbaşları arasından devşirilmiş bir askeri güce bel bağlayamazlardı. Bunlar, böyle bir birlik yerine, *Freikorps* (Gönüllü Askerker) ya da *Noske Muhafızları* olarak anılacak bir başka silahlı güç kurmaya girişeceklerdi.

Freikorps

Ordu içinde, devrimin hiçbir şekilde kendine doğru çekemediği guruplar da vardı. Kendisini egemen sınıfa yakın hisseden, ordunun dağılmasından hiçbir çıkarı olmayan onbinlerce subay bunlardan biriydi. Bunların yanısıra, ani saldırılar için özel olarak eğitilmiş, orduda kimi ayrıcalıklara sahip olan 'özel harekat askerleri' olarak anılan askerler vardı ve bunlar, erbaşlardan farklı olarak, sıkı askeri disiplinin, kötü yiyeceklerin vb. güçlüklerin sıkıntısından uzaklardı. Söz konusu askerler, sahip oldukları ayrıcalıklar ve savaşçı yoldaşlık duygusu dolayısıyla birbirle-

15. Aktarıldığı yer, H. J. Gordon, *The Reichswehr and the German Republic 1919-26* (Princeton 1957), s. 20.

rine sıkı sıkıya bağlıydılar. Ordunun dağıtılması durumunda bütün bu ayrıcalıklarını yitireceklerdi; bu yüzden, geçimlerini 'kızıllar'la mücadele ederek sağlama olanağının üzerine atladılar.

22 Aralık'ta, Sosyal Demokrat hükümet, imparatorluk generallerinden Märcher'ın, subaylarla özel harekat askerlerini *Freikorps* adı altında gönüllü askerlerden oluşan profesyonel bir birlik olarak yapılandırılması fikirini kabul etti.

'Lider kadroların pek çoğu monarşi yanlısıydı. Hemen dikkati çeken şey, ılımlı, örgütlü işçilerin yokluğu idi.'[16] Freikorps birliklerini bir geçit töreni sırasında gören muhafazakar tarihçi Meinecke, şu yorumda bulunmuştu: "Sanki eski düzen geri gelmişti."

Fakat Çoğunluk Sosyal Demokrat lider Noske, bu birlikleri 4 Ocak'ta resmi geçit halindeyken gördüğünde, yanındaki Ebert'e dönerek, 'Kaygılanma. Her şey yoluna girecek' demişti.

İlk Çatışmalar

Berlin'de, Kasım ve Aralık ayları, askerlerin önemli bir bölümü ile şimdi işsizler ordusuna katılmış eski askerler arasında giderek artan bir radikalleşmeye sahne oldu. Kızıl Askerler Birliği'nin hemen her gün düzenlediği gösterilere katılanların sayısı artıyordu. Göstericilere düşman duygular besleyen bir görgü tanığı, şunları söylüyordu:

Bağımsızların bir kesimini de etkilemiş olan Spartakist hareket, işçi ve askerlerin bir kesimini kendisine çekmeyi ve onları sürekli bir devingenlik içinde tutmayı başardı, fakat, Alman proleteryasının geneli üzerinde bir etkiye sahip değildi. Berlin'in 1918'in Kasım ve Aralık ayları boyunca tanık olduğu gündelik toplantılar, geçitler ve gösteriler, devrimci solun güçlü bir kitle desteğine sahip olduğu izlenimi yaratarak, kamuoyunu ve Spartakistleri yanılttı.[17]

Sağın bu duruma nasıl tepki gösterdiğini yukarıda gördük:

16. *Ibid*, s. 23.

17. Heinrich Ströbel, *The German Revolution and After* (Londra 1923), s. 88.

Subaylar askeri garnizonu 6 Aralık'ta sola karşı harekete geçirmeye çalışırken, Sosyal Demokrat basın Spartakistleri 'bir darbe hazırlığı' içinde olmakla suçlamıştı. Amaç, militanlık düzeyi daha geri olan işçilerin çoğu hükümetin 9 Kasım'ın kazanımlarını yıkmayı hedeflediğini görmeye başlamadan önce devrimci solu halk kitlelerinden yalıtarak ezmekti. Ama, olaylar planlandığı gibi gelişmedi.

İşçi kitleleri arasında, Sağ Sosyalistlerin devrimi gericiliğin eline teslim ettikleri, hükümetin Bağımsız Sosyal Demokrat üyelerinin bu durum karşısında teslimiyetçi bir tutum içinde oldukları ve devrimci işçilerin devrimin kazanımlarını savunmaya geçmek durumunda oldukları fikri giderek yayılıyordu. Bu duygu, 8 Aralık günü yapılan bir protesto gösterisinde güçlü bir ifade kazandı. Spartakistlerin çağrısıyla düzenlenen gösteriye büyük bir kalabalık katıldı. O gün, 30.000 işçi ve asker, Liebknecht'in liderliğinde kentin bir ucundan diğerine yürüdü. İçi asker dolu kamyonların bazıları, göstericiler tarafından durduruldu ve askerlerin silahlarına el konuldu.[18]

Spartakist gazete *Rote Fahne*, bu gösteriye 150.000 kişinin katıldığını duyurdu -bundan bir hafta kadar sonra, Berlin'de Konseyler Ulusal Kongresi toplandığında düzenlenen gösteriye katılanların sayısı ise 250.0000 dolayındaydı. Kongre, gösteride dile getirilen taleplere kayıtsız kaldı ve yukarıda gördüğümüz gibi, kendi iktidarını parlamenter bir meclise devretmeye hazırdı; fakat, Berlin garnizonunun eski düzenin ordu kurumundan gelecek bir ayaklanmaya karşı çıkılması yönündeki baskısını göz ardı edebilecek durumda değildi. Kongre, Dorrenbach'ın garnizon birlikleri adına hazırladığı bir rapordan sonra, Hamburg delegelerinin sunduğu, üniformalardan rütbelerin kaldırılmasını, subayların askerler tarafından seçilmesini, disiplinin asker konseylerinin kontrolü altında olmasını ve düzenli ordunun yerine hızla milislere dayalı bir 'halk ordusu'nun kurulmasını öngören bir karar taslağını benimsedi.

Hükümetin askerlerle karşı karşıya geldiği en ciddi olay, Noel Yortusu sırasında yaşandı. Halkın Marine Müfrezesi, hâlâ,

18. *Ibid.*

Berlin'deki hükümet binalarının merkezindeki imparatorluk sarayında konuşlandırılmıştı. Hükümet, kendisini devrimden koruması için oluşturulmuş bu birliğin devrim adına kendisine karşı dönebileceğinden korkuyordu; bu nedenle, deniz erlerinin maaşlarını ödememek yoluyla bu birliği dağıtmaya çalıştı. Öfkeli erler, buna, Prusyalı Sosyal Demokrat lider Wels'i 23 Aralık'ta rehin alarak tepki gösterdiler. Askerler, ısrarla, maaşları ödenmedikçe Wels'i bırakmayacaklarını söylüyorlardı.

Hükümet, bu olayı, müfrezeyi ortadan kaldırmak için iyi bir gerekçe olarak gördü. Ertesi gün, Berlin dışında konuşlandırılmış, başkentin ayaklanma atmosferinden uzak kaldığı için güvenilir bir birlik olduğu düşünülen General Lequis komutasındaki Atlı Muhafızları harekete geçirdiler. Bir subay, öfkeli erlere, silahlarını bırakıp iki saat içinde teslim olmamaları halinde top ateşine tutulacakları yönünde bir ültimatom verdi. Gerçekte, top ateşi verilen sürenin dolmasından önce başladı:

"O arada, sivil guruplar, Spartakist Birlik üyeleri ve –Eichhorn'un Güvenlik Kuvveti adlı birliği ile Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi'nin kimi bölükleri de dahil olmak üzere- diğer örgütler de çatışmaya dahil olarak deniz erlerine destek verdiler. Her şeyden önemlisi, işçi kadınlar, tehlikeyi hiçe sayarak, Atlı Muhafızların arasına sızarak, halkın öfkesinin büyüdüğü konusunda onları uyarıyorlardı. Bu, kuşatmacı birliklerin bütünlüğünü bozdu. Muhafızlar silahlarını bırakarak kendi subaylarını tutuklamaya giriştiler. Öğle saatlerine gelindiğinde, deniz erleri tam bir zafer kazanmışlardı. Çatışma sırasında deniz erleri safından 11, Muhafızların safından 56 kişi yaşamını yitirdi."[19]

Çoğunluk Sosyal Demokratlar Berlin üzerindeki kontrollerini hızla yitiriyorlardı. Kentte kurdukları özel birlikler, hükümete karşı deniz erleri yanında saf tutmuşlardı. Sosyal Demokratların hakim oldukları Berlin Konseyleri Merkez Komitesi, Marine Müfrezesi'ne karşı girişilen saldırıyı kınadı. Sosyal Demokratlar, o gece, birkaç bin kişiden oluşan devrimci bir gurubun kendi gazeteleri *Vorwärts*'ın bazı bürolarını işgal etmelerini bile engelleyemediler.

19. Paul Frölich ve diğerleri, *op cit*, s. 257.

Bunların kitle desteği, hükümetteki Bağımsız bakanların istifa etmesiyle daha da azaldı. Ebert Lequis ile gizli bir anlaşma içinde hareket ederken, bu bakanlar Noel Yortusu sırasındaki çatışmalarda hiçbir şey yapamışlardı. Berlin'deki desteklerini yitirmekten korktukları için, artık daha fazla ödün veremezlerdi.

Başkentte giderek daha çok sayıda işçi, asker ve işsiz, hükümetin tıkanmış olduğunu, küçük bir çaba ile 9 Kasım'dakine benzer bir hareketin yeniden canlandırılabileceğini ve mevcut hükümetin yerine kendi seçtikleri bir hükümetin kurulabileceğini hissediyorlardı. Fakat, hükümet, bir başka silahlı gücü devreye sokmak konusunda ilk adımları atmaya girişmişti: Berlin dışında toplanan Gönüllü Askerleri *(Freikorps)*. Hükümete muhalif güçler, hükümetin yararlanabileceği önemli bir zaafa sahiplerdi – örgütsüzlük.

Komünist Partisi'nin Kuruluşu

Hızla gelişen devrimci durum boyunca, sol sürekli bir eksikliğin sıkıntısını çekti: devrimci askerleri ve silahlı işçileri ortak bir disiplinin gönüllü kabulü temeline dayanan bir güç halinde bir araya getirme yeteneğine sahip güçlü bir devrimci parti. Gerek yaklaşık 3.000 üyesi olan Spartakistler, gerekse ondan daha küçük sol radikal gurup Uluslararası Komünistler, sahip oldukları heyecanın devrimci strateji ve taktiklerin yerini doldurabileceğine inanan geniş işçi ve asker yığınları içinde kaybolmuşlardı.

Devrimin Fransız tarihçisi Pierre Broué'nin o günleri tanımlarkenki sözleri abartılı gibi görünse de, önemli bir gerçeği yansıtmaktadır:

Yorulmak bilmez bir ajitatör olan Liebknecht, devrimci fikirlerin bir yankı bulabileceği her yerde konuşmalar yapıyordu. *Rote Fahne*'nin tüm sütunları, askerlerin, işlerini yitirmiş işçilerin ve firari askerlerin çağrıları, toplantıları ve yürüyüşleriyle ilgili haberlerle doluydu... Spartakistlerin etkili olmadıkları ve kontrol etme arzusu duymadıkları bu gösteriler, sık sık, katılımcılar arasında ne yaptığını bilmeyen kişilerin şiddet içeren, yararsız, hatta zarar verici eylemleri için uygun ortam oluşturuyordu... Liebknecht, kendisine destek veren kalabalığa bakıp kendisini so-

kakların efendisi olduğu izlenimine pekala kapılabilirdi, ancak, gerçek bir örgütün yokluğunda, kendi askerlerinin bile efendisi değildi... Cepheden henüz dönmüş bu sabırsız insanların istedikleri şey, 'teorik' konferans ya da tartışmalar değil, eylemdi.[20]

Gerçekten, Spartakist Birlik'in kendisi dahi, küçük bir örgütlenme olmasına rağmen içsel tutarlıktan hayli uzaktı. Paul Frölich'in tanımladığı gibi, 'Spartakist Birlik, hâlâ henüz tam olarak biçimlenmemiş bir guruptu ve esas olarak ülkenin dört bir yanına dağılmış sayısız çoklukta küçük ve özerk gurupçuktan oluşuyordu... Sayısı birkaç bini geçmeyen aktivistlerin gevşek bir örgütü durumundaydı."

Sonraki yıllarda Rosa Luxemburg'un biyografisini kaleme alan bir yazar da şunları söyler:

"Spartakistlerin örgütsel gelişimi çok ağırdı... En önemli kentlerde bile ancak Aralık'ta örgütsel bir çekim merkezi haline gelebildi ve bu pek çok durumda 1919'un Şubat ya da Mart aylarında gerçekleşebildi... Berlin'in işçi ve asker konseyleri içindeki Spartakist sempatizanların düzenli toplantılarını örgütleme girişimleri tatminkar bir sonuç vermedi ve Berlin konseyi içinde bağımsız Komünist bir hizbin doğuşu ancak 20 Şubat 1919'da gerçekleşebildi."[21]

Böyle bir örgüt, hızla büyüyen devrimci asker ve işçi kütlesi için disiplinli bir çekirdek işlevi görebilecek güce ve bütünlüğe sahip olamazdı.

Noel Yortusu sırasında yaşanan çatışmalardan dört gün sonra, Almanya'nın farklı bölgelerinden gelen 112 delege, Spartakist Birliği KPD adlı tamamen bağımsız bir Komünist Partisi haline dönüştürerek bu eksikliğin üstesinden gelmeye çalıştı. Rosa Luxemburg, bu adımı atmaya, Bağımsız Sosyal Demokratların özel bir parti konferansı çağrısını reddetmelerinden sonra karar verdi.

Delegelerin pek çoğu, eski Spartakist Birlik üyeleriydi; azınlığı oluşturan diğerleri ise, -liderleri Knief'in tereddüt ve çekincelerine rağmen- yeni partiye katılmaya karar veren Bremen'de

20. Pierre Broué, *Révolution en Allemagne* (Paris 1971), s. 207-208.

21. Peter Nettl, *Rosa Lüksemburg* (Londra 1966), s. 725.

örgütlü Sol Radikaller gurubundan geliyorlardı.[22] Rus Komünist Partisi'nden bir temsilci de partinin kuruluş toplantısına katıldı; bu temsilci, Polonya kökenli Avusturyalı bir mülteci olan ve Bremen gurubuyla öteden beri ilişki içinde olan Karl Radek idi.

En başından itibaren, eski devrimci liderlerle delegelerin çoğunluğu arasında olayların değerlendirilmesinde dikkate değer bir uyuşmazlık vardı. Rosa Luxemburg, Leo Jogiches, Paul Levi, Karl Radek, başarılı bir devrimin örgütsüz işçi ve asker yığınlarının destek sloganlarından daha fazlasını gerektirdiğini biliyorlardı. Luxemburg, konferansın üçüncü günü parti programını sunduğunda, devrimin hâlâ ilk aşamalarında olduğunu vurguladı:

"Yakın gelecekte karşı karşıya kalacağımız durumun üstesinden gelebilmek için hangi genel taktiklere başvurmak zorundayız? Kuşkusuz, Ebert-Scheidemann hükümetinin çökmek üzere olduğu ve sosyalist-proleter olduğunu ilan eden bir devrimci hükümetin bunun yerine kurulacağı umudu aklınıza gelecek ilk düşünce olacaktır. Bence, dikkatinizi üzerinde yoğunlaştırmanız gereken şey liderlik değil, tabandır. Devrimin 9 Kasım'daki ilk aşamasında olduğu gibi, sosyalist devrimi gerçekleştirmek için kapitalist hükümeti yıkıp bunun yerine bir başka hükümetin kurulmasının yeterli olduğu yanılsamasını yinelememeliyiz."[23]

Toplumsal ilişkileri dönüşüme uğratacak ve gerçek bir sosyalist devrimin temelini atacak tek şey, fabrikalardaki mücadele olabilirdi. Luxemburg sözlerini şöyle sürdürdü:

"Devrimin 24 Aralık'a kadar devam ettiğini varsayabileceğimiz birinci aşamasını karakterize eden şey, onun tamamen politik bir nitelikle sınırlı kalmış olmasıydı. Birinci aşama, devrimin neden belirsiz bir karakter taşıdığını, yetersiz, yarı-gönüllü ve amaçsız kaldığına açıklık getirir. Bu, temel görevleri ekonomik alanda yatan bir devrimin ilk aşamasıydı: ekonomik koşulların esaslı bir şekilde dönüşüme uğratılması.

22. Bkz. Karl Radek'in Berlin anıları, Schudenkopf, *Archiv fur Sozialgeschichte II* (1962) içinde, s.132 ve sonrası.

23. Rosa Lüksemburg, 'What Does the Sparatkus League Want?', *Selected Political Writings*, ed. Dick Howard (New York 1971) içinde, s. 366 ve sonrası.

"Devrime içeriğini kazandıran şey, yani devrimin belirleyici özü, grevlerin giderek merkezi bir öğe haline gelmesidir. O, ancak bundan sonra bir ekonomik devrim, dolayısıyla da bir sosyalist devrim haline gelir. Sosyalizm için mücadele, mutlaka ve mutlaka kitleler tarafından verilen, her fabrikada her proleterin işverinine karşı göğüs göğüse giriştiği bir mücadele olmalıdır. Devrim, ancak o zaman sosyalist bir devrim olacaktır...

"Sosyalizm, hükümet kararnameleri ile yaratılmaz, yaratılamaz da; ne kadar sosyalist olduğunu söylerse söylesin, bir hükümet tarafından kurulması da mümkün değildir. Sosyalizm, kitlelerin bizzat kendisi tarafından ve her proleterin katılımıyla kurulmalıdır. Kapitalizm, zincirin halkalarının birleştiği yerde kırılmalıdır."

Gereksinimi duyulan şey, koşullar olgunlaşmadan önce iktidarı ele geçirme girişimlerinde bulunmak değil, 'Ebert-Scheidemann hükümetinin altını adım adım oymak' idi.

"Daha yapılacak çok şey var. Her şeyi temelden hazırlamalıyız; işçi ve asker konseylerine öylesine bir güç kazandırmalıyız ki, Ebert-Scheidemann hükümetinin ya da buna benzer bir hükümetin yıkılması, oyunun son perdesi olmalıdır. İktidarın fethedilmesi, tek bir hamlede başarılabilecek bir şey değildir. Bu bir süreçtir; biz, kapitalist devletin tüm kurumlarını aşama aşama işgal etmek durumundayız..."

Luxemburg, işçilerin ekonomik mücadelelerinin, bu politik görevden ayrı bir şey değil, aksine onun merkezi olduğunu söyledi:

"Benim ve partideki en yakın arkadaşlarımın bakış açısına göre, ekonomik mücadeleler işçi konseyleri tarafından sürdürülecektir. Ekonomik mücadelelerin doğrultusu ve mücadelenin bu alanının sürekli genişlemesi işçi konseylerinin elinde olmalıdır. Bu, tüm devlet iktidarının burjuvazinin elinden alınıp adım adım işçi ve asker konseylerine geçmesi için her eyalette, her kentte, her kasabada, her belediyede el ele yürütülen, aşama aşama ilerleyen bir mücadele sorunudur...

"Tarih, bizim devrimimizi, merkezdeki resmi hükümetin devrilerek eski hükümet üyeleri yerine birkaç düzine bireyin atanmasının yeterli olduğu burjuva devrimleri gibi kolay başarılan bir devrim kılmayacaktır. Biz, aşağıdan, temelden başlamak zorundayız... Tek tek işverenlerin kendi ücretli köleleriyle yüz yü-

ze geldiği, politik sınıf egemenliğinin yürütme organlarının bu egemenliğin nesnesi olan kitlelerle karşı karşıya bulunduğu bu temelde, iktidar araçlarını adım adım egemenlerin elinden alıp bunları kendi elimizde toplamalıyız."[24]

Rosa Luxemburg'un sözleri coşkulu alkışlarla karşılandı. Ne var ki, delegelerin çoğunluğu, onun bu analizinin ana fikrini tam olarak anlamamışlardı – yani, ulusal düzeyde devlet iktidarının ele geçirilmesi mücadelesinde belirleyici çatışmanın hâlâ uzakta olduğunu, işçi konseyleri başkentte sadece sınıfın en ileri kesimini değil aynı zamanda geniş işçi kitlelerini mücadelenin içine çekerek her yerel birimde toplumun kontrolü için gerçekten mücadele etmedikleri sürece Berlin'de iktidarın başarılı bir şekilde ele geçirilmesinin mümkün olamayacağını görememişlerdi. Yine de, oylamada parti programını kabul ettiler. Program şunları içeriyordu:

"Spartakist Birlik, tüm Almanya'da proleter kitlelerin ezici çoğunluğunun bilinçli, tereddütsüz iradesinin bir ifadesi olmadığı, proleterya Spartakist Birlik'in düşüncelerine, amaçlarına ve mücadele yöntemlerine bilinçli bir onay vermediği sürece, asla devlet iktidarını ele geçirmeyecektir... Spartakist Birlik, Ebert ve Scheidemann iflas etmek üzere olduğu ve bunlarla işbirliği içindeki Bağımsızların kendilerini bir açmazda buldukları gerçeğine kanarak ve salt bu nedenle hükümete dahil olmayacaktır."

Fakat, delegelerin çoğu, Rosa'nın devrimci süreçteki sabırlı tutumunu, yani, iktidara gelmeye çalışmadan önce kitlelerin siyasal iktidarı bütünüyle ele geçirme fikrini benimsemelerinin zorunlu önkoşul olduğunu kabul etmekten uzaktı. Bu, Kongre'de Ulusal Meclis seçimlerine katılım ve ekonomik mücadele konularında yapılmış olan daha önceki tartışmalarda görülmüştü. Bu konularda çoğunluk Rosa'nın karar tasarılarını *reddetmişti*.

Tüm Kongre delegeleri, seçimlerin devrime karşı girişilen komplonun bir parçası olduğu fikrinde birleşmişlerdi. Rosa Luxemburg'un Kongre'den bir hafta önce söylediği gibi:

"Şu an devrimin tam ortasındayız ve Ulusal Meclis devrimci

24. *Ibid.*

proleteryanın önüne dikilmiş karşı-devrimci bir kaleyi ifade ediyor. Bizim görevimiz, bu kaleyi ele geçirerek onu yerle bir etmek."[25]

Spartakist liderler, Bağımsızların ve Sosyal Demokratların –ve ayrıca, sosyalizmin parlamenter yöntemlerle inşa edilebileceğini önerdikleri ölçüde o günün Komünist partilerinin- dillerine doladıkları saçmalıkların partizanları değillerdi. Ancak, devrimcilerin, işçilerin parlamento konusundaki yanılsamalarını yok etmek için mücadele sürecinde bir taktik olarak seçimlerden yararlanabileceklerine inanıyorlardı.

Rosa, kitleleri Ulusal Meclis'e karşı harekete geçirmek ve Meclis'e karşı verilecek belirleyici mücadelede onlara liderlik etmek için, şunları yazıyordu:

"... Seçimlerden ve Ulusal Meclis platformunun kendisinden yararlanmalıyız... Ulusal Meclis seçimlerine katılmaktaki amacımız, bu meclisin tüm hile ve entrikalarını tamamen açığa çıkarmak, onun karşı-devrimci etkinliklerini adım adım kitlelere göstermek ve onları duruma aktif olarak müdahele ederek bu meselede net bir tavır almaya çağırmak olmalıdır."[26]

Komünistlerin ancak kendilerini Meclisi devirecek kadar güçlü hissetmeleri durumunda seçimlere kayıtsız kalabileceklerini söyleyen Paul Levi, Rosa'nın bu bakış açısını Kongre'de daha da pekiştirdi. Komünistler, belki Berlin'de böyle bir güce sahiplerdi, ama, Ruhr Bölgesi'nde, Yukarı Silezya'da ve Almanya'nın diğer bölgelerinde durum çok farklıydı:

"Biz meseleyi çok ciddi görüyoruz. Bu meselede alınacak karar, aylarca devrimimizin yazgısı üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olabilir. Durumu, olduğu gibi değerlendirin. Ulusal Meclis toplanacak. Bunu durduramazsınız. Ulusal Meclis, aylar boyunca tüm Almanya'da politik yaşamın odak noktası olacak. Tüm gözlerin onun üzerinde olmasını engelleyemeyeceksiniz... Seçimler, Alman işçilerinin de gündem maddesini oluşturacak; ama, hal böyle iken, siz bunun dışında kalmayı, faaliyetlerinizi bu sürecin dışında yürütmeyi istiyorsunuz."[27]

25. *Rote Fahne*, 23 Aralık 1918.

26. Hermann Weber (ed), *Der Gründungsparteitag der KPD* (Frankfurt 1969).

27. *Ibid.*

Ancak, delegeler bu sözlerden etkilenmediler. Daha birkaç gün önce, Marine Müfrezesi'ni dağıtmaya yeltenmiş olan Ebert hükümetinin bunu beceremeyip gülünç duruma düştüğüne tanık olmuşlardı. Hükümetin, geçici bir süre için bile olsa parlamenter yollardan dikkatleri bir başka yöne çekebileceğine inanmıyorlardı.

Paul Levi, daha sonra delegelerin ruh halini şöyle tanımlamıştır:

"Berlin devrim havasına girmişti. Herkes, kentin çok yakın bir gelecekte yeni kitlesel gösterilere, yeni eylemlere sahne olacağı beklentisindeydi. Sadece eylemlerin ve devrimci coşkunun militanlaştırdığı, eylemden başka bir şey düşünmeyen örgütsüz kitleleri temsil eden delegeler, kısa süre sonra yaşanacağı açıkça görülen yeni eylemlerin zafere değil, devrimci sürecin ciddi bir yara almasına neden olabileceğini göremiyorlardı. Durumun kötüleşmesi durumunda kendilerine hareket alanı kazandıracak bir taktik geliştirme fikri, akıllarının ucundan bile geçmiyordu."[28]

Çoğunluğun paylaştığı fikirler, Meclis'i propaganda için bir platform olarak kullanmaya gerek olmadığı konusunda ısrarcı olan eski Sosyal Demokrat milletvekili Otto Rühle'nun sözlerinde ifadesini buluyordu: "Bizim başka platformlarımız var. Sokak, bunlar arasında en önemli olanı ve biz bunu elimize geçirmiş durumdayız, üzerimize kurşun da yağdırsalar biz bu platformu asla terk etmeyeceğiz."

Rühle, devrimcilerin 'yeni bir cesete' gereksinimleri olmadığını söylüyordu. 'Uzlaşmalar ve oportünizm', devrimcileri tüketmişti. Ama kaygılanacak bir şey yoktu. Belki, Meclis, başkentin devrimci atmosferinden sakınmak için, bir diğer eyalete kaçacaktı. "Berlin'de yeni bir hükümet kurma olanağımız olacak." Ne de olsa, daha seçimlere kadar tam 14 gün vardı.[29]

Seçimlere katılma fikrine karşı çıkan delegelerin bazıları, bu denli kısa bir süre içinde bir iktidar savaşı yaşanabileceğini düşünmüyorlardı. Ama, çoğunluk böyle bir beklenti içindeydi. İki

28. Paul Levi 5 Eylül 1920 tarihli Rote Fahne'deki yazısı, aktarıldığı yer, P. Broué, *op cit*, s.239, 241 ve R. M. Watt, *op cit*, s.294-295.
29. *Der Gründungsparteitag der KPD*, op cit.

gün sonra Rosa Luxemburg'un programına vermiş oldukları destek, o programın içerdiği bakış açısı ile gerçek bir fikir birliği içinde oldukları anlamına gelmiyordu.

Aynı sabırsızlık, ekonomik mücadele konusundaki tartışmalar sırasında da kendini gösterdi. Kongre liderliği adına oturumu açan Lange, devrimcilerin sendikalar içinde kalıp kalmamaları gerektiği konusunda bir fikir belirtmedi. Fakat delegelerin çoğu, Komünistlerin bu tür 'reformist' yapılarla olan ilişkilerini kesmeleri gerektiği inancındaydı. 'Sendikalardan Çıkalım!' sloganını öne çıkaran Paul Frölich, bunun yerine, parti ile sendikalar arasındaki her türlü ayrıma kesin şekilde son verecek olan 'işçi birlikleri'nin kurulması çağrısında bulundu. Frölich, Rosa Luxemburg'un sert tepkisiyle karşılaştı – fakat Lüksemburg'un eleştirisi, onun işçi konseyleri üzerine yaptığı vurgu nedeniyle değildi. Rosa, 'Sendikalardan Çıkalım!' sloganından hoşnut değildi; fakat buna rağmen, sendikaların 'tasfiyesi'nin günün bir gereği olduğunu söyledi. Sendikaların tükenmiş olmak şöyle dursun hâlâ pek çok sayıda işçiyi kucakladıklarına, dolayısıyla 'Sendikalardan Çıkalım!' sloganının son derece tehlikeli olduğuna dikkati çeken yalnızca Heckert oldu.

Sağ bürokratların egemenliği altındaki sendikalara karşı duyulan yoksayıcı tepki, ardı arkasına grevlerin, sokak gösterilerinin doruğa eriştiği bir dönemde gerçekleşen bir konferans için anlaşılır bir durumdu. Fakat bu tepkinin yanlış olduğu da ortadaydı. Belki, Berlin'in büyük fabrikalarındaki militan işçiler eyleme geçmek için dönüp ulusal sendikaların ne dediklerine bakmayacaklardı, ancak, daha küçük fabrikalarda çalışan ve mücadele konusunda fazla deneyimi olmayan işçiler için, sendikalar daha önce olduğundan çok daha önemliydiler. Spartakistlerin bile sendikalardan hangi hızda ayrılmak gerektiğini tartıştıkları günlerde, işçiler daha öncekinden daha büyük kütleler halinde sendikalara katılıyorlardı: Yalnızca devrimin ilk ayı içinde sendikaların toplam üye sayısı yüzde 50 artmıştı ve bunu izleyen 12 ay içinde bu sayı üç katına çıktı. Radek bundan birkaç ay sonra şunları söylüyordu:

"Devrimle yoğrulan kitleler, liderlerini hiçe sayıp belirleyici bir güç olarak sendikalara katılıyorlar. Devrimden beri yaklaşık

dört milyon işçi sendikalara kaydoldu. Sendikalara gerek olup olmadığı tartışmasına kitlelerin verdiği yanıt bu ve devrimciler bunu görmezden gelemezler."[30]

Spartakistler'in çoğunluğunun tavrı ile, Rusya'daki Bolşeviklerin tavrı arasında önemli bir uyuşmazlık vardı. Bolşevikler, Ekim Devrimi sonrasında bile, sendikal faaliyetlere ağırlık verme gereği duymuşlardı: Bu, yeni işçilerini politik faaliyet içine sokmanın bir yoluydu. Spartakistlerin Kongresi'nde öne sürülen fikirlerin hepsi, aynı sabırsızlığı, daha geniş işçi kitlelerini devrime kazanma görevini ciddiye alma konusunda aynı duyarsızlığı sergilemişti.

Yeni partinin en deneyimli liderlerinden pek çoğu yılgınlığa düştü. Yılların devrimci örgütçüsü, Rosa Lüksemburg'un yaşam boyu yoldaşı Leo Jogiches, Kongre'de alınan kararları, söz konusu kongrenin olması gereken olgunluk düzeyine varmadan önce ve hâlâ Bağımsız Sosyal Demokratlara güvenen kitlelerden kopuk bir durumda toplanmış olduğunun bir kanıtı olarak gördü. Jogiches, kongre salonu dışında mücadele düzeyi giderek yükseldiği halde, gelecekten umutlu değildi. Tek başına partinin kuruluşuna karşı oy kullandı. Ancak bu, onun partinin önde gelen örgütçülerinden biri olmasını engellemedi.

Jogiches'in kuşkularını paylaşan Radek, anılarında şunları yazar: "Kongre, partinin olgunluktan uzak ve deneyimsiz olduğunu açık biçimde gösterdi... Kurduğumuz şeyin gerçek bir parti olduğu duygusunu yaşayamadım."[31]

Rosa Lüksemburg, Kongre'deki muhaliflerinin yanıldıklarından hiç kuşku duymamakla birlikte, bu kadar karamsar değildi. Eski dostu Clara Zetkin'e yazdığı bir mektupta, 'Bizim yenilgimiz' dedikten sonra şunları söylüyordu:

"Çocuksu bir yanı olan, sağduyudan uzak, dar görüşlü bir radikalizmin zaferi gibiydi. Zaten bu konferansın en başında belliydi. Sonra, bizimle [lider kadro] delegeler arasında bağlar ku-

30. Karl Radek (Arnold Struthörn takma adıyla), *Die Endwicklung der Deutschen Revolution und die Aufgaben der Kommunistischen Partei*, Eylül 1919.

31. Karl Radek'in Berlin anıları, Schudenkopf içinde, *op cit.*

ruldu... Spartakistler, yeni kuşak devrimciler ve 'şu bizim bildik parti'nin [SPD] budalaca geleneklerinden uzaklar... Bizler de meseleyi [seçimlerin boykotu] temel bir sorun haline getirmeme ve aşırı ciddiye almama konusunda bir fikir birliği içindeydik."[32]

Rosa Lüksemburg için en önemli şey, yeni kurulmuş Komünist Partisi'nin genç kuşağın en militan unsurlarının parti saflarına kazanılmasının başarılması idi. Deneyimsizlik ve 'aşırı-solculuk', bunların gençliğinin savaşçı ruhunun diğer yönleriydi. Fakat, Lüksemburg, söz konusu deneyimsizliğin güvenilir ve deneyimli kadrolardan yoksun bir parti üzerindeki etkisini yeterince görememişti. Bu durum, eski lider kadronun Kongre sonunda bir bütün olarak parti liderliğine yeniden seçilmiş olmasına karşın, sonraki günlerde, partinin yazgısı üzerinde ölümcül bir rol oynayacaktı. Radek'in Kongre'den sekiz ay sonra söylediği gibi:

"Komünist liderler arasında, azınlık bir gurup bu sorunu doğru biçimde kavramıştı... Komünist Partisi içinde darbe ideolojisine karşı mücadelenin o denli zayıf oluşunun nedeni de buydu."[33]

Devrimci solun bütünlükten yoksun oluşunun olumsuz etkisi, Kongre'de benimsenen aşırı-sol politikaların bir diğer etkisiyle daha da derinleşti. Berlin'deki en deneyimli militan işçi gurubu olan devrimci işyeri temsilcilerinin daha kuruluş aşamasında partiye katılacakları umulmuştu. Fakat, bunların liderleriyle yeni partinin başında Liebknecht'in bulunduğu bir delegasyonu arasındaki müzakereler çok geçmeden çıkmaza girdi. Söz konusu işçi gurubunun liderleri, yeni partinin isminin Spartakistlere hiçbir göndermede bulunmaması da dahil olmak üzere, bir dizi politika değişikliği talebinde bulundular.

Bunların gerçekte istedikleri şey, yeni partinin, pek çoğu kendisini Spartakizm ile özdeşleştirmiş başıbozuk silahlı guruplarla hiçbir bağı olmadığının güvencesi idi. Richard Müller, kendisinin 'darbecilik' olarak adlandırdığı eğilimlerden Komünist Partisi'nin tamamen kopmasının birleşik örgütsel faaliyetin önkoşulu olduğunu dile getirdiğinde, aslında böyle bir güvenceyi ifade etmiş oluyordu. Liebknecht, buna, Müller'in Sosyal Demokrat ga-

32. Aktarıldığı yer, P. Nettl, *op cit*, s. 758.
33. Karl Radek (Arnold Struthöm takma adıyla), *op cit*, s. 8.

zete *Vorwärts*'ın ağzıyla konuştuğunu söyleyerek tepki gösterdi. Bu sert ifadeler müzakerelerin kesilmesine yol açtı.[34] Bununla birlikte, işyeri temsilcilerinin üç delegesinden ikisi, Müller ve Däuming, 1920'de Komünistlere katılarak devrimci içtenliklerini göstereceklerdi.

Müzakerelerin bu şekilde son bulmasının doğrudan sonucu yıkıcı oldu. Komünist Partisi, kitlesel mücadelelerle, Berlin'deki işçi liderlerinin en iyi ve en etkili olanlarından yoksun halde karşı karşıya kalacaktı. Diğer yandan, işyeri temsilcileri, Rosa Lüksemburg, Jogiches ve Radek gibi liderlerin kendilerine sağlayabilecekleri rehberlikten yoksun bir durumda, karmaşık ve hızla değişen koşullarda bulacaklardı. Paradoksal olarak, bunların pek çoğu, kendilerini Spartakistlerde gözleyip kınadıkları darbeciliğe sürüklenmiş bulacaklardı.

34. Spartakistlerle devrimci işyeri temsilcileri arasındaki müzakerelerin dökümü için bkz. Richard Müller, *Der Burgerkrieg in Deutschland* (Batı Berlin 1974), s. 88-89.

5.
SPARTAKİST GÜNLERİ

Berlin, 1919 yılının ilk günlerinde, devrimci solun giderek büyüyen etkisinin durdurulamayacağı bir kent görünümündeydi. Ebert hükümeti, her geçen gün daha da istikrarsız ve güvenilmez hale geliyordu. Bağımsız Sosyal Demokratlar, hükümete destek olmaktan vazgeçmişlerdi. Ordu, dağılmanın eşiğindeydi. Grev dalgası giderek daha çok sayıda işçiyi muhalefet saflarına çekiyordu; gazete matbaası işgale uğramış hükümet, çaresiz biçimde olanları izlemekten başka bir şey yapamıyordu. Her şeyden önemlisi, devrimci sol, kentin en önemli iki ordu birliği üzerinde kendi nüfuzunu kurmuş durumdaydı: Denizci Alayı ve Eichhorn'un Güvenlik Gücü.

Ebert, ciddi ciddi Berlin'den ayrılmayı düşünüyordu. 'Buradan gitmeliyiz' demişti General Groener'a: "Eğer Liebknecht'in peşine takılmış kalabalık durumdan yararlanıp iktidarı ele geçirmeye girişirse, burada hiçkimse olmayacak... Ve birkaç gün içinde bir başka yerde yeni bir hükümet kuracağız."[1]

Generaller Ebert'i yatıştırdılar. Hükümet, 4 Ocak günü ilk karşı-devrimci harekete girişti. Eichhorn'un polis şefi olarak görevinden alındığını duyurdu.

Bu, bilinçli olarak tasarlanmış, kışkırtıcı bir manevraydı. Hükümet, suskun bekleyişini sürdürdükçe başkentteki popülaritesi-

1 Groener, aktarıldığı yer, Paul Frölich ve diğerleri, *Illustrierte Geschichte der Deutschen Revolution* (Berlin 1929, yeni basım Frankfurt 1970), s.272.

ni daha çok yitireceğinin farkındaydı. Ayrıca, Berlin dışında toplanan *Freikorps* adlı birliklerin, soldan gelecek bir darbe girişimini ezecek güce ulaştıklarına inanıyordu. Hükümet, Berlin'deki kitleleri zamanından önce harekete geçmeye kışkırtmayı, ardından, düzeni yeniden tesis etme bahanesiyle kenti silah gücüyle yeniden hükümetin denetimine geçirmeyi planlamıştı.

General Groener, 1925'teki bir hakaret davası sırasında şunları söylüyordu: "Ebert, 29 Aralık'ta, Noske'a askerlerini Spartakistlere karşı harekete geçirme emri verdi. *Freikorps* birliği askerleri o gün bir araya toplandılar; hesaplaşma anı için her şey hazırdı."[2]

Noske, savunma bakanlığı görevini seve seve kabul etti. Bu görevin gereklerini yerine getirmeye hazırdı. 'İnsan, üzerine düşen görevi cesaretle yerine getirmesini bilmeli' diyordu Noske.

Eichhorn'un görevinden alındığının duyurulduğu gün, Noske ve Ebert, Berlin dışında hazır bekleyen *Freikorps* birliğinde görevli sağcı subaylardan titizlikle seçilmiş altısıyla görüştüler. General Märcher, bunu şu sözlerle ifade eder:

Ocak ayının ilk günlerinde, Genelkurmay Başkanlığı'nda, *Freikorps* birliğinin liderleriyle, Noske'un da hazır bulunduğu bir toplantı yapıldı ve Berlin üzerine yürüyüşün ayrıntıları saptandı.[3]

Bu hazırlıklardan hiçbiri, Berlin'deki 'Spartakist ayaklanma'ya karşı bir girişim niteliği taşımıyordu. Tüm bunlar, dikkatle hazırlanmış bir planın parçasıydı; ilkin, devrimci güçler hükümetin kitlelere bir ayaklanma gibi gösterebileceği bir eyleme kışkırtılacak, ardından hükümete bağlı silahlı birlikler sol muhalefeti şiddet yoluyla ezeceklerdi. Polis şefliğinden alınmış olan Eichhon yerine bu göreve aday gösterilen Sosyal Demokrat Ernst, iki hafta kadar sonra gazetecilere şunu söylüyordu: "Yaptığımız hazırlıklar aracılığıyla, Spartakistleri henüz hazır olmadıkları bir zamanda harekete geçmeye zorladık."[4]

Berlinli işçiler, Eichhorn'un görevinden alınması haberini bü-

2 Aktarıldığı yer, Paul Frölich, *Rosa Luxemburg* (Londra 1940), s.316-317.

3 Ibid.

4 Aktarıldığı yer M. Phillips Price, *Germany in Transition* (Londra 1923), s.30.

yük bir öfkeyle karşıladılar. Eichhorn'un, sağcı subayların ve işverenlerin saldırılarına karşı kendi yanlarında tavır aldığı için görevden alındığını düşündüler. Eichhorn, bu karara, polis müdürlüğünü boşaltmayı reddederek tepki gösterdi. Bu göreve Berlinli işçilerin kararıyla getirilmiş olduğunu söyledi ve görevini ancak onların talep etmesi durumunda bırakacağını ilan etti. Berlin İşçi ve Asker Konseyleri Yürütme Komitesi dışında başka bir otoritenin kararlarına uymayacağını bildirdi.

Eğer hükümetin gerçek amacı Eichhorn'u görevden almak olsaydı, bunu kolaylıkla yapabilirdi - çünkü Berlin İşçi ve Asker Konseyi Yürütme Komitesi'nde Sosyal Demokratlar çoğunluğu kendi ellerinde bulunduruyorlardı. Ama asıl amaç başkaydı: devrimle ve onun örgütleriyle -bunlar geçici bir süre için Sosyal Demokratların kontrolü altında olsa bile- iki taraftan birinin yıkımıyla sonuçlanacak bir hesaplaşmayı başlatmak. Böyle bir hesaplaşma, Berlin polis şefliği görevine kimin atanacağını devrimin yarattığı örgütlerden birinin kararını resmi olarak kabul ederek yürütülemezdi.

Bağımsız Sosyal Demokrat liderler, kendi üyelerinden birinin kritik öneme sahip bir görevden alınması karşısında nasıl hareket etmek gerektiğini görüşmek üzere, devrimci işyeri temsilcilerinin ve yeni kurulmuş Komünist Partisi'nin sözcüleriyle bir araya geldiler. Toplantıda, bu karara, ertesi gün (Pazar günü) *barışçıl* bir protesto gösterisi ile tepki gösterilmesi kararlaştırıldı. Hükümetin gerçek niyetinin ne olduğunun açıklandığı bir bildiri basıldı ve kentte dağıtıldı:

Ebert-Scheidemann hükümeti, sadece devrimci Berlin işçilerinin son temsilcisinden kurtulmayı değil, devrimcilere karşı baskıcı bir rejim kurmayı amaçlıyor. Berlin polis şefine indirilmek istenen darbe, gerçekte tüm Alman proleteryasını ve devrimi etkileyecektir.[5]

İşçilerin tepkisi, kimsenin ummadığı kadar büyük oldu. 'Yüzbinlerce işçiden oluşan büyük bir kalabalık, gösteri çağrısında bulunanlara Kasım'ın devrimci ruhunun henüz son bulma-

5 Heinrich Ströbel, *The German Revolution and After* (Londra 1923).

dığı mesajını vermek istercesine, Pazar günü düzenlenen gösteride yerini aldı."[6] Pek çoğu silahlı olan işçiler, Liebknecht'in, devrimci işyeri temsilcisi Däuming ve Bağımsız Sosyal Demokrat liderlerden Ledebour'un yaptıkları militan konuşmaları coşkuyla karşıladılar.

Gösteri çağrısında bulunanlar, bunu barışçıl bir gösteri olarak tasarlamışlardı. Ancak, öfkeli kalabalık, gösteride bağırıp çağırdıktan sonra sessizce eve geri dönmeye niyetli değildi. Küçücük bir kışkırtma (sonraları, bunun, gösteriyi zamanından önce bir ayaklanmaya dönüştürme amacıyla orada bulunan paralı sağcı provokatörlerden geldiği iddia edilmiştir[7], göstericilerin Sosyal Demokrat gazete *Vorwärts*'ın binasını işgal ederek gazetenin yeni nüshasını nehre savurmalarına yetti. Diğer gösterici gruplar tren istasyonlarını işgal ettiler.

Eichhorn, daha sonra, olaylarla ilgili olarak şunları söylemiştir: "Gösteriyi düzenleyenler, kendi aralarında yaptıkları toplantıda, gazete binasının işgalinden hoşnut görünmediler; bu, onların daha önce tasarlamış ya da istemiş oldukları bir eylem değildi."[8] Spartakist liderlik, gösteriden bir gün önce toplanmış, her ne pahasına olursa olsun gösterinin bir ayaklanma girişimine dönüşmesini engellemek gerektiğini oybirliği ile kararlaştırmıştı. Paul Levi, bu konuyla ilgili olarak şunları yazmıştır:

Liderlik, proleter bir hükümetin iki haftadan uzun bir süre iktidarda kalamayacağı konusunda fikir birliği içindeydi... O aşamada, hükümetin yıkılmasına yol açabilecek sloganlardan kaçınılması bir zorunluluktu.

Bizim öne çıkaracağımız slogan, şu talepleri net bir biçimde dile getirmeliydi: Eichhorn'un görevine iade edilmesi; karşıdevrimci askerlerin silahsızlandırılması; proleteryanın silahlandırılması. Bu sloganlardan hiçbiri hükümetin yıkılmasına ilişkin bir ima içermiyordu; hatta, mevcut hükümetin hâlâ işçilerin dik-

6 P. Frölich ve diğerleri, op cit, s.274.

7 Bu, *Illustrierte Geschichte* s.280-281 içinde özellikle vurgulanır.

8 *Meine Tätigkeit im Berliner Paulizepräsidium und mein Anteil an den January-Ereignissen* (Berlin 1919).

kate değer bir kesiminin desteğine sahip olduğu bir durumda işçilerin silahlandırılmasını öneriyor bile değildi.[9]

Rosa Luxemburg'a göre, Ebert-Scheidemann hükümetinin yıkılması talebi, devrimci eylemin açık bir amacı olmaktan çok devrimci proleteryayı harekete geçirmeye yönelik propagandif bir slogandı. Mevcut koşullarda, esas olarak Berlin'le sınırlı kalacak böyle bir eylem, olsa olsa, beraberinde ancak tarihsel önemi pek büyük olmayan bir Berlin Komünü getirebilirdi. Dolayısıyla, söz konusu talebin fiili amacı, tüm karşı-devrimci saldırıların kararlılıkla geri püskürtülmesiyle sınırlıydı.[10]

Bir liderin savaş sırasında sağduyulu olması, güçler dengesini gözeterek saat başı değişen koşulların ardında gizlenmiş gerçek durumu görebilme yeteneğine sahip bulunması gerekir. Rosa Luxemburg ve Leo Jogiches bu yeteneğe sahiplerdi. Ancak, geliştirdikleri taktikleri işçi sınıfına taşıyabilecek güçte bir partiden yoksunlardı. Sahip oldukları şey, böyle bir parti örgütü yerine, belli bir anda işçilerin kulak verebilecekleri kadar iyi tanınan sınırlı sayıda bireyler topluluğu idi. Ne var ki, bunlar arasında işçiler tarafından en çok tanınan isim olan Liebknecht, kararlı bir iradeden yoksundu. Olayların akışıyla kolayca sürükleniyor, liderliğin kararlarını çabucak unutuveriyordu. Seçimleri konu alan parti konferansında itiraf ettiği gibi, gece yatağa belli bir fikre sahip olarak gidiyor, sabah bir başka fikre sahip olarak uyanıyordu.

Liebknecht, parti liderliğinin toplantısında, iktidarı ele geçirmeye yönelik her türlü girişime karşı oy kullanmıştı. Fakat aslında bu konuda kafasının çok net olmadığını bir söyleşi sırasında itiraf etmişti. "Bizim bir hükümet kurmamızın olanaksız olduğu doğru. Fakat, devrimci işyeri temsilcileri tarafından desteklenecek bir Ledebour hükümeti mümkün görünüyor."[11]

Oysa Pazar gösterisinin hemen sonrasında izlenecek taktik

9 *Rote Fahne* içinde, 5 Eylül 1920.

10 Clara Zetkin, aktarıldığı yer P. Frölich, *Rosa Luxemburg*, op cit, s.323.

11 Aktarıldığı yer Pierre Broué, *Révolution en Allemagne* (Paris 1971), s. 239.

konusunda Bağımsız Sosyal Demokratlar ve devrimci işyeri temsilcileri ile yapılan kritik müzakerelerde Wilhelm Pieck ile birlikte Spartakistleri temsil eden kişi Liebknecht'in kendisiydi.

Berlinli Bağımsız Sosyal Demokratların liderleri, genel olarak, devrimci insanlar değillerdi. Bunların iki hafta kadar önce, 15 Aralık'ta düzenledikleri yerel parti konferansında, devrimci tutum 185'e karşı 485 oyla reddedilmişti. Devrimi gerçekleştirmek ve sosyalizmin inşasına başlayabilmek için işçi sınıfının bilinçli eylemiyle toplumu aşağıdan dönüştürmenin zorunlu olduğunu henüz anlamamışlardı. Rosa Luxemburg, 'kapitalist bir hükümeti devirip bunun yerine bir başka hükümet kurmanın sosyalist devrimi gerçekleştirmek için yeterli olduğu anlamında devrimin birinci aşamasına ilişkin yanılsama'dan söz ederken bu tür insanları kast ediyordu.[12]

9 Kasım'da, bu tür insanlar, umutlarını, işçilerin tepesinde işçiler *adına* hareket edecek bir USP-SPD ortak hükümetine bağlamışlardı. Şimdi ise, Berlinli kitlelerden gelen basıncı, bunların öfkesini giderek daha çok hissediyorlardı. Buna bir şekilde karşılık vermek zorunda olduklarının farkındaydılar. Bu, işçi sınıfı *adına* hareket etmek durumunda oldukları şeklindeki temel inancının değişmeden kaldığı bir karşılık oldu. 9 Kasım'da, kitleler, İmparator'un yerine Ebert ve Hesse'in getirilmesinin basit bir aracı olarak kullanılmışlardı. Şimdi ise, Ebert'in yerine Ledebour ve Liebknecht'in getirilmesinde kullanılacaklardı. İsimler değişecek, ama mekanizma değişmeden kalacaktı.

Lenin ve Troçki bu tür insanları 'merkezci' ve 'reformist' diyerek kınadıklarında, genellikle, bunların esas olarak parlamenter araçlara bel bağladıklarını kasdediyorlardı. Fakat bu, reformistlerin zor kullanmayı hiçbir zaman akıllarına getirmedikleri anlamına da gelmiyordu. Şiddetin, toplumun mevcut yapısını *reforma tabi tutmada* en uygun araç olarak göründüğü tarihsel durumlar da yaşanmıştı: örneğin, günümüzde Üçüncü Dünya ülkelerinde birbiri ardına iktidara gelen ve parlamenter 'refor-

12 Rosa'nın KPD kuruluş konferansındaki konuşması, 'What does the Spartakus League Want ?', *Selected Political Writings* içinde, ed. Dick Howard (New York 1971).

mizm'in yanısıra askeri reformizmden söz edilmesini mümkün kılar görünen solcu askeri darbeler.

Reformistlerin ve merkezcilerin asla yapmayacakları şeylerden biri, işçilerin kendi öz-eylemliliğine güvenmektir. Kitleler, bunlar için, kendileri baş aktörler haline gelinceye kadar tarih sahnesine girmesine izin verilen bir ordudan ibaretti. Ne var ki, gerçek mücadele bir kez başladığında, bunlar, sonuç ağır bir yenilgi olsa bile, o orduyu sahneden indirmeye girişirler. Bu yüzden, reformizm sadece ürkekliğin değil, fakat ayrıca kendi var oluşunu ortadan kaldırabilecek bir maceracılığın ifadesidir.

Ledebour, kısa bir süre sonra Bolşevizme düşmanca bir tavır alacak, açıkça devrimci bir örgüte girmeyi sonuna kadar reddedecek eski bir Sosyal Demokrat milletvekili idi. Ledebour'un beklentisi, Ebert'in istifa ederek iktidarı yeni bir hükümete bırakması, kendisinin bu hükümette önemli bir lider olarak boy göstermesi, yeni hükümetin sosyalizmi 'karamameler' yoluyla yukarıdan kurmaya girişmesi idi ve Ledebour 5 Ocak'ta kitlelerden gelen basıncın bu tasarımı fazlasıyla kolaylaştırdığını düşündü.

Ledebour, daha sonraları o günün akşamı yapılan bir toplantıya ilişkin şunları söyler:

İşçi sınıfının yanısıra Berlin garnizonlarının da bizim yanımızda olduğu bildirildi. Silaha sarılarak Ebert-Scheidemann hükümetini devirmek üzere Berlin işçi sınıfının başında eyleme geçmeye hazır olan sadece Marine Tümeni değil, kentteki tüm askeri birliklerdi. Ayrıca, Spandau'da geniş yığınların gerektiğinde 2.000 makineli tüfek ve 20 top ile yardımımıza koşmaya hazır olduğu haberini aldık. Frankfurt'tan da aynı yönde haberler geliyordu.[13]

Bağımsız Sosyal Demokratların coşkun bir sarhoşluk içinde olan Berlin örgütü, devrimci işyeri temsilcileri, Spartakistleri temsil ettiklerini söyleyen Liebknecht ve Pieck'le 'Birleşik Devrimci Komite' adını verdikleri bir komite kurdular. Ertesi gün için genel grev ve kitlesel gösteriler için çağrıda bulunan bir bildiri yayımladılar; bildiri şu ifadelerle son buluyordu: "Devrimci

13 Aktarıldığı yer H. Ströbel, op cit, s.117.

proleteryanın iktidarı için mücadeleye katıl! Kahrolsun Ebert-Scheidemann hükümeti!"[14]

Hiçbir zaman dağıtılmamış görünen ikinci bir bildiri, söz konusu komitenin gerçek niyetini daha da açığa çıkarıyordu:

Ebert-Scheidemann hükümeti katlanılmaz hale geldi. Aşağıda imzaları bulunan ve devrimci işçilerle askerleri temsil eden devrimci komite (Bağımsız Sosyal Demokrat Parti ve Komünist Partisi), bu hükümetin düşürülmesi çağrısında bulunur.

Devrimci komite, geçici olarak iktidar görevini devralır.

Yoldaşlar, işçiler, devrimci komitenin kararları etrafında birleşin.

İmza: Liebknecht, Ledebour, Scholze.[15]

İlk bakışta, her şey devrimciler açısından mükemmel görünüyordu. Genel grev son derece başarılıydı. Sağ Bağımsız Heinrich Ströbel bile bunu kabul etmek zorunda kaldı: "Doğrusu genel grev iyi başladı."[16] O sıralar Berlin'de olan Rosa Leviné-Meyer, şunları yazıyordu: "İşçilerin SPD'lilere gösterdikleri tepki çok güçlüydü ve hükümet tamamen çaresiz durumdaydı."[17]

Kentin caddelerinde ikinci bir kitlesel gösteri daha yaşanıyordu. Devrimci işçiler, *Vorwärts* da dahil olmak üzere, tüm burjuva gazetelerin bürolarını işgal ettiler. Hükümetin matbaaları ve tren istasyonları da işçilerin eline geçmişti. Brandenburg Kapısı'nı kontrol eden partizanlar, tüm kent merkezine hakim durumdaydılar. 'Hükümetin elinde yalnızca birkaç stratejik nokta kalmıştı.'[18]

Başbakanlık binasında yapılan bir toplantıda, Landsberg, 'Spartakistler Demiryolları İdare Binası'nı ele geçirdiler; bir sonraki adım Savaş Bakanlığı, sonra sıra bize gelecek' diyordu. Savunma bakanlığına henüz atanmış Gustav Noske bile, cadde-

14 *Dokumenten und Materialen zur Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung, Ruhe II* (1914-45) cilt 3 (Doğu Berlin 1957), s.11.

15 Aktarıldığı yer Pierre Broué, op cit, s.244.

16 H. Ströbel, op cit, s.118.

17 Rosa Leviné-Meyer, *Leviné* (Londra 1973), s.80.

18 H. J. Gordon, *The Reichwehr and the German Republic 1919-26* (Princeton 1957), s.28.

leri dolduran kitlelerden duyduğu korkuyla, Berlin kent merkezinden kaçarak bakanlığını kentin dış mahallelerinden Dahlem'e taşıdı.

Fakat ne devrim göründüğü kadar güçlü, ne de hükümet sanıldığı kadar güçsüzdü. Devrimci işçilerin Berlin kent merkezini kontrol eder göründükleri anlarda bile, devrimci komite zaaflarını göstermeye başlamıştı.

Birincisi, komite, kurucu üç örgütü gerçek anlamda temsil etmiyordu. Liebknecht ve Pieck, komiteye Spartakistler'i temsil etmek için katılmışlardı. Fakat bu konuda Spartakist liderliğe danışmamışlardı ve gerçekte liderlik böyle bir komitenin kurulması fikrine şiddetle karşı çıkmıştı. Pieck, daha sonraları şu itirafta bulunacaktı:

Komünist Partisi liderliğini ne bu kararlar konusunda bilgilendirebilir, ne de onları alınan kararlardan haberdar kılabilirdik. Parti liderliğinin hükümetin aldığı önemlere karşı mücadele edilmesi gerektiğini düşündüğü, liderliğinin daha sonraki toplantılarından birinde açığa çıktı, fakat, liderler iktidarın ele geçirilmesi için mücadele fikrine katılmıyorlardı.[19]

Radek'e göre, Rosa Luxemburg, Liebknecht'in Ledebour ile 'geçici hükümet' kurma çağrısında bulunan bir metne imza attığını, her şey olup bittikten bir hafta sonra haberdar olmuştu. "Rosa, bütün bir gece hiçbir şey söylemedi. Liebknecht'in kendisine hakim olamayıp Sol Bağımsız bir hükümet kurulması fikrine kapılıp gittiği ve bunu *Zentrale*'den (Parti Merkezi) saklı tuttuğu çok açıktı."[20] Daha sonraları Alman Komünist Partisi'nde dolanan söylentilere göre, Rosa, Liebknecht'e dönerek, 'Bunu nasıl yaparsın, Karl? Programımıza ne oldu?' demişti.[21]

Ocak mücadelesi, tarihe 'Spartakist Ayaklanma' olarak geçti. Oysa, Komünist Partisi'nin Spartakist liderliğinin aklında ayaklanma fikri hiç olmamıştı! Onların başlarına gelen şey, doğru po-

19 Aktarıldığı yer Peter Nettl, *Rosa Luxemburg* (Londra 1966), s.766.

20 Radek'in Berlin anıları Schudenkopf, *Archiv fur Sozialgeschichte II* (1962) içinde, s. 138.

21 Rosi Wolfstein'a göre, aktarıldığı yer P. Nettl op cit, s.767.

litikalara sahip olmasına karşın o politikaları yaşama geçirecek disiplinli bir partiden yoksun devrimcilerin yazgısıydı. Böyle devrimciler, başlatıcısı olmadıkları ve kontrol edemedikleri eylemlerin sorumlusu durumuna düşerler.

Devrimci işyeri temsilcileri, Spartakistler gibi, örgütlü bir güç olarak iktidarı ele geçirme girişiminin arkasında yer almamışlardı. Berlin fabrikalarındaki en önemli üyelerinden ikisi, Richard Müller ve Däuming, bu eyleme ısrarla karşı çıkmışlardı – oysa ikisi de devrimci insanlardı ve sonraları Komünist Partisi'ne katılacaklardı.

Bağımsız Sosyal Demokratlar, doğaları gereği, diğer guruplar gibi bu konuda kendi içlerinde bölünmeye uğramışlardı. Ve çok geçmeden, iktidarı ele geçirme mücadelesinde en tehlikeli ve en güvenilmez insanlar olduklarını kanıtlayacaklardı.

Devrimci komite, adı geçen örgütleri gerçek anlamda temsil etmediği gibi, ayrıca, iktidarı ele geçirmek şöyle dursun, bir eylemi yönlendiremeyecek kadar kalabalık ve hantaldı. Sahip olduğu 52 üyesi ile, devrimci askerlerin ve silahlı işçilerin hareketlerini koordine etme becerisine sahip bir komite değil, adeta küçük bir parlamento gibiydi. Eylemden çok, ne yapılması gerektiği konusunda sonu gelmez tartışmalarla vakit kaybediyordu.

Bu durumun etkisi, sokaklarda mücadele edenlerin moral gücü üzerinde yıkıcı bir etkiye sahipti. Spartakist liderlerden Paul Levi'nin daha sonraları yazdığı gibi:

Pazartesi günü Berlin'de yaşanan şey, belki de tarihteki en büyük proleter gösteriydi... Roland heykelinden (parlamento binası önünde) Zafer Anıtı'na (Königplatz) kadar proleterler omuz omuzaydılar... Silahlarını ve kızıl bayraklarını beraberlerinde getirmişlerdi. Yaşamları da dahil her şeyden vazgeçmeye, her şeyi yapmaya hazırlardı. Bu, Ludendorff'un bile daha önce görmediği 200.000 kişilik muazzam büyüklükte bir orduydu.

Derken, en akla gelmez olan yaşandı... Kitleler sabahın dokuzundan beri sisli, soğuk bir havada bekliyorlardı. Bu arada liderleri bir yerde toplanmış karşılıklı müzakerelerde bulunuyorlardı. Sis dağıldı, kitleler hâlâ bekliyorlardı. Liderleri ise müzakereye devam ediyorlardı. Öğlen oldu, soğuğa bir de açlık eklendi. Liderler hâlâ müzakere halindeydiler... Kitleler heyecan içindeler-

di. Artık harekete geçmek, ya da ne yapılacağı konusunda bir şeyler duymak istiyorlardı. Fakat ne yapılacağını bilen yoktu, çünkü liderlerin müzakeresi bitmek bilmiyordu.

Sis yeniden çöktü, kent alacakaranlığa gömüldü. Kitleler düşkırıklığı içinde evlerine gitmek üzere dağıldılar. Büyük şeyler olacağı umuduyla gelmişlerdi, ama hiçbir şey yapmadan dönüyorlardı. Çünkü liderlerinin müzakeresi hâlâ devam ediyordu. Bunlar bütün bir geceyi oturup müzakerede bulunarak geçirdiler. Şafak söküp yeni gün başladığında, müzakerenin sonu hâlâ gelmemişti.[22]

Olayların doğrudan tanıklarından biri olan Paul Frölich de şunları anlatır:

İddialı bir tavırla silahlı direniş ve hükümeti devirme çağrısında bulunmuş olan 'Devrimci Komite', liderlik becerisinden tamamen yoksun olduğunu kanıtlamış oldu. Bir çağrı yayımladı, belli sayıda tüfek dağıttı ve savaş bakanlığını işgale yönelik üstünkörü bir girişimde bulundu. Yaptığı bundan ibaret kaldı. Gazete bürolarındaki silahlı işçilerin ne yaptıklarını merak dahi etmedi; ne bu işçilere liderlik etti, ne de onlara ne yapmaları gerektiği konusunda herhangi bir direktifte bulundu ve bu işçileri startejik açıdan hiçbir değeri olmayan, amacı belirsiz bir çabalama içinde bıraktı. Devrimci saflardan gelen askeri öneme sahip yegane eylem, işçilerin kendi insiyatifi sonucu, bunların demiryolu istasyonlarını işgal etmeleriyle gerçekleşti.[23]

Devrimci Komite, Berlinli işçi ve askerlerin ruh halinin aşırı iyimser bir değerlendirmesi temelinde oluşturulmuştu. İşçiler ve askerler gösterilere hazırlardı, greve çıkmaya, subayların üniformalarındaki apoletleri ve rütbe işaretlerini söküp atmaya hazırlardı. Ama, iktidarı kendi ellerine almaya henüz hazır değillerdi.

Eichorn'un görevinden alınmasına içerleyen işçilerin ve askerlerin çoğu, bütün bu eylemlere, Çoğunluk Sosyal Demokratların 'sosyalist birliği' sekteye uğrattıkları duygusundan hareketle girişmişlerdi. Şimdi ise hükümet, soldan gelen saldırıyı birliği bozan bir eylem gibi göstererek kullanıyordu. 6 Ocak akşamı

22 Paul Levi, *Rote Fahne* içinde 5 Eylül 1920.

23 Paul Frölich, *Rosa Luxemburg* op cit, s.321.

'işçilere, yurttaşlara ve askerlere' dağıttığı bir bildirde, bilinen argümanlarını yineliyordu:

Spartakist Birlik olarak anılan silahlı çeteler, ikinci kez zor kullanarak *Vorwärts*'ı işgal ettiler. Bu haydutların liderleri, bugün yaptıkları konuşmalarda açıkça hükümetin devrilmesi, kanlı bir iç savaş, Spartakist bir diktatörlüğün kurulması çağrısında bulundular. Alman halkı ve Alman işçi sınıfı büyük bir tehlikeyle karşı karşıya bulunuyor. Spartakist bir yönetim, anarşi ve açlıktan başka bir şey getirmeyecektir.[24]

Toplumsal karışıklığın sorumlusu, artık hükümet değil, solun kendisi olarak görünmeye başlamıştı. İşçilerin ve askerlerin sayıca dikkate değer bir kesimi hâlâ hükümetin manipülasyonlarına açıktı. Berlin Konseyleri Merkez Komitesi, Spartakistleri kınayan bir bildiri yayımladı – oysa komite daha bir hafta kadar önce hükümetin Marine Tümeni'ne karşı giriştiği saldırıyı kınamıştı. Ertesi gün, Sosyal Demokratlardan oluşan ve sayısı birkaç bin kadar olan bir kalabalık, hükümet binaları etrafında gösteri yaparak binalardaki devrimci güçlerin faaliyetlerini engelledi. Hükümetin –Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi gibi- 'güvenilmez' olduğunu düşündüğü Berlin garnizonunun kimi birlikleri, hükümetin yanında yer aldılar.

Belki bundan daha dikkate değer olan, işçilerin ve askerlerin pek çoğunun *her iki tarafa da* muhalif bir tutum takınmasıydı. Marine Tümeni gibi önemli birlikler, solun silahlı girişimini desteklemeyi reddederek tarafsız olduklarını duyurdular. 9 Ocak günü, kentin en büyük fabrikalarından ikisi olan Schwartzkopf ve AEG'den gelen işçilerin ortaklaşa yaptıkları bir toplantıda, 'işçilerin şefleri liderliğinde birleşmeleri' çağrısında bulunuldu. Aynı çağrı, bu ve diğer fabrikalardan gelen 40.000 işçinin katıldığı bir diğer toplantıda yinelendi ve 'üç işçi partisinden oluşacak bir hükümet kurulması' talebinde bulunuldu.[25]

Komünist liderler, işçi kitlelerinin hâlâ tutarsız ve yanıltıcı davrandıklarının farkındaydılar; devrimci işyeri temsilcilerinin

24 Daha çok örnek için bkz. P. Frölich ve diğerleri, op cit, s.276-277.

25 P. Broué, op cit, s.247.

liderleri Müller ve Däuming de bunu görüyorlardı, ama Liebknecht'ten Ledebour'a kadar Devrimci Komite'nin tüm üyeleri hâlâ bu gerçeğin farkında değillerdi. İşçi ve askerlerin en önemli kesimlerinin tarafızlığını görmezden geldiler. Genel greve ve büyük kitlesel gösterilere karşın, savaşmaya hazır işçilerin sayısının birkaç bini geçmediğini görmek istemediler.

Bununla birlikte, mücadele kararı alındığında bile henüz her şey yitirilmemişti. Berlin'deki güç dengesi, hükümet lehine değildi. Alman ordusu tarihçilerinden birinin yorumuna göre, 'isyancılar muazzam bir maddi avantaja sahiplerdi'.[26] Devrimci güçler, kararlı bir eylemle, kentteki hükümet birliklerine kolayca üstünlük sağlayabilirlerdi. Bu, hükümeti savunmaya çekilmeye zorlardı. O koşullarda, Ebert ve Scheidemann, bakanlık koltuklarını korumak için, kendilerini hükümette bırakan fakat (Aralık başı ve sonlarındaki çarpışmalardan sonra olduğu gibi) işçilerin silahlanmasına olanak veren bir formülü kabul edebilirlerdi. Devrimci sol, kendisini, hiç de uzak olmayan bir gelecekte daha geniş bir işçi desteğiyle ileri adımlar atma olanağı bulabileceği bir konuma getirebilirdi.

Fakat, Devrimci Komite hiçbir koordinasyon kuramadı. Hükümete, kararlı bir saldırı durumunda bir saat bile koruyamayacağı hükümet binalarını elde tutma şansı verdi. Hükümet, bu binalardan kendi karşı-saldırısını kolaylıkla planlayabildi.

En kötüsü, Devrimci Komite'nin yaptığı her hata, beraberinde bir diğer hatayı getirdi. Bağımsız Sosyal Demokrat liderler, iktidarın öyle bir anda ellerine düşmeyeceğini anladıkları andan itibaren, daha birkaç gün önce zor kullanarak devrilmesi için çağrıda bulunmuş oldukları hükümetle müzakerelere girişmek istediler!

Fransız Jakobenler, 'yarım devrim yapanların aslında kendi mezarlarını kazdıklarına' işaret etmişlerdi; Karl Marks, 'bir ayaklanmada savunmaya geçmek o ayaklanmanın ölümü demektir' derken, aynı şeyi kast ediyordu.[27] Bir ayaklanma, ancak,

26 H. J. Gordon op cit, s.28.

27 Aktarıldığı yer V. I. Lenin, 'Can the Bolsheviks Retain State Power?', *Collected Works*, cilt 26, s.131-132.

kitleler zafere erişme şanslarının olduğuna inandıklarında başarıya ulaşabilir. Kitleler, ordu birliklerinden farklı olarak, koordineli bir şekilde geri çekilme eğitimine sahip değildir. Bunlar, özgürlüğe erişeceklerine inandıklarında sahip oldukları her şeyden vazgeçmeye hazır olan, ancak hedeften uzaklaşılmış olduğunu hissettiklerinde hızla dağılıp kendi olağan gündelik yaşantılarına dönüveren sıradan insanlardır. Zaferden emin olan bir devrimci hareket, zafer dışında hiçbir şeyi düşünmez. Fakat liderlerin eski düzeni devam ettirmekten başka bir yol olmadığını düşünmeye başlayarak o düzenle müzakerelere giriştikleri andan itibaren, tabandakiler kendi işlerinin, fabrikadaki ustabaşıların ve mahalledeki polisin kendilerine nasıl davranacağının kaygısını yaşamaya başlarlar. En ideal koşullarda bile, düşmanla müzakereye girişmek demek, kitlelerin desteğinin hızla azalması anlamına gelir. Berlin'de olan da buydu. Devrimciler açısından olumsuz bir durum, hızla ürkütücü bir yenilgiye dönüşüyordu.

Rosa Luxemburg tehlikenin farkındaydı. Bir ayaklanma girişimine karşı çıkmış olmakla birlikte, böyle bir ayaklanma bir kez başladığında onu ileri taşımak için elden gelenin yapılmasından başka bir çare olmadığını düşünüyordu. Clara Zetkin'in daha sonraları söylediği gibi, Rosa iktidarın alınmasından değil, 'tüm karşı-devrimci saldırıların kararlılıkla geri püskürtülmesinden yanaydı... Fakat en azından bunlar eylem yoluyla kazanılmalıydı, müzakerelerle değil.'[28] Rosa'nın *Rote Fahne*'nin 7 Ocak tarihli sayısında kitlelerin mücadele ruhu ile liderlerin felaketle sonuçlanan kararsızlığı arasındaki farkı vurgulamış olmasının nedeni de buydu:

Dün Siegesalle'de yapılan kitlesel gösteriye tanık olmuş, kitlelerin görkemli heyecan ve enerjisini hissetmiş herkes, proleteryanın son haftalardaki deneyimlerle politik olarak muazzam bir gelişme gösterdiğini kabul etmek durumundadır. Kitleler kendi güçlerinin farkına vardılar ve geriye sadece bu gücü kendi çıkarlarına olacak biçimde kullanmaları kalmıştı.

Kitleler, savaşmayı, kendileri için mücadele etmeyi öğrenmeliler. Ve, bugün herkesin görebileceği şey şu ki, Berlinli işçiler

28 Paul Frölich, *Rosa Luxemburg* op cit, s.323-324.

harekete geçmeyi öğrendiler; kararlı eylemlere, sonuç alıcı önlemlere susamış durumdalar.

Peki, ama bunların liderleri, iradelerini temsil eden yönetici organları, olan biteni yeterince görebiliyorlar mı? Devrimci işyeri temsilcilerinin, USPD içindeki radikal unsurların enerji ve kararlılığı zaman içinde arttı mı? Bunların eylem yeteneği, kitlelerin giderek artan enerjisine yetişebildi mi?

Korkarız, bu sorulara duraksamadan olumlu yanıt veremeyiz...

Liderler ne yaptılar? Ne kararlar aldılar? Devrimin yazgısını belirleyecek kadar kritik olan bu gergin durumda zaferi güvenceye alacak ne tür önlemler aldılar? Hiçbir şey görmedik ve duymadık. Belki de bunlar görevlerini ayrıntılarıyla tartışıyorlar. Fakat, şimdi eylem zamanı.

Ebert-Scheidemann kliği, sonu gelmez tartışmalarla zaman yitirmiyor. Kapalı kapıların ardında, karşı-devrimcilere özgü kurnazlık ve enerjiyle eylem hazırlığı içindeler; devrimi yıkıma uğratmak üzere girişecekleri son saldırı için silahlarını doldurıyorlar.

Yitirecek zaman yok. Gerekli önlemler hemen alınmalı. Askerler arasındaki ikircikli unsurlar, ancak devrimci organların enerjik, kararlı eylemleriyle proleteryanın davasına kazanılabilirler.

Eylem! Eylem! Cesaretle ve tutarlıkla: İşte devrimci işyeri temsilcilerinin ve USPD'nin samimi liderlerinin 'lanetlenmiş' görevi ve yükümlülüğü budur. Karşı-devrimi silahsızlandırın. Kitleleri silahlandırın. Tüm iktidar kurumlarını işgal edin. Hızla harekete geçin![29]

Fakat Spartakistler, harekete gereksinim duyduğu kararlılığı, örgütlenme ve yönelimi veremiyorlardı – bunların yeteneği, hareketi savunma amaçlı talepler etrafında yönlendirmekle sınırlıydı. Gerekli etkiyi yaratamayacak kadar küçüklerdi.

Tek tek Spartakist militanlar, beklenilen ötesinde bir etki ve

29 Rosa Luxemburg, 'What Are the Leaders Doing?', *Rote Fahne*, 7 Ocak 1919, çeviri *Selected Political Writings*, ed. R. Looker (Londra 1972), s.293.

inisiyatif gösterebiliyorlardı. Örneğin, daha birkaç gün önce zamanından önce girişilmiş hazırlıksız bir ayaklanmayı durdurmak üzere liderlik tarafından Yukarı Silezya'ya gönderilmiş olan Leviné, şimdi, Vorwärts binası içinde ve etrafında girişilen askeri operasyonların sorumluluğunu üstlenmişti. Fakat mesele bunu aşıp devrimci güçlere genel stratejik ve taktiksel bir örgütlenme empoze etmeye geldiğinde, Spartakistler gerekli güç ve donanımdan yoksun durumdaydılar.

Hükümet, muhaliflerinin örgütsüz durumundan ve kararsızlığından yararlanmaya fazlasıyla hazırdı.

Noske, daha 6 Ocak'ta, elindeki polis güçlerinin komuta yetkisini, Berlin dışında *Freikorps* birliğini devreye sokmak için hazırlıklara girişmiş olan General Lüttwitz'e bırakmıştı. Devrimcilerin örgütsüzlüğü, Berlin'in ortasında hükümet yanlısı bir askeri gücün yaratılmasına olanak tanımıştı: 8 Ocak'ta, parlamento binasında Sosyal Demokrat askerlerden oluşan iki alay kurulmuştu. Bunların toplam sayısı 5.000 dolayındaydı ve devrimci saflardaki silahlı insanların sayısı, bunları kolayca dağıtacak güçteydi. Fakat, devrimcilerin safında bu tür önlemleri zamanında örgütleyip yaşama geçirecek genel bir komuta mekanizması yoktu. Bağımsızlar, bu zaafı gidermek yerine, müzakerelere girişerek hükümete kendi güçlerini seferber etmesi ve kendini güçlü hissettiği anda karşı-saldırıya geçip devrimci güçleri safdışı bırakması için fırsat vermiş oluyordu.

Hükümet güçleri, kararlı bir liderliğe sahip oldukları için, devrimcileri ellerinde bulundurdukları stratejik mevzilerden hızla söküp atmayı başardılar. Hükümet yanlısı Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi'nin komutanı, 13 Ocak'taki durumu şu sözlerle dile getirir:

Noske'a, şimdi yeniden tesis edilmiş düzeni muhafaza etmek ve muhalif güçleri silahsızlandırma işlemini sürdürmek dışında yapacak bir şey olmadığını rapor edebilecek durumdaydım. Berlin'de Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi'ne bağlı askerlerle, Kuttner ve Baumeister komutasında Brandenburg kapısı ve parlamento binasını geri almış olan Gönüllüler [Sosyal Demokrat

askerler], Berlin'de yasa ve düzenin egemenliğini yeniden kurmuşlardı.[30]

Ancak, başta Ebert ve Noske olmak üzere, Sosyal Demokrat liderler için kentte kurulan bu düzen yeterince memnun edici değildi, çünkü düzenin korunması silahlı Sosyal Demokrat işçiler ve askerlere bağlıydı. Bunlar, Berlin'i daha 'güvenilir' askerlerle kontrol altında tutmak istiyorlardı: ayaklanmanın bastırılması sırasında başkentin hemen dışında toplanan monarşi yanlısı *Freikorps* birliğine bağlı binlerce askerle. Bunlar, 11 Ocak günü Berlin içlerine doğru yürüyüşe geçtiler, fakat bunların kent merkezine girişi 36 saat kadar sonra gerçekleşti.

Freikorps birliği kente girdiğinde ayaklanma zaten bastırılmıştı ve yapacakları bir şey olmayan bu birliğe üye askerler, Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi askerlerinin kollarındaki bantları sökmeye, her fırsatta onları aşağılamaya giriştiler.[31]

Ama yaptıkları bundan ibaret kalmadı: Bazı binalarda hâlâ tek tük devrimci nişancılar vardı. *Freikorps*, çok geçmeden, ana meydanlara makineli tüfekler ve zırhlı araçlar yerleştirerek bunları mevzilendikleri yerlerden dışarı çıkmaya zorladı. Her türlü direniş sert bir biçimde bastırıldı. *Vorwärts* binasını işgal etmiş devrimcilerin gazete bürosunu barışçıl bir biçimde boşaltma koşullarını müzakere etmek üzere dışarı gönderdikleri yedi kişilik delege gurubu, *Freikorps* askerleri tarafından hunharca katledildi. Eichorn'a bağlı polisler direnişe son vermeden hemen önce, bunların bulundukları merkez ağır toplarla bombardımana tutuldu. 'Merkezi savunan polislerden geri kalanlar görüldükleri yerde vurularak öldürüldüler. Bunlardan sadece birkaçı çatılardan kaçmayı başarabildi.'[32] Komünist Partisi'nin merkez bürosu ele geçirildi ve yıkıldı.

Monarşi zamanının eski polis gücü göreve çağrıldı ve bunlara Spartakistleri birer birer avlamada *Freikorps* birliğine yardımcı olma görevi verildi. Gazeteler, Berlin'i 'anarşi ve diktatörlüğün elinden kurtardığı için' *Freikorps*'a övgüler yağdırıyordu:

30 Aktarıldığı yer M. Phillips Price, op cit.
31 Fischer, aktarıldığı yer ibid.
32 R. M. Watt, *The Kings Depart* (Londra 1973), s.299.

Karşı-devrimin paralı askerleri, tutsak aldıklarını hunharca katlederlerken, basın bu 'kurtarıcılar'a övgüler düzüyordu. İşçilerin önlerinde guruplar halinde kurşuna dizildikleri duvarlar üzerindeki kanı ve beyin parçalarını zevkle tanımlıyorlardı. Basının vicdansız propaganda kampanyası, orta sınıflardan insanları, kadın erkek dinlemeden kuşkulandıkları herkesi duvar diplerinde kurşuna dizen kana susamış canavarlar haline getirmişti.[33]

Rosa Leviné-Meyer şunları söyler: "Umulacağı gibi, dökülen kan Spartakistlere mal edildi ve tüm kenti bunların liderlerine karşı duyulan bir öfke tufanı sardı... Bulunduğum hastane de bundan nasibini aldı. Hemşireler ürkmüş koyun sürüsü gibi o odadan bu odaya koşuşturuyor, kan içici Spartakistler hakkında korkunç hikayeler anlatıyorlardı."[34]

Sosyal Demokrat gazete *Vorwärts*, bu histeriyi kışkırtmak için elinden geleni yapıyor, Spartakist liderlerin katledilmesi için açıkça çağrıda bulunuyordu:

Yüzlerce ceset yan yana duruyor.
Hepsi proleterler.
Karl, Rosa, Radek ve arkadaşları:
Aralarında bunlardan tek bir tanesi bile yok.
Yatanların hepsi proleterler.[35]

Beyaz terör, bundan iki gün sonra zirveye erişti. Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht, kentten kaçmayı reddettiler – Rosa, gizlendiği yerden *Rote Fahne*'yi yayımlamayı sürdürdü. 15 Ocak'ta Wilhelm Pieck ile birlikte saklandıkları yerde tutuklandılar ve birbirlerinden ayrı Freikorps'un merkezlerinden biri olan Eden Oteli'ne götürüldüler. Burada Yüzbaşı Pabst ölüm fermanlarını çoktan hazırlamıştı. Sorgudan sonra, Liebknecht binadan çıkarılışı sırasında başına aldığı tüfek kabzası darbesiyle yarı baygın şekilde Tiergarten'a doğru sürüklendi ve burada öldü-

33 Paul Frölich, *Rosa Luxemburg* op cit, s.331.

34 Rosa Leviné-Meyer, op cit, s.80.

35 *Vorwärts*, 13 Ocak 1919, yeni basım P. Frölich ve diğerleri, op cit, s.293 içinde.

rüldü. Kısa bir süre sonra Rosa dışarı çıkarıldı, kafası dipçiklerle parçalandı ve o da başına bir kurşun sıkıldıktan sonra ceseti kanala atıldı.

Vorwärts, 16 Ocak'ta, Liebknecht'in 'kaçmaya çalışırken vurulduğunu' ve Luxemburg'un 'halk tarafından linç edildiğini' diğer gazetelerden önce duyurma onuruna sahip oldu.[36]

Haber, orta sınıflar arasında büyük bir sevinçle karşılandı. Rosa Leviné-Meyer'in hastanesinde, gazetenin 'özel sayısı elden ele dolaşıyor, herkes çığlıklar atıp sevinçle zıplıyordu'.[37]

Alman Devrimi, hâlâ son bulmamıştı. Daha pek çok kanlı çatışma yaşanacaktı. Berlin'de bile, iki aylık bir süre içinde mücadele yeniden ivme kazanacaktı ve Alman kapitalizminin kentte düzeni tamamen yeniden kurması ancak beş yıl gibi uzun bir süre sonra gerçekleşebilecekti. Fakat Ocak mücadelesi, burjuvaziye nihai zaferini üzerine inşa edeceği önemli bir başarı kazandırmıştı.

Burjuvazi, Kasım devriminden, devlet aygıtı parçalanmış olarak çıkmıştı. Silahlı kuvvetler üzerindeki tekelini yitirmişti: Ordu, er ve erbaşlardan gelen baskı ile generallerden gelen emirler arasında kutuplaşmıştı. Ocak mücadelesi günlerinde, generallerin elinde doğrudan kendi kontrolleri altında tutabildikleri 10.000 kadar asker vardı – bu, modern bir devlet şöyle dursun, bir kenti kontrol etmek için bile oldukça yetersiz bir rakamdı. Elde ettiği zafer, burjuvaziye, silahlı kuvvetler üzerinde yeniden kendi tekelini kurma ve güvenilir askeri birlikleri hızla genişletme şansı verdi.

Dahası, Rosa Luxemburg'un katledilmesi, devrimcileri en yetenekli, en deneyimli liderlerinden yoksun bırakmıştı. Ardılları da yetenekli ve yürekli insanlardı, ama, hem Rosa'nın sahip olduğu deneyimden, hem de onun kritik durumlarda henüz tamamlanmamış bir resmin bütününü görerek duruma tamamen hakim olma becerisinden yoksunlardı. Alman işçi sınıfı, bu kayıbın bedelini çok ağır ödeyecekti. Hükümetin neyi başarmış olduğunun en iyi özeti, birkaç ay sonra görevinden uzaklaştırılmış eski devrimci polis şefi Eichorn'un şu sözlerinde ifade buluyordu:

36 Paul Frölich, *Rosa Luxemburg* op cit, s.332.
37 Rosa Leviné-Meyer, op cit, s.80.

Berlin proleteryası, o günün hükümetinin titizlikle hesaplanmış ve ustaca yaşama geçirilmiş provokasyonunun kurbanı oldu. Hükümet, devrime öldürücü darbeyi vurmak için fırsat kolluyordu ve Ocak hareketi ona bu fırsatı verdi.

Proleterya, bir ölçüde silahlanmış olmakla birlikte, gerçekte ciddi bir mücadele için yeterli donanıma sahip değildi; müzakerler yoluyla pasifleştirilme tuzağına düştü ve gücünün, zamanının, devrimci coşkusunun yıkıma uğratılmasına izin vermiş oldu. O arada, devletin tüm olanaklarını elinde toplamış olan hükümet, proleteryayı yeniden boyunduruk altına sokmak için hazırlık yapma fırsatı buldu.[38]

Ocak Mücadelesinden Çıkan Dersler

Rosa Luxemburg, öldürülmeden önce kaleme aldığı son makalede, yenilgiden, 'Berlinli kitlelerin güçlü, kararlı, saldırgan tutumu ile, Berlin liderliğinin ikircikli, çekingen, kararsız tutumu arasındaki çelişki'yi sorumlu tutuyordu.[39]

Rosa'nın haklı olduğuna hemen hiç kuşku yok. Eğer ortada güçlü bir devrimci parti olsaydı, Berlin işçi sınıfı, Ebert, Noske ve generallerin kurduğu tuzağa düşmezdi. Eğer ortada güçlü bir devrimci parti olsaydı, hareketin genel liderliği, kendi önerisine rağmen fiilen başlatılan bir ayaklanmada devrimci güçler arasında gerekli koordinasyonu sağlayabilirdi.

Fakat ortada böyle bir parti yoktu. Bu, önceki yıllarda yaşanmış tarihsel sürecin bir ürünüydü: savaş-öncesi Alman kapitalizminin istikrarlı gelişimi; Rosa Luxemburg'un o yıllarda Kautsky ve SPD liderliğine karşı yürüttüğü ilkeli muhalefete örgütsel bir biçim kazandırma konusundaki başarısızlığı; 1916'da Spartakistlerle Bremenli devrimciler arasındaki ihtilaf; savaşın başlamasından sadece bir hafta önce ve alelacele kurulan Komünist Partisi içindeki sabırsız, aşırı-sol unsurların belirleyici etkisi.

Hiç kuşkusuz, 1919 yılı başlarındaki Almanya ile 1917 yılı-

38 Aktarıldığı yer, H. Ströbel, op cit, s.123.

39 Rosa Luxemburg, 'Order Reigns in Berlin', Rote Fahne, 14 Ocak 1919, çeviri *Selected Political Writings*, op cit, s.300-306.

nın Rusyası arasında nesnel farklılıklar vardı. Fakat Ocak yenilgisinin belirleyici etkenleri bunlar değildi: 1917 Rusyası'nda, özellikle sanayi merkezlerindeki işçilerin hazırlıksız ve diğer bölgelerdeki işçilerden yalıtık bir şekilde savaşıma girişmek istedikleri pek çok durum yaşanmıştı. Luxemburg, tıpkı Lenin ve Troçki gibi, zamanından önce ve hazırlıksız girişilmiş böyle bir eylemin içerdiği büyük tehlikeleri sezme becerisine sahipti. Eksik olan şey, Lenin'in daha önceki 20 yıllık uzun zaman dilimi boyunca inşa etmiş olduğu türden bir partiydi. Ve, böyle bir partinin yokluğunda, Rosa'nın kendi düşünceleri, devrimci olaylara belli bir yönelim kazandırmak yerine, salt o olaylara ilişkin yorumlar düzeyinde kalıyordu.

Ancak, bu, Spartakist liderlerin yenilgiden ve onun sonuçlarından sakınmalarının mümkün olmadığı anlamına da gelmiyordu.

Spartakistlerin taktikleri üzerine tartışma, henüz olaylar gelişirken başlamıştı. Ve tartışma, yeni kurulmuş Komünist Partisi liderliği içinde, Rosa Luxemburg ile Karl Radek arasındaki görüş ayrılığı biçiminde ortaya çıkmıştı.

Rosa, *'Liderler Ne Yapıyorlar?'* (What Are the Leaders Doing?) *'Kumdan Kale'* (The House of Cards) ve *'Berlin'de Düzen Hüküm Sürüyor'* (Order Reigns in Berlin) başlıklı son makalelerinde kendi bakış açısını ortaya koyuyordu[40]; yine, aynı görüşler, arkadaşı ve yoldaşı Clara Zetkin'in birkaç yıl sonra kitap olarak derlediği yazılarda vurgulanıyordu. Rosa'nın düşüncesinin ana ekseni şuydu: "Devrim, bazen zigzaglar çizerek kendi yolunu kendi açıyor ve karşı konmaz biçimde adım adım ilerliyor. Kitleler, savaşmayı, kendileri için mücadele etmeyi öğrenmeliler."

Kitleler, eylem sayesinde, devrimci olanlarla olmayanların ayrımına varacaktı. Rosa, 'Eylem! Eylem! Cesaretle ve tutarlıkla: İşte devrimcilerin 'lanetlenmiş' görevi ve yükümlülüğü budur' diyor[41] ve sözlerini şöyle sürdürüyordu:

Bu mücadelede devrimci proleteryanın kesin zaferini, Ebert-Scheidemann hükümetinin devrilerek sosyalist diktatörlüğün ku-

40 Tüm çeviriler *Selected Political Writings*, op cit içinde.

41 Rosa Luxemburg, 'What Are the Leaders Doing?', op cit.

ruluşunu ümit edebilir miydik? Süreci etkileyen tüm faktörler dikkate alındığında, bu soruya verilecek yanıt kesinlikle hayır olacaktır... Şu halde son hafta girişilmiş savaşım bir yanılgı mıydı? Eğer bununla kast edilen şey 'ileri hamle' ya da 'darbe' sözlerinin genelgeçer anlamı ise, bu sorunun yanıtı evet. İyi ama, geçen hafta yaşanan savaşın çıkış noktası ne idi? Hükümetin giriştiği vahşi bir provokasyon...

Devrim, kendi doğrularına uygun olarak, açık meydan muharebelerinde olduğu gibi 'stratejistler' tarafından kurnazlıkla ve ayrıntılarıyla planlanmış bir biçimde olmaz. Devrim karşıtlarının da üstünlükleri vardır ve genelde devrimci süreçten devrimcilerden çok daha fazla yararlanırlar.

Ebert ve Scheidemann'ın çirkin provokasyonu ile karşı karşıya kalmış devrimci işçiler silahlanmaya zorlandılar. Gerçekten saldırıyı hemen geri püskürtmek ve eğer karşı-devrimin daha ileri gitme cesaretini kırmak bir zorunluluk idiyse, bu saldırıya tüm güçle direnmek devrim açısından bir onur meselesi idi.

Devrimin can alıcı önemdeki yasası, erişmiş olduğu gelişmişlik düzeyinde asla hareketsiz ve pasif kalmamaktır. Bir saldırıyı savuşturmanın en iyi yolu, etkin bir saldırıdır. Her savaşımın bu temel kuralı, özellikle devrimin tüm aşamalarında geçerlidir.

Devrimci gelişmenin başlangıç aşamasında devrimci görevin gerekleri ile o görevlerin yerine getirilmesinin önkoşullarının yetersizliği arasındaki çelişki, biçimsel olarak, tek tek muharebelerde yenilgiye uğranmasıyla sonuçlanır. Fakat aslında, devrim, nihai zaferin bir dizi 'yenilgiler'den geçilerek hazırlandığı uzun bir savaştır.[42]

Rosa için, savaşın patlak vermesi kaçınılmazdı. Savaş bir kez başladıktan sonra, Spartakistlere düşen görev, kendilerinin en iyi, en cesur, en doğru yönde yürüyen savaşçılar olduklarını göstererek kitlelerin güvenini kazanmak, kitleleri Bağımsız Sosyal Demokrasi saflarında yılgınlık gösterenlerle oportünistlerin etkisinden uzaklaştırmaktı. Bu, onlara hükümetin saldırılarını savuşturma olanağı verebilirdi. En kötü olasılığın gerçekleşmesi durumunda ise, yaşanan şey yenilgi olurdu – ama sadece kısmi bir

42 Rosa Luxemburg, 'Order Reigns in Berlin', op cit.

yenilgi. Böyle bir yenilgi, devrimcilerin işçi sınıfı içindeki desteğini pekiştirir ve sınıfı bir diğer mücadele için güçlü kılardı.

Olayların gelişiminde ulaşılan bu son durumun geride bıraktığı yıkıntı ve cesetleri temizlemek, ancak devrim kendi yorulmak bilmez gündelik faaliyetine geri döndüğü zaman mümkün olacaktır. 'Spartakistler', hedeflerinden hiç sapmadan doğru bildikleri yolda yürümeye devam edecekler. Katledilen yoldaşlarının sayısı her geçen hafta artıyor, fakat, taraflarlarının sayısının artış hızı bundan yüz kat daha fazla.[43]

Clara Zetkin, Rosa'nın tavrını şu şekilde açıklıyordu:

Dolayısıyla, genç Komünist Partisi, pek çok güçlüğü içeren zor bir görevle karşı karşıyaydı. Hareketin hedefini –yani hükümetin devrilmesini- kendi hedefi olarak benimseyemezdi. Aynı zamanda, kendisinin harekete katılmış kitlelerin uzağına düşmesine de izin veremezdi.

Parti, mevcut fikir ayrılıklarına rağmen, karşı-devrimle mücadelesinde kitlelerin gücünü artırmak, içinde bulunulan koşulları ve giriştikleri eylemlerin önemini açıkça göstererek devrimci olgunlaşma sürecini ileri taşımak için onların yanında yer almak zorundaydı. Bu yüzden, Komünist Partisi gerçek kimliğiyle ortaya çıkmalı ve mücadele içindeki işçilerle devrimci dayanışmasını sekteye uğratmadan kendi bakış açısını net bir şekilde ortaya koymalıydı. Partinin eylemdeki görevi, bir yandan negatif ve elçştirel, diğer yandan da pozitif ve yüreklendirici olmak zorundaydı.[44]

Rosa Luxemburg'un o günlere ilişkin makaleleri, sokaklardaki mücadelenin doğruluğu konusunda sahip olduğu kuşkuları içermez. Makalelerinin amacı, kitleleleri olduğu yerde tutmak değil, onları ileri sevk etmekti. Yazılarının 'negatif ve eleştirel' boyutu, hareketin liderlerinin, sol USP ile devrimci işyeri temsilcilerinin sergiledikleri duraksama ve yılgınlığa yönelik acımasız eleştirilerde yatıyordu. Radek, *Rote Fahne*'nin o günlerdeki yazılarının 'sanki son muharebe' yaşanıyormuş gibi bir hava içerdiğini söylüyordu.[45]

43 Ibid.
44 Paul Frölich, *Rosa Luxemburg* op cit, s.324.
45 Radek'in Berlin anıları Schudenkopf, op cit, s.133.

Radek'in yaklaşımı Rosa'nınkinden dikkate değer biçimde farklıydı. Onun da çıkış noktası aynı idi - yani güçler dengesine göre işçilerin iktidarı alamayacakları saptaması. Fakat, Radek, bu değerlendirmesinden hareketle oldukça farklı taktiklere varıyordu. Ona göre, parti, açık bir dille kitlelere mücadeleye son vermeleri gerektiğini söylemek zorundaydı. Savaşımın üçüncü günü Spartakist *Zentrale*'ye (dokuz kişiden oluşan merkezi liderlik organı) yazdığı bir mektupta şöyle diyordu:

'Spartakist Birlik Ne İstiyor?' başlıklı parti programınızda, kitlelerin desteğini arkanıza almadığınız sürece iktidarı ele geçirmeyeceğinizi duyuruyorsunuz. Tamamen doğru olan bu çıkış noktası, kitlesel bir proleter örgütün yokluğunda bir işçi iktidarının tasavvur bile edilemez olduğu gerçeğiyle uygunluk içindedir.

Bugün, kitlesel örgüt olarak düşünülebilecek yegane yapı olan işçi ve asker konseylerinin gücü son derece yetersizdir. Dolayısıyla, bu konseylere hakim olan politik güç, bir savaş partisi olan Komünist Partisi değil, fakat sosyal vatanseverler ve Bağımsızlar'dır. Bu koşullarda, işçi sınıfının iktidarı almasından söz edilemez. Bir darbeden sonra iktidarı elinize düşmüş bulsanız bile, kendinizi diğer büyük kentlerden yalıtılmış halde bulur ve birkaç saatte boğulursunuz.

Mevcut koşullarda, devrimci delegelerin sosyal vatansever hükümetin polis şefine karşı saldırısına [hükümetin Berlin polis şefi Eichhorn'u görevden alması –ç.n.] bir tepki olarak kararlaştırdığı eylem, sadece bir protesto niteliği taşımalıydı. Hükümetin politikasının yanlış yapmaya kışkırttığı, politik deneyimsizliği dolayısıyla ülke genelinde güç dengesini gerçekçi bir şekilde göremeyen devrimci delegeler tarafından son derece yanlış bir biçimde yönlendirilen proleter öncü, yersiz bir heyecanla protesto hareketini bir iktidar savaşına dönüştürdü. Ebert ve Scheidemann hükümetine, Berlin'deki harekete toplumsal hareketin bütününü güçten düşürecek kadar güçlü bir darbe indirme fırsatı veren de budur.

Böyle bir felaketi önleme becerisine sahip yegane güç sizsiniz, yani Komünist Partisi. Sizden, bunun kazanma şansı olmadan girişilmiş bir savaş olduğunu görmeniz umulur. Levi ve Duncker Yoldaşlar bana bunu gördüğünüzü söylediler. Savaşa-

mayacak kadar güçsüz durumda olanlar, daha üstün bir güç karşısında geri çekilme yazgısından kaçamazlar. Bizim sizin bugün sahip olduğunuzdan çok daha büyük bir güce sahip olduğumuz Temmuz 1917'de, tüm gücümüzle kitleleri zamansız bir saldırıya girişmekten alakoymaya çalıştık, bunu başaramadığımızda kazanma şansları olmayan bir savaştan geri çekilirken onlara önderlik ettik."[46]

Radek, Spartakist liderlere, taraftarlarını savaştan çekme çağrısında bulunuyordu. Spartakist liderler arasında onun bu argümanlarını destekleyenler Paul Levi ile Leo Jogiches idi. Fakat, her ne kadar (Levi'ye göre) Rosa Luxemburg, Liebknecht'ile birlikte çalışmanın artık mümkün olmadığını söylemiş olsa da, Liebknecht'in iktidar için mücadele çağrısında bulunmasından sonra geri çekilme kararı vermekten kaçındı. Bağımsızlar'ın kendi adlarına geri çekilmek için hükümetle müzakereye girişmiş olduklarını biliyordu ve bunların Spartakistleri bir bahane olarak kullanmalarını istemedi. Rosa, Bağımsızlar'ın geri çekilmenin öncülüğünü yaptıkları bir zamanda Spartakistlerin kararlı tutumu sürdürmeleri gerektiğini düşünüyordu, çünkü ancak bu şekilde kitleler arasında gerekli saflaşma gerçekleşebilir ve en militan işçiler Komünist Partisi saflarına çekilebilirdi. Radek'in formülasyonunun içerdiği tehlike, en radikal işçi ve askerler mücadeleyi kendi başlarına sürdürürlerken, Spartakist Birlik üyelerinin saklanacak bir delik arar duruma düşmüş görünecek olmalarıydı. Bu, partinin inşasına hiçbir katkıda bulunmaz, aşırı solu ve parti karşıtı anarşist tutumları güçlendirmekten başka bir işe yaramazdı.

Ocak 1919 ve Temmuz 1917

Radek, Ocak savaşını 1917 Rusya'sındaki Temmuz günleri ile karşılaştırmıştı. Bu ikisi arasında yakın benzerlikler vardı.

* Bolşevik saflarda Rus Devrimi'ne aktif olarak katılmış bir devrimci olan Radek, burada Bolşeviklerin kritik Temmuz günleri sırasında izledikleri politik tavıra göndermede bulunuyor –ç.n.

46 Paul Frölich ve diğerleri, *Illustrierte Gesechichte*, op cit, s.282.

Temmuz 1917'de Petrograd'ta, 1919'da Berlin'de olduğu gibi, işçiler ve askerler kendilerini çok güçlü hissediyorlardı; hükümet (makineli tüfek alayını cepheye sürerek) bir provokasyona girişmiş, işçiler de buna iktidarı ele geçirme girişiminde bulunarak tepki göstermişlerdi. Ve Liebknecht ve Piecek'in Ocak 1919'da parti disiplinini hiçe sayarak ayaklanma çağrısında bulunmuş olmaları gibi, Temmuz 1917'de 'Bolşevik askeri örgütün liderleri, ayaklanma ateşini körüklemişlerdi. Askerler I. M. Golovin, K. Kazakov, K. N. Romanov ve L. Linsky (bunların hepsi Bolşevik askeri örgüt kolektifinin üyeleriydi), doğrudan darbe yanlısıydılar'.[47] Bolşevik askeri gazete *Soldatskaya Pravda*, açıkça işçilere 'burjuvaziyi iktidardan düşürme' çağrısında bulunuyordu.[48]

Fakat Lenin, hareketin henüz olgunluktan uzak, durumun ise son derece tehlikeli olduğu görüşünde ısrarcıydı:

Bir provokasyona düşmemek için özellikle tetikte ve dikkatli olmamız gerekiyor... Saflarımızdaki tek bir yanlış adım her şeyin sonu olabilir... Şimdi iktidarı ele geçirsek bile [...] onu koruyamayız.[49]

Bolşevik liderlerin tavrı, Petrograd parti konferansında, makineli tüfek alayının harekete geçmesinin haberi ulaştığında Tomsky'nin yaptığı konuşmayla ortaya çıktı: "Harekete geçen alaylar, gösteri düzenlemek konusunu müzakere etmek için partimizin Merkez Komitesi'ne bir davette bulunmayarak, yoldaşlık ilkeleriyle bağdaşmayan bir harekette bulundular..Yeni bir devrimi amaçlamadığımız sürece, şu günlerde yeni bir gösteri düzenlemenin sözünü dahi etmemeliyiz."[50]

Bolşevik liderler, kitleleri yatıştıramıyorlardı. Gösteriler onların istek ve iradesi dışında gerçekleşti. Peki bu durumda kendi parti üyelerine dönüp o gösterilere katılmamaları direktifini mi vermeliydiler? Böyle bir şey, yıkıcı sonuçlara yol açardı. Bu, da-

47 Robinowitch, aktarıldığı yer Tony Cliff, *Lenin*, cilt 2 (Londra 1976), s. 259.

48 Aktarıldığı yer, s. 263.

49 Aktarıldığı yer, s. 261.

50 Leon Trotsky, *History of the Russian Revolution* (Londra 1965), s. 532.

ha birkaç gün önce Menşeviklerden desteğini çekerek kendilerini devrimci bir militanlıkla özdeşleştiren ve gösterilere katılan işçilerin pek çoğunun zihnini karıştırır ve onları moral bozukluğuna sürüklerdi. Eğer Lenin kitlelerden farklı bir tavırla partiye silahlı savaşımdan çekilme direktifi vermiş olsaydı, işçiler gelecekte Bolşevik Parti'yi kendi partileri olarak görmezlerdi.

Parti üyeleri sokaklarda kitlelerin yanında olmalı, bir yandan onlara iktidarı ele geçirme çağrısı olarak yorumlayabilecekleri şeyler söylemekten kaçınırken, diğer yandan onları bir arada tutan, savaşçı duygularına ifade kazandıran sloganları birlikte haykırmalılardı. Kamanev, Bolşevikler adına, gösterilerin zirveye ulaştığı günlerde Petrograd Sovyetinin işçi grubuna şunları söylüyordu:

Gösteriler için çağrıda bulunan biz değiliz. Halk kitleleri kendiliğinden sokaklara döküldüler... Fakat kitleler bir kez ileri atıldıklarında, bizim yerimiz onların yanıdır... Bugünkü görevimiz, harekete örgütlü bir yapı kazandırmaktır.[51]

Lenin, partinin savaşta kitleleri kendi başına bırakamayacağı düşüncesinden ödün vermeye hiç niyeti yoktu:

Eğer partimiz önlemek için elimizden geleni yaptığımız halde kendiliğinden patlak veren 3-4 Temmuz kitle hareketine destek vermeyi reddetmiş olsaydı, resmen proleteryaya ihanet etmiş olacaktık; çünkü, kitleleri eyleme iten şey, duydukları öfkenin son derece anlaşılır ve haklı olmasıydı.[52]

Olaydan iki yıl sonra yazdığı gibi:

Kitleler savaşa girdiklerinde hata kaçınılmaz hale gelir, fakat, Komünistler *kitlelerin yanında* olmalı, onların hatalarını görmeli, yaptıkları hataları açıklamalı, bunları düzeltmeli ve sınıf bilincinin kendiliğindenliğe üstün gelmesi için sabırla elden gelen her şeyi yapmalıdırlar.[53]

Bolşevikler, işçilerin giriştikleri eyleme karşı çıkmanın yararsız olduğunu gördüklerinde, kendileri silahlı gösteri çağrısında bulundular, fakat bunlar 'barışçıl ve örgütlü' gösteriler olacaktı. Troçki, bunu şöyle anlatır:

51 Aktarıldığı yer, ibid, s.536.
52 Aktarıldığı yer T. Cliff, op cit, s.268.
53 Ibid.

Temmuz günlerinde, Zinovyev, Tauirde Sarayı surları altında olağanüstü aktif, yaratıcı ve güçlüydü. Kitlelerin heyecanını doruğa çıkardı: Ama onları ayaklanmaya çağırmak için değil, aksine, onları yatıştırmak amacıyla.[54]

O gösterilerden üç gün sonra, kitlelerin coşkusu kendiliğinden azaldı. Bu, Bolşeviklerin, sadece kendi üyelerinin değil bundan çok daha fazla sayıda işçinin kendi çağrılarına uyacaklarını görerek, kitlelere geri çekilme çağrısında bulunabilecekleri andı. Kitleler onlara kulak verirlerdi, çünkü Bolşevikler önceki günlerde mücadelenin riskini onlarla paylaşmışken Menşevikler bundan uzak durmuşlardı.

Verdiğimiz bu bilgiler ışığında, Spartakistlerin Ocak 1919'da yapmış oldukları yanlışları görmek daha kolaylaşır. Spartakistlerin yanlışı ayaklanmaya katılmış olmaları değildi – onlar, Bolşeviklerin Temmuz günlerinde olduğundan çok daha zayıf durumdalardı ve Bolşevikler de eylemin dışında kalamamışlardı. Geri çekilme çağrısında bulunmamış olmaları da yanlış değildi – Bolşevikler dahi bunu ancak kitlelerin kendilerini dinleyeceklerini hissettiklerinde yapabilmişlerdi ve daha zayıf durumdaki Spartakistlerin bunu yapma olanakları çok daha sınırlıydı.

Gerçek hata, Spartakist liderlerin –gazetelerinde ve yaptıkları konuşmalarda- hareketin sınırlı amaçlara sahip olması gerektiğini düşündüklerini yeterince açık biçimde ortaya koymamış olmalarıydı.

Sorun, Liebknecht son derece iddialı ifadeler kullanır ve ayaklanmayı teşvik eden konuşmalar yaparken, Rosa Luxemburg'un oldukça temkinli olması ve devrimci işçileri çok hızlı ve düşünmeden hareket ettikleri konusunda uyarması değildi. Aslında, Rosa Luxemburg'un *Rote Fahne*'deki makalelerinin tonu bir hayli keskindi. Radek kendisine bu durumdan yakındığında, Rosa, ısrarla kitlelerin ruh halinin gerisinde kalamayacağını söyledi: "Sağlıklı bir çocuk dünyaya geldiğinde, bağırıp çağırır, mırıldanmaz."[55]

Fakat bu, Rosa'nın harekete ilişkin gerçekçi değerlendirmesinin kitlelere ulaşmadığı anlamına geliyordu. Rosa, hükümetin

54 L. Trotsky, op cit, s. 558.

55 Aktarıldığı yer, Radek'in Berlin anıları Schudenkopf, op cit.

devrilmesi çağrısında bulunduğunda, bunu bir 'propaganda sloganı' olarak kullanıyor, kitleleri doğrudan eylemin içine sevk etmeyi değil onları eğitmeyi amaçlıyordu; fakat, yaptığı çağrının keskin tonu, yeni yeni militanlaşan deneyimsiz işçilerden pek çoğunda oldukça farklı bir izlenim uyandırmış olmalıydı.

1917'de Lenin'in tutumunun farkı buydu. Lenin, kısa dönemde başarılması mümkün olanın ne olduğu konusunda bir yanlış anlamaya yol açma tehlikesi taşıyan sloganların kullanılmaması gerektiği konusunda ısrarcıydı:

'Kahrolsun Geçici Hükümet!' sloganı şu an için yanlıştır; çünkü halkın ezici çoğunluğunun devrimci proleteryanın safında olmadığı bir zamanda bu slogan ya içi boş bir retorikten ibarettir, ya da, nesnel olarak maceracı girişimler anlamına gelir.[56]

Rosa Luxemburg gibi büyük bir devrimci Marksistin böyle bir yanlışı, onun Lenin'den 'farklı bir mizaca' sahip olması ile açıklanamaz. Rosa'nın temel sorunu, son zamanlarda radikalleşmiş işçi gruplarının eylemlerini sert biçimde eleştirmekten çekiniyor olmasıydı, çünkü Rosa bu işçilerden bir parti inşa etmek çabasındaydı. Lenin ise halihazırda partiyi inşa etmişti. Lenin'in partisinin militanları sınıfın geniş bir kesimi içinde hatırı sayılır bir saygınlığa sahiplerdi, dolayısıyla, geçici bir süre için henüz yeni radikalleşmiş işçilerin antipatisini kazanma riskini göze alabilirlerdi – ama kitlesel eylemlerde onların yanında olmak koşuluyla.

Rosa Luxemburg gibi parti inşa sürecine devrimin eşiğine gelindiği bir dönemde ve sıfırdan başlamak zorunda kalan herkes, olağanüstü güçlüklerle karşılaşacaktır. Ocak'ta Rosa'nın tavrını en çok eleştirmiş olanların (Paul Levi ve Karl Radek), Rosa'nın ölümünden sonra Komünistlerin bir dizi temel mücadeleye ne şekilde müdahale etmeleri gerektiği konusunda fikir ayrılığına düşmüş olmalarının nedeni de budur: Levi, Macar Komünistleri ve Bavyeralı Komünistleri iktidarı 'zamanından önce' almış olmakla eleştirirken, Radek onları savunmuştu, yanısıra 1921'de 'Mart Eylemi' olarak bilinen maceracı eyleme de destek vermişti.[57]

56 22 Nisan 1917 tarihinde benimsenmiş Bolşevik karar, aktarıldığı yer T. Cliff, op cit, s.174.

57 Aşağıda 10. Bölüm'e bkz.

Rosa Luxemburg, yazılarında çok keskin bir ton kullanarak, Ocak 1919'un ilk haftasında taktiksel bir hata yapmıştı. Bununla birlikte, duruma ilişkin genel değerlendirmesi doğruydu. Rosa'nın taktik hatası, Aralık ya da Ocak ayında yaşanan olaylarla değil, bundan çok daha önce yapılmış bir yanlış temelinde açıklanabilir: gerek 1912 gerekse 1916'da bağımsız bir devrimci sosyalist partinin inşasının önemini yeterince görememiş olmak. Mart 1917'de şöyle yazmıştı:

Spartakist Birlik, tüm Alman proleter hareketi içinde yalızca bir diğer tarihsel eğilimdir. Bu eğilim, tüm taktiksel ve örgütsel meselelerde farklı bir tavıra sahip olmakla karakterize edilir. Ancak, sosyalist muhalefetin iki görünümüne [Bağımsız Sosyal Demokratlar ve Spartakistler] karşılık düşen birbirinden kesin çizgilerle ayrılmış iki farklı parti kurmanın bu yüzden zorunlu olduğunu söylemek, partilerin işlevlerine ilişkin bütünüyle dogmatik bir yorumun sonucudur.[58]

Rosa'nın bu yorumu ile Lenin'in devrimcilerin 'merkezciler'den politik ve örgütsel bağımsızlığını ısrarla yinelediği tutum arasındaki tezat daha keskin olamazdı ve Rosa Luxemburg ile Ocak 1919'daki Alman Devrimi'nin yüz yüze kaldıkları trajik ikileme daha iyi bir zemin hazırlayamazdı.

58 *Der Kampf*, 31 Mart 1917.

6.
İÇ SAVAŞ AYLARI

Bugün Ebert ve Scheidemann hükümetini içine düştüğü bataktan çıkarmaya çalışan ordu ve burjuvazi, kanla suladığı ürünün meyvelerini toplamak istiyor. Bu unsurlar, 'sosyalist' hükümeti, ancak proleter kitleleri sahte sosyalizm bayrağı sallayarak kontrol altında tutabileceklerine inandıkları sürece desteklerler. Fakat, büyü artık bozuldu. Geride bıraktığımız hafta, Ebert hükümeti ile devrim arasındaki uçurumu daha da genişletti. Ebert ve Scheidemann'ın ancak süngü gücüyle iktidarda kalabildikleri bugün açıkça görülüyor. Ancak, eğer durum gerçekten bu ise, süngü gücünü elde tutanların Ebert ve Scheidemann'a ihtiyaçları olmayacaktır. Karşı-devrimci subay birliklerinin Ebert hükümetine karşı isyanının nedeni de bu.

Krizin sonucu ya da çözümü olarak yarın ya da yarından sonra yaşanacaklar her ne olursa olsun, sonuç, kumdan bir kale kadar güçsüz bir geçici hükümetin kurulması olacaktır...

Devrimin temel gücünü temsil eden ekonomik mücadele, en kısa süre içinde bütün bu oyunlara son verecektir... Devrim, yorulmak bilmez gündelik faaliyetine, ancak bu son olayın ardında bıraktığı yıkım ve cesetlerin temizlenmesinden sonra dönecektir.[1]

Rosa Luxemburg, katledilmezden sadece birkaç gün önce, Ocak 1919'dan zaferle çıkmış görünenlerin yüz yüze bulunduk-

1. Rosa Luxemburg, 'The House of Cards', *Rote Fahne*, 13 Ocak 1919.

ları sorunları bu ifadelerle dile getiriyordu. Gelişmeler, kısa bir süre sonra onun bu öngörülerinin doğruluğunu kanıtlayacaktı.

Berlin'de devrimci solun ezilmesi, Sosyal Demokrat liderlere ve Genelkurmay'a ilk hedeflerine ulaşma olanağı tanıdı. Bunlar, Ocak'ta Ulusal Meclis seçimlerinin yapılmasını güvence altına aldılar; bir yandan geleneksel SPD parti aygıtının seçimlere egemen olmasının koşullarını yaratırken, diğer yandan, büyük sermayenin sağladığı fonlarla burjuva partilerine propaganda faaliyetleri için gereksindikleri maddi kaynakları temin ettiler; basında, kamu kurumlarında, ordu ve adalet kurumunda eski iktidar yapılarının olduğu gibi korunmasını sağladılar.

Fakat bunların devrime karşı kurdukları üstünlük, istikrarsız, her an bozulabilir bir üstünlüktü. Almanya'nın büyük bölümü, hâlâ işçi ve asker konseylerinin etkisi altındaydı. Kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi bunlara bağlıydı. Pek çok yerelde, yegane etkin polis gücü olan 'kolluk kuvvetleri' ya da 'halk ordusu' bu konseyler tarafından işletiliyordu.

Devrimin başlangıç günlerinde, işçilerin ve askerlerin pek çoğu politikada yeni oldukları ve Sosyal Demokratların 'gerçekçi' bir sosyalist strateji izlediklerine inandıkları için, Sosyal Demokratlar genellikle bu konseylere hakim durumdalardı. Ama Sosyal Demokratların bu desteği sürdürmeleri, ancak işçilere sözlü vaadlerde bulunmaları sayesinde mümkün olabilirdi. Bunlar, çatışmalara karşı-devrimin sancağı altında girmemişlerdi. Aksine, olağan zamanlarda devrimci görünebilecek kimi ödünler vermişlerdi.

Hükümetin ilk beyanları, SPD'li liderlere sempati duyan bir tarihçinin belirttiği gibi, 'tamamen sosyalist bir kompozisyona sahip olduğunu' ve 'sosyalist programı yaşama geçirme görevini üstlendiğini' vurguluyordu.[2] Bu, 'kamulaştırma'nın çok sık söz edildiği ekonomik alan için özellikle geçerliydi. İktidarını Ulusal Meclis'e devretme kararı almış olan bu aynı Konseyler Ulusal Kongresi, aynı zamanda 'başta madenler gelmek üzere sanayinin kamulaştırılması' fikrini benimsiyordu. Ve Kongre'ye hakim olanlar Sosyal Demokratlardı.

2. Landauer, *European Socialism* (Berkeley 1959), s.814.

Sosyal Demokratlar, işçi konseyleri üzerine de sözlü ödünler vermek zorunda kaldılar. Konseyler, hükümeti destekleyenler de dahil olmak üzere, geniş işçi kesimleri arasında oldukça popülerdi: Yine, Konseyler Ulusal Kongresi, asker konseylerine büyük yetkiler tanıyan Hamburg karar taslağını benimsemişti.

Hükümetin Berlin'deki Ocak ayaklanmasını bastırmakta fazla zorlanmamış olmasının nedenlerinden biri, kentteki işçilerin dikkate değer büyüklükte bir kesiminin devrimin önünü kesme girişimlerine yardım etmeye hazır olmasıydı. En büyük fabrikalardaki işçiler ve bazı öndegelen askeri alaylar, Sosyal Demokratların iki kanadı arasında 'barış' çağrısında bulunarak tarafsız bir tutum takınmışlardı. Berlin Konseyleri Merkez Komitesi, ayaklanmayı kınamıştı. Fakat, bu, sol güçlerin çökertilmesinin işçi sınıfının bir bütün olarak sahip olduğu gücün çökmesi anlamına gelmiyordu; güçten düşen, sadece sınıfın en devrimci kesimleriydi. İşçilerin toplumsal bir güç olmaktan tamamen çıkması, sadece Spartakistlerin ve Bağımsız Sosyal Demokratların değil, fakat ayrıca devrimcilere karşı mücadele etmiş Sosyal Demokrat güçlerin bir bölümünün de ezilmesi anlamına gelirdi. Devrimcilerin silahsızlandırılmasının devamını, hatta 'kızılların' kurşuna dizilmesini isteyen onbinlerce işçi ve asker vardı; ancak, söz konusu işçi ve askerler, karşı devrimin diğer taleplerini kabul etmekten çok uzaklardı – Kasım-öncesi rejiminin temellerinin restorasyonu, sendikaların gücünün çökertilmesi, eski-tarz askeri disipline geri dönüş, ücret artışlarının yaşam standartlarındaki gerilemeden daha az olması.

Böylece, Sosyal Demokratların, Berlin'de kanla bastırılan ayaklanmadan sadece bir hafta sonra yapılan Ulusal Meclis seçimlerinde işçi sınıfı oylarının çoğunluğunu kazanmaları mümkün oldu. Sosyal Demokratlar, toplam 30 milyon seçmenin 11,5 milyonunun oyunu alırken, Bağımsız Sosyal Demokratların oyu yalnızca 2,3 milyon idi. Devrimci sosyalizme az çok sempati duyan seçmemlerin oranı on üçte bir idi. İşçilerin çoğu sosyalizmi istiyordu, ama bunlar hâlâ devrimci olmayan araçlarla sosyalizme ulaşabileceklerine inanıyorlardı.

Ne var ki, Berlin'deki ayaklanmanın bastırılmasından ve Meclis seçimlerinin yapılmasından sonra, Sosyal Demokrat li-

derler, sosyalizme doğru ilerlemek yerine sosyalizmden uzaklaştıklarını açıkça göstermeye başladılar. Burjuva partileriyle bir koalisyon hükümeti kurdular; ardından, 19 Ocak'ta, Noske asker konseylerinin gücünü yok eden ve subaylara eski yetkilerini geri kazandıran bir kararname yayımladı.

Günümüz yazarlarından biri şu yorumda bulunuyordu: "Sağ Sosyalistlerin zayıf politikaları ve koalisyon hükümetinin daha sonra izlediği politikalar, emekçi kitlelerin yaşam koşullarının kötüleşmesine ve kitleler arasında küskünlüğün artmasına neden oldu."

Milyonlarca askerin terhisi ve savaş endüstrisinin sona ermesiyle sayısı hızla artmış olan işsizlerin yanısıra çalışan proleter kesim, sürekli fiyat artışlarından olumsuz etkilendi. İşçilerin ücret artışları ile yaşam standartlarındaki gerilemeyi telafi etme çabaları sonuçsuz kaldı.[3]

Bağımsız Sosyal Demokratlar, hâlâ hükümet ortağı durumunda oldukları Kasım ve Aralık aylarında, yaşam standartlarını iyileştirmeyi amaçlayan grev eylemlerini kınamışlardı – tıpkı kimi sözde Marksistlerin günümüzde 'ekonomik mücadele'yi kınaması gibi; örneğin, Sol Bağımsız Sosyal Demokrat Emil Barth, 'ücret artışı için verilen yoğun mücadelelerin devrimi soysuzlaştırdığından' yakınıyordu. Buna karşılık, Rosa Luxemburg, politik mücadelenin düzeyinin ancak ekonomik mücadele sayesinde yükselebileceği görüşünde ısrarcıydı. Gelişmeler şimdi onu haklı çıkarıyordu. Ekonomik mücadele, Almanya'nın tüm bölgelerinde, işçileri Kasım devriminin yaratmış olduğu kurumları –en başta da konseyleri- çalışanların çoğunluğunun oylarını almış hükümete karşı kullanmaya yöneltti.

Sosyal Demokrat liderler, buna, yüzlerini konseylerle işçilerin bel kemiğini oluşturdukları yerel kolluk kuvvetlerinin gücünü yok etmek için asker dostlarına çevirerek tepki gösterdiler. *Freikorps* birlikleri, tıpkı Berlin'de solu 'temizlemiş' oldukları gibi, bu kez de Almanya'yı 'temizlemek' üzere harekete geçirildi. Bunlar, ilkin Berlin'den Bremen'e, Bremen'den Ruhr Bölgesi'ne, oradan Almanya'nın iç bölgelerine, buradan tekrar Ber-

3. Heinrich Ströbel, *The German Revolution and After* (Londra 1923), s.134.

lin'e, Berlin'den yeniden Ruhr Bölgesi'ne, ardından bir kez daha ülkenin iç bölgelerine, buradan Münih'e, Münih'ten de Chemnitz ve Hamburg'a sevk edildiler. *Freikoprs* birlikleri, yalnızca devrimci azınlığa karşı değil, fakat giderek artan oranda işçi sınıfı örgütlerine karşı kullanılmaya başlamışlardı. Binlerce işçi bunlar tarafından öldürüldü, sonuçta, Almanya'nın pek çok bölgesinde, işçiler askeri bir işgali andıracak kadar ağır baskı koşulları altına girmiş hissettiler.

Bremen

Devrimci sol, Bremen'de, diğer kentlerle karşılaştırılamayacak kadar önemli bir nüfuz kurmayı başarmıştı. Almanya'nın kuzeybatı kıyılarındaki kent, 1914'den önce bile SPD içindeki muhalefetin merkezi durumundaydı; yerel parti örgütünün gazetesi, sık sık sayfalarında Luxemburg, Mehring ve Radek'in makalelerine yer veriyordu. SPD içinde 1917'de yaşanan bölünme, tüm Alman kentleri arasında en çok Bremen'deki muhalefetin işine yaradı; bölünmeden sonra 'eski parti' örgütünün elinde sadece 'birkaç yüz' üye kalmıştı.[4] O arada, Johann Knief'in liderliğindeki devrimci sol, şehirde *Arbeiterpolitik* adlı haftalık bir gazete çıkarmayı başarmıştı. Bunlar, imparatorluk rejiminin baskısından sakınabilmek için, işyerlerinde kök salmış yasadışı bir örgüt kurmuşlardı.

Sosyal Demokratlar, devrimden sonraki ilk hafta içinde kentin konrolünü ele geçirdiler: O günlerin genel atmosferinde, insanların çoğu, işçi ve asker konseylerinin o güne kadar Bremen'i imparatorluk içinde bir kent devleti olarak idare etmiş Senato ile uygunluk içinde olduğunu düşündü. Fakat insanların tavrı, 16 Kasım'da Knief'in beraberinde devrimci deniz erlerinden bir birlikle kente gelmesiyle beraber değişecekti; bunlar, kentte 'silahlı işçilerin iktidarının çekirdeği'ni oluşturmaya kararlıydılar.[5]

24 Kasım'a gelindiğinde, devrimciler belediye binası önün-

4. Paul Frölich ve diğerleri, *Illustrierte Geschichte der Deutschen Revolution* (Berlin 1929, yeni basım Frankfurt 1970), s.334.

5. *Ibid*, s.335.

deki meydanda kitlesel gösterilere önderlik ediyorlardı, işçi ve asker konseyi Ulusal Meclis'in toplanmasına karşı çıkarak proleterya diktatörlüğünden yana tavır alıyordu. Komünistler, Sosyal Demokratlar garnizonda belli bir güce sahip olmakla beraber, 'sanayi işçilerinin çoğunluğunun desteğini kazanmış durumdaydılar'.[6] İşçi konseyi için 6 Ocak'ta yapılan yeni seçimlerde, SPD oyların yarısından daha azını alabildi, Bağımsızlar 64, komünistler ise 62 oy aldılar.

10 Ocak'ta, yeni konsey Bremen belediye binasında toplandığında, Berlin'de silahlı çatışmalar hâlâ devam etmekteydi. Bremen caddeleri, komünistlerin liderliğindeki büyük silahlı işçi kitlelerinin gösterilerine tanık oluyordu. Konseyin Bağımsız Sosyal Demokrat üyeleri de kentin bu havasından etkilenmişti. Komünistlerle birlikte, Bremen'in 'bağımsız bir sosyalist cumhuriyet' olarak ilan edilmesi lehinde oy kullandılar. Bir 'halk komiserleri konseyi' seçildi (beş Bağımsız Sosyal Demokrat ve dört komünist) ve bir dizi devrimci önlem alındı: 'proleter halk ordusu' tarafından uygulanacak bir sıkıyönetim; burjuvazinin ve subayların ellerindeki silahları 24 saat içinde teslim etmeleri; burjuva basın üzerinde sansür.

Bu noktada, Bremen'deki devrimci hareket hiç umulmadık ama kaçınılmaz bir yara aldı: hareketin o zamana kadarki en yetenekli lideri Johann Knief çok ağır bir hastalıktan yatağa düştü. Knief'ın son politik eylemi, Berlin'e askeri destek vermeye ya da yerel bir ayaklanmaya yönelik her türlü girişimden sakınılması uyarısında bulunmak oldu. Fakat, verdiği bu öğüt kulakardı edildi.

Knief'in ne kadar haklı olduğu, bundan sadece üç gün sonra, Bağımsız Sosyal Demokratların mücadeleye sırt çevirmeleriyle kanıtlanmış olacaktı. İşçi ve asker konseyleri, az bir oy farkıyla kentte Ulusal Meclis için seçimlere gidilmesi kararını aldı. Komünistler, 'cumhuriyeti' muhafaza etmek için işçiler arasında yeterince desteğe sahip olmadıklarını gördüler. 21 Ocak günü, konsey, Mart'ta yapılacak bir 'yurttaşlar seçimi' ile kent için yeni bir yönetimin seçilmesine karar verdi. 'Bağımsız sosyalist

6. *Ibid.*

cumhuriyet', onu kuranlar tarafından unutulmuştu – fakat askeri bir müdahaleye gerekçe oluncaya kadar varlığını sürdürdü.

Şimdilik, işçi konseyi Bremen'de iktidarda kalmaya devam ediyordu ve işçiler hâlâ silahlanmış durumdaydılar. Bu, kendi içinde, Berlin'deki hükümet için yeterince aşağılayıcı bir durumdu. Ulusal Meclis seçimleri yapılır yapılmaz, Bremen'e karşı kampanya başlatıldı.

Basın, bağıra çağıra, Bremen'deki radikal rejimin Amerikan gıda yardımının diğer Alman kentlerine dağıtımını engellediğini ileri sürüyordu. 'Kamuoyu' basın aracılığıyla yürütülen bu kampanya ile istenildiği biçimde hazırlandıktan sonra, askeri harekat başladı. 28 Ocak'ta, geleceğin önde gelen Nazilerinden biri olacak Erhardt komutasındaki *Freikorps* birlikleri Wilhelmshaven'daki donanma üssüne karşı saldırıya geçtiler. Deniz erleri konseyini ezmek için, makineli tüfekler, ağır toplar, el bombaları kullanıldı. Erlerden sekizi bombardıman sırasında yaşamını yitirdi. 30 Ocak günü, *Freikorps* askerlerine Bremen üzerine yürüme emri verildi.

Durum, bir bakıma, o ayın ilk günlerinde Berlin'de yaşanmış durumu andırıyordu. Radikal sol, iktidarı ele geçirmeye yönelik bir girişim içine sürüklenmişti. Bunlar, ülkenin diğer bölgelerindeki işçilere, 'fanatikler' ve 'darbeciler' olarak gösterilebilir, Berlin hükümetinin 'sosyalizme doğru düzen içinde ve adım adım' gidişini engellemeyi amaçlamakla suçlanabilirlerdi.

Ancak, Berlin ile Bremen arasında önemli bir fark vardı. Berlin'de, meşruluğunu Kasım devriminden alan yönetici organ İşçi Konseyleri Merkez Komitesi hükümete destek vermişti. Bremen'de ise, hükümetinin saldırısına hedef olan işçi konseyi yönetiminin kendisiydi.

Sonuç, gerek kent içinde ve gerekse kent dışında işçi sınıfının çeşitli kesimlerinin Bremen'deki radikal sola destek vermesi oldu. "Tüm Wasserkante [kuzeybatı kıyıları] işçi sınıfı Bremen'e karşı girişilen hareketi bir tehdit olarak gördü."[7] Bölgenin diğer büyük kenti Hamburg'daki Sosyal Demokrat gazete *Hamburger*

7. *Ibid*, s.342.

Echo, 'Devrimi militarizme başvurarak boğmak zorunda mıyız?' diye soruyordu.

Bölge, daha üç ay kadar önce imparatorluk rejimine son vermiş olan konsey hareketinin beşiği idi. Şimdi, bölgedeki tüm konseyler Bremen'in savunması için birleşik bir cephe oluşturacak görünüyorlardı.

Hamburg'da üslenmiş 11. Ordu konseyi destek vaadinde bulundu. Hamburg'daki işçi konseyi, 206'ya karşı 232 oyla, Bremen'e karşı girişilecek askeri bir harekatı engellemesi için 11. Ordu'nun devreye sokulması, 'Hamburg işçilerinin 48 saat içinde silahlandırılması', tüm erzak maddelerinin kontrolü için gıda ve erzak depolarının işgal edilmesi, 'tüm askeri olanakların kullanılması suretiyle' Bremen'e destek verilmesi için karar aldı.

Bremen'de, halk komiserleri ile işçi ve asker konseyleri hükümete bir uzlaşma önerisi sundular. Buna göre, Bremenli işçiler ellerindeki silahları *Freikorps* birliklerine değil, Hamburg ve Bremen'de konuşlandırılmış asker birliklerine teslim edecekler, halk komiserleri organı sandalyelerin yarısı Sosyal Demokratlara verilecek şekilde yeniden yapılandırılacaktı.

Bremenli Sosyal Demokratlar, bu uzlaşma önerisini heyecanla karşıladılar. Ancak, Noske bu öneriye burun kıvırdı. *Freikorps* birliklerinin liderleri Lüttwitz ve Erhardt, kendisine, 'söz konusu olan şey ordunun saygınlığıdır' demişlerdi.[8] Bremen ile bir uzlaşmaya varılması, asker konseylerinin ordunun hareketlerini belirleme yetkisinin kabulu anlamına gelirdi.

3 Şubat günü *Freikorps* birlikleri Bremen'e girdiler. İki taraf arasında şiddetli çatışmalar yaşandı:

İşçiler, bu devrim boyunca sık sık olduğu gibi, müzakereler dolayısıyla gevşeklik içine girip güvenliği ikinci plana bırakmamışlardı. 30 Ocak günü Berlin'den gelen uyarı telgrafıyla birlikte fabrikalarda sirenler çalmaya başlamış ve hemen işçi sınıfının silahlandırılmasına girişilmişti.[9]

Freikorps birlikleri, işçileri arka sokaklara sürüklemek zorunda kaldı. Köprüleri tutan silahlı işçiler, zırhlı araçlarla girişilen

8. *Ibid*, s.344.
9. *Ibid.*

saldırılara direndiler. Bu işçiler, ancak bombaların devreye sokulmasıyla bu köprülerden uzaklaştırılabildiler. Çatışmalar sırasında 28 işçi yaşamını yitirirken, *Freikorps* askerlerinden ölenlerin sayısı 46 idi.[10]

İşçiler Hamburg'dan gelecek olan yardıma güveniyorlardı – oysa bu yardım hiçbir zaman gelmeyecekti. Hamburg'daki Sosyal Demokratlar, hükümetin Bremen'e yönelik tehditlerini sözlü olarak kınamışlardı. Fakat bu hükümet karşıtı tavırlarını eyleme geçirmeye niyetli değillerdi. Geride durdular ve Bremen'in şiddet yoluyla ezilmesine göz yumdular.

Bremen'in 'temizlenmesi' yaklaşık yüz insanın yaşamına mal oldu; gelişigüzel tutuklamaların yerini gelişigüzel kurşuna dizmeler alırken, silah arama gerekçesiyle girilen işçi evleri talana uğradı. Kente askeri hücumu durdurmak için hükümetle 'müzakerelere girişmiş' aynı Sosyal Demokratlar, şimdi, kentte geçici bir hükümetin kurulması için *Freikorps* birlikleriyle işbirliği içindeydiler.

Her şeye karşın, işçilerin devrimci ruhu tamamen kırılmamıştı. Şubat'ta tutuklanmış mahkûmların salıverilmesi talebiyle Nisan ayında girişilen genel grev kenti felce uğrattı. Hükümet grevi bastırmak için yeniden askeri güce başvurmak zorunda kaldı: Sokaklarda işçilerin üzerine ateş açıldı, kitlesel tutuklamalara girişildi, askeri mahkemelerde yargılanan işçilere 'yağmalama' suçlamasıyla 15 yıla varan hapis cezaları verildi.

Ruhr Bölgesi

Zamanlama, savaşta olduğu gibi, devrimde de belirleyici bir rol oynayabilir. Birkaç gün, hatta birkaç saat, zafer ile yenilgi arasındaki farkı belirleyebilir. Eğer Sosyal Demokratlar ve Genelkurmay yürüttükleri politikalara karşı ülkenin tüm bölgelerinde eşzamanlı olarak patlak veren bir ayaklanma ile yüz yüze kalmış olsalardı, iktidarda kalmaları mümkün olmazdı. Fakat sahip oldukları merkezi örgüt, bunlara inisiyatifi elde tutma fırsatı kazandırdı. Bu, ayaklanmayı engelleyemedi, ama farklı kentlerde

10. *Ibid*, s.345.

ve bölgelerdeki işçilerin değişik zamanlarda ayaklanmalarını ve birer birer yenilgiye uğratılmalarını olanaklı kıldı.

Bu, Şubat'ta özellikle önemliydi. Çünkü tam *Freikorps* birliklerinin Berlin'den Bremen üzerine yürüyüşe geçtikleri sırada Ruhr bölgesi ayağa kalkmaya başlamıştı. Ebert ve Noske iki cephede birden savaşma tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlardı – bu, onların sonu olabilirdi.

Bunlar, Bremen'deki hareket ezilinceye kadar Ruhr bölgesinde çatışmaya girmekten sakınabilmek için, sözlü vaadlerde bulunarak zaman kazanma konusunda tüm becerilerini göstermek zorunda kaldılar.

Ruhr bölgesi, Alman kapitalizminin endüstriyel merkezi durumundaydı. Bölgedeki madenler ve çelik fabrikaları, Krupps, Thyssen ve Stinnes gibi dev şirketlerin üzerine kurulduğu temeli oluşturuyorlardı; cumhuriyetin ekonomik yaşamını egemenliği altına almak isteyen söz konusu şirketler savaşın arkasındaki itici gücü oluşturuyorlardı ve daha sonraları Hitler'in iktidarına giden yolu açanlar bunlar olacaklardı.

9 Kasım'da imparatorluk rejimi çöktüğünde, bölgedeki işçiler hâlihazırda öfke doluydular. Altı yıl kadar önce madencilerin giriştikleri bir grev polis ve askeri güçler tarafından zor yoluyla ezilmiş, işçiler daha öncekinden daha kötü koşullarda, daha düşük ücretlerle çalışır hale düşmüşlerdi. Savaş sırasında işçiler askeri düzenlemelere tabi olmuşlar, daha da uzun çalışma saatlerine zorlanmışlardı. Güçlü bir sendikal örgütlenmeleri yoktu; sendikal hareket dörde bölünmüş durumdaydı: Sosyal Demokrat 'özgür' sendika, Essen bölgesinde az çok güçlü durumda olan bir Hıristiyan sendika, 'politik olmayan' liberal bir sendika ve Polonyalı göçmen işçilerin kurdukları özel bir sendika. Savaş, esirlerin çalıştırılması ve işçilerin daha önce sahip oldukları haklardan yoksunlaştırılmaları nedeniyle, sendikal örgütlenmeyi daha da zayıflatmıştı. Bununla birlikte, 1916, 1917 ve 1918 yıllarında giderek ivme kazanan grevler yaşandı.

Kasım devrimi Ruhr bölgesinde barışçıl bir şekilde yaşandı: Devrime karşı herhangi bir muhalif direniş olmamıştı. Sosyal Demokratlar, yeni seçilmiş işçi konseylerinde kontrolü ellerine geçirmiş görünüyorlardı. Fakat işçiler, çok geçmeden, yeni elde

ettikleri özgürlüğü yitirmiş oldukları ekonomik hakları geri kazanmak için kullanmaya başladılar.

Daha Ekim ayında, işverenler ilk defa sendikal hakları resmen tanımaya zorlandılar. Madencileri yatıştırabilmek için, sekiz saatlik işgünü talebini kabul etmek zorunda kaldılar. Ancak, madenciler daha şimdiden bununla yetinmeyip daha fazlasını talep ediyorlardı: Yetersiz beslenmenin sekiz saatlik işgününü olanaksız hale getirdiğine işaret ederek, işgününün altı saate indirilmesini istiyorlardı. Grevlerin sayısı hızla arttı. Açlığın yanına bir de işverenlerin Aralık'ta kömür fiyatlarını yüzde 50 artırmaları eklenince, işçilerin öfkesi daha da büyüdü.

Sendikalar, yasadışı grevlere gidilmemesi yolunda uyarılarda bulundular; işçiler, yavaş yavaş, sendika liderlerine, ilkin Hıristiyan sendikaya, ardından da Sosyal Demokrat 'Eski Birlik' sendikasına sırt çevirip muhalif bir tavır takınmaya başladılar.[11] Kaçınılmaz olarak, işçi konseylerini kontrol eden Sosyal Demokrat sendika yöneticilerine karşı da antipati duyar oldular.

İşçi konseyleri, pek çok kentte, 'güvenlik kuvvetleri' ya da 'halk ordusu' adı altında güçten düşürülmüş silahlı güçlere sahiplerdi ve Kasım günlerinden sonra devrimci unsurları bu silahlı güçlerden arındırmışlardı. Söz konusu güçler, şimdi grevci işçilere karşı kullanılıyordu: 17 Aralık'ta, Gladbach'ta, güvenlik kuvvetleri göstericilerin üzerine ateş açarak üç işçiyi öldürdüler, aynı şey 13 Ocak'ta yinelendi ve iki gösterici açılan ateş sonucu yaşamını yitirdi.

Bu tür olaylar, giderek daha çok sayıda işçinin konsey seçimlerinin yinelenmesini istemesine yol açtı – Sosyal Demokratlar devrimin ilk günlerinde kendi yerel parti memurlarını 'işçi konseyi' adı altında yeniden isimlendirdikleri için, pek çok yerde konseyler bu şekilde oluşmuştu ve bundan sonra seçim yapılmamıştı. Gladbach'ta, Sosyal Demokratlar göstericilere ateş açılması sonucu doğan öfkeyi yatıştırmak için işçi ve asker konseylerine üç komünistin alınmasını kabul etmek zorunda kaldılar. Oberhausen'da, Çoğunluk Sosyal Demokratlarla burjuva partilerin temsilcileri tarafından 'atanmış' olan 'konsey', yerel güven-

11. *Ibid*, s.314.

lik kuvvetleri içindeki radikal unsurlardan gelen baskı sonucu, komünistlerden ve Bağımsız Sosyal Demokratlardan oluşan yeni bir konseyin kurulmasına rıza göstermek zorunda kaldı. Benzer gelişmeler, Hamborn, Duisburg, Ickern ve Hervest-Dorstein'daki konseylerde de değişikliklere yol açtı. Buer'de, yeni konsey seçimlerinin ardından, eski işçi konseyinin üyesi olan bir devlet bürokratı, durumdan hoşnutsuz askerleri belediye binasını kuşatma altına alıp yeni seçilen konseyin toplantısını basmaya ikna etti; askerlerin açtığı ateş sonucu yeni konseyin beş üyesi yaşamını yitirdi.

Madencilerin derinleşen öfkesi, ifadesini politik bir talepte buldu: maden sanayiinin 'kamulaştırılması'. Madenlerin kamulaştırılması, uzun zamandan beri Sosyal Demokratların parti programında yer alıyordu ve imparatorluğun çökmesinden sonra kitleler arasında yaygın bir popülerlik kazanmıştı. Bunun sadece uygun zaman sorunu olduğu sanılıyordu. Fakat, madenciler Berlin hükümetinin harekete geçmesini beklemediler. Berlin'de radikal solun ezildiği ve Bremen'de 'sosyalist cumhuriyet'in ilan edildiği 10 Ocak günü, Essen'deki işçi ve asker konseyleri, maden işverenleri sendikası ile şirket merkezlerini işgal etmek için dokuz üyeli bir Kontrol Komisyonu seçti. Bunların amacı, Berlin kamulaştırma bakanı ile işbirliği içinde 'madenlerin kamulaştırılması için hazırlık yapmak' idi.

Karar, Bağımsızlar ile komünistlerin yanısıra, yerel Sosyal Demokratlar tarafından da onaylandı; her üç parti de dokuz kişilik komisyonda eşit sayıda üye ile temsil ediliyorlardı. Hareketin liderlerinden birinin daha sonraları söylediği gibi, 'Berlin, Bremen ve diğer kentlerde Sosyal Demokrat 'halk komiserleri'nin askerleriyle devrimci işçiler arasında kanlı sokak çarpışmaları yaşanırken, Essen'de Sosyal Demokratların, Bağımsızların ve Spartakist Birlik'in liderleri maden komisyonunda barış içinde birlikte çalışıyorlardı'.[12]

Üç partinin ortak bir bildirisinde, konseyin 'madenlerin kamulaştırılması işini kendi eline almaya' karar verdiği ve bu şe-

12. Heinrich Teuber, *Für die Sozialisierung des Ruhrberghaus* (Frankfurt 1973), s.55.

kilde 'devrimin politik bir devrimden sosyal bir devrime doğru yöneldiği' ilan ediliyordu.

Ne var ki, madencilik bürolarının işlerinin denetlenmesi girişimleri her kesimden gelen engellemelerle sabote edildi. Şirketler ve devlet bürokrasisi dokuz kişilik komisyonun işlerini olabildiğince zora sokmak için ellerinden geleni yaparlarken, işçi sendikaları komisyonla işbirliği yapmamak için bir sürü bahane uyduruyorlardı.

Hükümet, başlangıçta, kamulaştırma hareketi ile aynı doğrultuda hareket edecekmiş gibi bir izlenim verdi. Bir kamulaştırma programı hazırlamak için uzmanlardan oluşan bir hükümet komisyonu oluşturdu; umulabileceği gibi, söz konusu komisyonun böyle bir program hazırlaması haftalar aldı. Bu, Berlin ve Bremen'de devrimci güçlerin ezildiği o kritik haftalarda Ruhr bölgesinde yaşanan hareketlenmenin patlamaya dönüşmesini engellemeye yetti.

Fakat Şubat ayı başlarına gelindiğinde, hükümetin maden bölgelerindeki kendi yandaşları bile kamulaştırma sürecinin ağır işlediğini düşünmeye başlamışlardı. İşçi ve asker konseylerinin topladığı yeni bir konferans, komünist Karski'yi, 'ekonomik işler ve zabıtların tutulması konusunda danışman' sıfatıyla dokuz kişilik komisyona atadı ve hükümete bir hafta süre tanıyan bir ültimatom yayınladı: Dokuz kişilik komisyonun kamulaştırmanın yürütülmesi konusunda her türlü yetki ile donatılmaması halinde genel greve gidilecekti.

Ertesi gün, Ruhr bölgesinin kuzeyindeki Munster'deki 7. Ordu Birlikleri asker konseyinin aldığı karar madencilere destek veren bir nitelikteydi; konsey, hükümetin, bölgedeki konseylerin gücünü sınırlandırarak askeri nitelikteki tüm konsey kararları üzerinde hükümete veto yetkisi tanıyan 19 Ocak tarihli yönergesini tanımama kararı aldı. Görünüşe bakılırsa, hükümetin kamulaştırma alanında atılacak adımları reddetmesi, Ruhr bölgesindeki tüm işçi ve asker konseylerinden gelecek güçlü bir muhalefetle karşılaşacaktı.

Fakat kamulaştırma için kendi hazırlıklarını yapıyormuş gibi davranan hükümet, Genelkurmay ile başka hazırlıklar içindeydi. *Freikorps* birlikleri Bremen'den Ruhr bölgesine doğru kaymaya

başladı ve General Walter bu birlikleri Münster'deki yerel güvenlik kuvvetlerini silahsızlandırmak, asker konseyinin üyelerini tutuklamak için kullandı. Sonra *Freikorps* birlikleri, Münster'den Ruhr bölgesine geçti ve bir maden kasabası olan Hervest-Dorstein'a girdi. Birliklerin kasabaya girişi, yüz kadar silahlı maden işçisinin direnişiyle karşılaştı. Fakat *Freikorps* topçu bataryalarının bombardımanı kısa sürede bu direnişi ezdi; madenci kasabaların hepsi bu birliklerin işgaline uğradı, her zamanki gibi kitlesel tutuklamalara girişildi. Bu olaylar sırasında 40 madenci öldü; saklandığı kilisede yakalanan ve dövüle dövüle öldürülen işçi konseyinin lideri Fest de bunlar arasındaydı.

Bu vahşi eylemler, Sosyal Demokratların hâlâ güçlü olduğu yerleşim bölgelerinde bile büyük bir öfke yarattı. Temsil yetkisinden yoksun, alel acele toplanmış bir işçi konseyi konferansı, hemen genel greve gidilmesi çağrısında bulundu. Grev başladığı zaman, daha geniş katılımlı bir konferans genel grev kararını onayladı – yerel Sosyal Demokrat liderler, daha önce desteklediklerini açıkladıkları hareketi kınayarak konferans salonunu terk ettiler. Sosyal Demokrat kitlenin büyük bölümü genel greve katıldı; diğerleri hâlâ daha liderlerinin etkisi altındaydılar ve yerel Sosyal Demokrat gazetenin 'haydutlar' olarak suçladığı grevcilere karşı 'düzenin sağlanması' için çaba gösteren parti liderlerine yardımcı oldular. Sosyal Demokrat güvenlik güçleri pek çok yerde işçilere saldırdı: Elberfeld'te demiryolu devriyeleri işçilerin üzerine ateş açtı; Dortmund'ta güvenlik kuvvetleri genel grev çağrısında bulunan işçileri tutukladı; Essen'de bir gurup asker iki işçiyi öldürdü; Barbeck'te yerel 'halk ordusu' iki maden işçisini öldürdü ve Elberfeld'teki bir çatışmada 12 işçi yaşamını yitirdi.

Ne var ki, hükümetin istediği doğrultuda gitmeyen gelişmeler de yaşandı. Bottrop'da, silahlı işçiler belediye binasını ellerine geçirdiler ve 72 işçinin yaşamını yitirdiği bir silahlı çatışmadan sonra güvenlik kuvvetleri üyelerini tutukladılar.

Kimi kitaplarda 'İlk Ruhr Kızıl Ordusu' olarak anılan silahlı güç, *Freikorps* birliklerinin Batı Ruhr'daki kömür ve maden kasabalarına girmesini engellemek amacıyla bölgenin çeşitli işçi konseylerine bağlı olarak hareket eden silahlı işçiler tarafından

birkaç gün gibi kısa bir süre içinde oluştu. Son zamanlarda yayımlanan bir kitapta ayrıntılarıyla anlatıldığı gibi:

Sol, 19 Şubat günü gücünün doruğuna erişmiş bulunuyordu. Duisburg dışında, batı bölgesinin tümünü kendi kontrolüne almıştı. Radikal işçi ve asker konseyleri Düsseldorf, Remscheid, Mülheim ve Hamborn'un yanısıra, Obershausen ve Wupper kentleri ile Dinslaken ve Sterkrade'yi de kendi kontrollerine geçirmişlerdi. Bunların askeri gücü, *Freikorps* birliklerinin ilerleyişini Gladbach ve Bottrop arasındaki Boye nehrinde durdurmaya yetecek güçteydi.[13]

Greve katılım kitlesel boyutlardaydı. 20 Şubat'ta 183.000 işçi grevdeydi. Ne var ki, askeri baskı ve Sosyal Demokratların ihaneti etkisini göstermeye başladı; sonraki gün grevcilerin sayısı 154.000'e geriledi. Aynı gün, Bremen'den aldığı takfiye birliklerle gücünü artıran *Freikorps* Hamborn'u ele geçirdi.

Gelişmelerin bu aşamasında, Bağımsız Sosyal Demokrat liderler genel grevin başarısızlığa uğradığına karar verdi. Fakat düzenli bir geri çekilme hareketini örgütlemek yerine, Berlin'de düşülen yanlışı yineleyerek düşmanlarıyla müzakerelere girmeye çalıştılar. İşçilerin silahlı gücünün odağı Bottrop'taydı. Fakat işçilerin başarıları bazı Bağımsız liderlerin hazmedemeyecekleri kadar büyüktü.

Bunlar belki radikal bir retoriğe sahiplerdi, ama ansızın kanlı çatışmalarla yüz yüze kaldıklarında cesaretlerini hemen yitirdiler. Genel grevin kanlı çatışmalara yol açması, Essen'deki USP lideri pasifist Baade için çok fazla geldi; Bottrop'taki çatışmaları çarpıtarak aktaran gazete haberleri Mülhelm'deki USP lideri Wills'in cesaretini de kırmış olmalıydı. Bu ikisi, Münster'deki ordu komutanları ile müzakerelere girişttiler.[14]

Bremen'den hâlâ yeni takfiye güçler beklemekte olan Watter, bir uzlaşmaya memnuniyetle hazırdı, ama, bundan sadece iki gün sonra varılan anlaşmayı bir kenara atarak askerlerini yeniden harekete geçirdi; bir kasabadan diğerine giren *Freikorps* bir-

13. Jurgen Tampke, *Ruhr and Revolution* (Canberra 1978), s.135.
14. *Ibid*, s.136.

likleri 23 Şubat'ta Bottrop'a girdi, her zamanki kitlesel tutuklamalar ve kurşuna dizmeler burada da yaşandı.

Ruhr bölgesindeki ilk somut kıpırdanmalar zor gücüyle ezilmişti: ama, işçilerin geniş bir kesimin radikalleşmesi pahasına! Hem hükümet hem de Genelkurmay, daha sonraları yaşanacak iki olayda bunu hangi bedeli ödeyerek başarmış olduklarını somut olarak göreceklerdi. Mücadele başlamazdan önce, Orta Ruhr ve Doğu Ruhr bölgelerindeki maden kasabaları hâlâ Sosyal Demokratların kalesi durumundaydı; kanlı çatışmalara yol açan mücadeleden sonra durum artık değişmişti.

Orta Almanya

Ruhr bölgesindeki genel grevin yenilgiye uğradığı günlerde, Orta Almanya da ayaktaydı. Bölge, önde gelen maden alanlarından biriydi ve Berlin'i ülkenin güney ve güneybatı kentlerinden (Münih, Frankfurt, Stuttgart ve Ruhr) ayırdığı için coğrafi olarak stratejik bir öneme sahipti.

İmparatorluk döneminde bölgenin karmaşık bir idari yapısı vardı - bu durum Weimar Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında da sürmüştür. İmparatorluk, irili ufaklı prensliklerin, krallık ve 'serbest eyaletlerin' karmaşık bir bütünü niteliğindeydi. Orta Almanya'da Saksonya Krallığı vardı; bu krallık, Leipzig, Dresden ve Chemnitz' kentlerini, Weimar, Gotha ve Erfurt'tan oluşan ve Thuringia olarak anılan bir serbest eyaletler topluluğunu ve –sık sık yanlış biçimde 'Orta Almanya' olarak anılan- Halle ve Madgeburg'tan oluşan Prusya'nın Saksonya eyaletini içeriyordu.

1919 yılı başlarında, parçalı bir görünüme sahip bu coğrafya, geniş bir politik çeşitlilikle eşleşmişti. Halle, Leipzig, Magdeburg ile Thuringia'nın kasabaları ve sanayileşmiş köylerinde Bağımsız Sosyal Demokratlar devrimden önce bile en güçlü parti durumundaydılar. Buna karşılık, Dresden ve Chemnitz'de, Çoğunluk Sosyal Demokratlar başlangıçta işçi sınıfı içinde güçlü bir desteğe sahiplerdi.

Bağımsızların güçlü oldukları yerlerde, yerel iktidar aygıtı, güvenlik kuvvetleri ve polis teşkilatı da dahil olmak üzere, Ulusal Meclis seçimlerinden sonra bile işçi konseylerinin elinde kal-

dı. Berlin'deki hükümet bu duruma bir son vermeye girişti ama, Orta Almanya'daki konseyleri ezmeyi Berlin ya da Bremen veya Ruhr bölgesindeki konseyleri ezme işi ile eşzamanlı olarak değil. İlk sorun Thruringia idi, çünkü, Ulusal Meclis Berlin işçilerinin basıncından kurtulmak için bu bölge içindeki Weimar'a kaçmıştı.

Noske, 'Ulusal Meclisi korumak için' *Freikorps* birliklerinin bir bölümünü Weimar'a gönderdi. Bu işi kendisinin yapabileceğini söyleyen Thuringia asker konseyi, Noske'un bu girşimine karşı çıktı ve 'yabancı güçler'in devreye sokulmasını kınadı: Bunun üzerine General Märcher Şubat başında konseyi dağıttı ve Weimar'ın 10 kilometre dışında bir güvenlik çemberi oluşturdu. Ardından dikkatini bölgedeki diğer kentlere yöneltti; işe Gotha ile başlayan Märcher, kentin hükümet binasını işgal etti, *Freikorps* askerleri durumu protesto eden göstericilerin üzerine ateş açtılar.

Bu arada, Orta Almanya'nın diğer kentlerindeki işçiler oldukça farklı bir konuda eyleme geçmeye başlıyorlardı. Bağımsız Sosyal Demokrat liderlerin 'sosyalizme doğru ilk adım' olarak sundukları fabrika ve maden konseyleri konusunda, madenler başta gelmek üzere giderek gelişen bir ajitasyon faaliyeti vardı. Hükümet, müzakereler yoluyla yeni olayların gelişmesini geciktirmek ve zaman kazanmak için elinden geleni yapıyordu: Şubat'ın üçüncü haftasıydı ve hükümet, Ruhr bölgesindeki ajitasyon sürerken iki farklı cephede savaşmak zorunda kalmak istemiyordu.

23 Şubat'a gelindiğinde, artık bir çatışmaya girmek kaçınılmaz hale gelmişti – özellikle de General Märcher'ın Gotha'daki konsey hükümetini dağıtmasından sonra. Erfurt ve Merseberg işçi ve asker konseylerinden, madenlerden, elektrik işçilerinden, kimya ve demiryolu işçilerinden gelen temsilcilerin katıldıkları bir konferansta grev kararı alındı. Delegelerin yarısı Bağımsız Sosyal Demokrat, üçte bir kadarı da komünistti; geri kalanı ise SPD'idi. Grev çağrısı, aslında bölgedeki tüm işçi sınıfının liderliği için yapılmış bir çağrı gibiydi.

Grev, son derece etkili oldu. Bölgedeki sanayi üretimini sekteye uğratmakla kalmadı, ayrıca Berlin'e enerji sevkiyatını durdurmuş oldu, böylece başkent ile güney arasındaki demiryolu hattı

devre dışı kalıyordu. Weimer'daki Ulusal Meclis milletvekilleri ile Berlin'deki bakanlar arasındaki bağlantı da sekteye uğradı. 'Sokakların etkisinden uzak kalabilmek için Weimar'a kaçmış olan Ulusal Meclis bu kez de bir grevin kuşatması altına girdi.'[15]

Freikorps, bu krizle tek başına başa çıkamazdı. İşçileri yatıştırmak, ancak SPD'li bakanların 'sosyalist itimatnameleri' ile mümkün olabilirdi. Hükümet, grevcileri bölmeyi amaçlayan bir manevraya başvurdu. 'Solcu' bir retorikle kaleme alınmış bir bildiri yayımladı: "Endüstriyel demokrasi için bir yasa kitabı hazırlamak üzereyiz. Ülkeyi endüstriyel demokrasi ve fabrika konseyleri temelinde yeniden inşa edeceğiz." Bildirinin başlığında iri puntolarla şu yazıyordu: "Başta madenler olmak üzere kamulaştırma yolda!" Hükümetin yayımlayıp dağıttığı bu bildiri, bütün bunların 'Ulusal Meclisi kuşatan, ekonomik ve politik anarşi yaratarak ülkeyi yıkıma sürüklemek isteyen teröristler' tarafından tehlikeye düşürüldüğü uyarısında da bulunuyordu.[16]

Bildiri, hâlâ hükümetin sosyalist niyetlere sahip olduğuna inanan işçiler üzerinde beklenen etkiyi gösterirken, Noske *Freikorps*'a Gotha'dan Halle'ye doğru yürüyüşe geçmeleri emrini veriyordu. Almanya'nın en büyük fabrikası olan Leuna işletmelerinin yakınındaki bu kasaba, sol-Bağımsız Sosyal Demokratların hakim oldukları bir işçi konseyi tarafından yönetiliyordu ve komünistlerin nüfuzu altında bulunan bir Güvenlik Müfrezesi'ne sahipti. İşçi konseyi, yerel orta sınıfın lokavt ilan ederek işçileri açlığa mahkum etme girişimlerine kalkışınca ilkin burjuva basın üzerine sansür uygulamış, ardından bu gazetelerin yayımını yasaklamıştı.

Freikorps birliklerinin 1 Mart'ta kasabaya girmesiyle, işçi konseyi etkin bir direniş gösterebilmek için koşulların uygun olmadığını düşündü; birliklerin vahşi ve cüretkar tavrı çok geçmeden kanlı çatışmaların patlak vermesine neden oldu ve 27 işçi ile 7 *Freikorps* askeri bu çatışmalarda öldü. General Märcher, kendi askerleri kasabadan ayrılmadan önce, işçileri hizada tutmak için 'Gözcü Alayı' adını verdiği, kasabadaki orta sınıftan ve öğrencilerden kurulu yerel bir *Freikorps* kuvveti kurdu.

15. Paul Frölich ve diğerleri, *op.cit*, s.374.
16. *Ibid.*

Bütün bunlar yaşanırken, hükümet hâlâ grevcilere 'sol' bir görüntü sunmaya çalışıyordu. Yapılan müzakerelerde, fabrika konseylerini anayasal bir kurum haline getirecek yasal bir düzenlemeye gidilmesini kabul etti. Varılan bu anlaşma fabrika konseylerinin yetkilerine ciddi kısıtlamalar getiriyor ve bunları işverenlerin kontrol edebilecekleri zararsız organlar konumuna indirgiyor olmakla birlikte, Bağımsızların etkisindeki işçi delegeler hükümetten yeterince taviz koparıldığını düşündüler. 6 Mart'da genel greve son verilmesi çağrısında bulundular – tam da *Freikorps* birliklerinin orta Almanya işçileriyle dayanışma çağrısı üzerine ortaya çıkmış işçi hareketini ezmek üzere tekrar Berlin'e doğru harekete geçtikleri gün!

Yeniden Berlin

İşçi sınıfı azınlığının desteğini almış olan Berlin'deki Ocak ayaklanması bastırılmıştı. İşçilerin çoğu, *Freikorps* birlikleri kente girmeden önce, Sosyal Demokratların kontrolündeki askerler tarafından silahsızlandırılmıştı. Ne var ki, *Freikops* birlikleri ve 'sosyalizme doğru adım adım tedrici ilerleme' yanlısı askerlerin amaçları arasındaki farklılıklar gün ışığına çıkmaya başlamıştı. Çok geçmeden, 'Spartakist' hareketini çökerten bu iki silahlı gurup arasında ciddi bir gerginlik başladı. Sosyal Demokrat Cumhuriyetçi Asker Müfrezesi komutanı bununla ilgili olarak şunları söylüyordu:

Noske taburundaki askerler arasında, 'asi Berlin' ve onun sosyalist savunucuları aleyhine bir propaganda başlamıştı... Bu birlikler, Berlin'i işgal ettiklerinde Cumhuriyetçi Asker Müfrezesi üyelerinin kol bantlarını sökmek ve onları her fırsatta aşağılamaktan başka bir şey yapmadılar.[17]

Freikops birliğindeki askerlerin bu tür davranışları, kendi generallerinden Märcher'ı bile endişelendirmişti. Märcher, 25 Ocak' da Lüttwitz'e şunları yazıyordu:

Son olaylarda, Berlinliler, *Freikops* içindeki sorumsuz asker-

17. Aktarıldığı yer, M. Philips Price, *Germany in Transition* (Londra 1923), s.32.

ler yüzünden yaşamlarının on gününü terör içinde geçirdiler. Bunlar başkent için bir tehlike oluşturmaya başladılar. Yakında bazı birlikler arasında çatışmaların baş göstermesi bana hiç de uzak bir olasılık olarak görünmüyor.[18]

Öte yandan, bir tarihçi de *Freikops* birliğindeki askerlerin görevlerini aksattıkları iddiasında bulununuyordu:

Freikops birliğindeki askerlere bile, Alman işçi guruplarının geri püskürtülmesi sırasındaki mücadele, silah arama adına bu işçilerin evlerini talan etme ve sokaklarda gözleri nefret dolu işçilerle karşılaşma deneyimi çok ağır geldi. Birliğin komutanları askerlerdeki bu davranış değişikliği karşısında, ani bir kararla, onları başkentten geri çektiler.[19]

Aslında, *Freikops* birliğindeki askerlerin büyük çoğunluğunun Berlin'e geldikten on beş gün sonra başkentten geri çekilmesinin başka bir nedeni daha vardı - Almanya'nın diğer bölgelerindeki işçi eylemlerini bastırmak için bunlara duyulan ihtiyaç. Fakat Ocak mücadelesine katılmayan işçiler arasında, Noske'un askerlerine karşı belirgin bir düşmanlık başlamıştı. Bu durumu gören Bağımsız liderler, Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht'in katledilmesinden sonra bir protesto grevi çağrısında bulundular ve 'Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht ile aynı fikirde olsun ya da olmasın kentte yaşayan herkesi' greve katılmaya çağırdılar.[20] Sağ Bağımsız liderlerden birine göre, Luxemburg ve Liebknecht'in cenazeleri, 'Berlin'de o güne kadar yaşanmış en büyük ve en etkili kitlesel eylemler oldu'.[21]

Şubat'ta Ruhr bölgesi ve Orta Almanya'da gerçekleşen kitlesel grevler, Berlin'deki işçileri yeniden harekete geçirdi. Altı hafta süren askeri işgal onlardaki devrimci ruhu yok etmemişti; grevler, silahlı mücadeleyi yeniden canlandıracak eylemler oldu.

İşçiler, 27 Şubat'ta, Orta Almanya'yı da kapsayan bir grev çağrısında bulunarak Spandua'da harekete geçtiler ve maaş artışından fabrika konseyleri seçimine, devrimci mahkemelerin ku-

18. Aktarıldığı yer, *ibid*, s.33.
19. R. M. Watt, *The Kings Depart* (Londra 1973), s.331.
20. *Freiheit*, 17 Ocak 1919.
21. H. Ströbel, *op.cit.*, s.127.

rularak eski askeri liderlerin yargılanmasına kadar bir dizi talepte bulundular. Ertesi gün, bu konu Berlin konseylerinin genel kurulunda gündeme geldi. Bu kurula, her biri 1000 işçiyi temsil eden bin beşyüz delege katıldı. Yeni seçilen Berlin konseyleri yöneticileri, işçi sınıfı içindeki politik değişimi açığa çıkartıyordu: Bağımsızlar 205 oy alırken, eski Sosyal Demokratlar 271, komünistler 99, (burjuva partilerinin en 'sol' kanadında yer alan) Demokratlar ise 95 oy almıştı. Yeni yönetimde SPD ve USP'den yedişer, komünistlerden iki, Bağımsızlardan ise bir üye bulunuyordu; komünistlerle Bağımsızlar, aynı doğrultuda hareket etmeleri durumunda, ilk defa Berlin'deki 'devrimci organ'ın yönetimini ele geçirebilecekleri bir konuma gelmişlerdi.

4 Mart'ta yeniden toplanan genel kurul, Spadau, Siemens ve Schwatzkopff'daki işçiler arasındaki yoğun bir kulis faaliyetinden sonra, çoğunluk oylarla bir genel grev çağrısında bulundu ve SPD taraftarı delegelerin hemen hepsi bu karar leyhinde oy kullandı. Konseylerin resmen tanınması, siyasi tutukluların serbest bırakılması, bir işçi muhafız alayı kurulması ve *Freikops* birliklerinin dağıtılması dile getirilen diğer taleplerdi.

Spartakistler, SPD'li üyeler olduğu için grev komitesinde yer almayı reddettiler. Sosyal Demokrat hükümetin politikasına ters düşen taleplerde bulunan grevin komitesinde SPD'li üyelerin de olmasının bir tutarsızlık olduğunu söylediler.

Grev, Ocak grevinden çok daha etkili oldu. Berlin'de sanayi üretimi tamamen durdu; kentte eletrikler kesildi, otobüsler, tramvaylar, trenler işlemedi. Bu, doğrudan sosyalist devrim isteyen sabırsız işçi azınlığının bir eylemi değildi. Kendilerini hâlâ sadık Sosyal Demokratlar olarak gören, ancak, (oyların çoğunluğunu burjuva partilerinin almış olduğu) bir seçim sonrası akılları karışmış, fabrikalardaki güçlerini yitirme kaygısı taşıyan, *Freikops* birliğindeki askerlerin baskılarından bıkmış ve yaşam standartlarını korumaya çalışan büyük bir işçi kitlesinin greviydi.

Öte yandan, Komünist Partisi'nin bu greve yaklaşımı, Ocak grevine yaklaşımından farklıydı. Daha önce gördüğümüz gibi, Ocak'taki mücadele sırasında liderlik esas olarak *savunmacı* bir eylemlilikten yana olmakla birlikte, partinin yayın organları 'saldırgan' bir tavır sergiler ve Liebnecht'in ayaklanmayı kışkırtan

demeçleri karşısında suskun göründüler. Oysa bu kez, Komünist Partisi'nin gazetesi *Rote Fahne* gür ve net bir sesle bu grevin bir ayaklanma girişimi olmadığını vurguluyordu. Gazete ilkin kitle grevi için çağrıda bulunuyordu:

İşçiler! Emekçiler! Ölü bir kez daha canlanıyor. Bir kez daha, ezilenler tüm ülkede ayağa kalkıyorlar... Ebert-Scheidemann-Noske'un 'sosyalist' hükümeti Alman proletaryasının celladı haline geldi. Şimdi bunların yaptıkları tek şey, 'düzeni korumak için' ellerine uygun fırsatın geçmesini beklemek. Proleterler nerede yönetime gelseler, Noske kana susamış serserilerini hemen oraya gönderiyor. Berlin, Bremen, Wilhelmshaven, Cuxhaven, Rhineland-Westphalia, Gotha, Erfurt, Hale, Düsseldorf: tüm buralar Noske yandaşlarının Alman Proletaryasını kanlı bir biçimde durdurdukları yerler.

Ancak, daha sonra provakasyonlara alet olunmaması yönünde uyarılarda bulunuyordu:

İşçiler! Partili Yoldaşlar! Çalışmayı durdurun. Sakince fabrikalarınızda bekleyin. Fabrikalarınızı elinizden almalarına izin vermeyin. Fabrikalarda toplanın. Kararsızları ve geri çekilmeyi düşünenlere eylemin nedenini açıklayın ve onları yüreklendirin. Yersiz bir çatışmaya girmekten sakının. Noske, daha fazla kan akıtmak için sizin böyle bir yanlış adım atmanızı bekliyor.

Tam bir disiplin. Tam bir özen. Kusursuz bir düzen. Ama aynı zamanda çelik bir irade! Dünyanın yazgısı sizin elinizde.[22]

Ne var ki, henüz parti olayların akışını kontrol edecek kadar güçlü değildi. Partinin liderleri Ocak mücadelesinden birşeyler öğrenmişlerdi. Ancak, daha önce pasif durumda ya da hükümet yanlısı olan işçi ve askerlerin büyük çoğunluğu şimdi savaşın içine sürükleniyorlardı. Bunların büyük bir kısmı, Ocak'tan beri acı deneyimler yaşamışlardı, hükümete ve *Freikops*'a karşı nefret doluydular. Ancak, henüz tam olarak örgütlenememiş olan Komünist Partisi'ni mücadelelerinin lideri olarak görmüyorlardı.

Hükümet, Ocak ayında uyguladığı kışkırtıcı taktikleri tekrar-

22. Rote Fahne, 3 Mart 1919, *Dokumenten und Materialen zur Geschichte der Deutschen Arbeiterbewegung, Ruhe II (1914-45)* 3.Cilt (Doğu Berlin 1957) s.282-286 içinde yeniden basıldı.

lama hazırlığındaydı. Sosyal Demokrat işçi kitlerinin çoğunluğu bu greve katılmış olduğu halde, Sosyal Demokrat Prusya hükümeti 'Büyük Berlin'i azınlığın terörist eylemlerinden korumak için' sıkıyönetim ilan ettti. Noske, *Freikops* birliklerini tekrar Berlin'e doğru harekete geçirdi. Grevin ikinci günü geldiğinde, barışçıl eylem çağrılarına karşın, 'Berlin silah sesleriyle sarsılıyordu; mermiler işçilerin evlerini harabeye çevirmişti ve her yerden makinalı tüfek sesleri geliyordu'.[23]

Tarih kitapları, silahlı çatışmaların nasıl patlak verdiği konusunda birbirinden farklı yorumlar sunuyorlar - greve büyük bir işçi kitlesinin katılmış olduğu dikkate alınırsa, olayların nasıl geliştiğinin belirlenmesinin zorluğu hiç de şaşırtıcı olmaz. Örneğin, Fransız Marksist tarihçi Broué şunları söylüyor

3 Mart'ı 4 Mart'a bağlayan gece, Berlin'in birçok yerinde işçilerle polisler arasında çatışmalar yaşandı. Çok sayıda dükkan yağmalandı, devrimciler ve işçiler yağmalama eylemlerini provokatörlerin gerçekleştirdiğini söylüyorlardı. 4 Mart günü Noske, bu olayları bahane ederek, *Freikops* birliğine Berlin'e doğru hareket emri verdi.

Aynı gün öğleden önce, polis merkezinin yakınlarında büyük bir kalabalık toplanmıştı; *Freikops* askerlerinin Spandau'da cephaneliklerde nöbet tutan erlerin silahlarını ellerinden alarak onları kurşuna dizdikleri haberinin duyulması kalabalığın öfkesini artırdı. Lüttwitz komutasındaki *Freikops* birliğinden bir müfreze kalabalığı dağıtmaya çalıştı. Bu müfrezenin başındaki subay saldırıya uğradı; bunun üzerine zırhlı araçlar kalabalığın üstüne ateş açtılar: Sonuç bir başka 'katliam' oldu.

Ertesi gün, *Freikops* birlikleri -Ocak'taki olaylarda tarafsız kalmış olan- Halkın Marine Tümeni'ne bağlı bir birliğin üzerine yöneldi. Deniz erlerinin çok büyük bir bölümü *Freikops* birliğine karşı tavır alarak ellerindeki silahları halka dağıttılar.[24]

Amerikalı tarihçi R M Watt ise, bunun tam tersini söyleyerek, kanlı olayların devrimcilerin bir bölümü tarafından önceden planlandığı görüşünü savunuyordu:

23. M. Philips Price, *op.cit.*, s.34.
24. Pierre Broué, *Révolution en Allemagne* (Paris 1971), s.271.

Grevin başlamasının hemen ardından, silahlı devrimciler Berlin'deki 32 polis merkezine saldırarak buraları ele geçirdiler. Eşzamanlı olarak, Halkın Marine Tümeni'ndeki deniz erleri caddelerde yürüyüşe geçerek önemli polis karargahlarını işgal ettiler.[25]

O sıralar Almanya'da olan M Philips Price ve Heinrich Ströbel'in görüşleri ise Watt'tan ziyade Broué'ye yakındır. Price şunları yazar:

Kısa bir süre sonra, bu olay, eski ordunun Gönüllü Alayları ile silahlı Spartakist güçler arasında bir çatışma olmaktan çıkıp, Gönüllü Alayları ile, Halkın Marine Tümeni ve hükümetin sadık bir gücü olarak bilinen Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi arasındaki bir çatışmaya dönüştü.[26]

Ströbel ise şunları söyler:

Berlin'deki Mart çatışması, Noske taburundaki askerler, Marine Tümeni ve Cumhuriyetci Muhafızlar arasındaki ufak tefek kıskançlıklar ve güvensizlik sonucu patlak verdi. Noske'un Gönüllüleri'nin generalleri, bu taburları bir kambur olarak görüyorlar ve bedeli ne olursa olsun dağıtılmaları gerektiğine inanıyorlardı. Bu görüş farklılığı, taburdaki askerler arasında çatışma çıkmasına neden oldu. Komünistlerin, tıpkı Bağımsızlar gibi, bu konuda yapabileceği pek bir şey yoktu.[27]

5 Mart günü Alexanderplatz'daki polis karargâhının önünde toplanan kalabalığın içinden bir gurup insan bir depoyu yağmaladı. Düzeni sağlamak üzere görevlendirilen Marine Tümeni, bölgeye 800 asker ve iki motorlu araç gönderdi. Askerler 20 yağmacıyı tutukladılar ve depoya bir nöbetçi koydular.

Marine Tümeni temsilcileri, [Ocak'tan beri ellerinde tutukları] polis karargâhından ayrılırken, liderleri bir kurşunla yaralandı... Göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir süre içinde Marine Tümeni'ne bağlı askerlerle polisler arasında silahlar patlamaya başladı. Spartkist hafta olarak anılan günlerdeki olaylar, birkaç önemsiz farklılık dışında tekrarlanıyor gibiydi. Silahlı sivillerin takviye ettiği Marine Tümeni'nin bir bölüğü ve Cumhuriyetçi

25. R. M. Watt, *op.cit.*, s.340.
26. M. Philips Price, *op.cit.*, s.34.
27. H. Ströbel, *op.cit.*, s.146.

Muhafızlar Berlin'in doğu bölgesinde güçlenmişlerdi; Noske ise şehrin merkezini ve diğer bölgelerini ele geçirmiş durumdaydı.[28]

Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi komutanı Fischer'in olaylara ilişkin anlattıkları da bununla uygunluk gösterir.[29]

Komünist Partisi, kendisini bu çatışmaların dışında tutmayı sürdürüyordu. Bunun, Halkın Marine Tümeni ile Ocak mücadelesinde işçilerin karşısında yer alan Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi arasındaki bir çekişme olduğunu vurgulayan bir bildiri yayınladı:

Biz, sosyalizm için kapitalizme karşı savaşırken, onlar kendi askeri konumlarını korumak telaşıyla işverenlerle uzlaşmazlığa düştükleri için kapışıyorlar. Daha pek çok şeyin yanında bizi onlardan ayıran bir başka şey de bu... Bizimle onlar arasında bir dayanışma söz konusu olamaz.[30]

Olsa olsa, komünist liderlerin bu çatışmalardan uzak kalırken aşırı bir titizlik gösterdikleri söylenebilir. Deniz erlerinin ve Cumhuriyetçi Askerler Müfrezesi içindeki Sosyal Demokratların Ocak'taki mücadelede yanlış tarafta yer almış olmaları, bunların kendi deneyimleri vasıtasıyla daha önce yaptıkları hatalardan ders çıkaramayacakları anlamına gelmiyordu.

Komünistlerin yayımladıkları bildiriler zaten durumda bir değişiklik yaratmadı. Tabandaki üyelerin baskısıyla kendilerini grevi desteklemek zorunda hissetmiş olan Berlin'deki Sosyal Demokrat sendika liderleri, bu çatışmaları şimdi saf değiştirmek için bir bahane olarak kullanıyorlardı. 6 Mart günü greve son verme çağrısında bulundular. İşçi konseyleri toplantısı sırasında azınlıkta kaldıklarını fark edince geri çekildiler ve işe geri dönülmesi yönünde kendi bildirilerini ve afişlerini hazırladılar.

Freikops, sendika liderlerinin bu ihanetinden ve işçiler arasındaki bölünmeden yararlanmasını bildi. Kentin burjuva mahallelerine gıda maddeleri teminini için grevi kırmaya girişti. İki gün sonra grev etkisini kaybetmişti ve grev komitesi kayıtsız

28. *Ibid*, s.148.
29. Paul Frölich ve diğerleri, *op.cit*, s.362.
30. Aktarıldığı yer, P. Broué, *op.cit.*, s.272.

şartsız işe dönüş çağrısında bulunmak zorunda kaldı. 9 Mart'a gelindiğinde hem grev hem de çatışmalar sona ermişti.

Fakat Noske ve yandaşları bununla yetinmediler. Onların kazanmak istedikleri şey tekil bir muharebe değil, savaşın kendisiydi. Devrimci solun ve işçi sınıfı hareketinin kendisini savunacak durumda olmadığını görüyorlardı.

Bir sonraki saldırı, Ocak'ta Berlin'de yaşanandan çok daha ürkütücüydü... Hükümet askerleri Berlin'in doğu bölgelerinde modern savaşın –toplar, bombalar, uçaklar başta olmak üzere– tüm gereçleri kullanarak bir operasyon başlattılar. Bombardımanda pek çok ev ağır hasar gördü, bazıları tamamen yerle bir oldu... Evlerinde silah bulunan pek çok işçi kurşuna dizildi.[31]

Operasyon, ardında 1500–2000 ölü, 20.000 kadar yaralı bıraktı. Öldürülen solcuların sayısı çatışmada ölen hükümet askerlerinin beş katıydı.

Noske, böylesi vahşice bir kan dökme sebebini haklı çıkartabilmek için –Sosyal Demokrat ve burjuva basının destekleyici yorumlarla yayınladığı- yalanlara başvurdu. Bu savaşın arkasındaki gücün Spartakistler olduğu ve bunların Leictenberg polis karagahındaki 70 polisi katlettikleri iddia edildi. Solda yer almayan günümüz tarihçilerinden birinin de söylediği gibi, 'Bu iddia doğru değildi ve Noske da bunu çok iyi biliyordu. Ancak, cezalandırılması gereken bir 'vahşet'in varlığından söz etmek ve bunun misilleme için iyi bir neden olduğunu söylemek uygun bir bahaneydi.'[32]

Noske, bir kararname yayınlayarak, hükümete karşı eline silah alan herkesin yargılanmadan idam edileceğini ilan etti. Sosyal Demokratların gazetesi *Vorwärts*, bu kararnameyi 'Lictenberg katillerine verilecek en doğru yanıt' olarak duyurdu. Sonuç olarak, Sosyal Demokrat liderlere sadık çok sayıda işçi ve asker de kurşuna dizilenler arasındaydılar. Bu savaşta tarafsız kalmış olan Halkın Marine Tümeni askerlerinden bazılarının öldürülme biçimleri, bu idamların nasıl yerine getirildiğinin bir göstergesiydi. Söz konusu askerler, maaşlarının ödeneceği söylenerek çağırıl-

31. H. Ströbel, *op.cit.*, s.43.
32. R. M. Watt, *op.cit.*, s.342.

dıkları bir binada tuzağa düşürüldüler. 29 asker, rapor vermeleri gerektiği söylenerek binanın arka tarafına götürüldüler ve orada kafalarına kurşun sıkılarak katledildiler.

İşçi sınıfının bulunduğu her yerde yüzlerce insan bu askerlerle aynı yazgıyı paylaştı. Rosa Luxemburg'un yaşam boyu yoldaşı ve Komunist Partisi'nin hayattaki en deneyimli lideri Leo Jogiches de bunlar arasındaydı.

Yeniden Ruhr

Freikorps birliklerinin Ocak ve Şubat aylarındaki ilk operasyonları, işçi sınıfının silahlı direnişine mutlak bir son vermek için pek yeterli olmadı. Sonraları kendisinden komünist bir Robin Hood ya da bir Che Guevera gibi ulusal bir kahraman gibi söz edilecek Max Hoelz, anılarında, Çek sınırlarına yakın bir bölge olan Vogtland'daki durumu anlatır. Buna göre, *Freikorps* birlikleri sabah saatlerinde bir kasabaya girerler; silahlı işçiler kasaba dışındaki ormanlık bölgede gizlenirler. Birlikler öğle saatlerine doğru kasabayı terk ettiklerinde, işçiler yeniden kasabaya dönerler ve binlerce işsizin katıldığı büyük bir miting düzenlenir.[33]

Yukarıdaki durum, Freikorps'un ardında sürekli bir garnizon bırakmaya yetecek kadar asker olmadığı görece küçük pek çok sanayi kasabasında –yukarıdaki kadar dramatik boyutlarda olmasa bile- sık sık yaşanmış olmalı. Silahlı güç, Ocak'ta Berlin'deki devrimcilerin durumunda olduğu gibi izole durumdaki azınlık bir işçi gurubunu ezebilirdi; işçi sınıfının belli bir yerde iktidarı ele geçirmesini engelleyebilirdi; ama henüz tüm direnişi kırma kapasitesinden uzaktı.

Bu, Ruhr bölgesinde açıkça görüldü. Mart ayında, bölgede, iktidarı ele geçirmek gibi yanılsamalardan büyük ölçüde uzak yeni bir hareket gelişti. İşçiler, 'kamulaştırma' konusundaki belirsiz laflardan ve yerine getirilmeyen vaadlerden bıkmışlardı. Bunun yerine, yaşamlarını doğrudan etkileyen bir başka konuya

33. Bkz. anıları içinde, *From White Cross to Red Flag* (Londra 1930).

el attılar: altı saatlik işgünü. Rosa Luxemburg'un henüz Aralık ayında öngörmüş olduğu gibi, devrim işyerlerindeki mücadeleler aracılığıyla giderek derinleşiyordu.

Altı saatlik işgünü talebine işçi sınıfının verdiği destek Mart ayı boyunca güçlendi. Maden sendikalarındaki bürokratlar bile bu talebi destekler bir dil kullanmaya zorlandılar – her ne kadar bunun yaşama geçirilmesinin birkaç yılı alacağını söyleyerek kaçamak bir dil kullansalar bile. Ancak, madencilerin beklemeye niyeti yoktu. 27 Mart'ta, 32 madende işçiler işi her zaman olduğundan iki saat önce topluca terk ederek bu talebi fiilen uygulamaya geçirmiş oldular. Aynı ayın sonlarında bu konu ile ilgili olarak toplanan bir konferansa, 195 madenden gelen 475 delege katıldı. Sosyal Demokratların kontrol ettikleri sendikaların altı saatlik işgünü mücadelesini engellemeye yönelik girişimleri delegeleri öfkelendirdi. Delegeler, bağlı oldukları sendikalardan çıkarak KPD-USP liderliğinde 'Genel Maden İşçileri Sendikası' adı altında ayrı bir sendika kurulmasından yana oy kullandılar – komünist lider böyle bir şeyin yanlış olacağı konusunda daha önceden uyarıda bulunmuştu.

Bunun ardından yaşanan mücadele çok acı oldu. 31 Mart'ta Castrop kasabasında sekiz işçi 'yasa ve düzen' askeri gücü tarafından kurşunlandı. 1 Nisan'da, Krupp Çekiç İşletmeleri'nde çalışan işçilerin greve çıkmasıyla birlikte hareket madenlerden ağır sanayiye sıçramış oldu. 4 Nisan'da, 211 madenden gelen delegeler, Almanya'nın diğer iki maden bölgesi olan Orta Almanya ve Yukarı Slezya ile birleşik bir grev gidilmesini kararlaştırdılar. Bunun üzerine, hükümet bu bölgelere yiyecek sevkiyatını durdurdu ve buralardaki büyük kentleri işgal etmek üzere *Freikorps* birliklerini harekete geçirdi.

Askerler, barbarca eylemlere girişerek grevi zor yoluyla ezdiler. Bunların vahşetine hedef olanlar, sadece göstericilerle ve madenlerdeki direnişçi işçilerle sınırlı kalmadı: *Freikorps* askerleri bir sendika toplantısını basıp dört kişiyi öldürdüler; bundan birkaç gün sonra birkaç yüz grev delegesinin toplantısını basarak tüm delegeleri tutukladılar. Tutuklanıp cezaevine atılan işçilerin sayısı 400 kadardı.

Bu tür kışkırtıcı eylemler grevin daha da güçlenmesine yol

açtı: 1 Nisan'da 160.000 olan grevci işçi sayısı 10 Nisan'da 300.000'e ulaşmıştı; bir tarihsel araştırmaya göre, söz konusu greve katılan işçilerin toplam sayısı 800.000 dolayındaydı.[34] Almanya'nın diğer kentlerinde –Wüttenburg, Berlin, Frankfurt, Danzig- maden işçileriyle dayanışma grevine çıkan işçilerin sayısı, grevdeki madencilerin sayısından çok daha fazlaydı.

Hükümet, kontrolün giderek elinden çıktığını görüyordu. Sosyal Demokrat sendika liderleri, hükümete greve son vermenin tek bir yolu olduğunu söylüyorlardı: "Ancak altı saatlik işgünü talebinin kabul edilmesi madencileri yeniden bizim sendikal örgütümüze geri kazandırabilir."

Noske, Sosyal Demokrat politikacı Severing'i, diktatoryal yetkilerle donatarak Ruhr bölgesinden sorumlu özel komiser olarak atadı. Severing, çok geçmeden zora dayalı önlemlerin sonuç verici olmadığını gördü. Grev, ancak ödünler sayesinde durdurulabilecekti. Madencilere, yedi saatlik işgünü önerildi – ama 'gerekli' durumlarda ek mesai yapmayı kabul etmek koşuluyla. Bu teklifin ardından tehditler geldi: Grevi sürdürenlere 500 mark para cezası ya da 12 ay hapis cezası verilmesini öngören bir kararname çıkarıldı. Bu birleşim, pek çok madenci ailesinin fiilen açlık sınırında yaşamasının de etkisiyle, sonuç vermiş görünüyordu. 24 Nisan'a gelindiğinde grevdeki işçi sayısı 130.000'e gerilemişti. Grev devam ettikçe baskı daha da yoğunlaştı; grev, bölge işçilerinin çoğunluğunun seçerek iş başına getirdikleri işçi liderlerin hükümet tarafından hapsedilmesiyle ve hükümete bağlı askeri kuvvetlerin vahşetiyle bastırılabildi.[35]

Eski Düzen Yeniden Kuruluyor

Freikorps birliklerinin Almanya'nın dört bir yanında gerçekleştirdiği askeri operasyonlar, bir zamanlar çok güçlü olan işçi ve asker konseylerini yıkıma uğrattı. Konseylerin –özellikle silahlı asker konseyleri ile güvenlik kuvvetlerinin sol kesimlerinin- ikti-

34. J. Tampke, *op.cit.* s.164.

35. Grevle ilgili ayrıntılar için bkz. Beuer s.63-65 ve Temple s.153-158.

dan, yerini, İmparatorluk dönemi Almanyası'nın bürokratlar, devlet yöneticileri, hakimler ve polis şefleri tarafından çekip çevirilen eski devlet örgütlenmesine bıraktı. Bunlar, genel olarak, kendilerine iktidarı yeniden kazandırmış olan *Freikorps* üyeleri ile aynı politik görüşlere sahiplerdi – burjuva partilerinin daha sağda olanlarını destekliyorlardı. Yakın gelecekte, *Freikorps* personeli gibi, Nazilerin Üçüncü Cumhuriyet (Third Reich) rejiminin heyecanlı taraftarları olacaklardı. Ancak, burjuvazi, şimdilik, aşırı sağın öne çıkarak kendisini politika sahnesinin merkezine yerleştirmesine izin verecek kadar kendini özgüven içinde hissetmiyordu: Sosyal Demokrat liderlere hâlâ ihtiyacı vardı.

Büyük iş dünyasının aşırı sağcı partisi Ulusal Alman Halk Partisi lideri Stresemann şunu söylüyordu:

Önümüzdeki iki ya da üç yıl boyunca, Sosyal Demokratların bulunmadıkları bir hükümetin kurulması bana olanaksız görünüyor, aksi taktirde bir genel grevden diğerine sürüklenip dururuz.[36]

İşçi hareketinin tamamen çökmüş olmaktan uzak olduğunun bir işareti, sınıfın en geri kesimlerinin bile 1919 yazındaki mücadeleye katılmış olmasıydı. Yüzbinlerce tarım işçisi, 1919 yazında (*Freikorps*'un Almanya'nın dört bir yanına yürüyüşe geçmesinin ardından) ilk kez sendikaya üye olmuş ve sendikanın toplam üye sayısını 700.000'e çıkarmıştı. Bunlar, ücret artışı ve kişisel yaşamları üzerindeki kısıtlamaların kaldırılması talebiyle, daha önce muazzam bir gücü elinde bulunduran patronları Junkerlere karşı koymuşlardı.

Böyle bir tablo içinde, Sosyal Demokratlar, sadece *Freikorps*'a kapı açan bir parti olarak görünmeleri durumunda siyasi varlıklarını sürdüremeyeceklerini biliyorlardı. Birer papağan gibi, her ne kadar inandırıcılıklarını büyük ölçüde yitirmiş görünüyorlarsa da, 'kamulaştırma' ve 'endüstriyel demokrasi' retoriğini yineleyip durmak zorundalardı. Bunların kendilerini yapmaya zorunlu hissettikleri bir diğer şey, işçi konseyleri varlıklarını hâlâ sürdürüyormuş gibi davranmaktı. Nisan ortalarında, İşçi Konseyleri İkinci Ulusal Kongresi'nin toplanması için çağrıda bu-

36. Aktarıldığı yer H. A. Turner, *Stresemann and the Politics of the Weimar Republic* (Princeton 1963), s.44.

lundular. Eğer, tarihin kendini yinelediği sözünün bir haklılık payı var ise, bu noktada tarih kendisini yinelemiş oluyordu: birincisinde bir trajedi, ikincisinde ise bir komedi olarak.

Birinci Kongre'ye katılan delegeler iktidara sahiplerdi ve bunu kendi elleriyle [Ulusal Meclise –ç.n.] teslim etmişlerdi. İkinci Kongre ise, konseyler iktidarının hemen her yerde çökertilmesinden sonra toplanıyordu. Kongre'ye katılan 219 delege, artık fabrika ve kışlalara dayanan yerel konseylerden seçilerek gelen delegeler değil, yıllık geliri 10.000 marktan az olan herkesin katılabildiği bölge seçimlerinden gelen kişilerdi. Bu durum, SPD'ye delegelerin üçte ikisini kendi yandaşlarından seçtirme şansı verdi. Komünistler, 'Ulusal Meclis'in kötü bir versiyonu' olduğunu söyleyerek kongreyi boykot ettiler. Kongre, burjuva iktidarının yeniden kuruluşunu takdis etmekten başka bir işleve sahip değildi ve bundan sonra hiç kimse kongrenin sözünü bile etmedi.

Ne var ki, hükümet açısından, 'temizlik' operasyonu henüz son bulmamıştı. Daha önce özerk bir krallık olan Bayvera'da konsey hareketi, konsey hareketinin ölümünü simgeleyen İkinci Ulusal Kongre'nin toplandığı günlerde gücünün doruğuna erişiyordu; ayrıca, iktidarın hâlâ işçi sınıfı organlarının elinde bulunduğu kimi yerleşim bölgeleri daha vardı.

Orta Almanya'nın nihai ezilişi, *Freikorps* Berlin'deki olaylarla ve ardından Ruhr bölgesinde yeniden yükselişe geçen mücadele ile meşgul olduğu için, bir süre için ertelenmişti.

Magdeburg, hâlâ Bağımsızların liderliğini yaptığı bir işçi ve asker konseyi tarafından idare ediliyordu. Kent, devrimden sonraki dönemde bir hayli sakindi ve işçiler Şubat grevine katılmamışlardı. Fakat bu bile, Noske'un 'düzeni yeniden tesis etmek' üzere orta sınıflardan bir 'Yerel Muhafız' kuvveti kurması için kentteki bir likör üreticisine (bu kişi daha sonra Naziler arasında yer alacaktır) tam yetki vermekten alıkoymadı. Yine, Noske, işçi konseyinin üç üyesini (bunlardan biri Sosyal Demokrattı) tutuklatarak Berlin'e getirilmesini sağlamakta da tereddüt etmedi. *Freikorps* 9 Nisan günü kente girdi; bir göstericiler topluluğuna açtığı ateş sonucu yedi gösterici öldü; işçi konseyi üyeleri tutuklandılar ve üyeleri silahlı orta sınıflardan oluşan Yerel Muhafız ile 'Magdeburg Alayı' adlı iki silahlı güç kuruldu.

Şimdi sırada Braunschweig vardı; buradaki işçiler Nisan'da Ruhr bölgesine destek vermek için tüm Almanya genelindeki genel greve katılmışlardı. Grev liderleri, birkaç gündür fiilen kent yönetiminin başına geçmişlerdi; kentte yiyecek dağıtımını kontrol ediyorlar, gece sokağa çıkma yasağı uyguluyorlardı. 11 Nisan günü 10,000 kişilik bir *Freikorps* birliği kente girdi. İlk direniş sırasında 11 işçi yaşamını yitirdi. Grev liderleri daha fazla direnmenin anlamsız olduğunu düşünerek direnişe son verme kararı aldılar – ama bu bile *Freikorps*'u o bilindik vahşi eylemlerini sergilemekten geri tutmadı.

Nihayet, sıra, sadece orta Almanya'daki yöneticiler için değil fakat aynı zamanda merkezi hükümet için ciddi bir kaygı odağı olan Leipzig'deydi. Başta Chemnitz olmak üzere tüm Saksonya hâlâ Sosyal Demokratların kontrolünde bulunurken, Leipzig'de, Bağımsızların çoğunlukta oldukları işçi ve asker konseyleri oldukça güçlü bir konumdaydılar. Konseye bağlı işçiler Şubat grevine katılmışlardı ve komünist gazete *Rote Fahne* Berlin'de yasaklandıktan sonra Leipzig'e taşınmıştı. 11 Mayıs'ta 20.000 *Freikorps* askeri bir direnişle karşılaşmadan kenti işgal etti; konseyler dağıtıldı, sol basın yasaklandı ve düzeni sağlamak için 'Yerel Muhafız' birliği kuruldu.[37]

Hamburg, Almanya'nın ikinci en büyük kenti idi ve geleneksel olarak Sosyal Demokrasinin kalesi durumundaydı. Sosyal Demokrat Parti bu kentte 1913'te 40.000 üyeye sahipti ve 'bağımsız sendikalar'da örgütlü işçilerin sayısı 140.000 kadardı. Parti, demokratik olmayan 'üç sınıf' seçim sistemi dolayısıyla Senato'da ve kenti yöneten *Burgerschaft*'ta azınlık durumunda olmakla birlikte, ulusal parlamentodaki tüm sandalyeleri elinde tutuyordu.

Birinci Dünya Savaşı öncesi, Hamburg, ayrıca, sendikal militanlığın 'resmi' işçi hareketinin kontrolünden kurtulma eğilimi gösteren birkaç sanayi merkezinden biriydi. 1896–97, 1906 ve 1912'de kentte çetin grev mücadeleleri yaşanmıştı. 'Hamburg işçi hareketi içinde hızla büyüyen bir unsur vardı... Liman başta gel-

37. Orta Almanya'daki mücadelenin ayrıntıları için kaynak Paul Frölich ve diğerleri, *op.cit*, s.377-384.

mek üzere sanayinin diğer dallarında çalışan, sendikalarda, kooperatiflerde ya da parti organlarında yeterince temsil edilmeyen geniş bir işçi kütlesinin varlığı söz konusuydu. Birinci Dünya Savaşı'ndan hemen önce 'birbiri ardına izinsiz grevler yaşanmıştı'.[38]

Kent, 1918-19'da radikal sol için ideal bir yer olmalıydı, en azından başlangıçta öyle görünüyordu. Daha önce değindiğimiz gibi, Hamburg, Kiel'in öncülüğünde gelişen ve 5 Kasım'da eski düzenin yıkılmasına yol açan hareketi izleyen ilk büyük kentti. Yerelde Çoğunluk Sosyal Demokratlar gelişmelerle tamamen devre dışı bırakılmışlardı. Devrimin ilk günlerinde fabrikalardan gelen delegeler tarafından seçilmiş işçi konseyinde SPD'nin sol kanadı açık bir çoğunluğa sahipti, konseyin ve kentin fiili yönetiminin başına Sol Radikal Dr. Heinrich Laufenberg seçilmişti.

Laufenberg daha önceleri sağ Sosyal Demokrattı, savaşa karşı tavır alarak giderek sola kaymış ve Bremen'deki 'Sol Radikaller' ile ilişkiler kurmuştu. Savaşın yol açtığı bezginlik derinleştikçe, Laufenberg işçi sınıfının geniş bir kitlesi içinde muazzam bir popülerlik kazandı. Laufenberg, eriştiği bu popülerlik sayesinde, her ne kadar çoğunluk Bağımsız Sosyal Demokratların elinde olsa da, işçi konseyine hakim durumdaydı.

Fakat daha önce kenti egemenlikleri altında tutmuş olan Sosyal Demokratlar, bankerler ve tüccarlar çok geçmeden karşı taaruza geçtiler. Sosyal Demokratlar asker konseyleri içinde kendilerini çoğunluğu elinde tutan parti konumuna getirirlerken, bankerler kent hükümetini tüm kredileri durdurmakla tehdit etmeye başladılar.

Laufenberg, daha önceki tutumuyla 'aşırı-solcu' olarak anılıyordu. Oysa, bu yeni dönemde, daha çok Bağımsız Sosyal Demokratlara uygun düşen bir tutum sergilemeye başladı. Tüm politikasını, kendisini işçi konseylerinin başında ve kendi 'sol hükümetini' iş başında tutma amacına göre oluşturdu. Sosyal Demokratların Ulusal Meclis seçimlerinin bir zorunluluk olduğu yolundaki argümanını kabul etti[39] ve 10 Kasım'da Kent Senato-

38. R. A. Comfort, *Revolution in Hamburg* (Londra 1970), s.28.
39. P. Frölich ve diğerleri, *op.cit*, s.351-352.

su'nu dağıttıktan sonra bankalardan kredi alabilmek için 18 Kasım'da Senato'yu yeniden topladı.

Laufenberg bakanlardan ve bunların hizmetindeki bürokratlardan yararlanmayı sürdürdü... Hamburg'da gerçek iktidar yine daha önce iktidarı kendi ellerinde tutmuş olanlardaydı – yani işverenlerin, bankaların ve devlet bürokrasisinin ellerinde.[40]

Laufenberg, bağımsız, devrimci bir basının varlığını güvenceye almaya bile yeltenmedi; bunun yerine, Sosyal Demokratlarla partinin kendi matbaasında basılan bir gazetede onlarla kontrolü paylaşmak için müzakerelerde bulundu.

Bankerlerle ve Sosyal Demokratlarla uzlaşmaya dayanan bir hükümet, işsizlikle ve yiyecek kıtlığı ile başa çıkmak için gerçekten etkili önlemler alamazdı. Sosyal Demokratlar, kolayca, Laufenberg'de cisimleşen solu işçi sınıfının yaşadığı tüm sorunların sorumlusu olarak gösteriyorlardı. Sosyal Demokratlar, Ocak ayı başlarında, Laufenberg yanlısı gösterilerden sayıca daha kalabalık gösteriler örgütleyebildikleri bir güce erişmişlerdi. Ocak ortalarında yapılan Ulusal Meclis seçimlerinin sonuçları, Laufenberg'in izlediği politikaların işçi sınıfı kütlesi içinde hatırı sayılır bir yandaşa sahip olmadığının işareti idi: SPD Hamburg'daki oyların yüzde 51'ini alırken USP sadece yüzde 7 oy alabildi. Laufenberg'in işçi kitlesi desteğinden yoksun olduğunun bir başka işareti, işçi konseyinin 'halk ordusu' adı altında örgütlenen askerler üzerinde bir kontrole sahip olmamasıydı – öyle ki, bu askerler bir keresinde Laufenberg'i bile gözaltına almışlardı.

Laufenberg, politik manevraların bir parti örgütünün yerini tutamayacağını nihayet kabul etmek zorunda kaldı. Konsey başkanlığından istifa ederek yeniden seçimlerin yapılmasının önünü açtı; seçimler sonucu SPD konseyde çoğunluğu ele geçirdi. Yeni konsey, çok geçmeden, iktidarı, kentin eski egemenleri ile SPD'nin egemen oldukları yeni bir Senato'ya devretti.

Bununla birlikte, Sosyal Demokratların önünde üstesinden gelmek zorunda oldukları önemli bir kriz daha vardı. Komşu Bremen'in *Freikorps* birliklerince işgale uğraması Hamburg'da

40. R. A. Comfort, *op.cit.*, s.48-49.

derin bir öfkeye yol açtı ve bunu fırsat bilen Laufenberg, silahlı direniş için Bremen'e yardım gönderilmesini öngören bir karar tasarısını işçi konseyinden geçirdi.

Fakat Laufenberg sözlerine ve hazırladığı tasarılara verilen destekle, bu desteğin eylemde ifade bulmasının başka bir şey olduğunu henüz öğrenmemişti. Konsey başkanı iken inşa etmeyi reddettiği devrimci sol örgütlenmenin yokluğu, şimdi belirleyici bir faktör olarak ortaya çıkıyordu. Silahlı işçiler Bremen'e yola çıkmak üzere toplandılar; fakat demiryolu yöneticilerinin ve Sosyal Demokrat sendika bürokratlarının onları engellemek için tren seferlerini sabote ettiklerini gördüler.[41] Bunu birbiri ardına yapılan öfkeli gösteriler izledi; fakat, Sosyal Demokratlar halk ordusu olarak anılan kendi silahlı güçleriyle Hamburg'da kontrolü sağlayabileceklerini, bunun için *Freikorps* birliklerinin yardımına gereksinim duymadıklarını gösterdiler – zaten o günlerde *Freikorps*'un acilen Ruhr bölgesine geçmesi gerekiyordu.

Ne var ki, Sosyal Demokratlar Hamburg'da açık biçimde egemen parti durumuna geldikten sonra, devam eden kötü yaşam koşullarının sorumlusu olarak başkalarını suçlama şansını yitirmişlerdi ve işçiler arasındaki popülerlikleri azalmaya başlamıştı. Nisan ortalarında işsizliğe karşı şiddetli gösteriler yaşandı ve artık kendi kurdukları halk ordusu da göstericilere sempati ile yaklaşıyordu.

Yeni iktidara karşı duyulan düşmanca öfke, Haziran ayı sonlarına doğru doruğuna yükseldi. Kendiliğinden gelişmiş görünen bir gösteride, işçiler, askerler ve deniz erleri, *Sulze* -pelte et- üreten yerel bir et paketleme fabrikasından ellerindeki tahta arabaları iterek yürüyüşe geçtiler. Öndeki tahta arabanın üzerine fabrika sahibi oturtulmuştu ve arkadaki arabaları iterek yürüyen işçi kızlar ellerinde kesilmiş köpek başları ve ölü fareler sallıyorlardı – belli ki, bunlar fabrika sahibinin et üretimi sırasında kullandığı malzemeler arasındaydı. Yürüyüş, fabrika sahibinin Alster ırmağı sularına itilmesiyle son buldu.

Yöneticiler, söz konusu eylemden büyük tedirginlik duydular.

41. P. Frölich ve diğerleri, *op.cit*, s.354. Az çok farklı bir versiyon için bkz. R. A. Comfort, *op.cit.*, s.71.

Çünkü halk ordusu, bu gösteri sırasında bir kez daha göstericilerin yanında yer almıştı. Kent komutanı, gerçek güç sahibinin kimler olduğunu göstermenin zamanının geldiğini düşündü ve *Freikorps* birliklerini model alarak oluşturulmuş *Bahnrenfelder*'den 300 silahlı adamı Belediye Binası'nı işgal etmek üzere harekete geçirdi. Fakat komutan Hamburg işçilerinin savaşım gücünü yeterince hesaba katmamıştı. İki taraf arasındaki silahlı çatışma gece boyu devam etti; sabah olduğunda *Bahrenfelder* Belediye Binası'ndan çıkarılmış ve silahlarına el konulmuştu. Bu sağcı askerlerden 19'u çatışma sırasında ölmüştü; solun kaybı ise 16 idi – altı Sosyal Demokrat, beş bağımsız ve beş komünist.

Çok geçmeden kente yine sükunet hakim oldu. Sol, Berlin ve Bremen'deki acı deneyimlerden ders çıkarmış ve iktidarı ele geçirme girişiminde bulunmamıştı. *Bahrenfelder* askerlerinin silahsızlandırılmasından hemen sonra işçilere evlerine dönmeleri çağrısında bulundular. Fakat bu türden bir 'düzen' Berlin'deki Noske için yeterince tatminkâr değildi. Hamburg'daki halk ordusunun sömürücü patronları aşağılanmaya karşı koruyamadığı anlaşılmıştı, dolayısıyla, bunun yerine 'güvenilir' bir askeri güç kurmak gerekiyordu. 30 Haziran günü, 10.000 *Freikorps* askeri zırhlı araçlar ve ağır toplar eşliğinde kente girdi. Askeri işgal Aralık sonuna kadar devam etti.

Almanya'nın diğer ucundaki Chemnitz'de Ağustos ayında yaşananlar, Haziran'da Hamburg'da yaşanmış olaylara çok yakındı. Bu kent de yıllardır Sosyal Demokratların kalesi görünümündeydi. Devrimci sol Kasım günlerinde önemli bir rol oynamış, fakat işçi sınıfı çoğunluğunun desteğini kazanmadan iktidarı ele geçirme girişiminde bulunma yanlışına düşmemişti. Kent Sosyal Demokratlar tarafından idare ediliyordu ve bunlar düzeni sağlamak için kendi güvenlik güçlerini oluşturmuşlardı.

İktidardaki Sosyal Demokratlar hızla halkın desteğini yitirdiler. Ağustos'a girilirken, başta gıda sıkıntısı olmak üzere, insanların yaşam koşullarının güçlüğüne karşı öfkesi ciddi boyutlara ulaşmıştı. Ağustos ayının ilk haftası, bir hafta boyunca barışçıl gösterilere sahne oldu. Bunun üzerine, ordu, bir iç karışıklık çıkarıp duruma müdahele etme planıyla harekete geçti. İşçi kitlele-

rini şiddete kışkırtmak için kentte Yahudi karşıtı bildiriler dağıtılmaya başlandı. 7 Ağustos'ta, yerel askeri birlikler bir gösterici topluluğu üzerine ateş açtılar. Ordunun bu kışkırtmasına karşı kentin işçi sınıfı bir bütün olarak orduya karşı ayağa kalktı. Saksonya hükümetindeki Sosyal Demokratlar askerlere karşı tavır alan her işçinin vurulacağını ilan etmesi üzerine, yerel Sosyal Demokratlar kendilerini askerlere karşı düzenlenen gösterilere katılmak zorunda hissettiler.

Bu ilk askeri saldırının geri püskürtülmesi güç olmamıştı – çatışmalar sırasında askerlerden 14, işçilerden 15 kişi yaşamını yitirdi; fakat bu durum Noske'a gereksinim duyduğu bahaneyi hazırlamış oldu. On gün kadar sonra, büyük bir askeri birlik kente girdi, Komünist gazeteler yasaklandı ve 'güvenilir' bir polis teşkilatı kuruldu.[42]

Hamburg ve Chemnitz'de yaşananlar, *Freikorps* birliklerinin yalnızca radikal sola karşı değil, işçi sınıfı hareketine dayanan her türden bağımsız askeri güce karşı kullanıldığını açıkça göstermişti. Bu kentlere karşı yapılan askeri müdahaleler, Sosyal Demokratlara karşı bir tepki duyulmasına yol açmıştı; fakat bu tepkiler birbirlerinden farklı düzeylerdeydi ve söz konusu farklılıklar devrimin sonraki aşamalarında son derece kritik bir rol oynayacaktı.

Hamburg'da, Bağımsız Sosyal Demokratların daha solunda bir devrimci örgütlenme yaratacak kimse yoktu. Bu durum, işleri kendi kişisel iktidarı ile ve kağıt üzerinde kalan kararnamelerle yürütmeye çalışmış olan Laufenberg'in tutumunun kaçınılmaz bir sonucuydu. Hoşnutsuzluk içindeki işçilerin Sosyal Demokratlara inancını yitirmelerinden yararlanarak güçlenen parti Komünist Partisi değil, USP oldu. Ancak, USP, kritik anlarda işçi kitlelerine önderlik edebilecek bir parti değildi. Mart ayında devrimin bir sonraki kriz anı yaşanmaya başlandığında, kendi içinde birbiri ile rekabet halindeki politik güçleri barındıran USP işçi hareketine net bir doğrultu gösterecek durumda olmadığını kanıtlamış olacaktı.

O dönemin Hamburg'undan 'Kızıl Hamburg' olarak söz edil-

42. P. Frölich ve diğerleri, *op.cit*, s.384.

miştir sık sık. Oysa, gerçek şu ki, 1919 yılının örgütsel yenilgileri, Weimar Cumhuriyeti dönemi boyunca bir hayalet gibi bu kentte varlığını hissetirmiştir: Sosyal Demokratlar, kentteki işçi sınıfı hareketi içinde komünistlerden çok daha güçlü bir konuma sahip olmayı sürdürmüşlerdir.

Buna karşılık, Cehemnitz'deki devrimci sol, Kasım devriminden sonra, kendi gücünün ne olduğu konusunda gerçekçi bir değerlendirmede bulunmuştu. İnşaat işçisi Heinrich Brandler liderliğindeki devrimci sol, ne zamansız bir ayaklanmaya girişmiş, ne de darbe yoluyla iktidarı ele geçirme girşiminde bulunmuştu. Bunun yerine sabırla kendi gücünü pekiştirip büyütmeye girişmiş, SPD'ye inancını yitiren işçiler için bir çekim merkezi haline gelerek USP'nin işçi sınıfı içinde kök salmasının önüne geçmişti. 1920 ilkbaharına gelindiğinde, devrimci sol Chemnitz'de kentin işçi hareketini bir bütün olarak savaşımın içine sokacak ve ona önderlik edecek kadar güçlü bir konuma erişmiş bulunuyordu.

7
BAVYERA SOVYET CUMHURİYETİ

Bavyera Konsey Cumhuriyeti bir komedi olarak başladı. Ve bir trajedi olarak sona erdi. Başlangıcı, açıkça gülünçtü. Fakat, buna rağmen tarihsel bir öneme sahip. Bavyera Konsey Cumhuriyeti, Alman devriminin Berlin'de henüz Ocak ayında erişilmiş olan son sahnesini simgeliyordu.[1]

Kasım devrimi, iktidarı, en çok laf üreten ve iktidarı almaya en hazır olanlara teslim etmişti: Bavyera örneğinde, bu insanlardan biri Bağımsız Sosyal Demokrat edebiyatçı Kurt Eisner idi. Eisner, savaştan önce Sosyal Demokrat bir gazeteciydi ve 'revizyonist' Bernstein'in tanınmış yandaşıydı. Bu konumu sayesinde, Bayvera'nın başkenti Münih'teki Sosyal Demokrat günlük gazetenin politik editörlüğüne atanmıştı. Parti içinde yaşanan çekişmeler sırasında, 'ulusal savunma amaçlı savaş' tezini benimseyerek savaşı desteklemiş, bundan kısa bir süre sonra fikir değiştirip aşırı pasifist bir tutumu benimsemişti ve Almanya'nın 'savaş suçlusu' olduğuna söylemeye başlamıştı.

Ocak 1918 grevleri sırasındaki faaliyetleri yüzünden sekiz buçuk ay hapis cezasına çarptırılmıştı ve Ekim 1918'de cezaevinden çıktığı zaman Münih sosyalist şehit-kent olmanın eşiğinde bulunuyordu. Fakat Eisner, 'ılımlı' politik görüşlere sahipti: 'Benimle Kautsky arasında her konuda tam bir görüş birliği

1. Paul Frölich, *Die Bayrische Räterpublik* (Leipzig 1920), s.71. Orijinali Paul Werner takma adı altında yayımlanmıştır.

var' diye yazıyordu Eisner – Kautsky, Bağımsız Sosyal Demokratlar arasında Bolşevizme en hararetle karşı çıkan liderdi.

Ne var ki, 1918 yılı Ekim sonlarına doğru, Almancanın konuşulduğu komşu Avusturya'daki devrimin sarsıntıları Münih'te de hissediliyordu. Eisner, barış için yürüttüğü kampanyayı kaldığı yerden tekrar başlattı ve bir ara seçimde Sosyal Demokrat lider Auer'e karşı aday olarak politika sahnesinde yeniden öne çıktı. Ardından, Kasım ayı başlarında, Kiel'de ayaklanma yaşandığı haberi alındı – birkaç yüz kadar Alman askeri, devrimci Avusturya'daki üslerini terk edip evlerine dönerken Münih'te mola vermişlerdi.

Münih işçileri yeni bir ruh halinin etkisine girmeye başladılar. Sadece birkaç düzine insanın katılacağının umulduğu 'barış' mitinglerine, şimdi yüzlerce işçi katılıyordu. Desteğini arkasında hissedeceği politik bir örgütten yoksun olan Eisner, kendi başına politik bir gücü temsil eder hale geldi – öylesine ki, Auer, kendisinden güç aldığı Sosyal Demokrat Parti aygıtına rağmen, Eisner ile genel grev çağrısında bulunan ortak bir bildirinin altına imza atma önerisini geri çevirmeye cesaret edemiyordu.

7 Kasım'da, kent grev nedeniyle felç olmuştu. Auer, barışçıl olacağını düşündüğü gösteride konuşma yapmak üzere kürsüye geldiğinde, karşısında, sakallı yüzüyle tam bir bohemyalı resmi çizen Eisner'ın yanında ve üzerinde 'Yaşasın Devrim!' yazan pankartın arkasında saf tutmuş silahlı askerlerden ve deniz erlerinden oluşan bir kitle buldu. Şaşkınlıktan donakalmış Sosyal Demokrat liderler ne yapacaklarını bilmez halde dururlarken, Eisner kendi gurubuyla yürümeye başladı, kalabalığın büyük çoğunluğunu peşine takarak asker kışlalarını turlamaya başladı. Coşkun bağırışlarla koğuş pencerelerine üşüşen askerler göstericilerle karşılıklı dostça bağırışıyorlar, silahlarını havaya kaldırarak onlara katılıyorlardı. Eisner, kalabalığı arkasına alarak doğrudan yerel parlamento binasına yöneldi ve burada monarşinin yıkılarak savaşın sona erdiğini söyleyerek 'Bavyera Özgür Devleti'ni ilan etti. O akşam, kral ve bakanları kentten kaçmışlardı.

Doğru zamanda inisiyatifi kendi eline alan Eisner, devlet iktidarını fiilen ele geçirmişti. Sosyal Demokrat liderlerin tercih hakkı yoktu; kontrolün tamamen ellerinden çıkmasını istemiyor-

larsa, en azından bir süre için, Eisner'ın yanındaymış gibi görünmek zorundaydılar.

Bu yeni rejim, pek çok tarihçiye bir anormallik olarak görünmüştür. Bavyera rejimi, Kasım devriminin yarattığı en radikal eyalet hükümeti görüntüsü çiziyordu. Oysa, sekiz milyonluk nüfusu büyük ölçüde koyu Katolik köylülerden oluşan Bavyera, Almanya'nın en muhafazakar, dinadamları kastının en etkili olduğu bölgelerinden biriydi. Komünist liderlerden biri, birkaç ay kadar sonra şunu söyleyecekti: "Başta Münih olmak üzere, Bavyera kentlerinden bir teki bile büyük sanayi tarafından karakterize edilmiyordu."[2] Bu durum, savaştan önce bölgede Sosyal Demokrat örgütün sağcı bir niteliğe sahip oluşunda da ifadesini buluyordu.

'Anormallik', savaşın sarsıntıya uğrattığı toplumsal yapının bir sonucu idi. Kasım 1918'e gelindiğinde, hemen herkes değişim istiyordu. Monarşiyi destekleyip daha sonraları Nazizmin sancağı altında toplanacak olanlar dahi, işlerin eskisi gibi gitmesinin artık mümkün olmadığını hissediyorlardı. Savaş ekonomisinin ve yiyeceklerin kameye bağlanmış olmasının köylüler arasında yaratmış olduğu hoşnutsuzluk ve küskünlük, radikal Köylü Birliği'nin doğmasına zemin hazırlamıştı. Bu birliğe katılanlar köylülerin küçük bir azınlığı olmakla birlikte, Birlik, kırsal kesimin geleneksel tutuculuğuna karşı dikkate değer bir başkaldırının ifadesiydi. Münih kentinin kendisinde yeni bir işçi sınıfı şekillenmişti. Krupp Şirketi, işletmelerinde 6.000 işçinin çalıştığı yeni bir cephane fabrikası kurmuştu (bu, nüfusu 600.000 olan bir kent için büyük bir rakamdır). Bu işçilerden bazıları, çalışmak için Almanya'nın kuzey bölgelerinden gelmişlerdi ve Bavyera'dakinden çok daha radikal bir geleneği de beraberlerinde getirmişlerdi. Krupp işçileri Ocak 1918 grevinde en ön saflardaydılar ve şimdi önemli bir politik gücü temsil ediyorlardı.

Dahası, Münih, savaş cephesinden dönen askerlerin geçici olarak konakladıkları bir kentti. Aralık ayı ortalarında, kentte geçici olarak barınan askerlerin sayısı 50.000 kadardı – kentin yetişkin nüfusunun yaklaşık beşte biri. Sanayi işçilerinin ve asker-

2. *Ibid.*, s.9.

lerin hızla radikalleşmeleri, Bavyera'nın politik güç dengesinde önemli bir değişiklik yaratmıştı.

Eisner'e sosyal güç dengesinden görece bağımsız görünen bir rol oynama olanağı kazandıran bir diğer faktör, Bavyera'da orta sınıf ile köylülüğün öteden beri güçlü bir ayrılıkçı (seperatist) geleneğe sahip olmaları idi. Bavyera, Alman İmparatorluğu içinde özerk bir krallıktı ve kendi ordusuna sahip olduğu, kendi dış politikasını geliştirdiği yolunda yaygın bir söylence yaratmıştı. Büyük çoğunluğu Katolik olan bölge nüfusu Protestan Prusya'ya karşı güvensizlik duyuyor, Almanca'nın konuşulduğu komşu Avusturya'yı kendine daha yakın hissediyordu – Avusturya'nın şimdi imparatorluk konumunu yitirdiği ve Almanca konuşan diğer halklarla bir birlik arayışı içinde olduğu fikri bu duyguyu daha da güçlendiriyordu.

Eisner, hükümetin başı olarak kendi konumunu sürdürebilmek için bu durumdan yararlandı; ayrılıkçı taleplere, ayrılıkçı orta sınıfı merkezci Sosyal Demokratlardan uzaklaştıracak şekilde arka çıktı. Eisner'in kendi politikaları radikal sol politikalar olmanın çok uzağındaydı. Yayımladığı ilk bildirilerde bir Bavyera parlamentosu toplanması için çağrıda bulundu ve 'henüz erken' bulduğu kamulaştırma taleplerine karşı çıktı, bu meseleyi incelemek için oluşturduğu komisyona serbest pazar yanlısı liberal ekonomistleri atadı.

Fakat, Eisner, Bavyera politikasında rol sahibi birbirinden farklı politik unsurlar arasındaki dengeyi uzun bir süre koruyamazdı. Kendi partisi Bağımsız Sosyal Demokrat Parti güçsüz durumdaydı. Bu parti, Sosyal Demokratlara muhalif anarko-komünist şair Mühsam ve ekspresyonist (kendilikçi) oyun yazarı Toller gibi bir avuç aydının kendi içlerinde yürüttükleri salon tartışmalarından doğmuştu. 1918 yılında, savaşa karşı çıkmış olması nedeniyle, Krupp başta olmak üzere büyük fabrikalardaki işyeri temsilcisi işçiler arasında dikkate değer bir desteğe ulaşmıştı. Ancak, seçimlerde bir politik güç olma anlamında, ne Çoğunluk Sosyal Demokratlar gibi köklü bir parti örgütünün gücüne sahipti, ne de, burjuva partilerin köylülük içinde sahip olduğu destekle yarışabilir bir güce.

Tarihte, hükümetin başı durumundaki kişinin üyesi olduğu

parti toplam oyların sadece yüzde 2,5'uğunu alabildiği halde hükümet başkanının koltuğunu koruyabildiği bir örneğe çok ender rast gelinir; işte Bavyera'da 12 Ocak 1919'da yapılan seçimlerin sonucunda oluşan politik tablo böyle idi.

Eisner, kendisine işçi konseyleri sistemine dayanan alternatif bir destek odağı yaratabilecek durumda da değildi. Kasım günlerinde Bavyera'da yaklaşık altı bin işçi konseyinin kurulmuş olduğu söylenir[3], ancak, bu konseylerin sahip oldukları güç çok büyük bir çeşitlilik gösteriyordu. İşçi konseyleri bir tekstil endüstrisi merkezi olan Augsburg'da fiilen idareyi kendi ellerine almışlar, bazı yerleşim birimlerinde ise eski belediye yönetimini kendi üzerlerine geçirmişlerdi. Fakat, devrimin ilk günlerindeki heyecan geçtikten sonra, pek çok yerde işçi komiteleri değişim isteğinin bulanık bir simgesi olmaktan daha fazla bir role sahip değil görünüyordu. Örneğin, Münih'teki asker konseyi, hâlâ Sosyal Demokrat savaş bakanının ordunun gerçek kontrolünü elinde tutmasına ses çıkarmıyordu.

Her şeyden önce, konsey örgütlenmesi, devrimin yarattığı farklı güçler arasında koordinasyonu sağlama konusunda çok sınırlı bir yeteneğe sahipti. Kasım'da kurulan konseylerin yönetim organları genellikle atama yoluyla belirlenmişti ve bunların fabrikalarda ve kışlalarda ciddi bir temeli yoktu. Sosyal Demokratlar, Münih'te, sözde birleşik bir konsey kurmuşlardı. Söz konusu konseyde, kendi taraftarları bire karşı 50 gibi mutlak bir çoğunluğa sahiplerdi ve konseyin iktidar organı olmak gibi bir iddiası olmadığını baştan ilan etmişlerdi.

Henüz daha Aralık ayında, Eisner'in konumu zayıflamıştı bile. İktidarı ancak ortağı olan Çoğunluk Sosyal Demokratlara ödünler vererek elde tutabilirdi – örneğin, 'düzeni sağlamak' için düzenli bir güvenlik gücü oluşturulmasını kabul etmek gibi. Seçim sonuçları Eisner'i Sosyal Demokratlara daha bağımlı hale getirmişti.

Eisner yavaş yavaş sağa doğru kayarken, Münihli işçi ve askerlerin yaşam koşulları hızla kötüleşiyordu. Belediye meclisi artık pazara sebze sevkiyatında bulunamayacağını duyurmuştu;

3. Allen Mitchell, *Revolution in Bavaria* (Princeton 1965), s.146.

işsizlerin sayısı günden güne artıyordu; enflasyon gerçek ücretlerin değerini aşındırıyordu.

Aralık ayı ortalarında kimi ayaklanmalar baş gösterdi; bunlardan biri, sosyolog Max Weber'in Ulusal Meclis seçimleri leyhine yaptığı halka açık bir toplantıda yaşandı. Ocak ayında, işçilerin, işsizlerin ve askerlerin ruh hali daha da gergindi: Berlin'de Paskalya Yortusu sırasında hareketin kanla bastırılmış olduğunu henüz öğrenmişlerdi. Çok geçmeden, Münih'in yoksul mahallelerinde de kan akıtılacaktı: İşsiz işçilerin düzenledikleri militan bir gösterinin ardından üç işçi güvenlik kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu yaşamını yitirdi.

Sosyal Demokratların halkın giderek derinleşen öfkesine karşı tepkisi, kentte 'güvenilir' bir polis teşkilatı kurmak için daha çok çaba sarfetmek oldu. Böyle bir teşkilatın kurulması görevi, kısa bir süre önce 'karşı-devrimden' yana olduğunu açıkça ilan eden Rudolf Buttman'a verildi. Bu girişim, asker konseyinin kızarak sola kaymasına yol açtı.

Ne yapılması gerektiğini Eisner'in kendisi de bilmiyordu. Hem kendi kabinesindeki Sosyal Demokratları, hem de hoşnutsuzluğu giderek artan işçi ve askerleri memnun etmesi çok güçtü. Şubat ayı ortalarındaki bir bakanlar kurulu toplantısında, kentte asayişi sağlaması için yeni bir güvenlik gücü oluşturulmasından yana oy kullandı – ve bunun ardından ellerinde 'Tüm İktidar Konseylere!', 'Liebknecht ve Luxemburg Unutulmaz!', 'Yaşasın Lenin ve Troçki!' gibi pankartlar taşıyan çok büyük bir işçi mitinginde konuşma yapmaya gitti. Halk arasında kendi tabanından yoksun bir başbakan olarak, giderek daha keyfi ve tutarsız davranıyordu.

Söz konusu tutarsızlık, yalnızca Eisner'in kişiliğinden kaynaklanmıyordu; benzeri şey, Sosyal Demokrat liderler için de geçerliydi. Münih'teki örgütlü yegane askeri güç olan radikal askerlerin bir şekilde yatıştırılması gerektiğini bunlar da görüyorlardı. Ne var ki, bu askerleri teskin etmek, onları kendi savundukları şeylere karşı davranmaya zorluyordu. Örneğin, bir gün Sosyal Demokrat Savunma Bakanı asker konseyinin kendi yayımladığı emirleri veto etme hakkına sahip olduğunu kabul edi-

yor, ama ertesi gün toplanan SPD konferansı böyle bir şeyin 'olanaksız' olduğuna karar veriyordu.

Haftalarca Süren Hükümetsizlik

Eisner, nihayet, Sosyal Demokratlara istikrarlı bir hükümet kurma şansı vermek için görevinden istifa etmeye karar verdi. Fakat, bu kararını hiç kimseye söylemedi. İstifa konuşmasını yeni Bavyera parlamentosunun 21 Şubat'taki ilk oturumunda yapacaktı, fakat, o gün yolda giderken sağcı bir kontun suikastı sonucu öldürüldü.

Baveyera eyaleti işçileri açısından, Eisner'ın öldürülmesi, korktukları şeyin başa geleceğinin bir simgesiydi. Münih ve Nüremberg'de işçiler genel greve gittiler. Silahlı işçi grupları ve askerler Münih'te yolları işgal ettiler. Silahlı bir işçi, elini kolunu sallayarak milletvekillerinin toplantı halinde oldukları parlamento binasına girdi ve pek çok insanın Eisner'in katledilmesinin arkasında olduğunu düşündüğü sağ Sosyal Demokrat Auer'i öldürdü. Bunun üzerine, dehşet içindeki milletvekilleri kentten kaçtılar.

Şimdi, Münih'te iktidarı ele alabilecek yegane güç silahlı işçilerle askerlerdi – ve bunların desteğini alacak bir siyasal yapı. Yeni oluşturulan ve başında 'sol' Sosyal Demokrat Niekisch ile komünist Levien'in bulunduğu Bavyera Konseyleri Merkez Konseyi, hemen harekete geçerek bir dizi etkin karar aldı. Kentte sıkıyönetim ilan etti ve burjuva basın üzerindeki sansürü gevşetti. Fakat üyelerinin pek çoğu Sosyal Demokrat olan Konsey, kendisinin bir iktidar organı olarak düşünülmesi fikrini reddetti. Konsey, Eisner'e karşı suikastın ertesi günü, 'koşullar el verir vermez parlamentonun yeniden işbaşına gelmesi' konusunda sendikalarla, SPD ve USP ile görüş birliğine vardı.

Ne var ki, birkaç hafta boyunca koşullar parlamentonun yeniden işbaşına gelmesine el vermedi ve 'İşçi ve Asker Konseyleri Merkez Konseyi'nin kendisi siyasal iktidar organına benzer bir yapı gibi göründü. Fakat konseyin kendisi bir hükümet de değildi.'[4]

Bavyera konseylerinin bir kongresi toplandı ve iki hafta bo-

4. P. Frölich, *op.cit.*, s.11.

yunca – bir işçi hükümetinin kurulması önerisini 23'e karşı 70 oyla reddetmek dışında- bir sonuca varmadan tartıştı durdu. Sosyal Demokrat Hoffmann'ın liderliğinde, bünyesinde USP'li bakanlara ve işçi konseyinin Sol Sosyal Demokrat başkanı Niekisch'i de barındıran bir hükümetin kurulması ancak Mart ayı ortasında gerçekleşti. Devlet parlamentosu bir gün için yeniden toplandı ve yeni hükümete olağanüstü yetkiler vererek belirsiz bir süre için kendi kendisini tatil etti.

Ancak, yeni hükümet güçsüz bir hükümetti. SPD'li bakanlar 'düzeni yeniden tesis etmek' arzusundalardı, ama askerler üzerinde kayda değer bir nüfuza sahip değillerdi. "Kitle hareketi şimdiden öylesine güçlü durumdaydı ki, hükümet aygıtı örgütlü bir işleyişe sahip olamıyordu."[5] Hoffmann'ın kendisi daha sonraları şunu söyleyecekti: "17 Mart'ta hükümetin başına geldiğimde, Münih'te hükümete karşı örgütlenmiş 30.000 kişilik bir işsizler ordusu duruyordu."[6]

Hükümet, ayrıca kendi içindeki görüş ayrılıkları yüzünden hareket edemez durumdaydı. USP'li bakanlar sanayinin kamulaştırılması için bastırırlarken Hoffmann bu girişimi engellemeye çalışıyordu. SPD'li bakanlar 'düzen'in bir an önce tesis edilmesini istiyorlar, ama askerlerin güven duyar göründükleri USP ile gerginliğe düşmekten korktukları için bu konuda fazla ileri gidemiyorlardı. Hükümet dışındaki en büyük siyasal parti olan Bavyera Halk Partisi Berlin hükümetinden koparak bağımsızlık ilan edilmesini talep ediyordu. Hoffmann, bunun 'olanaksız' olduğunu söyledi. Fakat, bağımsızlık talebinin basıncı yüzünden, solun ezilmesi için yüzünü Berlin hükümetinin kontrolündeki *Freikorps*'a dönmeye de cesaret edemedi.

O arada, halkın yaşam koşulları gün geçtikçe kötüleşiyordu. Kentteki işizlerin sayısı yaklaşık 40.000'e yükselmişti. Sert ve soğuk geçen Mart ayı kömür stoklarını eritmiş ve tüm yakacak tahsisatının kesilmesine neden olmuştu. Kent belediyesi iflas etmişti; kendi çalışanları bile belediyenin verdiği kağıt paraları kabul etmiyordu.

5. *Ibid.*
6. Aktarıldığı yer, *ibid.*, s.11.

Ülke içinde yaşanan koşullar işçileri umutsuzluğa sürüklerken, ülke dışında gelişen olaylar devrimci bir umudu taşıyorlardı. 22 Mart'ta Macaristan'da bir işçi cumhuriyeti kuruldu. Hakim politik geleneğin Sosyal Demokrasinin sol bir versiyonu olduğu Avusturya'da, işçi konseyleri önemli bir güç olmaya devam ediyorlardı. Pek çok işçi, Bavyera'nın, Avusturya, Macaristan, Moskova hattında yeni bir devrimci merkez olacağı beklentisindeydi. Ruhr bölgesinde genel grevin patlak verdiği, Stuttgart'ta olağanüstü hal ilan edildiği ve Frankfurt'ta ayaklanmaların yaşandığı Mart'ın son günlerinde, bu tür beklentiler pekala gerçekleşebilir görünüyordu.

Gelişmeler nihayet Nisan ayı başlarında patlama noktasına eriştı. Etrafta, burjuva çoğunluğa sahip parlamentonun yeniden toplanacağı yolunda söylentiler vardı. Askerler, genel greve gitmeleri halinde işçilere karşı tavır almayacaklarını söylüyorlardı. Binlerce işsiz, her gece düzenledikleri gösterilerde, gaz ve elektrik fiyatları ile tramway ücretlerindeki artışı geri almaması halinde 'kendi bildiklerini okuyacakları' konusunda Hoffmann'ı uyarıyorlardı. Nihayet, Sol Sosyal Demokrat bakan Niekisch'in çağrısıyla Augsburg'ta toplanan bir işçi konseyleri toplantısında, ezici bir çoğunlukla Konsey Cumhuriyeti'nin ilanına karar verildi. Karar, SPD'nin bundan iki gün önce toplanan bir konferansında da dile getirildiği gibi, Bavyera'nın tabandaki sıradan Sosyal Demokratlarının da desteğini kazandı.

Sözde-Sovyet Cumhuriyeti

Bunu, hiç akla gelmeyecek bir gelişme izledi. Sağ Sosyal Demokrat savaş bakanı Schneppenhorst, bir Konsey Cumhuriyeti'nin kuruluşunu müzakere etmek için kendi bakanlığında toplanılması çağrısında bulundu.

Söz konusu toplantıya, işçi ve asker konseylerinden, SPD'den, Bağımsız Sosyal Demokratlardan ve anarşizan bohemyan çevrelerden yüz kadar temsilci katıldı. Toplantıya katılan herkes, üç işçi partisi olan SPD, USP ve KPD'nin konsey temelinde bir araya gelerek kuracakları, yaşanan hükümet krizine son verecek bir hükümetin kuruluş taslağı üzerinde müzakerede

bulunuyor olmaktan heyecan duyuyor görünüyordu. Ancak, Berlin'den kente henüz gelmiş olan komünist Leviné ayağının tozuyla toplantı salonuna girdi. Söz konusu hükümet taslağına karşı çıkarak şu uyarılarda bulundu:

Yaptığınız plandan henüz haberim oldu. Biz komünistler, Sosyal Demokrat bakan Schneppenhorst ve bugüne kadar var güçleriyle soyvet sistemine karşı koymuş Durr gibi insanların inisiyatifinde kurulacak bir konsey cumhuriyetine derin bir kuşkuyla bakıyoruz. Bunların tavrını, en iyimser haliyle, sözde devrimci bir tavır takınarak halk yığınlarına şirin görünmeye çalışan iflas etmiş liderlerin bir yaltaklanması, en kötü haliyle de bilinçli bir provokasyon olarak yorumlayabiliriz.

Sosyal Demokratların sık sık zamansız ve hazırlıksız girişilen, bu yüzden de ezip geçmesi kolay olan eylemleri kışkırtıp teşvik ettiklerini Kuzey Almanya'daki deneyimlerimizden biliyoruz.

Bir sovyet cumhuriyetinin ilanı bir konferans masası etrafında kararlaştırılamaz. Böyle bir cumhuriyet, ancak muzaffer bir proleteryanın mücadelesinden sonra kurulabilir. Münih proleteryası, iktidar mücadelesine girmeye henüz hazır değil.

Sosyal Demokratlar, daha ele geçirdikleri ilk fırsatta hükümetten çıkmak için bir bahane uyduracak ve işçilere ihanet edeceklerdir. Bağımsız Sosyal Demokratlar ilkin işbirliği içinde kalacaklar, sonra duraksamaya, ardından sendelemeye başlayacaklar, daha sonra da düşmanla müzakerelere girişip istemedikleri halde hain durumuna düşeceklerdir. Ve biz komünistler, sizlerin sözde vaatlerinizin bedelini akan kanlarımızla ödemek zorunda kalacağız.[7]

Bu konuşma tam bir öfke patlamasına yol açtı. Schneppenhorst, "Birisi bu Yahudinin burnuna yumruğu geçirsin!" diye öfkeyle bağırdı. Fakat Leviné'in yaptığı uyarı tehlikeli maceraları önlemeye yetmedi. 7 Nisan günü, Münih'teki insanlar evlerinden çıkıp caddelere adım attıklarında Bavyera Sovyet Cumhuriyeti'nin ilan edilmiş olduğunu öğrendiklerinde şaşırıp kaldılar.

Komünistler, bundan, 'Sözde-Sovyet Cumhuriyeti' olarak alayla söz ediyorlardı. İlan edilen şey, olsa olsa gerçek bir sovyet

7. Aktarıldığı yer, Rosa Leviné-Meyer, *Leviné* (Londra 1973), s.89-90.

cumhuriyetinin karikatürü olabilirdi ve 'devrimin devamının çıkarı açısından son verilmesi gereken komedilerden biri' idi.[8]

Sovyet Cumhuriyeti, işçi sınıfının doğrudan gereksinimlerden doğmamıştı... Bir sovyet cumhuriyetinin kuruluşu, Bağımsızlar ve anarşistler için, politik idari makamların değiştirilmesinden ibaretti... Bu bir avuç insan açısından, Sovyet Cumhuriyeti, kendilerinin yeşil cuha kaplı müzakere masasında anlaşmaya vardıkları an kurulmuştu... Her biri küçük birer kurtarıcı tanrı olan bunlar için, sokaktaki insanlar, bu kurtarıcı tanrıların müminleriydiler ve tanrılar şimdi onlara kurtuluşu kendi elleriyle bir hediye olarak sunuyorlardı. Gerçek Sovyet Cumhuriyeti'nin ancak kitle hareketinden doğabileceği düşüncesi bunlara çok uzaktı. Kurmayı başardıkları Sovyet Cumhuriyeti en önemli öğeden de yoksundu: konseyler.[9]

'Sovyet' bakanları ile kitleler arasında bunları birbirine bağlayan yapısal bir bağın yokluğunda, Sovyet Cumhuriyeti'nin başarabileceği hiçbir şey yoktu. Bavyera devriminin Amerikalı bir tarihçisinin yazdığı gibi, 'İlk Soyet Cumhuriyeti'nin varlığı sadece altı gün devam etti – kimi zaman tuhaf, kimi zaman gülünç olan bir haftalık bir kargaşa olarak.[10]

Basının ve madenlerin kamulaştırılmasını, bankaların yeniden yapılandırılmasını, mavcut mahkemelerin yerine devrimci mahkemelerin kurulmasını, yiyecek stoklarının müsadere altına alınmasını ve bir Kızıl Ordu kurulmasını öngören karamameler yayımlandı. Fakat, 'Devrimci Merkezi Konsey' imzasıyla yayımlanan bu önlemler sadece kağıt üzerindeydi[11]:

Sovyet Cumhuriyeti'nin üçüncü günü... Fabrikalarda işçiler her zaman olduğu gibi kapitalistler için didinip durmaya devam ediyorlar. Hükümet binalarındaki koltuklarda oturan bürokratlar yine aynı bürokratlar. Sokaklarda bildik silahlı muhafızlar kapitalist dünyanın düzenini kollamayı sürdürüyorlar. Savaş vurguncuları ve temettü avcıları at oynatmaya devam ediyorlar.

8. Paul Levi, *Die Internationale* 9/10 (1919).
9. P. Frölich, *op.cit.*
10. A. Mitchell, *op.cit.*, s.310.
11. *Ibid.*, s.311.

Kapitalist basının matbaalarında zehir ve acı ile beslenen rotatifleri, devrimci aydınlanma için can atan insanlara yalan ve iftira üretmek için dönmeyi sürdürüyor... Henüz bir tek burjuva silahsızlandırılmadı, tek bir işçi silahlandırılmadı.[12]

Karamameleri kağıt üzerinde kalan hükümetin kendisi de bir komiklikler manzumesiydi. Kuruluşuna öncülük etmiş olan Schneppenhorst, kentten ayrılıp Nuremberg'e sıvışmıştı. Sözümona Nüremberg'e konsey hükümeti için destek aramaya gitmişti. Fakat, oradayken katıldığı bir SPD toplantısında, konsey hükümetini tanıma fikri oybirliği ile reddediliyor ve ona karşı harekete geçecek askeri bir güç oluşturulmasına karar veriliyordu. Konsey hükümetinin ilk başkanı 'sol' Sosyal Demokrat Niekisch bir gün daha kentte kalıyor, ardından o da buhar olup ortadan kayboluyordu.

Komünistler, daha sonraları, Sosyal Demokratların rolünü 'hainçe bir demagoji' olarak niteleyeceklerdi.[13] Amerikalı tarihçi Mitchell'in daha yakın zamanlarda bu konuda ileri sürdüğü argüman da bundan pek farklı değildi: "Schneppenhorst, ne yaptığını pek bilmiyordu... KPD'yi bir koalisyon hükümetinde yer almaya davet etmekle, bu partinin liderlerini resmi bir sorumluluk altına sokacağını, bundan sonra da –şu veya bu yolla- bunların sözlerine ve hareketlerine etkin bir şekilde karşı koyabileceğini ummuştu."[14] Schneppenhorst KPD'yi hükümete sokmayı başaramadı. Ama, ona karşı 'etkin bir şekilde karşı koymak için' bir ordunun askeri gücünden yararlanabilirdi.

Sosyal Demokratların hükümeti bırakıp ortadan kaybolmaları, 25 yaşındaki Bağımsız Sosyal Demokrat ve ekspresyonist şair Ernst Toller'i 'devrimci' konseyi içinde en etkili isim haline getirdi. Komünist eleştirmenler, Toller'in asıl amacının tarihsel bir rol oynamak olduğunu ileri sürmüşlerdir - adeta oyun yazarı olarak kaleme aldığı tarihsel dramlardan birini yaşama geçirmek istemiş gibi. "Toller, Bavyera'nın Lenin'i olmak gibi bir sevdaya kapılmıştı" diye yazar Rosa Leviné-Meyer.[15]

12. R. Leviné-Meyer, *op.cit.*, s.95.
13. P. Frölich, *op.cit.*
14. A. Mitchell, *op.cit.*, s.305.
15. R. Leviné-Meyer, *op.cit.*, s.94.

'Devrimci' konseyin geri kalan üyeleri, anarşist Mühsam ve anarşist Landauer gibi Eisner'in bohemyan tartışma çevrelerinden gelen insanlardı. Maliye Komiseri, kafasını yerel para birimine takmış Doktor Gesell idi. Toller, 'eski arkadaşı' Doktor Lipp'in Dışişleri Bakanlığı'nın başına getirilmesi konusunda diğerlerini ikna etti. Oysa, pek çok insanın anlatışına bakılırsa, Dr. Lipp resmen ruh hastasının biriydi: 'Köpekler bana 60 lokomotif ödünç vermediler' diyerek 'İsviçre ve Württemburg'a karşı savaş ilan ettiğini' söylüyor ve Lenin'e gönderdiği bir mektupta şunları yazıyordu: "Yukarı Bavyera proleteryası muzaffer olmuştur... Fakat kaçkın Hoffmann ortalıktan sıvışırken benim bakanlığımın tuvalet anahtarını da cebinde götürmüş."

Hoffmann, tuvalet anahtarlarını çalmaktan daha tehlikeli işler de yapacaktı. Kendi hükümetini Münih dışında, kuzey kasabası Bamberg'de yeniden bir araya topladı. Kısa süre içinde, Münih'teki gülünç 'sovyet hükümeti'nden hiçbir direnç görmeden, Bavyera'nın diğer önemli yerleşim merkezlerini –Augsburg dışında- kendi kontrolü altına almayı becerdi. Ardından, Münih'e yiyecek sevkiyatını bloke etti ve askeri saldırıya geçmek için asker arayışına girdi. Bir hafta içinde 8.000 kadar silahlı asker topladı. Kentte 25.000 asker olduğu düşünülüyordu – ve Hoffmann için *Freikorps* birliklerinden yardım istemesi tamamen seçenek dışıydı, çünkü Bavyera'nın özerkliği nazik bir tartışma meselesi olarak kalmıştı.

Her şeye rağmen, Sözde-Konsey Cumhuriyeti henüz altı günlükken kenti ele geçirmeye yönelik ilk girişim gerçekleştirildi. Münihte üslenmiş Cumhuriyetçi Güvenlik Gücü adlı orta sınıf askeri müfreze, 13 Nisan günü kentte birkaç resmi binayı işgal etti ve caddeleri üzerinde 'Devrimci Konsey yıkılmıştır' yazan posterlerle donattı.

Hoffmann, elindeki esas silahlı gücü kent dışında tutacak kadar akıllıydı. Münih kışlalarından birinden çıkan askerler kent içindeki bu sağcı müfrezeye saldırdılar ve onu tren istasyonuna kadar çekilmeye zorladılar. Burada birkaç bin silahlı işçi de askerlere katıldı ve bu ilk darbe girişimi 20 kayıp verilerek ezilmiş oldu. Böylece, Sözde-Sovyet Cumhuriyeti şans eseri ayakta kal-

mış oldu. Fakat onun ayakta kalış biçimi sözde-sovyetin liderlerini tam bir kriz içine sürüklemeye yetti.

İkinci Sovyet Cumhuriyeti

Komünist Parti üyeleri ve taraftarları, Münih'in savunması için hızla harekete geçilmesinde önemli bir rol oynamışlardı. İşçiler, bütün bir hafta boyunca, onlardan beceriksiz bohemyan 'Devrimci Konsey' konusunda harekete geçmelerini istemişlerdi. Şimdi, bu çağrının gereğini yerine getirmek kaçınılmaz hale gelmişti. Aksi taktirde, bir sonraki çatışmada 20 değil yüzlerce ölü verilecekti.

Ne var ki, Komünist Partisi'nin ülke genelinde izlediği genel strateji, Berlin'deki Ocak olaylarının yinelenmesine neden olabilecek girişimlerden kaçınmaktı. Partinin ulusal liderliği, işçilerin çoğunluğunun desteğini kazanmış ve ülkenin her yerinde hareketi kontrol etme yeteneğine sahip güçlü bir parti olmadıkça silahlı mücadelenin kazanılmasının mümkün olmadığını düşünüyordu.

Eugen Leviné, 'hükümet askerlerlnin askeri bir eylemine kapı aralayabilecek her türlü girişimden titizlikle sakınılması gerektiği' direktifiyle, Münih'teki gelişmeleri kontrol altına alması için bu kente gönderilmişti. Leviné, hemen, partiyi anarşist eğilimli bohem unsurlardan uzaklaştırmak için parti örgütünü yeniden yapılandırmaya girişti. Parti kartı taşıyan herkesi yeniden parti üyeliğine çağırdı ve sadece güvenilir bulduklarını yeniden parti üyesi olarak kaydetti. Parti üyeliğindeki bu tasfiyeye rağmen, 12 ay kadar önce USP'den ilham alarak örgütlenmiş birkaç yüz kişilik sol guruba karşı elinde 3000 üyesi olan Komünist Partisi, Münih büyüklüğündeki bir kent için oldukça önemli bir politik güç durumundaydı.

Leviné, ulusal liderliğin genel direktifleri (ve kendi sezgileri) doğrultusunda, yerel parti örgütünü Sözde-Sovyet Cumhuriyeti'ni ilan edenlerden uzak tuttu. Sözde-sovyet yönetiminin var olduğu her gün, yerel *Rote Fahne* yönetimin gerçek niteliğini göz önüne seren yazılarla bunun gerçek bir konsey cumhuriyeti olmadığını gösterdi. Gerçek bir sovyet cumhuriyetinin kurulma-

sı, ancak, hem Sosyal Demokrasi ile, hem de liderleri Sosyal Demokratlar ile işbirliği yapan USP ile bağlarını tamamen koparmış işçi kitleleri temelinde inşa edilebilirdi. 'Konsey Cumhuriyeti'nin temeli olduğu varsayılan 'konseyler'in durumu dahi sorunluydu. Bu konseyler, siyasal iktidarı ele almak için değil, başka amaçlarla seçilmişlerdi. Bu konseylere seçilen işçilerden, ulusal sigorta sistemi, yardımcı emek hizmeti (auxilary labour service), fabrikada sağlık ve güvenlik gibi konularda bilgi sahibi olmaları bekleniyordu:

Devrimci bir işçi konseyinin üyelerinden beklenen nitelikler ise oldukça farklıdır: burjuvazinin, kapitalizmin ve bunların sözde-sosyalist suç ortaklarının mevzilerine karşı inatçı bir mücadelenin gerektirdiği nitelikler.[16]

Ortada, sakınılması güç bir sorun vardı. Münih işçi sınıfının geniş bir kesimi, sovyetler için çağrıya duygudaşlıkla bakıyordu - ama sözde bir sovyet cumhuriyeti değildi bunların görmek istedikleri. Hoffmann'ın manevralarının her türden sovyet girişimi için bir tehdit oluşturduğunu görmüşlerdi. Sözde-Sovyet Cumhuriyeti'nin sergilediği komikliklerden giderek bıktılar ve gerçek bir sovyet cumhuriyeti kurulması için komünistlerin inisiyatifi ele almalarını talep etmeye başladılar. Leviné'in dul eşinin söylediklerine bakılırsa, 'kitlesel toplantıların pek çoğunda, iktidarın komünistlere verilmesi önerisi kabul ediliyordu'.[17]

Başlangıçta, komünistler, kendilerini, Sovyet Cumhuriyeti'nin ilanına karşı olduklarını fakat her türlü karşı-devrimci girişime karşı mücadelede en ön saflarda yer alacaklarını söylemekle sınırlı tuttular. Leviné, işçilere, devrimi savunabilmek için çalıştıkları fabrikalarda 'devrimci işyeri temsilcileri' seçmeleri için çağrıda bulundu. Yerel *Rote Fahne*'de şunları yazıyordu: "Devrimin ateşi ile yanan, enerji ve mücadele aşkı ile dolu, kritik anlarda hızla karar alma yeteneğine sahip, aynı zamanda iktidar ilişkilerinin nasıl işlediği konusunda gerçekçi ve net bir fikre sa-

16. *Münchner Rote Fahne*, 11 Nisan 1919, yeniden basıldığı yer, P. Frölich, op.cit.

17. R. Leviné-Meyer, *op.cit.*, s.96.

hip olan, dolayısıyla eylem anını soğukkanlılıkla ve sabırla seçmeyi bilen temsilciler seçin."[18]

Gerçek bir işçi cumhuriyeti, ancak böyle güçler tarafından yaratılabilirdi. Ne var ki, bu gerçek, o günün fiili koşullarında, kuramsal kalıyordu; çünkü, Sözde-Sovyet Cumhuriyeti'nin kısa bir süre sonra çökeceği açıkça ortadaydı ve kimse sovyet deneyiminin bu şekilde son bulmasını kabullenmek istemiyordu. Devrimci delegelerin *gerçek* bir sovyet cumhuriyetinin temelini nasıl oluşturabilecekleri konusu, salt eğitime dönük bir propaganda faaliyeti ile başarılabilir görünüyordu. Leviné, 12 Nisan'da eşine, "Bu iş kendi kendine bitecek" diyordu: "Bu macera birkaç gün içinde son bulacak".

Ancak, ertesi gün karşı-devrimci darbe girişimi aniden patlak verdiğinde, sovyet deneyimi sefil bir biçimde sona ermiş göründü. Daha önemlisi, onun bu şekilde son bulmuş olması, daha önce pasif bir nitelik gösteren işçi kitlesinin ruh halinde bir dönüşüme yol açtı:

Darbe girişimi haberleri yayıldığı zaman, işçiler karşı-saldırı harekete geçtiler. Hoffmann hükümetine karşı öfke çok geneldi. Sosyal Demokrat parti yöneticileri kendi tabanlarından korktukları için parti toplantılarında boy göstermeye cesaret edemiyorlardı. Devrimci Konsey'in protesto gösterileri düzenlenmesi çağrısı, sadece daha derin bir öfke ve tiksintiye yol açtı. İnisiyatifi kendi eline alma isteği ve 'ya zafer ya ölüm!' duygusu, bir anda işçilerin eylemli birliğini yaratmıştı.[19]

Şimdi, işçiler, Leviné'nin kendilerine anlatıp durduğu işçi konseylerini kuracak enerjiye sahiplerdi. Levin'den Komünist Partisi'nin ikinci ve gerçek Konsey Cumhuriyeti'nin başına geçmesini istiyorlardı. Leviné bunu kabul etti. Komünistler, önceki haftanın yıkıntıları arasında gerçek bir sovyet sistemi ve gerçek bir konsey hükümeti yaratmak için var güçleriyle kollarını sıvadılar.

İkinci Sovyet Cumhuriyeti, birincisinde olmayan her şeye sahipti. Fabrikalarda yeni seçilmiş işçi konseylerine dayanıyordu. Bu, aldığı kararları kolaylıkla yaşama geçirmesini sağlıyordu. İş-

18. *Münchner Rote Fahne*, 11 Nisan 1919.
19. R. Leviné-Meyer, *op.cit.*, s.103.

çilerin silahlandırılması için kararname yayımladı: Sayısı 10.000 ile 20.000 arasında kalan miktarda tüfek dağıtıldı. Burjuvazinin silahsızlandırılması talimatını verdi:

Savaş Bakanlığı büyük bir kalabalık tarafından kuşatıldı. İnsanlar gelip kendiliğinden ellerindeki silahları teslim ediyorlardı... Üzerlerindeki silahları verip bunlardan bir an önce kurtulmak istercesine birbirleriyle yarışıyorlarlardı. Leviné, 'Bu, burjuvazinin yeni hükümete duyduğu güvenin göstergesi' diyerek espiri yapıyordu.[20]

Yeni işçi konseyleri merkez komitesi, genel grev çağrısında bulundu: Koca kentte tek bir dişli bile dönmedi.

Silahlı işçi devriyeleri, aç düşmüş halka dağıtılmak üzere burjuvaların evlerinde gizli yiyecek depoları aramaya, otomobillere (o zamanlar yüksek sınıfa özgü ayrıcalıklı bir lüks idi otomobil sahibi olmak) el koymaya başladılar; bankaların faaliyetlerini denetlemek üzere seçilmiş devrimci delegeler bankalara yerleştirildiler.

14 Nisan ile 22 Nisan günleri arasında genel grev vardı, işçiler fabrikalarda olası her tehlikeye karşı tetikte bekliyorlardı. Komünistler, ellerindeki sınırlı güçleri en stratejik noktalara gönderdiler. Komünistlerin önerisi üzerine bir askeri komisyon, karşı-devrimci güçlerin silahsızlandırılmasından sorumlu bir komsiyon, bir propaganda komitesi, bir ekonomik komisyon ve bir de ulaşım komisyonu oluşturuldu. 13 Nisan'daki çatışmalarda silahlı işçilere öncülük etmiş deniz eri Rudolf Egelhofer, kent ve Kızıl Ordu komutanı sıfatıyla burjuvazinin silahsızlandırılması işlerini yönetti... Kentin yönetimi doğrudan fabrika konseyleri tarafından yürütülüyordu... Bankalar blokaj altındaydı ve bunların her işlemi dikkatle kontrol ediliyordu. Kamulaştırma artık sadece kağıt üzerinde kalan bir karamame değil, işletmelerde tabanın yerine getirdiği fiili bir gerçeklikti... Burjuva basın yasaklanmıştı. Telefon ve telgraf hizmetleri sıkı biçimde denetleniyordu.[21]

Yeni Konsey Cumhuriyeti'nin etkinliği, orta sınıfın bazı kat-

20. *Ibid.*, s.105.

21. Paul Frölich ve diğerleri, *Illustrierte Geschichte der Deutschen Revolution* (Berlin 1929, yeni basım Frankfurt 1970), s.394.

manlarının bile saygısını kazandı. Komünizme çok çok uzak olan beyaz yakalı işçiler ve alt düzey yöneticiler de greve katıldılar.

23 Nisan'da Hoffmann hükümetine sunulan resmi bir raporda şunlar söyleniyordu:

Sokaklardaki konuşmalarda, sık sık, Bavyera'nın dünya devrimini yükseltmek için harekete geçtiği, tüm dünyanın gözünün Bavyera'da olduğu vb. söyleniyor. Bunları söyleyenler, çoğu zaman sıradan, makul insanlar. Yine sıkça işitilen şeylerden biri, Bavyera'nın Reich hükümeti ile tüm köprüleri atması gerektiği.

Münih'te Spartakistlerle diğer sosyalistler arasında örneğin Berlin'deki gibi açık bir ayrım olduğunu varsaymak vahim bir hata olur. Komünistlerin şu an izledikleri politika, dünya devrimi için kapitalizme karşı tüm işçi sınıfının birliğini gerçekleştirmeyi amaçlıyor.[22]

Etkileyici bir güç gösterisi olarak, 'genel grevin son günü Münih proleteyasının silahlı bir gösterisine tanık oldu; 12.000–15.000 kadar silahlı işçi kentin caddelerinde yürüdü'.[23] Egelhofer, henüz yarı-eğitimli de olsa, gerçek bir Kızıl Ordu kurmayı başarmıştı. Ordu, üç gün önce, küçük çaplı da olsa ilk silahlı savaşımından başarıyla çıkmasını bilmişti; Toller komutasındaki bir gurup Kızıl Ordu işçisi Hoffmann güçlerini Dachau bölgesinden geri çekilmeye zorlamıştı.

Ne var ki, bütün bu olumlu tablo içinde eksik olan bir şey vardı. Münih, ülkenin geri kalanından yalıtılmış durumdaydı. Buradaki yönetim, Bavyera'nın diğer büyük kentlerinden birkaçına bile ulaşamıyordu. Diğer kentlerde, burjuva ve Sosyal Demokrat basın, Münih'i komünist-anarşist bir tiranlığın eline düşmüş, caddeleri kan gölüne dönmüş bir kent gibi gösteriyordu. 'Özgür' Bavyera'nın dört bir yanında duvarlarda boy gösteren posterlerde şu söyleniyordu:

Rus terörü, yabancı unsurları kullanarak Münih'te kan kusturuyor. Bu utanç verici durumun bir gün daha, hatta bir saat daha

22. Aktarıldığı yer, F. M. Carsten, *Revolution in Central Europe* (Londra 1972), s.221.

23. P. Frölich ve diğerleri, *op.cit.*, s.395.

devam etmesine izin verilemez... Bavyera dağlarının, ovalarının, ormanlarının insanları, tek bir yumruk olarak birleşin ve ayağa kalkın! Herkes silahını alıp toplanma merkezlerine koşsun!

İmzalar: Hoffmann, Schneppenhorst[24]

Münih'teki devrim kalesinin düşmesi sadece zaman meselesi gibiydi.

Bundan birkaç hafta sonra, komünist Paul Frölich, İkinci Sovyet Cumhuriyeti'nin ilanını savunan bir makale yazdı. Birinci Cumhuriyet'in ilanını 'saçmalık' olarak niteliyordu ve bunun gerekçesini şu şekilde açıklıyordu:

Bavyera ekonomik açıdan kendine yeterli bir bölge değil. Sanayi son derece geri düzeyde ve, karşı devrimin yararına bir faktör olmak üzere, hakim durumdaki kırsal nüfusun devrim yanlısı olduğu söylenemez.

Almanya'da, geniş ölçekli sanayinin ve kömür madenlerinin olmadığı bir yerde bir Sovyet Cumhuriyeti kurmak olanaksızdır. Dahası, Bavyera proleteryası, sadece kentin birkaç büyük sanayi işletmesinde devrimle doğrudan temas kurmuş, küçük burjuva geleneklerin, yanılsamaların ve zayıflığın etkisinden kurtulmuştur.[25]

Fakat bu olumsuz koşullar, İkinci Soyet Cumhuriyeti'nin kurulduğu günlerde de geçerliğini sürdürüyordu. Yegâne değişiklik, daha çok sayıda işçinin Sosyal Demokratların ve sözde devrimci Bağımsızların gerçek yüzünü görmüş olmasıydı. Hatta kentteki yiyecek ve yakıt stokları tükenmeye başladığında, bir soyet cumhuriyetinin yaşayabilirliğinin nesnel maddi koşulları daha da kötlüleşmiş oldu.

Hoffmann hükümeti için, kenti ekonomik açıdan kıskaca almak hiç de güç olmadı. Yiyecek ve yakıt yokluğunda, Konsey Cumhuriyeti'nin çökmesi sadece birkaç haftalık mesele idi. İkinci Cumhuriyet, ne kadar etkin bir işlerlik göstermiş olursa olsun, yoktan yiyecek ve yakıt yaratacak sihirli bir değneğe sahip değildi. Burjuvaların gizli yiyecek depolarına el konulmuştu, ama

24. Aktarıldığı yer, Richard Grunberger, *Red Rising in Bavaria* (Londra 1973), s.24.

25. P. Levi, *Die Internationale* 9/10 (1919).

bu, işçi kitlesi şöyle dursun, Kızıl Ordu'yu beslemeye bile yetmeyecekti. Toplumun en yoksul kesimlerine yiyecek temin etmek için orta sınıfın alt katmanlarına aşırı yüklenmek ise, karşıdevrimci güçlerin ellerini kavuşturarak izleyecekleri çatışmalara yol açacaktı. İkinci haftanın sonuna doğru, işçi sınıfının en radikal kesiminde bile bir güceniklik ve düşkırıklığı yaşanmaya başladı. Resmen açlığın eline çırpınıyorlardı ve şimdi Sovyet Cumhuriyeti'nin sonunun yaklaştmakta olduğunu hissediyorlardı.

Birinci Sovyet Cumhuriyeti'nin işbaşından kovulmuş liderleri, işçiler arasında kendini hissettiren bu yenilmişlik duygusundan yararlanmaya fazlasıyla hazırlardı. Toller, 26 Nisan günü, fabrika konseylerinin önemli bir toplantısında konuşma yaptı. Daha on beş gün önce kendi iktidarının yol açtığı yıkıntıyı onarmak için komünistleri iktidarı devralmak zorunda bırakmışken, şimdi onları sert bir şekilde eleştiriyordu: "Mevcut iktidarın Bavyera'da mücadele eden kitleler için bir felaket olduğunu düşünüyorum. Onları desteklemek, benim düşünceme göre, devrimi ve Sovyet Cumhuriyeti'ni tehlikeye sokacaktır".

Toller'in arkadaşı, Bağımsız Sosyal Demokrat Klingethofer şunları iddia ediyordu: "Komünistler acaip fikirlere sahip teröristlerdir. Kışkırtıcı talepler içeren hâlihazırdaki politikaları öfkeyle karşılanıyor."

Bunların canlı tanığı olan bir insanın söylediğine bakılırsa, 'söylentiler kulaktan kulağa yayılıyordu'

Komünist liderler, 50 adet sahte pasaport, yüklü miktarda para ve her an havalanmaya hazır bekleyen bir uçakla kendilerini güvenceye almışlardı. Söylentiler, Toller ve arkadaşlarının yaydıkları da dahil olmak üzere, 'yabancı unsurlar', 'Prusyalılar', 'Ruslar' gibi dehşet uyandırmayı amaçlayan kışkırtıcı imalarla doluydu – eksik olan 'Yahudiler' sözcüğü de her an bunlara eklenebilirdi.[26]

Komünistlerin, moral bozukluğu ve yenilmişlik duygusu içindeki işçi sınıfının güvenini yitirdikleri açıktı. Leviné, fabrika konseylerinin hükümetin istifasını kabul etmesini, bundan he-

26. R. Leviné-Meyer, *op.cit.*, s.114.

men sonra da Konsey Cumhuriyeti'nin nasıl son bulacağıyla ilgili olarak müzakerelerin başlatılmasına girişmesini önerdi.

Bu, üç hafta önce mümkün olabilirdi. Ama artık böyle bir şey olanaklı değildi. Çünkü, Hoffmann, Münih'teki silahlı eylemi ilk geri püskürtme girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasından sonra, 'Bavyeralı' kimliğini bir kenara atarak Noske'dan yardım istemişti. Şimdi, 30.000 *Freikop*s askeri General Oven komutasında Münih'e doğru ilerliyordu. Noske'un anlaşmaya hiç niyeti yoktu. Bağımsızların uzlaşma girişimleri *Freikops* birliğinin saldırısını durduramadı. Aksine, bu girişimler kentteki moral bozukluğunu daha da derinleştirdi; Toller yandaşlarıyla komünistler arasındaki karşılıklı sataşmalar, önceki on beş gün boyunca Konsey Cumhuriyeti yönetiminde bulunanlar hakkında yayılan dedikodular (bu söylentilerden birine göre Levien ve Levine savaş gazileri fonundaki paraları zimmetlerine geçirmişlerdi), burjuvazinin ve onun kentte karşı-devrimi örgütlemesine açıkça destek veren yayın organları üzerindeki kontrolün gevşemiş olması, işçilerin moralini çökertmişti.

Freikops birlikleri 1 Mayıs tarihinde Münih'e girdiklerinde, Konsey Cumhuriyeti'nden geriye kalan pek bir şey yoktu. Fakat, bu, *Freikorps* askerlerinin Stamberg'de 20 silahsız sağlık çavuşunu katletmekten caydırmadı. Kızıl Ordu üyeleri, direniş için silahlanmak ya da hazırlıksız bir biçimde yakalanıp boğazlanmak dışında bir seçeneklerinin olmadığını biliyorlardı. Komünistlerin son bildirisinde söylenenlerin doğruluğunu yadsımak mümkün değildi:

Beyaz Muhafızlar henüz kazanmadılar ve ardı arkasına vahşice eylemlere girişiyorlar. Tutsaklara işkence yapıyor, onları sorgusuz sualsiz kurşuna diziyorlar. Yaralıları kurşunlayıp öldürüyorlar. Cellatların işini güçleştirin. Yaşamınızın§ bedelini onlara pahalıya ödetin.[27]

Kentte hükümet daha önce çökmüş olduğu halde, *Freikops* birliklerinin direnişi tamamen kırması iki gün sürdü. 600'den fazla insan yaşamını yitirdi. Bavyera'daki devrimin en ayrıntılı

27. *Ibid.*, s.119.

akademik çalışması olan kaynağa göre, direnişin kırılmasından sonra ağır bir baskı ve şiddet dönemi başladı:

Direniş çabuk ve acımasız biçimde kırıldı. Silahı olan herkes sorgusuz sualsiz ve mahkemeye çıkarılmadan kurşuna dizildi. *Freiskops* askerlerin uyguladıkları vahşet, daha sonraki birkaç gün boyunca aralıklarla sürdü – siyasi mahkumlar acımasızca dövüldüler ve kimi zaman kurşuna dizildiler.[28]

Freikorps, devrimci askerler tarafından rehin alınmış olan ve Nazizmin Yahudi-karşıtı çekirdeğinin ilk biçimlenişini ifade eden Thule Örgütü'nün on üyesini kurşuna dizilmiş olmasını, kendi katliamını meşru göstermek için kullandı (bu örgütün liderlerinden, geleceğin ünlü Nazisi Rudolf Hess'in bunlar arasında olmayışı büyük bir şanssızlıktı). 'Geceleri insanlar yataklarından alınıp kurşuna diziliyor, bıçaklanıyor, dövülerek öldürülüyorlardı.'[29] Askerler, yirmi bir Katolik rahibi olağan toplantılarını yaptıkları sıra tutukladılar. Zavallılar, katledilmeden önce, 'vahşi biçimde tekmelendiler, dövüldüler, süngülerle deşildile' "Daha sonraki mahkemede, kırık sopalar, kanlı süngüler delil olarak mahkemeye sunuldu."[30] Bu olayın vahşeti nihayet katliamın hızını kesti – fakat o arada geçen zaman içinde 186 insan kurşuna dizilerek öldürülmüştü.

Hoffmann hükümeti için, Bavyera Konsey Cumhuriyeti'nin vahşi bir şiddetle yıkılmasının tamamlanması için geriye son bir adım daha kalmıştı: Eugen Leviné'nin yargılanması ve ardından kurşuna dizilmesi. Fakat bu bile geri tepip Sosyal Demokratların aleyhine dönecekti. Leviné, mahkemedeki yargılamadan sonra katledildi. Ancak, duruşma sırasında eylemlerinin neden haklı ve meşru olduğunu ortaya koyan görkemli bir konuşma yaptı – o günün Alman işçilerinden pek çoğunun bir daha asla geri dönmemek üzere Sosyal Demokrasiden kopup uzaklaşmasına yol açmış bir konuşma. Leviné'nin söz konusu konuşmasının çarpıcı kimi ifadeleri, devrimci mitolojide yerini aldı – belki de, bunun nedeni, bağlamından yoksun, kendi başına birkaç ifade olarak

28. A. Mitchell, *op.cit.*, s.329.
29. R. Leviné-Meyer, *op.cit.*, s.133.
30. *Ibid.*

alındığında, esas olarak varoluşçu bir tona sahip görünmesidir. Doğru olan, o ifadelerin kendi bağlamı içinde aktarılmasıdır. Çünkü söz konusu ifadeler yalnızca Münih'teki deneyimini değil, 1919 yılının ilk yarısında yaşanan Alman Devrimi'nin bütününü özetler:

Sosyal Demokratlar başlatıyorlar, ardından kaçıyor ve bize ihanet ediyorlar; Bağımsızlar gelip yanımızda yer alıyorlar, sonra bizi yarı yolda bırakıp gidiyorlar ve duvar dibinde kurşuna dizilenler hep komünistler oluyor. Biz komünistler, her an ölümle içiçe yaşayan insanlarız. Bunun çok iyi farkındayım.[31]

Doğru Bir Seçim miydi?

Komünistler, İkinci Konsey Cumhuriyeti'ni ilan etmekle doğru mu yapmışlardı?

Leviné, ellerinde başka seçenek olmadığını düşünmüştü. Sözde-Sovyet Cumhuriyeti'ni sert dille eleştirmişler, işçi kitlelerine kendilerini savunmak için gerçek, devrimci delegeler seçmelerini söylemişlerdi. Kitlelerde bu çağrıya uymuş ve yüzlerini komünistlere dönmüşlerdi. Leviné, iktidarı almamanın komünistler için kitleleri yüz üstü bırakmak anlamına geleceğini hissetmişti.

Dul eşi Rosa Leviné-Meyer, yenilginin kaçınılmaz olduğunu bildiği için, Leviné'nin ikitdarın sorumluluğunu kendi üzerine almış olduğunu söyler. Leviné, komünistlerin işçi hareketinin başında iken fiziksel olarak yenilgiye uğramalarının, bozguna öncülük etme durumuna düşmüş komünistlerin moral yenilgisinden daha iyi olacağını düşünmüştü.

Bununla birlikte, kuşatmadan zaferle çıkmanın mümkün olabileceği konusunda Leviné'nin kendisi de kimi yanılsamalara sahip görünüyor. İşçi konseylerinin bir toplantısında şunları söylüyordu:

Tehlike geçmiş değil. Beyaz Muhafızlar bize karşı saldırıya geçebilirler. Açlık, Münih'in kapısına dayanabilir. Fakat, Ebert, Noske ve Scheidemann, koltuklarını ancak birkaç hafta daha koruyabilirler. Saksonya ayakta; Braunschweig'da bir Sovyet

31. Konuşma metninin tamamı için bkz. *Ibid.*

Cumhuriyeti ilan edildi. Yurt dışında, İlk Sovyet Cumhuriyeti'nin kurulmuş olduğu heberi muazzam bir coşkuyla karşılandı. Macaristan şimdiden bir Sovyet Cumhuriyet'iydi. İtalya, Bavyera'ya neşe ve umutla bakıyor. Bir ileri karakolu elde tutuyor gibiyiz. Rus proleteryası da cephenin ön saflarında yer tutuyor. Yılmadılar ve yılmamakta haklı olduklarını kanıtladılar.[32]

Eğer İkinci Sovyet Cumhuriyeti'nin ilanı yukarıdaki gibi gerekçelendirilirse, bu durumda bunun bir yanlısamaya dayanmış olduğunu söylemek gerekir. Bunun nedeni, devrimlerin başka yerlere sıçramasının olanaksızlığı değil elbette. Nisan ayı ortalarına doğru işçi hareketi Almanya'nın diğer bölgelerinde gerileme içine girmişti; Macar Sovyet Cumhuriyeti, yabancı işgale karşı umutsuz bir savaşım veriyordu; Avusturya'da Sosyal Demokratlar sağlam bir kontrole sahiplerdi. O koşullarda, Bavyera birkaç haftadan daha uzun bir süre ayakta kalamazdı.

Leviné, yukarıdaki aşırı iyimser değerlendirmeye iktidara gelindikten sonra ulaşmış görünüyor (mahkemede yaptığı konuşma metnine bakınız).[33] Onun kendi amacı, eşinin ileri sürdüğüne yakın görünüyor – yani komünistlerin iktidarı almaktan kaçınarak işçi sınıfını yüzüstü bırakamayacakları argümanı. Paul Frölich, kısa bir süre sonra kendi tutumuna haklılık kazandırmak için kaleme almış olduğu yazılarda, 13 Nisan'da sağcı darbe girişiminin yenilgiye uğratılmasının bir zafer anlamına geldiğini söyler ve şöyle sürdürür:

Ve o zafer mantıksal sonucuna kadar götürülmeliydi. Artık geri dönmek olmazdı. En temel önkoşul mevcuttu: kitlelerin muzaffer eylemliliği. Sovyet Cumhuriyeti yegâne alternatif olarak ortaya çıktı. Bizler de çekincesiz kendimizi işçi sınıfının hizmetine sunduk.[34]

Leviné'nin kararının bu savunusu, o dönemin KPD'sinin en seçkin lideri Paul Levi'nin bakış açısıyla güçlü bir karşıtlık içindedir. Levi, mücadele sürecini üç aşama içinde değerlendirmiştir. 'Birinci aşamada Sözde-Sovyet Cumhuriyeti kuruldu' diyen

32. Aktarıldığı yer, *ibid.*, s.110-111.
33. *Ibid.*, s.212.
34. P. Frölich, *Die Internationale*.

Levi, Münihli komünistlerin 'haklı olarak' bunu kanayıp ona karşı tavır aldıklarını belirtmiştir. Sonra, Hoffmann'ın askeri saldırısı gelmiştir. Komünistler, yine haklı olarak buna karşı koymuşlardır – ama, Sözde-Sovyet Cumhuriyeti'ni savundukları için değil ('Toller-Mühsam Sovyet Cumhuriyeti bir hiçti ve hiç olan bir şeyin savunusundan da söz edilemez zaten.'), fakat, bu 'proleteryanın devrim ayları boyunca kazanmış olduğu gerçek mevzileri elde tutmaya yönelik bir savunma eylemi olduğu için'.

Bavyera'nın özgül koşulları -Almanya'nın diğer bölgelerinde seçenek dışı kılınmış- silahlı savunmanın bile mümkün olduğu anlamına geliyordu. Münih'te öylesi bir durum ortaya çıkmıştı ki, proleterya kazanımları elinden zorla alınırken hiçbir şey yapmadan öyle durup bekleyemezdi.

Hoffman hükümeti güçsüzdü, ama Noske'u yardıma çağırmaya da henüz gönülsüzdü. Bu yüzden, 'Hoffmann hükümetinin Münih proleteryası ile uzlaşma arayışı içine girmesi pekala olası durumlardan biri olarak düşünülebilirdi'

Fakat Levi'ye göre, İkinci Sovyet Cumhuriyeti'nin ilanı esaslı bir yanlıştı:

Eğer kitleler sözde-devrimci eylemler içindelerse ve o eylemler gerçekte sadece geriye savrulmaya yol açacak türden eylemler iseler, bu durumda bir adım ileri çıkıp kitleleri uyarmak ve onları eleştirmek (bunu yapmak bizim için özellikle güç ve arzu edilmez olsa bile) bizim görevimizdir; eğer kitleler yararsız bir eylem içine girmişlerse, biz bunun yararsız bir eylem olduğunu açıkça söylemek zorundayız.[35]

Levi'nin eleştirilerinin esas olarak doğru olduğuna kuşku yok – Levi'nin, komünistlerin işçi sınıfının mücadeleye atılmak isteyen tezcanlı unsurlarını bir yandan eleştirirken diğer yandan onlarla dayanışma göstermelerinin önemini pek dikkate almıyor olması bu gerçeği değiştirmez (bu, Levi'nin kitabın daha sonraki bölümlerinde değineceğimiz bir hatasıydı).

Leviné, komünist liderliğin kitlelerin eylem kapasitesini nasıl dönüşüme uğratabileceklerini gösterdi. İkinci Bavyera Konsey Cumhuriyeti, işçilerin modern kentlerde bütün toplumsal yaşamı

35. Tüm alıntılar *Die Internationale*'den.

nasıl kendi kendilerine örgütleyebileceklerinin parlak bir örneği idi – bu açıdan Paris Komünü ile yakın benzerlik içindedir. Ancak, parlak örnekler yeni toplumun zaferinin güvencesini vermezler. Münih'te, sonuç, tüm işçi sınıfının acı bir yenilgisi oldu. O yenilgiden sonra, *Freikorps* ve aşırı sağ Bayvera'da istediği gibi hareket edebilir hale geldi – bundan on ay kadar sonra, kendilerini Münih'e çağıran Hoffmann hükümetini de işbaşından uzaklaştıracaklardı.

Leviné farklı bir karar almış olsaydı bile, o karar yenilgiden sakınılmasının güvencesini veremezdi: Bu açıdan, Leviné çok güç bir karar almıştır ve onun bu kararı Liebknecht'in Ocak'taki budalaca tavrı ile kesinlikle aynı kategoride değildir. Hoffmann, her durumda ve her an *Freikorps* birliklerini çağırabilirdi ve *Freikorps* elinde gözle görülür bir gerekçe olmadığı halde yine kentte vahşice bir katliama girişebilirdi. Bütün bunlar önceden kestirilebilir olmayan faktörlerdi. Kesin olan şey şuydu: Bavyera Konsey Cumhuriyeti bir kez ilan edildiğinde, yenilgi hem kendisi için hem de Bavyera işçi sınıfı için kaçınılmazdı.

8
BİRİNCİ YILIN BİLANÇOSU

Yeni burjuva cumhuriyeti, 1919 yılı yazının sonlarına gelindiğinde istikrar kazanmış görünüyordu. İşçi konseyleri tasfiye edilmiş, silahlı işçi grupları silahsızlandırılmış, 'kamulaştırma' meselesi gündemden düşmüştü. Dalgalanan kızıl bayraklar, isyancı askerler, orta sınıflara artık geçip gitmiş bir karabasan gibi görünüyordu.

Bununla birlikte, iktidardaki Sosyal Demokratlar çok da rahat değillerdi. *Freikorps* birlikleri çeşitli bölgelerde birer birer saldırıya geçerken işçilerin çoğunluğunu pasif bir konumda tutabilecek güce sahip oldukları için, ülkenin çeşitli yerlerinde patlak veren ayaklanma ve genel grevleri bastırabilmişlerdi. Fakat o yılın ilerleyen aylarında, SPD'nin işçi çoğunluğu üzerindeki kontrolü zayıflamaya başladı. Bunun nedenlerinden biri, toplumsal karışıklığı yaratanın 'Spartakistler' ya da 'Bolşevikler' değil *Freikorps* olduğunu şimdi daha çok sayıda işçinin kendi gözleriyle görmüş olmasıydı.

Ancak, bundan daha önemlisi, ekonomik durum nedeniyle giderek daha çok sayıda işçinin ücret mücadelesi içine çekiliyor olmasıydı. Hükümet, daha önce 'Spartakistlere' uyguladığı baskıyı bu kez işçi kitlesine yönelterek bu durumla başa çıkabilirdi ancak.

Birinci Dünya Savaşı Alman ekonomisini yıkıma uğratmıştı. Dünya pazarından kopmuş olan ülkede, dört yıl boyunca işçilerin yaşam standartlarını asgari geçim koşullarının altında bir düzeyde tutan bir savaş ekonomisi uygulanmıştı. Savaş sona erdiğin-

de, Almanya'nın eskiden sahip olduğu pazarlar savaştan galip çıkan ülkelerin eline geçmişti. Sanayi üretimi, savaş-öncesindeki üretim düzeyinin yarısına gerilemişti. Bunların yanısıra, Almanya, Versay Antlaşması gereğince, kömür yataklarının dörtte birini 'savaş tazminatı' olarak Fransa, Belçika ve İtalya'ya vermek zorundaydı.

Bu, Alman işçilerinin savaş dönemindeki sefil yaşam standartlarının devam etmesi, yakıt ve yiyecek kıtlığının sürmesi anlamına geliyordu. Et tüketimi savaş-öncesi dönemin sadece yüzde 37'si idi; un tüketimi yüzde 56, kahve tüketimi ise yüzde 28 düzeyindeydi. Üstelik ordudaki terhisler yüzünden işsizlik hızla yükseliyordu.

Kasım devriminde, işçiler, en azından geleneksel ekonomik taleplerinin yerine getirileceğinden emindiler. Onbinlerce işçi sendikalara girmişti. Devrimden önce sendikalı işçi sayısı 1,5 milyon iken, bu rakam 1918 yılı başında 2,2 milyona, Aralık 1919'da ise 7.3 milyona yükselmişti.

Grev sayısında da artış vardı[1]:

	Grev sayısı	Etkilenen fabrika sayısı	Grev günü
1918	773	7,397	5,219,290
1919	4,970	51,804	48,067,180
1920	8,800	197,823	54,206,942

Grevlerin çoğu, ücret artışı talebiyle çıkılmış grevlerdi. Ama hızla politik, ya da en azından yarı-politik talepleri de içermeye başlamışlardı: memur hakları ve demiryolu işçilerinin örgütlenme hakkı, fabrika konseylerinin yetkilerinin tanınması, kamulaştırma vb. Her şeyden önemlisi, kendini Alman kapitalizminin yeniden ayakları üzerine dikilmesi hedefine adamış bir hükümet, çok geçmeden grevlere *karşı* politik bir eylem içine girmişti. Hükümete bağlı askerlerin altı saatlik işgünü talebiyle çıkılan grevler sırasında nasıl Ruhr bölgesindeki maden ocaklarını işgal

1. Bu veriler için bkz. Paul Frölich ve diğerleri, *Illustrierte Geschichte der Deutschen Revolution* (Berlin 1929, yeni basım Frankfurt 1970), s.412.

altına aldıklarını yukarıda görmüştük. Askerler, ulusal ölçekteki bir demiryolu grevinde grev gözcülerini tutuklayarak yine işbaşındaydılar ve 150.000 Berlinli metal işçisinin Ağustos'tan Kasım'a kadar süren uzun grevi sırasında da devreye girmişlerdi.

1919 yazında, Noske, Teknik Yardım Kuvveti adı altında grev kırıcısı özel bir kuvvet kurdu. 1920 yılı Ocak ayında, meslekdaşı olan Prusyalı içişleri bakanı Heine daha da ileri gitti. Bağımsız Sosyal Demokratların çağrısıyla Parlamento binasının hemen dışında düzenlenen kalabalık bir gösteriye, askeri birlikleri başkentin merkezine yığarak tepki gösterdi. Sayısı yüzbinleri bulan göstericilerle askerler arasında yaşanan birkaç itiş-kakıştan sonra, askerler zıvanadan çıktılar. "Birkaç dakika süren dehşet verici bir makineli tüfek ateşiyle birlikte kalabalık panik içinde kaçışmaya başladı."[2] Göstericilerden 42'si öldü, 105'i yaralandı. Bu olayın hemen ardından

... Sosyal Demokrat bakanlar Heine ve Bauer askerlerin doğru davrandıklarını savundular. Olaydan nihai olarak Bağımsızlarla Komünistlerin sorumlu olduklarını ileri sürdüler. Bauer, Bağımsızların ellerini kanla kirlettiklerini söyledi.[3]

Sol Bağımsız Däumig'in de aralarında bulunduğu bir dizi devrimci lider tutuklandı ve aylarca cezaevinde tutuldu. Toplam sayısı otuzu bulan Bağımsız ve Komünist gazetenin yayımı yasaklandı. Yeni bir hükümet kararnemesi ile, madenler, demiryolları, elektrik ve gaz gibi 'temel hizmetler'de grev yapanlara hapis cezaları getirildi. Doğu Prusya'da zengin toprak ağaları tarım işçilerinin direncini kırmaya giriştiklerinde, Noske onlara yardımcı olmak için asker gönderdi.

Devrim heyecanının ilk dönemlerinde, işçiler akın akın Sosyal Demokrat Parti'ye katılmışlardı. 1917'de parti içinde yaşanan bölünmeden sonra üye sayısı 243.000'e düşen parti, 1919'da üye sayısını 1.012.800'e çıkarmıştı. Wels, 1919 yılındaki bir SPD kongresi sırasında, bunların pek çoğunun 'savaş sırasında muhafazakâr, liberal ya da aşırı Alman milliyetçisi' işçiler ol-

2. Heinrich Ströbel, *The German Revolution and After* (Londra 1923), s.221.

3. Ibid.

duklarını söylemişti. 1919 Ocak ayında yapılan seçimler, partiye yığınsal desteğin devam ettiğini gösteriyordu. USP sadece 2,5 milyon oy alırken, seçimlerden en büyük parti olarak çıkan SPD 11,5 milyon oy almıştı. SPD'nin oylarındaki artış, özellikle ülkenin daha az sanayileşmiş bölgelerinde dikkat çekiciydi: 1912 seçimlerinde oyların sadece yüzde 14,8'ini alabildiği Doğu Prusya'da bu kez oyların yüzde 50,1'ini almıştı; Pomeranya'da daha önce yüzde 24 olan oyunu yüzde 41'e yükseltmişti.

Fakat çok geçmeden bu partiye bağlanan umutlar sönmeye başlayacaktı. Çoğunluk Sosyal Demokratlar, Ocak seçimlerinde bile büyük kentlerde işçilerin tam desteğini kazanamamıştı. Halle-Merseberg'de SPD oyların yalnızca yüzde 16,3'ünü alırken Bağımsızların oy oranı yüzde 44,1 oldu; Leipzig'de SPD'nin yüzde 20,7'lik oyuna karşı Bağımsızlar yüzde 38,6 oranında oy kazandılar. Diğer kentlerde bu iki partinin oy oranları arasında büyük farklar yoktu: Düsseldorf'da SPD yüzde 34,6 ve Bağımsızlar yüzde 22,5; Thuringia'da yine 34,6 ve 22,5; Berlin'de ise 36,7 ve 27,6.

SPD'nin eskiden sahip olduğu işçi sınıfı desteğinin şimdiden gerileme gösterdiği, sınıfın bir kesiminin bu partiden koparak sola yöneldiği, buradan doğan boşluğun daha önce burjuva partilerine oy veren aşağı orta sınıf seçmenlerden gelen oylarla doldurulduğu açıkça görülüyordu.

Bundan 18 ay sonra yapılan bir sonraki genel seçimlerde, iktidardaki SPD'nin izlediği politikaların etkisi ortaya çıktı: Bazı oylar sağa giderken, partinin daha önceki seçmenlerinin pek çoğu sola oy vermişti. Parti'nin toplam oyu *yarı yarıya* azalmıştı:

	Ocak 1919	Haziran 1920
SPD	11,5 milyon	5,5 milyon
USP	2,3 milyon	4,9 milyon

Orta sınıflardan SPD'ye verilen oy desteğinin devam ettiği dikkate alınırsa, Bağımsızların sanayi işçi sınıfı içinde birinci parti konumuna yükselmiş oldukları açıktır. Eski-tarz Sosyal Demokrasi'den umudun kesilmekte olduğu, kendini sendikalarda da yansıtıyordu: En büyük sendika federasyonu olan ADGB'nin

1920 yılındaki kongresi, söz konusu iki işçi partisi arasında 'tarafsız' kalmaktan yana oy kullandı. Alman işçi sınıfı, ilk büyük silahlı mücadele dalgasından ve yenilgiden *sonra* olmakla birlikte, giderek radikalleşiyordu.

İşçi Sınıfı Devrimci miydi?

Peki, ama sınıf ne ölçüde radikalleşmişti? Bazı tarihçiler, devrimin birinci yılında alınan yenilgilere bakarak, dönemin Alman işçi sınıfının devrimci olmadığı çıkarsamasına varmışlardır. Örneğin, Barrington Moore şunları yazar:

Görünen şey şu ki, bu kitlesel politik hareket [fabrika konseyleri hareketi] maddi sıkıntıların ve yaşanan moral bozukluğunun kombinasyonun yokluğunda, bir zemin kazanamazdı. Bu iki faktörün bir aradalığında bile, işçiler esas olarak devrimci değillerdi [non-revolutionary] ve darbe çağrısında bulunan ajitatörlere hemen hiç ilgi göstermiyorlardı... İşçileri barikatlara iten şey yaşadıkları düşkırıklığı ve hükümetin fiziksel zora başvurma tehditi idi.[4]

Claudin de benzer argümanlara sahiptir:

1917–1921 döneminde devrim bir kez daha gündemde yerini almış göründü. Fakat, Sosyal Demokrasi'nin ideoloji ve pratiği içinde biçimlenmiş Batı'daki işçi hareketinin büyük çoğunluğu hiçbir şekilde krizden yararlanacak durumda değildi... Sosyal Demokrasi'nin hegemonyası altında, Alman Devrimi monarşinin yıkılmasının ve yeni cumhuriyetin kurulmasının ardından son buldu. İşçilerin çoğunluğu, bu sınırlı sonucu bile büyük bir zafer olarak gördü.[5]

Fabrika konseylerinin Alman tarihçisi (ve sol Sosyal Demokrat politikacı) Peter Oertzen, bu değerlendirmenin biraz daha karmaşık bir versiyonunu sunar. Weimar Cumhuriyeti'nin ilk tarihçilerinden Rosenberg'in yaklaşımını ayrıntılı olarak ele alıp

4. J. Barrington Moore, *Injustice: The Social Bases of Obedience and Revolt* (Londra 1978), s.327.

5. Fernando Claudin, *Eurocommunism and Socialism* (Londra 1978), s.74-75.

değerlendiren Oertzen, 1918 ve 1919 yıllarındaki Sosyal Demokrat hükümetlere karşı ortaya çıkan harekete verilen kitle desteğinin 'sosyalist işçi hareketi içindeki ılımlı eğilimden' geldiğini ileri sürer ve bu eğilimin 'muhafazakar burjuva cumhuriyetten hoşnut olmamakla birlikte sosyalist devrim istemediğini' söyler.[6]

Belli bir dizi koşullar altında işçi örgütlerinin liderliğinde doğup gelişen bir halk hareketi, beraberinde burjuva demokratik devrimi getirdi. Söz konusu hareketten, bu devrimi demokratik sosyalist bir cumhuriyete kadar geliştirmeyi isteyen güçlü bir sosyalist işçi eğilimi gelişti. Bu eğilim, bir yanda radikal sosyalist devrim güçlerinin diğer yanda muhafazakâr burjuva demokrasinin arasında kalarak ezildi. Burjuva demokrasisinin yegâne gerçek alternatifi 'Bolşevizm' değil, konseylerin desteğini kazanmış bir sosyal demokrasi idi.[7]

Tüm bu yaklaşımlar aynı temel yanlışı içeriyorlar. Bilinç dediğimiz olguyu, bireylerde sabit, değişmeden kalan bir şeymiş gibi görüyorlar. İşçilerin zamanın belli bir anında neye inanmış olduklarını soruyorlar, ardından bu inançların devrimin daha ötesine geçemeyeceği belli sınırlar içinde kaldığını ileri sürüyorlar. Oysa bilinç, bireyde ya da bir sınıfta değişmeden sabit kalan bir şey değildir. Bilinç, bireylerin birbirleriyle ve dünya ile olan dinamik, sürekli değişen karşılıklı etkileşiminin bir veçhesidir.

İtalyan devrimci Antonio Gramsci'nin belirttiği gibi, insanların dünyaya ilişkin bilincinde genellikle bir bölünme (split) vardır. Bu yüzden, insanlar, birbirinden farklı ve çoğu zaman birbiriyle çelişkili fikirlere eşzamanlı sahip olabilirler. Bazı fikirler, içinde yaşadığımız kapitalist toplumun bizi inandırmış olduğu fikirlerdir; diğerleri, ne kadar sınırlı olurlarsa olsunlar, o toplumun kimi görünümlerine karşı verilen mücadelelere katıldığımız zamanki deneyimlerin ürünüdürler.

Kitle içindeki aktif insan, pratik bir eylemliliğe sahiptir, ancak kendi pratik eylemliliğine ilişkin net bir teorik bilinçten yok-

6. Peter von Oertzen, *Betriebsräte in der Novemberrevolution* (Bonn/Bad Godesberg 1976), s.60.

7. *Ibid.*, s.67.

sundur; fakat her şeye rağmen, o sınırlı bilinç içinde dönüşüme uğrattığı dünyaya ilişkin bir kavrayışa sahiptir. Teorik bilinci, pratik eylemi ile tarihsel olarak bir çelişki içinde kalabilir. Bir anlamda, bireyin birbirinden farklı iki teorik bilince (ya da çelişkili bir bilince) sahip olduğu söylenebilir: kendi eyleminde içkin olan ve gereçekte onu dış dünyayı pratik dönüştürme sürecinde işçi kerdeşleriyle bir araya getiren bilinç ve ikinci olarak, aynı bireyin görünüşte açık ya da sözel biçimde ifade ettiği, geçmişten aldığı ve eleştirmeden benimsediği bilinç.[8]

Alman işçi sınıfı, devrimci döneme bir dizi 'belli', 'sözel' politik teorilere sahip olarak girdi –SPD'nin ve USP'nin sağ kanadının sosyal demokrasisi, Katolik Merkez Partisi'nin Hıristiyan demokrasisi, Demokratik Parti'nin liberal demokrat anlayışı. Bunlardan her biri, işçilere, emekçilerin beklentileriyle savaşın yıkıma uğrattığı Alman İmparatorluğu'nun güç yaşam koşulları arasındaki uçurumun tam gelişmiş burjuva demokrasisi ile aşılacağını anlatıyordu. Sosyal Demokrat ideoloji, ayrıca, burjuva demokrasisi ile –Oertzen'in sözünü ettiği 'sosyal demokrasi' gibidaha iyi şeylerin bile başarılabileceğini ima ediyordu. 'Demokrasi' ve 'sosyal demokrasi' birer ideoloji idi; bunlar, tüm ideolojiler gibi, bir boşlukta var olan değil fakat milyonlarca insan için bir anlama sahip olan ideolojilerdi, çünkü belli bir dönem boyunca, yaşam koşullarının güç olduğu bir gerçekliği o gerçeklik içinde yaşayan insanların gereksinimlerine uyduran bir mekanizma olarak işlev gördüler.

Ne var ki, Almanya'nın 1918–19 yıllarında içinde bulunduğu zorlu gerçeklik, salt demokratik ideolojinin taleplerinin yerlne getirilmesiyle değiştirilebilir görünmüyordu. İşçilerin maddi yaşam koşulları demokratik cumhuriyet altında iyileşme göstermedi. Aksine, her şey daha da kötüye gidiyormuş gibiydi. Ve işçiler 'yeni' gerçeklik ile kendi özlemleri arasındaki uçurumu –örneğin Ruhr bölgesindeki kamulaştırma hareketi ya da Orta Almanya veya Bavyera'daki konsey hareketi aracılığıyla- 'demokrasi'den 'sosyal demokrasi'ye doğru ilerleyerek gidermeye giriş-

8. Antonio Gramsci, *Selections from the Prison Notebooks* (Londra 1971), s.333.

tiklerinde, Almanya'da daha önceki toplumsal güçlerin hepsinin yerli yerinde durduğunu ve kendilerine karşı birleştiklerini gördüler.

Eski inançlar içinde bulunulan koşullara uymadıkları zaman, sonuç her zaman için ideolojik bir altüst oluştur. Bu, işçilerin eski fikirlerini *otomatik olarak* terk ettikleri anlamına gelmez. İlkin, sorunların üstesinden eski düşünce tarzlarını kullanarak gelmeye çalışırlar. Beklentilerinin suya düşmesini, geçici bir 'talihsizlik' olarak açıklamaya yeltenirler. Kendilerini önemli bir şey olmadığına inandırmaya yönelik bir girişimle, eski düşüncelerini olabildiğince az bir değişikliğe uğratarak yaşadıkları koşullara uydurma eğilimi gösterirler. Fakat, zaman içinde bütün bu uydurup yeniden uyarlamaların fiilen yaşadıkları olaylarla ilintisizleştiği giderek açıkça görülür hale gelir ve bu noktadan sonra fikirlerde bütüncül ve köklü bir yenilenme kaçınılmaz duruma gelir.

1918 ve 1919 yıllarında Almanya'da yaşanmış olan şey tam da budur. Daha kısa bir süre öncesine kadar sıkı Sosyal Demokrat olan Berlinli metal işçilerinin nasıl olup da Mart 1919'da Sosyal Demokratların liderliğindeki bir hükümete karşı silaha sarılmış oldukları; Nisan'da Münih'teki Sosyal Demokrat işçilerin 'Sözde-Sovyet Cumhuriyeti' ile onları oyalamaya yeltenen kendi liderlerine karşı nasıl o radikal tavrı alabildikleri; Ruhr'un batısındaki işçilerin birkaç ay gibi kısa bir süre içinde 'politikaya ilgisiz' işçiler olmaktan çıkıp Sosyal Demokratların politikasına tepki olarak sendikalist ya da sol Komünist fikirlere yöneldikleri başka türlü açıklanamaz – Ruhr bölgesinin batısındaki işçilerin söz konusu dramatik değişimi öylesine çarpıcıydı ki, bir gözlemci bunu aşağıdaki ifadelerle dile getiriyordu:

Geçen yıl, yani 1918 yılının yazında Hamborn'dan ayrıldığım günlerde, işçilerin hemen hepsi Çoğunluk Sosyal Demokratların yandaşlarıydı... Geçenlerde oraya yeniden döndüğümde, işçilerin hemen hepsi Komünistti.[9]

'Demokrasi' ve 'sosyal demokrasi' ideolojilerinden devrimci sosyalizme doğru olan hareket süreci, ülkenin diğer yerlerinde

9. Aktarıldığı yer, Jurgen Tampke, *Ruhr and Revolution* (Canberra 1978), s.140.

Hamborn'da olduğu kadar tamamlanmış değildi. Farklı gelenekler ve farklı mücadeleler, Almanya'nın farklı bölgelerinde, yine farklı radikalleşme düzeyleri yarattı.

Kitlelerin sosyal bir dönüşüm üzerine kafa yormaya hazır oluşları ile, bu dönüşüm için verilen mücadelenin başarı şansı arasında her zaman bir ilişki vardır. Başarılı bir mücadele deneyimi, çok sayıda işçinin zihnini açar ve onlara sınıfın daha da ileri giderek toplumu devrimcileştirebileceği fikrini kazandırır. Buna karşılık, mücadeleler sırasında alınan yenilgiler bu tür fikirlerin inandırıcılığını kolayca yıkıp yok edebilir. İnsanlar, bir araya gelip küçük değişimleri gerçekleştirmeyi başaramadıklarına bakarak büyük değişimleri başarmalarının zaten olanaksız olduğu sonucuna varırlar. Daha önce toplumun tümden dönüştürülebileceğine inanmış insanlar bile bu inançtan uzaklaşabilirler. Yenilgiye ve moral bozukluğuna uğramış bir işçi sınıfının kendi dar gurup çıkarlarını kollama derdine düştüğü koşullarda, eskiden devrimci olanlar, pekâlâ, yapılabilecek en iyi şeyin olabilecek bir şey için didinmek yerine olana sahip çıkmak olduğu çıkarsamasına varabilirler.

Her büyük devrimci dönemin ardından, devrimci eylemlere katılmış olanlardan yalnızca küçükçe bir azınlığın açıkça ve doğrudan devrimci düşünceleri savunmaya devam etmesinin nedeni de budur. Diğerleri ancak kolektif mücadele, yeni ve taze başarılar elde edip devrimci düşüncelere yeniden inandırıcılık kazandırdığı zaman tekrar devrimci düşüncelere geri döneceklerdir.

Şu halde, işçi sınıfının 1918–19 Almanyası'nda devrimci olup olmadığı sorusu, Barrington Moore, Claudin ve hatta Oertzen'inkinden oldukça farklı bir biçimde sorulmalıdır. Anahtar soru şudur: Anılan dönemdeki işçi mücadelelerinin bir anında, başlangıçta devrimci düşüncelerin çok uzağında olan işçiler mevcut topluma karşı devrimci başkaldırılarda bulunmaya yönelmişler miydi, yönelmemişler miydi?

Bu sorunun yanıtının evet olduğu açıktır. Bir kentten diğerine, kısa bir dönem için bile olsa, işçiler bu tür başkaldırı eylemlerinde bulunmuşlardı. Bremen, Ruhr bölgesi, Orta Almanya, Münih, Berlin'de bu tür mücadeleler verildi. Ne var ki, koordine

edilmemiş oldukları ve birbirlerinden yalıtık kaldıkları için, söz konusu mücadeleler uzun ömürlü olamazlardı. Ve, yerel düzeydeki her mücadele ivme kaybedip söndüğünde, o mücadeleye katılmış olan işçiler toplumu yeniden biçimlendirme yeteneklerine olan güvenlerini yitirmeye başladılar.

Bu, söz konusu yerel mücadelelerden her birinde devrimcileştirici bilincin tamamen cisimleşmiş olduğunu ileri sürmek anlamına gelmiyor. İşçilerin sahip oldukları fikirlerle bunların burjuva toplumuna fiili karşı koyuşu arasındaki çelişki varlığını korudu; fakat, işçilerin taşıyageldikleri fikirler bir altüst oluş içindeydi ve yeni olasılıkları potansiyel olarak içeriyordu – devrimci sürecin ilerlemesi ve daha ileri aşamalara varması, onların fikirlerinde daha geniş bir dönüşüme yol açabilirdi.

1918-19'da Almanya'daki işçilerin devrimci bilince sahip oldukları argümanı, gerçekte devrimci potansiyele ilişkin bir argümandır. Dönemin Alman işçilerinin devrimci olmadıklarını ileri sürenler, aslında, insanların fikirlerinin her zaman sabit kaldığını, mevcut toplumsal düzen tarafından onların zihinlerine söküp atılmaz bir model olarak kazınmış olduğunu söylemektedirler. Oysa, 1918–19 Almanya deneyiminin bütünü, büyük sosyal mücadelelerin yaşandığı bir dönemde bilinçte ortaya çıkan değişim ve dalgalanmalar açısından zengin bir örnektir.

USP'nin Büyümesi

Yaşanan radikalleşmeden yararlanlar Komünistler değil, Bağımsızlar oldu. SPD'den kopan işçilerin pek çoğunun gözünde, 'devrimci parti USP idi'.[10] Oysa bu partinin liderleri, hâlâ, Haase, Hilferding, Dittmann gibi devrimci-olmayan insanlardı. Şu halde, neden yeni devrimcileşmiş işçiler USP'ye gittiler?

Bunun bir nedeni, Komünist Partisi'nin Ocak ayının ilk haftalarından sonra faliyetini gizlilik koşulları içinde yürütmek zorunda kalmış olmasıydı. Komünist basın, ülkenin büyük bölümünde yasaklanmıştı. Partinin toplantı ve konferansları polis tarafından basılıp dağıtılıyordu. Partinin ülke genelinde ve yerel

10. P. Frölich ve diğerleri, *op.cit.*, s.438.

düzeyde sahip olduğu en yetenekli liderlerinden pek çoğu katledilmişti, diğer pek çoğu cezaevindeydi.

Buna karşılık, USP, güçlü yayın organları ve etkili parti aygıtı ile iyi örgütlenmiş yasal bir parti idi. USP, SPD'nin solunda yer alan, işçilerin bildikleri, gündelik yaşamda karşılaştıkları yegâne parti durumundaydı. Ve işçiler yığınlar halinde bu partiye katıldılar.

Bir başka neden daha vardı. KPD'nin ilk taraftarları, genellikle, yerleşik sendikal geleneklere sahip fabrika işçileri değildi. Savaşın ve bunu takip eden silahlı mücadelelerin radikalleştirdiği genç insanlardı. Pek çoğu, savaş patlak verdiğinde okuldan cepheye gitmiş, savaş sona erdiğinde ise cepheden dönüp işsizler ordusuna katılmıştı. KPD'nin ikinci kongresine sunulan örgütsel raporda da belirtildiği gibi, bunlar partiye mücadelenin doruğuna eriştiği dönemde katılmışlardı ve sosyal devrimin çok yakın olduğu beklentisine sahiplerdi. Fabrikalarda ve sendikalarda gündelik rutin faaliyet yürütmek, eğitim seminerlerine katılmak, partiye yeni üyeler kaydetmek ve örgütsel yapıları inşa etmek bunlara pek anlamlı ya da heyecan verici görünmüyordu. Bunları heyecanlandıran şey devrimin kendisiydi, devrimin gerektirdiği sabırlı faaliyet değil. İstedikleri şey can sıkıcı toplantılar değil, sokak savaşlarıydı.

Fakat sokaklardaki faaliyette, kimin sabırsız kimin ciddi devrimci olduğunu, kimin tutarsız ve aşırı heyecanlı, kimin bütünüyle güvenilir olduğunu söylemek her zaman kolay değildi. Az önce değindiğimiz örgütsel rapor, şu ifadelere de yer veriyordu: "Radikal solda yer alan her örgütte olduğu gibi, kendi örgütümüzde de pek çok istikrarsız unsura, politik egzantriklere, maceracılara rast geldik."[11]

1919 yılının ilk aylarında, parti üyeleri, ulusal liderliğin silahlı eylemlere, hazırlıksız iktidarı alma girişimlerine, yiyecek ayaklanmalarına ve yağmaya karşı uyarılarına pek aldırmaz görünüyorlardı. Yaz başlarında, bu tür eylemlerin yararsız ve boşu-

11. Rakamlar için bkz. *Bericht über der II Parteitag der KPD* (20-24 Ekim 1919).

na olduğu çok açık görülüyordu. Radek'in Eylül'de cezaevinde olduğu sıra yazdığı bir broşürde söylediği gibi:

Proleteryanın öncüsü içindeki sabırsızlığa son verebilmek için Bremen'de ve Mart karışıklıkları sırasında Berlin'de olanların, Münih'teki yıkımın yaşanması kaçınılmazdı.[12]

Fakat, sabırsızlık çoğu zaman devam etti ve şimdi ifadesini ekonomik mücadeleye karşı takınılan tavırda buluyordu: Mademki sendika liderleri işçileri satıyorlardı, şu halde bu sendikalardan çıkılmalı ve bunların etkisinden uzak yeni sendikalar kurulmalıydı. Doğrudan sokak savaşlarına girişilmesi fikrini savunanların işçilerin çoğunluğunun yarı-gönüllü de olsa hâlâ Sosyal-Demokratları destekledikleri gerçeğini unutmuş olmaları gibi, mevcut sendikalardan çıkılmasını önerenler, işçilerin pek çoğunun sendika bürokrasisinin reformist yaklaşımı ile az-çok hemfikir olduğunu unutuyorlardı. Bunlar yalnızca devrimci işçi azınlığına bakıyorlar, ilk kez bir sendikaya üye olan milyonlarca işçiyi görmüyorlardı.

Komünist Partisi Hamburg bölge örgütü, üyelerine eski sendikalardan çıkarak Amerika'daki Industrial Workers of the World (IWW, Dünya Sanayi İşçileri) modeline dayanan Allgemeine Arbeiter Union (AAU, Genel İşçi Sendikası) adlı yeni bir sendikal örgütlenme kurmaları *emrini* verecek kadar ileri gitti. Yerel parti örgütünün bu tür tavırları, Komünistlerin Hamburg işçi sınıfı içinde yıllarca azınlıkta kalmalarına yol açtı – Hamburg'da, örneğin, daha önce Sosyal Demokratların kalesi olan Chemnitz'dekinden çok daha zayıflardı.

Sendikalardan çıkma fikri, Sosyal Demokrasiye olan inancını giderek yitiren, fakat devrimci bir alternatifin mümkün olduğu ve bunun oraya buraya bomba atan anarşistler gibi popüler imgelerle bir ilgisinin olmadığı konusunda hâlâ ikna edilmesi gereken işçi kitlesi açısından dikkate alınabilir bir fikir gibi görünmüyordu.

Böylece, Komünist Partisi, kuruluşu sırasında sahip olduğu

12. Karl Radek (Arnold Struthöm takma adıyla), *Die Entwicklung der Deutschen Revolution und die Aufgaben der Kommunistischen Partei*, Eylül 1919.

3.000 ya da 4.000 üyeyi 1919 yılı yazının sonlarına doğru 106.656 üyeye çıkarmayı başarmış olmakla birlikte, esas güç sahibi olması gereken fabrikalarda ve madenlerde çok sınırlı bir etkiye sahipti. SPD'den kopan işçilerin çoğu, 'darbeciler' olarak gördükleri ve sendikalardan çıkmayı önerdiğini bildikleri KPD'ye değil, politikasını 'aklı başında' ve 'gerçekçi' bulduklarını USP'ye katıldılar. Şimdi onbinlerce aktiviste sahip olan USP, Berlin, Leipzig, Güney Ruhr, Hamburg gibi sanayi merkezlerinde işçi sınıfı çoğunluğunun desteğini kazandı. Komünist Partisi, genellikle, aktivist sayısı yüzlerle ve hatta kimi durumlarda onlarla ifade edilebilecek küçük bir azınlık olarak kaldı.

Komünist Partisi liderliği, bu yanlışı telafi edebilmek için Ekim 1919'da harekete geçti. Bir parti kongresi çağrısında bulundular ve kongreye katılacak delegelerin yarıdan çoğunun liderliğin belirleyeceği politikalara itaat eden üyeler olmasını sağladılar; bundan sonra, parti üyeliğinin devam etmesinin önkoşulları olarak bir dizi politik ilkenin vurgulandığı bir liste kongredeki oylamada az bir oy farkıyla kabul edildi: mevcut sendikalar içinde kalarak faaliyet yürütmenin gerekliliği, komünist propagandanın bir aracı olarak parlamento seçimlerine katılmak, demokratik merkeziyetçi bir partinin inşasına destek vermek. Delegelerin yarıya yakını –yerel parti örgütlerinde yarıdan çoğu- parti üyeliği için önkoşul olan bu ilkelere karşı çıktı. Böylece, otomatik olarak kendilerini parti üyeliğinden ihraç etmiş oluyorlardı. Bunların pek çoğu daha sonraları bir araya gelerek KPD'ye rakip 'aşırı-sol' Komünist İşçiler Partisi (KAPD)'ni kurdular.

Parti üyeliği için şart koşulan ilkeler, kuşkusuz doğru ilkelerdi. Parti, bu ilkelerin yokluğunda, ileri derecede radikalleşmiş genç işçiler dışındaki işçi kitlesi içinde anlamlı bir etkiye sahip olamazdı. Ne var ki, bu ilkelerin önkoşul olarak öne çıkarılması en önemli yerel grupların (Hamburg, Bremen, Berlin, Rhine ve Ruhr) KPD'den ayrılmasına yol açtı. Parti, üyelerinin önemli bir bölümünü yitirdi ve üye sayısı yeniden 50.000 civarına düştü. Parti liderliği, kongrede kendi politikalarını öne çıkarsaydı ve bunun ardından yerel parti örgütlerinde en uzlaşmaz ve dikbaşlı bireyleri birer birer partiden uzaklaştırma yoluna gitmiş olsaydı, çok daha doğru davranmış olurdu – nitekim kongreyi takip eden

aylarda açıkça gözlenir hale geldiği gibi, farklı sabırsızlık biçimleri birbirinden farklı muhalif gurupları çok farklı doğrultulara sürüklüyordu. Sonuç olarak, tedavi, hastalığın kendisinden daha kötü sonuç doğurdu: Altı ay kadar sonra bir sonraki büyük toplumsal kriz Alman toplumunu sarmalına aldığında, KPD çok küçük ve çok etkisiz bir parti durumunda olacaktı.

Versay

Spartakist lider Levi, 1919 Martı'nda Lenin'e gönderdiği mektupta şunu söylüyordu: "Ebert ve Scheidemann'ın koltuğu sallanıyor. Bunlar, burjuvazinin rızası sonucu hâlâ oradalar, ama bunun uzun sürmeyeceği de çok açık."[13] Çoğunluk Sosyal Demokratlar kendi işçi tabanlarını sola kaptırdıkça, kendi yazgıları o oranda genelkurmayın ve burjuva partilerin insafına bağlı hale geldi. Mademki işçileri kontrol edebilecek güce sahip değillerdi artık, kendilerine insaflı davranmak için ortada akla yakın bir neden de yoktu.

Karşı-devrimci güçleri kendi içinde bölecek ilk esaslı mesele, dışsal nitelikteydi: Birinci Dünya Savaşı'na resmen son vermiş olan Versay Antlaşması. Bu antlaşmada Müttefik devletler Alman topraklarının önemli bir bölümünün Almanya'dan ayrılmasını, ülkenin savaş tazminatı olarak büyük miktarlarda para ödemesini ve Almanya'yı resmen 'savaş suçlusu' ilan eden bir belgeyi imzalamasını talep ediyorlardı.

Sosyal Demokratların başlangıçtaki tepkisi, müttefiklerin bu taleplerinde ısrarcı olacaklarına inanmamaktı. Savaş bir kez sona erdiğinde, söz konusu taleplerin de unutulacağını varsaymışlardı. Müttefik devletlerin iyi niyetli liberal demokratlarının Almanya'nın iyi niyetli liberal demokratlarına böylesi cezalandırıcı tedbirler empoze etmek istemelerine anlam veremiyorlardı.

Savaş-sonrası Alman tarihi üzerine yazan tarihçilerin pek çoğunda böyle bir eğilim görülür. Bunlar, tüm Weimar dönemi boyunca Almanya'nın umacısı olmuş Versay Antlaşması'nı, kapi-

13. Paul Levi, *Zwischen Spartakus und Sozialdemokratie* (Frankfurt 1972), s.21.

talist toplumun gelişim sürecinin temelini teşkil eden bir olgu olarak değil, 'Fransız inatçılığının' neden olduğu bir tür 'tarihsel hata' olarak sunarlar. Oysa söz konusu anlaşma, basit bir 'tarihsel hata' değil, savaşın mantıksal bir ürünüydü.

Birinci Dünya Savaşı, birbiriyle rekabet içindeki kapitalist devletlerin çelişik çıkarlarını barışçıl araçlarla uzlaştıramaz hale geldikleri için patlak verdi. Savaşın ortasında emperyalizm üzerine yazan Lenin ve Bukharin'in tanımladıkları gibi, rakip kapitalist devletlerin uzlaşmaz ekonomik çıkarlarını silaha başvurarak çözmeye zorlandıkları bir noktaya erişilmişti. Yeni pazarlar için yapılan 'barışçıl' rekabet, devletlerin ve imparatorlukların sınırları üzerine yapılan askeri çatışmalara dönüştü. Önde gelen kapitalist ülkeler, rekabete dayalı kapitalist birikim dinamiğinin gereği olarak, dünyayı kendi aralarında 'paylaşma ve yeniden paylaşma' mücadelesine giriştiler.

Savaş, geçici olarak, sorunu müttefik devletlerin kapitalizmi yararına çözmüştü. Fakat, kendi sanayisini geliştirmesine izin verilen bir Almanya, ekonomik genişleme kaynakları üzerinde kontrol sahibi olan diğer ülkelerle rekabet içinde kalan bir Almanya anlamına gelecekti. Ayrıca, bu, yeniden silahlanma ve o kaynakları ele geçirmek için askeri güç kullanma potansiyeline sahip bir Almanya demekti. Böyle bir Almanya, kaçınılmaz olarak, günün birinde dünyanın *kendi* çıkarlarına uygun bir şekilde 'yeniden paylaşımı' arayışına girerdi (aslında, 1930'lardan itibaren yaşanmış olan şey tam da budur). Müttefik devletler açısından üzerinde karar verilmesi gereken yegane sorun, Fransa ve Belçika'nın planladığı gibi Almanya'yı talan edip yıkıma uğratmanın mı, yoksa İngiltere'nin tasarladığı gibi Alman kapitalizminin yayılmacı arzularını Sovyet Rusya üzerine yöneltmenin mi daha tercih edilir olduğu idi.

Her iki durumda da, Sosyal Demokratların uluslararası iktidar mücadeleleri tarafından zayıflatılmamış 19. yüzyıl kapitalizmini yeniden tekrarlama düşü olanaksız görünüyordu. 1919 yılının Versay Antlaşması talepleri –ve dört yıl sonra Ruhr bölgesinin Fransız askerlerince işgali- Almanya'nın kapitalist dünyanın parçası olarak kalma karşılığında ödediği bedel oldu.

Sosyal Demokratlar, Versay Antlaşması koşullarının ilk ila-

nından sonra dahi, müttefik devletlerin iyiliksever bir yaklaşım gösterecekleri yanılsamasına yapışıp kalmaya çalıştılar. Direniş işaretleri vermeleri halinde müttefiklerin taleplerinin yumuşayacağına inanıyorlardı. Böylece, antlaşma koşullarına karşı çıkan sağ partilerin milliyetçi kampanyasına SPD de katıldı; milliyetçi sloganların haykırıldığı kitlesel SPD mitingleri düzenlemeye başladı.

Müttefikler bir adım bile gerilemediler. Sosyal Demokratlar zor bir ikilemle yüz yüze kalmışlardı. Savaşı henüz yitirmiş Alman kapitalizmi müttefik devletlere karşı direnecek güce sahip değildi. Direnişe yönelik her girişim Almanya'yı yeniden kaosa –ve olasılıkla da devrime- sürüklerdi. SPD, umutsuzluk içinde 180 derecelik bir dönüşle daha önce Bağımsız Sosyal Demokratların savunduğu tutumu benimseyerek *antlaşma leyhine oy kullandı*.

Burjuvazinin hükümet içindeki temsilcileri –Merkez'in ve Demokratik Partilerin liderleri- de esas olarak aynı tutumu benimsediler. Bunlar, Alman kapitalizminin boyun eğmekten başka bir seçeneği olmadığını biliyorlardı. Ancak, bu, Alman burjuvazisinin bu teslimiyetin sorumluluğunu taşımaya istekli olduğu anlamına gelmiyordu. Hükümette yer almayan, büyük sanayicilerin ve kırsal kesim egemenlerinin finanse ettiği partiler, milliyetçi bir ajitasyonla antlaşmaya karşı çıkmak suretiyle hızla büyüme kaydediyorlardı. Bunlar için, işçilerin içinde bulundukları sefil koşulların ve 'yabancıların sömürüsü' altına girmiş gelişen orta sınıfın sıkıntılarının sorumlusu olarak 'Kasım ihanetçileri'ni göstermek çok kolaydı; bunlar, barış için ajitasyon yaparak 'orduyu arkadan hançerlemişlerdi' ve dolayısıyla 'yenilgiye neden olmuşlardı'. Açlık, sefalet, işsizlik, enflasyon: Bütün bunlardan 'Marksist' SPD ve USP sorumluydu. Şimdi antlaşmanın imzalanması leyhine oy kullanarak 'bu gerçeği doğrulamış' oluyorlardı.

Bu argümanın etkisi yadsınamaz. Kasım 1918'de, köklü toplumsal değişim fikrine kitlesel bir destek söz konusuydu, hatta bu orta sınıflar arasında bile destek buluyordu. Şimdi ise, bu sınıflar, içinde bulundukları tüm sorunların o değişim girişimlerinden kaynaklandığına inanmaya başlamışlardı. Bunlar, daha kısa

bir süre önce devrime razı gelme noktasındayken, şimdi karşı-devrimin yemleyicileri haline gelmişlerdi.

Rosenberg'in Weimar Cumhuriyeti'nin ilk dönemleri üzerine yaptığı çalışmada belirttiği gibi:

Orta sınıfları rejimden soğutan şey, cumhuriyetçi liderlerin duraksamasıydı. Eğer büyük toprak ağalarının ellerindeki topraklara el konulması ve madenlerin kamulaştırılması gibi önemli adımlar kararlılıkla atılmış olsaydı, eğer hükümet halka yeni bir dönemin başlamış olduğu duygusunu güçlü bir şekilde vermiş olsaydı, orta sınıfları kendi arkasından sürüklemesi mümkün olurdu. Oysa her şey değişmeden kaldı, devrim heyecanı tükendi gitti, cumhuriyet ve demokrasi gündelik yaşamın tüm sorunlarının sorumlusu olarak suçlanmaya başladı.[14]

Örneğin, öğrenciler karşı-devrimin öncü gücü haline geldiler:

Öğrencilerin ezici çoğunluğu 9 Kasım'dan sonra yaşananlar karşısında çok derin bir düşkırıklığı içindeydiler. Hükümetteki cumhuriyetçi partileri ve 9 Kasımı, ekonomik sefaletin ve uğranılan ulusal aşağılanmanın suçlusu olarak görüyorlardı.[15]

Versay Antlaşması'na karşı en güçlü öfke ve güceniklik, kendi çıkarları bu antlaşma koşulları tarafından doğrudan tehdit altına giren toplumsal guruptan geldi: *Freikorps* birlikleri etrafında yeniden inşa edilmekte olan ordudaki profesyonel askerler. Freikorps 1919 yılının ilk yılı boyunca hızlı bir büyüme kaydetmişti ve şimdi sahip olduğu asker sayısı 400.000 kadardı. Almanya, antlaşma koşulları gereğince, silahlı kuvvetlerin gücünü Nisan 1920'ye kadar 200.000'e, Temmuz 1920'ye kadar da 100.000'e indirmek zorundaydı. Bu, her dört askerden üçünün işini yitirmesi anlamına geliyordu. İşçi konseylerine karşı savaşmış yüzbinlerce asker, şimdi geçim kaynağını yitirme tehlikesiyle yüz yüze bulunuyordu. "Milliyetçilik dalgası, aslında 100.000 asker ve subayın kendi varlığını korumak için verdiği savaşım dalgasıydı."[16]

Dargınlık ve öfke, doğu sınırlarında Polonyalılara ve özellik-

14. Arthur Rosenberg, *A History of the German Republic* (Londra 1936), s.127.

15. *Ibid.*, s.159.

16. P. Frölich ve diğerleri, *op.cit.*, s.453.

le Baltık devletleri ile Ukrayna'daki Bolşevik Devrim'e karşı çetin bir savaş vermiş 40.000 kişilik Baltık Birlikleri içinde özellikle güçlüydü. Bunlar, 1919 yılının ikinci yarısında cepheden Almanya'ya geri dönmüşler, 'Marksist' hükümeti Müttefiklerin ricası üzerine kendilerini işten atma hazırlığı içinde bulmuşlardı.

Söz konusu dargınlık ve öfke, Kasım değişimlerinin son izlerini de kazıma arzusu içinde olanlar için önemli bir silahtı. Kasım cumhuriyetini temellerinden sarsacak, -bu kez Çoğunluk Sosyal Demokratlara ilişkin hemen tüm yanılsamalarından kurtulmuş- silahlı ve devrimci bir işçi sınıfı hayaletinin yeniden etrafta dolaşmasına neden olacak büyük bir ayaklanma için zemin hazırdı.

9.
1920 – KAPP DARBESİ

13 Mart 1920 sabahı saat dörtte ağır silahlarla donanmış bir askeri kol Berlin'e girdi ve hükümetin devrildiğini ilan etti. Üzerlerine tek bir kurşun bile sıkılmadı. Kenti 'koruyan' asker ve polis birliklerinin çoğunluğu onları coşkuyla selamladı.

Savaş bakanı ve Cumhuriyet ordularının sözde sorumlusu Noske yürüyüş kolunu umutsuzca durdurmaya çalıştı. Durmalarını emretmek üzere askerlere kıdemli subayları yolladı: Subaylar isyancı askerlerin komutanlarıyla dostça tartışmalar yaptılar – daha sonra da başkente yürüyüşlerine devam etmeleri için izin verdiler. Noske polise tutuklamalarını emretmişti: polis komploculara, hareketin doğrudan kendilerine karşı olduğu konusunda uyardı. Generallerinden darbeye karşı savaşmak için asker istemişti: ordunun başı Von Seekt onu "Reichswehr Reichswehr'e ateş etmez" diye yanıtladı. Berlin'deki polis ve gizli polis şefleriyle temasa geçti: onlar da darbeye katılmıştı.

'Noske Muhafızları' Noske'ye karşı dönmüştü. Bir yıl öncenin korkusuz *soylu av köpeği* 'Herkes beni terk etti. İntihar etmekten başka seçenek yok'[1] diye duyuruyordu.

Ama Noske'nin postu, kendisi için, diğer bütün ilkelerinden daha değerliydi. İntihar yerine o ve hükümetin geri kalanı isyancı birlikler daha kente girmeden önce gurursuzca bir kaçışı yeğlediler. Yüzbaşı Erhardt komutasındaki bir tugay asker bakanlıkları ele geçirirken hiçbir dirençle karşılaşmadı ve muhafazakâr

1. Aktarılan yer, Gordon, sf. 115.

bürokrat Kapp başkanlığındaki yeni hükümeti ilan etti. Sosyal demokrat bir hükümet tarafından yönetilen Berlin, bir önceki yıl bizzat Sosyal Demokratların yükselttiği askeri şahıslar tarafından ele geçirilmişti: Rus Devrimi'ne karşı savaşta kendisine güvenilen Erhardt, Ocak ve Mart 1919'da Berlin işçilerine karşı hareketleri yöneten von Luttwitz, Rosa Luksemburg'un katledilmesinde organizatör rolü oynayan Pabst ve *Sovyet Bavyera*'sının ezilmesinde *Freikorps*'a liderlik yapan von Oven.

Bazı generaller darbeye katılmadı. Ama darbeye karşı herhangi bir harekete girişmeyi de reddettiler. Von Seekt'in 'yasal' hükümete yardım etmeyi reddetmesini diğer birçokları izledi. Ebert ve Noske ile hükümet Dresden'e sığındığında bölge komutanı General Maercher kalmalarına izin vermeyerek onları Stuttgart'a gitmeye zorladı. Hangi tarafı tuttuğunu açıklamadan önce kimin kazanacağını görmek istiyordu.

Darbe kimse için sürpriz olmamıştı. Geçen yazdan beri böyle bir girişimin hazırlandığına dair söylentiler dolaşıyordu. Von Luttwitz daha 1919 Haziran'ında Noske'ye bir diktatörlük kurulması için kendisini önererek başlamıştı. Pabst, Temmuz sonlarında hükümet üzerine askeri bir saldırı yapmaya hazırdı, ancak bir grup general bunu ilan etmemeye razı etmişti onu. Von Luttwitz hemen hemen aynı sıralarda General Maercher'le bir darbe konusunda temasa geçmişti; Maercher işbirliğini reddetmişti ancak, şurası önemlidir ki Von Luttwitz'in isyancı gayretlerini hükümete açıklamak yönünde hiçbir adım atmamıştı. Gordon 'Ekim 1919'da eli kulağında bir sağcı ayaklanma söylentileri her yere yayılmıştı', diye yazıyordu.[2]

Noske bu bilgileri hiç dikkate almadı. Ona göre subay sınıfı dilediklerini yapma konusunda kutsal ve kurumsal bir hakka sahipti. İşlerine karışmak ordunun şerefiyle oynamak olurdu. Böylece diğer generallerin onu von Luttwitz'e dokunmamaya razı etmesinin önünü açtı. Bunun yerine USP ve KPD basınını baskı altına alan ve grevleri yasaklayan Ocak 1920 yasalarını zorla kabul ettirmek için von Luttwitz *ile* çalıştı.

Darbeden yalnızca birkaç saat önce Noske sosyal demokrat

2. Gordon, sf. 101.

meslektaşı Kuttner'e generallerin yasal hükümeti desteklemeye devam edeceklerine sonsuz güveni olduğunu söylüyordu.[3] Askeri komplocular arasında bir kez darbe başarıya ulaştıktan sonra Noske ve Ebert'in yeni hükümeti destekleyeceğine –hatta katılacağına- dair yaygın bir inanç olması pek de şaşırtıcı değil.

Yine de darbeye katılacak kadar ileri gitmediler, durduracak güçleri yoktu. Devlet aygıtının halkın denetimi dışında bir mekanizma olarak yeniden tesisi için 14 ay geçmesi gerekmişti. Artık bu aygıtı kendi başlarına denetleyecek halde değillerdi. 'Hemen hemen bütün subay sınıfının monarşi ilkelerine ve muhafazakâr toplumsal fikirlere bağlı kalması'nı sağlamaya yardım etmişlerdi.[4] Şimdi bunların sağ kanat bir darbeyi engellemesine güçlükle bel bağlayabilirlerdi.

Sağ kanat burjuva partileri de, başarıya ulaşmama olasılığı olan bir darbeye bütün desteklerini sunmada ihtiyatlı davranıyorlardı. Ama darbeyi ne lanetliyor ne de başarıya ulaşmasını engellemek için bir şey yapıyorlardı. Büyük sermayenin ana partisi olan Alman Halk Partisi liderinin biyografi yazarı şöyle anlatıyor: "Stresemann'a gelince, cumhuriyetçi hükümet üzerine yapılacak bir saldırıya kendisi ve partisini aktif olarak katmakta isteksiz olması gibi küçük bir sorun var olabilir. Ancak diğerleri tarafından yürütülen açıkça başarılı bir isyan tamamen farklı bir konudur..."[5]

Genel Grev

Yine de, *askeri* başarısına rağmen, darbe başarısızdı. Alman ordu kuvvetlerinin gücünün hâlâ ezemediği tek bir güç vardı: Birleşik işçi sınıfı. Ebert ve Noske Berlin'den kaçmıştı. Ama tüm sosyal demokrat önderler aynı kendini beğenmiş tutumu takınmadılar. İşçiler arasındaki kendi şöhretleri söz konusuydu – ve postlarından daha fazla değer verdikleri bazı şeyler vardı. Yapacak iki şeyleri vardı: Biri devrimcileri katletmek için general-

3. Ströbel, sf. 223 ve III. Gesch, sf. 458.
4. Gordon, sf.57.
5. Turner, sf. 50.

lerle birlikte çalışmak, diğeriyse partilerinin işleyişini tehdit eden hükümet darbesine boyun eğmek.

Berlin'de bir genel grev çağrısı yapma ve toptan bir direniş örgütleme önceliğini, sendikalar ve Sosyal Demokrat Parti içinde yıllarca solun başına bela olan bürokrat ve sağ kanat sendika lideri Legien ele geçirdi. Kaçmayı reddetti, sosyal demokrat liderlerin tutumuna saldırdı ve bütün ağırlığını bir genel grevin örgütlenmesine koydu.

Berlin'de kalan USP ve SPD liderleriyle sendikalar arasında acele bir toplantı yapıldı. Çabucak 'tüm çalışma alanlarında bir genel grev' ilan eden bir broşür hazırlandı. Altında hükümetteki SPD üyelerinin imzaları vardı. Buna rağmen karakteristik olarak Noske, General von Watter'e bir telgrafla bunu imzalamayı reddettiğini bildirdi.

Broşür hemen etkisini gösterdi. Darbe günü, 13 Mart Cumartesi sabah saat 11.00'de dağıtıldı. Öğle ortası grev başlamıştı bile. 24 saat içinde, pazar günü olmasına rağmen, başkentin her yanında etkileri hissedilebiliyordu. Trenler işlemiyor, elektrik ve gaz şebekeleri çalışmıyordu. Kapp grevcileri vurmakla tehdit eden bir kararname yayınladı. Hiçbir etkisi olmadı. Pazartesi günü grev bütün ülkeye yayılmıştı. – Ruhr, Saksonya, Hamburg, Bremen, Bavyera ve Thuringia'nın sanayi bölgelerine, hatta Prusya kırsalındaki arazi sahiplerinin malikanelerine kadar.

Bu yalnızca sanayi işçilerinin hareketi değildi. Orta sınıf sağa kaymaya hazır olmasına rağmen, sanayi işçilerinin kararlı yanıtı geleneksel olarak muhafazakâr beyaz yakalı işçileri yanına çekti. Bir ay sonra Komünist Parti kongresinde söylendiği gibi: "Orta tabaka demiryolu, posta, cezaevi ve adliye görevlileri komünist değildir ve öyle çabucak da olmayacaklar. Ama ilk kez işçi sınıfının yanında savaştılar."[6]

Kapp ve taraftarları, Belçikalı sosyalist Bruckere'e göre, 'genel grevin artık onları korkunç ve sessiz bir güçle çevrelemiş' olduğunu görüyorlardı. Buradan, yalnızca barışçıl bir grevle darbenin bertaraf edildiği efsanesi yayıldı. Örneğin Richard Watt, devrimci dönemin popüler tarihini anlatan, başka açılardan fay-

6. Bericht über der IV Parteitag der KPD, sf.20.

dalı kitabında, "'şansölye'nin (Kapp) bütünüyle yetersizliği ve sosyalistlerin çağrı yaptığı genel grevin çarpıcı etkililiğinin birleşmesi Kapp darbesinin sonunu getirdi"[7] diye yazıyor.

Ama darbe, aslında, tehditten daha fazlasıyla karşı karşıya kaldı. İşçiler birbiri ardına her yerde grevi darbenin arkasındaki iktidara –14 ay önce Noske ve Üst Rütbeliler'in onca zahmetle inşa ettikleri silahlı yapıya- yönelen silahlı bir saldırıya dönüştürdüler.

Kapp hükümeti orduya 'barışçıl' grevcileri vurmalarını emretmiş olduğuna göre başka türlü nasıl olabilirdi? Ya işçiler askerleri silahsızlandıracak, ya da askerler grevcileri öldürecekti.

Almanya'nın üç bölgesinde –sanayinin merkezi Ruhr, orta Almanya'nın maden ve sanayi bölgeleri ve Lubeck ile Wismar arasındaki Kuzey bölgesinde- silahlanmış işçi sınıfı iktidarı etkin biçimde kendi ellerine aldı.

Ruhr'un Kızıl Orduları

Ruhr işçileri *Frei Korps* ve ordunun askeri işgalini bütün vahşiliğiyle daha önce yaşamışlardı. Şubat ve Nisan 1919'da düzenin gaddarca 'restorasyon'unu, 1920 başındaki askeri yönetim dönemi izlemişti. Bir demiryolu grevine ve maden ocaklarında altı saatte bir nöbet değişimi için yeniden yapılan ajitasyona yanıt olarak, sosyal demokrat bakan Severing General von Watter'e kitle mitinglerini kırması, grev komitelerini dağıtması ve grev gözcülerini tutuklaması için tam yetki vermişti. Komünist ve bağımsız basın yasaklanmış ve yüzlerce solcu hapse atılmıştı. İşçiler, generallerin demokratik biçimler *görünüşte* bile olmaksızın yönetebilmesinin ne anlama geleceğini biliyorlardı.

Berlin'deki olaylardan gelen haberlere göre, işçi sınıfı partileri ve sendikaların temsilcileri grev çağrısı yapmak üzere toplantılar yapıyorlardı. Bu mitinglerde şimdiden birçokları darbenin yenildiğinden ve eski duruma dönülüyor olduğundan söz ediyordu. Elberfeld'deki Aşağı Ren (Güney Ruhr) bölgesinden delegelerin bir toplantısında, bağımsız solcu Otto Brass orta sı-

7. Watt, sf. 561.

nıfların silahsızlandırılmasını ve işçi konseyleri üzerinde yükselen bir proletarya diktatörlüğü kurulmasını içeren bir önerge sundu. Askeri otoriteye güvenme yolundaki bütün argümanlarının çöküşü karşısında yerel sosyal demokrat liderlerin ağzından tek kelime çıkmıyordu. Herkesi hayretler altında bırakarak, önergeden yana oy kullandılar.[8]

Ama şimdi bile, bazı işçiler hâlâ sosyal demokrat ya da bağımsız sağ etki altındaydı. Essen'de, komünistler ve bağımsız solcular proletarya diktatörlüğü çağrısı yaptıklarında, sosyal demokrat liderler protesto ettiler ve 'demokratik' burjuva parti üyeleriyle birlikte kendi grev hareket komitelerini kurdular.[9] Bağımsızların kalesi olan Hagen'da, hareket komitesinin talepleri, yalnızca, 'darbeyi yenilgiye uğratma', cumhuriyeti koruma ve işçi haklarını restore etme çağrısıyla sınırlı olduğu için bu olmadı.[10]

Bu koşullar altında genel grev çağrısı yapıldı ve Pazartesi sabahı Ruhr endüstrisi yavaş yavaş durdu. Askeri otoritelere karşı silahlı hareketin gelişimi yavaşlamıştı. Dortmund'da sosyal demokratlar yerel *Home Guard*'ın yüzde 90'ının sosyal demokrat olduğunu ve onlara güvenilebileceğini söyleyerek bu gibi taleplerden vazgeçirmeye uğraşıyorlardı. Hagen'da Bağımsız liderlik işçilerin silahlanmasını kabul ediyor ama bunu tipik bürokratik şekilde çok yavaş yapıyordu.

Bu tutumları hızla değiştiren şey, yetkililerin davranışı oldu. Hagen'da, Kapp'ı destekleyen sağ kanat yerel bir gazete ortaya çıktığında işçileri silahlandırmadaki yavaş hareketler yerini kendiliğinden bir kitle hareketine bıraktı. Birkaç saat içinde işçi kalabalıkları şehir merkezini işgal etti, polisin silahlarını ele geçirdi ve basına işçi sansürü getirdi.

Ama işçileri en çok radikalleştiren ordu komutasının hareketi oldu. *Freikorps* generali von Watter Münster'deki Ruhr arazisi dışında mevzilendirildi. Watter kimin kazandığını görünceye ka-

8. Erhardt Lucas, Märzrevolution 1920 (Frankfurt/Main 1974), cilt 1, sf. 127.

9. Lucas, sf. 135.

10. Lucas, sf. 137

dar ne Kapp'ın ne de hükümetin emrine girecek kadar kurnazdı. Sosyal demokrat lider Severing'in 'barış ve düzen' çağrısına katıldığı anlaşmayı gördükten sonra bile kenarda bekledi. Ancak von Watter için 'barış ve düzen', Kapp'a açık olan kendi subaylarına karşı hiçbir tutum almaksızın, yerel işçi sınıfı hareketi üzerindeki askeri baskının devamı demekti. Darbe için ulusal planın bir parçası da Remscheid'da üslenen Lutzow Kolordusu'nun Berlin üzerine yürümesi ve monarşist bayrağın Mulheim barikatları üzerinde dalgalanmasıydı.

Von Watter bu 'barış ve düzen'i koruma çabalarının bir parçası olarak, Yüzbaşı Hasenclauer komutasındaki iki tugayı Hagen işçilerini silahsızlandırmak üzere yolladı. 'Kızıl Ordular'ın bir lideri ne olduğunu daha sonra şöyle anlatıyor:

"Yüzbaşı Hasenclauer'in bataryası Wetter-on-Ruhr istasyonuna Pazartesi sabahı saat onda ulaştı. Bağımsızlar ve Sosyal Demokratlar'dan oluşan yerel hareket komitesi yüzbaşıya 'Ordu kimden yana?' diye bağırdı. Bunun ardından Ruhr kömür havzasındaki silahlı hareketin tüm gelişiminin bağlı olduğu o uğursuz sözler geldi: 'General Watter'in emriyle geldik ve General von Luttwitz'in tarafındayız."

Sonra Alman işçi hareketi tarihinde hiç böylesi yaşanmamış bir çarpışma başladı. İşçiler ellerindeki az sayıda silahla saldırıya geçtiler. Dağlık arazi onların lehineydi. Her kaya ve ağacın arkasından, her çalıdan ve kuytudan kızıl ölüm patlıyordu. Bommern, Volmarstein, Wengern, Hagen ve Witten'den ellerinde ele geçirilmiş silahlarla dost işçiler katılmaya geliyordu.

"Kanlı çarpışma bittiğinde Kapp, Luttwitz ve von Wetter'in umutları istasyonda ölü -işçilerin alev alev yanan ruhuyla öldürülmüş- yatıyordu, aralarında Yüzbaşı Hasenclauer dahil dört subayın da bulunduğu 64 ölü ve 100 tutsak vardı. İşçiler yedi kayıp vermişti."[11]

Bu sırada Dortmund'da 'yüzde 90'ı Sosyal Demokrat' *Home Guard* kitlesel bir işçi mitingine ateş açmış ve altı kişiyi öldürmüştü. Sosyal demokrat liderlerle olan antagonizma büyüyordu.

11. Adolf Meinberg, Aufstand an der Ruhr (Frankfurt/Main 1973), sf. 74-75.

Ertesi gün iki yerel sosyal demokrat liderin, Hagen'a yürüyüşlerinde Lichtschlag *Freikorps*'a katılmasıyla çelişki daha da güçlendi. 'Bu, sosyal demokrat kitlelerle liderlikleri arasındaki kopuştu.'[12]

Artık az çok kendiliğinden bir ayaklanmayı, orduyu Ruhr dışına sürecek koordineli bir cepheden saldırıyı geliştirecek bir hareketi engelleyecek hiçbir şey yoktu.

Hagen'da, Bağımsız Joseph Ernst'in komutasında bölge için, merkezi bir askeri liderlik oluşturuldu. Elektrikli trenler silahlı takviye işçi gruplarını Wetter'e yardıma göndermek için kullanılırken, diğer tüm taşımacılık askeri birliklerin herhangi bir destek almasını engellemek üzere durdurulmuştu. Birkaç mil kuzeydeki Dortmund hâlâ askerlerin elindeydi. Watter garnizona destek yollamaya çalıştığında, askerler önce sabote edilmiş bir demiryolu sistemiyle, ardından Berghofen ve Aplerbeck'te silahlı işçilerin saldırılarıyla karşılaştılar. Bu arada silahlı işçiler Bağımsızlar, Komünistler ve Sendikalistlerden oluşan (sosyal demokratlar katılmayı reddetmişti) bir hareket komitesinin askeri birliklere saldırıları yönettiği Dortmund'a yürüyüşe geçtiler. Şiddetli bir çarpışmadan sonra ordu mevzilerini terk etmeye ve Remscheid'daki üssüne geri çekilmeye mecbur edildi – burada da her yönden saldırıya uğrayacaklardı.

Salı günü saldırıya başladıklarında ellerinde yalnızca 50 silah bulunan işçiler Perşembe'ye gelindiğinde birlikleri geri çekilmeye zorladılar – Morsbachtal'da işçiler tarafından tekrar saldırıya uğrayana kadar. Çoğu kuşatıldı ve silahları alındı. Bu çarpışmalarda otuz üç işçi öldürüldü.

İşçiler artık kuzeyde Münster, batıda Essen'e kadar uzanan bir cepheyi kapsayan, tüm doğu Ruhr bölgesini ele geçirmişlerdi. Essen'de 'Yeşil' güvenlik polisi ve *Home Guard* grev hareket komitesini yasaklayıp sokaklarda göstericilere ateş açarak sıkı bir askeri kontrol uyguluyordu. Ama bir tanığın aktardığı gibi: '18 Mart'ta Kızıl cephe Essen şehrinin sınırlarına çoktan ulaşmıştı. 'Yeşiller' her binayı inatla savunuyordu. Özellikle Stoppenberg'in denetimi için yapılan çarpışma amansız oldu. 18–19

12. Meinberg. Sf. 94.

Mart gecesi Kızıl Ordu şehrin kuzey-doğu sınırını geçti. İşgalci güçler Kızıl Ordu'yu durdurmak için alelacele hazırlıklar yapıyordu. Sabahın erken saatlerinde mezbaha için şiddetli bir çarpışma yaşandı. Her iki taraf da büyük kayıplar verdi...

'Saat 9–10 arası ilk Kızıl Muhafızlar Beustrasse'de belirdi. Büyük bir sevinçle karşılandılar. Mezbaha şimdi iki taraftan ateş altındaydı. Artık mezbahadaki 'yeşil' işgalciler daha fazla direnmenin anlamsız olduğunu anlamışlardı. Bozguna uğramış halde sokağa döküldüler ve büyük bir silah ve cephane teçhizatını işçilere terk ettiler.

'Essen işçileri artık ilk kez olarak savaşa katılabilirdi. Binlercesi silahlandı ve Kızıl Cephe'ye katıldı. Ama yine de Essen şehrinin işçilerin eline geçmesi uzun zaman aldı. Yeşiller hatırı sayılır bir direniş gösterdiler... Belediye binasının tepesinde kızıl bayrak dalgalandığında vakit öğle olmuştu... Ve istasyon ile postane çevresinde büyük çarpışmalar sürüyordu...'[13]

Essen'in kaybedilmesiyle Watter, bölgedeki diğer garnizonlarının da fazla dayanamayacağını görmüştü. Birliklerine Düsseldorf, Mülheim, Duisburg ve Hamburg'dan çekilmelerini emretti.

Darbe girişiminden yedi gün sonra, 22 Mart'ta subaylarına bir emirde açıkladığı gibi: 'Sanayi bölgesindeki şu anki savaş daha önceki kargaşalığı bastırma mücadelesinden farklıdır. Şimdi tek bir taktiksel plana sahip, iyi örgütlenmiş, iyi silahlanmış ve iyi idare edilen birliklerle karşı karşıyayız... Tamamen askeri bir operasyonla hareket ediyoruz; devrimci Kızıl Ordu'ya karşı hükümet birliklerinin savaşı.'[14]

Birbirinden izole olmuş halde başlayan bir dizi ayaklanma beş günden daha az zamanda iki ordu –aralarında topların da bulunduğu en modern silahlarla donanmış ve bazı tahminlere göre 50 bin kişilik güce sahip[15] 'Kızıl Ordu' ve *Reichswehr*- arasında cepheden bir karşılaşmaya dönüştü. Ve Reichswehr bozguna uğ-

13. Aktarılan yer III.Gesch, sf. 499.
14. Aktarılan yer Lucas, sf. 307-8.
15. Örneğin, bkz. M Buber Neumann, Kreigschauplätze der Weltrevolution (Stuttgart 1967), sf. 20.

ratıldı. Onlar kaçınca Ruhr sanayi bölgesinde kalan tek güç Kızıl Ordu olmuştu.

Ama bir anlamda 'Kızıl Ordu' sözü yanlış anlaşılabilir. Bu işçilerin gücüydü, ama birleştirecek tek bir komuta yapısı yoktu.

İşçilerin ayaklanmaları çeşitli bölgelerde sağın saldırılarına bir yanıt olarak başlamıştı. 'İşçiler ilk silahlarını, şehirlerde savunma için verilmiş karşılıklar olarak, polisten, *Home Guard*'ın burjuva üyelerinden vb. aldılar... Askerler onları sık sık gafil avlıyordu... Birlikler şehirlerin içine daha çok girdikçe, işçiler de birbirleriyle ve giderek koordine merkezleri haline gelen büyük şehirlerle aralarında daha çok eşgüdüm sağlamaya başlıyordu...'[16]

Mücadeleye atılan işçiler Reichswehr ve polisi 'kendiliğinden' oradan oraya kovalıyor, bunu, az çok örgütlü –belki bir fabrikadan, belki bir sendika şubesi ya da işçi partisinin bir şubesinden- gruplar halinde yapıyorlardı. Bu gruplar kısa sürede hareket komitelerinin kontrolündeki yerel merkezler tarafından örgütlenmeye başlandı. Bir burjuva gözlemci işçi ordusu için 'asker toplama bürosu'nu şöyle tarif ediyordu:

"Toplama bürosu önünde insanlar örnek bir sessizlik içinde toplanıyorlardı. Bir başka noktada ele geçirilen silahların dağıtımı yapılıyordu. Her bir gönüllüye yapılan ilk ödemeleri hesaba katmıyorum.. Yoklamalar, birliklerin bölünmesi, silahların dağıtımı, bunların silah uzmanı tarafından kontrolü, ekmek dağıtımı, birimlerin yürütülmesi. 1914'teki hareketliliğin aynısı görülüyordu. Sıra halindeki düzenli birlikler, önlerinde liderleriyle, caddelerden en büyük disiplin içinde ilerliyorlardı."[17]

Kızıl Ordu üyeliği için asgari nitelikler şart koşulmaya başlanmıştı; genellikle bir işçi partisine ya da sendikasına 12 ay üye olmuş olmak ve savaş sırasında cephede altı aylık savaş deneyimi olmak.

Ama yerel olarak büyüyen örgütlenmeler hiçbir merkezileşmeyle rekabet halinde değildi. Her bir şehirde Hareket Komiteleri, polis ve Reichswehr kovulduğu için kendilerini İşçi Yürütme Konseyleri'ne dönüştürme eğilimindeydi. Ama yalnızca

16. Lucas, sf. 214.
17. Aktarılan yer Lucas, cilt 2, sf.67.

Dortmund ve Mülheim'da fabrikalardan seçilmiş delegelere bağlıydılar; diğer yerlerde ise parti temsilcileri koalisyonundan oluşuyorlardı. Bütün Ruhr'daki hareket komitelerinin koordinasyonunu sağlamak üzere herhangi bir ciddi girişimde bulunulmadan önce on gündür şiddetli bir savaş sürmekteydi.

Dahası, silahlı mücadele örgütü kendisini bu kurumlardan ayırma eğilimindeydi. 'İşçi ordusu ne kadar büyürse, Yürütme Konseyleri ondan o kadar az sorumlu olur ve kendisinden gelen Kızıl Ordu'nun örgütlenmesiyle o kadar çok uğraşır.'[18] Cephenin her bölümündeki birimlere komuta eden liderler ortaya çıkmıştı. Ama Dortmund Yürütme Konseyi'nin önder bir üyesinin işaret ettiği gibi: "Bu liderler yalnızca yerel bir etkiye sahipti. Partiler de bunlardan farklı değildi; USPD, Spartakistler (Spartakusbund) ve Sendikalistler... Dortmund çevresini USPD 'yönetiyordu'; Dortmund'dan, örgütsel olarak zayıf Spartakusbund açık ve tarihsel temeli olan sloganlarla –merkezi konsey, konsey diktatörlüğü- işçi iktidarını kurmaya ve sağlamlaştırmaya çalışıyordu; Mülheim çevresinde anti-merkezci, anti-liderci bir sendikalizm boy atmıştı."[19]

Hem Mülheim hem de Hagen'da tüm Ruhr için merkezileşmiş bir askeri liderlik kurma girişimleri vardı. Mülheim'daki liderler proleterya diktatörlüğünü ilan eden bir 'Kızıl Ordu Merkezi' şekillendirdiler. Ama bunun etkisi kendi bölgelerindeki birkaç kasabadan öteye gitmedi ve bu iki bölge arasında çok az iletişim vardı.

Kapp darbesine gösterilen ilk tepkideki bu eksiklikler çok önemli değildi. Bunlara rağmen, silahlı işçiler polisi ve askeri birlikleri kovdular, silahlarını –aralarında ağır toplar ve hatta iki de uçak vardı- ele geçirdiler ve fiili olarak bir işçi iktidarı kurdular. Kızıl Ordular cepheyi denetledi, Yürütme Konseyleri silahlı işçilerle yerel güvenliği sağladı, burjuva basını sansürledi, açlığı önlemek üzere yiyecek sağlanması için görüşmeler yapmaya uğraştı, siyasi tutsakları serbest bıraktı ve yerel otoritelerin etkinliklerini denetledi. Ama merkezi koordinasyonun yokluğu, mücadelenin ilk aşaması tamamlanıp 'sonraki adım ne?' sorusu or-

18. Lucas, cilt 2, sf. 71.
19. Meinberg, sf. 97.

taya çıktığında, en önemli sorun haline geldi. Neden böyle olduğunu anlamak için önce Almanya'nın diğer yerlerinde neler olduğuna bakmak zorundayız.

Orta Almanya

1919'da Ruhr'daki madencilerin mücadelelerini, hemen ardından Orta Almanya'daki madenci ve sanayi işçilerinin mücadelesi izlemişti. Bir yıl sonra Kapp darbesinin etkisi Orta Almanya işçilerinin Ruhr işçileriyle aynı zamanda, hatta aynı biçimde yanıt vermesine neden olacaktı. Orta Almanya'nın hemen tüm sanayi merkezlerinde hemen silahlı mücadeleyi doğuracak bir genel grev vardı.

Orta Almanya'nın batı bölgesindeki yedi küçük eyaletten oluşan, Thuringia Kasım Devrimi'nin izlerini Almanya'nın her yerinden fazla taşıyordu. Oradaki en büyük işçi partisi olan USP yerel eyalet yönetimlerinin çoğunu kontrol altında tutuyor, polis ve güvenlik birimlerinin bileşimini etkiliyordu. Kapp hükümeti bu yerel yönetimlerin görevden alındığını duyurdu. Yönetimler bunu genel grevi güçlendirerek ve silahlı direniş için hazırlanarak yanıtladılar.

Gotha'da, yerel yönetimin fabrikalara dayanan işçi savunma komiteleri oluşturulması, işçi konseylerinin inşası ve bir 'halk ordusu' kurulması çağrısından sonra işçiler ve onlara yakınlık duyan polisler şehrin ana binalarının kontrolünü ele geçirdiler. Ama takviye ordu kuvvetleri onları çabucak söküp attı. Ancak uzak şehirlerde ve sanayi köylerindeki yerel sağ kanat taraftarlarının silahlarını ele geçiren işçiler Gotha üzerine yürüdü ve 46 yaşama mal olan bir çarpışmadan sonra orduyu bozguna uğrattı.

Weimer'da benzer gelişmeler oldu. Yakındaki Jena kasabasında işçiler yerel gerici grup 'Çiftçi Muhafızlar'ın silahlarını ele geçirip başkente yardıma koştular.

Gera'da işçiler silahlanıp belediye binasını, hükümet binalarını ve kışlaları zapt ettiler. Erfurt'a 25 km. uzaklıktaki Sommerda'da işçiler gerici *Home Guard*'ı silahsızlandırıp 2000 silaha el koydu ve bir İşçi Ordu'su kurdu. Gerçekte Thuringia'daki silah

fabrikaları işçilerin çok işine yaradı. Erfurt dışındaki tüm belli başlı merkezlerde silahlı gücü hemen ele geçirmişlerdi.

Thuringia'nın kuzeyindeki Prusya Saksonyası'nda da benzer bir durum vardı. Burada da uzak kasaba ve köyler çabucak silahlı işçilerin kontrolüne geçti. Burg'da şehir konseyi, *Home Guard*'a işçilerin katılmasını sağlayıp güçlendirmek üzere 30 bin mark bağış yapmış olmasına rağmen garnizon subayları tutuklandı. Neuhaldensleben'de işçilerle gerici *Gönüllüler Gücü* arasında silahlı çatışmalar oldu. Stassfurter'de işçiler kenti bütünüyle ele geçirdiler. Aschersleben işçileri silahlanarak, 100 kişinin öldüğü bir çarpışmadan sonra 'tarım işçilerinin ele geçirdiği'[20] Quedlinburg üzerine yürüdüler.

Bölgedeki en büyük kent olan Halle'de hakimiyet hâlâ sağ kanat gönüllü kuvvetlerin elindeydi. Askeri bir komuta oluşturmayı ve *Home Guard*'a işçileri katarak genişletmeyi oya sunmak üzere kitlesel işçi toplantıları yapıldı. Ama yakın bölgelerden gelen silahlı işçiler kenti etkili bir askeri cephe gibi kuşatıncaya kadar askerlerin kent üzerindeki hakimiyeti kırılamadı.[21] Sayıca üstün ancak silah ve cephaneden yoksun olan işçilerle askerler arasında tam bir savaş yaşandı. Bir hafta süren bu savaşta 106 kişi öldü.

Son olarak da sanayinin yoğun olduğu Chemnitz, Leipzig ve Dresden gibi üç büyük şehirden oluşan Saksonya (aynı isimdeki Prusya vilayetiyle karıştırılmamalı) geliyordu.

Chemnitz'de işçiler önce büyük başarılar elde ettiler. Almanya'nın en büyük haber ajanslarından biri şöyle duyuruyordu: "İşçiler Chemnitz'i ele geçirdi. Cumartesi günü Sosyal Demokratlar, Bağımsızlar ve Komünist Parti'den birer üyeden oluşan bir hareket komitesi kuruldu. Komite gönüllü kuvvetlerin silahlarına el koydu, Home Guard'dan orta sınıf unsurları kovdu ve 3 bin devrimci işçiyi silahlandırdı. Silahlı işçiler postane, demiryolu istasyonu ve şehir salonunu işgal ettiler. Burjuva gazeteleri yasakladılar... Komşu kasabalarda da işçiler iktidarı aldı."[22]

20. III. Gesch, sf. 487. Bu bölümdeki birçok ayrıntı bilgisi III. Gesch'ten alınmıştır.

21. III. Gesch, sf. 468.

22. III. Gesch, sf. 490

Kentin 50 km. çevresindeki burjuva askeri güçler silahsızlandırıldığı için işçi iktidarı hızla yayıldı. Chemnitz'deki fabrikalarda, partilerin oluşturduğu hareket komitesinin yerini alacak bir işçi konseyi için seçimler yapıldı. 1500 delege (her biri 50 işçiyi temsil ediyordu) on Komünist, dokuz Sosyal Demokrat, bir Bağımsız ve bir Demokrat üyeden oluşan yürütme kurulunu atadı. Kabaca yarı yarıya, iki ana parti Komünistler ve Sosyal Demokratlardan oluşan bir işçi ordusu kuruldu. Chemnitz konseyi kısa zamanda tüm bölgedeki işçi iktidarı yapısının faaliyet merkezi haline geldi ve Saksonya'nın diğer bölgeleri ve Thuringia ile Bavyera'nın komşu bölgelerinden gelecek delegelerle bir işçi konseyleri konferansı çağrısı yaptı. Aslında, buradaki işçi iktidarının gerçek *örgütlenmesi*, merkezileşmesi daha zayıf olan Ruhr bölgesinden daha yüksek düzeydeydi.[23]

Böylesi bir başarının nedeni kısmen darbe sırasında şehirdeki gerici silahlı güçlerin görece zayıflığında yatıyordu. Düşmanı silahsızlandırmak, örneğin Halle'de olduğu gibi, asıl sorun değildi. Belki de işçi sınıfı hareketi içindeki siyasal önderlik daha önemli bir sorundu. Chemnitz, Heinrich Brandler ve Franz Heckert'in savaş öncesinden beri yerel sosyalist ve sendikal hareket içinde yürüttükleri faaliyetin bir sonucu olarak, Komünist Parti'nin Almanya'da en güçlü olduğu kentti. Daha savaşın en amansız günlerinde Spartakist Lig'i kurmuş ve 1918-19'da erken bir iktidar girişiminde bulunma hatasına düşmemişlerdi. Rosa Luksemburg'un komünistlerin işçi sınıfının çoğunluğunun desteğini kazanmadıkça iktidarı alamayacakları konusundaki ısrarını ciddiye almış ve işçilerin sosyal demokrat illüzyonlarını kırmak için siyasal faaliyet yürüterek sözü edilen desteği kazanmaya çalışmışlardı.

Kapp darbesine verilecek yanıt bakımından, bu, iktidarı kendilerinin almaya kalkışmaması ya da Sosyal Demokratların proletarya diktatörlüğü için bir program etrafında savaşmaları konusunda ısrar etmeleri anlamına geliyordu. Bunun yerine Sosyal Demokrat liderlere, eğer darbeye direnme konusunda ciddilerse çok zor reddedecekleri bir dizi talep etrafında birleşik mücadele

23. Aynı yerde ve Lucas, cilt 2, sf. 163'te.

önerdiler. Bu talepler şunlardı; *Home Guard*'ı orta sınıftan temizlemek ve geriye kalanını bir işçi ordusuna dönüştürmek, *Freikorps* kışlalarını ele geçirmek ve bunları dağıtmak, tüm resmi binalara el koymak ve bütün fabrikalardan delegelerin oluşturacağı bir işçi konseyi seçmek.[24]

Sosyal Demokrat liderler, kendi tabanlarından gelen basınçla bu talepleri kabul etmek zorunda kaldılar. Yoksa en iyi savaşçılar olarak komünistler önerdikleri birleşik mücadelenin tüm prestijini toplayacaklardı. Taleplerin yerine getirilmesi komünist işçiler kadar Sosyal Demokrat işçileri de kapsayan *de facto* bir işçi iktidarı yapısının tesisiyle sonuçlandı. Ve Sosyal Demokratlardan etkilenmiş işçilerin kazanılması olasılığının önünü açtı. Bu, gelecekte toplumun nasıl yönetileceğini gösteriyordu.

Ne yazık ki işçi iktidarının çekirdeği olarak Chemnitz'deki gelişmeler Saksonya'nın diğer iki şehri Dresden ve Leipzig'deki gelişmelerle aynı değildi. Dresden eyaletin askeri merkeziydi ve komutanı General Maercher, Ruhr'daki von Watter gibi, kendisini hükümet ile darbe yanlıları arasında 'tarafsız' olarak ilan etmişti. Yerel işçi hareketi buna siyasi olarak nasıl karşılık vereceğini kestiremiyordu. USP hemen hemen Sosyal Demokratlar kadar etkiliydi, ama onlar kadar da bürokratikti. Bu yüzden yalnızca Maercher kuvvetleriyle çelişmeye –posta binasını ele geçirmeye çalışan küçük bir işçi grubuna birliklerin ateş açması sonucu 50 kişi öldürülmüş olsa da- götürmeyecek bir günlük genel grev yapıldı. Kentteki komünist grup, liderleri Otto Ruhle prensipte SPD ya da USP ile birleşik mücadele çağrısı yapmaya karşı çıktığı için, gerçekçi bir mücadele vermekten acizdi.[25]

Leipzig'de USP güçlüydü. Aynı zamanda 4000 kişilik Kapp yanlısı bir birliği de barındırıyordu. Darbenin ikinci gününde bu birlik bir işçi gösterisine ateş açarak 15 kişiyi öldürdü. İşçiler bulabildikleri tüm silahlarla –Chemnitz'den ve Thuringia'daki silah fabrikalarından yüzlerce silah gelmişti- birliği kentin içlerinde kuşattılar. Dresden'deki yerel yönetimden Sosyal Demokrat bir bakan Bağımsız'ların liderleriyle anlaşıp bir ateşkes düzenleyene

24. Lucas, cilt 2, sf. 163.
25. Lucas, cilt 2, sf. 168.

kadar üç gün boyunca sert çarpışmalar yaşandı. Alman Devrimi tarihinde sık sık yaşandığı gibi, askerler gelişmeleri kendi konumlarını güçlendirmede bir örtü olarak kullandılar. Barikatlardaki işçilerin teyakkuz hali gevşer gevşemez birlikler saldırıya geçti, barikatları ezip geçti ve kentin kontrolünü ele geçirdi.

Kuzey Almanya ve Diğer Yerler

Mücadele temposunun Ruhr ve Orta Almanya'daki tempoya ulaştığı bir diğer bölge de kuzey sahiliydi. Burası geçmişte herhangi büyük bir devrimci geleneğin duyulmamış olduğu bir yerdi. Yine de Wismar'da bir konsey cumhuriyeti ilan edildi ve Rostock'da bin kadar sağcı silahsızlandırıldı ve bu silahlar bir işçi ordusu yaratmada kullanıldı.

Aynı derecede başarılı değilse de Elbe'nin doğusundaki kırsal bölgelerde de aynı militanlık görülüyordu. Kapp taraftarları burada en güçlü tabanı bulmayı umuyordu. Ama birçok bölgede tarım işçileri greve katılmakla kalmayıp, darbeyi destekleyen askeri birliklerin silahlarına da el koydu. İzole olmuş polis birliklerinin, *Home Guard* mensuplarının ve demiryolu taşımacılığı görevlilerinin silahlarını ele geçirip köyleri ve şehirleri kontrollerine aldılar.

Bu hareketlerin önemli yanı Sosyal Demokrat işçilerin (bu bölgelerde Komünistler zar zor varlığını koruyabiliyordu) Komünistler ve Sol Bağımsızlar gibi davranmaya başlamalarıydı. Sosyal Demokrat sendika önderleri daha önce onlara genel grev çağrısı yapmıştı – ama kırsal bölgelerdeki askeri baskı silahlı direnişe geçilmediği sürece bir grevi olanaksız kılıyordu. Liderlerinin Sosyal Demokrat işçilere 'yasa ve düzen güçlerine saygı' göstermek gerektiği konusunda söylemiş oldukları her şey, eğer aynı liderlerin yaptığı çağrıyla bir genel grev olursa, unutulmak zorundaydı.

Almanya'nın çoğu yeri için bu doğruydu. Grev birbiri ardına her yerde, Orta Almanya ve Ruhr ölçeğinde olmasa da, kaçınılmaz olarak orduyla silahlı çatışmalara dönüşüyordu. Örneğin Nürnberg'de ordu 22 gösterici işçiyi vurdu ve çileden çıkan işçiler polis karakollarına saldırmaya başladılar. Stuttgart'ta 47 fabrikada işçi konseyleri seçildi. Hanau'da işçiler Ruhr'a giden bir-

likleri geri çevirmeye çalışıyorlardı. Kiel işçileri darbe yanlılarına karşı silahlı mücadele verdiler ve bu sayede subaylarına başkaldıran donanma erlerinin desteğini kazandılar.

Manzara her yerde bir örnek değildi. 1918-19'un iki fırtınalı kenti Hamburg ve Bremen'de pek az şey oldu. Hamburg'da yönetimdeki Sosyal Demokrat hükümet *Home Guard*'a extra 1000 işçi katmıştı. Bremen'de yalnızca demiryolları greve katıldı. Sürpriz biçimde Berlin de görece sakindi. İşçi sınıfının yaşadığı varoşlarda başlayan silahlı ayaklanma yoğunlaşmadı. Ve hiçbir yerde Ruhr ya da Orta Almanya düzeyine ulaşılmadı.

Yine de her yerde sağ kanat generaller eskinin son kalıntılarını da gömmek için yeni bir devrimin başlamasını teşvik ediyorlardı. Durum aynen Franco'nun askeri ayaklanmasından sonraki Temmuz 1936 İspanyası'ndaki gibiydi. Sağ kanat ordu darbesi işçilerin karşı ayaklanmasını uyandırmıştı. Ama bu yalnızca darbenin açık destekçilerine saldırmakla yetinemezdi. İşçiler eğer Kapp ve Luttwitz başarılı olursa ordunun geri kalanının çabucak onların arkasında saf tutacağını anlamışlardı. Tüm subaylar Kasım Devrimi öncesini özlüyordu, bir avuç orman adamının gününü değil.

Birçok işçi 1919 Ocak'ında Spartakistlere karşı çıkmış, *Freikorps* Berlin ve Bremen üzerine yürürken geride durmuş, Ruhr'daki grevcileri aşırı uçlar olarak görmüş ve Sosyal Demokratların Bavyera Sovyet Cumhuriyeti'ni ezme nedenlerini kabul etmişti. Şimdi ise yalnızca 'aşırı uçlara' değil, kendilerine de saldırıldığını görüyor ve yerel sol bağımsızlar ile komünistlerin Kapp darbesini mümkün kılan iktidar yapısını yıkma çağrılarına katılıyorlardı. Böylece eskisinin yanı sıra yeni alternatif iktidar yapıları –işçi iktidarı yapıları- yaratmaya başlıyorlardı.

Darbeden sonraki iki-üç gün içinde devlet Almanya'nın ana sanayi merkezlerinin bazılarında artık idareyi elden kaçırmıştı. 1919'da ülkeyi bir uçtan bir uca geçerek tahakkümü altına alan ordu savaşta bozguna uğratılmıştı. Bir bölge işçileri savaşırken birkaç mil uzaktakilerin geride durmasıyla değil, birçok değişik yerde eşzamanlı ayaklanmalarla karşılaşınca kendilerine olan tüm güvenlerini kaybetmeye başladılar. Üstelik demiryollarındaki grev taze birliklerin kuşatma altındaki yerel garnizonlara yardıma gitmesine engel oluyordu.

Kapp Sözünden Dönüyor

Berlin'deki Kapp yanlıları serseme dönmüştü. Son derece etkili bir askeri darbeyi desteklemişlerdi; askeri deyimle bu bir darbe, bir fiyasko değil, çok başarılı bir operasyondu. Ordunun yarısı onları destekliyor, diğer yarısı ise bir şey yapmaksızın yalnızca darbenin başarılı olmasını bekliyordu. Sağ kanat partiler onların yönetimini tanıyordu.

Yine de genel grev ve yerel isyanların üstesinden gelemediler – çünkü tüm ordu gücü birleşik ve kararlı işçi sınıfıyla başa çıkamamıştı. Üçüncü gününde grevi ezmek için yapılan umutsuz bir girişimde Kapp, grevcilerin kurşuna dizilmesini emreden bir karamame yayınladı ve birkaç saat sonra yerine getirilemeden geri çekmek zorunda kaldı. Noske'nin inşa ettiği 'güçlü devlet' hızla dağılan kumdan bir kale gibiydi. Kapp ve Luttwitz bir *'eylem hükümeti'* ilan etmişlerdi - ama en basit bir karamameyi yürürlüğe koyamadılar.

Kapp ve yandaşları aşırı sağ kanat Sosyal Demokratların işbirliğiyle bazı işçilerin bağlılığını kazanacaklarını ummuşlardı. 'Kapp'çılar Severing, Heine ve Sudekum'u inandırmışlardı.'[26] Ama SPD içindeki güçlü hassasiyet Sosyal Demokrat liderleri bu inanca karşılık vermekten alıkoymuştu –Doğu Prusya'nın başındaki Sosyal Demokrat Winnig hariç- Kapp'çılar giderek kötüleşen bir askeri pozisyonda yalıtılmış ve hareket edemez durumda kalmıştı.

Kapp hükümetini tanımış olan sağ kanat burjuva partiler ikinci bir yol aramaya başlamışlardı. Stresemann'ın biyografi yazarı '(burjuva partilerinin) sözcülerinin Berlin'deki komünist ayaklanma söylentileriyle nasıl alarma geçtiklerini...'[27] anlatıyor. Ayaklanan generalleri çok geç olmadan Sosyal Demokrat hükümetle bir anlaşma yapmaya çağırıyorlardı.

Luttwitz darbenin askeri şefiydi – ama üçüncü günün sonunda subaylarının çoğu aynı korkulara kapılmıştı. O akşam, Guards Mühendis Taburu ayaklandı, subayları tutukladı ve Ebert

26. III. Gesch, sf. 25.
27. Turner, sf. 58.

hükümetinden yana olduğunu ilan etti. Güvenlik polisi taraf değiştirmeye başladı. Subayları Luttwitz'i 'diğer birliklerin ve ayaklanmanın eşiğinde olduğu' ve geri çekilmesi gerektiği konusunda uyardılar.[28] Sonunda Kapp cesaretini kaybetti ve ölmekte olan bebeği Luttwitz'in kucağına bırakıp kaçtı.

Bunu izleyen olaylar Weimar Cumhuriyeti'nin sonraki bütün tarihini belirleyici önemdeydi. Sosyal Demokratların başkanlığındaki hükümet partileri ilk ve son olarak sağın silahlı kuvvetler üzerindeki etkisini kırma fırsatını yakalamışlardı. Ama bunun yerine darbenin önünü açanlara yardıma devam ettiler. Ebert, Noske ve arkadaşları, Berlin'deki terörden kaçarken bile bu sağ kanat darbenin şefliğini yapan generallere olan inaçlarını bütünüyle yitirmemişlerdi. İşçilere 'kan dökmemeleri gerektiğini' söyleyen bir bildiri yayınladılar (kendilerinin başkanlığındaki hükümet politikalarıyla *Freikorps* eliyle 14 ayda tahminen 20 bin kişi öldükten sonra). Ve Demokrat başbakan yardımcısı Schiffer'i rakip hükümetler arasında arabulucu olarak bırakıp Berlin'i terk ettiler. Sürgün İçişleri Bakanı Sosyal Demokrat, Severing, Ruhr işçilerine, 16 Mart günü bölgeyi ele geçirmeye çalışan birliklerin hareketine engel olmamalarını bildiren bir talimatname yayınladı: "Eski hükümetin çıkarları için, birliklerin hareketine engel olunmamalıdır."[29]

Neden? Çünkü Ruhr ordusunun kumandanı Watter kendisinin Kapp'tan yana olduğunu ilan etmemişti. Ama hükümetten yana olduğunu da –Kapp'ın akıbeti belli oluncaya kadar- bildirmemişti. Ve emrindeki subaylar darbe heveslisiydiler. Bunlara birlikleriyle 'meşru' hükümetin çağrısıyla yapılan genel grevi bastırma ve saldırı emri verilmişti. Eğer Severing'in emrine itaat edilseydi güçler dengesi nihai olarak darbe lehine değişirdi.

Hükümettekiler de dahil burjuva partilerin liderleri darbe boyunca Berlin'de kalmışlardı. İlk fırsatta çelişkinin 'barışçıl' çözümü için Luttwitz'le müzakerelere başladılar. Darbecilerin bazı taleplerinin – sağın kazanmayı umduğu yeni seçimler (yalnızca 13 ay önce seçim yapılmış olmasına rağmen, sağ kanat partiler

28. Gordon, sf. 120 ve sonraki sayfalar.
29. Bu emrin tam hali Meinberg, sf. 86'da bulunabilir.

yeni seçimleri 'kurumsal bir hak' olarak görüyordu) ve darbeyi desteklemiş olan subaylar için genel af- kabul edilmesi karşılığında sözlü bir anlaşmaya vardılar.

Ama halk hareketi artık o kadar ilerlemişti ki hükümet resmi olarak bu talepleri karşılayamazdı. Luttwitz'in kendisi bu noktada, eğer iktidarda kalırsa Kasım 1918'de olduğu gibi birkaç saat içinde alaşağı edilebileceğini kavramış görünüyordu. Burjuva partilerin verdikleri muğlak sözlere bel bağlayarak kaçtı.

Sosyal Demokratların başkanlığındaki hükümet bu zor anlarda ayakta kaldı. İlk düşündüğü şey ise darbecileri ordudan tasfiye ederek o anların tekrarını engellemek değil, darbeye karşı yapılan grev ve ayaklanmaları nasıl sona erdirmekti. Hükümet, ordunun tam gözetimi altında, darbecilerin kendilerinin aday olarak gösterdikleri adamı, von Seekt'i göreve getirdi. Von Seekt yalnızca dört gün önce Noske'nin darbeye karşı harekete geçme emrini reddetmişti.

Şimdi o ve Schiffer birlikte, hükümet adına, ülkenin her yanına uçaktan atılarak dağıtılacak bir bildiri hazırlamışlardı: 'Bolşevizme karşı – Greve Birlikte Son Verelim!'[30] Sosyal Demokrat parlamento grubu benzer bir tonda şöyle bir uyarıda bulunuyordu: 'Junkerler ve sendikalist asiler hâlâ Alman Halk Devleti'ni tehdit ediyor... Genel grev artık vatan hainlerini değil bizim biricik Cumhuriyetçi Cephemizi vuruyor.'[31]

Von Seekt'in kendisi, darbeye en fazla bulaşmış kıdemli subayların kaçmasına izin vererek, besledikleri sempatiyi açığa vurmayan gizli Kapp destekçilerine karşı hiçbir şey yapmayarak, tüm alt rütbeli subayları sağ salim serbest bırakarak darbecilerin çoğunu 'korumuştu'.[32]

Yine de Sosyal Demokratlar tüm bunlarda bir sorunla karşı karşıyalardı. Siyasi bir rol oynama yetenekleri, son çare olarak, geniş işçi kesimleri üzerindeki etkilerine dayanıyordu. Ve bu etki tehdit altındaydı. Herkes görebiliyordu ki geçen yıl için söyledikleri tek şey Luttwitz ve Erhardt gibi subayların 'sadakati'nin

30. III. Gesch, sf. 471.
31. III. Gesch, sf. 471.
32. Örneğin bkz. Gordon, sf. 120 ve sonraki sayfalar.

yanlış değerlendirilmiş olduğuydu. Ülkenin her yanındaki sıradan Sosyal Demokratlar önceleri küfretmeleri gerektiği öğretilen sol bağımsızlar ve komünistlerle yan yana savaşmış ve birlikte tavır almışlardı. Hâlâ geniş ölçüde 'Noske Guards' olarak tanınan birlikler üzerlerine ateş açmıştı. Darbe öncesi duruma kolayca ve doğalmış gibi geri dönemiyorlardı.

Partinin liderliğinde bulunanlar, olanlar hakkında biraz pişmanlık (ama ikiyüzlüce) belirtisi göstermek zorunda kalmışlardı. Scheidemann bile Noske'yi şiddetle suçlayan konuşmalar yapıyordu. Sosyal Demokrat gazete *Vorwarts* darbenin çöküşünden sonra şunları talep ediyordu: "Hükümet yeniden yapılanmalıdır. Sağdan değil, soldan yana bir hükümet. Milliyetçi, militarist gericiliğe karşı kayıtsız şartsız savaşacak ve sol kanat işçilerin güvenini kazanmak için elinden gelen tüm gayreti gösterecek bir hükümete ihtiyacımız var."[33]

Onbeş gün sonra Sosyal Demokrat bakan Wels, partisinin sorununu "Parti gericiliğe karşı genel mücadelede içine düştüğü kafa karışıklığından nasıl kurtulur"[34] diye tanımlıyordu. Diğer bir deyişle üyeler yan yana savaşıyor oldukları sol kanat unsurlarla değil kendi ulusal liderleriyle nasıl birleşirlerdi.

Bu 'sorun' darbenin çöküşünden sonraki ilk birkaç gün içinde en keskin halini almıştı. Kapp ve Luttwitz'in kaçışı Berlin dahil Almanya'nın çoğu bölgesinde genel greve otomatik olarak son vermedi. Ve Ruhr'da çarpışmalar sürdü. Genelde, işçiler herhangi bir başka sağ kanat saldırıya karşı somut garanti istiyorlardı. Sendika liderlerinin kendilerini işbaşı yapma talimatı verebilecek güçte hissetmedikleri bir hava vardı. Aksine Legien Sosyal Demokratlara, Bağımsızlara ve Komünistlere işbaşı yapmanın önkoşulunun eski hükümet modelinin tamamen yıkılarak yerine bu üç parti ve sendikaların kuracağı yeni bir işçi hükümeti olması gerektiğini söylüyordu.

Legien bu önerisinde samimi olabilir de olmayabilir de. Belli ki Sosyal Demokrat bakanların sağ kanat generallerle giriştiği maceranın kişisel olarak ona yarattığı sorundan dolayı üzgündü.

33. 18 Mart 1920 tarihli Vorwärts özel sayısı.
34. Aktarılan yer Broue, sf. 349.

Ama, muhtemelen, geçen yılın Nisan'ında Bavyeralı Sosyal Demokrat liderlerin hissetmiş olduğu gibi, o da aşırı solun sürekli eleştirilerine son vermenin en kolay yolunun onları hükümete katmak olduğunu hissediyordu. Böylece ya tavırlarını yumuşatacak ya da onlara karşı 'ılımlı' bir muhalefetin geliştirilebileceği bir konuma yerleştireceklerdi. İşçi hükümeti önerisi hem Legien ve arkadaşlarının zor durumdan çıkışını sağlayacak bir *yol hem de* sol için akla yatkın bir tuzaktı. Ama bu aynı zamanda, Legien'e rağmen, çok daha radikal bir şeye yol açabilirdi. Çünkü böyle bir hükümet parlamentodaki burjuva çoğunluğa *değil* işçi sınıfı örgütlerine karşı sorumlu olurdu.

Tüm olasılık kombinasyonları solun vereceği yanıta ve işçi sınıfına açıklanacak kombinasyonun berraklığına bağlıydı. Alman kapitalizminin şansına sol hiçbir net yanıt vermedi.

Komünist Parti sonunda tutarlı bir yanıt verdi – ama ancak liderlik içindeki anlaşmazlık 'merkez'in bir toplantısında benimsenen tutuma yol açtıktan sonra. Bu tutum ertesi günkü başka bir toplantıda reddedilmiş, iki gün sonra da kabul edilmişti. Benimsenen son tutum, işçilerin çoğunluğu henüz komünist görüşlere ikna olmadığı için, bir Komünist Partisi olarak böyle bir hükümete girilemeyeceğiydi. Ama Ebert-Noske hükümetinden farklı bir açıda, iki Sosyal Demokrat parti ve sendikaların bir hükümeti olarak görülebilirdi.

Rote Fahne'nin 26 Mart'ta yazdığı gibi: "Bulunduğumuz aşamada proletarya diktatörlüğü için sağlam bir temel yoktur. Proletarya yeterli askeri gücü toplamış değildir. Çoğunluk Sosyal Demokratlar kamu işçileri, beyaz yakalı işçiler ve diğer bazı işkollarındaki işçiler üzerinde hâlâ büyük bir etkiye sahiptir. Bağımsızlar şehirlerdeki işçilerin çoğunluğunu hâlâ etkilemektedir. Büyük işçi kitlelerinin komünist öğretiyi benimsemeleri için, tam bir siyasi özgürlük ortamı yaratmak ve burjuvazinin kendi kapitalist diktatörlüğünü işletmesini önlemek zorunludur.

KPD, içinde en az sayıda burjuva unsurun bulunduğu bir sosyalist hükümet kurulmasının proleter yığınların enerjik hareketi için olağanüstü elverişli koşullar yaratacağını, kendi siyasal ve sosyal diktatörlüklerini kurmalarında ihtiyaçları olan olgunluğa erişmelerine olanak tanıyacağını öngörmektedir."

Parti hükümetin 'işçi sınıfına verdiği garantileri sağlamazlık edemeyeceğini ve ne yapıp yapıp burjuva gericilikle savaşacağını ve işçi sınıfının toplumsal örgütlenmesinin güçlendirilmesine engel olmayacağını' iddia ederek 'hükümete karşı yasal muhalefet' olarak hareket edeceğini duyurmaya devam ediyordu. 'Sadık bir muhalefet' olmanın 'fikirlerinin siyasi propagandasına dair tam hareket özgürlüğü'nü muhafaza ederken 'hükümet darbeleri hazırlamamak' anlamına geldiğini söylüyordu.

Formülasyon iyi düzenlenmişti. Bu, komünistlere, hâlâ kapitalizmin sınırları içinde hareket eden bir 'sol hükümet'in hareketlerinden sorumlu tutulmaksızın, sağ kanat bakanlara karşı Sosyal Demokrat işçilerle birleşik mücadele zemini sağlıyordu.

Bu formül Lenin'in Ağustos-Eylül 1917'de yaptığı, eğer burjuva partilerle yapılan koalisyon hükümeti yerine Sovyetlere karşı sorumlu, tamamı sosyalist olan bir hükümet gelecekse, Rusya Sovyetlerindeki Menşevik-Sosyal Devrimci çoğunluğu destekleme önerisine çok benziyordu. Lenin'in partideki yoldaşlarına tanımladığı gibi: "En yakın rakiplerimize, 'egemen' küçük burjuva demokratik partilere, Sosyal Devrimcilere ve Menşeviklere gönüllü bir uzlaşma önerebiliriz... Yalnızca çok kısa sürede sona ereceği açıkça görülen bu özel durumdan dolayı ve yalnızca bu istisna yoluyla bir uzlaşma önerebiliriz... Bolşevikler hükümette yer almayı (proletarya ve yoksul köylülüğün diktatörlüğü kurulmadıkça enternasyonalistler için bu olanaksızdır) talep etmeksizin, iktidarın hemen proleterya ve yoksul köylülüğe devredilmesi talebinden ve bu talep için verilen devrimci mücadele yöntemleri kullanmaktan kaçınmalıdırlar... Menşevikler ve Sosyal Devrimciler o zaman bütünüyle ve yalnızca Sovyetlere karşı sorumlu bir hükümet kurma konusunda uzlaşacaklardır. Bu ikinciler yerel olarak iktidarı da almaktadır."[35]

Ne yazık ki KPD Merkez Komitesi Kapp darbesinin tamamlanmasından sonraki hükümet biçimi üzerine yapılan görüşmelere kadar kendi 'uzlaşma' önerisi üzerinde anlaşmaya varamadı.

35. Daha fazla ayrıntı için bkz. Tony Cliff, Lenin, cilt 2, sf. 304-6. (Bu kitap Türkçe'de Z Yayınları tarafından, "Bütün İktidar Sovyetlere" alt başlığıyla, Ekim 1994'te basılmıştır).

Bağımsızlar daha da şaşkındı. Legien'in önerisi hem sağ hem de sol kanatlarını bölmüştü. Sağ kanadın Hilferding önderliğindeki bir kesimi öneriyi kabul etmek istiyordu – bunu bakanlık elde etme ve askeri sağ kanattan gelecek yeni saldırıları durdurma şansı olarak görüyorlardı. Crispien'in önderlik ettiği diğer kesim 'işçi katilleriyle aynı masada oturmayız' diyerek protesto ediyordu. Crispien'i motive eden şey ilkelerden çok taraftarlarını tedirgin etme korkusuydu, çünkü yalnızca iki buçuk yıl sonra 'işçi katilleri'nin partisine katıldı ve Otto Wels'in kanlı elini sıktı.[36]

Bağımsızların *sol* kanadında, Ebert, Noske, Wels ve şürekasından bıkıp usanmış olan Sosyal Demokrat işçilerin anlamayacağından korkarak tamamı sosyalist olan bir hükümet kavramının bütünüyle reddedilmesine karşı çıkan Koenen gibileri bulunuyordu. Tersine, sol bağımsızların çoğu, Daumig USP-SPD-sendikalar hükümetinin Kasım-Aralık 1918 hükümetinin 'basit bir tekrarı' olacağını söylediğinde ona katılıyordu.[37]

Kuşkusuz bu tehlike vardı –Hilferding en az 1923'teki kadar kötü olan bir hükümete katılacaktı- ama 1920 Mart'ında bu sorun ortaya çıktığında böyle bir hükümet çoğu silahlanmış olan Sosyal Demokrat işçi kitleleri tarafından, basit bir kritere göre yargılanmış olurdu: Hükümet geçen birkaç gün içinde elde edilen gücü subay kolordusunu ve silahlı sağ güçleri ezmek için kullanacak mıydı? Eğer 1918'in Kasım-Aralık aylarındaki SPD-USP hükümetiyle aynı şekilde hareket etselerdi Sosyal Demokrat işçilerin hükümete ve sağa karşı güçlerini devrimcilerle birleştirmek gibi büyük bir şansları olurdu. İşçiler solun önderliğine girmeye ve karşı devrimi silahsızlandırma görevini kendi ellerine almaya hazırlanmış olur ve işçi sınıfı Kapp'a karşı savaşta kazandığı mevzileri savunmada birleşik kalmış olurdu.

Ama bunların hiçbirinin denenme şansı bile olmadı. Bağımsızlar Legien'in önerisine olumlu hiçbir yanıt veremediler. Kendileri hükümete girmeye hazırlanmasalar bile, gericilerin silahsızlandırılması, gerici birimlerin, *Frei Korps*'un, Gönüllüler'in

36. Bkz. III. Gesch, sf. 441.

37. Bu argümanların tamamı için bkz. Lucas, cilt 2, sf. 103-121; Broue, sf. 349-359; III. Gesch, sf. 470-3.

ve sağ kanat *Home Guard*'ın dağıtılması ve silahlı işçi sınıfı örgütleri kurulmasının açıkça şart koşulduğu ve zamana bağlandığı bir taahhüt talep edilen sol bir Çoğunluk Sosyal Demokrat hükümeti kurulması için basınç oluşturabilirlerdi. En azından bu, grevlere ve ayaklanmalara katılan her bir işçinin gözünde Sosyal Demokratların neyi yapıp yapamayacaklarını belirginleştirirdi. Eğer SPD bu talepleri kabul ederse, işçilere sağı silahsızlandırma mücadelesini sürdürmede öne geçme olanağını kendi elleriyle vermiş olurdu. Yok eğer reddederse, kendi üyeleri greve son verme ve silahları bırakma karşılığında hiçbir şey sunulmadığını görmüş olurlardı.

Ama Bağımsız Sosyal Demokrat Parti birbirinden tamamen farklı sosyalizm mücadelesi anlayışlarına sahip kendi ortasıyla birleşti ve böyle bir berraklığa ulaşamadı. Liderleri Legien'in planını reddetti ve onu hükümetle istediği gibi görüşmeye bıraktı.

Sonuç tam bir kargaşaydı. Legien'i harekete geçiren şey ne olursa olsun, SPD içindeki eski arkadaşlarını sağı silahsızlandırmak, silahsızlandırılacak birimleri, tasfiye edilecek isimleri belirlemek ve bunların *nasıl* yapılacağı konusunda zamanı belirlenmiş açık bir anlaşmaya zorlamayacak kadar uzun zamandır sağ kanat bir bürokrattı. Bunların yerine bir dizi muğlak anlaşma ortaya koydu: 'Kurulacak bir hükümetin sendikaların ekonomik ve sosyal yeniden yapılanmadaki rolünü tanıması'; 'isyancıların hemen silahsızlandırılması' (isyancıların *kim* olduğu açıkça belirtilmiyor); 'devletin demokratik biçimde reformu' (her ne demekse); 'darbe sırasında sadık kalan Reichwehr ve polis birimlerine dokunulmaması'[38] (yine belirtme yok – Watter ve Maercher hükümete yardım etmeyi reddettiklerinde sadık mıydılar?)

Bu zeminde sendika federasyonlarına işbaşına dönme çağrısı yapıldı. Ama USP ve Berlin grev komitesi bunu kabul etmedi. Berlin'de grev sürdü. Ama hiçbir net hedefi yoktu. Sol kanat örgütlerin daha zayıf olduğu ülkenin diğer bölgelerinde işçiler kazanılmış haklar göremedikçe greve devam etmekte bir fayda görmediler ve işlerine dönmeye başladılar.

Berlin'de daha ileri görüşmeler yapıldı. Ama sonuç yine tat-

38. Aktarılan yer yukarıdaki üç kaynak.

minkâr olmadı. Ve hükümet biliyordu ki geçen her günle grev zayıfladıkça kendi eli güçlenmekteydi.

Sosyal Demokrat Başbakan Bauer askeri birliklerin Berlin'den geri çekileceği, özellikle Ruhr bölgesindeki 'silahlı işçilere karşı herhangi bir saldırgan hareket olmayacağı' ve Prusya'da işçilerin sendikaların denetiminde olan 'güvenlik müfrezeleri'ne kaydedilecekleri sözünü verdi. Bu öneri yine de muğlaktı – çeşitli Gönüllü birliklerden söz edilmiyor, 'hain' ordu birlikleri belirtilmiyor, şu ya da bu şekilde darbeye karışan polis birimlerine ne olacağı söylenmiyordu. Bu sorunların incelenmesinde hareket komitelerine ve işçi konseylerine yetki verilmiyordu. Ama bağımsızlar sonunda önerileri kabul etti – sağ bağımsızlar greve 'son' vermekten, Daumig önderliğindeki sol bağımsızlar hükümetin tutumuna bağlı olan bir 'ara' vermekten söz ediyorlardı.

Ama grevler iradi olarak başlatılıp durdurulacak mekanik aletler değildir. Başarıya ulaşmaları mücadelenin belli bir anında, grevcilerin, zafer umudu getiren kararlılığına bağlıdır. Mücadelede bir tereddüt –ya da bazen yalnızca bu tereddüdün dile getirilmesi bile- işçilerin birliğini bozarak ve onları tek tek kendi ayrı yaşamlarına döndürerek o zafer anının çökmesine yol açabilir. Grevlerin, zorluklara rağmen devam etmesini sağlamak bir kez 'ara' verdikten sonra yeniden başlatmaktan daima daha kolay olması bu yüzdendir.

Bu sırada Berlin grevi on gündür sürmekteydi. Karmaşık görüşmeler birçok işçiyi grevin hedefleri konusunda belirsizliğe sürüklemişti. Kent merkezlerinin çoğu zaten hareketten geri çekilmişti. İşbaşı yapma çağrısı, darbenin önünü açan askeri güç yapılanmasında köklü bir değişim *olmaksızın*, darbeyi durdurmuş olan birleşik mücadelenin sonu anlamına geliyordu.

Bu arada, bakanlar görevlerine dönmüş, eski bürokratların emirlerine boyun eğilmeye başlanmış ve ordudaki komuta zinciri von Seekt'in idaresi altında yeniden kurulmuştu. İşçi liderleri tereddütte kaldığı için burjuvazi korkusundan kurtulmuş ve otoritesini yeniden kurmaya başlamıştı.

Burjuvazinin eli güçleniyordu, işçi sınıfı hareketine karşılık verebilirdi. Basın sendikaların 'karşı-hükümet'inden şikayet etmeye başladı. Legien'e her hükümetin mecliste çoğunluğa sahip

olması gerektiği söyleniyordu – bunun anlamı burjuva partilerden en az birinin desteğini kazanma zorunluluğuydu. Sonunda Kapp darbesine zemin hazırlayana çok benziyen yeni bir koalisyon hükümeti kuruldu. Noske'ye de hükümette yer alacağı sözü verildi ama onun yerine Yüksek Komuta'dan gelen taleplere karşı daha yumuşak başlı (böyle bir şey mümkünse tabii!) bir politikacı getirildi. Bu kişi von Seekt'e hareket serbestisi sağlayan burjuva politikacı Gessler'di.

Freikorps'un Dönüşü

Kaçırılan fırsatın büyüklüğü çok çabuk anlaşıldı: Bir sağ bağımsız sonradan "Hükümet gericiliğin gücünü kırmak ve demokrasiyi yeni saldırılara karşı savunmak için en ufak bir adım atmadı" diye yakınıyordu. Tek bir işçi taburu kurulmadı. Aksine Şansölye Bauer von Seekt'i askeri bir terör hükümdarlığı kurması için tam yetkiyle donattı. Noske yönetiminde olduğu gibi bir kez daha bütün ülkede savaş yasaları hakim olmuştu. Kopenik'te –Berlin çevresinde meydana gelen birçok olaydan bildirilen bir tanesi- Bağımsız Futran ve üç arkadaşı tutuklanarak kurşuna dizildi. Ilımlı bir politikacı olarak biliniyordu, en küçük bir suçu bile yoktu.

'19 Mart'ta von Seekt'e olağanüstü savaş mahkemeleri kurması ve savaş yasaları ilan edebilmesi için tam yetki veren bir hükümet kararnamesi yayınlandı... Demokrasiyi savunmak ve isyancıları silahsızlandırmak için ayaklanan ve silahlanan işçiler, şimdi gerici Yurttaş Muhafızlar, Gönüllü birlikler ve isyancıları apaçık bir yardımseverlikle hoşgören askeri birliklerin avı haline gelmişlerdi.

'Greve çıkan ya da silahlı direniş için ayaklanan işçiler birdenbire Bolşevik bir diktatörlüğü hedefleyen ve son derece acımasızca ezilmesi gereken 'Spartakistler' ve 'komünistler' haline gelmişlerdi. Kopenik'te olanlar şimdi daha büyük ölçekte her yerde tekrarlanmaktaydı. Thuringia'daki bir olay örnek olarak gösterilebilir. 24 Mart günü Thuringia'daki Bad Thal, Magburg'dan gelen gönüllü öğrenciler tarafından işgal edildi ve yörenin belediye başkanı, 15 kişinin ikametgahını göstermesi için

çağırıldı. Bu kişiler daha sonra tutuklandılar ve ortadan kaldırıldılar. Ertesi sabah mahkumların cesetleri korkunç şekilde parçalanmış halde bir sokağın köşesinde bulundu. Silahsız insanlar milliyetçi öğrenci grupları tarafından dehşet veren bir katı yüreklilikle 'vurun onları', 'anatomi dersinde kadavra lazım' bağırışları arasında itilip kakılıyordu.[39]

Bu tablo karşısında, Kapp yandaşlarından bile önemli bir zafer esirgenmedi. Bavyera'da darbenin doruğa ulaştığı anda yerel askeri komutanlık Hoffman yönetimindeki Sosyal Demokrat hükümeti istifa etmeye 'ikna etmişti'. İktidar Kahr başkanlığındaki sağ kanat Bavyera Halk Partisi hükümetinin eline geçti – bu hükümet daha sonraki üç yıl boyunca Almanya'nın her tarafından gelen faşist ve nasyonalist unsurlara koruma sağlayacaktı. Yerel Sosyal Demokratlar, gerçekten, genel greve karşı, Kapp'ı destekleme eğiliminde olan General Mohl'le birleşme çağrısı yaptılar. Kopp ortadan kaybolduğunda onun Bavyeralı koruyucuları iktidarda kaldılar.

Ama en önemli gelişmeler darbe sırasmda en ağır çarpışmaların yaşandığı Ruhr bölgesinde oldu.

Berlin'de görüşmeler sürerken, Ruhr'daki Watter komutasındaki ordu hâlâ Ruhr Kızıl Ordusu'nun basıncı altındaydı. Kendilerine karşı kullanılmak üzere Berlin'in Watter'e yollamış olduğu askeri desteği keşfettiğinde, solun mücadeleyi sürdürme azmi artmıştı.

Ama Watter'e silah sağlanmasına rağmen, Berlin hükümetinin ilk kaygısı Ruhr'daki mücadeleye bir son vermekti. Güney Almanya'da demiryolları işlemeye başlamıştı, bu da Reichswehr'in birliklerini Ruhr çevresine yoğunlaştırmasını kolaylaştırıyordu. Ama Berlin'de bağımsızların etkisi altındaki fabrikalar genel grevi bitirmeye yanaşmadılar. Ruhr'daki mücadelede ortaya çıkacak ani bir yükseliş başkentteki hükümet iktidarının yeniden konsolide olmasını kolayca önleyebilirdi. Tam Berlin'deki grevin sona erdiği gün, bir yıl önce Ruhr'da uygulanan baskıyı yönetmiş olan Severing Ruhr'daki savaş haline, en azından geçi-

39. Ströbel, sf. 236.

ci bir süre için ara vermek ve hükümete zaman kazandırmak için Bielefeld'de görüşmelere başladı.

Sonradan şöyle açıklıyordu: "Birlikler ezici gücü ele geçirdikleri zaman bunların Ruhr üzerine yeni bir yürüyüşe geçmelerine izin vermekten başka bir şey yapamazdım. Bu yüzden onlara karşı herhangi bir direniş faydasız görünüyordu. Ama bunun için işçi sınıfının yalnızca anayasayı korumak üzere savaşmış olan kesimini hareketten uzaklaştırmak gerekliydi...

Böyle bir güce yetkililer birkaç günde ulaşamazdı. Birlikler bölgede en zayıf durumlarındaydı."[40]

Görüşmeler yalnızca hükümeti ve askerlerle çarpışmış olanları değil, bölgedeki tüm 'demokratik' parti ve sendikaların liderlerini ve büyük şehirlerin (genellikle bu adı geçen partilere üye olan) belediye başkanlarını da kapsıyordu. İşçileri Hagen işçi konseyi liderliği temsil ediyordu. Ama şurası önemlidir ki Essen'den ve çarpışmaların hâlâ sürdüğü bölgelerden temsilci yoktu.

Varılan anlaşma –'Bielefeld Antlaşmaları'- bir ateşkes yapılmasını öngörüyordu. Watter birlikleri Ruhr'un dışında kalacaktı, Kızıl Ordu'nun bir bölümünün yerel polisle birleşerek silahlarını muhafaza etmesine izin verilecek, geri kalanı ise silahları teslim edecekti. Berlin'de varılan anlaşmanın genel grevi bitirme sonucuna ulaşması gibi, Bielefeld kuvvetlerine dokunulmamış ve güçlerini sağlamlaştırmaya devam etme olanağı tanınmıştı. Antlaşmalar elbette hükümete ihtiyacı olan zamanı kazandırmıştı. İşçi sınıfı hareketi tam bir kafa karışıklığına itilmişti.

Müzakerelerde temsil edilmiş olan, Hagen civarından doğu cephesi Kızıl Ordu kolu antlaşmaları bir zafer olarak görüyordu ve silahları bıraktı. Bununla birlikte Bielefeld'de temsil edilmeyen batı cephesi işçileri kendilerini Watter birliklerini tutunduğu son nokta olan Wesel kışlasından söküp atmanın eşiğinde hissediyor ve buradan da Watter'in Münster'deki komuta merkezini ele geçirmek üzere hareket edebileceklerini düşünüyorlardı. Antlaşmalara imza atanları –aralarında Bielefeld'de bulunmuş iki Hagenli komünist de vardı- hain ilan edip savaşa devam ettiler.

Açıktır ki her iki tutum da hatalıydı. Bir kağıt parçasına da-

40. Meinberg, sf. 128.

yanarak silah bırakıp cepheden çekilmek akılsızlıktı ve Kasım 1918'den beri Sosyal Demokratların ihanet siciline işlenmişti. Ve Almanya'nın her yerinde grevler sona erdiğine ve geçen her gün askerler güçlendiğine göre savaşı sürdürmek de akılsızlıktı. Taktiksel olarak en akla uygun tutum Ruhr'a antlaşmaların ertesi günü varan Berlin'den Komünist Parti temsilcisi Pieck'in tavsiye ettiğiydi: Kızıl Ordu'nun silahları bırakmayıp cephede kalması, ama savaştan kaçınarak her yeni çarpışmanın suçunu açıkça Watter ve Severing'in üzerine atması. Böylece bundan sonra dökülecek her kanın anlamı, Almanya'nın her tarafından Ruhr'u desteklemeye gitmeye ikna edilebilecek işçilerin gözünde, apaçık hale gelmiş olurdu.

Yine de, Kızıl Ordu'nun yarısı yanlış olan iki tutumdan birini, diğer yarısı da ikincisini destekleseydi bile ortaya çıkan durumdan daha iyisi olurdu. Hükümet birliklerin yeniden Ruhr'a yürümesini haklı gösterdi – ve böyle yapmakla da daha az direnişle karşılaştı. Ruhr işçileri sonunda olabileceklerin en kötüsüyle yüzleşti. Bu, Kızıl Ordu'nun Watter birliklerini geri püskürttüğü mutlu günlerde, işçi konseylerine dayanan merkezi bir komuta kurulamadığı için ödenecek bedeldi.

Antlaşmaların imzalandığının ertesi günü bir tür merkezi yapı oluşturulmuştu. 70 konseyden delegeler Essen'de Kızıl Ordu'nun belli başlı önderleriyle buluşarak merkezi bir liderlik seçti. Ama bu ancak iki gün önce olsaydı silahları bırakmayıp silahlı çatışmadan kaçınma politikasıyla bağdaşabilirdi. Ve bu politikayı Wesel cephesine uygulamayabilirdi.

Ama artık çok geçti. Güçler dengesi hükümetin lehine döndü ve hükümet de bunu biliyordu. Kendi güçleri her saat büyüyor ve Almanya'nın herhangi bir yerinde sürmekte olan çarpışmaları işçilere 1919'daki 'Spartakist darbecilik'in bir tekrarından başka bir şey değilmiş gibi gösterebiliyordu. Şansölye Müller Essen merkez konseyine işçiler silahları bırakıncaya kadar görüşme yapılamayacağını ve Kızıl Ordu 'ihlal ettiği' için artık Bielefeld Antlaşmaları'nın geçerli olmadığını duyurdu.

Sınıf savaşı bir bakıma diğer savaşlar gibidir; sonuç yalnızca belli bir andaki güçler dengesiyle değil, aynı zamanda liderlerin ellerindeki kuvvetleri düşmanın gücüne ya da zayıflığına göre

yönlendirebilmeleriyle de belirlenir. Az çok birbirine denk iki ordu arasındaki bir savaşta tek bir yanlış karar zaferin eşiğinden kargaşa ve dağılmaya götürebilir. Sınıf savaşında durum tam da böyledir. Çünkü işçiler kör bir sadakatle eğitilmiş askerler değil, kavgaya bağlılıkları özgürlüklerinin yakın olduğu inancından gelen gönüllülerdir. Mücadelenin bir sonraki aşaması kaybedildiğinde hızla dağılırlar. Tek bir hata bozguna götüren yolu açabilir. Ve bunun sonuçları ilk karşılaşılan yerde çarpışılmamış olmasından daha tahrip edici olabilir.

Ruhr'da Alman işçi sınıfının en büyük zaferlerinden biri şimdi en büyük bozgunlarından birine dönüyordu. Nisan başlarında bir yanda demoralizasyon ve hareketsizlik yüzünden bölünmüş kitlesel ve disiplinli işçi hareketi, öte yanda yalıtılmış gerilla saldırıları ve sabotaj girişimleri bulunuyordu. 4 Nisan'da Watter Ruhr'a doğru yeni bir yürüyüşe başladığında, hiçkimse silahlı mücadelenin onu geri püskürtebileceğine inanmıyordu ve Watter direnişle karşılaşmadı. Ama bu durum Watter kuvvetlerini şiddetli misillemelere girişmekten alıkoymadı.

Hagen cephesi Kızıl Ordu komutanı Ernst şöyle anlatıyor: "Hamm'a yürüyüş sırasında işçiler hiçbir yargılama yapılmadan kurşuna dizildiler. Birliklerin tutumunda belli bir yöntem vardı. İlk gün işgale başladıklarında her şey sakindi. Askeri yetkililerin kendileri Pazar yerlerinde yapılan müzikli gösterilere izin veriyordu. İkinci gün birdenbire tutuklamalar ve kurşuna dizmeler başladı. İşçilerin katli dikkatlice planlanmıştı. Korkak orta sınıflar da bu işlerde rol oynuyorlardı. 65 kanal işçisinin vurulması bu hayvanların nasıl davrandıklarını gösteriyor. Bu işçiler Haltern'de bir köprünün inşasında çalışmış ve savaşta hiç yer almamışlardı. Reichswehr üzerlerine makineli tüfeklerle ateş açtı, sonra da el bombaları fırlattı."[41]

Sonradan Nazizmin kullanacağı yöntemler burada Alman işçilerine karşı ve Sosyal Demokrat bakanların rızasıyla ilk kez uygulanıyordu: Pelkum'da, ilerleyen ordunun 90 kurbanı toplu bir mezara gömüldü; kurbanlar arasında hemşire kıyafetli kadın ve genç kızlar vardı.

41. III. Gesch, sf. 505.

Ulusal ordu aynen eski yöntemle, kitlesel idamlarla düzeni yeniden tesis etti. Binlerce işçi, sayısız Kapp subayının yer aldığı bu beyaz terör başlamadan önce Fransızların işgali altındaki bölgelere kaçmıştı. Hükümetin misillemeden korkmaları için bir neden olmadığı yolunda verildiği garantiyle geri döndüler. Ama yüzlerce ölüm cezasının verildiği olağanüstü savaş mahkemelerinin kurbanları oldular.

"Düsseldorf, Münster ve Ausburg bölgelerinin halkı arasında toplu halde verilen cezalar yüzünden büyük bir telaş yayılıyordu..."[42]

İlk darbeye karışan gerici güçlere karşı buna denk hiçbir harekete girişilmemişti. Hiç biri idam edilmedi – bu ceza 'yasal hükümet' tarafında savaşanlarla sınırlandırılmıştı. Darbedeki rolleri nedeniyle 540 subay hakkında yargılama başlamış ama tamamlanmamıştı. Önde gelen suikastçıların geri dönmeden önce iki yıl kalmaları için yurtdışına kaçmalarına izin verilmişti. Von Luttwitz bile ölümüne kadar devletten 18 bin mark emekli aylığı aldı. Erhardt tugayı Ruhr işçilerini ezmeye yardım etmek için gönderilmiş olmakla 'cezalandırıldı' Aslında tek bir hapis cezası verildi: Von Jugow'a beş yıl.

Darbenin Sonucu

Kapp darbesi aşırı sağın bir saldırısı olarak başladı. İki gün içinde, geçen 14 ayda eski egemen sınıfın inşa ettiği bütün yapının altını oymakla tehdit eden büyük bir sol karşı saldırının yolunu açtı. Ama birkaç hafta içinde bu karşı saldırı da düşüşe geçti. Hükümet yeniden yapılandı –ama sol bir hükümet olarak değil-. Ordu ve *Freikorps* Almanya'yı bir baştan bir başa geçen yürüyüşlerine yeniden başladı. Ve Sosyal Demokratların başkanlığındaki hükümet sağın ağırlıklı olarak oy kazandığı yeni seçim talebine boyun eğdi. (Bağımsızlar da en az Sosyal Demokratlar kadar oy kazandı, ama parlamento koşullarında bu sağ partilerin kazandığı oyları karşılamaya yetmiyordu.)

Sosyal Demokrat liderler Kapp günlerinin ardından silahlı işçi-

42. Ströbel, sf. 505.

lere karşı sağ ile birleşmişlerdi. Şimdi sağ onlara karşı dönüyordu. Darbenin olduğu aylarda 'ılımlı cumhuriyetçi' Fehrenbach yönetimindeki yeni hükümet tarafından görevden alındılar. Halkın Kapp darbesinin heyecanlı günlerine fazla önem vermemeye ve tarihte bir dipnot olarak görmeye başlaması şaşırtıcı değildi.

Yine de o günlerde daha fazla şey başarılabilirdi. Lenin bir defasında o günleri Ağustos 1917'de Rusya'da Kerenski hükümetine karşı yapılan saldırı günleri ile kıyaslamıştı. Bolşevikler bu mücadeleden, aşırı sağla savaşta devlet iktidarının yarısını ele geçiren işçi sınıfının en güçlü partisi olarak çıkabilmişlerdi. Kornilov darbesinden Ekim 1917'ye kadar kısa bir yolculuk vardı. Ama Almanya'da işler böyle yürümedi. Neden?

En basit açıklama 'objektif koşullar' ya da 'batı işçilerinin devrimci olmayan bilinci' olabilir. Ama bu, işin kolayına kaçmaktır.

Chemnitz, Halle, Ruhr, hatta Mecklenberg kırsalı ve Çek sınırındaki Vogtland gibi yerlerde darbenin sonuçları Rusya'daki 1917 Ağustos-Eylül aylarındaki sonuçlara benziyordu. Eski askeri yapı dağılmış, işçiler silahlanmış, pek çok yerde etkin güçler olarak işçi konseyleri ortaya çıkmıştı. Buralarda *objektif* koşulların Almanya'nın geriye kalan bölgelerinden farklı olduğunu söylemek pek de akla uygun değildir. 'Nesnel olarak' Chemnitz Bremen'den ya da Ruhr Berlin'den, birinde devrimci bir sonuç elde edilip diğerinde edilemeyecek şekilde farklı mıdır?

Tüm sanayi merkezlerinde eski devlet bünyesine karşı bir mücadele geliştirilmedi. Bazı büyük kentlerde grev silahlı ayaklanmaya dönüşmedi; bir ya da iki bölgede grev bile tam olarak yayılmadı. Ve pek çok yerde hareketi işçi konseyleri değil, 'işçi' partileri ve sendikalardan liderlerin –genellikle bürokratlar- hakim olduğu hareket komiteleri yürüttü.

Soyut olarak 'işçi sınıfının bilinci'nden söz etmek bu başkalıkları açıklayamaz. Mücadelenin, Hamburg, Bremen, Leipzig ve bilhassa Berlin –o yıllarda genel olarak radikal solun kaleleri olan şehirler- gibi şehirlerin de aralarında olduğu, bütünüyle silahlı muhalefet düzeyine yükselmediği yerler vardı. Ve Bağımsızlar'ın güya devrimci partisinin 12 aydan fazla bir zaman boyunca işçi sınıfının çoğunluğunun desteğini aldığı birçok şehir bulunuyordu.

Olmayan şey, işçi sınıfı içinde darbenin meydana çıkardığı bilince kendisini kanıtlayabilecek sağlam bir örgüt ve liderlikti. Sanayi işçilerinin çoğunluğu liderlik için Bağımsızlar'a bakıyordu. Ama sağ kanat Bağımsızlar, tüm 'devrim' söylemlerine rağmen, özellikle Çoğunluk Sosyal Demokrat önderlik içindeki eski arkadaşlarıyla birleşme özlemindeydiler. Ve sol Bağımsızlar sağdan bağımsız karar verebilme yeteneğine sahip değillerdi.

Sonuç işçilerin çoğunluğunun yeni militanlaşan bilincinin görece rastlantısal şeylere bağlı bir harekete yöneltilmesi oldu. 'Subjektif' faktör belirleyiciydi; belli bir bölgede ya da büyük bir fabrikada, devrimcilerin silahlı mücadeleye öncülük edecek konseylerin seçimi için çağrı yapma insiyatifini üstlenip üstlenemeyeceği ve böyle bir çağrının kabul göreceği kadar etkiye sahip olup olmadıkları konusunda.

Nesnel olarak, örneğin Chemnitz'deki işçi sınıfı hemen yakınındaki Leipzig işçilerinden 'daha devrimci' değildi. Aslında 1919 başlarında diğer taraf daha bütünlüklü görünüyordu – Chemnitz hâlâ SPD'nin hakimiyetindeyken, Leipzig Bağımsızlar'ın kalesiydi. Aradaki fark 1919'da Chemnitz Komünistlerinin, Bağımsızları gölgede bırakana kadar ve SPD etkisine karşı doğrudan mücadele ederek, yerel işçi sınıfı hareketi içinde ve liderliğinde, 'kısmi' ve 'ekonomik' mücadelelerde yer alarak, kendi etkisini kurabilmiş olmasıydı. Bundan dolayı darbenin ilk günü genel grev çağrısı yapmada ve bunu siyasi işçi konseyleri seçimi, orta sınıfın silahsızlandırılması ve silahlı işçi müfrezeleri kurulması çağrısına kadar genişletebilmede önderliği ele geçirebilmişlerdi.

Leipzig'de, aksine, Chemnitzli Komünist Brandler'in bir ay sonra partisinin bir kongresinde söylediği gibi: "Sol kanat Bağımsızlar Lipinski'nin (bir sağ Bağımsız) önderliği almasına ve hükümetle müzakereye girmesine izin verdiler. Salt parti bencillikleri yüzünden işçi konseylerinin seçimleri kazanmasını sabote ettiler. İşçi sınıfı bölündü ve Kapp kuvvetleri başarı kazandı."[43]

Bu tek 'rastlantısal etki'nin sonucu ulusal çapta büyük öneme sahipti. Brandler Leipzig ile Chemnitz'in birlikte Orta Almanya'nın büyük bölümünü kontrol edebileceğine işaret ediyordu:

43. Bericht über der IV Parteitag der KPD, sf. 55.

"Birlikte Dresden üzerinde baskı uygulayabilirdik (ki burada yönetim en başta kaçmış ve General Maercher 'bekle-gör' politikasını benimsemişti)." "Eski hükümetin dağıtılmasını yalnızca talep etmez, yapardık da."

Leipzig'deki Bağımsızların Sosyal Demokratlarla birlikte işbaşı yapma ve 'askeri birliklerle çatışma'ya son verme çağrısına rağmen Kapp buradaki karargâhını dağıtmıştı. Eski askeri yapıya karşı yapılabilecek hareketler konusunda ihtiyaç hissedilen garantiye dönük hiçbir görüş bildirmiyorlardı.

Hamburg ve Bremen'deki manzara daha da kasvetliydi. Hamburg'da 1500 Sosyal Demokrat ve USP üyesi işçi silahlanmıştı – ama *Home Guard* ve polisle birleştirilerek Sosyal Demokrat eyalet yönetiminin sıkı denetiminde tutuluyorlardı. Buradaki grev herhangi bir coşkudan yoksundu. Bremen'de üç 'işçi partisi' tarafından kurulan 'Hareket Komitesi' hiçbir şey yapmayacak gibi görünüyordu.

Berlin'de, görmüş olduğumuz gibi, sol Bağımsızlar ayaklanmaya dönüşme belirtileri gösteren kitlesel bir grev başlatmıştı – ama sonra bu başarıyı nasıl kalıcı kazanımlara dönüştürecekleri-ni bilmiyorlardı.

Komünist Parti ve Kapp Günleri

Komünist Parti, tam da Bağımsızlar'ın bu durumlardaki dönüşlerinden dolayı kurulmuştu. Ama 1920 baharında ulusal ölçekte hiçbir şekilde onlarla rekabet edecek güçte değildi. Olağanüstü zayıf bir örgütlenmeydi. Başlangıçta üç-dört bin olan üye sayısını 1919 yazında 110 bine çıkardıysa da Chemnitz ve Stuttgart dışında sonradan bölündü. Parti liderliğinin yanında kalan kesim gerçekte çok az bir güce sahipti. Hamburg, Bremen, Hanover, Dresden ve Magdeburg gibi kilit şehirlerde hemen hemen hiç üyeleri yoktu. Berlin'de Bağımsızlar'ın 'yüz bin' üyesine karşılık (Dördüncü Kongre'de kendi konuşmacılarının söylediğine göre) 'birkaç yüz üyeleri' vardı.[44]

Brandler darbeye bir ay kala yapılan partinin Üçüncü Kong-

44. Aynı yerde.

re'sinde şöyle diyordu: "Genelde henüz bir partiye sahip değiliz. Bunu hiçbir Komünist hareketin olmadığı Ruhr ziyaretinden sonra söylüyorum. Yakın gelecekte oluşturmamız mümkün değil... Olanlar partimizin itibarını düşürdü... Madencilerin ve demiryolu işçilerinin grevi patlak verdiğinde işçiler üzerinde hiçbir etkimiz olmadı."[45]

Parti varolduğu birkaç yerde, genellikle, işçilerin darbe günlerinde peşinden gittikleri bir tür kılavuzluk yapabilmiştir. Chemnitz'de hareketin başına nasıl geçtiğini daha önce görmüştük; Stuttgart'ta Berlin'den gelen darbe haberlerinin duyulduğu ilk yarım saat içinde parti genel grev ve silahlanma çağrısı yapmıştı; Ruhr'da bile yalıtılmış kalan parti üyeleri zamanla olaylar üzerinde biraz etkili olabilmişlerdi.

En zayıf nokta Berlin'di. Darbenin olduğu gün parti merkezi çok az sayıda üyeyle –örneğin Levi hapisteydi, Brandler Chemnitz'deydi- bir toplantı yaptı. Felakete yol açan bir hata yaptılar. Genel greve *karşı çıkan* bildiride mücadele 'iki karşı devrimci kanat arasındaki' kavga olarak tanımlanıyor ve şöyle ediyordu: "Eber-Bauer-Noske mezarlarında ölü ve çaresiz yatıyorlar... Tam da bu iflas edenlerin toplumu batarken işçi sınıfına 'Cumhuriyeti korumak' için genel grev çağrısı yapıyorlar... Devrimci proletarya Rosa Luxsemburg ve Karl Liebknecht'i katleden bu hükümet için parmağını bile oynatmayacaktır. Yalnızca burjuva diktatörlüğünün maskesi olan demokratik cumhuriyet için tek bir parmak kalkmayacaktır..."[46]

Ertesi gün *Rote Fahne* işçilerin genel grev için yeterince güçlü olmadığını açıkladı! "Bu durumda işçiler bir genel greve gitmeli midir? Daha dün Ebert ve Noske'nin saldırısına uğramış olan işçi sınıfı silahsızdır, olabileceği en kötü konumdadır ve harekete geçmeye hazır değildir. Açık konuşmak görevimiz. İşçi

45. A.g.e. sf. 12.

46. Aktarılan yer Buber Neumann, sf. 28. Ne Broue ne de III. Gesch'de bu ifadeler yer alır. Ama 'tek bir parmak kalkmayacak' ifadesinin geçtiği bu çok önemli metni Frölich Die Internationale (Temmuz 1920), sf. 19'dan ve Levi ise Die Kommunistische Internationale (Temmuz 1920)'den aktarırlar.

sınıfı hareketi askeri diktatörlüğe karşı zamanı gelince ve kendisine doğru görünen araçlarla mücadeleye girecektir. Bu an henüz gelmemiştir."[47]

14-15 Mart günleri parti merkezi grevi desteklemeye asıldı; başka türlü davranması çok güçtü, çünkü artık grev büyük bir başarı kazanıyordu. Ama hâlâ işçi sınıfının *silahlanması* için çağrı yapmıyorlardı – hatta en iyi komünist militanların şehirlerde bu çağrıyı yapmakla kalmayıp pratiğe de dökmelerine rağmen. Orta Almanya ve Ruhr'da ilk silahlı çatışmaların patlak verdiği darbenin üçüncü günü olan Pazartesi günü bile parti genel grev ve işçi konseyleri seçimi çağrısının ötesine geçmedi. Silahlara sarılma çağrısı yerine işçileri uyarıyordu: "İşçiler, sokaklara dökülmeyin. Her gün fabrikalarda biraraya gelin. Beyaz muhafızların provokasyonuna gelmeyin."

Partinin merkezi olarak kendisini Sosyal Demokrat, Bağımsızlar ve sendika liderlerinden ayırmak için benimsediği esas yol Ebert ve Noske'ye sözlü saldırılarda bulunmaktı: "Yaşasın genel grev! Kahrolsun askeri diktatörlük! Kahrolsun burjuva demokrasisi! Komünistler Ebert-Noske hükümetinin karşısındadır, burjuva temelli, parlamentosu ve devlet bürokrasisi olan yeni bir hükümet kurulmasının karşısındadır..."[48]

Bu ifadeler hakkındaki en iyi yorum geçici olarak hapiste bulunan merkez komite üyesi Paul Levi'nin merkeze yolladığı mektupta bulunuyordu: "Şu anda bildirileri okumuş bulunuyorum. Vardığım sonuç şudur: KPD ahlaki ve siyasi iflasın tehdidi altındadır. İnsanın 'işçi sınıfı şu anda harekete geçmeye hazır değil' gibi cümleler yazabilmesi akıl almaz bir şey... Birinci gün işçiler harekete hazır değil dedikten sonra, ertesi gün bildirilerinizde 'Artık Alman işçi sınıfı proletarya diktatörlüğü ve Konsey Cumhuriyeti için mücadeleye girişmelidir' diye yazıyorsunuz... Daima şu konuda net ve anlaşmış olduğumuzu düşünürdüm; bir hareket başladığında –saçma amaçlara da sahip olsa- harekete katılınız, böylece sloganlarımız onu saçma hedeflerin ötesine ta-

47. Rote Fahne (14 Mart 1920). Aktarılan yer III. Gesch, sf.468.
48. III. Gesch, sf.468.

şıyabilir... Ve hedef bize üzerinde uzlaşılmaz geliyorsa şöyle bağırmayız: 'Parmağınızı oynatmayın!'

Kitlelere ilk elden ne yapılması gerektiğini anlatmak için somut sloganlarımız olmalıdır... Konsey Cumhuriyeti en son gelir, en başta değil. Bana öyle geliyor ki hiç kimse şu anda fabrika konseyleri seçimini düşünmüyor. Şu anki tek slogan 'proletaryanın silahlanması' olmalıdır...

Bir grevin taleplere ihtiyacı vardır. Grevin neyi elde edebileceğini bilmek zorundasınızdır. Böyle sloganlarla KPD greve yön vermelidir, grevin o ana kadar sahip olmadığı bir yön... Sonra ve ancak bundan sonra, kitleler bizim taleplerimizi benimsediği ve 'liderler' reddettiği zaman, hareketten başka talepler yükselecektir. Örneğin Konseyler, konsey kongresi, bir Konsey Cumhuriyeti, 'Kahrolsun demokratik cumhuriyet' gibi; tüm bu talepler eğer grevin talepleri yerine gelirse doğabilir. Bir kez bu talepler karşılandıktan sonra cumhuriyeti koruyan güç proleteryadır ve kendisine ne ad verirse versin kuracağı hükümet tamamen değişmiş bu sosyal güçlerin çocuğudur. Buradan Konsey Cumhuriyeti'ne giden yol altı aylık normal bir gelişmeyle geçilecek bir karışlık yoldur..."[49]

Levi'nin Merkez'in yayınladığı bildirilerin anlamsızlığı üzerine yaptığı değerlendirme şüphesiz doğruydu. Ama parti merkezi böylesi yanlışları nasıl yaptı?

Sonraları parti içinde liderliğin 'yavaş' ve 'ulaşılmaz' olduğu, üye sayısının az ve işçi kitleleri içinde kök salınmamış olan Berlin'de yerleştiği söylendi. Her şeyin üzerinde 1919'da, Sosyal Demokratlar Komünistleri boyunlarını baltanın altına uzatmaya kışkırttıkları zaman defalarca tekrarlanan olayların anısı vardı.

Deneyimli militanlar ağı sayesinde sınıfın içine hemen girebilme yeteneğini kaybetmiş bir liderlik, bu kez, daha önceleri pasif olan milyonlarca işçinin sendika liderlerinin çağrısına karşılık vereceğini ve Komünistleri harekette -ve ölürlerken- tek başına bırakmayacaklarını anlayamazdı.

49. Die Kommunistische Internationale (1920)'de yeniden yayımlanmıştır.

Yalnızca 12 ay önce Mart 1919'da tüm Berlin işçi sınıfının birleşik hareketinin kanlı bir katliamla sona erdiğini, işçilerin komünistler ve sol bağımsızlarla birlikte toplu halde kılıçtan geçirildiğini unutmamalıyız. Buraya kadar Merkez'in hatası Alman devriminin başına tekrar tekrar bela olan bir hataydı – eski yanlışları düzeltmek. Bugün aynı sorunlarla başa çıkabilmek için geçmişten ders almak yerine, devrimci önderler bir kısır döngüye mahkummuş gibi görünüyorlardı: Bir bozgun bir sonrakini kaçınılmaz kılan kafa karışıklığını yaratıyordu.

Ama yayınlanan bildirilerin tek açıklaması çekingenlik olamaz. Çünkü bu Sosyal Demokrat hükümetle –ne kadar sefil ve katil olsa da- bütünüyle sağ kanat bir diktatörlüğü aynı gören denklemi açıklamaz.

Bunun açıklaması partinin yarısının elimine edildiği bölünmeye yol açan, parti liderliği içinde 'ultra solculuğa' hâlâ duyulan güçlü arzuda yatıyor. Bu özellikle de Ernst Frieslan-Reuter liderliğindeki zayıf Berlin bölgesi için doğruydu. Kapp darbesi hakkındaki deklarasyonlar bu 'ultra solculuğu' aynı zamanda kitle mücadelesinden uzak durmaya olanak tanıyan bir biçimde ifade ediyordu – hareket riskine girmeksizin ilkelerinin saflığını korumak isteyen küçük ultra sol grupçukların gözde kombinasyonu.

Bir ay sonra parti konferansında partinin Kapp darbesine yanıtı üzerinde birçok tartışma geçti. Bunların çoğu SPD-USP-sendikaların kuracağı 'işçi hükümeti' çağrısına katılmanın doğru olup olmadığı üzerineydi. Paul Levi, sorunu, partiye bu konu hakkındaki fikri sorulduğu sırada, çok az çekim gücü olduğu şeklinde koyuyordu. Mücadelenin başında partinin söyleyecek hiçbir şeyi yoktu; şimdi onu neden dinlesinlerdi?

'KPD, diğer etkenler engel olduğu takdirde, öne çıkacak olan siyasi ve ahlaki itibarını yaratacak sloganlar üretti mi' diye soruyordu.

Darbenin olduğu Cumartesi günü önderliği almadaki başarısızlık şunu ifade ediyordu: "14 Mart Pazar günü liderlik beş sendika konfederasyonunun ve USP sağ kanadının ellerindeydi. Kitleler başka bir liderliğe kazanılamıyordu. Ve şimdi, bütün şehirde şalterlerin indiği beş günlük grevlerden sonra, tek bir te-

kerleğin bile dönmediği, hiçbir yiyecek ya da yakıtın üretilmediği, ışığın, gazın olmadığı tamamen ölü bir şehirde, beş günden sonra hiçbir belirleyici rol oynamamış olan parti merkezi, şimdi en güçlü kuvvetleri mücadeleye sürebilecek mi? Eğer en başta liderliği alabilmiş olsaydık, sendikalar greve son çağrısı yaptığında her türlü şey mümkün olabilirdi."[50]

Muhalif Komünistler

'Fazla sağ kanat' olduğu için Komünist Parti'den kopanlar bir ulusal liderlik çıkaracak güçte değillerdi. Hamburg'da Laufenberg ve Wolfheim liderliğindeki partiden kopan komünist bölgesi 'Genel grev genel saçmalıktır' diye ilan eden bir bildiri yayınladı. Ve bu tutumundan hiç geri adım atmadı. Sonuç, şehirde Sosyal Demokratların pasif yanıtına karşı çıkacak hiçbir komünistin bulunmaması oldu.[51]

Mannheim'de sendikalizmin etkisi altındaki işçi konseyi işçilere sokaktan çekilmelerini ve fabrikaları işçi denetiminde işleterek 'iktidarı üretimin yapıldığı noktada almalarını' söylüyordu. Fiilen bunun anlamı Kapp yanlıları, askeri birlikler, gönüllüler ve polisle mücadeleyi reddetmekti.[52]

Ruhr'da partiden ayrılan komünistlerin çoğu savaş müfrezeleri örgütleme ve bunları Kızıl Ordu'ya yetiştirmede çok olumlu ve cesur bir rol oynadılar. Eksikleri ise her bir askeri muharebenin, stratejik ve politik bedelleri gözönünde bulunduran birleşik bir mücadelenin parçası olduğunu bilmemeleriydi. Günün sonunda işçi konseyiyle ilişkilerini kesiyor ve Watter ve Severing'e farkında olmadan çıkar sağlayacak şekilde, yalıtılmış, gerilla tipi hareketlerle meşgul oluyorlardı. Paul Levi maden ocaklarını havaya uçurmakla birçok madenciyi karşılarına aldıklarını, bunlardan bazılarını Watter birliklerini 'kurtarıcı' olarak görmeye ittiklerini iddia ediyordu – madencilerin, köylerinde kendile-

50. Bericht über der IV Parteitag der KPD, sf.48.
51. III. Gesch, 467
52. Lucas, cilt 2, sf. 157.

rinden önce babaları ve büyükbabalarının da çalıştığı tek işyerinin yıkılmasını hoş karşılamalarını bekleyemezsiniz.[53]

"Rhineland-Westphalia'da (diğer bir deyişle Ruhr'da) tam olarak gelişmiş bir konsey sistemi kurulmuştu ve işçilerin tam iradesini yansıtıyordu..." diye öne sürüyordu Levi, "Ama konseylerin iradesinin aleyhine, bazı yoldaşlar işçi sınıfının üzerinde bir devrim yapabileceklerini düşünüyordu."[54]

Kesin olan birşey var ki, eğer Komünist Parti 13 Mart'taki aşamaya gelmeseydi, ondan 'sola' ayrılanlar net bir strateji ve taktiğe hiç ulaşamayacaktı.

Kaçırılan Fırsat

Kapp darbesine karşı verilen mücadele Alman devrim tarihindeki uzun 'olsaydılar' listesine eklenmiştir – bu liste 1933'te 20. Yüzyılın en büyük trajedisiyle sonlandı. Ve temel neden devrimci örgüt ve önderliğin işçi sınıfının bilincindeki ani sıçramanın istenilen nitelikte olduğunu tespit etmedeki başarısızlığıdır.

Sekiz yıl sonra, bazı önde gelen devrimcilerin yaptığı bir muhasebe olarak şu sonuca varılıyordu: "Spartakist Lig'in saflarından ve hepsinden ziyade Kapp darbesi etrafındaki liderlikten Alman devriminin örgütsel ve ideolojik zayıflığı yansıyordu. Kitleler içinde kök salmış, güçlü, ideolojik olgunluğa erişmiş bir Komünist Parti'nin yokluğu, Kapp darbesinde Alman devriminin başına gelen aksiliklerin belirleyici nedenlerinden biriydi."[55]

53. Bericht über der IV Parteitag der KPD, sf. 21.
54. Aynı yerde.
55. III. Gesch, 467.

10
1921 MART ÇILGINLIĞI

Alman devriminin 1920'ye kadar olan tarihi, devrimci sosyalist bireylerin doğrudan yapamasalar da etkileyebildikleri, az çok kendiliğinden mücadelelerin tarihidir. 1920'den sonra ise, tersine, büyük ölçüde tek bir partinin, Komünist Parti'nin (KPD) tarihidir.

O yılın başında KPD acınacak derecede küçüktü. Yalnız Chemnitz'de kitlesel bir gücü vardı. Önemli şehirlerin çoğunda hükmü yoktu. Kapp günlerinde Berlin dışındaki üyelerinin sergilediği insiyatif olayların gelişimini bir derece etkiledi. Üye sayısı arttı ve parti birçok bölgede kök salmaya başladı. Ama kendi iddialarına göre sahip oldukları 78 bin 715 üye sayısıyla, ultra sol ile bölünmeden önceki durumundan hâlâ küçüktü. Ren'de 9 bin 200, Orta Almanya'da 17 bin 500, Würtemberg'de (Stuttgart) 4 bin 200 üyesi olduğunu iddia ediyordu – ama Berlin'de yalnız 1700 ve Thuringia'da 1850 üyesi vardı.

Parti kendi safları dışında büyük bir etkide bulunmakla da övünemezdi. Günlük gazeteleri 58 bin, buna ek olarak yerel haftalık gazeteleri 17 bin satıyordu – toplamda üye başına bir nüshadan az.[1]

1919 yılı boyunca ve 1920'nin başlarında parti illegal çalışmak zorunda kalmıştı. Yalnızca Aralık ayının üç haftasında Berlin'de sıkıyönetim *yoktu*. Ama Kapp günlerinden sonra KPD açık faaliyete dönebilmiş olduğu için, çapının küçüklüğünü artık illegalite izah edemezdi. Liderleri de Haziran 1920 seçim kam-

1. Tüm veriler *Bericht über der IV Parteitag der KPD*'den alınmıştır.

panyası sırasında 3 bin toplantı yapmış olmakla övünüyordu. Aldığı oylar da, üye sayısı gibi, 18 aylık kitle grevleri ve yerel ayaklanmalardan sonra bir devrimci parti için çok çok azdı 1978 Mart'ında Fransa'nın durağan atmosferinde devrimci solun aldığından daha küçük bir yüzdeye denk düşen, yalnızca 500 bin oy. Partinin sendikalarda hemen hemen hiç etkisi yok gibiydi.

Partiden ayrılmış olan muhalif komünistlerin durumu da daha iyi değildi. Bölünme sırasında parti liderliğine karşı muhalefetin önderleri Hamburglu komünistler Laufenberg ve Wolfheim'dı. Liderliğe yönelttikleri eleştiriler, KPD liderlerini devrim için, işçilerin çoğunluğu hazır hale gelene kadar beklemek istemeyen 'darbeci' ve 'sabırsız' kişiler olarak görenlerden geniş destek kazandı. Bu sabırsız ama içgüdüsel olarak devrimci unsurlar, KPD liderlerine yönelttikleri eleştirilerinin doğruluğuna Kapp günlerindeki olaylar yüzünden daha fazla ikna oldular. KPD liderlerinin darbenin ilk günlerinde mücadeleden kaçınıp sonradan bir 'işçi hükümeti'nden söz etmeleri ile Almanya'nın geri kalanında grev sona erip işbaşı yapıldıktan sonra Ruhr'daki mücadeleyi sürdürmedeki ısrarları arasında bir ilişki kuruyorlardı.

Bu ortamda KPD dışında güçlenen çeşitli yerel gruplar Nisan 1920'de bir konferans toplayarak, 38 bin üyesi olduğunu iddia ettikleri Komünist İşçi Partisi'ni (KAPD) kurdular. KAPD zaman zaman 'ortodoks' komünizmle bağları koparan ilk 'anti Moskovacı' muhalefet olarak sunuldu. Ama böyle değildi. Bölünmeden yalnızca altı ay önce ve henüz fiili bir yapısı ya da aygıtı olmaksızın ilan edilen Komünist Enternasyonal 'ultra sol'un Alman partisinden atılmasına karşı çıkıyordu. KAPD kuruluş kongresi 'proletarya diktatörlüğü'nden yana olduğunu ilan ederek katılmak üzere Enternasyonal'e başvurdu – Rus Bolşeviklerin, kabul edilmesi gerektiğini düşündükleri bir başvuruydu bu.

KAPD'yi 'ultra sol' olarak tanımlamak tamamen doğru değildir. Elbette tüm üyeleri sendikalarda ve parlamento seçimlerinde çalışma konusunda 'solcu' bir muhalefet fikrini paylaşıyordu. Ama diğer birçok konuda bir dizi ayrım ve çelişen fikir akımları vardı – bunların çoğu devrime karşı duyulan 'sağcı' bir güvensizlik üzerineydi.

Laufenberg ve Wolffheim, 1919 sonbaharında KPD'den ko-

puş üzerine, militan sınıf mücadelesinden *uzaklaşan* bir teori geliştirmişlerdi. Almanya'nın 'proleter bir ulus' ve yapılması gerekenin İttifak Devletleri'ne karşı bir 'ulusal kurtuluş savaşı' olduğunu ilan ettiler; eğer proletarya böyle bir mücadeleye öncülük ederse burjuvazi bir 'sınıfsal ateşkes'i kabul ederdi. Sloganları 'sınıf savaşı değil, ulusal kurtuluş savaşı' oldu. Ayaklanma yoluyla gerçekleşen eski devrim anlayışı terk edilebilirdi: Devrim, diğerlerinden ayrılmış olanların kurduğu sendikaların örgütlenmesi yoluyla fabrikalarda az çok barışçıl olarak gerçekleştirilebilirdi. Zaten bölünmenin olduğu KPD kongresinde Wolffheim partinin, iktidar mücadelesine öncülük etmek için var olmadığını, 'devrim ve konseyler için bir propaganda organından başka bir şey olamayacağını' ilan etmişti.[2]

KAPD içindeki ikinci ana akımın teorik önderliğini iki Hollandalı komünist Pannekoek ve Gorter yapıyordu. Pannekoek'ın çıkış noktası da yine 'ultra sol' değil, Batı Avrupa'da devrim zamanının henüz gelmediği yolunda 'sağcı' bir görüştü. Bunun, burjuva fikirlerin işçi sınıfı üzerindeki boğucu baskısından dolayı böyle olduğunu söylüyordu. İçinde işçilerin, bürokrasinin ve parlamenter etkilerin ideolojik sınırlarından özgür olacağı saf, proleter örgütlerin –devrimci konseyler- uzun ve yavaş inşa sürecinin yaşanması zorunluydu.[3]

Bu konseylerin üstü kapalı bir şekilde şimdilik sadece azınlık bir işçi grubunu kapsaması kabul edildi. Partinin işi bu konseylerin inşasına yardım etmek ve sonra 'intihar etmek' olacaktı. Laufenberg ve Wolffheim gibi bu 'konsey komünistleri'ne göre partinin yalnız sınırlı bir propaganda rolü vardı.

Üçüncü bir eğilim de eski SPD milletvekili Otto Ruhle'ninkiydi. Proletarya diktatörlüğünü reddediyor ve hızla 1920 Kasım'ında KAPD'den atılmasına yol açacak anarşist bir tutuma kayıyordu.

2. A.g.e. sf. 3-4.

3. Pannekoek ve Görter'in görüşleri için bkz. *Pannekoek and Görter's Marxism*, (Pannekoek ve Görter'in Marksizmi) D. A. Smart, Londra 1978. Ne yazık ki bu esere editörünün yazdığı önsöz hiç güvenilir değildir.

Parti üyelerinin çoğunluğu, neredeyse kesinlikle, bu fikirlerden hiçbirinin peşine takılmadılar. Onları KAPD'ye bağlayan şey sabırsız bir devrimci heyecan, eylemin teoriden daha önemli olduğuna duyulan inançtı. Yolları farklı olsa da hem Pannekoek hem Laufenberg yakın bir perspektif olarak silahlı sınıf savaşımını reddediyordu. Ama yandaşları genellikle hızlı sokak savaşçılarıydı.

İçteki bu fikir ayrılıkları göz önüne alındığında, partinin oldukça hızlı geriliyor görünmesi şaşırtıcı değildi. Sola başlangıçta hayat veren Laufenberg ve Wolffheim'a kuruluş kongresine katılma izni verilmiş, ama aynı yıl içinde partiden atılmışlardı (Wolffheim sonradan Nazilere yöneldi). KPD'nin tahminlerine göre altı ay sonra 38 bin kurucu üyenin yalnız yarısı hâlâ aktif üyeydi.

Komünist güçler hareketsizleşirken, SPD'den bezmiş olan işçiler Bağımsız Sosyal Demokratlar'a doğru akıyordu. USP'nin 1919 başında 300 bin olan üye sayısı 1920 sonbaharında 800 bine fırlamıştı.

Parti içindeki sağ ve solun dengesi de değişiyordu. Devrimin ilk aşamasında USP sağı -Haase, Hilferding, Kautsky ve Bernstein- parti kongrelerini ikiye karşı birden daha fazla sayıyla peşinden sürükleyebilmişti. Perspektifleri açıktı: İki Sosyal Demokrat partiyi, savaş öncesi olduğu gibi yeniden birleştirmek. Ama *Freikorps* ve Sosyal Demokratlar yönetimindeki hükümete karşı mücadelenin şiddeti parti üyelerini çok fazla sola çekmişti. Parti içinde, Berlin'deki devrimci sendika temsilcileri çevresinde merkezileşen güçlü bir sol muhalefet gelişti.

Anlaşmazlık iki sorun üzerinde yoğunlaşıyordu - parlamento karşısında işçi konseylerinin rolü ve Enternasyonal.

Mart 1919'da (tam kan dökülmeye başlanan hafta) Berlin'de toplanan parti kongresinde liderlik, 'konseylerin' Ulusal Meclis'in yanında 'anayasaya tutunması' ihtiyacından söz ederek solu yatıştırmaya çalışıyordu. Sosyalizmin ancak proletarya diktatörlüğüne dayanan işçi konseyleri aracılığıyla gelebileceği konusunda ısrar eden Daumig sol adına buna muhalefet etti. Kongredeki güçler dengesini başkanlık için kullanılan oylar gösteriyordu – sağın adayı Haase 159, Daumig 109 oy aldı.

Parlamento ve konseyler sorunu üzerinde sonunda bir uzlaşmaya varıldı – 'Bağımsız Sosyal Demokrat Parti proletarya diktatörlüğü için çabalamaktadır' diye ilan eden, ancak hemen ardından parlamentonun oynayacağı önemli bir rol olduğunu ekleyerek, konseyleri 'proleter devrimin' yarattığı 'savaşçı örgütler' olarak tanıtan sözler edildi.

Enternasyonalde, sorun şöyle tartışılıyordu; 1914'de bölünmüş olan İkinci Enternasyonal aynı temelde yeniden kurulmalı ve hem savaş sırasında hem de iç savaşta karşıt grupları destekleyenleri de kapsamalı mıydı; yoksa parti birkaç hafta önce Moskova'da yapılan devrimci solun toplantısında bazı delegelerin ilan etmiş olduğu devrimci enternasyonalle sıkı ilişkiler mi kurmalıydı. Mart'taki kongrede birinci seçenek benimsendi; ama üyelerin radikalleşmesi, Aralık 1919'da yapılacak bir sonraki kongrede, liderliği Komünist Enternasyonal'le 'görüşmelere' karar vermeye zorlayacaktı.

Bu formül başlangıçta, partiye yeni katılmış işçilerin olgunlaşmamış fikirlerine uygun geliyordu. Ama zaman geçip üyeler 1919'un kanlı olaylarını ve Kapp darbesini değerlendirmeye alınca, uzlaşmaya yönelik çözümler giderek daha az uygulanabilir hale geldi.

USP sağ kanadının bir lideri olanları şöyle tarif ediyordu: 'Bağımsız Sosyal Demokrat Parti içindeki antagonizmayla, Demokrasi ile Sovyet Diktatörlüğü arasında Leipzig konferansında (Aralık 1919) tamamına erdirilen evliliğin meyvesi olan, oldukça eksik bir programla kısa süreliğine başa çıkıldı.

Partinin organları ve basını içinde (iki kanat arasındaki) ateşli iktidar mücadelesi, Kapp darbesi ve seçim kampanyası sırasında bile bu kadar aralıksız sürmemişti.'[4]

Sol, eğer yeterince uzun süre mücadele ederse, sağ kanadın, Bernstein'ın daha önce yaptığı gibi partiyi terk edeceğine inanıyordu. Sol aynı zamanda sendikalarda da bir güç olarak ortaya çıkıyordu: Richard Müller ve Dissmann'ın çevresindeki Berlinli 'devrimci sendika temsilcileri', 1919'da yapılan Metal İşçileri Sendikası konferansında üstün gelmiş, dokuz milyon üyeli ana

4. Ströbel, sf. 248.

ulusal sendika konfederasyonu ADGB konferansında üçte bir oranında oy almış ve Berlin'deki yerel sendika federasyonunun kontrolünü ele geçirmişti.

Komünistler sol Bağımsızları hayli eleştiriyordu. İş pratiğe gelince solun sağ karşısında el pençe divan durduğunu söylüyorlardı. Sağ, parti aygıtını, parlamenter fraksiyonu ve basının büyük kısmını kontrol altında tutuyor ve kongre kararlarının pratikte nasıl yorumlanacağını belirliyordu. Örneğin Kapp'a karşı mücadelede USP ulusal örgütünün çizgisi Çoğunluk Sosyal Demokratlarınkinden epeyce farklıydı. Partinin birçok üyesi silahlı mücadeleye katılmış ve sağ kanat güçler tamamen silahsızlandırılana ve tasfiye edilene kadar işbaşı yapmaya karşı çıkmışlardı. Ama partinin bu talepler etrafında ajitasyon yapmak üzere ulusal bir politikası yoktu. Solun, parti içinde çoğunlukta olduğu Berlin'de bile, açıkça tanımlanmış koşullar üzerinde anlaşma sağlanmadan önce işe dönmemişlerdi.

Parti merkezileşmemiş, 'federal' yapısıyla övünüyordu, ama bu tam da sağ kanadın istediği şeydi: Çünkü bu onlara ulusal çapta bir devrimci ajitasyon programının sorumluluğunu yüklenmeksizin 'devrimci' bir itibar kazanma olanağı sağlıyordu.

Komünist Parti içinde Bağımsız sol kanada nasıl bir etkide bulunmaları gerektiği konusunda önemli bir tartışma vardı - dostça bir işbirliği yoluyla mı yoksa amansız bir eleştiriyle mi. Ama her iki yolun yapacağı etki de sınırlıydı.

Sol Bağımsızlar'ın genç liderlerinden Geyer, olası bir birleşme konusu tartışılırken, KPD'ye karşı genel tutumlarını şöyle ifade ediyordu: 'USP solunun partilerin birleşmesine ihtiyacı yoktur. Devrimci parti USP'dir.'[5]

USP solunun tutumu 1920 yazında değişti. Bu KPD'nin bir eyleminden dolayı değil, Moskova tarafından özellikle de Rus Bolşevik Parti'si liderlerinin baskısından dolayı oldu. Yeni Komünist Enternasyonal'e üyelik için görüşme çağrısı Moskova tarafından basitçe yanıtlandı: Üyeliğe kabul ancak solun tüm parti aygıtını ve basınını ele geçirmesi, sağ kanat liderlerini partiden ihraç etmesi ve merkezileşmiş bir devrimci parti inşa etmeye

5. Aktarılan yer Broue, sf. 328.

başlamasıyla mümkün olabilirdi. Bu, USP'ye ve diğer ülkelerdeki Fransız ve İtalyan Sosyalist Partileri, Norveç İşçi Partisi ve İngiliz ILP gibi benzer partilere uygulanan ünlü '21 Şart'ın özüydü.

Komünist Enternasyonal'in netleştirdiği hedef bu partiler içindeki 'birçok iyi komünisti' yarı gönüllü, 'merkezci' ve reformist liderlerden ayırmaktı.

Dört Bağımsız Alman temsilci -partinin her iki kanadından ikişer kişi- Komünist Enternasyonal'in İkinci Kongresi'ne katıldı. Sağın delegeleri partiyi olduğu haliyle savunmaktan geri adım atmadılar. Solun delegeleri Daumig ve Stocker sonunda sağı tasfiye etmenin tek yolunun KPD ile birleşmek ve Komünist Enternasyonal'e katılmak olduğuna ikna oldular.[6]

Bu sorun delegeler Almanya'ya döndükten sonra partinin Halle'de yapılan özel bir kongresinde halledildi. Sağ kanadın ana konuşmasını Hilferding yapmış ve Enternasyonal'in konumunu açıklaması için Rusya'dan Zinovyev davet edilmişti. Zinovyev bütün kararsızları kazanan parlak, demagojik bir konuşma yaptı – ve 156'ya karşı 237 oyla solun tutumu benimsendi.

Sağ kanat, parti basınının büyük kısmını elinde tutarak ve partinin eski adı altında faaliyet yürüteceği konusunda ısrar ederek hemen ayrıldı. Sol hemen komünistlerle birleşmenin koşulları için görüşmelere başladı ve Aralık ayında yapılan birleşik bir kongrede 'yeni' bir parti, Almanya Birleşik Komünist Partisi (VKPD) kuruldu – V harfi kuruluştan birkaç ay sonra çıkarıldı.

Elbette, Bağımsız Sosyal Demokratların üyelerinin tamamı yeni partiye gitmedi. En azından 400 bin kişi gitmedi -bunların belki üçte biri sağ kanadın elinde kalan yeni USP'ye katıldı. Geri kalanı olayların nasıl gelişeceğini görmek için hiçbir partiye girmedi. Yine de Birleşik Komünist Parti'nin yarım milyon üyesi olmuştu- Kapp darbesi zamanındakinden on kat daha fazla. Yeni partinin kuruluşuyla, Alman devrimi bir kez daha büyük adımlarla ilerleyebilecek gibi görünüyordu. Ama olmadı.

6. Kongre'nin açık tartışmaları için bkz. *The Second Congress of the Communist International, Minutes of the Proceedings*, (Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi) iki cilt halinde, (Londra 1977).

Mart Hareketi

Orta Almanya'nın Halle ve Merseberg civarındaki işçiler 1919-20'de Almanya'daki en devrimci gruplar arasında olmuştu - bölgedeki madencilerin savaştan önce muhafazakâr ve politikleşmemiş olmalarına rağmen. 1919'da *Freikorps*'la amansızca çarpışmışlar ve sonuç olarak Kapp darbesi boyunca bölgenin kontrolünü ellerinde tutmuşlardı.

Daha sonra silahları bırakmamışlar ve yeni kurdukları gücü yaşamlarına ve çalışma koşullarına yapılacak saldırılara karşı kullanmışlardı. Radikalliklerini gösteren bir ölçü 1921 Şubat'ındaki Prusya eyalet seçimleridir.

Burası komünistlerin (204 bin oy) iki Sosyal Demokrat Parti'nin toplam oyundan (147 bin) fazla oy aldığı tek bölgeydi: Komünistlerin, gözle görülür biçimde işçi sınıfının çoğunluğu olduğu, ülkedeki tek yerdi.

Mart ortasında eyaletin Sosyal Demokrat başkanı Horsing bu gidişe bir son verme zamanının gelmiş olduğuna karar verdi. 'Sendikanın rızası alınmadan yapılan grevlerle, yağmayla, soygunla, teröristlerle ve diğer kanunsuz işlerle' ilgilenmek üzere güvenlik polisini bölgeye yollayacağını duyurdu.

Horsing zamanı iyi seçmişti. 10 gün sonraki Paskalya tatilinin işçilerin girişeceği savunma hareketini zorlaştıracağını biliyordu. Almanya'nın geri kalanındaki işçilerin de tek bir bölgedeki işçilere yönelmiş bir 'barışı koruma operasyonu'na, *Freikorps*'un 1919'da yaptığı yürüyüşlere ya da Kapp darbesinden sonra Ruhr'un bastırılmasına göstermiş olduklarından daha fazla tepki göstermeyeceklerini umuyordu.

Ama, o olayların tersine, komünist liderlik bu kez, partilerindeki muazzam büyümeyle, daima savunmada kalmaları gerekmediğini hissediyordu. Komintern liderliğinin bir bölümü onları bu inançları doğrultusunda yüreklendirdi. Yeni kitlesel komünist partinin neler yapabileceğini göstermek için, Orta Almanya'daki görece önemsiz çatışmaların elverişli durumlara çevrilmesine karar verildi. Partinin tüm gücü bu çarpışmalardan ulusal çapta yeni bir devrimci -ayaklanmacı- sınıf saldırısı yaratmaya atılacaktı.

Parti tüm Orta Almanya'da bir genel grevi zorlama kararı aldı. 18 Mart günü partinin Berlin günlük gazetesi *Rote Fahne* Almanya'nın her yanındaki işçilere silahlanma çağrısı yaptı. Orta Almanya'daki durumdan söz edilmiyor, bunun yerine Bavyera hükümetinin sağ kanat grupların silahsızlandırmaması sebep gösteriliyordu. 20 Mart'ta gazete Orta Almanya'ya işaret ederek, her yerdeki işçileri bölgenin yardımına koşmaya çağırdı. Fiilen gazete bunu yapmayan herkesin grev kırıcı olacağını ima ediyordu; manşette şöyle bağırıyorlardı: "Bizimle olmayan bize karşıdır."

Ama Orta Almanya'nın kendisinde bile protesto grevi genelleşmedi. Mansfeld-Eisleben bölgesinde greve çıkmış olan işçilere Horsing'in güvenlik polisi ulaşmıştı bile. Ama Halle'de yerel Komünist Parti liderliğinin genel grev çağrısı yapmakta tereddüt ettiği hissi vardı. Ulusal parti liderliğinin mücadeleyi ileriye itme girişimleri çaresizlik belirtileri halini alıyordu. Parti merkezinden bir temsilci olan Eberlein Halle komünistlerine 'Orta Almanya'da bir ayaklanmayı kışkırtmak için' her türlü aracı kullanmaları gerektiğini anlatıyordu. Hatta Komünist Parti bürolarını havaya uçurmalarını önerecek kadar ileri gitti; böylece suçu polisin üzerine atıp işçileri öfkelendirebilirlerdi.'[7]

Provokasyon yaratma taktiği benimsenmedi - buna rağmen sonraları bu hikaye Komünist Parti'yi gözden düşürmek için çok kullanıldı. Parti bunun yerine, Kapp günleri sırasında Vogtland'daki (Çek sınırında) 'Kızıl Ordu'nun komutanlığını yapmış ve polisten kaçışı sırasındaki yiğitliklerinden dolayı gerçek bir halk kahramanı olan Max Hoelz'un hizmetlerini kabul etti. Hoelz parti üyesi değildi - ultra solla olan bölünmeden sonra partiden kopmuş birçok kişiden biriydi. Parti yayınlarında ve konferaslarda 'marksist olmayan' ve 'devrimci maceracı' diye gösteriliyordu.

Hoelz'in yakın zamandaki birçok eylemi aşırı bireyseldi. Anılarında mahkemeleri havaya uçurarak 'yetkilileri susturmaya ve halkı terörize etmeye' nasıl giriştiğini anlatır; 'biz komünistlerin hâlâ hayatta olduğu gerçeğine dikkati çekmek için' Vogtland'daki Falkenstein belediye binasını bombalamaya çalıştı; benzer eylem-

7. Broue, sf. 481.

ler yapmaları için arkadaşlarını Dresden, Freiberg ve Leipzig'e yolladı; son olarak kendisi hiçbir zaman üyesi olmasa da, KAPD'ye mali kaynak sağlamak için çeşitli bankaları soydu.[8]

21 Mart günü Orta Almanya'ya ulaştığında Hoelz işçilerin ruh halinin ayaklanmadan çok uzak olduğunu görür. Mansfeld'deki bir grev komitesi toplantısında 'burada silahlı ayaklanma tartışması yok... İşçiler tek başına bir genel grevin Horsing'i geri çekilmeye zorlayacağını düşünüyor...'[9] denmektedir. Ama ertesi akşam Hoelz şöyle iddia eder: 'Polisin vahşiliği işçileri silahlara sarılmaya zorluyordu... Kendiliğinden savaş birimleri kurmuş olan işçileri örgütlemeye başladım...'[10]

Her durumda, Hoelz kendisini ayaklanmanın 'başkumandan'ı ilan etti; iddiasına göre bu hem KPD hem de KAPD'nin Berlin'deki şeflerinin kabul ettiği bir konumdu. Yerel komünist parti görevlisi Scheider'le birlikte çalışarak, çeşitli polis devriyelerine gerilla saldırıları düzenlemeye başlayan 400 kişilik silahlı bir müfreze kurmayı başardı. Bu 'ordu' etrafına daha çok işsiz kalmış madencileri toplayarak ve sözde 18 ile 45 yaş arasındaki tüm erkekleri 'askere alarak'[11], Hoelz'e göre 2500 kişilik bir güce ulaşıncaya kadar oradan oraya hareket etti.

Halle'de toplanıp onlarla buluşmak için yürüyüşe geçen 3 bin işçi bunlara katıldı. Aynı sıralarda 20 bin kişinin çalıştığı Leuna fabrikası greve çıkmıştı. Bu işçilerden 2 bini silahlanıp fabrikanın kontrolünü ele geçirdiler; ama saldırı için harekete geçmek üzere bir plan yapamadılar ve yalıtılmış bir kalede, Hoelz'in güçleriyle bağlantı kuramadan bir hafta öylece oturdular.

Hoelz'in güçleri tarafından yapılan birçok eylem olduğuna dair çeşitli açıklamalar vardır. Doğal olarak kendisinin bu açıklamaların başarılı olmasında katkısı büyüktü. Ama onun da kabul ettiği gibi, hiçbir şehirde 24 saatten fazla kalacak kadar güçlü değillerdi. Diğer açıklamalar çok sınırlı askeri etkiye sahip bir harekât resmediyordu. Bu olayların ayrıntılı bir dökümünü orta-

8. M. Hoelz, sf. 130.
9. Hoelz, sf. 135.
10. Hoelz, sf. 140.
11. Buber Neumann, sf. 50.

ya koyan Amerikalı tarihçi Angress'e göre 'onun kundaklama, dinamitleme ve yağmalamaları önemsiz bir sistemdi'[12]; Leuna işçilerinin müthiş potansiyel gücü hiçbir zaman yayılamadı; ve savaş merkezi bir plandan yoksun olarak yürütüldü.[13] Döneme ait anıları, bunları yazdığı sırada komünizme duyduğu güçlü düşmanlıktan ayrı tutulması gereken Buber-Neumann'a göre, 'belediye binalarının, bankaların, demiryolu tesislerinin ve sonra da evlerin bombalanması' ile 'polisle karşı karşıya geliniyordu.'[14]

'Ayaklanma'yı bastırmak üzere yeterli sayıda silahlı polisin harekete geçmesi an meselesiydi. 'Kızıl Ordu'yu Ammendorf'ta yakaladılar, silahlı çarpışmada bozguna uğrattılar, daha sonra kırlarda dağılan grupların peşine düştüler.

'Ayaklanma'nın kendisi önemsiz sonuçları olan bir olaydı. *Freikorps*'a karşı yapılanlarla ya da Kapp günlerindeki kanlı çatışmalarla karşılaştırmak çok zor. Polis yeterli olduğu için hükümet Hoelz kuvvetlerinin ezilmesinde orduyu devreye sokma ihtiyacı bile hissetmedi. Üç kez Berlin, Bremen, Bavyera ve Ruhr'un bastırıldığını görmüş olan başka yerlerdeki işçilerin bunu büyük bir olay olarak kabul etmemesi hiç de şaşırtıcı değil.

Bu olayın önemi tarihsel olarak Komünist Parti liderliğinin olacakları bütünüyle yanlış değerlendirmesi, hatalı tepki göstermesi ve yeni doğmuş partilerini yıkımın eşiğine getirmesinde yatmaktadır. Bunun büyük bir 'devrimci', 'hücum' hareketi olduğuna karar verdiler. Ayaklanma hareketiyle dayanışmanın önündeki, var olmayan engelleri kaldırmaya uğraşıyorlardı – ve böyle bir hareket oluşmayınca kendi tabanlarını 'pasif' olmakla suçladılar.

Hamburg'da iki bin işsizden oluşan bir gösteri oldu. Limanları ele geçirmeye çalıştılar ama başarısız oldular. Hükümet sıkıyönetim ilan etmek için bahane bulmuştu. Komünist Parti liderliği buna ulusal çapta bir genel grev çağrısıyla yanıt verdi - Pas-

12. Werner Angress, *Stillborn Revolution* (Ölü Doğan Devrim), (Princeton 1963), sf. 149.

13. Angress, sf. 151.

14. Buber Neumann, sf. 50.

kalya tatilinden bir gün önce. Grev çağrısının bulduğu karşılık acıklıydı: Çoğu rapora göre yalnız 200 bin, birkaç iyimsere göre 400 bin grevci. Oysa KPD kendisinin 400 bin üyesi olduğunu iddia ediyordu. Berlin'de yalnızca bir ay önceki seçimlerde komünistlerin almış olduğu 200 bin oya rağmen çok az sayıda işçi greve çıktı. Partinin yerel yönetiminden gelen emir ısrarcıydı: 'Bir komünist, işçiler arasında azınlıkta olduğunda bile, hiçbir koşulda işe dönmemelidir.'[15]

Sınıf harekete geçmiyordu. Bazı yerlerde, akıldan çok inatla davranan parti üyeleri emri yerine getirmeye çabalıyordu. Fabrikaları işgal etmek ve işçilerin içeri girmesini engellemek için işsizleri yanlarına alıyorlardı. Grev çağrısına aldırış etmeyen ve çoğunluğu komünist olmayan işçilerle 'grev kırıcılar' olarak alay ediliyordu. Bunun sonucu sadece komünist olmayan işçiler kavgalar, çatışmalar, hatta ateş açmalarla komünistlere karşı döndüler.

"Rheinhaussen'deki Krupp demirhanesi, Perşembe sabahı, işlikleri işgal eden komünistlerle işe gelen işçiler arasında şiddetli çatışmalara sahne oldu. Sonuçta işçiler komünistlere ellerindeki sopalarla saldırdılar ve böylece zorla işyerlerine gidiler. Sonunda Belçika askerleri kavgaya müdahale etti, kavgacıları ayırdı ve 20 komünisti tutukladı. Komünistler daha sonra takviye alarak geri döndüler ve demirhaneyi yeniden işgal ettiler.'[16]

Komünist Parti, Sosyal Demokrat işçilere, kendi çıkarlarının liderlerinin çıkarlarına muhalefet etmekte yattığını sabırla izah etmek yerine, bu işçilere sanki liderleriyle aynılarmış gibi davranıyordu: 'Bağımsız ve Sosyal Demokrat işçilere apaçık söylüyoruz: Eğer Ebert, Severing ve Horsing'in serbest bıraktığı beyaz terörü ve linç adaletini hoşgörür ya da yalnızca ılımlı protesto ederseniz... bu büyük suç yalnızca liderlerinizin değil, sizin her birinizin de omuzlarına yüklenir... Yazıklar olsun ayrı duran işçiye; yazıklar olsun duracağı yeri bilmeyen işçiye.'[17]

15. Aktaran Paul Levi, *Unsere Weg wider den Putschismus* (Berlin 1921), sf. 2.

16. Aktaran Paul Levi, aynı yerde.

17. *Rote Fahne* (30 Mart 1921), aktaran Levi, aynı yerde.

İşçilerin *çoğunluğu* azınlığın emirleriyle fırlamadığı için lanetleniyordu!

Partinin düşmanları zevkten uçuyordu. USP'den kalan sağ kanat bunu bölünmeden sonra her iki partiye de katılmamış olan herkesi kendine çekmek için kolaylıkla kullanacağı bir malzeme olarak gördü. Horsing'in güvenlik polisini yollamakta haklı olduğunu söyleyerek hareketi suçladılar - ve 'grev kırıcı' olarak yuhâlânıncaya kadar komünistleri desteklemeye yakın olan birçok işçinin desteğini kazandılar.

Komünist Parti için sonuçlar felaket oldu. Hareketleri, işçi sınıfı içindeki düşmanlarının 'diktatör', 'demokratik değil', 'darbeci' gibi söylemlerinin hepsini haklı çıkarır görünüyordu. Birkaç hafta içinde 200 bin üye kaybetti - gücünün neredeyse yarısını. İş arkadaşları çalışırken tek başlarına grev yaparak işlerini bırakacak kadar 'akıllı' olan militanlar, delice talimatlarına boyun eğmektense partiyi terk ettiler. Ve VKPD'ye katılmamış olan yüz binlerce eski USP üyesi şüphelerinin haklı çıktığını gördü.

Devlet bu fırsatı baskıcı yasaları güçlendirmek için kullandı. Yüzlerce komünisti -aralarında parti başkanı Brandler de vardı- ve komünist gazeteleri yasakladı. Partilerinin grev emrine kendiliğinden uymuş olan on binlerce sadık komünistin fabrikalara dönmesine idare izin vermedi. Birçok bölgede komünist olan ve olmayan işçiler arasındaki bağlar koptu. Diğer birçok işçi komünistlere 'Bolşevik yıkıcılar' ve 'şiddet yanlısı Spartakistler' hakkındaki eski hikayeleri doğrulayan kişiler gözüyle bakıyordu.

Parti sınıftan ayrı harekete geçmişti - ve kendi kendisini parçalara bölmenin eşiğindeydi.

KPD Liderliği Bölünüyor

Bu kitapta şimdiye kadar işlenen ana tez Alman devriminin, Kasım 1918'de birleşik bir parti çekirdeğinden bile yoksun oluşu yüzünden bozguna uğramış olduğuydu. Başlangıçtaki bu yokluk, işçi sınıfı içindeki devrimci öfkenin kabarışına tutarlı bir yön verilmesini önleyerek sonraki her adımda hareketin başına bela oldu. Bununla birlikte, Mart Hareketi ilk bakışta bu teze uy-

maz görünüyor. Kitle partisi vardı - ve tam Ledebour ve Liebknecht'in Ocak 1919'da ya da Ruhr Kızıl Ordu liderlerinin 1920 Mart ayı sonunda yaptıkları gibi çılgınca davranıyordu.

Bu zıtlık nasıl açıklanacak?

En güçlü devrimci hareketler bile mücadele ettikleri toplumun kendilerine sirayet etmesinden bütünüyle kaçınamaz. Bu hareketleri inşa edenler o toplum içinde yetişmiş, (katıldıkları harekete –ç.n.) o toplumun birçok kusurunu -kişisel gurur, küçük kıskançlıklar, mantıksız nefretler, takıntılı korkular- taşıyan erkekler ve kadınlardır. Bunlar politik kararları ister istemez gölgelerler; büyük devrimci önderlerden yalnızca Lenin bu gibi kişisel duyguları bütünüyle bir kenara bırakabilmiştir.

Bu sorun, bir gün zar zor ayakta dururken ertesi gün zaferin eşiğine gelen devrimci partiler umutsuz mücadelelere giriştiğinde yüz kat daha ağırlaşır. Liderleri tereddüt edemez: Kapitalizmle savaşmak için kapitalizmin biçimlendirdiği bazı karakteristik otoriter örgüt formlarını kullanmak zorundadırlar. Parti üyelerinden disiplin istemek zorundadırlar; niyetleri ne kadar iyi, şöhretleri ne kadar büyük olursa olsun, kendilerine verilen görevleri yerine getiremeyenleri bir kenara atmaya hazır olmalıdırlar.

Yalnızca mantıksız kişisel duyguların motive ettiği bir hareket ile zorunlu bir hareket arasındaki sınırı çizmek bu gibi durumlarda daima zordur: Uzun uzun tartışacak zaman yoktur. 1920–21 Almanya'sında bu görev neredeyse olanaksız görünüyordu.

Sabırsız, 'ultra sol' ama devrimci olduğu apaçık unsurlarla (KAPD taraftarlarının büyük bir kısmı) ayrışma politikasıyla ve kesinlikle sola kayan ama henüz yeterli devrimci deneyimi olmayan insanlarla birleşerek, en elverişli devrimci fırsatlar kaçırıldıktan *sonra* devrimci bir kitle partisi kurulmuştu. Bu süreç boyunca, bir sanayi bölgesinden diğerine, savaşmaya hazır işçi kolları oluşmuştu. Ama parti başka işçi kollarını bunları desteklemeye sevk etmekle harcadığı kadar çok enerjiyi, bu işçileri intihara götüren maceralardan alıkoymak için harcamıştı.

Kaçınılmaz olarak süreç partinin hem sıradan üyeleri hem de liderliği için sinir bozucu oluyordu. Her gün, partiden atılan 'ultra solcuların', 'merkeziyetçi', 'oportünist' ve 'iğrenç sosyal de-

mokratlar' şeklinde sataşmalarına maruz kalıyorlardı. Ve kendilerine Bağımsız Sosyal Demokratlarla birleşmenin gerçek bir devrimci parti yaratıp yaratmayacağını soruyorlardı.

Bavyera Sovyet Cumhuriyeti kurulur kurulmaz tansiyon yükseldi: Paul Levi İkinci (Komünist) Konsey Cumhuriyeti'nin ilanını macera olarak eleştirirken, liderliğin bir başka üyesi Paul Frölich canı gönülden destekliyordu.[18]

Kapp darbesine karşı mücadeleden sonra tartışma yeniden alevlendi. Parti merkezinin (eksik üyeli) toplantısında başlangıçta genel grevin mahkum edilmesinin büyük bir hata olduğu konusunda herkes anlaşıyordu. Tartışma bunun sorumluluğunun kimde olduğuydu. Frölich sorumluluğun Levi'de olduğunu söylüyordu - Levi parti merkezinin kararını hapishaneden şiddetle eleştirmesine rağmen. Frölich'in argümanı parti liderliğinin Levi'nin etkisiyle *hareketi*; propaganda değil devrimci politikalara insan kazanmayı unuttuğuydu. Bu yüzden, parti merkezinin mücadelenin başındaki sakınganlığı, sonunda onu bir 'işçi hükümetine' destek vermeye götürmüştü. Frölich Bağımsızlara böyle bir hükümete katılmalarını söylemenin, 'Sen zaten fahişesin; kendini bir kez daha pazarla da biz bekaretimizi koruyabilelim' demekle aynı seviyede bir şey olduğunu söylüyordu.

Berlin fabrika konseylerinin bir toplantısında Levi'nin proletarya diktatörlüğü için koşulların olgunlaşmadığını söylemiş olduğunu hatırlatıyordu. Frölich bunun, devrimin hazırlanmasını harekette değil 'altı aylık bir örgütlenme çalışması ve ajitasyonda, her gün tarihsel bilgiler ve iyi amaçlarla dolu makaleler okumakta' gören 'sözde marksizm'den başka bir şey olmadığında ısrar ediyordu. Gerçekte 'tamamen oportünist siyasete' götüren bir 'rahat nefes alma arzusu'nu yansıtıyordu.[19]

Parti liderliği içinde Levi hâlâ önemli bir desteğe sahipti. Partinin başlıca teorisyeni Thalheimer oldukça sert bir yanıt yazdı

18. Bu tartışmanın büyük bölümü *International Communism in the era of Lenin* (Lenin Döneminde Üçüncü Enternasyonal) adıyla İngilizce'ye çevrilmiştir. Yayınlayan H. Gruber (New York 1972). Alıntı için bkz. Sf. 157 ve sonrası.

19. Tüm alıntılar *Die Internationale*'den (Haziran 1920).

(bu yanıt, Thalheimer'in kendisinin 12 ay sonra kullanacağı birçok argümanı yıkıyordu). Frölich'in makalesini 'çocukluk hastalığına dönüş' olarak tanımlıyordu -diğer bir deyişle ultra solculuğa. 'Frölich zaferin bir dizi yenilgiden sonra geleceğini söylediğinde; Spartakist programda belirtilen, işçi sınıfının çoğunluğunu kazanma zorunluluğundan saptığında, Spartakist haftanın ya da Münih'in derslerinden hiçbir şey öğrenmemiş demektir.'[20]

Ünlü kitabı *Sol Komünizm*'e yaptığı bir ekte Lenin, Alman parti merkezinin işçi hükümeti sorunu üzerine takındığı taktiksel tutumu kabul etmiş görünüyordu - bu tutumdaki birkaç formülasyonu hatalı bulup eleştiriyor olsa da. Lenin bu tutumu şöyle tarif ediyordu: 'Pratik öğreticilik bakımından temel olarak doğru... Şüphesiz doğru bir taktik... Ama böyle bir hükümetin pratikte burjuvaziden kopmayacağına işaret etmediği için yanlış...'

Ama Lenin, daha sonra Stalinist Komintern için olduğu gibi tanrı olarak görülmüyordu ve sözleri Radek'in değerlendirmesinin Almanya'da yaptığından daha az etki yaptı. Savaş öncesi Alman solunun eski aktivisti ve 1919'daki büyük mücadeleler sırasında Alman parti liderliğinin danışmanı olan Radek, şimdi Moskova'daki yarı-kurulu Komünist Enternasyonal'in sekreteriydi. Alman liderliğin tüm deneyimlerinden geçmişti ve aynı hayal kırıklığı ve sabırsızlığı yaratacak gibi görünüyordu. Enternasyonal'in gazetesi *Die Kommunistiche Internationale*'nin Temmuz sayısında ağırlığını Frölich'in argümanından yana koyuyordu:

'Darbe karşıtlığı belli bir seçkinciliğe götürmüştür. Almanya'daki siyasi iktidarı -deneysel olarak 1919'da kuruldu- fethetmenin olanaksızlığından, 1920 Mart'ında genel olarak hareketin olanaksız olduğu sonucuna sürüklenmişlerdir...' Enternasyonal yürütmesi 'Almanya'da darbeciliğe karşı mücadeleyi doğru' bulmuştu, ama şimdi 'doktriner darbe karşıtı propagandayı hareketin önünde engel' olarak görüyor. Üstelik bir 'işçi hükümetine' karşı 'sadık muhalefet' önermekle parti merkezi 'tarihsel misyonunu terk etmiştir'.[21]

Bu argümanlar daha önceden, Radek ile Levi arasında, Mart-

20. *Die Internationale* (Temmuz 1920).
21. *Die Kommunistische Internationale* (Temmuz 1920).

Temmuz 1919'daki kısa ömürlü Macaristan Sovyet Cumhuriyeti'nin dersleri üzerine yürütülen açık tartışmada öne sürülmüştü. Levi en önde gelenleri Bela Kun olan Macar komünist liderlere işçiler tam olarak hazır olmadan iktidarı aldıkları için güçlü bir eleştiride bulunmuştu. Radek (Almanya'daki olaylarla ilgili açık dokundurmalarla) yapılan yanlışın iktidarı almak değil, bunu 'sol' Sosyal Demokratlarla aralarına kalın bir çizgi çekmeden yapmak olduğunu söylemişti.[22]

1920 Temmuz'unda Moskova'da toplanan Komünist Enternasyonal İkinci Kongresi'nde tartışma şiddetlendi ve Alman partisi içinde, Levi önderliğinde bir 'sağ kanat' eğilim olduğu açıkça dile getirildi. Kasım'da Alman Komünist Parti Kongresi'nde (Meyer tarafından) söylendiği gibi, Moskova'da parti içinde iki kanat olduğu duygusu oluştu: Meyer ve Rossi önderliğinde bir sol kanat ve Levi ile Walcher önderliğinde bir sağ kanat. Levi bunun politik bir bölünme değil, bir 'ruh hali' farklılığı olduğunu söylemişti. Ama 'Rus yoldaşlar' bunu Rosa Lüxemburg ile Jogiches'i Lenin'den ayıran eski farklılıkların bir devamı olarak görmüşlerdi.[23] Politik bir argüman olarak başlamış olan tartışmayı eski kişisel düşmanlık gölgeliyordu - belki de Rosa Lüxemburg'un savaş öncesi Radek'e karşı güttüğü absürd kan davasına dönüyordu.

Enternasyonal'in inşasına katılan kilit noktadaki Rus Komünistleri –Radek kadar, Zinoviev ve Buharin de– Alman partisini sağa kaymaya karşı önlem alma konusunda uyardılar. USP solunun 'merkeziyetçileri' ve KAPD'nin 'devrimci mayası' ile birleşmeye zorluyorlardı. Tüm KPD delegasyonunun (hem 'sol' hem de 'sağ') protestoları bunu önledi, KAPD ise sempatizan statüsüne indirgendi.

Zinovyev ve Buharin tüm bunları Levi'nin 'muhafazakâr' etkisi olarak görüyordu. Enternasyonal o zamanlar sonradan olacağı gibi monolitik değildi. Bu gibi konular üzerindeki anlaşmazlıklar hak olarak kabul ediliyordu ve 'Ruslar' keyfi olarak Levi'nin icabına bakamıyorlardı. Yaklaşımının yanlış olduğunu

22. Bu tartışma Gruber'den çevrilmiştir, sf. 132 ve sonrası.
23. *Der V Parteitag der KPD*, sf. 26-29.

düşünüyorlarsa, Alman partisini böyle olduğuna dair ikna etmek zorundaydılar. Bu yüzden Radek'e Levi'nin Alman partisi içindeki yandaşlarını kazanma görevi verilmiş gibi görünüyordu.

Görev zor değildi. Devrimci bir lider için hiçbir şey kitleleri olgunlaşmamış bir hareketten sürekli olarak alıkoymaya çalışmak kadar sinir bozucu değildir. Brandler gibi aklı başında, deneyimli bir lider bile hayal kırıklığı duygusuna kapılmıştı – yine de, kendisini çok eleştiriyordu, çünkü Kapp günleri sırasında 'Chemnitz'deki kalesinde 'devrimci kahramanlıklar' ile meşgul olmamıştı. Ona popülerliğini kaybettiren nesnel siyasi koşullar yerine başkalarını suçlamak onun için zor değildi. Önemini sonradan anlamış olmasına rağmen, 40 yıl sonra hâlâ 'Alman işçi sınıfı ve hatta KPD içindeki, itiraf edelim ki silahlı mücadeleyi reddetmeyen, ama buna aldırış da etmeyen eğilimler...'[24] konusunda endişelenmiş olduğunu yazabiliyordu.

1920 sonunda, günün ihtiyaçları bu 'endişe'yi haklı çıkaramamıştır; bu daha çok gerçekte silahlı mücadelenin uygun olmadığı bir durumda bulunmanın getirdiği bir hayal kırıklığıydı.

Levi'nin siyasetinin büyük başarısı, sol Bağımsızlar'la birleşerek yeni bir Birleşik Komünist Parti'nin doğuşu olmuştu. Ama bu durumun kendisi, liderliğin bir kısmını Levi'nin aşırı ılımlılığı olarak gördükleri şeye karşı çevirmişti. Brandler'in başka bir olayda işaret ettiği gibi: 'Parti o kadar büyümüştü ki birçok üye devrim saatinin gelip çattığına inanıyordu. İnsanlar salt partinin üye sayısından, düşmanın ezici gücünü önemsemeyecek kadar derinden etkilenmişlerdi.'[25]

Ama büyülenenler yalnızca eski komünistler değildi. USP'den gelen üye kitlesinin çoğu daha da sabırsızdı. Eski liderleriyle bağlarını koparmışlardı, çünkü artık devrimci eylem üzerinde yükselen güçlü bir devrimci partiye ihtiyaç olduğuna ikna olmuşlardı. Gerçek bir Komünist Parti'de yer alan yarım milyon insanın, sayı olarak kendilerinin iki katı yarı gönüllünün yapamayacağı şeyi kazanabilmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Bu

24. Isaac Deutscher'e mektup, *New Left Review*'da yayınlanmıştır. Sayı 105, sf. 75. (Bundan sonra NLR 105 olarak anılacaktır).

25. Aktaran Deutscher, sf. 50.

yüzden birleşik partinin Ocak 1921'deki ilk açık eylemi, aralarında küçümsedikleri SPD ve henüz terk etmiş oldukları USP'nin de bulunduğu diğer işçi sınıfı partilerini ve sendikaları birleşik bir harekete çağıran 'Açık Mektup' olduğunda afallamışlardı. Bu çağrıda, o partilerin genel ifadelerinin komünistlerin tutumuna uyduğu söylenen bir dizi sorun ayrıntılarıyla açıklanıyordu – işçilerin hayat standardının korunması, aşırı sağ terör gruplarına karşı silahlı öz savunma ihtiyacı, işçi sınıfından siyasi tutukluların salıverilmesi, Sovyet Rusya ile ticari ilişkiler gibi.

'Hareket için bu temeli öne sürerken, bu taleplerin yığınların sefaletine bir son veremeyeceği yolundaki görüşümüzü bir an bile gizlemiyoruz. Komünist Parti, kitleler arasında diktatörlük için mücadele fikrinin propagandasını sürdürme hakkından vazgeçmeden, işçi sınıfının desteklediği diğer partilerle bu talepleri kazanmak için ortak hareket etmeye hazırdır' deniyordu.

Diğer partilerin liderleri birleşik eylem çağrısına kulak asmadılar. Çağrı tabandan olumlu yanıt aldı.[26] Bu, partilerin tabanını, özellikle de bölünmeden sonra öteki partiye katılmış olan eski Bağımsızları komünistlere doğru çekmenin bir yolu olduğunu gösteriyordu. Ama Komünist Parti ve Enternasyonal içinde Levi'ye karşı düşmanlık artıyordu: (Zinovyev ve Buharin önderliğindeki) Komünist Enternasyonal yürütmesinin bunu açıkça ilan etmesini ancak Lenin'in müdahalesi önlemişti.

Sonunda tüm bu bölünmeler Mart başında doruğa çıktı. Levi bundan kısa bir süre önce İtalyan Sosyalist Parti Kongresi'ne katılan Komintern delegelerini, İtalyan ultra solcu Bordiga önderliğinde yeni bir Komünist Parti kurmak için partiyi bölme taktiklerinden dolayı açıkça karşı çıkarak, altüst etmişti. Bu delegelerden Rakoski daha sonra Alman partisinin merkez komite toplantısına katıldı ve Levi'ye karşı duyulan düşmanlığın tüm avantajını da kullanarak, merkez komiteyi, onun tutumunu 23'e karşı 28 oyla mahkûm etmeye ikna etti. Üstelik, Rakosi Levi'nin çözümünü bertaraf ederek, daha fazla bölünmeye –'İtalya'da, Fran-

26. Ayrıntı için bkz. Broue, sf. 456.

sa'da ya da Almanya'da- ihtiyaç olduğunu belirtti. Bu bizzat Levi üzerine açık bir saldırıydı.

Levi ve dört yandaşı –aralarında partinin başkan yardımcısı Daumig ve Rosa Luxemburg'un eski arkadaşı Clara Zetkin de vardı- öfkeyle yanıt vererek parti merkezinden istifa ettiler. Liderlik fiilen daha önce Levi'nin çok 'ihtiyatlı' olduğu bir görüşe kazanılmış olan grubun ellerine kalmıştı – Frölich, Brandler, Meyer ve Thalheimer. Radek, yazdığı bir dizi mektupla bunları Levi'nin parti içindeki konumunu yıkmaya sevk etti.[27]

Partinin sonraki gelişimi için uğursuz olan şey bu gibi kışkırtmalarla, Berlin bölgesinde büyümeye başlayan çok daha 'sol' bir akıma verilen muazzam destekti. Bu akım, ilginçtir, Kapp darbesinin başladığı günlerdeki çekimser çizginin baş sorumlusu Ernst Friesland (Reuter) çevresinde toplanıyordu (o zaman bu durum, 'sol'un hapiste olan Levi'yi suçlamasını önlemişti). Ama akımın en samimi üyeleri, ikisi de en fazla üç yıldır devrimci olan, yirmili yaşların ortalarındaki iki genç komünist aydındı – Ruth Fischer ve Arkadi Maslow.

Mart Hareketi için son itki, yine de, Alman partisi içinde Levi karşısında yükselmiş olan unsurlardan gelmedi. Birkaç gün sonra Macar Komünist Bela Kun Moskova delegesi olarak Berlin'e geldi. Onun, Alman parti merkezinin yeniden yapılandırılması için verdiği tavsiyenin kendisine ait mi yoksa emir üzerine mi olduğu biraz şüphelidir – Brandler Kun'un Enternasyonal başkanı Zinovyev'in talimatlarıyla konuştuğunu iddia ediyor.[28] Ama verdiği tavsiye hakkında biraz şüphe vardır.

Levi 29 Mart'ta Lenin'e yazdığı bir mektupta Kun'un Zetkin ve kendisiyle buluşup onlara şöyle dediğini anlatıyordu: 'Rusya çok zor durumda (köylü isyanlarına ve Kronstadt ayaklanmasına yol açan geniş çaplı bir kıtlık vardı). Batı'daki hareketin yardımı mutlak bir zorunluluktur. Ve bu nedenle Alman Komünist Partisi harekete geçmek zorunda...

'KPD'nin 500 bin üyesi var. Bu kadar üyeyle hükümeti yıkmaya yetecek 1.5 milyon proleteri harekete geçirebilirsiniz. Bu

27. Gruber'den çevrilmiştir, sf.302.
28. Deutcher'e mektup, *NLR 105*, s. 68

yüzden mücadeleye bir an önce 'hükümeti düşür' sloganıyla başlamanız gerek.'[29]

Kun aynı mesajı açık biçimde yeni merkeze de verdi. Merkez komitenin (Merkez'den daha büyük bir gövdeydi) 16–17 Mart'taki toplantısında, Levi'nin yerine parti başkanı olan Brandler şöyle iddia ediyordu: 'Emperyalist devletler arasındaki çelişki yoğunlaşmış, Amerika ile İngiltere arasındaki çelişkiler artmıştır. Bir devrim olaylara farklı bir biçim vermezse kısa zaman sonra bir Anglo-Amerikan savaşla karşı karşıya kalacağız... Ülke içinde zorluklar da olasılık dâhilindedir... Yukarı Silesia'da (Alman ve Polonya kuvvetleri arasında) yüzde doksan silahlı çatışmalar olacak. Bugün bizim bayrağımız altında saldırı hareketinde bile savaşmaya istekli, komünist olmayan iki-üç milyon işçiyi etkileyebiliriz. Var olan durum bizi, olayları kendi yönümüzde etkilemek için somut eylemlerle müdahale etmeye zorluyor.'[30]

Frölich buradan, merkez için de şu sonuca varıyordu: "Etkinliğimiz sayesinde bir patlama olacağından emin olmalıyız.. Devlet milislerini provoke etmek gerekse bile."[31]

Böylece, oldukça şüpheli kehanetlere dayanarak, partinin genel stratejisi savunmadan saldırıya geçmek olacaktı.

Saldırı Teorisi

'Saldırı teorisi' olarak bilinen olgu yeni yönelimin temelini oluşturuyordu. Bu, Moskova'da Buharin'in propagandasını yaptığı ve Zinovyev, Kun, Radek, yeni Alman Parti Merkez'i ve Friesland, Fischer ve Maslow'dan oluşan Berlin solunun çeşitli derecelerde kabul ettiği bir doktrindi.

Temel argüman artık Komünist Parti'nin sınıf içindeki kendiliğinden gelişmeleri bekleyerek pasif kalmasına gerek olmadığıydı. Kapitalizmin çöküşü kitlesel bir komünist partisinin yığınları kısmi karakterde kesin, silahlı saldırı hareketlerine girişmesi

29. Lavi, *Zwischen Spartakus und Sozialdemokratie*, s. 88
30. Aktarılan yer Gruber, sf. 279.
31. Aynı yerde.

için 'uyandırabileceği' anlamına geliyordu. Bu hareketler sistemin dayanıksızlığını arttırır ve daha çok işçiyi iktidarı almak gündeme gelinceye dek harekete katardı.

Almanya'ya uygulandığı gibi, bu 'strateji'nin temel ilkeleri Mart Hareketi'nden kısa süre önce Alman Merkez'inden belli üyelere yollanan bir mektupta ana hatlarıyla şöyle anlatılıyordu: "Eğer Almanya ile Antant arasındaki çatlak büyürse, ki bu savaşa götürür, sözü biz alacağız. Yalnızca bu olasılıkların varlığı yüzünden bile, partiyi harekete geçirmek için her şeyi yapmalısınız... Eğer şimdi hareket için aralıksız baskı yapmazsanız.. büyük an geldiğinde sınıfta kalırsınız... Radikal reçetelere daha az, harekete daha çok vurgu yapın..."[32]

Mektup savunuluyor ve okuyanların yorumuyla kısmen benzeşiyordu. Frölich, Merkez Komite'ye yeni taktiklerin, 'geçmişle bağların tamamen koparılmasını' gerektirdiğini söylüyordu. 'Şimdiye kadar bize harekete yardım edecek bir durum ortaya çıkıncaya kadar oturup bekleme taktiği rehberlik etti, daha doğrusu bu taktiği kabul etmeye zorlandık... Şimdi diyoruz ki; çok güçlüyüz ve durum partinin ve devrimin kaderini zorlayabileceğimiz olasılıklara gebe...

"Şimdi parti inisiyatifi ele almalı, artık oturup beklemek istemediğimizi, olmuş bitmiş durumlarla karşılaşana kadar beklemek istemediğimizi göstermelidir; o durumları kendimiz yaratmak istiyoruz..."[33]

Mart Hareketi'nin korkunç sonuçları bu teoriyi hemen gözden düşürmedi. Kapalı kapılar arkasında Hareket için 'çok erken' çağrı yapılmış olabileceğini itiraf eden Radek, dört hafta sonra herkesin önünde bu gibi 'kısmi hareketlerin' daha fazla yapılmış olması gerektiği konusunda ısrar ediyordu. 'Alman devriminin gelişimi yüz tane kısmi bölgesel hareketten geçecektir' diyordu.[34]

Parti merkezi ısrarlıydı: "Derin siyasi gerilim olan bir dö-

32. Gruber, sf. 302.

33. Gruber, sf. 278-9

34. *Soll die VKPD eine Massenpartei der revolutionäre Aktion, oder eine zentristische Partei der Wartens sein* (Mayıs 1921).

nemde bu hareketler, geçici bir yenilgiyle sonuçlansalar da, gelecek zaferin ve bir devrimci parti için kitleleri kazanmanın ve nesnel siyasi durumu bilinçlerine yerleştirmenin tek yolunun olmazsa olmaz ön koşulunu yaratırlar."[35]

Gerçekte, Hareket partiye elbette korkunç zarar verdi. Parti üyelerinin yarısını kaybetti ve eski USP'nin iki yarısı arasında tereddüt etmekte olan yüz binlerce işçi dönüp gitti. Birkaç tane daha böyle hareket partiyi olduğu gibi çökertebilirdi.

'Saldırı teorisi' aslında yeni değildi. Birçok yönden ultra solun 1919 başında söylediklerinin yeniden ifade edilmesiydi. Bir teori olarak daha yakın zamanda da moda halindeydi: 1960'ların sonu ve 1970'lerin başlarında birçok devrimci çevre arasında yaygın olan Guevarist görüşün altında yatıyordu – 'Devrimciye düşen, devrim yapmaktır' deyişinde ifadesini buluyordu.

Aynı temel tutumun tüm bu versiyonlarında devrimcilerin her nasılsa aktif bir azınlığın silahlı hareketi yoluyla işçileri ayaklanmaya sevk edebileceği ileri sürülüyordu. Hepsi de, devrimci parti üyesi bile olsalar, işçilerin ancak *kendileri* toplumun dönüştürülmesinin bir zorunluluk olduğunu anladıkları zaman devrimci bir harekete girişeceklerini unutuyorlar. Devrimleri *yapan* devrimciler değildir; işçi yığınlarıdır. Devrimcilerin görevi bu işçilere *yön vermektir*, onların yerine geçmek değil.

1921 Mart Hareketi bu teorinin tarihsel olarak denendiği en büyük test oldu. Bunu izleyen başarısızlık teorinin çürüdüğünün son kanıtı olmalıydı.

Partide Kriz

Mart Hareketi'nin sonucu hem Alman Komünist Partisi'nde hem de Komünist Enternasyonal'de şok etkisi yarattı.

Almanya'daki ilk şok Hareket'e karşı çıkan en önemli üye Paul Levi'nin partiden ayrılmasıydı. Levi Jogiches'in ölümünden, Hareket'ten ancak bir hafta önce istifasına kadar partinin en etkili lideriydi. Liderler arasında hiç kuşkusuz en yeteneklisiydi. Ama kendisiyle anlaşamayanlara tepeden bakıyor görünüyordu

35. *Die Internationale*, sayı 4 (1921), sf. 126.

ve yakın zamanda onlara sırt çeviren birçok komünisti ultra solun çılgınca hareketlerine götüren şeyin samimi ve cesur devrimci inançlar olduğunu hemen hemen hiç anlamıyordu.

Levi'nin düşmanlarına pek de sevgi beslemeyen Alfred Rosmer Enternasyonal'in Moskova'daki kongresi sırasında onu şöyle tanımlıyordu: "En nefret ettiği kişiler Heidelberg'de ona muhalefet edenlerdi (ultra sol). Onlara kafayı takmıştı ve çelişki kişisel bir sorun görünümü alıyordu... Tüm anarşistlerden ve sendikalistlerden iğreniyordu; bunlar sürekli onunla uğraşan bir 'muhalefet'in unsurlarıydı."[36]

Liderliğin çoğunluğunun budalalığı Levi'yi çıldırtıyordu ve öfkesini saklamıyordu. Birkaç gün sonra yayınlanan bir broşürde Hareket'i suçladı. 'Darbeciliğe karşı tutumumuz' başlıklı broşür 'tarihteki en büyük Bakuninci darbe'ye götüren muhakemeye yönelik parlak bir suçlamaydı. Retorik ve alay etme konusundaki tüm becerisini tam yerine vurmak için kullanmıştı: Parti, seçimlerde tüm ülkede oyların üçte ikisini almış olan SPD/USP'nin toplam oyunun üçte birinden az oy topladıktan yalnızca birkaç hafta sonra ve işçi yığınları pasif dururken silahlı bir 'saldırı' hareketine girişmek çılgınlıktı.[37]

Levi kitlesel Komünist Parti için Sosyal Demokrat işçileri mücadeleye çekmenin, 1918-19'daki küçük Spartakist Lig'in bunu yapmaya çalışmasından daha kolay olmadığında ısrar ediyordu. Bu çok *daha zor*du. "Alman devriminin başlangıcında Sosyal Demokratlar her yerde savunmadaydı. Büyük yığınları arkalarına almışlardı, ama bu yığınlar örgütsüzdü. Bugün sosyal reformizm komünizme karşı bilinçli bir direniş örgütlemiş durumdadır, savunmadan saldırıya geçmiştir... Komünistlerin hâlâ kararsız ya da hâlâ reformist olan proleter yığınlar üzerindeki manevi etkisi kullanılmalıdır."[38]

İşçileri kazanmak yerine 'Merkez Bakunin'in pek sevdiği unsurlara, lümpen proletaryaya oynadı.' 'İşsizler işçilere karşı hü-

36. Alfred Rosmer, *Lenin's Moscow* (Londra 1971), sf. 29
37. Unser Weg. Kitapçığın büyük bölümü Gruber'den çevrilmiştir.
38. *Unser Weg*, sf. 17.

cum kıtaları olarak kullanıldı.' Sonuç 'burjuvaziye ve proletaryanın beşte dördüne rağmen darbeye ateş eden bir tabanca' idi.[39]

Broşür 'saldırı teorisi' savunucularını tahrip etti. Ama sorun, partinin sıradan üyelerini kazanacak değil, yalnızca öfkelendirecek tarzda yazılmış olmasıydı. Bunların sokağa çıkıp savaşmaya hazır oluşlarına ve cesaretlerine dudak büküyor izlenimi veriyordu. Yanlışı doğrusuyla partinin bir parçası olan birinin değil, partiye dışarıdan bakan birinin tonlamasıyla yazılmıştı. Hareket'ten hâlâ hiçbir şey öğrenmemiş olan parti liderliğinin çoğunluğu için, parti üyelerini bu tonda yazan Levi'ye karşı çevirmek onun argümanlarıyla yüzleşmekten çok daha kolaydı. Söylediklerinden hiçbirine yanıt verme ihtiyacı duymadan Levi'yi 'disiplini bozma' suçlamasıyla partiden attılar.

Uluslararası Kargaşa

Mart Hareketi üzerine tartışma Berlin gibi çabucak Moskova'da da yayıldı. Komünist Enternasyonal liderliğinin bir kesimi saldırı hareketleri konusunda uyanıklarsa da, Lenin ve Troçki gibi önderler nelerin planlanıp söylendiğini sezmemişlerdi.

Levi'nin kendisi yazdığı broşürde Komünist Enternasyonal'in karşılaştığı en büyük sorunlardan birine işaret ediyordu. Enternasyonal, iktidarı başarıyla ele geçirme deneyimi sayesinde, diğer partilere öğretecek milyon tane dersi olan Rus Bolşevik Parti'nin hakimiyetindeydi. Ama Bolşevik Parti Rusya'daki devrimi savunmakla meşguldü. Bunun bir sonucu olarak 'Rusya en iyi adamlarını (diğer ülkelerin partilerine) delege olarak yollayacak durumda değildir. Bu insanlar Rusya'da yerleri doldurulamaz görevlerin başındadır. Sonuç olarak, Avrupa'ya gelen yoldaşların her biri iyi niyetlerle doludur ve 'işini nasıl başarıyla tamamladığını' göstermeye gayret etmektedir. Bu yüzden Batı Avrupa ve Almanya, becerilerini burada geliştirmek istedikleri izlenimi veren her tür minyatür devlet adamının deney alanı haline geldi...

39. *Unser Weg*, sf. 37.

'Zorunlu insani duyarlılıklara sahip olmayan temsilciler gönderildiğinde mesele ölümcül boyutlara ulaşıyor...'[40]

Hiç şüphe yok ki 1921 Mart'ında Bela Kun Berlin'e gittiğinde olan tam da buydu. En önde gelen komünistler Kun'un Macaristan Sovyet Cumhuriyeti önderi olarak çok büyük hatalar yaptığını düşünüyorlardı. Sonradan, Sovyet Orta Doğusu'ndaki etkinlikleri yüzünden Lenin'le anlaşmazlığa düşmüştü. Şimdi ise Almanya'da başarılı bir operasyon yaparak kendisini kurtarmak için bir şansı olduğunu düşünüyordu – eğer 'tutucu' 'yarı merkeziyetçi' Alman liderlerin direnişinin üstesinden gelebilirse.

Ama zorunluluk yalnızca Bela Kun'a ait değildi. Buna Rus partisinin Komünist Enternasyonal'deki etkinliklerinden sorumlu kişilerin izin verdiği hemen hemen ortadaydı – özellikle de Enternasyonal başkanı Zinovyev'in. Zinovyev yıllarca Lenin'le çalışmış ve ondan belli bir çalışma tarzı öğrenmişti. Devrimci partilerin inşasının koşullar değiştikçe 'çubuk bükme'yi[41], bir taktikten diğerine hızla geçivermeyi gerektirdiğini biliyordu. Ne yazık ki, Lenin'den taktiklerde değişiklik yapılması gerektiğinde nasıl nesnel değerlendirme yapılacağını öğrenmemişti. Lenin'in yönteminin içeriğini değil *biçimini* kopya ediyordu.

Lenin'den, öteki komünistlerin bu taktik değişikliğine nasıl kazanılacağını da öğrenmemişti. Lenin partinin değişikliği kabul etmesi için dikkatle ve sabırla tartışırdı: Toplu eserleri Bolşevik Parti tarihindeki her bir özel noktada aynı temaları tekrar tekrar işleyen makalelerle doludur. Zinovyev ise tersine, açık platformlarda parlak, ama sabırlı açıklamalardan çok zorbalığa meyilli bir demagogdu. Tipik bir örnek vermek gerekirse, Brandler ondan 'başka ülkelerdeki komünistlere bir noktayı kabul ettirmek için masaya yumruğunu vurur'[42] diye söz ediyor; Lenin'in bunu yaptığını düşünmek çok zor.

Isaac Deutscher Zinovyev için şöyle der: "Lenin'in zekasını

40. Aktarılan yer Gruber, sf. 293.

41. Lenin için bunun ne anlama geldiği konusunda bkz. Tony Cliff, *Lenin* (Londra 1975), cilt 1. (Bu kitap Z Yayınları tarafından, "Partinin İnşası" alt başlığıyla, İstanbul, Ekim 1994'de yayınlanmıştır).

42. *NLR 105*, sf. 52.

edinmekte ve onun yüksek sesli, hiddetli sözcüsü gibi hareket etmede üstüne yoktu; ama kendi aklını kullanacak gücü yoktu."[43] Elbette doğrudan Lenin'in talimatlarıyla hareket hatalıydı: Ekim 1917'de Bolşevik devrime karşı çıkmıştı ve Lenin'in ölümünden sonra ne algılama yeteneği ne de irade gücü gösterebildi.

Enternasyonal için düzenli olarak çalışan diğer güçlü Bolşevik Buharin'di. Demagojiye Zinovyev'den daha az eğilimliydi ve daha değerli bir düşünce adamıydı. Ama 1920 ve 1921'de hâlâ çok fazla 'sol Bolşevik'ti. 1918'de, Brest-Litovsk müzakereleri sırasında, Bolşeviklerin bir yolunu bulup yoktan bir Kızıl Ordu var edebileceğini ve Alman birliklerine karşı saldırı hareketiyle devrimi yayabileceklerini iddia ederken kendi 'saldırı teorisi'ni ifade ediyordu. 1920'de aynı mantık onu, Savaş Komiseri Troçki'nin öğüdüne rağmen, Kızıl Ordu'nun Varşova sınırına ilerleyişini hararetle desteklemeye[44] götürdü. Zinovyev ve Buharin, Radek'le birlikte Enternasyonal'i Mart Hareketi'ne kadar çok çalıştırdılar. Lenin ve Troçki (Enternasyonal –ç.n.) yürütmesinin toplantılarında nadiren görünüyorlardı, ama genellikle başka işlerle meşguldüler. 'Komintern yürütmesi yalnızca mütevazı bir büroydu. Lenin toplantılarında yalnızca iki ya da üç kez bulunmuştu; daha sık gelmeye hiç zamanı yoktu' diyordu Brandler.[45]

Bugünden geriye bakınca, Lenin'in yaptığı bu 'iki ya da üç' ziyaretin Batı Avrupa Komünist Partilerinin inşasında Zinovyev ile Buharin'in sahip olduklarından farklı bir perspektifin başlamasının önünü açmış olduğunu görmek mümkündür. Örneğin, Lenin Kapp günlerindeki 'işçi' hükümeti önerisini ve Ocak 1921'de Sosyal-Demokratlara yazılan Açık Mektup'u desteklemiştir. Ama Mart Hareketi'ne kadar, kendi sunduğu perspektifin Zinovyev ile Buharininkinden kökten farklı olduğunu kavraya-

43. Isaac Deutscher, *The Prophet Unarmed* (Silahsız Peygamber) (New York 1965), sf. 77.

44. S F Cohen, *Bukharin and the Bolshevik Revolution* (Buharin ve Bolşevik Devrim) (Londra 1974), sf. 101.

45. Aktaran Deutscher, *NLR 105* , sf. 131.

madı – örneğin 'ultra sol' KAPD ile birleşmesi için KPD'ye baskı yaparlarken onlarla birlikte davrandı.

Mart Hareketi'nin hemen ardından Lenin, Levi ile Clara Zetkin'e şöyle yazıyordu: "Son grevler ve ayaklanma hareketleri ile ilgili hemen hiçbir şey okumamıştım. Yürütme'nin bir temsilcisi 'Ruslara yardım etmek için' çılgınca bir ultra sol acil eylem taktiği öne sürünce kulaklarıma inanamadım: Bu temsilci (Kun) genellikle sola çok uzaktır. Kanımca, bu gibi durumlarda, izin vermeyip protesto etmeli ve konuyu hemen tam katılımlı bir yürütme toplantısı önüne taşımalısınız."

Lenin'in tutumu kısa zamanda pekişti. Almanya'daki olayları ayrıntılarıyla inceledi ve yalnızca Kun'un değil, Komintern liderliğinin de son derece ahmakça davranmış olduğuna hükmetti. 18 Haziran'da Zinovyev'e şöyle yazıyordu: "Levi politik olarak birçok konuda haklıydı. Thalheimer ve Bela Kun'un tezleri kökten yanlış." – bu, Levi'nin Alman partisinden atılmasından *sonra* Enternasyonal tarafından onaylandı!

Lenin şöyle devam ediyordu: "Olanlara izin verilmiş olması korkunç..." Hareket'in temel aldığı 'teori' ile ilgili olarak 'propaganda zamanının geçtiğini ve hareket zamanının geldiğini yazmak delice ve zararlıdır... İşçi sınıfının çoğunluğunu kazanmak için, eski sendikalar içinden başlayarak, durmaksızın ve sistematik olarak mücadele etmek zorunludur' diye ekliyordu.

Clara Zetkin'e –ki kendisine Levi için ricada bulunmuştu- 'Levi aklını kaçırdı; ama en azından kaybedecek bir aklı vardı' diyordu. 'Saldırı teorisi' saçmaydı: 'Buna gerçekten teori denebilir mi? Bu bir yanılsama, romantizmden başka bir şey değil... Şiir yazmakla ya da düş görmekle uğraşamayız... Marks'a Thalheimer ve Bela'dan daha fazla kulak vermeliyiz... Sözün kısası Rus devrimi Alman Mart Hareketi'nden daha çok öğretmeye devam ediyor'[46].

Troçki (Lenin'den-ç.n.) bağımsız olarak aynı görüşe varmıştı. 1921'in Haziran ayı sonunda toplanan Enternasyonal Üçüncü

46. Alıntılar *Memoirs of Lenin* (Lenin'in Anıları) (Clara Zetkin) ve Gruber, sf. 305-9'dan.

Kongresi'nde 'saldırı teorisini' 'boğmak' için birlikte mücadele etmeye karar verdiler.

Garip görünebilir ama Lenin ve Troçki hiçbir şekilde Kongre'de çoğunluğu garantiye almamışlardı. Stalin dönemi değildi ve delegeler sorunlar üzerinde kendi fikirlerini yürütmekte özgürlerdi. Zinovyev ile Buharin, Lenin ve Troçki'ye çok sert biçimde karşı çıktılar ve Kongre başlamadan önce delegeleri bireysel olarak kendi görüşlerine kazanmaya çalıştılar.

Ama Lenin ve Troçki'ye bir şey yardım etti. Alman liderliğinin Mart Hareketi'ni başlatmış olan bir kesiminin aklına sonradan bazı fikirler gelmişti: Brandler hapse atılmamak için Rusya'ya kaçmış ve konu üzerindeki fikrini çabucak değiştirmişti. Moskova'da Lenin ve Troçki 'saldırı teorisyen'i ' Thalheimer'i ve Berlin ultra solundan Friesland'ı bile kazanmaya uğraşıyordu.

Kongre artık Rus devriminin iki önderinin benimsediği çizgi için politik bir zaferdi. Lenin Alman parti liderliğinin Mart'ta 'sola dönüş'üne kadar takındığı sözde 'sağcı' siyasi tutumların doğru olduğu konusunda ısrar ediyordu. Diğer 'işçi partileri' ile birleşik cephe çağrısı yapan Açık Mektup'u 'örnek bir siyasi inisiyatif...' olarak ilan ediyordu. 'Örnekti, çünkü işçi sınıfının çoğunluğunu fethetmeyi hedefleyen bir politik yöntem olarak ilk hareketti. Proletaryanın hemen hemen tamamının örgütlü olduğu Avrupa'da işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmak zorunda olduğumuzu anlamıyorlar - bu insanlar komünist hareket için kayıptır ve üç yıllık devrim sürecinde öğrenemediklerini bir daha hiç öğrenemeyecekler.'[47]

Lenin Alman liderlerin ultra sol KAPD'ye karşı 1920'de yürüttükleri sıkı muhalefetlerinde haklı olduklarına hükmetmişti. Zinovyev'e şöyle yazıyordu: 'kendi adıma KAPD'nin [Enternasyonal'e] kabulünün hata olduğunu açıkça görüyorum.' Kongre'de Lenin KAPD'nin 'açık mektup' üzerine öne sürdüğü görüşleri duymaktan 'büyük utanç ve büyük esef' duyduğunu açıklıyordu.[48]

47. Komintern Üçüncü Kongresi'ne yapılan konuşma, *Collected Works*, cilt 32, sf. 470.

48. Aynı yerde.

Troçki de keskindi: 'Alman işçilerine saldırı felsefesini en büyük tehlike ve pratiğe dökülmesini en kötü politik suç olarak gördüğümüzü açıkça söylemek görevimizdir.' 'Saldırı teorisi'ni yalnız eleştirmiyor, ayrıntılı bir şekilde stratejik bir alternatif hazırlamaya başlıyordu - ertesi yıl 'birleşik cephe' stratejisi olarak anılacak strateji. Güçlü bir biçimde, ilk büyük devrimci dalganın yenildiğini ileri sürüyordu. Kapitalizm geçici olarak istikrarını sağlamayı başarmıştı. Bir büyük vuruş daha onu deviremezdi. Devrim yayılmadan önce geçen süre haftalar değil 'yıllar' olurdu.[49]

Troçki Komünist Parti'nin rolünün işçi sınıfı arasında kitle desteği kazanmak için iki ya da üç yıllık rahat nefes alma zamanını kullanmak olduğunu söylüyordu. Bunu yapabilirdi çünkü burjuvazi toparlanma dönemini işçilerin eski kazanımlarına karşı bir saldırıya -ücret kesintileri, işsizlik, artan baskı, çalışma saatlerinin uzatılması, faşist sağın büyümesi- girişmek için kullanıyordu. Sosyal Demokratlar ve sendika bürokrasisi kapitalistlere, bu savunucu savaşları kazanabilecek tek şey olan radikal mücadele biçimlerini benimseyemeyecek kadar yakın bağlarla bağlıydı. Komünist Parti bu 'kısmi talepler' etrafında mücadeleye girmeli ve Sosyal Demokrasi taraftarlarına sınırlı ve savunucu savaşları bile ancak devrimci yöntemlerin kazanabileceğini göstermeliydi.

Kongre'den sonraki aylarda argüman daha da geliştirildi: Sosyal Demokrat işçileri kazanmanın tek yolu Almanların 'Açık Mektup'unda yolu gösteren taktiği izlemekti: Sosyal Demokrat partilerin ve sendikaların liderlerine birleşik hareket önerisi. Komünistler yalnızca liderlerine seslenerek tabandaki işçilere hitap edebilirlerdi.

Eğer liderler reformist Sosyal Demokrat programdan gelen kısmi, sınırlı talepler etrafında bile olsa, hepsine tamam diyerek, birleşik eylem çağrısını *kabul ederse*: sıradan Sosyal Demokrat işçiler Komünistlerin yanı sıra savaşa girer, liderlerinin komünistler hakkında kendilerine söylediği yalanların yalan olduğunu

49. Bkz. Troçki'nin Üçüncü Kongere'ye yaptığı konuşmalar, *The first five years of the Communist International* (Komünist Enternasyonal'in İlk Beş Yılı) adıyla çevrilmiştir (New York 1945), sf. 227 ve sonrası.

görür ve 'her ekmek kırıntısı' için savaşmaya hazır olanın Sosyal Demokrat liderler değil komünistler olduğunu öğrenirlerdi.

Eğer Sosyal Demokrat liderler mücadele çağrısını *reddederse* bu yalnız komünistlerin işine yarardı - Sosyal Demokrat liderler sınıfı bölenin *kendileri* olduğunu pratikte kanıtlamış olurdu.

Lenin ve Troçki yeni stratejilerini Enternasyonal Kongresi'ne taşıdılar. Ama bunu yapmakla aynı zamanda Komintern liderliğinin Alman partisi içindeki 'solcuları' desteklemiş olan kesiminin 'kabahatini örtmek' için tertiplenen kısmi bir uzlaşmaya razı oldular. Bu uzlaşmanın bir ilkesi Paul Levi'nin Parti'nin ve Enternasyonal'in dışında tutulmasıydı.

Lenin Levi'nin Mart Hareketi'ne yaptığı saldırıların *üslubu*nun birçok iyi komünistin ona karşı dönmesine yol açtığına işaret ederek, Clara Zetkin'e bunu haklı çıkarıyordu: ' Paul Levi'nin, partiyle hiçbir dayanışma duygusu olmadığını ve içeriğinden çok üslubuyla yoldaşları çileden çıkaran, bütünüyle olumsuz eleştirisi, dikkatleri sorunun en önemli yanlarından başka yöne çevirdi... Mart Hareketi'nin acımasız bir eleştirisi gerekliydi. Levi neyi becerdi? Parti'nin insafsızca parçalanmasını.'[50]

Lenin' göre bu, Levi'yi yola getirmekten başka seçenek bırakmıyordu - Levi'nin parti dışında geçireceği altı aylık bir disiplin cezası süresinden sonra yeniden katılacağını ummasına rağmen.

Uzlaşmanın bu kısmı zorunlu olmuş olmalı. Ama hiç de tatmin edici değildi. Çünkü Lenin Zetkin'e 'Levi'nin ve yeteneklerinin değerini biliyorum... En kötü zulmün yaşandığı zamanlarda kendisini kanıtlamış' diyorken, 'saldırının' faillerinden biri olan Radek Enternasyonal'in resmi yayın organının sayfalarında Levi için zengin sınıfından, güvenilmez ve korkak biri diye yazıyordu.[51] Ayrıca Enternasyonal bürosu 'Levi bir haindir... Yürütme komitesinin ya da temsilcilerinin Mart ayaklanmasını kışkırttığı iğrenç bir yalandır'[52] diye ilan eden -ötekiler arasında Lenin ve Troçki'nin imzalarının da bulunduğu- demeçler yayınlıyordu.

50. Clara Zetkin, *Memoirs of Lenin.*
51. *Communist International* (Petrograd 1921).
52. *Die Kommunistische Internationale* (Haziran 1921).

Levi, umulmadık biçimde, bu demeçlere kızmamıştı -belki de daha önemlisi Alman liderliğin gerçeği bilerek onunla mutabık olan kesimi de kızmamıştı. Partiyi ve sempatizanlarını düşmanlarının bunu koz olarak kullanması gerçeğine de hazırlamadılar- sonunda bu oldu: Sosyal Demokrat gazete *Vorwärts* Kasım'da, Mart 'provokasyonları'nı ayrıntılarıyla anlatan parti içi belgeleri ele geçirdi.

Uzlaşmanın diğer yönü Enternasyonal'in kendi içindeydi. Kongre için bir yanda Zinovyev ile Buharin, diğer yanda Lenin ve Troçki tarafından ortak tezler öne sürülüyordu (ilk ikisi geleceğin perspektifine taviz vermek konusunda anlaştıktan sonra). Almanya'daki çılgınlığa verdikleri destek Kongre delegelerinin büyük çoğunluğundan gizli tutuluyordu. Kongre tutanakları Zinovyev, Buharin ve Radek'in, Mart Hareketi hakkında Lenin ile Troçki kadar eleştirel oldukları izlenimini veriyor: tartışma *bu beş kişi* ile Alman delegasyonunun çoğunluğu arasındadır. 1920 sonlarına kadar Troçki Rus liderlik içinde iki hizip olduğunu alenen açıklamadı.

Uzlaşma Lenin ve Troçki'ye Enternasyonal içindeki büyük çoğunluğu 'yeni rota'larına taşıma olanağı sağlarken, Zinovyev'in suçunu kapatmıştı. Bu, geleceğin denetimini ele geçirmek karşılığında geçmişteki bir soruşturmayı kapatmak için ödenen küçük bir bedel gibi görünüyordu. Ama sonradan olanları anlamak için uzlaşmakta haklı olup olmadıklarını sormak zorundayız. Zinovyev'in suçu örtüldüğü için uluslar arası komünist hareketteki güvenilirliği zarar görmemişti - bu güvenilirlik sayesinde sonraki dört yıl boyunca diğer birçok partiyi feci yenilgilere sürükleyebildi.

Uzlaşma Komintern liderliğinin Almanya'da daha fazla zarar vermesini bile önlemedi - Zinovyev ve Radek aylar boyunca, Mart Hareketi'ni eleştirenlere 'gerçek tehlike' olarak davrandılar. Ekim'de bizzat Lenin yeniden mücadele etmek zorunda kaldı. 'Clara Zetkin "partinin genel hareketini geniş kitlelerin ayağa kalkacağı güne erteliyor"... diyen bütünüyle yanlış ifadelerde bulunduğu ve fiilen 'Clara Zetkin'i korkutup partiden kaçırmaya çalıştığı için Radek'i doğrudan sertçe azarladı. Lenin şimdi 'merkeziyetçiliğe karşı mücadele'ye 'gereğinden fazla önem

verme', "merkeziyetçileri aforoz etme" oyunu oynama gibi ölümcül bir tehlikenin varlığı üzerinde önemle duruyordu - ki bu yalnızca 'merkeziyetçiliği korur, konumunu güçlendirirdi'

Levi hakkında Lenin, tereddüt etmeksizin disiplin ihlallerinin onu parti dışına ittiğini kabul ediyordu, ama yine de 'Levi 1921 Mart Hareketi eleştirisinin çoğunda *temel olarak haklıdır* [vurgular Lenin'in kendisinin]'[53] diye tekrarlamak zorunda hissediyordu.

Alman Partisi Paramparça

1921 Aralık'ında 12 ay öncesinin kendine güvenli, kitle partisinden eser yoktu. Zinovyev, Radek ve Kun'un hastalıklı entrikaları parti üyelerinin neredeyse yarısını kaybettirmek ve en yetenekli liderini atmakla kalmamış, kardeş kavgası gibi şiddetli bir iç atmosfer de yaratmıştı.

Levi'nin gidişini başkaları izledi. Komintern'in Üçüncü Kongresi'ndeki uzlaşmadan sonra Berlin 'sol'undan tövbekar Friesland (Reuter) parti başkanı oldu. Ama bir kez şoför koltuğuna geçince kendisini esasen Levi ile aynı durumda -ve eski 'ultra solcu' arkadaşları ile Komintern liderliği içinde Zinovyev'in öncülük ettiği grup tarafından alay edilir halde- buldu. *Vorwärts* belgeleri yayınladığı zaman Mart'ta olanlar hakkındaki gerçeği öğrendiğinde, ilk kez gerçekten korkuya kapıldı ve Levi'nin muhalif komünist grubuna yakınlaştı. Sonunda, Ocak 1922'de parti liderliğinden indirildi ve birkaç gün içinde partiden atıldı.

On iki ay içinde ikinci parti başkanının kaybı üyelerin özgüvenini güçlendirmek için tasarlanmamıştı. Şüpheler ve tartışmalar partiyi baştan aşağıya yıktı. İşçi sınıfı içinde yer alan -Daumig, Paul Neumann, Richard Muller, Otto Brass gibi- diğerleri hızla partiyi terk etti.

Eski üyeler bir süre kendilerini hâlâ komünist hareketin bir

53. Bütün alıntılar *Bulletin of the Communist International* (21 Ekim)'dan yapılmıştır, sf. 63 ve sonrası. Ayrıca *Collected Works* (Toplu Eserler), cilt 32, sf. 512 ve sonrası.

parçası olarak gördüler. Ama maruz kaldıkları acı -özel olarak da Levi ve Friesland olayı- onları partiye, liderliğine ve daha çok da Komintern'e karşı derin, kişisel bir antipati geliştirmeye itti. Levi iki yıllık parti liderliği süresince uğruna mücadele ettiği fikirlerin çoğunu sorguluyor ve sol kanat Sosyal Demokrasi'ye doğru dönüyordu. Friesland daha da ileri gitti ve Reuter ismini kullanarak önde gelen bir Sosyal Demokrat ve Batı Berlin belediye başkanı oldu.

Ortada liderlik kaybından birçok yönden daha da ciddi olan ikinci bir sonuç vardı. Hizip ortamında yıldızı parlayanlar entrika ve konuşma sanatını politik bilincin yerine koyanlardı. Berlin kökenli iki genç aydın Ruth Fischer ve Arkadi Maslow 'merkeziyetçiliği aforoz etme oyunu oynayarak' parti içi sekterizm yapmaktan pek hoşlanıyorlardı. Konuşkan ve enerjik oldukları için - en kaba marksist kavrayışların ötesinde bir şeye sahip olmamalarına rağmen- Bağımsızlardan partiye katılmış yeni işçileri çevrelerine toplayabiliyorlardı.

Bunu, yeni, tövbekâr parti liderliğinin 'yumuşak', 'merkezci' ve 'reformist' olduğunu sürekli tekrarlayarak yapıyorlardı. 'Saldırı'nın tek doğru komünist yöntem olduğunu ileri sürüyorlardı. Maslow şöyle iddia ediyordu; 'Savunmadaki bir parti Sosyal Demokrat bir partidir. Eğer Komünist Parti haline gelmek istiyorsa saldırıda olmalıdır.'[54] Fischer de benzer bir üslupla konuşuyordu: 'KPD bir bataklık haline gelmiştir.'

KPD sıkı, kendine güvenli bir siyasi liderliğe sahip olsaydı, bu boş lafları homurdanıp duranlar ya iyisini öğrenir ya da üyelikten ayrılırlardı. Ama Mart Hareketi'nin yarattığı siyasi kargaşa ve hizipçilik ortamında Fischer ve Maslow partinin neredeyse yarısının desteğini kazandılar.

Mart Çılgınlığı'nın son önemli sonucu en az ölçülebilir ama etkileri bakımından en yıkıcı olanıydı.

Bu çılgınlık partinin en yetenekli bazı insanlarını etkisi altına almıştı: en başarılı işçi sınıfı bölgesini örgütlemiş olan Brandler, partinin teorisyeni Thalheimer, hünerli bir gazeteci ve polemikçi olan Frölich, yeni başkan Ernst Meyer, Enternasyonal'le bağlan-

54. Aktarılan yer Broue sf. 506.

tı sağlayan Radek. Tuttukları yolun yanlışlığının farkına bir kez varınca kendi politik yargılarına olan tüm güvenlerini yitirdiler. Gelecekte de, harekete geçmeye karar vermeden önce tereddüde düşeceklerdi - özellikle de işçilerin silahlanmasına yol açacak herhangi bir harekete geçmeden önce. Ve savaşta olduğu gibi devrimci mücadelede de tereddüt ölüm demek olabilirdi.

Şimdi baştaki sorumuzu yanıtlamaya geçebiliriz: Mart Çılgınlığı neden oldu? Parti liderliğinin büyük kısmı 1919 ve 1920'deki felaketlerden sonra, kendi yargılarına olan güvenlerini yitirmişlerdi. Rusya'dan gelen delegelere devrimci strateji ve taktiklerin her şeyi bilen taşıyıcıları olarak bakıyorlardı - yalnızca Moskova'dan gelmiş olmak bir Radek, bir Kun ve hatta bir Zinovyev'i Alman liderlerden daha kavrayışlı yapmıyordu oysa: yalnızca Lenin ve Troçki bu ayrıcalığı öne sürebilirdi (ve onlar da birçok kez hata yapmıştı).

Ancak aylarla ölçülebilen bir mücadele yerine yıllardır süren genel mücadele içinde bir parti olsaydı, Alman liderler Kun'u (ve gerekirse Zinovyev'i) pılı pırtıyı toplayıp defedecek kadar özgüvenli olabilirlerdi. Embriyo halinde bile bir partinin olmayışı 1919'daki bozgunlara ve 1920'nin hatalarına götürdü; bunlar da kitle partisini, ortaya çıkar çıkmaz, neredeyse enkaz haline getiren bir özgüven kaybına yol açtı ve Mart Hareketi'nin acı deneyimi liderliğin güvenini daha da yıkarak yeni felaketlerin gelişini hazırladı.

11
KRİZ YILI 1923

'Yakın Alman tarihinde sosyalist bir devrim için 1923 yazı kadar elverişli ancak birkaç dönem olmuştur. Paranın devalüe edildiği kaos ortamında düzen, mülkiyet ve yasallık gibi bütün geleneksel fikirler silinmişti... Koşulların dayanılmaz olduğunu ve bütün sistemin korkunç bir sona doğru gittiğini her geçen gün daha berrak olarak hisseden yalnızca işçiler değildi. Orta sınıf da devrimci heyecanla dolmuştu'

Eski bir 'sol' komünist aydının 1930'larda yazdıkları.[1]

'Kitleler arasında ekonomik sefalet de çok yaygın... Ekonomik sefalet hükümet darbeleri ve devrimlerin üzerinde yeşereceği toprağı hazırlıyor.'

Prusya iç güvenlik komisyonunun 1923 başlarındaki bir raporu.[2]

'İşçi sınıfı yığınlarının eski sendika taktiklerinden uzaklaşıp yeni bir sol aramaya başladığını kimse inkar edemez. Dünyadaki en sağlam iradeyle bile işçi sınıfını artık kontrol altında tutamayız.'

Alman Merkez Sosyal Demokrat Horsing'in 1923 yazında hükümete yolladığı bir yazı.[3]

1. Rosenberg, sf. 92.

2. Aktarılan yer J. C. Favez, *La Reich devant l'occupation Francais-Belge de la Ruhr en 1923* (Cenova 1969), sf. 35.

3. Aktarılan yer W. Ersil, *Aktionseinheit stürzt Cuno* (Berlin 1961), sf.72.

'Almanya'nın gücü tükenmişti. Yeni grevler, gösteriler ve sokak çatışmalarıyla işçiler durumun umutsuzluğunu protesto ediyorlardı.'

Eski bir komünistin 1960'larda yazdıkları.[4]

'Her an toplumsal düzenin çökmesi bekleniyor.'

Yakın geçmişi hatırlayan ekonomi bakanının Kasım 1923'teki sözleri.[5]

'Şu anda Reich'ın yaşadığı en vahim krizle karşı karşıyayız.'

Silahlı kuvvetler komutanı Von Seekt'in Eylül 1923'te yayınladığı genel emirden.[6]

'Muzaffer bir devrim yapma sorunu önümüzde duruyor. İşçiler kitleler halinde partimize akıyor... İktidar kolayca ele geçirilebilir.'

Alman Komünist Parti başkanı Brandler'in 23 Eylül 1923'te Pravda'ya yazdıkları.[7]

1923 Almanların çok büyük çoğunluğu için Açlık Yıl'ıydı. O güne kadar gördükleri en büyük krizin yaşandığı yıldı. Ücretlerin 1914'tekinin yarısının bile altına düştüğü yıldı. Enflasyonun orta sınıfın geniş kesimlerinin tasarruflarını yok ettiği yıldı.

Ülkenin değişik bölgelerini ellerinde bulunduran dört rakip gücün varlığıyla, Alman devlet birliğinin sona ermiş göründüğü yıldı: Rhineland ve Ruhr'da Fransızlar, Bavyera'da aşırı sağ, Orta Almanya'da aşırı sol ve kuzeyde resmi hükümet. Hem devrimci solun hem de faşist sağın iktidarı almak için harekete geçtiği yıldı. Ama az çok sağlam kalan burjuva demokrasisiyle son bulan yıldı da.

Büyük Krizin Kökenleri: Enflasyon

1923'teki büyük sosyal krizi ortaya çıkaran birbiriyle yakın-

4. Buber Neumann, sf. 106.

5. Aktarılan yer Guttmann ve Meehan, *The Great Inflation* (Büyük Enflasyon), sf. 203.

6. Gordon, sf. 230.

7. Buber Neumann, sf. 109.

dan ilişkili üç unsur vardı. Birincisi, yaz sonlarında zirveye ulaşan benzeri görülmemiş enflasyondu. O günlerde fiyatlar her birkaç saatte bir ikiye katlanıyordu. Döneme ait hikayeler Almanya'nın dışındaki uzak yerlerde toplumsal efsanelere konu oluyordu: Yalnızca birkaç temel ihtiyaç maddesini satın almak için gereken tedavüldeki paralarla değiştirmek üzere bankalara karton kutularla banknot taşıyanların oluşturduğu kuyruklar; öğleyin fiyatlar iki katına çıkmadan önce bir şeyler almaya koşturabilmeleri için ücretleri sabah 11'de ödenen işçiler; bir yerde oturup bir şeyler içerken, içtiği bir fincan kahvenin fiyatının yüzde 80 arttığını gören öğrenciler; duvar kağıdı olarak kullanılan milyonluk banknotlar.

Bu, politikacıların bizi bugün de uyardıkları konfeti paraydı. Açıklamadıkları ise bu ölçekte bir enflasyonun ekonomik olarak dünyanın en güçlü uluslarından birini *nasıl* ele geçirdiğiydi.

Enflasyon, savaş sırasında, hükümetin elinde ödemesi gereken muazzam miktarda hisse senedi bulunduğu sırada başladı. Bunları, zaten yoksulluk sınırı altında yaşayan işçileri vergilendirerek ödeyemiyordu. Büyük iş dünyasının tepesindeki dostlarını vergilendirerek karşılamayı da istemiyordu. Bu yüzden çabuk bir zaferin getireceği kazançla geri ödeyebileceği umuduyla çok büyük miktarlarda borç aldı. Zafer hemen gelmeyince de daha fazla para basma yoluna gitti. 1914–18 arasında fiyatlar iki katına çıktı.

Ama hükümet harcamalarını bu yolla finanse etme politikası savaşla birlikte bitmedi. Büyük sermaye için çok fazla avantaj sağlandı. Fiyatlar Kasım 1918 - Temmuz 1919 arasında yüzde 42 ve 1920 Şubat'ında savaş öncesi düzeye göre 8,5 kat yükseldi.

Sonraki yıllarda büyük sermayenin finanse ettiği sağ kanat milliyetçi çevreler enflasyonun suçunu savaşı sona erdiren Versay Anlaşması'nın getirdiği savaş tazminatları ve toprak kayıplarına yüklediler. Ama bu zorlama bir açıklamaydı -çünkü tazminatların ödenmesine Ocak 1920'ye kadar başlanmadı. O tarihten önce yukarıda aktarılan muazzam fiyat artışları olmuştu- ve 1920 Mart'ından 1921 Mart'ına kadar Alman markının uluslar arası değeri sabit kaldı. Bundan sonra bir dolar 70 marktan 270 marka sıçradı; ama bunu beş aylık istikrarlı bir dönem izledi.

Haziran 1922'de şakaya gelir yanı kalmaz biçimde 'büyük enflasyon' başladı. Haziran'da bir dolar 300 mark ediyordu; altı ay sonra 8 bin mark. Markın uluslararası değeri kabaca her altı haftada bir yarıya düşüyordu. Almanya içinde fiyatlar o kadar hızlı atmıyordu - ama hâlâ, daha önce hiç olmadığı kadar, artmaktaydı. Ücretler üzerindeki etki zaten bir felaketti. 1920'de madenciler gibi gruplar gerçek ücretlerinin 1914'tekinin %60'ından % 90'ına çıktığını görmüşlerdi. 1922 yılı boyunca birden 1914'teki ücretlerin yarısının da altına düştü.

1922'de yeniden ortaya çıkan enflasyon 'kaçınılmaz' değildi. Dönemin kapitalizm yanlısı birçok ekonomisti (ve o zamandan beri diğer birçokları da) eğer Alman hükümeti altın rezervlerini kullanmaya ve tutarlı bir vergilendirme planı ortaya koymaya hazırlanmış olsaydı enflasyonun önlenebileceğini öne sürüyordu. Gerçekten, yapılan bu müdahalenin gösterdiği gibi hükümet paranın değerinin düşüşünü geçici olarak durdurabilmeyi *başarmıştı* - 1920'de, 1922 yılı başında ve Mart-Nisan 1923'te.

Ama hiçbir hükümet bu politikaları fazla sürdüremezdi. 1923 Sonbaharına kadar büyük iş dünyasının en güçlü kesimi hükümete inatla muhalefet etti. İki yeni yazarın enflasyonla ilgili notlarında yazdıkları gibi: 'Almanya sanayisinin temsilcileri ihracat, işsizlik ve bir bütün olarak Alman ekonomisi için markın düşüş trendinin tersine çevrilmesinin doğuracağı sonuçlar konusunda uyarıda bulunmaktan ve tezlerinin propagandasını yapmaktan hiç yorulmadılar.'[8]

En sözü geçen sanayici 'Ruhr Kralı' Stinnes'di. ABD dışişleri bakanlığının Batı Avrupa'dan sorumlu bölümünün şefi ona 'Almanya'nın en güçlü adamı' diyordu.[9] Stinnes açıkça 'enflasyon silahı'ndan söz ediyordu – bu öyle bir silah türüydü ki Stinnes'in kendisi üzerindeki etkisiyle de görülebilirdi.

Stinnes'in kontrol ettiği sanayi imparatorluğu 1914'ten sonra fiyatlar arttığı için büyük bir hızla büyüyordu. O ve kodaman dostları banka kredileri almaya hazırdılar. Bu kredileri aylar sonra, o parayla almış oldukları gayrimenkullerin yalnızca bir kıs-

8. Guttmann ve Meehan, sf. 36.
9. Favez, sf. 31.

mına denk gelecek olan kağıt parayla geri ödeyebilirlerdi. Bu sayede bankalarla olan bağını kaybetmiş küçük işyerlerini ucuza kapatabiliyorlardı. Savaş sırasında Stinnes imparatorluğu madenleri, demir-çelik yataklarını ve elektrik sanayisinin bir bölümünü kontrol altına alacak kadar büyüdü.

Savaştan sonra yeniden ortaya çıkan enflasyon ona bu imparatorluğu kâğıtçılıktan matbaacılığa, gazetelerden yayıncılığa, tersanelerden gemi taşımacılığına, otellerden emlak işine kadar genişletme olanağı sağladı. Sonuç olarak dört bin ayrı teşebbüsün sahibi oldu. Hepsi bu kadar da değildi. İhracat endüstrisinin kontrolü ona, marka karşı canının istediği gibi spekülasyon yapabileceği ve yurtdışında 572 teşebbüsü satın alabileceği dövizi de sağladı.

Hükümetin harcamalarını para basarak finanse etme politikası Stinnes ve dostlarına bir büyük avantaj daha sağladı: geçmiş yılın vergilerini tahakkuk edilecek asıl vergi meblağının yalnızca bir kısmına tekabül eden bu yılın parasıyla ödediler. Aslında hemen hemen hiç vergi ödemediler; 1923 yazında hükümetin vergi gelirleri harcamaların ancak yüzde üçüne yetiyordu.

Ne zaman bir hükümet marka istikrar kazandırmaya çalışsa büyük sanayiciler kasten bu çabanın altını oyuyorlardı. Nitekim 1920'de getirilen acil mülk vergisine, fonlarını yurtdışına taşıyarak ve markın değerini vergiyi ödedikleri kağıt marklar çok önemsiz bir miktara ininceye kadar düşürerek karşılık verdiler. Nisan 1923'te büyük miktarlarda markın yurtdışına satılması Stinnes'in, bilinçli bir kararıydı ve bu enflasyonel döngüye yukarıya doğru yeni bir eğilim kazandırdı. Stinnes ve onun gibiler 'iktidarlarını korumak ve yurtdışına kaçırdıkları sermayelerini çoğaltmak için devleti, halkı ve ülkeyi yıkıma uğratan enflasyondan ve vergilendirmenin sabote edilmesinden medet umuyorlardı.'[10]

Bu durumu kendilerinin geliştirdiğine hiç kuşku yoktu. 1920'de ve bir kez daha Haziran 1923'de hükümete bir anlaşma önerdiler. Reich Sanayiciler Derneği eğer 'diğer sosyal ortaklar da fedakârlıklarda bulunurlarsa' ödünç altın sağlayacaklarını ve

10. Favez, sf. 25.

enflasyonu durdurmaya yardım edeceklerini söylediler. Söz ettikleri fedakârlıklar fiyatlar ve kiralar üzerindeki kontrollerin tamamen kaldırılması, işgününün "geçici olarak" (15 yıl için!) sekiz saatten on saate çıkarılması, 'üretken olmayan' işlerdeki ücretlerde büyük bir indirim yapılması, demiryollarının devlet denetiminden çıkarılması, endüstriyel iştirak projelerinin kaldırılması ve 'sanayi sermayesinin korunması ve arttırılması için yasal düzenleme yapılması' idi.

Uygulamada bu, Alman işçilerinin 1918 devriminde elde ettikleri tüm kazanımların parçalanmasına varıyordu. Sanayiciler, eğer yasal düzenleme onların taleplerini karşılamazsa, kitleleri yoksullaştıran enflasyon aracılığıyla aynı hedefe, kâr hadlerinde büyük bir artışa, ulaşabileceklerini oldukça açık itiraf ediyorlardı.

Enflasyon, hükümetin işçilere bazı tavizler veriyor göründüğü bir zamanda bile, aradaki farkın kâra eklenmesiyle, ücretlerin sürekli fiyatların gerisinde kalması anlamına geliyordu.

Enflasyon pekiyi bir 'silah'tı - hem işçiler hem de orta sınıf katmanlar zararına sermayenin yoğunlaşmasını ve birikimini artıran bir silah.

Büyük Krizin Kökenleri: Ruhr

Alman kapitalizmi ve 1920'lerin Alman hükümetleri büyük bir açmazla karşı karşıyaydı. Hâlâ 1914'te kendilerini savaşa sürükleyen emperyalist amaçlara ve politikalara bağlıydılar. Örneğin Stinnes, Polonya'yı haritadan silecek, Rusya ve İtalya'yı hakimiyetine alacak ve endüstriyel olarak Güneydoğu Avrupa'ya kadar genişleyecek bir Almanya düşlüyordu - 1914-18'de Ludendorff ve Hindenberg'in, daha sonra da Hitler'in siyaseti.

Ama Almanya bozguna uğramış ve büyük ölçüde silahsızlandırılmıştı. Genişlemek için gereken askeri araçlardan yoksundu. Örneğin Fransızların karşı çıkışı Avusturya parlamentosunun 1919'da Almanya ile birleşme isteğinin önünü kesebilmişti. Daha da kötüsü, Almanya'nın kendisi yabancı yayılmanın kurbanıydı. Hem Fransa'ya hem Polonya'ya toprak kaptırmıştı ve Fransa, Belçika ve İtalya'ya 'tazminat' olarak önemli miktarda

altın ve Almanya'nın toplam kömür üretiminin dörtte birini de kapsayan malları teslim etmeye mahkum edilmişti.

Savaş sonrası ilk yıllarda kurulan Sosyal Demokrat'ların yönetimindeki hükümetler bu tazminatlara razı olmaktan başka seçenek görmüyorlardı. 'İcra siyaseti' diye bilinen politikayı izlediler: Müttefikler ne isterse ödemeye gayet etmek.

Ama sağ kanat burjuva partileri Versay Antlaşması'na ve tazminatlara karşı aşırı bir düşmanlık besleme tutumunu benimsemeyi politik olarak avantajlı buluyordu. Hükümette değillerdi ve enflasyonun ve çekilen sıkıntıların suçunu 'yabancı güçlerin emirlerine boyun eğmiş olan' 'Kasım hainleri'ne yükleyerek, aldıkları halk desteğini kolayca artırabileceklerini biliyorlardı.

'Ilımlı' burjuva partiler -Demokratlar ve Merkez Katolik Parti- için durum biraz daha zordu. Sosyal Demokratlar sabit bir parlamenter çoğunluk için onlara bel bağlıyordu. Ama bu partiler savaş zamanındaki 'düşman'a tanınan imtiyazların esas sorumluluğunu yüklenmek istemiyorlardı, çünkü bunun taraftarlarını kendilerinin sağındaki partilere kaptırmak olacağını biliyorlardı.

Sonuç Almanya'nın, 1919'daki ilk devrim dalgasının yenilgiye uğramasından sonra bile, gerçekten sarsılmaz bir hükümet kurmanın zor olduğunu görmesi oldu. Burjuva partiler hükümetteki nüfuzlarını, Sosyal Demokratların aleyhine, artırmaya uğraştıkları için devamlı hükümet krizleri oluyordu - ve sonra bu partiler Versay Antlaşması'nın koşullarını yerine getirme sorumluluğunu üstlenmekte tereddüt ediyorlardı. Böylece 1920 yazında Sosyal Demokratları hükümetten ayrılmaya zorladılar. Sosyal Demokratlar ancak 12 ay sonra Wirth'in başbakan olduğu bir hükümete yeniden katılabildiler.

Bu gibi manevralar yine de bu 'ılımlı' partilere düşman olan aşırı sağın büyümesini engelleyemedi. Bunun bir yan ürünü 1919-20 arasında sağ oyların ikiye katlanması oldu. Bir diğeri de 'icra siyaseti'yle en çok ilişkisi olan iki burjuva siyasetçinin aşırı sağ silahlı çeteler tarafından katledilmesi oldu Ağustos 1921'de Erzberger ve Haziran 1922'de Rathenau.

Alman büyük iş dünyası aşırı sağı yüreklendiriyordu: Stinnes'in gazetesi DAZ keskin bir sağ kanat milliyetçi tona sahipti. Thyssen sağ kanat terör gruplarını silahlandırmakla övünüyordu.

Ama Alman kapitalizminin müttefiklerin taleplerine bütünüyle direnebileceğine inanacak kadar aptal değillerdi. Örneğin Stinnes *savaşın* bir seçenek *olmadığını* biliyordu. Bu yüzden emperyalist amaçlarına başka yollarla ulaşmayı hedefliyordu - Britanya ve ABD'nin, Almanya'nın lehine bir uzlaşmaya izin verecek şekilde, Fransa'yla bozuşacakları umuduyla müttefiklere baskı uygulamak. Alman ve Fransız iş dünyasının, Rhine-Ruhr ve Alsace bölgelerindeki maden kaynaklarının sömürülmesinde 40'a 60 temelinde işbirliği yapacakları bir düzenleme umuyordu.

Ama 1922 yazında müttefikler -özellikle de Fransızlar- hiç de uzlaşmadan yana değillerdi. Alman kapitalizmi gibi Fransız kapitalizminin de savaştan kalma borçları vardı. Diğer İttifak üyelerine olan borçlarını ödemenin ve Fransız orta sınıfına bir şeyler verme zorunluluğunun baskısı altındaydı. Poincaré başkanlığındaki yeni Fransız hükümeti (Almanya'nın-ç.n.) gözünün yaşına bakmadan alacaklarını istedi: eğer tazminatların tamamı ödenmezse, birlikler zaten işgal altındaki Güney Rhine bölgesinden Alman sanayisinin merkezinin kontrolünü ele geçirmek üzere Ruhr'a hareket edecekti.

Alman büyük iş dünyası, eğer böyle bir şey yaparsa Fransa'nın Almanya'dan daha güç duruma düşeceğine inanıyordu. Alman hammaddelerinin Fransız sanayisine ayrılmasıyla kargaşa sona ererdi. Ve Britanya ile ABD Fransa'nın aleyhine dönerlerdi. Bu arada Alman sanayisine yüklenecek herhangi bir maliyet Alman işçileri ve orta sınıflarının zararına olacak daha yüksek bir enflasyonla telafi edilebilirdi. Stinnes'in dediği gibi 'Fransız işgalindeki bölgenin genişlemesi' tazminatların tamamının ödenmesi talebine razı olmaya devam etmekle karşılaştırıldığında 'daha evlaydı'.[11]

1923 yılı sonunda 'Ruhr kralı' kendi siyasetini izleyecek bir Alman hükümetine sahip oldu. Wirth başkanlığındaki Sosyal Demokrat destekli hükümetin yerini, Stinnes'in finanse ettiği ve üyesi olduğu Alman Halk Partisi'nin bir üyesi olan Wilhelm Cuno başkanlığında, savaştan beri başa gelen en sağ kanat hükümet

11. Favez, sf. 31.

aldı. Cuno aynı zamanda ABD'deki Rockefeller tekeline bağlı olan Hamburg-Amerika gemicilik şirketinin başkanıydı.

Yeni hükümet 'icra siyaseti' ile bağını kopardı, 'önce ekmek, sonra tazminat' sloganını yükseltti ve Fransızlara meydan okudu. Fransızlar tehdit edilmiş gibi tepki gösterdiler. 1923 yılının üçüncü haftasında Ruhr havzasının üçte ikisini ele geçirdiler.

Bunun ilk sonucu Almanya'da 1914 Ağustos'undan beri hiç olmayan bir ulusal birlik duygusunun gelişmesi oldu. Cuno hükümeti birdenbire kendisini olağanüstü popüler bir durumda buldu. Reichstag'da siyasetine yalnızca 12 oyla (Komünistler) karşı çıkmıştı. Ülkenin her yanında Fransa'nın isteklerine karşı çıkan kitlesel gösteriler oluyordu: Berlin'de yarım milyon insan gösteri yaptı.

Sosyal Demokratlar ağırlıklarını yeni atılmış oldukları hükümetin siyasetine yönelttiler. Kendi milliyetçi mitinglerini örgütlediler ve Fransızlar Ruhr'daki şirketlerin birçok yöneticisini tutukladıklarında *Vorwärts* ısrarla: 'Bu adamların işçi hareketinin dostu ya da düşmanı olmalarının hiçbir önemi yok. İşçilerin yasa ve hümanizm şuuru şu anda tüm bu sorunların hiçbir önemi olmadığını içgüdüsel olarak kabul etmektedir' diye yazıyordu.[12]

Sendika liderleri işveren ve hükümet temsilcileriyle işgale karşı 'direnişi' koordine etmek üzere on beş günde bir toplanıyorlardı. 15 Ocak'ta yarım saatlik bir protesto grevini desteklediler. Ruhr'da işçiler efendileriyle hiç alışılmadık bir dayanışma sergilediler. Fransızların Thyssen'i tutuklama girişimine kendi işçileri grev tehdidiyle karşılık verdi: Grevi ancak Thyssen'in kendi ricaları durdurabildi.

Hükümetin resmi politikası 'pasif direniş'ti. Amaç, işgali Fransızlar için zarar verici bir hale sokmaktı, böylece tazminatları ve sanayileri için ihtiyaç duydukları hammaddeleri almaları zor ve maliyetli olacaktı. Kamu hizmetlilerinin ve polisin istilacılarla işbirliği yapması, demiryolcuların onlar için malzeme taşıması, madencilerin Fransız süngüleri altında çalışması yasaklandı.

İşçilerden ve hükümet yetkililerinden gelen çok güçlü bir tepki vardı. Ruhr demiryolu ağı hemen kesintiye uğradı; Fransız birlikleri madenlere girince aniden başlayan grevler yapıldı; pos-

12. *Vorwärts* (20 Ocak 1923).

ta ve telgraf merkezleri kapatıldı. Gerçekte tepki hükümetin istediğinin ötesine geçmişti Ruhr bölgesinden Alman hükümetinin rızasıyla dört yıldır Fransızların işgali altındaki Rhineland topraklarına yayılmıştı.

Fransızlar tutuklamalar yaparak ve inatçı hükümet görevlilerini işten çıkararak direnişin hesabını görmeye çalışıyorlardı: 1923'ün ilk altı ayında 100 bin kişiyi işten attılar. Tüm demiryolcular kovuldu ve yerlerine Fransız birlikleri ve gönüllüleri getirildi. Alman gümrük memurları işten atıldı ve Alman güvenlik polisi yerine Fransız jandarması getirildi. 1919 ve 1920'de işçilerle *Alman* askeri birlikleri arasında şiddetli çatışmalara sahne olan Bochum ve Essen gibi Ruhr kentleri şimdi de göstericilerle Fransız polisi arasında çarpışmalara sahne oluyordu. Ağustos'ta Fransızlar 121 Alman işçiyi öldürmüşlerdi.

Fransızlar bütün bu çabaları karşılığında çok az sonuç elde ettiler. 1923'ün Ocak-Mayıs ayları arasında yalnızca 500 bin ton kömür taşımayı becerebildiler - kendilerine ödenecek tazminatın yalnızca yüzde14'ü. Başlangıçta Alman direnişinin 'ulusal birliği'nde çatlaklar vardı üstelik. .

Ruhr sanayicilerinin ve maden sahiplerinin kafasında direnişin Fransa'dan tavizler koparmak için oluşturulduğu fikri vardı. Bunun bu sürecin oluşacak herhangi önemli bir ekonomik kayba değeceğini düşünmüyorlardı. Bu yüzden, Ocak'taki politikaları, ödemelerin nakit olması koşuluyla, Fransızlara kömür teslim etmeye devam edilmesi olmuştu: 'Maden sahipleri, hükümetle uyum içinde, para ile ödeme yerine kömür verilmesini kabul ediyorlardı, aynı zamanda gazeteleri Alman halkını işgale direnmeye çağırıyordu.'[13]

Sonunda hükümet toplumsal huzursuzluk korkusuyla kömür teslimatlarını yasakladı, ama maden sahipleri madenlerin çalışmasını sürdürmek için, bu büyük bir kömür stokuna sahip olmak anlamına geliyorsa da, azami çaba gösterdiler. Stinnes'in Buer'deki madeninde olduğu gibi, Fransızların kömür stoklarından yaptığı günlük yüklemeleri pek de önemsiyor görünmüyorlardı; Temmuz sonuna kadar Krupp madenleri hâlâ tam kapasite çalışıyordu.

13. Favez, sf. 74.

Sendikalar ve işverenlerin on beş günde bir yaptıkları toplantılar Fransızların faaliyetlerine karşı yapılan birçok protesto grevinin *cesaretini kırmak* için kullanıldı. Bunlar birlikte 'istilacı karşısında düzen hakim olmalıdır' diye ısrar ediyorlardı.[14] Sendika liderleri genel grev çağrısına *karşı çıkıyor*, işverenler Şubat başında Ruhr'daki madencilere, desteklerini kazanmak için yüzde 77.7 ücret artışı veriyordu.

Stinnes basını işgalci otoritelerle işbirliği yapan 'vatan hainleri'ne duyulan sonsuz düşmanlığı vazediyordu. Ama Stinnes'in kendisi Fransız iş çevreleriyle ve dolaylı olarak Fransız hükümetiyle gizli görüşmeler yapıyordu. Bu arada Krupp gibi sanayicilere verilen hapis cezaları, mucize eseri olarak işlerini 'hücrelerinden', ve daha sonra da aynı derecede mucize eseri olarak 'ev hapsinde' yürütmeye devam etmelerine olanak veriyordu.

Bu koşullar altında Fransızların belli bir başarı elde etmeleri uzun zaman sürmedi: yerel demiryolu ağını çalıştırdılar, halkın kullanmasına izin verdiler ve hepsinden önemlisi de Mayıs-Ağustos arasında 1,5 milyon ton kömür taşıdılar. Eski bir Weimer Cumhuriyeti tarihçisinin işaret ettiği gibi: 'Sözde pasif direniş gerçekte bir masaldı'.[15]

Yine de bu onun Alman halkının çoğunluğu için çok *pahalı* bir masal olmasını engellemedi.

Zorunluluğun ortaya çıkardığı hükümet Ruhr'daki işçilerle alt düzey memurların sadakatinin sürmesiyle ilgileniyordu. Başka türlü olursa yalnızca 'pasif direniş' çökmeyecek, aynı zamanda Fransızların Ren bölgesinin ayrılıkçılığını körükleme tehlikesi baş gösterecekti - ve elbette burada güçlü bir devrimci sosyalist gelenek de vardı. Bu yüzden Alman hükümeti maaşları ve Fransızların işten attığı 100 bin insanın uğradığı kayıpların ödenmesini garanti altına aldı, işgale karşı doğrudan direnişe katıldığı için işten atılanlara tam ücret ve bundan dolaylı olarak etkilenenlere de dörtte üç oranında ücret ödeme sözü verdi. Üstelik hükümet bölgeye yiyecek sağlamak için elinden geleni yaparak Almanya'nın geri kalanından daha yüksek bir enflasyon an-

14. Favez, sf. 111.
15. Rosenberg, sf. 181.

lamına gelen açıkları giderme yoluna gitti. Yine de bu kalemlere harcanan miktar 'Ruhr yardımı' adı altındaki harcamalarla kıyaslandığında önemsizdi – Ruhr'daki maden sahipleri ve sanayicilere sağlanan kredilerle kıyaslandığında. Para basarak gönüllü olarak finanse etmek suretiyle bunlara muazzam miktarda krediler verilmişti. Onlar da bu kredileri marka karşı spekülasyon yapmak üzere seve seve kullanıyorlardı.

Ocak ayında Alman halkını öylesi bir birliğe götürmüş olan 'pasif direniş' Nisan sonunda ülkeyi daha önce hiç olmadığı kadar hırpalayacak sonuçlara yol açmıştı; enflasyon hiper enflasyona dönüştü; yoksullaşan işçi sınıfı Stinnes'i ve vurguncuları her gün daha fazla suçlar olmuştu; yoksullaşan orta sınıflar Stinnes ve vurguncuların finanse ettiği anti-semit sağ kanat partilere doğru kayıyordu. Ruhr ve Rhine bölgelerinde şovenizm bir yandan komünistlerin etkisini arttırırken öte yandan belli oranda Ren ayrılıkçılığını yükseltiyordu. Orta Almanya'nın şehir ve kasabalarındaki işçi sınıfının militanlığında büyük bir yükseliş görülüyordu. Bavyera'da öngörülemeyen bir faşist sağ gelişme vardı.

Büyük Krizin Kökenleri: Milliyetçi Sağ

Enflasyonun orta sınıfın büyük bir kesimi -emekli aylığıyla, sabit hisse senedi gelirleriyle, tasarruflarıyla ve kira gelirleriyle yaşayanlar- üzerinde yıkıcı bir etkisi olmuştu. Bir işe sahip olanlar bile genellikle 'saygıdeğer' kalabilmek için bu gibi ilave gelir kaynaklarına bağlı kalmışlardı. Şimdi birdenbire ellerindeki kâr kuponları ve tasarruf mevduatlarının değersizleştiğini görüyorlardı. Alman toplumunun en 'saygıdeğer' unsurları –memurlar, emekli subaylar, üniversite profesörleri, eski polisler- açlık sınırındaydı. Hayatlarını 'ayaktakımı' ile aralarında belli bir mesafe bırakacak yaşam tarzını koruyacak şekilde dikkatlice geçirmiş olan insanlar kendilerini birdenbire onların da altına itilmiş buldular: yaşlı hanımefendi aşevi kapılarında kuyruğa girecek; tuğgeneralin kızı vücudunu yabancı bir denizciye üç-beş kuruşa satabilirse kendisini şanslı sayacaktı.

Aşırı sağ partiler bunu çok kolayca sömürülecek bir durum olarak gördüler. Cumhuriyetin ilk yıllarında siyasetin dışına itil-

mişlerdi. Savundukları değerler *Freikorps*'ta cisimleşiyordu, ama sıra oy vermeye geldiğinde iki sağ kanat parti –kırsal kesimin monarşist partisi Milliyetçi Almanlar ve sanayicilerin desteklediği Alman Halk Partisi– oyların yalnız beşte birini alabiliyordu. Orta sınıfların büyük kısmı hâlâ burjuva cumhuriyetçi partilerden -Demokratlar ve Merkez Parti- yanaydı. Militarist radikal sağ henüz aşırı hareketlerde bulunmuyordu - Hitler, Konsey Cumhuriyeti günleri boyunca Münih'teydi ve hemen hiçbir siyasi rol oynamadı.

Olaylar 1919-20 kışında değişmeye başlamıştı. Yine de, orta sınıf genel olarak Kapp darbesine karşı mücadeleye katıldı ve sağ kanat partiler Kapp'a verdikleri yarı-destekten dolayı sonradan sıkıntıya girdiler.

Ancak 1922'de hükümetle ilgili hayal kırıklığı gerçekten başladı. Sağın şiddeti ve saldırganlığı artıyordu. Ve eski Muhafazakâr sağın yanı sıra, eski *Freikorps* üyelerinden oluşan bir çekirdeğin çevresinde yeni, militan ve radikal bir sağ büyüyordu. Bunlar 1921'de Erzberger'i ve 1922'de Rathenau'yu öldüren adamlardı – ve dört yıl içinde 351 başka siyasi cinayet işlediler.

1922 ortalarında bunların gücü, 1919-20'de *Freikorps*'u sola karşı kullanmış olan burjuva demokrat ve Sosyal Demokrat politikacıları kaygılandıracak kadar artmıştı. Prusya'da Sosyal Demokrat İçişleri Bakanı Severing, Nazileri ve Muhafazakâr Nasyonalist militarist oluşum Stahlhelm'i yasaklamaya çalışıyordu. Ve Rathenau'nun öldürülmesinden sonra Demokrat başbakan şöyle ilan ediyordu: "Düşman sağda."

Ama bunlar sağ ile uğraşmakta nafile çabalardı. Çünkü sağın iki büyük koruyucusu vardı: Bavyera'daki devlet yetkilileri ve silahlı kuvvetlerin ulusal komutası.

Bavyera Konsey Cumhuriyeti'nin bastırılmasından bu yana burası sağ nüfuz ve entrikaların merkezi olmuştu. Bavyera, aşırı sağ kanattan İçişleri Bakanı Escherich'i ve muhafazakâr Bavyera Halk Partisi'nin iktidara taşıyarak, Kapp darbesinin sonuna kadar desteklendiği yerdi. Escherich, Bavyera'yı Almanya'daki tüm aşırı sağ grupların kalesi haline getirdi. 45 bin kişilik Bavyera *Home Guard*'a dayanan Orgesch (Organization Escherich) adlı silahlı ulusal bir örgüt yarattı. Aralarında Kapp darbesine

öncülük eden Erhardt Tugayı'nın da bulunduğu çeşitli *Freikorps* artıklarını ve Yukarı Silesia'da Polonyalılarla savaşmış diğer silahlı grupları eyalette bir araya topladı.

Bavyera İçişleri Bakanı'nın başladığı işi Bavyera Ordu Komutanlığı tamamladı. Yüzbaşı Rohm'un arabuluculuğuyla, yakın zamanda Avusturyalı anti-semit demagog Adolf Hitler'in çevresinde yükselen Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi, ya da Nazilerle işbirliğine başlandı.

Silahlı Kuvvetler ulusal çapta da sağ kanadın istihkâmı oldu. Ordunun başı von Seekt Versay Anlaşması'nın izin verdiği yüz bin kişilik ordunun gelecekte mümkün olabilecek en büyük ordunun çekirdeği olacağını görüyordu. Bu yüzden orduyla irtibat halinde çalışan ve gerektiğinde ordu içine çekilebilecek olan yarı-gizli askeri nitelikli grupların çoğalmasını yüreklendirmekten hoşnuttu. Kapp darbesi sırasında takındığı tutumu da sürdürüyordu: "Reichswehr Reichswehr'e ateş etmeyecek." Aşırı sağın sabırsız olduğunu ve ilkelce hareket ettiğini düşünebilirdi, ama başarılı oluyorlarsa onlara iyi şanslar diliyordu.

Bunun pratikte ne anlama geldiğini 1922'de Rathenau'nun öldürülmesi gösterdi. Wirth hükümeti tüm ülkede aşırı sağa karşı uygulanacak acil bir yasa geçirdi – ama Bavyera eyalet yönetimi bunu uygulamayı tamamen reddetti. Wirth ordunun Bavyera'ya karşı hareket etmeyeceğini bildiğinden, Bavyera'daki sağın önünde tamamen teslimiyeti ifade eden bir 'uzlaşma'yı kabul etmeye zorlandı. Askeri nitelikli güçler Nüremberg ve Münih'te gösteri yaparak sokakları dolaşmaya ve Bavyera Reichswehr'inden talim görmeye devam ediyorlardı – ve Wirth hiçbir şey yapamıyordu.

Ocak 1923'te Bavyera başbakanının nasyonalist askeri ittifak karşısında boyun eğme günü gelmişti. Yükselen Nazi şiddet dalgasından kaygıya kapılan başbakan bir dizi silahlı gösteriyi yasakladı. Hitler, Bavyera başbakanının yasağı getirmesini sağlayan Bavyera ordu komutanı von Lossow ile bir görüşme yaptı. Nazi gazetesi hücum kıtalarının 6 bin kişilik bir gövde gösterisinden sonra memnunlukla şöyle yazıyordu: "Silahlı olmasa da bu askeri bir gösteriydi."

Asker ve aşırı sağ arasındaki ulusal çaptaki işbirliği Fransız

işgalinden sonra daha büyük bir destek kazanmıştı. Von Seekt Fransızlara karşı topyekûn silahlı hareketin delilik olacağını düşünüyordu. Ama aşırı sağın yapacağı küçük gerilla hareketlerini teşvik etmeye oldukça istekliydi. Ve birçok radikal sağ grubun Reichswehr'in yer altı kolu 'Kara Reichswehr'e katılmasının başlama işaretini verdi. Sanayicilerden gelen para Ruhr bölgesinde Fransızlara –ya da herhangi bir yerde sola- karşı operasyonlar için Almanya'nın her yerinden gelen nasyonalist gönüllülerin eğitiminde kullanılıyordu.

Bu gönüllüler 'pasif direniş' maskaralığa dönüştükçe sayıca çoğalıyordu. Ülkenin her yanında nasyonalist gençlik 'istilacı' ile savaşma fırsatı istiyordu.

Ama sağın gücündeki yükseliş Ruhr'da başlıca önemde değildi. Yaz aylarında tüm ılımlılardan oluşan Sosyal Demokrat Parti'nin bile yarı bastırılmış durumda olduğu Bavyera'da sağ kesim konumunu güçlendirme fırsatını değerlendiriyordu: "1923 yazında Münih'teki koşullar tuhaftı. Bir Nazi darbesi hakkında durmadan söylentiler dolaşıyor ve bunlar yaklaşık her dört haftada bir ayyuka çıkıyordu. Geceleri şehir heyecanla kaynıyordu. Hücum kıtaları caddelerde dolanıyor, herhangi bir nedenle hoşlarına gitmeyen insanları dövüyorlardı... Munchener Post (SPD gazetesi) ve Labour Temple gazetelerinin binalarında Sosyal Demokrat Güvenlik Müfrezesi'nin birkaç tüfek ve makineli tüfek ve de birkaç el yapımı bombayla silahlanmış olan adamları büyük kağıt rulolarından oluşan barikatların arkasına geçip, yürüyen Nazi kollarını izliyorlardı."[16]

Ordu Yüksek Komutası için Naziler ve benzeri gruplar solun güçlerine karşı bir dengeleme unsuru olarak faydalıydılar. Zaten Ocak ayında von Seekt ve Cuno parlamentoyu dağıtma ve 'geçici' bir diktatörlük kurma olasılığına oynamışlardı. Ama hâlâ başkan olan Ebert'in muhalefeti yüzünden bu fikirden vazgeçmek zorunda kalmışlardı. Ama ilerleyen aylarda bu fikir ordu ve büyük iş çevrelerinde popülerlik kazandı.

Bavyera'daki yerel sağ kanat hükümet de Nazileri kendi amaçları için kullanmaya çalışıyordu – yalnızca işçi sınıfını terö-

16. Landauer, sf. 971.

rize etmeye değil, Berlin'den bağımsız, sağ kanat, kilise yanlısı ve otoriter bir devlet kurulması için zemin hazırlamaya da uğraşıyordu.

Hitler'in kendi perspektifi, desteklerine ihtiyaç duyduğu nüfuzluların -ordunun ve Bavyera hükümetinin- perspektifinin de ötesine geçiyordu. Yalnızca birkaç ay önce Mussolini Roma'ya yürümüş ve iş başına gelmişti. Hitler, Bavyera'yı, Berlin üzerine yürümek için faşist bir ordu kuracağı zemin olarak görüyordu. Ama, Berlin'e varmak için radikal solun geleneksel merkezlerinden geçmek zorundaydı: Saksonya'nın Orta Almanya'ya yakın olan bölümü, Thuringia ve Prusya Saksonyası.

Enflasyon, Ruhr krizi, faşizmin yükselişi ve ulusal devletin bölünmesi; bunların her biri ötekini besledi ve enflasyona karşı mücadelenin aşırı sağa karşı mücadeleden ayrılamayacağı genel bir siyasal ve toplumsal kriz yarattı.

İşçi Sınıfı

1922 yılı Alman işçi sınıfı üzerinde etki kurmak için rekabet eden her iki ana parti için de tatmin edici bir yıl olmuştu. Sosyal Demokrat liderler gevşeyip rahatladıklarını hissetmişlerdi; artık iç savaşın sınıf uzlaşmasını tehdit ettiği telaşlı yıllar geçmişte kalmıştı. Bu daha az çalkantılı zamanda, Bağımsız Sosyal Demokrasi'den geriye kalanlar, sonbaharda iki parti arasında bir birleşmeyi mümkün kılacak kadar büyümüştü. Bu ise yeni birleşmiş Sosyal Demokrat Parti'ye güçlü bir parlamenter etki kazandırdı – Reichstag'daki 466 sandalyenin 170'i. Dahası, sendikal bürokrasiyle ilişkileri kolaylaştırdı: Bürokrasi artık iki rakip sosyal demokrat parti arasında bölünmüyordu. Bavyera'da bile Sosyal Demokratlar bazı alanları sağdan geri aldılar. Ve yılın bitimine kadar, Sosyal Demokratların katılımı olmadan hiçbir ulusal hükümet uzun süre ayakta kalamaz gibi görünüyordu.

Yine de, karakteristik olarak, toplumun üst tabakasında yaşananlara olan takıntısı Sosyal Demokrasiyi aşağıda, işçi sınıfı içinde yaşananları ihmal etmeye götürdü.

Enflasyon ve sağ kanat askeri özellikteki grupların faaliyetleri yeni bir hoşnutsuzluk yaratıyordu. Bir dizi büyük grev yapıldı.

Rathenau'nun öldürülmesi işçi sınıfında, iki yıl önce Kapp darbesinde olduğu gibi, bir birlik ve kararlılık yarattı – bu defa silahlı işçi sınıfı direnişlerine yol açmamış olsa da.

Sıradan Sosyal Demokratlar arasında liderlerinin bu durumla başa çıkmak için yeterli şeyi yapmadıkları duygusu gelişiyordu. Sosyal Demokratların kendilerini tatmin ettiği bu yıl aynı zamanda eski SPD üye sayısının biraz düştüğü bir yıl oldu – 47 bin.[17] Ve Bağımsız Sosyal Demokrat üyelerden yalnızca yarısı, liderlerinin peşinden yeni birleşik partiye gittiler.

SPD liderliği üyeler arasındaki bu hoşnutsuzluk duygusundan sonsuza kadar bağışık kalamazdı. En üsttekilerin bazıları eski siyasetin gayretle yürütülmesi konusunda tereddüt etmeye başlamışlardı. Prusyalı Sosyal Demokratlar Stinnes'in Alman Halk Partisi'ni de içine alan bir Prusya 'Büyük Koalisyon' hükümeti konusunda uzlaşmaya vardıklarında birçok milletvekili buna karşı olduğunu ifade etti. Aynı fikir Kasım ayında merkezi hükümet için ortaya atıldığında, muhalefet tasarıyı yıkacak kadar güçlenmişti: Partinin parlamento grubu 48'e karşı 80 oyla tasarıyı engelledi.

Bu oy oranı yüzünden burjuva koalisyon ortakları SPD'yi hükümetten ayrılmaya zorladı. Ama bu iç bölünmeye son vermedi. Yeni başbakan Cuno adı çıkmış bir sağcıydı. Yine de SPD liderliği onun hükümetine 'müsamaha gösterdi'. Ruhr işgal edildiğinde Cuno'nun 'ulusal birlik' çağrısına –SPD parlamento grubunun neredeyse yarısının bunu reddetmek istemesine rağmen- hiç düşünmeden arka çıktılar. Prusya eyalet parlamentosunda bazı SPD milletvekilleri parti çizgisine karşı komünistlerle birlikte oy kullandılar.

1922 yılından memnun kalmak için Komünist Parti'nin daha iyi nedenleri vardı. Onlara göre iktidar için savaşmayı düşleyebilecekleri bir yıl olmamıştı. Ama yıl içinde, Mart Hareketi'nin ve birçok önderini kaybetmenin açtığı en acı yaraları sarmışlardı.

Parti liderliği artık tek hedef olan 'birleşik cephe' politikasındaki kararlılığı sonuna kadar götürüyordu. Üyelerine komünist

17. Veriler *Bericht der Verhandlung der III (8) Parteitag der VKPD* (28 Ocak-1 Şubat 1923).

olmayan işçilerle birlikte iş yapmak, Sosyal Demokrat liderlerin, Brandler'in sözleriyle, 'bir ekmek kırıntısı için' bile savaşmayacaklarını göstermek için, devrimci sorunlardan uzak görünen konularda onların yanında savaşmak için her türlü çabayı göstermelerini emrediyordu. Ancak komünistler böyle mücadelelere önderlik edebilirdi ve ancak militan, komünist taktikler bu işçileri kazanabilirdi.

Bu politikanın ne demek olduğunu gösteren ilk parlak örnek 1922 başında ortaya çıktı. Hükümet iş dünyasını yatıştırmak ve gelirlerini arttırmak için yaptığı gönülsüz bir girişimle, demiryolu işçilerinin ücret taleplerini reddetti ve işten çıkarmalar ve iş haftasında artış istedi. Ama Sosyal Demokrat 'serbest' sendikanın liderleri, hükümetteki dostlarına bağlılıkları dışında da, bunu kabul etmeye hazırdılar. Ama bağımsız, 'politik olmayan' ve geleneksel olarak tutucu bir demiryolu işçileri ve memurları sendikası direnişe geçti.

Bir yıl sonra Komünist Parti'nin bir kongresinde şöyle anlatılıyordu: "Bu sendikanın üyeleri devrimcilikten çok uzaktı. Salt sendikal hareketin hükümetin politikalarını yenebileceğine inanıyorlardı."[18]

Ama hükümet ortada politik bir sorunun olduğunu düşünüyordu. İşçi sınıfına Alman kapitalizminin yeniden istikrar kazanması için bir bedel ödemek zorunda olduğunu öğretmek istiyordu. Ebert cumhurbaşkanı olarak grevi yasakladı. Berlin'deki Sosyal Demokrat polis şefi sendikanın grev fonlarını zapt altına aldı. Grevin önderleri tutuklandı. Grevi bastırma girişiminde hem ordu hem de 1919'da Noske'un kurduğu grev kırıcı kuvvet Technische Nothilfe kullanıldı.

Grevi desteklemeye hazırlanan, işçi sınıfı içinde örgütlü tek güç Komünist Parti'ydi. Sosyal Demokratların önderliğindeki 'serbest' sendika –üyelerinin çoğu iş bırakmış olmasına rağmen– harekete karşı muhalefetinde çok hoşgörüsüz kaldı.

Sonunda grev çağrısını yapmış olan 'bağımsız' sendika her yandan gelen bu basınç altında geriye çekildi. Ama komünistler

18. Aynı yerde.

yüz binlerce işçi ve görevliye reformist sendikaların reformları bile savunamayacağını gösterebilmişti.

Demiryolu grevi sürerken, Berlin'in su, gaz ve elektriğini sağlayan belediye işçileri de greve çıktı. Sendika liderleri yine karşı çıktılar. Dayanışma çağrısında komünistler yine yalnız kaldı.

200 bin Güney Almanya metal işçisi iki ay sürecek uzun bir greve başladığında, sendika liderleri daha dikkatliydi. Grevcilere *sözlü* destek verdiler. Ama diğer işçileri dayanışma hareketine çağırmada ve grevin taleplerini sulandırma girişimlerine karşı çıkmada yalnızca komünistler grevcilere katıldı.

Birleşik hareket çağrısı ekonomik sorunlara hapsedilemezdi. Kapitalist saldırıya karşı uluslararası bir 'birleşik cephe' girişimi bile vardı. Alman Bağımsızlar'ın önderliğindeki 'Enternasyonal' (sözde 'iki buçuk uncu Enternasyonal') hem Komintern'i hem de yeniden canlanan İkinci Enternasyonal'i Berlin'de toplanmaları için delege yollamaya ikna etti. Sert tartışmalar dışında konferans pek bir şey getirmedi – ama bütün Almanya'da birleşik KPD-USP gösterileri yapma fırsatı sağladı.

Ancak hareketin birleşik olmasının ekonomik olmayan en önemli nedeni askeri nitelikteki sağın yükselişiydi. Haziran başında Königsberg'de (şimdiki Rus kenti Kaliningrad) sol kanat işçilerle aşırı sağ arasında meydana gelen kanlı çatışmalardan sonra komünist liderlik iki Sosyal Demokrat partiye ve sendikalara yazdığı açık mektupta, bunun karşı devrim tarafından yapılan ulusal bir hamlenin başlangıcı olduğu konusunda uyarıda bulunuyordu. Sosyal Demokratlardan yanıt gelmedi. Ama, bir hafta sonra aşırı sağcılar Rathenau'yu hiç gizlemeden katlettikleri zaman, komünistlerin iddiası birçok işçinin gözünde doğrulanmış olmalıydı.

Cinayet işçi sınıfının öfkesinde büyük bir yükseliş yarattı. Sosyal Demokratlar artık komünistlerin birlik çağrılarına aldırmazlık edemezdi. Almanya'nın her yanında üyeleri radikal sağa karşı komünistlerin yanında yürüyordu. Liderleri birlik yönünde bir hareket yapmadığı takdirde parti kartlarını yırtıp atarlardı. Daha önce hiç yapılmamış bir dizi birleşik toplantıda iki Sosyal Demokrat partinin, sendikaların ve KPD'nin temsilcileri cinaye-

te verilecek ortak yanıtın koşulları üzerinde müzakereler yaptılar. Komünistler Kapp darbesinden sonra Sosyal Demokratların sözlü olarak kabul ettikleri politikanın yürütülmesi için bastırıyordu – Reichswehr'in tasfiye edilmesi, sağ kanat askeri nitelikli grupların silahsızlandırılması, işçi sınıfının siyasi tutsaklarının serbest bırakılması ve aşırı sağla başa çıkabilmesi için silahlı işçi grupları kurulması çağrısı.

Sosyal Demokratlar yanıtın parlamenter yolla verilmesi gerektiğini öne sürüyorlardı, ama ortak gösteriler için geçici bir anlaşma imzaladılar. Bu, sıradan SPD üyelerini memnun etmeye yetiyordu. Sonra, ilk öfke dağılıp değişik liderler bir sonraki adımı tartışmak üzere yeniden bir araya geldiklerinde, SPD düzmece gerekçeler öne sürerek KPD ile görüşmeleri kesti: KPD'nin yerellerde yaptığı militan faaliyetler ona herhangi bir anlaşmada taraf olma hakkını 'ceza olarak' kaybettirmişti. SPD inancını parlamentodan hızla geçirilen yeni bir 'Cumhuriyetin Korunması Yasası'na bağlamıştı – daha önce görmüş olduğumuz gibi, bu yasanın Bavyera'da hiçbir zaman uygulanamayacak olmasına ve aslında Almanya'nın geri kalanında birkaç ay içinde *sola karşı* uygulanacak olmasına rağmen.

Bu reddediliş komünistlerin birleşik hareket sorununu tekrar tekrar gündeme getirmesine engel olamadı – bunu genellikle aşırı sağa karşı öz-savunma sorununu, enflasyona karşı birleşik mücadeleye bağlayarak, sanayi mülkiyetine devletin el koymasını ve fabrika konseylerinin denetimine bırakmasını talep ederek yapıyorlardı.

KPD'nin başvuruları Sosyal Demokrat örgütlerin liderlerine yöneliyordu, ama sıradan SPD üyelerinin kulaklarına seslenmeyi de istiyordu. Yerellerdeki komünist örgütler bunları SPD liderlerinin reddettiği ortak etkinliklere katmaya çalışıyorlardı.

Fabrikalarda, komünistler fabrika konseyi yasasının koyduğu sınırlamaları dikkate almayan ve daha iyi ücret ve çalışma koşulları için mücadelede tüm sanayi kollarında birleşecek güçlü fabrika konseyleri öneriyordu.

Yılsonuna doğru yeni bir ücret mücadelesi militanlığı dönemi gelişmeye başladığında, Berlin fabrika konseylerinin bir delege toplantısı ulusal bir miting çağrısı yaptı. Çağrıyı önce sendika li-

derlerine yolladılar. Geri çevrildiğinde kendileri başladılar. Sonuç kongresi sendikaların talep ettiği gibi tüm işçi sınıfının kongresi olmadı. Ama yine de büyük bir başarıydı – 657 KPD, 38 SPD ve 52 partisizden (SPD ile birleştiği sırada USP'den ayrılmış olanlar gibi) oluşan 846 delege vardı. Bu, gelecekteki olanaklar için önemli bir göstergeydi ve kongrede seçilen yürütmenin işçi sınıfının başlıca mücadelelerini başlatıp birleştirmesi için fazla zaman geçmesi gerekmeyecekti.

Fabrika konseyleri salt ekonomik bir rolle sınırlı olarak tasarlanmamıştı. Bunların amacı embriyo halindeki siyasal ve toplumsal işlevler üstlenmekti. Fabrika konseyleri 'Denetim Komiteleri' oluşturmak için, işçi sınıfından ev kadınları gruplarları ve diğer fabrika konseyleriyle birleşmeye sevk ediliyordu. 'Denetim Komiteleri' temel ihtiyaç maddeleri üzerindeki spekülasyonlar ve fiyat artışlarıyla mücadele ediyordu.

Fiili olarak Denetim Komiteleri, işçi sınıfının yerel, sıradan örgütlenmelerini, hem enflasyonun etkileriyle mücadele edebilen hem de işçileri aşırı sağa karşı öz savunma için bir araya toplayabilen sıkı ağlara dahil ederek, konsey iktidarını fabrikalardan topluma yayıyorlardı.

Komünist liderler bu komitelerin birçok yerde Rathenau cinayetinin ilk kötü sonuçları içinde inşa edildiğini ve 'Rhineland, Magdeburg, Hessen, Baden ve Pfalz'ta polis ya da Orgesch ile girişilen kanlı çatışmalara' yol açtığını iddia ediyorlardı. "Zwickau'da işçiler iktiları fiilen ele geçirmişti."[19]

Birleşik cephe politikası Komünist Parti içinde çok eleştirildi. Büyük bir üye grubu Sosyal Demokrat liderlerle olası bir işbirliğinden söz etmeyi 'revizyonist' diye niteliyor ve bunu yürürlüğe koymanın ayrıntıları Komintern liderliği tarafından, fırsat bulundukça (Üç Enternasyonal'in kongrelerinden ve Rathenau kampanyalarından sonra) SPD'ye yönelik 'aşırı yumuşaklık' olarak eleştiriliyordu. Yine de bu politikanın, 1921'deki yıkımdan sonra 1922'de partiyi yeniden inşa ettiği biraz kuşkuludur. Üye sayısı 38 bine çıktı. Sahip olduğu 222 bin üyeyle (26 bin 710'u ka-

19. Aynı yerde, sf. 30.

dın) batı dünyasının en büyük Komünist Partisiydi. Üstelik, partinin, kendi safları dışında dikkate değer bir etkisi vardı.

KPD'nin kazandığı oylar bunun bir göstergesiydi. Henüz 1920'lerdeki eski USP'nin oy çekim gücüne sahip olmasa da, örneğin, Saksonya eyalet seçimlerinde 266 bin oy toplandı. 12 bin 14 belediye encümen üyesi vardı, seksen yerel konseyi denetliyordu ve başka yetmiş konseydeki en büyük partiydi.

Sendikalarda da KPD'nin taktikleri dikkate değer bir büyümeye yol açmıştı. Komünistler Berlin ve Leipzig'de 'serbest' (diğer deyişle Sosyal Demokrat) demiryolu sendikasının, Berlin ve Düsseldorf'ta inşaat işçileri sendikasının, Stuttgart'ta metal işçilerinin liderliğini ele geçirmişti. 'Serbest' sendika federasyonunun Haziran 1922'deki kongresinde her sekiz delegeden biri komünistti ve birçok konuda -birkaç ay önce önemli sayıda komünistin sendika bürokrasisi tarafından tasfiye edilmiş olmasına rağmen- partinin getirdiği çözümler uygulandı. Birçok sendikanın konferansında da KPD'nin güçlü bir yeri vardı – demiryolcular sendikası konferansında delegelerin beşte biri KPD üyesiydi; taşımacılık sendikasınınkinde onda bir; belediye işçilerininkinde de sekizde bir.

Son olarak, partinin gücüne küçük ama yararlı bir katkı da iki ya da üç yıl önce 'ultra sol' tarafından kurulan, başka sendikalardan ayrılan işçilerden oluşmuş sendikalardan bazılarının denetiminden geliyordu: Ruhr ve Silesia'da 80 bin üyesi bulunan Kafa ve Kol Emekçileri Sendikası ve kuzeybatı kıyısındaki iki denizcilik sendikası.

Yine de partinin taraftarlarıyla arasındaki ilişkide –seçimlerde ona oy veriyor ya da sendikalarda birlikte mücadele ediyor olsalar da– zayıflıklar vardı. En büyük zayıflık partinin yayın organlarında gibi görünüyordu. KPD, Rusya'nın finansı sayesinde, 38 tane günlük yerel gazete çıkarabiliyordu.[20] Ama toplam satışı yalnızca 388 bin 600'dü – üye başına yalnızca 1.5 gazete. Bu, para olarak bir şeyler ederdi. Ama içerik olarak da işe yaradığı biraz kuşkulu: KPD merkez yayın organı *Rote Fahne* popülerlik adına bazı tavizler veriyordu – resim yoktu, birkaç karikatür ve

20. Bkz. Deutscher, *NLR 105*.

ara sıra yayımlanan tefrika romanlar vardı; ama esas olarak, sayfalar boyu uzun ve özensiz yazılmış yorumlar bulunuyordu. Gazetenin tarzı da *yalnız* parti üyelerine yönelik görünüyordu; baş sayfasındaki ünlü bir manşet, sanki kimse Sosyal Demokratlar ya da parti üyesi olmayanların ilgilenmesini beklemiyormuş gibi şöyleydi: 'Parti üyelerine'

Yine de bu gibi zayıflıklar KPD'nin herhangi bir ileri sanayi gücünün görüp göreceği en etkili ve güçlü *devrimci* parti olması gerçeğini değiştiremezdi. USP solu ile birleşmenin hemen sonrasında olduğundan elbette daha küçüktü – ama çok daha iyi örgütlenmişti.

12
SICAK YAZ

1923 yılı tarihe parasal kaos, kitlesel açlık, toplumun çeşitli kesimlerinin uçurumun eşiğine gelmesi ve sürekli sokak kargaşaları yılı olarak geçti.

Yine de yılın ilk iki-üç ayında toplumsal hayat huzurlu ve düzenli biçimde ilerliyor görünüyordu. Ruhr'un Fransızlarca işgali bir yurtseverlik ve toplumsal birlik havası yaratmıştı. Daha önce Weimar Cumhuriyeti'nde nadiren görülen sınıfsal bir barış hüküm sürüyordu. Yalnızca Alman kapitalizminin kalbi Ruhr'daki grevler büyük sanayi sermayedarlarının himayesi altındaydı. Kasım ve Aralık aylarında ücretler üzerinde yükselmiş olan ajitasyon, işverenler madencilerin ücretlerini iki katma çıkardığı için uzak bir anı gibi görünüyordu. Fiyatlar bugün doğal dediğimiz bir oranda –ayda yüzde 20 ya da 30- artmaya devam ediyorsa da, para günlük ticari işlemlerdeki değerini hâlâ koruyordu. Aslında, hükümet Şubat ve Mart aylarında, markın değerini sabit tutmak için düzenleme bile yapmıştı.

Görünüşteki bu düzen Nisan ortasında çökmeye başladı. Stinnes'in küçük parmağını oynatmasıyla markın değeri birden düştü. 1 Mayıs'ta 1 dolar 31 bin 700 mark ediyordu; 1 Temmuz'da 160 bin 400 ve 1 Ağustos'ta 1 milyon 103 bin.

Ruhr'da 'işgalci'ye karşı sağlam 'pasif direniş' cephesi çatlamaya başladı – sendikasız ve göçmen (genellikle Polonyalı) işçiler Fransızların emirlerine boyun eğmeye ve sanayiciler 'düşman' ile görüşmelere başladı.

Fiyatların yükselmesi 'pasif direniş' yüzünden işsiz kalanlara

yapılan ödemeleri değersizleştirince Alman yetkililere karşı ilk gösteriler başladı. 20 Nisan'da *Rote Fahne*, kriminal polisin belediye binası önünde toplanan 'birkaç yüz işsiz'e ateş açtığı bir gösteriden sonra şöyle başlık atmıştı:

"Ruhr'da kan döküldü. Müllheim'da 35 yaralı ve ölü var." Essen, Duisburg ve Düsseldorf'ta benzer gösteriler oldu.

Almanya'nın başka hiçbir yerinde Ruhr'daki kadar işsiz yoktu, ama durumları çok daha kötüydü. Berlin'de işsizlik yardımı ödemelerinin yoksulluk sınırının yüzde 25'i kadar olduğu tahmin ediliyordu. Stettin, Chemnitz, Leipzig, Pauen, Zittau ve Werdau'da işsizler 'sorun'dü. Dresden'de 'kendiliğinden kurulan' Denetim Komiteleri fiyatların düşürülmesini zorlamaya başlamışlardı.[1]

100'ler

Aşırı sağın büyümesi işçi sınıfının daha militan kesimlerinden bir yanıt gelmesine yol açtı. Komünist Parti bir süredir genellikle 'Proleter 100'ler' diye adlandırılan işçi savunma grupları kurulması çağrısı yapıyordu. Şimdi bunlar kök salmaya başlamıştı – özellikle de Fransızların Alman güvenlik polisini bölge dışına sürdüğü Ruhr'da ve sol Sosyal Demokrat eyalet yönetiminin bunlara göz yumduğu Orta Almanya'da.

Aralık ayında yapılan fabrika konseyleri kongresinde seçilen komite Nisan'da 'fabrikalarda birleşik cephe olarak hazır olan örgütlü mücadelenin ifadesi olarak proleter 100'lerin inşa edilmesi' çağrısı yaptı. Leipzig'de 100'lere dağıtılan üyelik kartları amaçlarını anlatıyordu: 'İşçi sınıfını faşizm tehlikesine karşı aydınlatmak, İşçi mitinglerini ve gösterilerini korumak.'[2]

İdeal olarak bu 100'ler fabrikalardaki kitle toplantılarının kararıyla kurulacaktı. Komünist Parti merkez komitesi işsizlere *işi olan* işçiler üzerinde temellenen öz savunma gruplarına girmeleri çağrısı yaptı: 'İşsizlere özel... Partiye ait 100'ler kurmak

1. Favez, sf. 224.

2. Helmut Gast, *Die Proletarischen Hundertschaften als Organe der Einheitsfront im Jahre 1923* (Zeitschrift für Geschechtwissenschaft 1956), sf. 442.

yok.'[3] Bu şekilde 100'ler hareketi fabrika konseyleri hareketiyle ve Denetim Komiteleri hareketiyle yakın bağlar kuracaktı.

Bunun pratikte ne kadar etkili olduğunu anlamak zor. Şüphesiz 100'ler çoğunlukla KPD örgütleriydi. Ama Mayıs ve Haziran aylarında Chemnitz'de büyük fabrikalar silahlı fabrika örgütleri kurulmasını *oyladı*. Ve Leipzig'de hareket yedi SPD üyesi, beş komünist ve üç partisiz üyeden oluşan bir komite *tarafından* idare ediliyordu. 96 fabrikayla yakın ilişkileri olduğunu öne sürüyorlardı.[4] Leipzig 100'lerinin üye bileşimi şöyleydi: Beşte iki komünist, beşte bir Sosyal Demokrat ve gerisi sıkı bağları olmayan sendikacılar.[5] Üye çoğunluğunun cephede savaşmış eski birliklerden oluştuğu söyleniyordu.

100'lerin ilk etkinliği 9 Mart'ta Chemnitz'de oldu: Faşist bir mitinge karşı harekete geçtiler. İki gün sonra aralarında 100 kişilik bir kadın grubunun da bulunduğu 4 bin kişi Thuringia'da gösteri yaptı. Ve 18 Mart'ta Halle'de 'kızıl bayraklı işçi birlikleri'nin[6] öncülük ettiği komünist bir gösteri oldu. 1 Mayıs gösterileri büyüyen hareketi bütün işçi sınıfına göstermek için bir fırsat olarak kullanıldı.

Bütün ülkede 100'lerin düzenli erlerinin öncülüğünde gösteriler yapılıyordu. Berlin'de bu işçilerden 25 bininin yarım milyon kişilik bir gösteriye öncülük ettiği söyleniyordu.[7] Aynı gün Essen'de 100 bin, Halle'de 50 bin ve Münih'te faşistlerin saldırma tehditlerine rağmen, tüm işçi örgütlerinin ortak düzenlediği 70 bin kişilik gösteriler oldu.

Kısa süre sonra içişleri bakanı Severing tüm Prusya'da 100'leri yasakladı. Bir ay önce şöyle iddia etmişti: "KPD bir süredir proleter öz savunma kuvvetleri kurulması çağrısını yapıyor – yalnızca nasyonalist mitinglere engel olmak ve komünist mitingleri korumak için, faşistlere ve aşırı sağ örgütlere karşı bir

3. Gast, sf. 445.
4. Aynı yerde.
5. Gast, sf. 452.
6. Favez, sf. 90.
7. *Rote Fahne* (2 Mayıs 1923).

savunma olarak değil, aynı zamanda bir Kızıl Ordu'nun öncü kolu olarak."[8]

Bu yasak, yine de, hareketin Fransızların kontrolü altındaki Ruhr'da ve Orta Almanya eyaletleri Saksonya ve Thuringia'da gelişmeye devam etmesini engelleyemedi. 15 Mayıs'ta 10 bin işçi, polislerin koruması altında miting yapan 8 bin 500 kişilik sağ kanat paramiliter Stahlhelm ile çatıştı. 100'ler Saksonya'da faşistlerin bir yerden bir yere hareketini durdurmak için yollara engeller kurabilecek kadar büyümüşlerdi. Ruhr'daki yetkililer 100'lerin önemi konusunda ayrışıyorlardı. Resmi görüş 100'lerin muhtemelen fabrikalarda var olduğu ama madenlerde olmadığı yolundaydı.[9]

Almanya'nın geri kalanında hareketi yeraltında inşa etmek için çabalar sürüyordu – örneğin Halle'de fabrika konseyleri, 1923 Haziran ayı sonunda 'illegal' bile olsa 'savunma güçleri' kurulması yönünde oy kullandı.[10]

Bir kez kurulduktan sonra 100'ler kendilerini antifaşist eylemlerle sınırlamadılar. Enflasyon hızlandığı için Denetim Komiteleri 100'leri doğal olarak spekülasyona karşı kararlar alınmasını zorlamanın araçları olarak kullandılar. Orta Almanya'nın sanayi merkezlerinden, tarım işçilerinin tahliyesini durdurmak üzere (kırsal bölgelere –ç.n.) yollanıyorlardı. Giderek grev gözcülüğünün ve grevlerin yayılmasının savunusunu üstleniyorlardı.

İlk Grev Dalgası

Nisan'dan itibaren markın çöküşü yılın başında fabrikalarda var olan 'barış'ın hızla parçalanması anlamına geliyordu. Mart'ta Yukarı Silesia'da 40 bin madencinin ve Orta Almanya'da işçilerin grevi sürmekteydi. Ama bu Mayıs-Haziran aylarında bütün ülkeyi vuracak olanın yanında hiçbir şeydi.

Ruhr'da, Dortmund'un dışındaki bir ocakta madencilerin ücretleri için 16 Mayıs'ta greve gitmesiyle hareket başladı – maden

8. Bkz. Gast, sf. 444 ve Ersil, sf. 94-100.
9. Favez, sf. 229.
10. Ersil,sf. 17.

sahipleriyle hükümet arasında varılan yetersiz anlaşmayı reddediyorlardı. Madenciler Dortmund belediye binasını işgal etti ve civardaki ocak ve fabrikalara, yerel proleter 100'ler eşliğinde haberci grev gözcüleri gönderdiler. Bunu bir madencinin vurularak öldüğü polisle çatışmalar izledi. Ama bu, grevin tüm Dortmund bölgesine yayılmasını engellemedi – Komünist Parti'nin tam bir şaşkınlık içinde olmasına ve harekete dört gün boyunca yön verememesine rağmen.

20 Mayıs günü 60 işyerinden 200 delege yerel bir fabrika konseyleri konferansında bir araya geldi ve o hafta içinde grev yüzünden –o hafta sonuna kadar komünist liderlik altında merkezi bir grev komitesi kurulmamış olmasına rağmen- Ruhr'un Dortmund ile Essen arasında kalan göbeğindeki büyük fabrikaların çoğu ve tüm madenler kapandı. Mücadelenin doruğa ulaştığı bu anda 310 bin işçi, Ruhr'un madenci ve metal işçilerinin neredeyse yarısı grevdeydi.

Grevciler polisle tekrar tekrar çatıştılar. Örneğin 22 Mayıs'ta Dortmund'da gösteri yapan 50 bin kişi polisle çatıştı ve üç işçi öldürüldü. Ertesi gün polisi protesto eden 50 bin kişilik başka bir gösteri yapıldı. Polis madencilik binalarını işgal eden işçileri tahliye etmeye uğraştığında daha büyük çatışmalar patlak verdi. Madenciler savaş sonrasındaki ilk mücadelelerde olduğu gibi içgüdüsel olarak örgütlenmişti. Proleter 100'lerin yürüyüşleri 1920'lerin Kızıl Ordu'sunun gözcülerini hatırlatıyordu. Yerel denetim komiteleri adına pazarların ve dükkanların idaresini ele alıp fiyatları zorla aşağı çekiyorlardı.[11]

Merkezi hükümet ne yapacağını şaşırmıştı. Fransızlar yerel otoriteyi 'pasif direnişe' son vermeye ve Fransız kontrolü altında yeni bir polis gücü kurmada işbirliğine zorlamak için güvenlik polisini bölgeden sürmüştü. Geriye yalnızca ağır suç polisi kalmıştı ve bunlar da yeterli değildi.

Düsseldorf'taki hükümet otoritesinin başı umutsuzluk içinde 'düşman' generali Devigues'den 'Paris Komünü sırasında, Al-

11. Favez, sf. 238-9.

man Yüksek Komutanlığı ayaklanmanın bastırılması için kesin destek vermişti'[12] diye hatırlatarak yardım istiyordu.

Sonunda Fransızların Müllheim ve Essen'deki yerel yetkililere gönüllü 'yedek polis gücü' kurmaları için izin vermesiyle bir yarı-anlaşmaya varıldı. *Rote Fahne*'ye göre bunu 'grevcilerin ve komünist eylemcilerin topluca tutuklanması'[13] izledi.

Grevciler 28 Mayıs'ta işbaşı yapmaya başladı: Komünist Parti Almanya'nın geri kalanından izole olursa ezileceğinden korkarak, temel olarak iyileştirilmiş bir ücretin kabul edilmesini önerdi.

Ama KPD liderliği öfkenin Ruhr'la sınırlı olduğunu düşünüyorsa yanılıyordu. Haziran ayında 'tüm Almanya'da fiyat artışlarına karşı protesto mitingleri ve gösteriler, irili ufaklı bir grev dalgası patlak vermişti.'[14]

7 Haziran'da 30 bin kömür ve çelik işçisi Yukarı Silesia'da greve çıktı. İki gün içinde sayıları iki katına çıktı. İki gün sonra on binlerce tarım işçisi bir grevle bunlara katıldı. Grevler çok şiddetli geçmiş olmalıydı ki – Komünist Parti grevlerin güvenlik polisinin müdahalesiyle fiziksel olarak kırıldığını iddia ediyordu. Ama bu ajitasyonun, gericiliğin yüreği Doğu Prusya'ya, Brandenburg'da 'kendiliğinden mitinglerin' ve 10 bin kişinin grevde olduğu tarım işçileri arasında yayılmasını durduramadı.[15]

Her yanda ajitasyonun işaretleri vardı: Yukarı Silesia madencilerinin greve çıktığı gün *Rote Fahne*'nin manşeti şuydu: 'Leipzig'de yedi kişi katledildi.' Polis SPD ve sendikaların bir gösterisine ateş açmıştı. Ve üç gün sonra kuzeybatı sahilinde denizciler komünist önderlik altında greve çıktı.

Orta Almanya'da madencilerin, ülkenin ana madencilik bölgesi Fransız birlikleri tarafından mühürlendiği bir zamanda 'fedakârlık' yapmak için uygulanan baskılara karşı yükselen bir mücadelesi vardı. Enflasyonun işçilerin ücretini ne dereceye kadar azalttığını Saksonya eyalet hükümetinin bir bakanı şöyle iti-

12. Favez, sf. 240.
13. *Rote Fahne* (30 Mayıs 1923).
14. Ersil, sf. 109.
15. *Rote Fahne* (21 Haziran 1923).

raf ediyordu: "Zwickau madencileri aldıkları ücretle, bırakalım diğer gıdaları ekmek bile alamıyor." Mayıs ve Haziran ayları boyunca madenciler üretime büyük hasar veren iş yavaşlatma eylemleri yürüttüler. Kömür madeni sahipleri umutsuzluk içinde merkezi hükümete başvurdu. Kendilerine 'Zwickau'daki hareket, işçi sınıfının kontrolünü her gün daha çok kaybeden sendikaların iradesine rağmen yürümektedir', denildikten sonra, maden sahipleri 1919'un taktiklerinin - Saksonya'ya bir Reichswehr yürüyüşü- tekrarlanmasını talep ettiler.[16]

Bu büyük hareketlerin yanı sıra mantar gibi türeyen yerel grevler ve kısmi grevler vardı. Bunlar enflasyonun daha önce hayal bile edilemeyecek hızla yükselmesiyle başladı. Fiyatlar artık her mevsim ya da her ay değil, her iki-üç günde bir artıyordu: 29-30 Haziran arasında temel ihtiyaç maddelerinin fiyatı yüzde 25 arttı. Önceden barışsever olan işçiler ancak doğrudan eylemin kendilerini koruyabileceğini anlıyorlardı. İster patatesin fiyatı üzerinde spekülasyonu durdurmak için pazarların denetimini ele geçirme sorunu, ister Berlin fabrikalarındaki beyaz yakalı işçilerin 21 Haziran'da yaptıkları gibi 'barış zamanı' (başka deyişle, savaş öncesi) ücretler için greve çıkması olsun.

Berlin metal işçileri 1'e karşı 10 oy oranında greve çıkma lehine oy kullandığı zaman mücadele dalgası zirveye ulaştı. 10 Temmuz'da 150 bin metal işçisi iş bıraktı ve grevciler yeniden gösterilerde polisle çarpıştı. Mücadeleler yalnızca ekonomik olarak kalmıştı. Devrimci olmayan, yeni bir tarihçinin işaret ettiği gibi, Temmuz'da 'işçilerin kabaran talep dalgası gerçekten bir devrimci ajitasyondan ayrılamaz biçimde ilerliyordu'[17]

Daha da az devrimci bir kaynak olan Geçici Ekonomik Konsey sözcüsü Wissell, Haziran başında şöyle yazıyordu: "Geniş yığınlar arasında ve yiyecek bulamayan tüm o insanlar arasında acı ve umutsuzluğun bir karışımı hüküm sürüyor. Sosyal güvenlik isteyenler ve işçiler arasında olduğu gibi hükümete bağlı görevliler arasında da durum böyle. Son birkaç hafta içindeki havanın beni korkuttuğunu ve gelecek için kaygıyla doldurduğunu söylemek

16. Favez, sf. 248-9.
17. Favez, sf. 222.

zorundayım. Oldukça net söyleyebilirim ki en sakin ve en durgun yığınlar içinde bile devrimci ve aktivist bir ruh yükseliyor... Her şeyin patlaması için yalnız ufak bir kıvılcım yeter."[18]

Tam da bu an için önceki birkaç yıl boyunca devrimci bir kitle partisi inşa edilmişti. Ama o 'ufak kıvılcım' gelmeyecekti.

Sosyal Demokratlar Azalıyor

1922'de, işçi sınıfı içinde Sosyal Demokrasi'den Komünizme doğru zor fark edilir bir yönelim olmuştu: 1923 yazı başlarında daha önceki tüm geleneksel siyasi bağlılık yapıları köklerine kadar sarsılıyordu.

Hızla yükselen enflasyon Sosyal Demokrat Parti'yi iki yönden vurdu. İlk olarak, işçileri arka arkaya, sendika liderlerinin direnç gösterdiği ve Sosyal Demokratlar yönetimindeki Prusya polisinin saldırdığı grevlere sürükledi. Ve ikinci olarak, SPD ve sendikaların finanslarını yok etti. Üye aidatları ulusal merkeze ulaşıncaya kadar değersizleşiyordu, böylece en etkili parti aygıtına ve parti basınına aktaracak para kalmıyordu.

Dönemi yaşayan bir tarihçi şöyle kaydediyordu: "1923 boyunca SPD'nin gücü durmadan azaldı... Sosyal Demokratların her zaman baş destekçisi olan bağımsız sendikalar tam bir dağılma durumundaydı. Enflasyon bunların üye aidatlarının değerini yok etmişti. Sendikalar artık görevlilerinin ücretlerini düzenli ödeyemiyor, üyelerine yardım yapamıyordu. Sendikaların işverenlerle varmaya alışkın oldukları ücret anlaşmalarının hiçbir değeri yoktu, çünkü paranın devalüasyonu bir hafta geç ödenen her ücreti değersizleştiriyordu. Bu yüzden sendikaların eski tarz işleyişi faydasızdı... Sendikaların çöküşü eş zamanlı olarak SPD'nin de çökmesine yol açtı."[19]

Bu, durumu biraz açıklıyordu. Ama 'serbest' sendikaların üye sayısı hızla düşüyordu – 1922'de dokuz milyon iken 1924'te dört milyona düşmüştü. Savaştan beri Alman işçi sınıfını kendine bağlamış olan aygıttan gözle görülür bir kopuş vardı.

Eski 'sendika' işi olan daha iyi ücret mücadelesi, artık işçile-

18. Favez, sf. 228.
19. Rosenberg, sf. 193.

re yakın örgütler tarafından haftalık, hatta günlük temelde yapılmak zorundaydı. *Yerel* sendika şubeleri ve hepsinden önce fabrika konseyleri mücadelede yeni bir yönlendirme rolü üstleniyordu. Ve komünist militanlar kazanacak eylem biçimleri önerme yolunu benimsiyorlardı.

Şubat ortasında, Ruhr'daki Thyssen fabrikalarında yapılan fabrika konseyi seçiminde, ayrı duran sendikalist bir sendikanın listesi 'siyasi olmayan' ve Hıristiyan sendikalardan fazla oy alırken, komünistlerin listesi de 'serbest' sendikalardan daha fazla oy elde ediyordu. Sendikalar bundan iyi bir ders çıkardılar – ve işgal bölgesinde bulunan diğer fabrikalardaki seçimleri erteleediler.[20] Ama bu, komünistlerin ulusal çapta fabrika konseylerindeki gücünü yok edemezdi. Kötümser bir komünist, KPD'nin harekete geçirdiği –hepsi KPD'nin denetiminde olmasa da- *beş bin* fabrika konseyinden bahsediyor.[21]

Haziran ayında komünistlerin tahminleri parti aktivistlerinin yerel düzeyde 2.5 milyon sendikalıyı örgütleyebilecek konumda oldukları yolundaydı – o sıradaki toplam sendika üyelerinin üçte biri. Örneğin inşaatçılar sendikasında KPD 749 yerel şubeden 65'inin başındaydı ve 230 başka şubede de Sosyal Demokratlarla yaklaşık eşit güce sahipti; metal işçileri sendikasında parti, Stuttgart, Halle, Merseberg, Jena, Suhl, Solingen ve Remsheid gibi kilit merkezlerde çoğunluktaydı; Halle'de metal işçileri seçimlerini 500'e karşı 2 bin oyla kazanmış, Sosyal Demokratların 4 bin 900 oyla seçimi kazandıkları Magdeburg'da komünistler hâlâ aldıkları 2 bin 600 oyla övünebiliyordu.[22]

Komünist Parti'nin üye sayısı 70 bine yükselmişti ve partinin sıradan işçi kitleleri üzerindeki etkisinin dramatik biçimde arttığının işaretleri vardı. Mücadele tırmanırken 1923'te yalnızca iki seçim yarışına girebilmişti: Haziran başında Oldenburg'da ve bir ay sonra Mecklenburg'da. Oldenburg'da komünist oylar SPD'nin 1920'de aldığı oyların yüzde 3'ünden yüzde 25'ine

20. Favez, sf. 230.

21. Remmele, *Die Lehren der Deutschen Ereignisse* (Komünist Enternasyonal Prezidyumu, Haziran 1924).

22. Veriler ve örnekler Broue, sf. 682-3.

yükseldi; Mecklenburg'un kırsalındaki ilerleme, komünistler 1920'de burada varolmayı önemsemedikleri ve bağımsızlar ise yalnızca 2 bin oy alabilmiş oldukları için, daha da şaşırtıcıydı – komünistler şimdi Sosyal Demokratlarla hemen hemen aynı sayıda (10 bin) oy aldılar.

Mecklenburg'da, üç yıl önce Sosyal Demokratlara oy vermiş olan her on işçiden dördü şimdi komünistlere oy vermişti. Elbette bu sayılar bir bütün olarak ülkeyi yansıtmıyordu. Ama işçi sınıfı içindeki, her yerde aynı ölçekte olmamış olsa da, kitlesel bir harekete bağlılığa işaret ediyor.

Enflasyon krizi aşıldıktan ve sol rayına oturduktan sonra yapılan bir sonraki seçim yarışı aynı görüşü destekliyor. İllegaliteye, örgütlülüğün olmayışına ve özellikle de savaşma ruhundan yoksunluğa rağmen Komünist Parti, 1923 sonu ve 1924 başında, 1921 yılı ile karşılaştırıldığında sanayi bölgelerindeki oyunu en az ikiye katlamıştı. Thuringia'da Sosyal Demokratların aldığı her beş oya karşı dört oy aldı. Sağcı Bavyera'da bile SPD'nin yarısı kadar oy elde etti. 1923 yazında çok sayıda işçi grevlere ve gösterilere katıldığı için Komünist Parti'ye verilen desteğin önemli ölçüde arttığı doğru bir varsayımdır.

Tarihçi ve eski 'sol' komünist Rosenberg'in iddiasında en azından biraz doğruluk payı var gibi görünüyor: 'Komünist Parti Cuno hükümetini eleştirdi ve kitleler yığın halinde ona yöneldi. 1923 yazında KPD şüphesiz Alman proletaryasının çoğunluğunu arkasına almıştı.'[23]

Partinin iyimserlikten çok uzak başkanı Brandler bile, altı ay sonra, ülke sanayi merkezlerinde komünistlerin Sosyal Demokratları geçmenin eşiğine gelmiş olduğunu iddia edebiliyordu: "Üç bölgede [Haziran'da] –Ruhr, Yukarı Silesia, Saksonya'da ve daha sonra da Orta Almanya'da- işçi sınıfının liderliğini ele geçirdik."[24] Ve kısa süre sonra yeniden şöyle diyordu: "İşçi sınıfının çoğunluğunu arkamıza aldık..."– burada tüm Almanya'yı mı yoksa 'Berlin, Ruhr ve Saksonya'yı[25] mı kastettiği metinden anlaşılmıyor.

23. Rosenberg, sf. 194.
24. *Die Lehren*, sf. 28-9 ve 32.
25. *Die Lehren*, sf. 32.

Yine de Haziran 1923'te parti liderliğinin çoğunluğu olayların kendi lehine döndüğünü sezmemiş görünüyordu.

Komünist Politika

Ruhr'un işgalinin ilk iki ayında Komünist Parti karmaşık siyasi sorunlarla karşı karşıya kaldı. Milliyetçilik dalgası önemli sayıda işçiyi etkiliyor ve Ruhr'da hem Alman işverenler hem de Fransız birlikleri, işçileri kendi taraflarına kazanmak için ellerinden geleni yapıyordu. İşçilerin bunlardan birine yönelmesini önlemek için komünist liderlik işgale bir yanıt vermek zorundaydı. Bir defasında raydan çıkıp belirsiz bir yöne doğru gittiyse de Komünist Parti çoğu zaman bu sorunla oldukça iyi başa çıkıyordu:

Rote Fahne 'Poincare'i Ruhr'da, Cuno'yu Spree'de yenelim' sloganını yükseltiyordu. (Poincare Fransız başbakanı, Spree ise Berlin içinden geçen bir nehirdir) Ruhr'daki *işçiler*in Fransız emperyalizminin sömürüsüne direnmek istediğini, ama bunun Alman *işverenlerininkinden* tamamen farklı bir amaç olduğunu söylüyordu: "Alman büyük iş dünyası Alman kömürü ve Fransız maden cevherini birlikte sömürmek için bir tröst kurulacağına güveniyor. Oysa Fransızlar Krupp ve Thyssen'e yalnız yüzde 40 bırakıp, yüzde 60'ı kendilerine alarak üstün gelmek istiyor. İkisi de mallarını yurtdışına ucuza satabilmek için, satın alma gücü devamlı düşen Alman işçilerinin fazla çalışmasına bel bağlıyor...

'Alman burjuvazisi açlığı ve durmadan artan hayat pahalılığını, yoksullaşan kitleleri Fransız emperyalizmine karşı yürütmenin aracı olarak kullanmayı arzuluyor. Bir taşla iki kuş vurmak istiyor... Fazladan yüzde 10 için mücadele etmek ve Rothenau cinayetinden sonra karşı devrimin önüne dikilen tüm engelleri ortadan kaldırmak... Cuno hükümeti bunun için açık bir karşı devrimci hükümet gibi hareket ediyor.

'Bu durumda proletarya iki cephede birden nasıl savaşılacağını bilmek zorundadır... Fransız kapitalizmi Alman kapitalizminden daha iyi değildir ve Fransız işgal birliklerinin süngüleri Reichswehr'inkilerden daha az keskin değildir.

'Komünist Parti Ruhr'un sınıf bilinçli işçilerinden tüm ener-

jileriyle Fransız işgal kuvvetlerine karşı bir savunma mücadelesi yürütmelerini ister...

'Ancak bütün Almanya'da, kendi çıkarları için savaşan bir sınıf gücü, bir bağımsız güç olarak yürürsek, Alman burjuvazisini güçlendiren milliyetçi zehirlenme tehlikesine karşı savaşabiliriz."[26]

Bu politika hem sağ kanat terör gruplarının silahlı sabotaj eylemlerine karşı çıkmak hem de Fransız işgaline karşı işçi sınıfı direnişinin çapını genişletmeye çalışmak anlamına geliyordu. Aşırı sağ, Fransız askerlerine karşı bir boykot çağrısı yaptığı için, Komünist Parti kardeşlik çağrısı yaptı. Komünist Enternasyonal de, daha önce hiç yapmadığı pratikte bir dayanışma oluşturmaya uğraşıyordu. İşgale karşı uluslararası direnişi örgütlemek için 6 Ocak'ta Essen'de bir Avrupa Komünist Partileri toplantısı yapıldı. Bunu iki ay sonra Frankfurt'ta yapılan daha geniş bir Avrupa sosyalist ve sendika temsilcileri toplantısı izledi. Haziran'da Enternasyonal yürütmenin genişletilmiş –ve yaygın olarak duyurulmuş- özel bir toplantısı Ruhr sorununa ayrıldı. Fransa, Rusya ve Almanya'nın belli başlı kentlerinde büyük mitingler yapıldı ve Ruslar Ruhr'daki açlığı dindirmek için büyük bir hububat sevkiyatı yaptı.

Özellikle de Fransız Komünist Partisi kendi hükümetinin yürüttüğü işgale karşı özel bir çaba göstermek zorundaydı. Fransız Genç Komünistler işgalci güçler arasında ajitasyon yapmaları için Ruhr'a sevk edildi. Bunlar Alman Komünistlerin ailelerinin yanında kalıyor ve birliklere yönelik bir dizi gazete çıkarıyorlardı – Nefer, Kışlalar, Kızıl Sancak gibi.

İki dilde yazılmış afişler asılıyordu: 'Fransız askerleri, üniformalı işçiler, Ren'e sizi sömürenlerin emirleriyle, kendi burjuvaları tarafından zaten ezilen Alman proleter kardeşlerinize boyunduruk vurmak için gönderildiniz... Fransız askerleri, sizin yeriniz Alman işçilerin yanıdır. Alman proletaryasıyla kardeş olun.'[27]

Bu propagandanın ne kadar etkili olduğunu kestirmek zor. Ama belli bazı yanıtlar buldu: 57 Fransız askeri, savaş mahkemelerinde yargılandı ve 130 yıl hapse mahkum oldu. Paris'te,

26. *Rote Fahne* (23 Ocak 1923).
27. Aktarma Favez'den, sf. 40.

Fransız hükümeti Komünist Parti merkezini bastı ve aralarında parti sekreteri Cachin'in de bulunduğu bir dizi önde gelen komünisti tutukladı.

Yine de, *Alman* işçiler arasındaki milliyetçi akımla savaşma açısından ajitasyon daha önemliydi. Örneğin milliyetçi belediye encümen üyeleri, Fransızlar tarafından tutuklanmış olan Thyssen'in Ruhr kenti Hamborn'un belediye onursal başkanı olması gerektiğini söylediğinde, komünistler Cachin'in adını anarak öneriyi veto ettiler, çünkü 'O Alman işçileri için daha fazla şey yapmıştı.'[28] Fransız işgal kuvvetleri milliyetçiliklerinden dolayı birçok Alman burjuva gazetesini yasakladı – ama *Ruhr-Echo* gibi komünist gazeteler de *enternasyonalizm*lerinden, Fransız birliklerini yandaş olmaya çağırmalarından dolayı yasaklanmak zorundaydı.

Komünist Parti propagandasının tonu *Rote Fahne*'nin 1 Mayıs sayısının başlıklarına şöyle taşındı: 'Savunma 100'leri yol gösteriyor', 'Kızıl bayraklar', 'Halle'de polis provokasyonu', 'Ruhr'da Fransız askeriyle kardeşlik', 'Yaşasın Cachin', 'Yaşasın Paris Komünü', 'Fransız generali *Ruhr-Echo*'yu yasakladı', 'Münih faşistleri meydan okuyor'...

Komünist Enternasyonal içinde, Fransız Komünistlerinin Ruhr birlikleri arasındaki çabalarının yetersiz olduğu yolunda şikayetler vardı, devrimci bir Fransız tarihçi bunun etkisiz olduğunu, ama en azından ilerisi için Sosyal Demokrat işçi hareketini karakterize edenden tamamen farklı bir enternasyonal ajitasyon biçiminin temellerini attığını öne sürüyordu.[29]

Ama komünist politikanın çok tartışmaya yol açan –ve Stalin döneminde partiden ayrılmış eski komünistlerin yaptığı, özellikle şiddetli saldırılar altında gelişen– bir başka yönü daha vardı. Bu, milliyetçi ve faşist etkileme girişimiydi. Parti ve Enternasyonal, yalnızca işçi iktidarının ve Rusya'daki işçi devletiyle kurulacak bir ittifakın Alman halkının büyük yığınlarını harap eden sefaletin üstesinden gelebileceğini anlatarak, bu insanların bir kısmını devrime kazanmaya uğraşıyordu. Brandler'in dediği şekliyle komünist hedef faşizmin 'kiralık Pinkerton katillerini'

28. *Bulletin Communiste* (Paris 8 Mart 1923).
29. Broue, sf. 660.

'gerçek bir milliyetçi hayal kırıklığı ile harekete katılmış olan küçük burjuvalar'dan ayırmaktı.[30]

Bu argüman ilk kez Frölich tarafından, işgal başladığı zaman bir parlamento konuşmasında ortaya konulmuştu: 'Tehlike anında, hepbiraraya gelmeliyiz, fedakârlık yapmalıyız denir. ..Fedakârlıklar nerede? Kömür baronları fiyatlarını şimdiden yüzde 50 arttırdılar... Poincare'ye karşı savaşa girişmiş olan Fransız yoldaşları kardeşimiz olarak görüyoruz...

'Ne yapmalı? Karl Marks bize bütün ulus tehdit altında olduğu zaman, işçi sınıfının siyasi iktidarı alarak kendisini ulusun yerine koyması gerektiğini söylüyordu. Kahrolsun bu hükümet – Alman halkı ancak o zaman kurtulabilir. Proletarya'nın ulusun yerine geçmesi ve bu temelde egemen proletarya aracılığıyla ulusun kurtuluşu için...'[31]

Sanayi tröstleri sahiplerinin Alman halkının çoğunluğunun çıkarlarına aykırı davrandığı söyleniyordu; aslında, savunacaklarını söyledikleri ulusal amaçlara ihanet ediyorlardı. Bununla, büyük sanayicilerin değil, komünistlerin savunacağı, her nasılsa, ulusal bir çıkar olduğu argümanı arasında kısa bir adımlık yol vardı: Stinnes Fransızlarla görüşürken yakalandığında ve Alman yetkililer Fransızlara Ruhr işçilerinin ezilmesi için yardım talebinde bulunduğunda, *Rote Fahne* 'ulusal ihanet hükümeti'nden söz ediyordu.

Enternasyonal yürütmesinin Haziran ayındaki genişletilmiş toplantısında yaptığı bir konuşmada Radek bu argümanın en ünlü açılımını ortaya koydu. Sağ kanat bir terörist ve eski bir *Freikorps* üyesi olan Schlageter, Fransızlar tarafından öldürüldükten sonra, bütün sağ kanat milliyetçi çevrelerde bir kahraman haline gelmişti. Radek bu fırsatı bu çevrelere seslenmek için kullandı. Kahramanlarının kendileriyle çelişen hayatlarının, ancak proleter devrimin çözebileceğini göstermeye çalışıyordu.

30. Angress, sf. 318.

31. Tam metin Michaelis ve Schlapper'den, *Ursachen und Folgen vom Deutschen Zusammenbruch 1918 bis 1945, zur staatlichen Neuordnung Deutschlands in der Gegegwart, 5. Das Kritische Jahr 1923*, sf. 37-39.

Radek, Schlageter için 'meçhule giden bir gezgin' diyordu. Doğuda Sovyet Rusya'ya karşı savaşmak için *Freikorps*'a katılmıştı. Onu oraya gönderenler böylece Fransızların iyi niyetini kazanacaklarını ummuşlardı. Şimdi Fransızlar Schlageter'i vurmuştu. 'Stinnes basını onu methediyordu. Ama Schlageter hayatını feda ederken Stinnes lüks içinde yaşıyordu.'

Schlageter Ruhr'a ilk kez 1920'de gitmişti, ama Fransızlara değil işçi sınıfına karşı savaşmak için. Böyle yapmıştı, çünkü dış düşmanla başa çıkabilmek için, işçi sınıfının öncelikle ezilmesi gereken 'iç düşman' olduğuna inanmıştı. Ama şimdi Ruhr'da Fransızlara direnen o aynı işçilerdi.

İşçiler emperyalizme karşı savaşa hazırdı. Ama Fransız emperyalizmiyle silahsız nasıl savaşacaklardı? 'Alman halkının çoğunluğu, ancak Alman kapitalizmine bir saldırı yapılırsa savaşa sokulur... Alman işçilerinin özgürlüğü tüm insanlığın özgürlüğüdür.' Schlageter 'meçhule giden bir gezgin' olmuştu, ama 'tüm insanlığın geleceğine giden bir gezgin' de olabilirdi.[32]

Schlageter konuşmasını, Nazi taraftarları arasında Nazilere karşı yapılan ideolojik bir saldırı izledi. Ruth Fischer gibi önde gelen komünistler öğrenci toplantılarında, örneğin, Nazilerin güçlü, devrimci solun çok zayıf olduğu yerlerde, Nazi sözcüleriyle tartışıyorlardı.

Bu politikaya saldıran birçok kişi, bunu 1919'da Radek'in bizzat şiddetle suçladığı Laufenberg'in (Hamburglu 'sol komünist') Nasyonal Bolşevizmi ile ve 1930'ların başında Stalinist Komünist Parti'nin vazettiği Nasyonal Komünizm ile bir tutuyordu. Bunların ikisi de Nazilerin kendi ideolojisine önemli ayrıcalıklar vermişti – ve 1930'larda işçi sınıfı enternasyonalizmiyle hiç bağdaşmayan kudurmuş bir milliyetçi ifade tarzına doğru bir eğilim vardı. Komünistlerin 1923'teki ifadelerinin tonu oldukça farklıydı.

Frölich'in 'işçi sınıfının kendisini ulusun yerine koyması' ifadesi kınanabilir; Radek'in bir Naziyi 'yoldaş Schlageter' diye tanımladığını ve yoksullaşan orta sınıfların desteğini, onların milliyetçiliklerine seslenerek, yanlış bir ideolojiyi, savaşmaktan-

32. Radek. Michaelis ve Schlapper, sf. 141'de tekrarlanmıştır.

sa *yüreklendirerek* kazanmaya çalıştığını okumak kesinlikle tiksindiriyor – ama bir bütün olarak komünistlerin ifadeleri yine de milliyetçi histeriye karşı bir direnişi gösteriyordu. Her şeye rağmen Reichstag'da Sosyal Demokratlar milliyetçi çözümler için oy kullanırken, bunlara *karşı* oy kullananlar komünist milletvekilleri oldu.

Parti her gün Sosyal Demokratlara Nazilere karşı birleşik cephe çağrısı yaparken, Nazilerle tartışmak marjinal bir taktikti. Yine bu, 1930'lardaki KPD'nin ve Laufenberg'in politikasından çok farklıydı. Ve belki de en önemlisi, Nazilerin toplantı dizisini iptal etmesiydi – çünkü bunun kendilerine üye kaybettirdiğini gördüler.

Schlageter 'sapma'sı bir hataydı, ama kimilerinin dediği gibi kriminal bir delilik değildi.[33]

Birleşik Cephe

1923 yılının ilk yarısında komünist faaliyetin başlıca yüklümlülüğü – birleşik eylem yoluyla Sosyal Demokrat işçilerin desteğini kazanma girişimi- önceki yılkilerin yanı sıra sürmekteydi. Partinin Sosyal Demokratlar gibi büyümesini sağlayan bu vurgu dağılmanın belirtilerini göstermeye başlıyordu.

Genel birleşik cephe çağrısı, şimdi Sosyal Demokratlara burjuva partilerden kopup, komünistlerle bir 'işçi' hükümeti kurma çağrısı halini almıştı. Bu 1922'nin son aylarından beri –özellikle de Aralık ayındaki Enternasyonal Dördüncü Kongresi onayladıktan sonra- giderek yükselen bir ulusal slogan olmuştu. Bu çağrı Orta Almanya eyaletleri Saksonya ve Thuringia'daki işçiler arasında hazır bir karşılık buldu.

33. Bir zamanların 'sol' komünist lideri Ruth Fischer'in bütünüyle hatalı kitabı *Stalin and German Communism* (Stalin ve Alman Komünizmi) burada önemli bir rol oynamıştır. Burda anlatılan hikayeler başka birçok iyi çalışmayı da etkilemiştir. Tony Cliff bile, *Lenin* adlı eserinin 3. cildinde bu abartılı hikayelere kapılmıştır. Tarihsel kanıtları doğru biçimde değerlendiren bir açıklama için bkz. E.H. Carr, *The Interregnum* (Ara,1923-1924, üç cilt)(Londra 1954) sf. 179-185.

Burada Sosyal Demokratlar ve komünistler birlikte eyalet parlamentosundaki sandalyelerin çoğunluğunu ellerinde bulunduruyordu – ama Sosyal Demokratlar 1923 başlarına kadar burjuva partilerle kurdukları koalisyonun başında durmakta ısrar ettiler. Daha sonra, Mart 1923'te Saksonya'da SPD'nin kontrolünü sol ele geçirdi. Ve Sosyal Demokrat başbakan Zeigner başkanlığında tamamı Sosyal Demokrat yeni bir hükümet kuruldu. Komünistler eyalet parlamentosunda, işçi öz savunma gücü kurulması, siyasi tutukluların serbest bırakılması ve fabrika konseylerine dayalı 'danışma' komiteleri örgütlenmesi karşılığında bu hükümete oy verdiler.

Berlin'deki ulusal hükümet bunu izleyen aylarda giderek daha fazla rahatsız oluyordu. Proleter 100'ler açıkça gösteriler yaptıkça, denetim komiteleri fiyatları sabitlemek için artan oranda müdahale ettikçe ve SPD içinde hâlâ güçlü olan sağ kanat sabote etmesine rağmen, fabrika konseyleri başka hiçbir yerde olmadığı kadar geliştikçe, Orta Almanya'da 'yasa ve düzen' çöküyor görünüyordu. Ama komünistler için de Sosyal Demokratlar için de, bir 'işçi' hükümeti çağrısı yapan sloganın sonunda aynı soru işareti duruyordu. Bu slogan komünistlerin Sosyal Demokratlarla ortak olarak hükümete gelmeye hazırlanması anlamına mı geliyordu?

Bu soru elbette, ilk defa Kaiser'in devrilişinden sonraki telaşlı günlerde ve sonra bir kez daha Kapp darbesinin kötü sonuçları yaşanırken meydana çıkmıştı. Her iki olayda da komünistlerin Sosyal Demokratlarla birlikte hükümete katılması ilkesel olarak reddedilmişti. Daha sınırlı olan sol Sosyal Demokrat hükümete 'sadık muhalefet' fikri bile 1920 Mart'ında şiddetli bir tartışmaya neden olmuştu. Bununla birlikte, şimdi KPD liderleri ve bazı Komünist Enternasyonal önderleri bir SPD/KPD hükümeti sloganını çok cazip buluyorlardı. Bu slogan Sosyal Demokrat liderleri kendi taraftarları karşısında hesap vermeye çağırıyordu – parlamentodaki güçler dengesi başka türlü davranmalarına olanak verse bile burjuvaziyle bir koalisyon kurmayı arzuladıklarını kanıtlıyordu.

Komünistler için sonuç mükemmeldi – Sosyal Demokrat liderler birleşik hükümeti reddettiği sürece. Ama ya kabul etseler-

di? O zaman komünistlerin kendileri kapana kısılmış olurdu. Hâlâ burjuva memurların hakim olduğu bir devlet aygıtıyla, 'sol hükümet' içinde iş görmeye ve hükümet erkinin bu zayıf paylaşımıyla çözülemeyecek ekonomik koşulların sorumluluğunu üstlenmeye mecbur kalırlardı.

Sakson hükümetinde yer alma argümanı hem KPD içindeki hem de Enternasyonal'in Dördüncü Kongresi'ndeki tartışmalarda keskin biçimde dile getirildi. Tatmin edici biçimde çözümlendiği söylenemez. Thalheimer en asgari program üzerinde kurulacak birleşik hükümetleri hararetle savunuyor, Lenin ve Troçki ise böyle bir hükümetin ancak burjuva devletin yıkılmasının başlangıcını –özellikle de işçilerin silahlanması ve hükümetin fabrika konseyleri kongresine karşı sorumlu hale getirilmesini- içeren bir program etrafında kurulabileceğinde ısrar ediyorlardı. Zinovyev güçlü biçimde 'işçi' hükümetinin yalnızca proletarya diktatörlüğünün eşanlamlısı olması gerektiğini öne sürüyordu.

Ama hiçbiri çok basit bir nokta üzerinde anlaşmaya varmıyordu: Deneyimli komünist liderler arasında bu kadar çok kafa karışıklığına yol açabilen bir slogan, ister komünist ister Sosyal Demokrat olsun, sıradan üyelerin kafasını mutlaka daha fazla karıştırırdı. Tüm sorunların çözümü, iktidarın işçi konseyleri tarafından alınmasında değil, farklı bir hükümet kombinasyonunda yatıyor izlenimi vardı.

Sloganın destekçilerinden Brandler'in bir yıl sonra işaret ettiği gibi: "Bu, işçi sınıfı içinde, hatta parti çevrelerimizde, belki ilkeli, yoğun bir ajitasyonla yıkılabilecek, tehlikeli illüzyonlara yol açıyordu. İnsanlar şöyle diyordu; 'önce bir burjuva koalisyon, sonra komünistlerin desteklediği Sosyal Demokrat bir hükümet, sonra bir Sosyal Demokrat-komünist hükümeti ve sonra da hiçbir kanlı çarpışma olmadan komünist bir hükümet'."[34]

Partinin birleşik cephe ve işçi hükümeti çağrısına verdiği önem, yaza kadar yakın bir devrimci beklentinin sönük olduğu ve bu yüzden yapılacak tek ciddi işin Sosyal Demokrat işçi kesimlerini kazanmak olduğu duygusuyla birleşti. Radek'in 16-17 Mayıs'ta KPD Merkez Komitesi'nin bir toplantısında ortaya

34. *Die Lehren*, sf. 30.

koyduğu gibi: "Bugün proletarya diktatörlüğünü kuracak durumda değiliz, çünkü önkoşul eksik; proleterlerle çoğunluk arasındaki devrimci irade."[35]

Brandler de Frankfurt'taki uluslararası konferansta aynı görüşü vurguluyordu: "Bugün, geri çekilen bir devrimci gel-git ile karşı karşıyayız."

1921 ve 1922'de bu doğruydu. 1923 yılının ilk çeyreğinde kısmen hâlâ doğruydu. Ama 1923 Nisan ve Mayıs aylarında birçok burjuva yorumcunun dikkat çektiği şeyi görmezden geliyordu – enflasyon ve Ruhr'un işgali toplumda, işçi sınıfının kaçınılmaz olarak tepki vereceği derin bir istikrarsızlık yaratmıştı.

Komünist liderler bunu kavrayamadı. Saldırgan bir birleşik cephe politikası izliyorlardı – denetim komiteleri, 100'ler ve fabrika konseylerinin inşası ve önceden Sosyal Demokrat olan birçok işçiyi partinin etkisi altına almak. Ama bunları, saldırıya geçmek için yapılan savunma mücadelesinde kazandıkları konumları kullanmaya partiyi hazırlamadan, yalnızca savunmacı bir zeminde yapıyorlardı.

Mayıs-Haziran grev dalgası partiyi şaşkına çevirmişti: Daha önce gördüğümüz gibi, Ruhr grevine etkin biçimde müdahalede bulunmaları dört gün almıştı. İşçilerin kendiliğinden militanlığının, yerleşik liderleri, hatta devrimci liderleri gafil avlaması sık görülen bir durumdur. Ama parti, yeni bir militanlığın geliştiğini sezdiği zaman bile, hâlâ savunma pozisyonundaydı. Ruhr'daki 100'lerin militanlığı partiye sıkıntı veriyor gibi görünüyordu – muhtemelen bunların içinde yer alan sendikalistler ve eski KAPD üyelerinin etkisi yüzünden. Ve Almanya'nın her yanından yükselen harekete geçme basıncını göz önünde bulundurmaksızın, grevin erken bitirilmesi için ısrar etti.

Her yanda grevler patlak verdiğinde, parti elbette grevcileri yüreklendirmek için elinden geleni yaptı. Ama örneğin *Rote Fahne*, parti liderliğinin sınıfın ruh halindeki *niteliksel* değişimin farkına vardığı izlenimini vermiyordu. Aslında, Mayıs başı ile karşılaştırıldığında, grev dalgası boyunca parti etkinliğinde azal-

35. Angress, sf. 318.

ma olmuş görünüyor. O zaman Berlin'de parti tarafından bir dizi büyük propaganda toplantısı ve kitle gösterileri yapılmıştı.

Birkaç ay sonra Radek, özeleştiri niteliğinde bir konuşmasında gelişmelerin izlediği yolu şöyle tanımlıyordu: "Ruhr iş dünyası Almanya'daki sınıf mücadelesinin gelişiminde yeni bir evre açtı. Leipzig konferansının [Ocak'ta yapılmıştı] sonuç bildirgesinde de bu evrenin iç savaşla sonuçlanacağını söyledik. Teorik olarak haklıydık ama pratik sonuçlara varmadık. Mayıs'tan itibaren yükselen kitle mücadelesini genişletmiş olmalıydık. Çünkü Ruhr hareketinin ['pasif direniş'] başarısızlığı ortadaydı ve toplumsal çözülüşün unsurları çoğalıyordu."[36]

Birleşik cephe stratejisinde savunmanın kilit noktası olan proleter 100'lerin inşası bile partinin birçok kesimi tarafından ciddiye alınmamış görünüyor. Brandler daha sonra şöyle iddia ediyordu: "Rathenau cinayeti sırasında, iç savaşa hazırlanmak gerektiğini söylemiştim. Hiçbir şey yapılmadı. Özellikle Berlin'de..."[37]

Bu olayların gerisinde kalış nasıl açıklanacak? Kuşkusuz, bütün parti liderliği ve onların Enternasyonal'deki kılavuzu Radek için Mart Hareketi deneyimi son olmuştu. Yalnızca iki yıl önce onca gayrete geldikleri maceranın tekrarlanması korkusuyla yaşıyorlardı. Radek'in, yukarıda alıntılanan konuşmasında, partinin 1923'te verdiği tepkinin yavaşladığını anlatırken gönderme yaptığı, Mart Hareketi'nden sonra taktiklerin değiştirilmesiydi. Mart Hareketi'nden sonra, diye açıklıyordu, 'önce kitleleri kazanmalıyız diyorduk. Bu dönem Ruhr mücadelesine kadar sürdü. Sonra propagandacı olamadık ama harekete geçmek zorunda kaldık. Ama yeterince hızlı hareket edemedik.'[38]

Partinin çekingenliğini bir başka faktör ağırlaştırdı. Mart Hareketi'nden sonra parti içinde kendisini her zaman saldırı taktiklerine adamış ve Ruth Fischer ve Arkadi Maslow'un önderlik ettiği güçlü bir muhalefet hizbi boy atmıştı. Bunlar liderliği 'sosyal demokrasiye ayrıcalık tanıma', 'oportünizm', 'demokrasi zemininde kalma' (burjuva demokrasisi kastediliyor), 'ideolojik

36. *Die Lehren*, sf. 14.
37. *Die Lehren*, sf. 31.
38. *Die Lehren*, sf. 16.

tasfiyecilik ve teorik revizyonizm' ile suçluyorlardı. Birleşik cephe taktiği formüle edildiği zaman şiddetle karşı çıktılar. Sonradan bu taktiğe biçimsel olarak razı oldular – 'yukarıdan' değil 'aşağıdan' olmasını şart koşarak.

Muhalefetin birleşik cepheye baştan aşağı duyduğu düşmanlık, zorunlu olarak 'işçi hükümeti'ne duyulan düşmanlığa dönüştü. Ama bu gibi çevrelerden gelen eleştiriler, ihtimal, Sosyal Demokrat işçileri kazanma gereğini acı deneyimlerle öğrenmiş olanları etkilemeyecekti. Fischer ve Maslow aynı biçimde Ruhr krizine görünüşte saldırgan bir karşılık verme çağrısı yapabilirdi – ama liderliğin halinden memnun oluşuna gerçek bir alternatif sağlayamazlardı.

Şubat ve Mart aylarında Fischer Ruhr'u ziyarete gitti ve orada liderliğe karşı keskin hizip kampanyası başlattı. İşgalin ilk günlerinde liderliğin somut talepler ortaya koymadığını öne sürüyordu. Madenlerde ve fabrikalarda ve zorunlu ihtiyaç maddeleri üzerinde işçi denetimi çağrısı yapmış olmaları gerektiğini söylüyordu. Bu talepler etrafında mücadele, işçileri fabrikaları ele geçirmeye götürebilirdi. Aynı zamanda, Fransızların güvenlik polisini sürdüğü yerleri proleter 100'ler ele geçirmeliydi. O zaman bütün Almanya'da iktidarı almak için doğrudan bir mücadele zemini yaratılmış olurdu.[39]

Liderliğin, bu 'devrimci politika' yerine 'Sosyal Demokrat bir azınlık hükümetine destek' –komünistlerin 'hiçbir koşulda' benimsememesi gereken bir tutum- önerdiğini iddia ediyordu.

Liderlik bunun saçma bir laf kalabalığı olduğunu teşhir etmekte pek zorlanmadı. Ocak ve Şubat aylarında hem Alman hem Fransız yetkililer işçilere yumuşak davranıyordu – Fransızlar işçileri değil işverenleri cezalandırmaya geldiklerini iddia ediyor, Almanlar ücret artışı ve yüzde 100 işsizlik ücreti öneriyordu. Bu gibi bir durumda, 'üretimin ve temel ihtiyaç maddelerinin denetimi üzerine bir hareket inşa etmenin zemini yoktu.

Dahası, böyle bir mücadelenin başlatılması hem Fransız hem Alman burjuvazisinin elini güçlendirirdi. Fransız yetkililere 'dü-

39. Bu tutumların bir özeti için bkz. *Material zu Differenzien mit der Opposition* (KPD, Berlin 19239, sf. 17-18.

zen bozukluğu'nu mazeret göstererek madenleri ele geçirmeleri için gerekçe sağlanmış olurdu; ve Fransız birlikleriyle girişilecek her çatışma Alman aşırı sağı tarafından milliyetçi histeriyi geliştirmek için kullanılırdı.

Liderliğin kolaylıkla gösterdiği gibi, Fischer işçilerin Ocak-Şubat aylarındaki bilinçliliği hakkındaki en temel gerçekleri ('işçilerin büyük dirençsizliği'ni) basitçe görmezden geliyordu. Ruhr'da, koşullar '1919 ve 1920'nin Noske ve Watter dönemiyle karşılaştırılabilirdi'[40]

Liderlik hem Ocak'taki ulusal parti kongresinde (2'ye 1) hem de Mart'taki Ruhr bölgesi konferansında (68 oya karşılık 55 oy) üstün gelmeyi başardı. Ama muhalefet partinin önemli bölgelerinde –Berlin, kuzeybatı sahili ve Ruhr'un yarısında- bir etki yarattı. Üstelik, muhalefetin varlığı, bir burjuva parlamentosunda 'hükümet' ile 'muhalefet' arasındaymış gibi geçen tartışmaların partinin tüm iç hayatını karakterize etmesine yol açıyordu: Her iki taraf da diğerinin yaptığı her öneriye ilkesel olarak karşı çıkmak zorunda hissediyordu. Parti yoldaşları arasında yapılan siyasi tartışmaların yerini puan kazanma yarışı almıştı.

Enternasyonal'in, iki tarafı yönetim komitelerinde birlikte çalışmaya zorlaması bile hiçbir şeyi çözmedi. Bu yüzden iki taraf da işçi sınıfı mücadelesinde bahar sonlarında meydana gelen niteliksel değişimi anlayamadı. Olayların anlaşılmasını kolaylaştıran bir tartışma diyalektiği üretmekten uzak olan parti içi hizipçilik iki tarafın da yalnızca gündem dışı konularda takılıp kalmasına yol açtı.

Liderlik muhalefeti (haklı olarak) durmuş bir saat gibi görüyordu: Koşullara aldırmaksızın daima aynı sonucu gösteriyorlardı. Liderliğe sövüp sayan muhalefet, can alıcı noktalarda liderlikle aynı pasif sonuçları benimsiyordu: Mayıs ayında Ruhr'da gerçek mücadele patlak verdiği zaman Fischer'in söyleyecek hiçbir sözü yoktu.

Anti Faşist Gün

Partinin savunmadaki duruşunu tersine çevirmeye yönelik ilk

40. Aynı yerde, sf. 7.

girişim, hiç de sözde 'solcular'dan değil, parti başkanı Brandler'den geldi. *Rote Fahne*'nin 12 Temmuz'daki baş sayfası onun yazdığı önemli bir ifade taşıyordu: 'Partiye.' Silahlı mücadelenin yakın olduğu, yükselen bir kriz durumu tarif ediyordu: 'Cuno hükümeti iflas etmiştir. İç ve dış krizler onu felaketin eşiğine getirmiştir.'

Faşistler ilerliyor, diyordu Brandler. İşçi sınıfına saldırıları farklı biçimlere bürünebilir: "Faşistlerin saldırısı bir Kapp darbesiyle başlamak zorunda değil; Saksonya ve Thuringia'ya askeri yönetim getirmekle başlayabilir; ya da ayrılıkçı bir Rhineland-Westphalia cumhuriyetinin ilan edilmesiyle. İşçilerin ücret mücadelesine saldırma yolunu izleyebilir."

Her durumda, 'Şiddetli mücadelelerin eşiğindeyiz. Harekete geçmeye tamamen hazır olmalıyız.'

Brandler, Sosyal Demokrat ve partili olmayan işçilerin de bu harekete çekilmesi gerekeceğini söylüyordu. 'Partimiz, örgütünün savaşkanlığını iç savaşın başlamasıyla afallamayacak kadar geliştirmelidir... Faşistlerin saldırısı ancak Beyaz Terör'ün karşısına Kızıl Terör çıkarılarak bastırılabilir. Eğer silahlı faşistler işçilere ateş açarsa, onları imha etmeye hazır olmalıyız. Onlar altı kişi bir işçiyi duvarın dibine dizerse, biz beş kişi bir faşisti vurmalıyız. Savaşa! Karl Liebkneckt ve Rosa Luksemburg'un ruhuyla!'

Rote Fahne'nin aynı sayısında, onbeş gün sonra, 29 Temmuz'da ulusal Anti Faşist Gün gösterileri yapılacağı duyuruluyordu. Besbelli bu, sağa karşı saldırının başlayacağı gün olacaktı.

Brandler'in çağrısı komünistlerin savunma pozisyonunu terk ediyor olduğunun kanıtı olarak görüldü. Büyük grevler yaygın öfkenin ölçüsünü göstermişti. Parti bunu 29 Temmuz'da sokakların denetimini ele geçirmek için yapılacak bir savaşa kanalize ediyor gibi görülüyordu. Burjuva basın bunun bir iç savaş başlatma çağrısından başka bir şey olmadığını öne sürüyordu. Yine de, bu çağrı, yerel örgütleri gönüllü olan Sosyal Demokrat işçilerden ve bir şubeye bağlı olmayan sendikacılardan destek alıyordu.

Birleşik hareketin ne anlama gelebileceği 23 Temmuz günü Frankfurt'ta görüldü. KPD ve SPD'nin birleşik gösterisinde kentin sokakları zaptedildi, dükkanlar kapatıldı, gelip geçen orta sı-

nıflar 'Sömürenler darağacına', 'Kansız adalet olmaz'[41] gibi sloganlara katıldı.

Ulusal Sosyal Demokrat liderler elbette hemen savunmaya çekildiler. Üyelerinin proleter 100'lere katılmasını yasaklamaya çalıştılar. Sonra SPD bakanları kendi kontrollerindeki eyaletlerde (Saksonya, Thuringia ve Würtemberg dışında) Anti Faşist Gün gösterilerini yasaklamakta inisiyatifi ele aldılar – öteki eyaletlerin taklit etmeye çoktan razı olduğu bir örnek davranış. Komünistler gösterilerine devam etselerdi, büyük şehirlerde güvenlik polisiyle, ihtimal orduyla da silahlı çatışma riskine gireceklerdi.

Yasaklar birçok önde gelen komünistin, Brandler'in 12 Temmuz girişimine yönelik gizli şüphelerini su yüzüne çıkardı. Brandler daha sonra "Bu çağrının parti üzerinde garip bir etkisi oldu" diyordu. "İşçi kitlelerinde umut yarattı, ama parti görevlileri 'Brandler delirdi ve yine darbe yapacak' diye düşündüler." Durumun, 'sol'un merkezi olan 'Berlin'de özellikle böyle' olduğunu iddia ediyordu.[42]

Yasakların ilanı liderlikte bir karmaşaya yol açtı. Çoğu bunu Brandler'in 'deliliği'nden dönmek için gerekçe olarak gördü. Brandler'in kendisi hâlâ bir saldırı taktiği istiyordu. Güç dengelerinin komünistlere bir tür silahlı korunma olanağı sağlayacağı ve böylece polisin gösterilere saldırmaktan çekineceği yerlerde –Saksonya ve Thuringia'da olduğu kadar, Ruhr, Yukarı Silesia ve Prusya vilayeti Saksonya'da- yasağa karşı koymayı önerdi. Parti bu şekilde, işçi sınıfı kitlesi yan hatlarda dururken, kanlı sokak çatışmalarına girme riski almaksızın yetkililere meydan okuyabileceğini gösterecekti.

Brandler yalnızca liderlik içindeki 'çoğunluğun' büyük kısmını karşısında bulmadı; 'sol' muhalefetten de gerçek bir destek alamadı. 'Solcular'm lideri Ruth Fischer asıl olarak kendi kalesi Berlin'in Brandler'in planına dahil olmamasıyla ilgileniyordu. Brandler Berlin bölgesinin bir gösteriye silahlı koruma sağlayıp

41. *Rote Fahne* (24 Temmuz 1923). Ayrıca Angress, sf. 365 ile karşılaştırınız.

42. *Die Lehren*, sf. 31.

sağlayamayacağını sorduğunda, onu 'maceracı' ve 'faşist' olmakla suçladı.

Hem çoğunluk hem muhalefet kendisine karşı çıkınca Brandler tereddüte düştü. 1921'de, olgunlaşmamış bir harekete girişerek bir hata yapmıştı ve bunu bir daha yapmayacaktı. Böylece 1921'deki diğer hatasını tekrarladı – taktik bir sorunda karar vermeleri için, yüzünü Almanya'daki olaylar hakkında ayrıntılı bilgiye sahip olmayan kişilere çevirdi. Tavsiyelerini almak için Moskova'ya telgraf çekti.

Ama Moskova'da tavsiye verecek kimse yoktu. Lenin felç olmuştu ve ölümün eşiğindeydi. Bir tek Radek hariç –1921'de Brandler kadar aptalca davranmıştı– Rus liderliğinin geri kalanı çok yorucu bir konferanstan sonra dinlenmek üzere tatildeydi. İlk maskaralığı ikincisi izliyordu: Brandler'in Radek'e telgraf çekmesinden sonra, şimdi de Radek, Almanya'daki politik durum hakkında ikinci elden bilgiye bile sahip olmayan (tatildeki-ç.n.) liderlerin kişisel görüşlerini almak üzere, Rusya'nın en ücra köşelerine telgraf çekiyordu.

Zinovyev ile Buharin bir saldırı taktiğinden yanaydı – ama Radek 1921'de ikisinin de hatalı olduğunu biliyordu. Stalin (ilk kez birisi onu uluslararası sorunlarda tavsiyesini almak için rahatsız ediyordu) Alman partisinin kendisine hakim olması gerektiğinde ısrar ediyordu. Birkaç gün sonra şöyle açıklıyordu: "Eğer Almanya'daki iktidar bugün düşer ve komünistler onu alırsa, bu gürültüye gider."[43] Yalnız Troçki Almanya'da ortaya çıkan durum hakkında en ufak bir bilgisi olmadığını ve hiçbir şey söyleyemeyeceğini teslim edecek kadar dürüsttü.

Radek fiilen, çelişik iki durumdan birini seçme konumunda kalmıştı. 1921 tarzında bir 'mücadeleye sevk etme' korkusuyla Brandler'e şöyle bir telgraf yolladı: "Enternasyonal prezidyumu gösterilere son verilmesini tavsiye eder."[44]

Gösterilerin yasaklanmamış olduğu Saksonya, Thuringia ve Würtemberg dışında planlanmış gösterilerin yerini mitingler aldı. Mitingler büyük oldu: Berlin'de mitinglere 200 bin kişi katıl-

43. Aktarılan yer Carr, sf. 187.
44. Aynı yerde.

dı; Chemnitz'de 50 bin, Leipzig'de 30 bin, Gotha'da 25 bin, Dresden'de 20 bin, Würtemberg'de toplam 100 bin kişi bu mitinglere katıldı. Ama ulaşılması istenen nokta değildi. Faşistler ya da hükümete, sözlü olmanın dışında meydan okunmadı. Parti Brandler'in çağrısıyla 12 Temmuz'da açılan saldırıyı fiili olarak bırakmıştı. Mayıs ortasından beri işçi sınıfı içinde yükselmekte olan militanlığı açığa çıkarıp politik olarak yönlendirmek yerine, parti 1922'de geliştirilen savunma pozisyonuna dönmüştü.

Komünist basındaki 'silahlara' çağrısı yerini Radek'ten gelen tavsiyeye bıraktı: "Şu anda hâlâ zayıf olduğumuzu daima akılda tutmalıyız. Henüz genel bir savaş öneremeyiz." Brandler'in kendisi şimdi Merkez Komite'nin 5-6 Ağustos'taki toplantısında hazırlandıkları şeyin 'savunucu bir devrimci mücadele' olduğunda ısrar ediyordu.

Ama partinin bu kısa ömürlü saldırı istikametinden vazgeçmesi, Berlin işçilerinin başlattığı, o güne kadarki en önemli grevden yalnızca birkaç gün önceye denk geliyordu.

13.
ALMAN EKİM'İ

1923 yazı, enflasyonun aşırı oranlara vardığı bir dönemdi. O zamana kadar parada haftalık ve aylık değer kayıpları vardı, ancak yine de anlamlandırılması mümkün olabiliyordu. Şimdi ise saatlik değer kayıpları vardı. Temmuz ve Ağustos'ta markın dolara karşı değeri yaklaşık her dört günde yarı yarıya düşmekteydi. Ve ilk kez markın Almanya'nın kendi içerisindeki alım gücü, uluslararası değerinden daha hızlı düşmeye başladı.

'Berlin pazarlarında patates, yumurta ve yağın fiyatı günde altı kez değişti... Trampa ticaretinin yerini büyük oranda nakit işlemler aldı. İnsanlar günlük ekmeklerini alabilmek için ellerinde kalan son mücevherlerini ve mobilyalarını satışa çıkarmak zorunda kaldılar... Öfkeli ve umutsuz yığınlar zapt edilemez hale geldi ve Almanya'nın her yerinde isyanlar baş gösterdi.'[1]

Nüfusun çoğunluğu gerçekten umutsuz hale gelmişti.

İşçilerin sayısında önemli bir değişim yer almaya başladı. Az sayıda işsiz açlık çekse de, Ruhr'un işgal edilmiş alanlarının dışında, yaz ortasına kadar az çok tam istihdam vardı. Ancak Temmuz'un sonlarından itibaren aşırı enflasyonel yükselme hız kaybetti ve pek çok şirket iflas etti: bu sırada bankalardan alacaklarını tahsil ettiler, paranın değeri stokları yenilemek için oldukça yetersizdi. Yılın başında hemen hemen hiç olmayan işsizlik, Ağustos'ta %6'ya, Kasım'da ise %23'e yükseldi. Çok sayıda işçinin ise fazla zamanı kalmamıştı.

1. Guttman ve Meehan, sf. 31.

Ancak başlangıçta işsizliğin, fabrikalardaki işçi örgütlerinin militanlığına ve kendine güvenine bir etkisi olmamıştı.

Temmuz sonunda, Mayıs ve Haziran'dakilere benzer, ancak daha yüksek ölçekli ve daha ciddi politik sonuçlar doğuran bir başka grev dalgası daha başladı.

Saksonya'da, 25 Temmuz'da 20 bin maden işçisinin yürüttüğü bir grev patlak vermişti. 3 bin grevci, işveren federasyonunun merkezine saldırarak yağmaladılar. Aynı gün Sakson kenti Aue'deki on bir fabrikanın sanayicileri, silahlı gösterilerle gözdağı verilmesinin ardından ücret taleplerini kabul etmeye zorlandılar. Schneeberg'de bir hafta sonra proleter 100'ler büyük miktarda yiyeceğin kontrolünü ele geçirdi.1 Ağustos'ta sekiz komşu kentin fabrikalarındaki işçiler, Aue'de yapılmakta olan ücret görüşmelerini bastılar. 6 Ağustos'ta sıra, 4 bin metal işçisinin Pobeln'de sokaklara dökülmesine gelmişti. 100'ler işverenleri fiziksel olarak görüşmelere sürükledi ve tavizler vermeye zorladı.

Reich İçişleri Bakanlığı'na sunulan raporlarda 'sendika liderleri ya da polisin müdahalesine izin verilmeksizin, işverenleri görüşmelere oturtmak için zor kullanıldığından' şikayet ediliyordu[2]. Chemnitz'de 150 bin işçi hükümetin düşmesi talebiyle sokaklara döküldü.

Ağustos'un ilk haftasında, hareketlilik Almanya'nın diğer kısımlarına yayıldı. Stuttgart'ta büyük çapta gösteriler yapıldı. Stettin'de tersane işçileri greve çıktı. Brandenburg'da grev yapan tarım işçileri yağmaya giriştiler. Magdeburg'da tarım işçileri 9 Ağustos'ta grev yaptılar.

Bu arada Ruhr-Ren bölgesinde 200 bin maden işçisi, Haziran sonunda ücretlere yapılan %87'lik artışa rağmen iş yavaşlatma eylemi başlattılar. Bu artış, zamlarla çoktan erimişti. 'Fiyat artışlarına karşı gösteriler ve mitingler çoğaldı... işsizlerin bir kongresinin ve 28-29 Temmuz'da hükümet atölyelerine yapılan acil istihdamın ardından polisle çatışma çıktı.'[3] Bunlar Oberhausen'da iki kişinin hayatına mal oldu.

Enflasyon yiyecek kıtlığı yaratmaya başladı ki bu da enflas-

2. Raporların özetini Favez vermektedir, sf. 291.
3. Favez, sf. 291.

yonun kendisini olduğundan daha kötü bir hale getirdi: köylüler kağıt paraya yiyecek satmıyorlardı; dükkanlar kapandı, çünkü sahipleri stoklarını yenileyemediler. Bu sırada arabulucu bir heyet, 2 Ağustos'ta Ruhr maden işçilerine %90-110'luk bir ücret artışı hükmü verdi, ancak bu artışın değeri de çoktan eriyip gitmişti. 'Madenlerde ve ağır sanayide öfke dinmiyordu. Özel ücret ödenekleri talep edildi. Merkezi işçi örgütleri 9 Ağustos'ta % 245'lik bir artışı boş yere saptadı... Sorunlar yayıldı.'[4]

Bu, şaşırtıcı değildi. Kömürün fiyatı 9 Ağustos'ta tek bir gün içinde dörde katlandı. Aynı ay içerisinde Ruhr'da bazı temel ihtiyaç maddelerinin fiyatı 20 kat yükseldi. Berlin'de Ağustos'un başında mühendislik fabrikalarında zaten zaman zaman grevler olmuştu ve belediyeye ait demiryolu sisteminde de kısmi grevler vardı. Rote Fahne, mühendislik endüstrisinde beyaz-yakalı işçilerin grev yaptığını duyurdu. Borsig fabrikası 9 Ağustos'ta greve çıktı, ardından da metro atölyeleri. Ama hareketi zirveye ulaştıran, aynı gün matbaa işçilerinin yaptığı grev oldu.

Matbaa grevi yasaldı -ancak sendika liderleri hükümet matbaasındaki 8 bin işçiyi dahil etmek istemiyordu. Komünistler bunları ortaya koymayı başardı- ve hükümeti en hassas yerinden vurdu. Çünkü hiç durmadan, oluk oluk para basan matbaa durmuştu. Birdenbire, yükselen fiyatların gerisinde kalmamak için gereken güçlü kağıt para akışı durdu. Ekonomi tamamen çökme tehdidi altındaydı.

Komünist liderler sonunda olayların boyutunu kavradılar: Cuno hükümetini devirip yerine bir 'işçi hükümeti' kurabilmek için bir genel grevi kışkırtmaya başladılar. Borsig'deki grevi takiben Berlin'deki dev Siemens fabrikasında grev başladı ve birbiri ardına on bir diğer büyük fabrika bunu izledi. Artık talepler yalnızca ekonomik değil, hükümetin düşürülmesine de yönelikti. Şehir ulaşım hizmetleri tamamen durdu, ardından da su, gaz ve elektrik işçileri greve çıktılar.[5]

Berlin dışında, Saksonya madencilik bölgelerinde tam bir iş durdurma vardı ve silahlı işçi örgütleri güçlerini daha önce hiç

4. Favez, sf. 295.
5. Favez, sf. 293.

olmadığı kadar ortaya koyuyordu: 'Denetim Komiteleri pazarları idareleri altına almış görünüyordu.'[6] İçişleri Bakanlığı'na yollanan raporlara göre ülkenin batı bölgelerinde: 'sendikalara rağmen, genel grev Solingen'i felce uğratıyor ve Krefeld, Hamburg, Aachen, Kleve, Opladen, Stoppenberg, vs.'i vuruyor. İşsizler ve grevciler yiyecek için köyleri yağmalıyorlar... İşverenlerin düzinelerce şikayet ve başvurusu İçişleri Bakanlığı'nın masasına yığılmış duruyor... Ren madencilerinin sol kanadı, kısmen tesisleri işgal edip yönetimi dışarı atıyor... Bazı madenlerde üzerinde "Eğer taleplerimizi 24 saat içinde karşılamazsanız, bu sizindir" yazılı uyarı notları bulunan darağaçları dikiliyor.'[7]

11 Ağustos'ta Ruhr'daki maden ocağı ve fabrika konseyleri, Essen'de bir konferansta toplandı ve bölgedeki grevle ilgili taleplerini ortaya koydu. Cuno hükümetinin düşürülmesi ve bir işçi hükümeti kurulması talebinin yanı sıra konferansta, savaş öncesi gerçek ücretler, ocaklarda 6 saatlik iş günü ve Denetim Komiteleri tarafından dağıtılmak üzere, zorunlu ihtiyaç maddelerine el koyulması da talep edildi. Hamburg'da tersaneler işlemez hale getirildi, Hanover, Lubeck ve Neurode sokaklarında silahlar patlıyordu.

Yine Berlin'de sendikalar, üyelerinin oluşturduğu baskıyı hafife alamazlardı. Hareketi en azından idare ediyorlarmış izlenimi uyandırmak için harekete geçtiler. SPD, azınlık USP ve komünistlerin temsilcilerini 10 Ağustos'ta özel bir toplantıya çağırdılar. Komünistler genel grev çağrılarını tekrarladılar. Son derece reformist sendika liderlerinin bir kısmı, bir an için, bu yönde kararsız kalmış göründü. Eğer çağrıyı reddederlerse üyelerinin gözünde bütün itibarlarını kaybedeceklerinden endişeleniyorlardı; ancak çağrıyı onaylarlarsa kontrol edemeyecekleri bir hareketin ortaya çıkmasından da aynı şekilde korkuyorlardı. SPD delegelerinden biri, 1919 devriminin eski düşmanlarından Otto Wels idi. Grevin anarşi, maceraperestlik ve kargaşa olduğunu ileri sürüyor, ayrıca hükümetin meseleleri düzeltmeye başlayacak bir acil ekonomik paket hazırlamakta olduğunu iddia ediyordu.

6. Aynı yerde.
7. Favez, sf. 293-4.

Onun aracılığı, dengeyi sendika liderliği yönüne kaydırdı. Genel grev reddedildi.

Ancak komünistler, sendikaların tabanının, liderlerinin uyarılarını dinleyecek ruh halinde olmadıklarını biliyorlardı. Tüm parti bölgelerine bir genelge gönderildi, 'Elde edilen bilgiler, Berlin'dekine benzer bir durumun tüm ülkede var olduğunu göstermektedir. Her yerde iş yavaşlatma eylemleri ve grevler var. Bu hareketleri bir araya toplamak ve tek yönetim altında birleştirmek gerekir. Kendiliğinden hareketin liderliğini almak için ADGB [ana sendika federasyonu]'nin yerel komitelerini ele geçirmeliyiz. Bunun mümkün olmadığı yerlerde fabrika konseyleri hareketi yönetip organize etmelidir.'

Bu fırsatı değerlendirmenin tam zamanıydı, önceki yıl komünistler fabrika konseylerinin yerel ve ulusal örgütlerini sendika bürokrasilerinin kontrolü dışında yapılandırmak için pek çok girişimde bulunmuşlardı. Ulusal Konseyler Konferansı'nda önceki yıl seçilen 15 kişilik komite şimdi kendisine katılıyordu. Bu komite ertesi gün (11Ağustos) için Berlin fabrika konseylerinden delegeleri toplantıya çağırdı.

'Büyük salon dolup taşmıştı' diye anlatıyor katılımcılardan biri. 'Caddeler, fabrika konseylerinin, işçilerin hızlı ulaşımı için fabrikalardan gasp ettikleri arabalar ve kamyonlarla doluydu. Yan sokaklarda, hiç müdahale etmese de, polis arabaları duruyordu.'[8]

Temsilci sayıları hakkında çeşitli tahminler var. Fransız tarihçi Broue, iki bin rakamını vermektedir, İsveçli tarihçi Fauez, resmi dokümanlara dayanarak 'on bin işyeri komitesi temsil edildi'[9] demektedir ve Doğu Alman Ersil ise 'yaklaşık yirmi bin fabrika komitesi toplanmıştı, bunların arasında binlerce sosyal demokrat vardı'[10] diye yazmıştır. Tam sayıyı bir kenara bırakırsak bir şey açıkça ortadadır: dokuz ay öncesinin görünüşte zayıf fabrika konseyleri hareketi, şimdi işçi sınıfını, sendika bürokratlarından bağımsız olarak birleştirebilecek bir güç haline gelmiştir.

8. Erich Hochler, aktarılan yer Ersil, sf. 245.
9. Broue, sf. 713 ve Favez, sf. 294.
10. Ersil, sf. 249.

Toplantı, şu taleplerle birlikte derhal bir genel grev yapılması çağrısında bulundu: Cuno hükümetinin düşürülmesi; bir işçi hükümetinin kurulması; zorunlu temel ihtiyaç maddelerinin işçi örgütlerinin denetimine alınması; asgari ücretin derhal 60 altın Fenik'e yükseltilmesi; proleter 100'ler üzerindeki yasakların kaldırılması.

15 kişilik Komite genel grev kurallarının taslağını oluşturdu: grev komitelerinin seçimi, Denetim Komiteleri ve proleter 100'lerin örgütlenmesi, faşist grupların proleter 100'ler tarafından silahsızlandırılması, askerler ve polislere propaganda yapılması, dostça geçinilmesi.

Polis, fabrika konseyleri tarafından yapılan çağrıyı duyurmak amacıyla basılan Rote Fahne özel sayısına el koydu. Ancak, hareketin yayılmasını engellemek amacıyla yapılan bu baskıcı eylem hiç etkili olmadı. Grev Berlin'i tamamen felç etmişti. 'Su, gaz, elektik ve gazeteden yoksun kalmış bir başkent-ölü ve aynı zamanda gerilim dolu, çünkü mitingler ve gösteriler arttı.'[11]

Berlin'den yapılan çağrı, başkentin dışındaki hareketlenmelere hız ve kuvvet verdi. Halle'de bin 500 işçi yerel bir fabrika konseyi kongresine katıldı - bunların 339'u maden ocakları delegeleriydi. Genel grev 19'a karşı 320 oyla kabul edildi. Bunların içinden yetmiş SPD delegesi, diğerlerine göre ağırlıklı bir ayrıcalığa sahipti.[12] Grev hem Halle-Merseburg bölgesinde hem de geleneksel olarak daha Sosyal Demokrat olan Magdeburg'da etkili oldu. İşçiler ocaktan ocağa ve fabrikadan fabrikaya yürüyüşler yaparak eylemi genişlettiler.

Genel grev Saksonya ve Thuringia'da biraz daha yavaş yayılıyordu -13-14 Ağustos'a kadar daha tam olarak başlamamıştı. Ama eyalet parlamentosunda, Dr. Weigel'in, ayın 14'ünde ücret görüşmeleri sürerken 'yerel gösteriler biçiminde -örneğin Aue, Schneeberg ve Annsberg'de- durmadan tekrarlanan' ve 'işveren liderlerini tehdit eden terör'den şikayet edebilmesi hâlâ mümkündü.[13] Grev ülke çapında yayıldıkça, gösteriler ve sokak çatış-

11. Favez, sf. 295.
12. Ersil, sf. 290-5.
13. Michaelis ve Schlapper, sf. 476.

maları dalgasını da beraberinde getirdi: 'Grev bütün büyük şehirlere yayıldı... 12 Ağustos'ta Hanover, Rotthausen, Gelsenkirchen'de, göstericilerle polis arasında çatışmalar yaşandı; sonuç: 30 ölü. 13'ünde yeni gösteriler oldu, daha çok kurşun sıkıldı. Wilhelmshaven'da altı, Hanover'da 30, Greisz'da 15, Aachen'de 10, Zeitz'de 20, Jena'da 30, Breslav'da bir, Krefeld'de dört, Raitber'de dört kişi öldü... Halle ve Leipzig'de işçi 100'ler civar köylerdeki hayvanlara el koydu ve işçilere dağıtımını organize etti.'[14]

Hareketin gerçek çapı konusunda ortaya pek çok iddia atılmıştır. Ersil, Broue ve Favez gibi tarihçiler bunu muazzam bir ayaklanma olarak tanımladılar. Öte yandan, Amerikalı tarihçi Angress bundan, bir bardak suda fırtına koparmaktan biraz fazlası olarak söz eder. Angress grev çağrısının 'Berlin'deki birçok işgalci gruptan şaşılacak kadar güçlü bir karşılık bulduğunu' kabul ediyor, ama 'orada bile hiçbir zaman genel greve dönüşmediğini' iddia eder. Bir başka yerde ise, 'Güney Almanya'nın tamamı ve Ruhr bundan hiç etkilenmedi' demektedir.

Ancak bu hem Favez ve Ersil'in verdiği grev hareketinin resmi belgelerini hiçe saymak, hem de genel grevi, öncesindeki kısmi grevlerden, özellikle Ruhr'dakinden apayrı tutarak ele almaktır. Elbette bu günler Alman kapitalizminin en hassas kesimini endişelendiren zamanlardı. Alman Ulusal Halk Partisi lideri Stresemann, İngiliz büyükelçisine şunları söylüyordu: 'Komünistlerin fırsatın kaçmasına izin vermeyecekleri görüşündeydi... Tüm koşullar onların lehineydi. Böylesi bir fırsat onlara bir daha asla sunulmayacaktı. Stresemann, "İki şeyden korkuyorum; komünistlerin kazanacağı bir başarı ve bunun yol açacağı büyük bir milliyetçi tepki..." diyordu'.[15]

Genel grev, hükümetin gücünün artık kalmadığı bir dönemde ortaya çıktı. Ruhr krizini

İngiliz baskısıyla çözme girişimleri suya düşmüştü. Enflasyona hiçbir faydası olmamıştı. Ve artık tüm işçi sınıfı komünizmin etkisi altına girmiş görünüyordu. Kişisel diktatörlük hayalleri

14. Broue, sf. 714.

15. Viscount D'Abernon, aktarılan yer Michaelis ve Schlapper, sf. 171.

kuran sekiz ay öncesinin 'güçlü adamı' Cuno, şimdi devam etmek için kendini 'çok yorgun' hissettiğini söylüyordu.

Alman kapitalizmi, önceden sıklıkla olduğu gibi, Sosyal Demokrasi'nin tavrıyla güven tazeledi. 10 Ağustos'ta SPD milletvekilleri, Cuno'nun mali tedbirleri için oy kazanmasına olanak sağladı. 12'sinde, genel grev tavırlarını değiştirmelerine yol açtı -'yardımsever tarafsızlık' Cuno'yu daha fazla iktidarda tutamazdı. Şimdi mesele ne tür bir hükümetin onun yerini alacağı idi. SPD liderliği Cuno aleyhine oy kullanmaya karar verdi- ancak onun bir partidaşı, Alman işverenlerinin güçlü bir kesiminin sözcüsü ve Stinnes'in parasına bağlı bir partinin başı olan Stresemann'ın başbakan olduğu bir hükümete katılmayı önerdi.

Dört Sosyal Demokrat bakanı olduğu için çok mutluydu: 'Bazı politik çevrelerde durum 1918'deki düşüşe benzer olarak kabul edildi: sosyalistlerin Prens Max'ın kabinesine girmesi nasıl gerekmişse, 1923 krizinde de en güçlü işçi sınıfı partisinin hükümete katılımının gerektiği düşünülmüştü.'[16]

Hükümete katılma kararı, parti içindeki tartışmaların şiddetlenmesine neden oldu: 171 Sosyal Demokrat'ın 53'ü Reichstag'da yeni hükümetin güven oylamasında çekimser kaldı. Eski bir Sosyal Demokrat tarihçinin yazdıklarına göre, 'Federal bir hükümette Alman Ulusal Halk Partisi ile birlikte yer almak bir rezaletti'

Yine de 'marksist' ekonomist ve eski USP lideri Hilferding'den, Stinnes ve Cuno ile birlikte sağ kanat diktatörlük hayalini kuranlara kadar değişen üyeleriyle, devrimci soldan faşist sağa tüm partileri bir araya getiren bir hükümet oluşturuldu.

Durgunluk

Yeni hükümetin kurulmasının ilk etkisi genel grev yarasının kendiliğinden sarılması oldu. Grevin temel talebi 'Kahrolsun Cuno Hükümeti!' idi - ve Cuno hükümeti düşmüştü.

Tabii talep Cuno'nun yerine bir 'işçi hükümeti' getirilmesi çağrısıyla tamamlanıyordu. Ancak bu talebin yerine getirilmesi,

16. Landauer, sf. 974.

tek tek grevci grupların ortadan kaldırabileceklerine inanmadıkları bir engelle ilgilenmek anlamına geliyordu: Sosyal Demokrat liderler, bir işçi hükümeti için herhangi bir şey yapmayı reddediyorlardı ve her işçi de bunu biliyordu. Bu tür bir hükümet için çağrının devamı, SPD liderlerinin kapitalizm yanlısı ortaya çıkaracak bir propaganda sloganı olabilirdi, ancak işçilerin büyük kesimine göre bu, grev hareketinin ileriye taşınmasıyla kısa zamanda elde edilebilecek bir hedef olarak görünmüyordu.

Aynı zamanda tek tek büyük işverenler için grevcilerin çoğunun ücret taleplerini karşılamak oldukça kolaydı: bugün ücretleri ikiye katlayan enflasyon oranı, bir hafta içinde dörde katlanacaktı.

Son olarak, işçilerin üzerinde işlerine geri dönmeleri için çok büyük bir mali baskı vardı. Sendikaların grev fonu ve işçilerin kişisel tasarrufları, enflasyonla hemen hemen tamamen değersiz hale gelmişti. Grev, grev olmanın ötesine geçip de gıda maddelerine devrimci bir el koyuşa dönüşmediği takdirde, günlük ücret alamamak, açlıktan ölmek demekti. Uzun grevler artık işçiler için fiziksel olarak mümkün değildi. İki seçenek vardı: işbaşı ya da devrim - ve henüz hiç kimse devrim için hazırlıklara girişmemişti.

Brandler sonradan, komünistlerin yeni Büyük Koalisyon'a karşı olarak 'en azından 24 saat daha' devam ettirme girişimlerine rağmen, genel grev Berlin'de çözülmeye başladı, diye anlatıyordu. 'Biz Merkez'dekiler grevi üç gün sonra bitirmemeye karar vermiş olmamıza rağmen, radikal Berlinli yoldaşlarımız kararı uygulayamadı ve kararlarımıza rağmen greve son verdiler, çünkü grevin iç dinamikleri tamamen tükenmişti.'[17]

14 Ağustos tarihli Rote Fahne'nin manşeti 'Milyonlar mücadele içinde' idi. Ancak işe dönmeler Berlin'de devam etti ve öğle ortasında çıkan gazetenin özel baskısında ise 'Greve hep birlikte son' yazıyordu. 'Grev durduruldu' diyor ve ekliyordu, 'Haydi yeni bir grev hazırlayalım'. Sözde 'solcu' Ruth Fischer, fabrika konseylerinin bir toplantısında hepsinin işlerine geri dönmeleri gerektiğini açıkladı (bu onun, sonradan bu karar için Brandler'e saldırmasına engel olmayacaktı!)

Grevin devam ettirilmesinin hiçbir yolu yok muydu?

17. *Die Lehren*, sf. 30.

Brandler bunun, Cuno hükümetinin düşmesine kadar ciddi anlamda grevin başlamadığı Orta Almanya ve Saksonya'da mümkün olduğunu iddia etmişti. Bunun nedeni oralardaki grevin Berlin'dekinden çok daha politik ve işçilerin devrimci bir saldırıya geçmeye neredeyse hazır olmasıydı. Ancak Brandler tıpkı Orta Almanya, Silesia ve Ruhr'daki Mayıs-Haziran grev dalgası gibi Berlin'deki grevin de hâlâ temel olarak 'ekonomik' olduğunu öne sürüyordu.

'Cuno grevi, Ruhr, Saksonya ve Yukarı Silesia'daki devrimci ücret mücadelesinin Berlin'deki devamından başka bir şey değildi. Ancak Berlin'deki bu tür bir mücadelenin Ruhr, Saksonya ve Yukarı Silesia'dakinden oldukça farklı bir önemi vardı. Grev hükümet krizine yol açmış ve Cuno hükümetini devirmişti. Ama bu bilinçli politik hedefler üzerine kurulu olması anlamında değil, yalnızca yarattığı etkiler bakımından politik bir grevdi.

'Cuno'nun istifası talebi karşılandığında grevin gücü kırıldı. Hiç kimse, bunu, Cuno hükümet binasına karşı bir saldırıya dönüştürebilirdik iddiasında bulunamaz.'[18]

Öte yandan, 'Saksonyalı yoldaşlar, silahlı bir ayaklanmanın başlangıcına işaret eden ekonomik değil politik bir greve giriyorlardı'. Ancak Berlin buna hazır değildi ve Saksonya tek başına ilerleyemezdi.

Brandler'in anlatımı, olaylardaki ani dönüşümü kesin olarak anlaşılır kılmaktadır. Buna göre eylemin gerçek zayıflığı, birleşik cephe yaklaşımın partinin yerel 'sol' liderliği tarafından isteksizce yürütüldüğü Berlin'de (ve kuzeybatı sahilinde) yatmaktaydı. Ancak bu yine de bir soruyu açıkta bırakmaktadır: eğer parti grev patlak vermeden iki veya üç hafta önce (Brandler'in kendisinin de önerdiği gibi) savunmadan saldırıya geçmiş olsa - eğer anti-faşist gün gösterileri sırasında geri çekilmemiş olsa- ve eğer 'işçi hükümeti' için daha net bir slogan ortaya koymuş olsaydı, her şey biraz daha farklı olmaz mıydı?

Her durumda, grevin ilk kötü etkisi mücadelenin düzeyindeki düşüş oldu. Örneğin madencilerin % 245'lik ücret artışlarına ek olarak yapılan % 50'lik zam, fiyatlarda bir ayda meydana gelen

18. Aynı yerde.

% 2 binlik zammı karşılamamasına rağmen, Ruhr madenlerindeki ücret mücadelesi hızla sona erdi.[19]

Açlık ve öfke yok olmamıştı. Tam tersine fiyatlar milyar ve trilyon marklarla ölçülmeye başladıkça sefaletin düzeyi de yükseliyordu. Ruhr bölgesindeki tarlaların yağmalanmasına ilişkin birçok rapor vardı; yiyecek ayaklanmaları Aachen'de 13 kişinin ölümüne neden oldu[20]; 27-28 Ağustos'ta işsizler Plauen'de belediye binasını ele geçirdi; Eylül'ün ikinci haftasında Dresden polisi bir gösteriye sopalarla saldırıp sonra da ateş açınca 13 kişi öldü (Saksonya polis şefi bir 'sol' Sosyal Demokrat olduğu halde)

Ancak bu olaylar, 9-13 Ağustos'taki gibi ulusal çapta bir eyleme dönüşmek üzere birleştirilmedi. Herhangi bir büyük grevin ardında kesin, kaçınılmaz bir moral çöküntüsü vardır: gösterinin canlılığı, grev gözcülüğü ve grev sona erince, iş başı yapmanın ve ustabaşına itaatin utancı başlar. Bu kez işe dönüşlere, işsizlikteki şiddetli artış eşlik etti, çünkü enflasyonel büyüme enflasyonel çöküşe dönüşmüştü. İşsizlik parası kuyrukları uzayıp, işçiler işlerinden olmaktan korkmaya başlayınca, işverenler saldırıya geçti. Genel grevden bir hafta sonra, militanların çoğu da dahil yüz bin kişi işten atıldı.

Devlet güçleri de şimdi intikamlarını almaya başlamışlardı. İki yüz grevci tutuklandı, komünist basın yasaklandı ve Prusya İçişleri Bakanlığı hem fabrika konseyleri ulusal örgütünün '15'li komite'sini, hem de daha büyük olan Berlin fabrika konseyleri komitesini yasa dışı ilan eden tebliğler yayınladı. Ruhr'da, Fransız 'düşman'a yardım eli uzattı ve beş komünist gazeteyi yasakladı.

Devrime Doğru mu?

Cuno grevinin ilk etkilerinden biri de, uluslararası komünist hareketi -ve Rus Komünist Partisi liderlerini- Almanya'da olup bitenlere karşı uyandırmak oldu. Daha 15 Ağustos'ta Komintem başkanı Zinoviev şöyle yazıyordu: 'Kriz yaklaşıyor... Alman Komünist Partisi ve Komintern'in faaliyetinde yeni ve nihai bir

19. Favez, sf. 306.
20. Favez, sf. 308.

dönem başlıyor.'[21] Kırım'da tatilde olan Troçki, Moskova'da bulunan, iki Alman komünist lideri Walcher ve Enderle'yi görüşmeye davet etti ve onlardan olup bitenlerle ilgili ayrıntılı bilgi aldı. Rus liderler hızla Moskova'ya döndüler ve 23 Ağustos'ta özel bir Politbüro toplantısı yaptılar. Burada Troçki'nin anahatlarını çizdiği görüşe orada bulunan herkes (Radek dahil) katılmış görünüyordu.

Troçki Almanya'da nihai iktidar mücadelesi, Alman Ekim'i için beklenen anın hızla yaklaştığını söylüyordu. Bu ana hazırlanmak için yalnızca birkaç hafta vardı ve her şey bu hazırlığa tabi kılınmalıydı.

Rus liderler içinde yalnızca Stalin daha az iyimserdi - en erken 1924 baharına kadar beklemeleri gerektiğini düşünüyordu.[22]

Birkaç gün sonra, Alman partisinin kilit liderleri ('sol'un temsilcileri de dahil), silahlı bir ayaklanmanın hazırlıklarını tartışmak üzere Moskova'ya davet edildiler.

Alman liderliğinin kendisi daha Ağustos ortasında savunmadan saldırıya geçmişti. Rote Fahne, iç savaş konulu bir kitabın bir bölümünü yayınlamış ve işçi konseyleri ulusal komitesini, hükümetin yasağına karşı koymaya çağırmıştı. Rote Fahne şimdi de Rus liderliğinin çağrısını kabul ediyordu: 2 Eylül'de Troçki tarafından yazılan ve 'Almanya devrime ilerliyor' diye anlatan bir Komintern bildirisini yayınladı. Alman parti başkanı Brandler'in, ayaklanma perspektifine dair şüpheleri vardı. Sonradan, Radek'in de bu şüpheleri paylaştığını belirtmişti: 'Radek tüm bu kararların gerçek dışı olduğuna ikna oldu'[23]. Ancak kısa bir süre sonra, Troçki ve Zinovyev'in argümanları onu sindirdi: '1923'teki ayaklanma hazırlıklarına karşı çıkmadım' diye yazmıştır sonradan. 'Sadece durumu henüz devrim boyutunda değil, daha çok ileri derecede bir keskinleşme hareketi olarak görüyordum. Ancak bu konuda Troçki, Zinovyev ve diğer Rus liderlerinin daha yetkin olduklarını kabul ettim...'[24]

21. Broue, sf. 718 ve Carr, sf. 201.
22. Broue, sf. 720.
23. *NLR 105*, sf. 52.
24. Deutscher'e mektup, NLR 105, sf. 76.

Enternasyonal ve Alman partisinin, ayaklanmanın teknik hazırlıklarına başlamak için tüm güçlerini seferber etmelerine karar verildi. Troçki bunun için bir tarih belirlenmesini bile istedi: 'Komünist Parti, devrimlerin (kendiliğinden-ç.n.) olacağı ama asla yapılamayacağı ve bu yüzden de bunlar için özel bir tarih saptanamayacağı yolundaki meşhur liberal yasaya itibar etmez. Bir seyircinin gözünde bu yasa doğrudur, ancak bir lidere göre yalnızca kaba ve yavandır...'.'Derin bir sosyal krizden geçen bir ülkede, çelişkiler uç noktada şiddetlenmeye başladığında, emekçi yığınlar sürekli bir hareketlenme içerisindeyken, parti emekçilerin şüphe götürmez çoğunluğu tarafından ve sonuçta proletaryanın en aktif, sınıf bilincine sahip ve fedakar üyeleri tarafından açıkça desteklenirken, partiye düşen görev de en yakın zamanda kesin bir tarih belirlemektir... ve ardından tüm gücünü saldırı hazırlıkları üzerinde yoğunlaştırmak, tüm politikasını ve örgütünü askeri hedefe bağlamaktır; böylece saldırı maksimum güçle iş görecektir.'[25]

Brandler ve Radek devrim için kesin bir gün belirleme fikrine itiraz ettiler (Troçki, Rus Devrimi'nin yıldönümü olan 7 Kasım'ı önermişti), ancak Troçki'nin ayaklanmayı hazırlamak için kendisinin Almanya'ya gönderilmesini öneren yaklaşımı karşısında yeterince ikna oldular.

Bu öneri reddedildi. Ancak Komintern devrimci bir fırsat yakalayabilmek için daha önce hiç yapmadığı kadar büyük bir çabayla hareket etti: Komintern'in sonraki tarihinde yalnızca 1920 ortalarında Çin'de ve 1930'ların sonunda İspanya'da bu ölçekte müdahaleler yaşandı – ve bu müdahaleler, Almanya'da olduğu gibi proleter devrimi ilerletmek amacında değillerdi.

Alman Partisinin önceden kurduğu M-Apparat adlı gizli bir askeri örgütü (ve bir de casusluk şebekesi T-Apparat- terörün "T"si) vardı. M-Apparat, önceki yıl, Rus Kızıl Ordu'sundan uzmanların yardımıyla güçlendirilmişti. Bir Kızıl Ordu generali olan Gorev de şimdi bunu, iç savaşı başlatacak bir mekanizmaya dönüştürmek amacıyla Almanya'ya gönderilmişti. Gorev Al-

25. *The first five years of the Communist International*, cilt 2 (New York 1972), sf. 349.

manya'yı, ülkenin altı askeri bölgesine uygun olarak altı politik-askeri komuta bölgesine ayırdı. Bunlar da kendi içinde bölgelere ve alt bölgelere ayrıldı. Her bölgede, proleter 100'leri eğitmek ve onları savaşa yönlendirmekle sorumlu 'mücadele liderleri'ne bağlı bir komuta zinciri vardı.

Tüm yapı, bir devrimci komite tarafından yönetiliyordu. Bu komitenin emrinde ya Dünya Savaşı'nda ya da 1919 ve 1920'nin Kızıl Ordu'larında tecrübe kazanmış bir dizi Rus subayı ve çok sayıda Alman vardı. Bunların arasında örneğin, sonradan İspanyol İç Savaşı'nın General Gomez'i olacak Wilhelm Zaisser, yine o savaşta Binbaşı Schrindler olarak tanınacak Albert Scheiner, ve Albay Hans diye tanınacak Hans Kahle de vardı.

Kızıl birliklerin çekirdeğini proleter 100'ler oluşturuyordu. Brandler'a göre 60 bin[26]; Doğu Alman tarihçi Gast'a göre, çoğu eskiden cephede savaşmış yüz bin kişilik güçleri vardı[27]. Mayıs'ta 300, Ekim'de 800 ayrı 100'ler birliği bulunuyordu.

Her birlik bir fabrika veya işçi sınıfı bölgesine üs kurup, askeri bir tabur gibi organize oldular. Temel birim 12 kişilik bir 'grup'tan oluşuyordu, üç grup 36 kişilik bir 'kol' ve üç kol da motosikletliler ve tıbbi takımla birlikte bir 100'ler birliğini oluşturuyordu. Kuvvetlerin büyük çoğunluğu, açık faaliyet yürütebildikleri Saksonya ve Thuringia'daydı: 9 Eylül'de 8 bin kişi Dresden'de; 16 Eylül'de 5 bin kişi Leipzig'de yürüyüş yaptı. Bunlar esas olarak komünistlerden oluşuyordu; ama en azından Saksonya'da, komünist olmayanlar ve her düzeyden Sosyal Demokratlar da vardı.[28]

Ancak zamanı geldiğinde eyleme girişenler sadece 100'ler olmayacaktı. Partinin tümü savaş için seferber olmuştu, ulusal ve yerel düzeydeki liderler olası bir tutuklanmaya karşı gizleniyorlardı. Bu haftalarda Almanya'da bulunan bir Fransız komünist şöyle yazmıştır: 'Ülkede, komünistlerin, her şeylerini vermeye kararlı, özenle seçilmiş adamlarla savaşa hazırlanmamış olduğu tek bir şehir bile yoktu. Gayretli bir çalışmayla geçme-

26. Aktaran Broue, sf. 732.
27. Gast, sf. 452.
28. Aynı yerde.

yen bir tek gün, özel bir görevle geçmeyen bir tek gece bile yoktu. Hiçbir sorun ihmal edilmiyordu. Haftalarca bir kez bile bütün bir gece uyumamış yoldaşlar biliyorum.'[29]

Parti basınının tarzı yeterince keskindi. İktidar mücadelesine ilişkin ardı arkası kesilmeyen göndermeler yapılıyordu; örneğin bir şiirde: 'Son kavganın şanlı ordusu, Birleş, zafer bizim olana kadar cesur ol' çağrısında bulunuluyordu veya 'Almanya'da Proletarya Diktatörlüğünün Yolu' başlıkları atılıyordu. Gazeteler yasaklanmıştı - ancak yarı legal olarak yeterince dolaşıyordu. Ve diğer günlük gazetelerin satışı düşerken, onların satışları hızla yükseliyordu.

Ancak bu aşamada bile her şey yolunda gitmiyordu. Partinin önde gelen isimleri, halen belirsiz ve görünüşte uzak olan iktidar mücadelesi hedefiyle, sınıfın gündelik mücadelelerini birbirine nasıl bağlayacaklarına dair hiçbir fikirleri yoktu. İşçileri 'olgunlaşmamış eylemlerden' alıkoyuyorlardı - ancak hazırlandıkları alternatifi de her zaman kavrayamıyorlardı. Ağustos sonlarında, partinin önde gelen teorisyenlerinden Thalheimer hâlâ şunları yazmaktaydı: 'İşçi sınıfının zaferi için gereken koşullara ulaşana kadar, hem politik hem de örgütlenme anlamında daha çok uzun bir yol kat etmek gerekiyor.'[30]

Ruth Fischer'e (güvenilmez bir tanık) göre parti liderlerinin çoğu şöyle diyordu: 'Hiçbir koşulda genel grev ilan etmemeliyiz. Burjuvazi biz daha harekete geçmeden planlarımızı fark eder ve bizi yok eder. Aksine, hükümet tehlikenin artık geçtiğini düşününceye kadar yığınları sakinleştirmeli, fabrikalardaki insanlarımızı ve işsiz komitelerini herhangi bir eylemden alıkoymalıyız.'[31]

Sonuç, kaçınılmaz olarak, kitlesel devrimci partilerden çok terörist gruplarda görülen komploculuk olmuştu. Bu arada işçi kitleleri arasında çalışma da ihmal edilme eğilimindeydi.

Brandler'in sonradan yaptığı açıklamaya göre, kendisi Moskova'dayken -bir aylık bir süre için- 'partide etkin bir politik kampanya eksikliği vardı'[32]. Partinin en güçlü lideri olan Brand-

29. A.R. Albert, aktarılan yer Broue, sf. 739.
30. Broue, sf. 737.
31. Broue, sf. 735.
32. *Die Lehren*, sf. 34.

ler, bu kritik zamanda Moskova'daydı ve elinden bir şey gelemezdi. Brandler'in görüşlerinin çoğuna karşı çıkan bir parti lideri olan Remmele, buna katılıyordu: 'Tüm parti aygıtımız ve görevlilerimiz, silahlı hareketin örgütlenmesi ve silah sağlanması sorunuyla uğraşırken, kitlelerin harekete geçirilmesi, fabrika konseylerinin bir araya getirilmesi gibi diğer tüm parti işleri ihmal edildi... Böylece işçi sınıfına uzanan tüm köprüler ihmal edilmiş oldu.'[33]

İşçi sınıfı daha önce hiç olmadığı kadar umutsuzlaşmaya başlamıştı. Ağustos'ta ikiye katlanan işsizlik, Ruhr'da Eylül başında 110 binden, Ekim sonunda 160 bine çıktı. İşsizlerin yanı sıra 5–6 milyon işçinin de fazla zamanı kalmamıştı. Fiyatlar daha önce hiç olmadığı kadar yükseliyordu: asgari geçim masrafı Eylül'ün 13'ü ile 19'u arasında % 165 yükseldi. Ortalama ücret, dört kişilik bir ailenin geçinebilmesi için gerekenin yarısından daha az olarak hesap ediliyordu. Lubeck'te reel ücretlerin savaş öncesi düzeyin %20'sinden, yine aynı dönemin %15'ine düştüğü söyleniyordu[34]. Bir maden işçisinin bir yumurta satın alabilmek için bir saat çalışması gerekiyordu.

Kısmi, ekonomik grevler şimdi çok daha seyrek yapılıyordu. İşsizliğin düzeyi işçilerin aldatılmasını haklı gösteren bir sonuç yaratıyordu. Lokavt grevden daha yaygın hale gelmişti.

Ancak bu sıkıntılar yine de sokaklarda patlayabiliyordu. Nispeten geri kalmış olan Baden ilinin küçük bir kasabası olan Lorrach'da çıkan ayaklanmada pazarlar ve dükkanlar yağmalandı. Grev yapan işçiler hapishaneyi basıp tutukluları serbest bıraktılar. '14 Eylül'de kasaba aşırı solun eline geçmişti... İlerleyen günlerde grevler ve şiddet hareketleri Mulheim, Sackingen, Heidelberg, Karlsruhe gibi komşu kasabalara sıçradı... Baden işçileri ellerinde Sovyet bayraklarıyla Lorrach'a yürüdüler, burada polisin müdahalesiyle karşılaştılar. Posta ve demiryolu hizmeti kesildi'.[35]

İşgal altındaki alanlarda öfkenin dışavurumu biraz daha farklı

33. *Die Lehren*, sf. 41.
34. *Bulletin Communiste* (11 Ekim ve 6 Kasım 1923).
35. Favez, sf. 310.

oldu. Ren bölgesinden sağ kanat ayrılıkçı gruplar, Fransızların da kışkırtmasıyla bir ayaklanma teşebbüsünde bulundular. Ancak komünistlerin başını çektiği işçiler, polisle ve ayrılıkçılarla çatıştı, pek çok insan hayatını kaybetti. Bu, Dusseldorf'un 'Kızıl Pazar'ıydı (30 Eylül).

Eylül ayında Orta Almanya'da devam eden grevler -özellikle Saksonya'daki büyük tekstil grevi- ve 'yeterince hızlı bir endeks yaratılmadığından, ücret ayarlamalarının tüm anlamını yitirdiği işgal bölgelerindeki 150 bin kişilik bir grev vardı'[36].

Bu dönemde Almanya'da yaşamış bir İngiliz, günlüğünde genel havayı şöyle tanımlıyordu: 'Bu hafta ödenen 100 milyarlık ortalama ücretle, yarı aç kalınıyor... Tersane ve fabrikalardan her gün işçi çıkarılıyor ve devletin verdiği işsizlik parası acınacak düzeyde. Yüzlerce adam, kadın ve çocuk açlıktan ölmenin eşiğindeler. Bu durumda dükkanların yağmalanmasına şaşmamak gerek. Bolşevizm ise günden güne taraftar kazanıyor...'[37]

Böylesi bir atmosferde, Sosyal Demokrat işçiler arasında sola doğru gözle görülür bir kayma yaşanıyordu. SPD içinde Büyük Koalisyon'u reddeden ve komünistlerle işbirliği çağrısında bulunan yeni bir sol kanat ortaya çıktı. En tanınmış liderleri, eski USP liderleri Crispien ve Dittman, Saksonya başbakanı Zeigner ve eski komünist lider Paul Levi idi. Ancak daha önemlisi, bu oluşum, Zwickau ve Plauen gibi yerlerdeki tanınmış bazı yerel işçi sınıfı liderlerinin bağlılığını kazanmıştı.

Bir komünistin Ekim ayında bildirdiğine göre, 'Bu muhalefet tüm ülke çapında büyük başarılar kazanmaya başladı. Orta Almanya'nın büyük bir kısmına egemen oldu. Köln ve Hamburg gibi sağın eski bölgelerine de nüfuz etti. Breslau bölgesinin liderliği, proletarya diktatörlüğüne fikrine kazanıldı. 9 Eylül'de muhalefet, Berlin bölgesinin genel toplantısında açık bir çoğunluk elde etti... Lipinski grubu (sağ kanat), kendi kaleleri Leipzig'de yenilgiye uğratıldı'[38].

Mayıs-Haziran ve Ağustos başındaki yaygın ve genellikle ba-

36. Aynı yerde.
37. Harold Fraser, aktarılan yer Guttmann ve Meehan, sf. 75-6.
38. Heinz Neumann, *Bulletin Communiste* (11 Ekim 1923).

şarılı ekonomik grevler, bu yeni yığınsal işsizlik ortamında, artık geçmişte kalmıştı. Ancak sınıfın kendi içindeki çaresiz ve gözü kara öfke henüz dağılmamıştı ve doğru bir kıvılcımla her an tutuşmaya hazırdı.

Stresemann, Bavyera, Saksonya

Eylül sonuna doğru Stresemann hükümeti kendisinden önce gitmiş olan Cuno hükümeti kadar kötü durumda görünüyordu. Her zamankinden daha kötü olan enflasyona şimdi bir de üretimde hızlı bir düşüş eşlik ediyordu. Merkezi hükümetin emirlerine, aybaşında Hitler ve Ludendorff'un önünde yüz binden fazla paramiliterin geçit töreni yaptığı aşırı sağcıların merkezi olan Bavyera'da zorlukla uyuluyordu. Hükümetin emirlerine hem Saksonya hem de Thrungia'daki sol Sosyal Demokrat hükümetler tarafından aldırış edilmiyordu. Ruhr ve Ren bölgelerinde ise 'tansiyon öyle yüksekti ki bir patlamaya ancak pasif direnişe hemen son verilirse engel olunabilirdi'.[39]

Büyük sanayiciler işlerin artık çığırından çıktığını düşünüyorlardı. Enflasyon 'silahı' sonunda kendilerine dönüyor ve Ruhr'daki 'direniş' pahalıya patlıyordu. 21 Eylül'de Stinnes, Amerikan büyükelçisine şunu söyledi: 'Bu son olmalı. Ruhr ve Ren teslim olmak zorunda.' İşçilerin daha çok ve uzun saatler çalışmış olmaları gerektiğini, 'başlarında bir diktatöre ihtiyaç olduğunu' ekliyordu.[40] Reichsbank'ın başkanı ve para basma politikasının mimarı Helferrich 'marktaki bu düşüşün ülkeyi felakete götüreceğini' düşünüyordu.

Stresemann 26 Eylül'de patronlarının sesine kulak vererek pasif direnişe son verildiğini ilan etti. İstikrarlı bir kur politikası oluşturmayı amaçlayan acil bir ekonomik program planlandı. İlk kez Stinnes ve arkadaşları tazminatların ödenmesi konusunda anlaşmaya vararak hükümetle işbirliğine gitti.

Karar, egemen sınıf için çok önemli bir dönüm noktasıydı. Enflasyon ve Ruhr'un işgali sürmekteydi, ama egemen sınıfta

39. Favez, sf. 370.
40. Michaelis ve Schlapper, sf. 201.

Mart'tan beri ilk kez, ülkeyi kargaşalıktan çıkaracak tutarlı bir politika izlendiğine dair bir his oluşmuştu. Bu özgüven, alt sınıflar üzerinde yeniden ideolojik bir hegemonya kurmanın önkoşuluydu.

Hâlâ, çözülmesi gereken çok ciddi sorunlar vardı. Sanayiciler anti-enflasyonist politikadaki işbirlikleri karşılığında sekiz saatlik iş gününün iptalini istiyorlardı. Sosyal demokrat parlamento fraksiyonu bunu biliyor ve Yetki Yasası ile hükümete acil ekonomik güç verilmesine direniyordu. Bunu Hilferding'in hükümet dışı bırakılmasıyla sonuçlanan küçük bir kriz izledi. Ama iki Sosyal Demokrat bakan kalmıştı ve sonunda 15 Ekim'de, Yetki Tasası Sosyal Demokratların desteği ile geçti. Bu dönemde işçi sınıfı içindeki solun gücünü genellikle önemsemeyen Angress bile şöyle itiraf eder: 'Partinin tabanı büyük oranda Yetki Yasası'nın karşısındaydılar... Hayat pahalılığını protesto eden birçok gösteri düzenleniyordu'.[41]

Ama hükümetin 26 Eylül kararlarına karşı ilk önemli başkaldırı 'Fransızlara teslim olmayı' şiddetle eleştiren aşırı sağdan geldi. Bavyera hükümeti hemen sıkıyönetim ilan etti ve 'Berlin'den Uzakta' feryatlarıyla, sağ kanat önderlerden von Kahr'ı 'Genel Vekil' -fiilen diktatör- olarak atadı. Kahr'a diktatörlük yetkilerinin verilmesine gerekçeyi provokatif bir Nazi mitingi sağlamıştı – ama daha sonra von Kahr, Hitler'in hücum kıtalarını 'acil polisi' olarak düzenlemesi, belli anti-semitik uygulamalar getirmesi ve Sosyal Demokrat 'güvenlik müfrezesi'ni feshetmesi gibi eylemleriyle oldukça ileri gitti.

Berlin'deki ulusal hükümet buna bütün Reich'da sıkıyönetim ilan ederek karşılık verdi. Ama Bavyera'da bulunan von Kahr bu kararı tanımadı. Hitler'in von Seekt ve Ebert'e iftira atan gazetesini kapatma emrini de reddetmişti. Bu isyana Bavyera ordu birlikleri de katıldı – Bavyera ordu komutanı general Lossow ne Berlin'in emirlerine uymayı ne de komutayı bırakmayı kabul ediyordu, birlikleri Berlin hükümeti yerine von Kahr'a bağlılık yemini etmişti. Lossow Bavyera'daki gönüllü birlikleri seferber ederek bunları Kapp darbesinin daha önceki lideri olan, yaklaşık dört ay önce Leipzig'deki hapishaneden kaçmış ve hâlâ tüm Al-

41. Angress, sf. 432.

manya'da aranmakta olan Erhardt'ın komutasına verdi. Gönüllü birlikler eyaletin kuzey sınırı boyunca yerleştirilerek, doğrudan 'Kızıl Saksonya'yı tehdit eder ve emir verildiğinde Berlin üzerine yürümeye hazır hale getirildi.

Bu arada kuzey Almanya'da 'Kara Reichswehr'in aşırı sağ gönüllü birlikleri 1 Ekim'de Berlin yakınlarındaki iki önemli kaleyi ele geçirerek bir ayaklanma başlattı. Ama kuzey ordusu komutasının çoğunluğu Kapp darbesindeki yanlış hesaplarını hâlâ hatırlıyordu; isyancılar silahsızdı ve liderleri kısa süreliğine tutuklanmıştı.

Askeriye ve hükümetteki kilit tutum; Hitler, Ludendorff, Bavyera hükümeti ve sağ kanat gönüllülerin taktiklerine katılmamaktı – ama bu ayrılığın kan dökmeye yol açmaması gerektiğine, çünkü sola karşı birleşik cephenin sürdürülmesinde ortak çıkarlarının olduğuna inanıyorlardı. Stresemann'ın biyografi yazarı şöyle der: 'Stresemann'ın görüşüne göre Saksonya ve Thuringia'daki gelişmeler Münih'deki tartışmadan çok daha rahatsız ediciydi... Bavyeralıları sadık Almanlar olarak görüyordu'[42]

Saksonya ve Thuringia aylardır merkezi hükümet için çıban başıydı. Daha Haziran başında kömür madeni sahipleri ordudan bölgede 'barışın sağlanmasını' istiyordu. Temmuz, Ağustos ve Eylül ayları boyunca proleter 100'ler ve Denetim Komiteleri günden güne güçlenmiş, grevler ve gösteriler sırasında yerelleri fiilen ele geçirmişti.

Sol Sosyal Demokrat hükümetler bu devrimci hareketleri bütünüyle desteklemedi: örneğin Eylül ayında bir 100'ler kongresi yapılmasını reddettiler. Ama komiteleri ve 100'leri yasaklamayı da reddettiler - kısmen işçi sınıfı içindeki desteklerini kaybetmelerine neden olacağı için, kısmen de korktukları polis ve ordu içindeki güçleri serbest bırakmaksızın bunu yapamayacakları için. Yine de yerel polisi işçilere karşı kullanmadaki isteksizlikleri polisi tam olarak tasfiye etmedeki başarısızlıkla uyumluydu. Böylece örneğin Saksonya polisi, Eylül başlarında Dresden'deki bir gösteriye ateş açarak 13 işçiyi öldürdüğünde olduğu gibi, hâlâ eyalet hükümetinden bağımsız hareket edebiliyordu.

42. Turner, sf. 124.

Solcu bakanlar ordunun eyaletlerdeki müdahalelerini durdurmanın en iyi yolunun, Berlin'e, düzeni kendilerinin sağlayacağına dair söz vermek olduğunu düşünüyorlardı. Örneğin, Zeigner 8 Ağustos'ta, kendi hükümetinin polisi karışıklık olan bölgelere sevkedip devrimci hareketi 'tam bir kararlılıkla' bastıracağını söyleyerek Cuno hükümetini temin etti;[43] ama uygulamada bu polis birlikleri nadiren gönderildi. Brandler sonradan, aslında 'Saksonya ve Thuringia'daki Sosyal Demokrat hükümetlerin komünistler karşısında aciz olduklarını' iddia ediyordu.[44]

Liberal ve Sosyal Demokrat tarihçiler genellikle Sakson başbakan Zeifner'i 'iyi niyetli' ama 'istikrarsız' olarak nitelendirirler.[45] Ama tarihsel olarak bu niteliklerin Fransız Devrimindeki jirondistlerden, 1917 Rusya'sındaki Kerenski'ye, 1968 Çekoslovakya'sındaki Dubçek'den Şili'deki Allende'ye kadar bütün figürlere uygulanabileceğini eklemeyi unuturlar; bunların tümü de hızla kutuplaşan politik güçleri uzlaştırmaya çalışmışlardır. Bunların 'iyi niyet'leri (ister Kralcı, ister Çartist, Stalinist ya da CIA kaynaklı olsun) tamamen kanlı bir gericiliğin popülerliklerini yok edecek bir kan banyosu demek olduğunu bilmelerinden kaynaklanıyordu; 'istikrarsızlıkları' ise, bu gericiliğe karşı sağlam bir duruş sergileyememelerinden ileri gelir. Bunun yerine, bu gibi hareketlere şiddeti değil iknayı kullanarak son vermeye çalışırlar. Ağustos 1923'teki Zeigner'in durumu da buydu.

Ekim başında ulusal hükümetin bir noktada Saksonya ve Thuringia'ya karşı hareket edeceği açıktı. Ulusal çaptaki sıkıyönetim hükümete sola karşı kullanacak yeni güçler sağladı. Halihazırda general Müller, yetkili özel vekil olarak Saksonya'ya atanmıştı ve o da yetkilerini basının, mitinglerin ve grev hakkının askeri mahkemede yargılanması yönünde kullanıyordu. Bu ancak, emre karşı koyan eyalet hükümetinin zorla -Bavyera'dan kuzeye doğru ilerleyen Erhardt birlikleri ya da Berlin'den güne-

43. Raimund Wagner, *Zur Frage der Massenkämpfe in Sachsen vom Fruhjahr bis zum Sommer 1923* (Zeitschrift für Geschischtwissenschaft, heft 1, 1956), sf. 258.

44. Deutscher, *NLR 105*.

45. Örneğin bkz. Michaelis ve Schlapper, sf. 470.

ye doğru ilerleyen von Seekt ve Müller'in birlikleri ile- görevden alınmasından önce zaman kazanma sorunu olabilirdi.

İktidarı Alma Planı

Komünist parti Eylül ayını iktidarı ele geçirmek için askeri hazırlıklar yaparak değerlendirdi. Ama ayın sonuna kadar operasyonun son noktalarına -Moskova'daki toplantılarda- henüz karar verilmemişti.

Sağın Saksonya ve Thuringia'ya üzerine yürümesi devrimci bir karşı saldırı başlatmak için iyi bir fırsat yaratacaktı. Almanya'nın her yanında, Orta Almanya hükümetlerini, itibarını yitirmiş Büyük Koalisyon karşısında olumlu bir alternatif olarak gören milyonlarca Sosyal Demokrat taraftar vardı. Sağın bu hükümetlere saldırısı bu taraftarların, komünistlerin yanında hemen devrimci harekete katılmalarını sağlayabilirdi. Komünistler, işçiler için, Saksonya ve Thuringia üzerine saldırıları püskürtmenin tek yolunun saldırıya geçmek, proleter 100'leri inşa etmek ve sağ kanat paramiliterleri, polisi ve Reichswehr'i silahsızlandırmak olduğunu anlatmak zorundaydılar. Bu da artık yalnızca bir propaganda meselesi değildi. Bu savunma hareketlerinin, Saksonya ve Thuringia'ya saldırılar başladığı anda pratiğe dökülmesi gerekiyordu.

Her ne kadar savunma dense de bu hareketler aynı zamanda saldırı idi. Aşırı sağ ve ordu birlikleri, bunlara karşı silahlı saldırıya geçilmeden silahsızlandırılamazdı. Saksonya ve Thuringia'nın savunulması çağrısı, zorunlu olarak, yeni bir iktidarın kurulmasıyla noktalanacak yığınsal bir devrimci saldırı çağrısıydı. Bunun temeli bir fabrika konseyleri -işçi sınıfının öncü kesimini en iyi temsil eden ve proleter 100'ler ile Denetim Komiteleri'ne sıkı sıkıya bağlı işçi sınıfı örgütleri ağı- kongresinde atılabilirdi.

Bütün ülkedeki yerel komünist gruplar artık kendilerini, buna hazırlanmaya adamışlardı. Yerel hareket planları yapmak zorundaydılar. Bu planlar, önemli kaynaklara el konulması, en tehlikeli yerel devlet görevlilerinin bertaraf edilmesi, karakolların, demiryollarının ve haberleşme merkezlerinin ele geçirilmesi plan-

larını da içermeliydi. Ama her şeyden önce kendilerine silah bulmak zorundaydılar - bunun için, silahların kolayca ele geçirilebileceği polis karakollarının ve cephaneliklerin yerlerini belirlemeliydiler.

Saksonya ve Thuringia'ya karşı yapılan saldırıya karşı ulusal genel grev çağrısı bütün yerel gruplar için planlarını uygulamaya koyma konusunda önemli bir işaret olabilirdi. Devrimciler batıda, güney-batıda ve merkezi Almanya'da kontrolü ele geçirmek üzereydiler ve yedek birliklerini Berlin'deki savaşa yardım etmeye gönderiyorlardı. İşgal altında bulunan Ruhr'da, Fransız işgal ordusuyla zamansız bir çatışmaya girme korkusu yüzünden, yerel ayaklanmalardan kaçınılacaktı; ama 100'ler, işgal altında bulunmayan bölgelerin kontrolünü ele geçirmek için yürüyecekti. Bundan sonra, olabildiğince fazla kuvvet Bavyera sınırına yerleştirilecek, böylece Almanya'nın büyük bölümü ayaklanmacıların eline geçinceye kadar buradan gelecek bir müdahale önlenmiş olacaktı.

Ayaklanmadaki kilit rol, proleter 100'lerin yasal güç olduğu Orta Almanya'ya kayıyordu. 'Birliklerimizi yayabilmek, savunmadan saldırıya geçebilmek için Orta Almanya'yı kullanabiliriz diye düşünüyorduk.'[46]

Plandaki son bir unsur Brandler ve Rus liderler arasında bir anlaşmazlığa neden oldu: komünistler Saksonya ve Thuringia hükümetlerine gireceklerdi. Sosyalist-komünist bir hükümetin kapitalizmi diğer hükümetlerden daha iyi yöneteceği inancından dolayı değil, işçilerin kolayca ele geçirebilmesi için polisin silah depolarının yerini belirlemek amacıyla yapılmalıydı bu. Zinovyev bunun '50-60 bin adamın'[47] silahlanmasına yardımcı olacağını ileri sürüyordu.

Brandler 'Kapp darbesinden bu yana Sakson hükümeti işçileri silahlandıracak durumda değil, çünkü Saksonya'dan bütün silahlar alındı, öyle ki artık polisin bile silahı yok',[48] diye itiraz ediyordu. Daha sonra şu şekilde uyarıda bulunduğunu öne sür-

46. Brandler, *Die Lehren*, sf. 20.
47. Broue, sf. 755.
48. Aktaran Deutscher, sf. 51.

dü: 'Komünistlerin hükümete girmesi kitle hareketlerine yeni bir soluk olmayacak, daha çok onları uyandıracak; şu anda kitleler komünistlerden ne yapabileceklerse kendilerinin yapmalarını bekliyorlar.'[49]

Eğer bu şekilde bir uyarıda bulunduysa, ortada tuhaf bir rol değişimi var demekti: geçen Aralık ayındaki tartışmalarda Alman parti liderliği komünist-sosyalist hükümetler şiddetle savunmuş ve bu konuda daha temkinli olanlarsa Zinovyev, Troçki ve Lenin olmuştu.

Her nasılsa 'Zinovyev yumruğunu masaya vurduktan' ve 'Troçki bütün akşamı' onu 'ikna etmeye çalışarak' kendisiyle geçirdikten sonra Brandler kararı kabul etti.[50] Moskova'dan Saksonya'ya döndü ve trenden iner inmez gazetelerde kendisinin çoktan hükümetin bakanı olduğunu gördü!

İktidar girişimi kararını, Komintern'in dünya çapında yürüttüğü büyük bir propaganda kampanyası izledi. Bütün Komünist Partilerine, geçmişte ilk öncelikleri nasıl işçilerin Rusya'sını savunmak idiyse, şimdi de işçilerin Almanya'sını savunmak olacağı söylendi. Tipik olarak, Almanya'dan aylardır pek az haber vermiş olan haftalık Fransız komünist gazetesi Bulletin Communiste birden kapsamlı bir şeklide Almanya'daki gelişmeleri haber yapmaya başladı. Tipik bir başyazıda şöyle söyleniyordu: 'Almanya'daki burjuva demokratik devrimden beş yıl sonra, proleter devrimin gelişi görünüyor!'[51] - ne yazık ki makale devrim yenilgiye uğradıktan sonra ortaya çıkmıştır.

Haber Rusya'daki kadar hiçbir yerde işlenmemiştir. Gazeteler, afişler, mitingler, gösteriler, 'yaklaşan Alman devriminden' söz ediyordu. 1923 Rusya'sı 1917'nin büyük proleter coşkusunu ve demokrasisini yaşayalı çok olmuştu. İç savaşın bedeli çok ağır olmuş ve işçi sınıfı demokrasisinin yitirilmesine, yoksulluğa, açlığa, fabrikaların çoğunun kapanmasına ve işçilerle doğrudan bağları hızla kopan partinin giderek daha fazla otoriterleşmesine yol açmıştı. İç savaş sona ermiş ama ancak 'geri adım

49. *NLR 105*, sf. 76.
50. Brandler'den aktaran Deutscher, *NLR 105*, sf. 50-51.
51. *Bulletin Communiste* (1 Kasım 1923).

uygulaması' olan Yeni Ekonomik Politika'ya yol açmıştı. Kitlesel işsizliğin yanı sıra küçük tüccar ve bürokratlardan oluşan yeni bir ayrıcalıklı tabaka ortaya çıkmıştı. 1923'te Lenin ölüm döşeğinde felçli yatarken, bürokratik uygulamalar, Troçki'ye karşı Zinovyev ve Kamenev ile hareket eden stalinist hiziple birlikte, partinin en üst kademelerine yayılmıştı.

Yine de bütün bunlar sonbahardan birkaç hafta önce unutulmuş gibi görünüyordu. Alman devriminin ilerleyişi giderek kinikleşen ve bürokratikleşenler arasında yeni bir heyecan yarattı. Parti içi entrikalar yerini devrimi yayacak araçların nasıl bulunacağı konusuna bıraktı. Bu haftalarda Rusya'nın kendi içinde, devrim yapmış bir Almanya'nın onu yalıtılmışlık ve yoksulluktan kurtarmış olması durumunda, Rus devriminin nasıl yeniden doğabileceğini gözlemleyebiliriz.[52]

Brandler Almanya'ya dönerken, Troçki onu istasyondan yanaklarından öperek uğurlamış, muzaffer bir devrimin lideri, bir başka devrimin kesin liderine en iyi temennilerini sunmuştu. Stalin bile Thalheimer'a yazdığı mektupta şöyle övgü dolu sözler sarf etmişti: 'Almanya'da yaklaşan devrim günümüzün en önemli uluslararası olayıdır. Alman devriminin zaferi, Avrupa ve Amerika proletaryası için, altı yıl önceki Rus devriminden daha da önemli olacaktır. Alman devriminin zaferi dünya devriminin merkezini Moskova'dan Berlin e kaydıracaktır...'[53]

Alman Ekimi

Artık olaylar hızla zirveye ilerliyordu. Komünistler daha Eylül'de, göstericilerin Dresden'de vurulmasının kanıtladığı üzere, Sakson polisini tasfiye etmede başarısız oldukları için, sol Sosyal Demokrat Sakson hükümetini devirmekle tehdit etmişti. Şimdi hükümet Brandler, Bottcher ve Hecker'den oluşan üç komünist bakanla yeniden oluşturulmuştu. Ama yine de Sosyal

52. Moskova'daki bu ruh halinin anlatımı için bkz. Broue, sf. 722.
53. *Rote Fahne* (10 Ekim 1923).

Demokratlar, komünistlerin en çok istediği, polis gücünü elinde bulunduran İçişleri Bakanlığı'nı vermeyi reddettiler.

Zeigner 12 Ekim'de, eyalet parlamentosunda, yeni hükümetini 'cumhuriyetçi ve proleter savunma' hükümeti olarak tanıttı. Amaçlarından birinin burjuva asker oluşumlarını silahsızlandırmak ve 100'leri yeniden güçlendirmek olacağını söyledi. Saksonya'daki KPD parlamento grup başkanı partisinin tutumunu netleştirmişti: 'Her yerde genel grev için hazırlık yapın! Reichswehr'i ve silahlı çeteleri işçilere karşı taşıyan ulaştırma hareketlerini durdurmak için düzenlemeler yapılsın!'

Komünistler adına Frölich Berlin'de Reichstag'a şu açıklamayı yaptı: 'Sosyalist-komünist hükümet, gericiliğe karşı, Bavyera ve Ren'deki ayrılıkçılığa karşı, Almanya'daki büyük ekonomik güçlerin baskıcı politikalarına karşı bir mücadeledir.' Ve şöyle ekliyordu; eğer Saksonya'yı ezmeye kalkışacak bir hareket olursa 'on beş milyon Alman işçi size karşı ayaklanacaktır.'[54]

Berlin'deki askeri yetkililerse Saksonya üzerindeki baskılarını arttırdılar. General Müller proleter 100'leri ve 'benzeri örgütleri' yasaklayarak silahlarını teslim etmeleri için üç gün süre verdi.

Bu emre açıkça meydan okundu. Aynı gün -13 Ekim- Chemnitz'de, Sakson 100'lerinin bir kongresi toplandı. Kongrede, hareket için, dört sol sosyal demokrat ile dört komünistten oluşan yeni bir merkez komite seçildi.[55]

İki parti, Reichswehr'in tehditlerine rağmen, bütün Saksonya'da mitingler düzenledi. Aynı gün Thuringia'da, 'zorunlu ihtiyaç maddelerinin kontrolünü alacak Denetim Komiteleri'nin' inşa edilmesi ve bir 'Cumhuriyetçi Öz savunma Gücü' yaratılması sözlerini veren birleşik bir sosyalist-komünist hükümetin kurulduğunun duyurulmasıyla daha da güçlendiler.

Leipzig'de komünist Sakson bakan Bottcher General Müller'in ültimatomunu suratına fırlattı ve 100'lere acil silahlanma çağrısı yaptı. Berlin'deki komünist Merkez, işçileri 'tüm çalışanların hükümetini kurma savaşına' hazırlanmak üzere silahlanmaya çağırdı.

54. Metin Michaelis ve Schlapper, sf. 483'ten.
55. Gast, sf. 461.

General, Sakson polisini sorumluluğu altına aldığını bildiren -polis emirlere uyma konusunda oldukça aceleciydi- ek bir karamame yayınlayarak ve Zeigner'e, 48 saat içinde Bottcher'in sözlerini tanımadığını açıklamasını istediği başka bir ültimatom vererek misilleme yaptı. Zeigner bunu reddetti. Tam tersine, Berlin generallerini daha da öfkelendiren bir de konuşma yaptı: Reichswehr'e bağlı paramiliter grupların, sözde 'Kara Reichswehr'in gizli faaliyetlerini ayrıntılarıyla açıkladı.

Buna rağmen, General Müller'in yasal olarak oluşturulmuş hükümete karşı tehditlerinin yarattığı tek şey, ülkede, anayasaya gerçekten bağlı tek partinin -SPD'nin- içinde yol açtığı şaşkınlık olmuştu. Otto Braun ve Severing gibi kemikleşmiş karşı devrimciler bile bunun üzücü olduğunu belirttiler. Kabinede protestolar vardı. Berlin'deki birleşik delegasyonun oluşturduğu bir kongrede, 50'ye karşı bin 500 oyla, Saksonya'ya dokunulması halinde genel greve gidilmesi kararı alındı. SPD Berlin bölge liderliği, Zeigner hükümetini desteklemek için birleşik bir Hareket Komitesi oluşturma olasılığı üzerine, komünistlerle tartışmalara başladı. Hatta Vorwarts bile sıkıyönetimi suçluyordu sağ ile savaşma bahanesiyle ilan edildiğini, ama sola karşı kullanıldığını söylüyordu.

Ama Sosyal Demokrat liderlerin bu gibi protestoları pek de ciddiye alınmayacak hareketlerdi. Bir hükümet açıklaması -Sosyal Demokrat liderlerin kabul ettiği üzere- askeri birliklerin Saksonya'ya, Bavyera'daki sağ kanat paramiliterlerin ilerlemesine karşı devleti savunmak için gönderildiğini iddia ediyordu.

Kabinede Stresemann farklı, ama Saksonya'daki 'anayasal' hükümetin devrilişinden söz etmekten özellikle kaçınan bir hikaye anlattı. Asker toplanmasının 'radikal unsurlara gözdağı vermek ve kamu düzenini yeniden sağlamak' için olduğu konusunda ısrar ediyordu. Bu uygulamada, sola 'gözdağı vermek' için Ferikorps'u kendileri kullanmış olan Sosyal Demokrat bakanları rahatsız edecek hiçbir şey yoktu.

Daha sonra 20 Ekim'de General Müller son tehdidini savurdu. Halen Saksonya'da bulunan sınırlı sayıda asker, ondan Zeigner'e gönderilen bir mektupla duruma el koydu. Bu mektupta Müller'in 'Saksonya'da anayasal düzeni yeniden tesis etmek için' askeri birlikleri yerleştirmekle görevli olduğundan söz edi-

liyordu. Ertesi sabah, silahlı büyük askeri birlikler, o an için işçilerle bir çatışmaya girmekten dikkatle kaçınarak, Sakson sınırından girmeye başladı.[56]

Bu devrimciler için kader anıydı. Ya şu anda harekete geçecekler ya da durup, Alman devriminin fırlatma rampası olan Saksonya'nın silahtan arındırılıp dağıtılmasını izleyeceklerdi. E.H. Carr'ın dediği gibi: 'Reichswehr Brandler'in yapmaktan korktuğu şeyi yapmıştı. Komünistlerin ya harekete geçeceği ya da güçsüzlüklerini itiraf edeceği tarihi saptamıştı.'[57]

O anda Alman işçi sınıfının ruh hali neydi?

Tarihçi ve devrimciler, o günden beri işçilerin çoğunluğunun devrimci harekete hazır olup olmadığını tartışıyorlar. İşçi sınıfı içinde, o sıra hâlâ büyük bir keskinlik olduğuna hiç kuşku yok. Haftalık Fransız komünist gazetesi Bulletin Communiste'in bildirdiğine göre, 12-18 Ekim arasında Hoesch, Frankfurt, Hanover, Leipzig, Bibrich, Gelsenkirchen, Düsseldorf, Köln, Halberstadt sokaklarında çatışmalar oluyor ve Berlin'de dükkanlar yağmalanıyordu.[58]

Sol Sosyal Demokrat milletvekili Toni Sender daha sonra, o hafta Frankfurt'ta meydana gelen olayların bir dökümünü verdi. Saksonya'ya karşı girişilen hareket haberleriyle, önemli bir yerel fabrikanın kapatılışının nasıl aynı zamana denk geldiğini anlatıyordu. Onun korkusu daha çok, yerel fabrika konseylerinin, özellikle militan olmayan bu şehirde, yerel sendika liderlerini genel greve zorlayan bir mitingiyle karşılaşmasıydı.[59]

Hamburg'da Saksonya'dan gelen haberler, yeniden ortaya çıkan ateşli bir ücret mücadelesi militanlığı ile aynı zamana denk geldi. 20 Ekim'de limanlardan ambarlara sıçrayan bir grev olmuştu ve aynı gün işsizlerle polis sokaklarda çatışıyordu. Ayın 21'inde liman işçileri bir oylama yaparak, Saksonya'ya yapıla-

56. Askeri birliklerin Saksonya'ya girişine yol açan olaylar dizisi için bkz. Michaelis ve Schlapper, sf. 484-492; Turner, sf. 125-131; Broue, sf. 759-764.

57. Carr, sf. 221.

58. *Bulletin Communiste* (2 Kasım 1923).

59. Toni Sender, *The autobiography of a German rebel* (Bir Alman İsyanının Otobiyografisi) (Londra 1940).

cak bir saldırı durumunda genel greve gitme kararı aldılar - ve ertesi gün bütün kentten gelen sendika temsilcilerinin bir toplantısında, ulusal sendika liderlerine, genel grev ilan etmeleri için çağrıda bulunuldu. Yine bu günlerde bağımsız bir cumhuriyet kurma girişimlerinde bulunan Ren bölgesi ayrılıkçıları ile daha şiddetli çatışmalar oluyordu. Ayrılıkçılar Speier, Bonn, Koblenz, Krefeld ve Gladbach'daki belediye binalarına saldırmışlardı. Weimar cumhuriyetinin bir tarihçisine göre sonraki birkaç gün Aachen, Berlin, Erfurt, Kassel, Hamburg, Essen, Marienburg, Frankfurt, Hanover, Beuthen, Lubeck, Brunswick ve Allenstein'da ayaklanmalar da yaşanmış ve bunlarda ölenler olmuştu.[60]

Saksonya'ya yapılan saldırıya karşı işçi sınıfı içinde duyulan bu öfkenin bir sonucu da, iki hafta sonra, Berlin'deki oldukça saygıdeğer sosyalist bakanları kabinedeki görevlerinden çekilmeye zorlamak olmuştu.

Ama işçi sınıfındaki bu öfkenin savaşma isteğine dönüşüp dönüşmeyeceği, ancak devrimci hareket tarafından test edilebilirdi. Durum çoğu işçinin artık sınırlı talepler için mücadeleye ya da protesto grevlerine hazırlanmadığı bir hal almıştı: bunun da ötesinde, işsizliğin düzeyi öyle yüksekti ki kurban vermek, işverenler için en kolay yol olmuştu. Daha önce Cuno hükümetini devirmiş olan öfkenin devrimci bir kararlılığa dönüşüp dönüşmeyeceğini; ya da, sonradan Komünist Enternasyonal görevlisi olan Victor Serge'in söylediği 'işsizler ayaklanma coşkusundan bezgin bir teslimiyete doğru hızla kayıyorlar'[61] sözünün doğru çıkıp çıkmayacağını, şimdi ancak mücadelenin kendisi test edebilirdi.

Halkın genel havasını anlamak için yapılacak bu uygulamalı test, toplumun diğer tabakası daha da çok ipucu veriyordu. 'Pasif direniş'e son verilmiş olduğu için, egemen sınıf bahardan beri ilk kez, belli bir özgüveni yeniden sağlamıştı. Artık tazminat sorunu, enflasyon ve ulusal birliğin korunması gibi sorunları çözebileceklerine inanıyorlardı. Ancak yeni oluşan bu kendine güve-

60. Scheele, sf. 73.

61. Victor Serge, *Memoirs of a revolutionary* (Londra 1963), sf. 170. (Bu kitap Türkçe'de Pencere Yayınları tarafından *"Bir Devrimcinin Anıları"* adıyla yayınlanmıştır).

nin, görülmedik ölçüde yoksullaşan küçük memurlara ve küçük burjuvaziye de geçtiği kuşkuludur.

Ruhr'daki teslimiyet, silahlı güçler içindeki orta sınıf keskinliğini azaltmak bir yana daha da arttırmış ve bu durumdan da genellikle aşırı sağ faydalanmıştır. Komünist Parti aylardan beridir ordunun tabanı ve memurlara yönelik propaganda tasarlıyordu. Ama propaganda tek başına devlet güçleri içinde bölünme yaratmazdı - bunu ancak devrimci hareket başarabilirdi.

Çöküş

21 Ekim'e kadar komünist liderlik, güçler dengesini yalnız başına test edebilecek olan hareket konusunda kararlı görünüyordu. Gerçekten de General Müller'in eylemi komünistleri düşündüklerinden de hızlı hareket etmeye zorluyordu. Umdukları kadar adamı silahlandıramazlardı - atmış bin silah bulacaklarını tahmin etmiş, ama ancak altı bin kadar bulabilmişlerdi. Devrimci eyleme meşru zemin sağlamak için fabrika konseyleri ulusal kongresini toplamak da mümkün değildi; ulusal fabrika konsey hareketi üzerindeki hükümet yasağı tahmin edilenden fazla engel yaratıyordu. Ama Almanya'nın her tarafında harekete geçmeyi bekleyen yüz binlerce komünist vardı. Ve Sosyal Demokrasinin tabanındaki, kafası karışık çok büyük bir kesimin onların peşinden gitmesi muhtemeldi.

Müller'e bağlı birliklerin Saksonya'ya girmeye başladığı 21 Ekim Pazar sabahının erken saatlerinde, Brandler, Chemnitz'deki toplantıda bütün Komünist Parti bölgelerinden gelen temsilcilere ayaklanma planını açıkladı. Ertesi gün, hafta sonu tatili sonrası işçiler fabrikalarına döner dönmez, ülkenin her tarafında genel grev ajitasyonu yapılacaktı. Salı günü, silahlı devrimci birlikler, genel grevin yarattığı zemine yaslanarak, bir aydan beri yaptıkları planları uygulamaya koyacaklardı; polis karakollarını, kışlaları, haberleşme merkezlerini, demiryolları istasyonlarını, idari binaları ele geçireceklerdi.

Genel grev çağrısının, fabrika konseylerinin tamamının temsil edildiği bir kongreden gelme olanağı yoktu. Ama bu gerekli de değildi. Bir süre önce Sosyal Demokrat ve komünist bakanla-

rın ortak çağrı yaptığı ve Saksonya'daki çeşitli yerel işçi örgütlerinden oluşan bir konferans tam da o gün toplanmıştı. Hızla kötüye giden ekonomik duruma –bu eyalette yaşayan her yedi kişiden biri açlık sınırındaydı- karşı ne yapılabileceği tartışılacaktı. Konferansı, acil sorun olan Reichswehr saldırısına karşı savunma sorununa yönlendirmek ve bir genel grev çağrısı yaptırmak işten bile değildi.

Konferans için gelen delegeler kente ulaştığı sırada, proleter 100'ler Chemnitz sokaklarında devriye geziyorlardı. Ama harekete geçmelerine gerek kalmıyordu. Muller zekice bir bekle-gör politikası izliyor, işçilerin Sosyal Demokrat liderleri tepki göstermeye zorlayacakları bir hareketi provoke etmek istemiyordu. 140'ı fabrika konseylerinden, 120'si sendika şubelerinden, 79'u Denetim Komiteleri'nden, 66'sı Komünist Parti örgütlerinden ve yedisi SPD'den, toplam 498 delege, müdahale olmaksızın toplandı. Görüşmeler oldukça usule uygun başladı. İki komünist bakan Bottcher ile Heckert ve Sosyal Demokrat çalışma bakanı Graupe, ekonomik kriz, şiddetli gıda kıtlığı ve felaket derecesinde artan işsizlik üzerine konuşmalar yaptılar. Salondan delegeler söz alarak aynı konularda konuştular, ama birkaç kişi ağdalı bir dille, hükümetin ekonomik programı üzerinde tartışmalara yol açan Reichswehr hareketlerinden söz etti. Ardından kürsüye Brandler çıktı.

Brandler, artık Saksonya işçilerinin Almanya'nın geri kalanından yardım isteme zamanının geldiği üzerinde duruyordu. Aksi taktirde yok edileceklerdi. Tek kurtuluşları ülke çapında acil bir dayanışma grevi çağrısı yapılmasıydı. Sosyal Demokratları Berlin'le barışçıl anlaşma yolundaki boş umutlarından vazgeçmeye çağırdı. Durumu ancak, hemen ve ittifak halinde genel grevden yana oy kullanmak kurtarabilirdi.

Brandler, Sosyal Demokrat liderlerin bu öneriyi coşkuyla kabul edeceklerini sanıyordu. Ama şok edici bir sessizlikle karşılandı.

Ondan sonra sözü Sosyal Demokrat bakan Graupe aldı. Saksonya işçilerinin orduya verecekleri yanıta, bu konferansın karar veremeyeceğini söyledi. Saksonya'nın savunulması, 'Cumhuriyetçi ve Proleter Savunma Hükümeti' ile eyalet parlamentosundaki Sosyal Demokrat-komünist çoğunluğun göreviydi. Konferansın bu resmi organların yetkilerini gasp etmesi tamamen yan-

lış olurdu. Eğer böyle bir öneri kabul edilirse, tüm Sosyal Demokrat delegasyon çekilecekti.

Brandler kendisini -ve Alman devrimini- olanaksız bir konuma itmişti. Bunun bir iç savaş demek olduğunu pekala bilen –komünistlerin gizli hazırlıklarından haberdar olmasalar da- sol Sosyal Demokratların bu projeye destek vereceklerini umuyordu. Ama sol Sosyal Demokratlar, tüm iyi niyetlerine rağmen, hâlâ Sosyal Demokrattılar. Uzlaşma olasılıklarına sınırsız inançları vardı ve durum ne kadar umutsuz olursa olsun, devrimci bir kumar için bu olasılıkları tehlikeye atmazlardı. Ordunun Bavyera'yı halletmek üzere yola çıkarıldığı yolundaki hükümet iddiasına, yarım yamalak da olsa inanıyorlardı – ve ordunun kendisi gerçek amaçlarının olanaksız olduğunu görünceye kadar da bu inançtan vazgeçmeyeceklerdi. Buna rağmen, Sosyal Demokrat liderlerin artık bir rolü kalmadığından henüz emin olamazlardı.

Komünistler Graupe'nin tehdidini Sosyal Demokratların tabanının hiçbir devrimci saldırıyı desteklemeyeceklerinin göstergesi olarak ele aldı ve grev çözümünün tüm ayrıntılarıyla görüşülmesini kabul etti. 36 yıl sonra Brandler şöyle anlatıyordu; 'Merkez'in diğer üyeleriyle tartıştıktan sonra genel grev ilanına karşı yönde tavsiyede bulundum ve bu konuda Ruth Fischer de dahil, var olan tüm Merkez üyelerinin onayını aldım.'[62] Bu konuda Brandler askeri durumun kendi kararını belirlediğini öne sürmektedir – ama diğer anlattıkları Sosyal Demokratların mücadele etmesinin reddedilişinin belirleyici olduğunu açıkça gösteriyor: 'Chemnitz'de planın ikinci bölümü –yani Sosyal Demokrat ve komünist kitlelerin genel ayaklanması- iflas etti.' Bir genel grev ilan edilmesi önerisi sol Sosyal Demokratların muhalefeti yüzünden yapılamadı. Merkez, proletaryanın birleşik cephesinin varlığını daha fazla sürdüremeyeceğine [eğer komünistler yola tek başına devam ediyorsa] ve bu durumda proletaryanın güçlerinin bölünmüş olması ve teknik hazırlık hali yüzünden ayaklanmanın imkânsız olduğuna karar verdi.[63]

62. *NLR 105*, sf. 75.

63. *Die Lehren*'de Radek, sf. 6. Ayrıca aynı çalışmada yazan Remmele ile karşılaştırınız, sf. 42.

Motivasyon her ne olursa olsun, genel grev –ve bununla birlikte Alman devrimi- terk edildi. Genel grev çağrısının yerini 'yasal hareket' arayışına girecek bir Hareket Komitesi kurulması fikri aldı.

Konferans yapılmış ve Almanya'nın her yanındaki devrimcilerin beklediği çağrı tartışılmamıştı. Bütün devrimci stratejinin odak noktası es geçilmişti.

Hemen ardından Komünist Parti'nin genişletilmiş merkez toplantısı yapıldı. Genel grev planı suya düştüğü için ayaklanmanın da ertelenmek zorunda olduğu kararına varıldı. Ülkenin değişik bölgelerine bu kararı iletmeleri için özel görevliler yollandı.

Ertesi gün merkez bir kez daha toplanırken, Müller'in birlikleri Chemnitz sokaklarını ele geçirmişti. Toplantıda Moskova'dan yeni gelmiş olan Radek de vardı. Partinin Saksonya'da yeterince silahı olmadığını –yalnız 600 silah vardı- ve bölünmüş bir sınıfla yenilginin kaçınılmaz olduğunu kabul ederek ayaklanmanın iptal edilmesi konusunda anlaştı. Ama komünistlerin yine de savunmacı bir grev çağrısı yapabileceğini öne sürüyordu. 'Tüm yoldaşlar bu planı reddetti'[64] – sözde 'sol'un üyeleri de dahil.

Büyük umutlarla başlamış olan Alman Ekim'i bir hiçle sona eriyordu. Reichswehr birlikleri, birkaç gün sonra harekete geçip, Zeigner'i hiçbir direnişle karşılaşmadan hapse atabildiler. Yeni bir sağ kanat Sosyal Demokrat başbakanı göreve getirdiler. Artık sol Sosyal Demokratlar da genel grevi kabul ediyordu. Ama işçiler artık direnişin mümkün olmadığını düşünüyordu ve grev çok az desteklendi.

Yine de devrim tek bir kurşun bile atılmadan sona ermedi. Ayaklanmanın iptal edildiği emri bir kente, Hamburg'a hiç ulaşmadı. 24 Ekim günü gece yarısından sonraki saatlerde birkaç yüz komünist isyancı haftalardır titizlikle hazırladıkları bir planı hayata geçirdi. Varoşlardaki 26 karakoldan 12'sini ele geçirdiler ve şehir merkezine doğru harekete geçtiler. İsyancılar önce koordineli bir ulusal ayaklanmanın parçası olduklarına inanıyorlardı. 'Schiffbeck Bölgesi Halkı'na 'tüm Almanya'da Geçici Yürütme Komitesi'nin kurulduğunu, 'işçi sınıfının iktidarı alma mücade-

64. *Die Lehren*'de Radek, sf. 6.

lesi'nde olduğunu ilan ettiler: 'Almanya'nın büyük bölümünde iktidar işçilerin elinde.'[65]

Ama ayaklanma yalnızca 24 saat içinde sona erdi. Umdukları gibi işçi yığınları ayaklanmaya katılmamıştı. Bunun (Hamburg'un bir 'Kızıl Kale' olmadığı, şehirde 78 bin Sosyal Demokrat üyeye karşılık yalnızca bin 400 komünist bulunduğu gibi sonraki iddiaların tersine)[66] devrimci hislerin yokluğundan mı, yoksa ayaklanmanın yalıtılmış ve mahkum edilmiş olduğunun fark edilmesi yüzünden mi böyle olduğu hiçbir zaman anlaşılamayacak. Ne olursa olsun, isyancılar varoşların çoğunda dağıldılar, yalnızca Bormbeck'te tutunabildiler. Hamburg ayaklanması daha sonra Alman Komünist Partisi tarafından -asıl olarak geleceğin stalinist lideri Thalmann'ın oynadığı rol yüzünden- efsaneleştirildi. Ama aslında Mart Hareketi'nden kat be kat küçük ve önemsizdi ve 1919-20'de Berlin, Münih ve Ruhr'da meydana gelen büyük mücadelelerle karşılaştırılamazdı bile.

Bir Faslın Sonu

Saksonya'daki çöküş 'açlık yılı'nda meydana gelecek devrimci sonuç umutlarının sönüşünü ifade ediyordu. Yalnızca, solun en güçlü olduğu yer silahlı birliklerce işgal edilmekle kalmamış, daha da önemlisi koordineli hiçbir direniş olmamıştı. Çok övülen Zeigner hükümeti kendisini savunmak için parmağını bile kıpırdatmadan görevi bırakmıştı. 250 bin kişilik Komünist Parti savaş alanını gönüllü olarak terk etmişti.

Bütün Almanya'da geriye, komünistlerin bir alternatif getirmek için bir şeyler yapacağından, en azından yarı yarıya umutlanmış olan milyonlarca aç ve umutsuz insan kalmıştı. Komünistler ise General Müller karşısında aciz olduklarını ilan etmişlerdi. Ne kadar yıkıcı ve insanlık dışı bir şekilde işliyor olsa da, eski düzeni hiçbir şey hiçbir zaman değiştiremeyecek gibi görülüyordu. İktidarın devrimci yolla zapt edilmesini kabullenecek

65. Michaelis ve Schlapper, sf. 494.
66. *Die Lehren*, sf. 23.

olanlar, şimdi fiili olarak General von Seekt'in diktatörlük kuvvetleri tarafından el konuluşuna boyun eğiyorlardı.

Fransız komünist Albert yaygın bir duyguyu şöyle ifade ediyordu: 'Eylül, Ekim ve Kasım aylarında Almanya bilinmesi ve anlaşılması zor, engin bir devrimci deneyim geçirdi. Uzun zaman eller tetikte beklendi, ama bekleyenlerin başlama zili çalmadı.... Sessiz, neredeyse anlaşılmaz bir dram. Bir milyon devrimci hazır, saldırı işareti bekliyordu. Arkalarında milyonlarca işsiz, aç, umutsuz insan, 'Biz de varız, Biz de varız' diye uğuldayan, acılar içinde bir halk vardı. Bu yığın kaslarını germiş bekliyordu. Reichswehr'in zırhlı araçlarının karşısına dikilmek için çoktan mavzerlere sarılmışlardı. Ama bir onbaşı ve birkaç adamının burjuva Almanya'yı titreten işçi bakanları görevlerinden kovduğu Dresden'deki kanlı maskaralıktan ve Saksonya'nın sanayi kentlerindeki kaldırımlarda biriken kan göllerinden –toplam 60 ölü- başka hiçbir şey olmadı.'[67]

Burada olayların sonuçlarını öncelikle 'objektif güçlerin' karşılıklı etkileşimlerinin belirlediği görüşüne dayanan mekanik bir tarih yorumu var. Ama bu yorum, Marks'ın ortaya koyduğu 'kitleleri kendisine çeken devrimci bir fikir maddi bir güç haline gelir' görüşünü unutuyor. Ekonomik gelişme, büyük ölçekli sanayinin büyümesi, refah dönemlerini takip eden yoksulluk dönemleri, büyük krizler; tüm bunlar çok sayıda erkek ve kadını yeni toplumsal hareketlere itmeye hizmet eder. Ama bu hareketlerin geleceği, belli bir noktadan sonra, rakipleriyle girişikleri mücadelelerdeki başarı ya da başarısızlığa bağlıdır. Hiçbir savaş, yalnızca kendi birliklerinin sayıca karşı tarafınkilerden az ya da çok olduğuna karar veren bir kumandan tarafından kazanılmaz. Birliklerin psikolojisi, bunların doğru zamanda doğru yere yerleştirilmesi, silah ve teçhizatın doğru biçimde tahsis edilmesi gibi rol oynayan birçok etken vardır. On binlerce asker düzensiz bir yığın halinde savaş alanında bir o yana bir bu yana koşuşturup dururken, doğru zamanda basit bir bayrağın dalgalanması bile hayati bir fark yaratabilir: Yorgun ve sıkıştırılmış insanlar ya toparlanıp zafere giderler, ya da kaçışıp bozguna uğrarlar. Ve basit

67. Broue, sf. 739.

çarpışmalara uygun olan bu durum büyük toplumsal çatışmalara, grevlere, gösterilere ve devrimlere daha da uygundur.

Alman Ekimi'nde gerçek zafer olanakları olabilirdi de olmayabilirdi de; ama Saksonya'da, sözünü ettiğimiz o bayrak yükseltilmedi. Ve Ağustos ayının ilk haftalarında onca güçlü olan işçi sınıfı Ekim sonunda kabuğuna çekildi. Alman kapitalizmi savaş alanından yara almadan kurtuldu.

Politik anlamda bu keskin bir sağa kayış demekti. 2 Kasım'da Sosyal Demokrat bakanlar merkezi hükümetten çekildi. Cuno hükümetinin düşüşünün yan etkileri ve Saksonya'ya karşı girişilen manevralar sırasında, işçi sınıfının önemli kesimlerini sessiz tutma konusundaki görevlerini yerine getirmişlerdi. Artık Alman kapitalizmi onlar olmadan da idare edebilirdi. Weimar cumhuriyetinin ilk beş yılına egemen olan parti sonraki beş yıl için görevden uzaklaştırılacaktı.

Münih'te Hitler sırasının geldiğine inanıyordu. 8–9 Kasım'da Hitler'in Hücum Kıtaları, Bavyera özel komisyon üyesi von Kahr'ı ve Bavyera ordusu komutanı Lossow'u, Berlin üzerine yürüyüşe bir başlangıç olarak burada iktidarı ele geçirmek üzere, Hitler'e katılması için sıkıştırıyordu. Ama Berlin'deki bu yeni sağa kayış Lossow'a yeterli geliyor, von Kahr ise Hitler'in Nasyonal Sosyalizmini değil, ayrılıkçılığı istiyordu. Faşizm henüz Reichswehr'in sağladığı himaye olmadan hareket edebilecek kadar güçlü değildi ve generaller bu Avusturyalı zıpçıktıya yönelmeden de olayları kontrol edebileceklerini düşünüyordu. Darbe çabucak dağıldı ve Hitler hapiste altı aylık bir aşağılanmaya katlanmak zorunda kaldı.

Alman burjuvazisi şimdi krize kendi çözümünü dayatmak için bastırıyordu. Dev miktarlarda krediler sızdırılarak mark sabitlendi. Bu, büyük fabrikaların kapanmasına ve sendikalı işçilerin yüzde 28'inin işsiz kalmasına, yüzde 42'sinin de kısa süreli işlere geçmesine neden oldu.[68] Bu arada işçilerin 1918 Kasımı'nda elde ettikleri ve hâlâ korudukları temel kazanım olan sekiz saatlik iş günü bir kenara atıldı.

Çoğu kimsenin sonunda Alman devrimini getireceğine inan-

68. Veriler Rosenberg, sf. 219.

dığı bu yıl, gerçekte sağ kanat partilerin ve ordu Yüksek Komutası'nın Freikorps'un 1919-20'deki yürüyüşlerinden sonra olduğundan bile daha güçlü bir konum elde etmesiyle sonuçlandı. 'Reich hükümeti, iktidarını ancak başkomutanı General von Seekt'in olağanüstü yetkilerle donatıldığı Reichswehr aracılığıyla sağlayabiliyordu. Askeri himaye altında ekonomi istikrar kazandı, kartellerin ekonomik bağımsızlığı son haddine ulaştı, sekiz saatlik işgünü feshedildi ve zorunlu hakem usulü getirildi.[69]

Yüksek Komuta mutlak güçte değildi. Hâlâ toplumsal güçler dengesindeki değişiklikleri ayarlamak zorundaydı. Özellikle, içerisinde komünistlerin rol oynamasının önlenemeyeceği bağımsız bir işçi hareketini Sosyal Demokrasi'nin yönlendirmesine hâlâ razı olmak zorundaydı. Ama Dünya Savaşı yıllarında sahip olduğu gücün büyük kısmını yeniden elde etmişti.

En azından şimdilik, dünyayı yeniden biçimlendirmek üzere, işçilerin Rusya'sı ile birleşen bir işçilerin Almanya'sı düşü yıkılmıştı.

Ekim Dersleri

Saksonya'daki ani çöküş Komünist Enternasyonal'de neyin yanlış gittiğine dair büyük bir tartışmaya yol açtı. Ne yazık ki, bunun net ve mantıklı bir tartışma olduğu söylenemez. Rusya'da artan bürokratikleşme mantıklı tartışmaları boğuyordu. Lenin tamamen güçsüzleşmişti ve Ocak 1924'te öldü. Zinovyev, Kamenev ve Stalin, Rus partisinin üst düzey kesiminin halinden memnun bürokratizmini, Troçki'yi izole edip popülerliğini yıkmak için kullanıyordu. Artık Rusya'da dayattıkları yöntemleri Enternasyonal içindeki tartışmalara yayıyorlardı.

Almanya üzerine çıkan patırtıda Brandler, Thalheimer ve Radek, genellikle bulanık ve kendi içinde çelişkili de olsa rasyonel ve olaylara dayalı argümanlarla, Alman partisinin taktiklerini savundular. Ama onlara saldıranların çoğu bunu, kişisel düşmanlıklar, hizipçilik ve bürokratik entrikalarla, içi boş argümanlarla, hatta kimi zaman yeni olgular keşfederek yapıyorlardı.

Bu kitapta benim amacım Rus partisinde doğan iç hizip so-

69. Scheele, sf. 77.

runlarına ya da Rus devriminin yozlaşmasına girmek değil. Bu konular önemli, ancak başka yerlerde yeterince üzerinde durulduğu.[70] Bu yüzden kendimi Alman devriminin yenilgisinden sonra ortaya atılan tartışma yöntemlerinden iki örnekle sınırlayacağım.

Hem Zinovyev hem Stalin Brandler'e saldırdılar ve ona karşı, bir yıldan fazla bir süre boyunca, ultra solcu Fischer, Maslow ve Thalmann'ı desteklediler. Halbuki 1923 yazında Almanlara 'engel olunması gerektiği' konusunda en fazla ısrar eden Stalin olmuştu ve Zinovyev genel grev ve ayaklanmaya başlamama kararını tümüyle desteklemişti. Yine Zinovyev, Brandler ile Radek'in, Saksonya 'işçi hükümeti'nden sorumlu tutulması için Fischer'in durmadan gayret göstermesine izin vermişti - oysa görmüş olduğumuz gibi Brandler Ekim'de hükümete girilmesine karşıydı. Nihayet, Komintern'in 1924'te toplanan Beşinci Kongresi'nde, Brandler ve Radek'in suçlanması yeni ve delice bir zemine geldi dayandı: Sosyal Demokrasi'nin 'faşizmin sol kanadı' olarak değerlendirilmesi.

Gerçek 'Ekim Dersleri' ancak bürokratikleşmiş Komintern içindeki tartışmanın vardığı sonuçlara aldırış etmeksizin değerlendirilebilir. Ama bu tartışmaya yapılan bazı katkılar neyin yanlış gittiğine dair bir bakış sunabilir.[71] Çok farklı açıklamalar öne sürülüyordu. Tartışma öyle bulanıktı ki, tek bir konuşma içinde iki ya da daha çok çelişkili açıklama öne sürülebiliyordu.

Dört temel yorum sunulmuştu.

Bunlardan ilki, 1923'te Almanya'da devrimci bir durumun olmadığını iddia ediyordu: İşçi sınıfının çoğunluğu komünistleri desteklememiş, Sosyal Demokratların yanında kalmıştı.

70. Örneğin bkz. Isaac Deutscher, *The Prophet Unarmed*. Cliff, *Lenin*, cilt. 3, ve Moshe Lewin, *Lenin's Last Struggle* (Londra 1975). (Bu kitap Türkçe'de Mer Yayınları tarafından "*Lenin'in Son Mücadelesi*" adıyla yayınlanmıştır, İstanbul 1992, çeviren Seyfi Öngider).

71. Özellikle Radek, Brandler ve Remmele'nin *Die Lehren*'deki ve Brandler, Radek ve Clara Zetkin'in *The Fifth World Congress of the Communist International* (Komünist Enternasyonal'in Beşinci Dünya Kongresi) (Londra 1924) içinde yeralan konuşmaları.

Bu, Saksonya'daki geri çekilişlerini haklı çıkarmak için Brandler liderliğince öne sürülen argümanın önemli bir parçasıydı: 'Yürütme'nin [Komintern Yürütmesi] ve KPD Merkezi'nin temel hatası işçi sınıfı içindeki SPD ile KPD arası güçler dengesinin yanlış tahmin edilmesiydi... İşçi sınıfının çoğunluğu henüz komünizme kazanılmamıştı.'[72]

'Eğer Chemnitz konferansından sonra savaşa girmiş olsaydık, proletaryanın zafer olasılığı üzerinde tartışma yapmamızı yıllar boyunca olanaksız kılacak nihai bir yenilgiye uğramış olurduk.'[73]

'Chemnitz konferansında işçilerin hâlâ, askeri birliklerin Saksonya'ya yürüyüşünün Bavyera'ya yöneldiğine inandıkları çok açıktı... Eğer savaş riskine girseydik, biz komünistler kanlı bir bozguna uğrardık... Küçük burjuvazinin geniş bir kesimi düşman kampa geçmişti.'[74]

Clara Zetkin Cuno'ya karşı yapılan grevin bile gerçek bir devrimci eğilimi sergilemediğinde ısrar ediyordu. Tersine bu grev, kitleler arasındaki 'ayaklanma ve iktidarın zaptı için gereken politik olgunluktan yoksunluğu'[75] açığa çıkarmıştı. Thalheimer'e göre yenilginin 'objektif doğal nedenleri vardı ve bunun suçu partinin hatalarına yüklenemezdi...'[76]

'İşçi sınıfının çoğunluğu artık Kasım [1918] demokrasisi için savaşmaya hazırlanmıyordu, ama henüz işçi konseyleri diktatörlüğü ve sosyalizm arenasına girmeye de hazır değildi.'[77] Bu yüzden Ekim'de girişilecek her eylem küçücük silahlı işçi gruplarının faşizm, ordu ve paramiliter polisin toplam güçlerinin karşısına çıkarılması olurdu.

Bu gibi argümanlar sonraki bazı tarihçileri -özellikle Amerikalı Angress'i- 1923'te devrimci bir durum olmadığı değerlen-

72. Thalheimer ve Brandler. Michaelis ve Schlapper, sf. 505'te.
73. Brandler, *Die Lehren*, sf. 26.
74. *Fifth Congress*, sf. 66.
75. *Fifth Congress*, sf. 80.
76. *1923: Eine verpasste Revolution?*, aktaran Broue, sf. 785.
77. Thalheimer ve Brandler. Michaelis ve Schlapper, sf. 504'te.

dirmesini kabul etmeye götürmüştür. Oysa bu argüman birçok şekilde çürütülebilir.

Her şeyden önce 1923'te bu argümanı ortaya atanların kendileri bu fikre tümüyle ikna olmamışlardı. Örneğin Brandler, daha sonraki birçok olayda, arkadaşı Thalheimer'le çelişerek, 1923 Ekim'inde değilse de 1923 yılında devrimci olanaklar bulunduğunu ima ediyordu. Hata, o yılın potansiyel devrimci bir yıl olarak değerlendirilmemiş olmasında değil, Ekim ayının saldırıya geçme zamanı olarak değerlendirilmesindeydi. Dokuz ay sonra yapılan Komintern Beşinci Kongresi'ne yaptığı konuşmada, ve 25 yıl sonra Isaac Deutscher'e yaptığı yorumda bu açıkça görülüyor: 'Bugün 1923'teki durumu devrimci olarak görüp görmediği sorulduğunda, Brandler net bir yanıt vermez. Olayları betimleme biçimine bakıldığında yanıtının olumlu olduğu izlenimi ediniliyor. Ama herhangi bir nihai yargıda bulunmuyor.'[78]

Ekim 1923'te yapılan kötümser değerlendirme, Mart Hareketi'nin tekrarlanmasından duyulan takıntı halindeki sürekli korkudan kaynaklanıyordu. Brandler şöyle iddia ediyordu: 'Mart Hareketi bize tüm sınıf konumlanışının, tüm nesnel durumun kapitalizmi yenmemiz için olgunlaşmamış olduğunu gösterdi; nesnel durum cephe hücumundan sonra büyük bir yenilgi yaşamamıza neden oldu... Ben kişisel olarak bu yenilgiden sorumlu tutuldum... Aynı hatayı ikinci kez yapmayacak karaktere sanırım sahibim...'[79]

Ama krizin bütün toplumu enkaz haline getirdiği 1923 Almanya'sı ile krizin Kun, Brandler, Radek ve diğerlerinin hayal dünyasındaki bir uydurma olduğu Mart 1921'in Almanya'sını bir tutmak saçmaydı.

Bu görüşü savunanlar solun karşısında saf tutan güçlerin kendi içlerindeki bağlılığı fena halde abartıyordu. Karşı devrimci güçler içerisinde, solun yapacağı bir saldırıya hızlı ve birleşik bir yanıt vermelerine engel olacak güçlü eğilimlerin hâlâ var olduğunu hesaba katmaksızın, 'yüz binlerce' aşırı sağcının 'birkaç bin' silahlı işçiyi kolayca ezip geçeceğinden söz ediyorlardı. Elbette merkezi hükümet, Reichswehr komutanlığı, Bavyera ayrı-

78. Deutscher, *NLR 105*, sf. 52.
79. *Die Lehren*, sf. 256.

lıkçıları ve Hitler taraftarlarının hepsi de devrimin düşmanıydılar. Bununla birlikte Saksonya'da alınan kötü yenilgiden sonraki on beş gün içinde birbirlerine düştüler.

Bu durumu göz önünde bulundurmak yerine Alman Komünist liderliği, Hitler Bavyera'da giriştiği darbe yüzünden hapse atıldıktan sonra bile, tüm sağ kanat güçleri toptan 'faşist' olarak değerlendiriyordu. Brandler liderliği tarihi gülünç biçimde karikatürize ederek şöyle ilan etti: 'Kasım devrimi faşizmi doğurmuştur. İktidar işçi sınıfı örgütlerini imha etmeye karar vermiş olan askeri güçlerin elinde... İşçi sınıfı Bavyera'yı faşizmin merkezi olarak görüyordu ama faşizmin kendisini von Seekt'in diktatörlüğü biçiminde kurumlaştırdığı yer Berlin'dir.'[80]

Devrimin karşısına dizilen güçler hakkındaki bu abartılı tahmin gerçekte kanıtlanmamış olan bir durumu gerçek olarak kabul etme eğiliminden kaynaklanıyordu: Sosyal Demokratların işçi sınıfı içinde hâlâ belirleyici güç olması. Ekim 1923'te gerçek güçler dengesini ancak hareket belirleyebilirdi. Ancak KPD liderliği toplumdaki bütün krize rağmen güçler dengesinin kökten değişmediği varsayımıyla hareketten kaçınmıştı.

Ani yenilgiye getirilen ikinci açıklama ise, ayaklanma tarihinin devrimci koşulların tamamen olgunlaşmasından önce tayin edilmiş olduğuydu. Brandler bile kimi zaman bu görüşü yeğliyordu: 'Durumu henüz şiddetli biçimde devrimci olarak görmüyor, daha da keskinleşeceğine inanıyordum.'[81] Bu görüş Zinovyev ve Komintern liderliğinin iddialarında bile seziliyordu. Yenilgiden sonra objektif güçler dengesinde hiçbir şey değişmemişti, 'Almanya şiddetlenen bir iç savaşa doğru ilerliyordu'.[82]

Tarih bu argümanın temelsizliğini kanıtladı. Büyük grev dal-

80. KPD'nin tezleri *Bulletin Communiste* (15 Kasım 1923)'de yayınlanmıştır.

81. Brandler, *NLR 105*, sf. 76.

82. Pravda (2 Şubat 1924)'daki Zinovyev'in yazısını aktaran Troçki, *The Third International after Lenin* (New York 1957), sf. 100. (Bu kitap Türkçe'de Tarih Bilinci Yayınları tarafından *"Lenin'den Sonra Üçüncü Enternasyonal-Komintern Program Taslağının Eleştirisi"* adıyla yayınlandı, İstanbul, Eylül 2000, çeviren Ufuk Demirsoy).

gaları ya da gösteriler gelmedi. Kitlesel işsizlik ve daha önemlisi, komünistlerin ellerine geçirdikleri şansı kullanamadıkları duygusu işçileri demoralize etmişti.

Öne sürülen üçüncü açıklama gerçek devrimci fırsatın Ekim'den önce geldiği, ama Komünist Parti ve Enternasyonal'in buna tamamen hazırlıksız yakalandığı yolundaydı. Sonuçta her devrimci lider bu açıklamayı bir parça kabul ediyordu (bunu 'safsata' olarak adlandıran Zinovyev hariç – şüphesiz böyle diyecekti, çünkü bu görüş onun Komintern yürütmesini de Alman partisi kadar hatalı görüyordu).

Radek, Nisan ve Mayıs aylarında ne Komintern Yürütmesi'nin ne de Alman parti liderliğinin 'Ruhr'daki mücadele iç savaşla sonuçlanacak'[83] şeklindeki teorik değerlendirmeden 'pratik sonuçlar' çıkardığını iddia ediyordu. Clara Zetkin, F Ruhr'un işgali sırasında 'Parti yeterli gayreti göstererek, devrimci durumu zamanında kavrayamadı...Kısmi talepler için mücadeleyi, iktidar için kitlesel mücadelede proletaryayı toparlama, harekete geçirme ve eğitmenin aracı olarak görmedi'[84], diye öne sürüyordu.

Bu argümanın en aşırı uçtaki versiyonu, Ekim'de başarılı bir ayaklanma için hiç şans olmadığıydı. Stresemann hükümeti zaten pasif direnişe son vererek ve enflasyonla başa çıkmak için gereken önlemleri almaya başlayarak burjuvaziye yeniden güven sağlamıştı.

Aşırı uçtaki bu argümanın sorunu, halkın ve hatta burjuvazinin çoğunluğunun Stresemann'ın programının işleyeceğine inandığını varsayıyor olmasıdır. Ama pasif direnişin sona ermesini hemen Fransızlarla yapılan bir anlaşma izlemedi: Saksonya'daki yenilgi sırasında, Fransızların desteklediği ayrılıkçı hareket Ren'de hâlâ aktifti. Ve enflasyon on beş gün daha hızlanmaya devam etti. Daha önceki üç hükümetin enflasyonun hakkından gelme girişimlerinin başarısızlığını görmüş olan halkın, bu seferkinin bu işi halledeceğine inanması için pek az nedeni vardı.

Yenilgi hakkındaki dördüncü açıklamayı Troçki ve taraftarları yapıyordu. Bu argümanın, kimi zaman troçkist literatürde rast-

83. *Die Lehren*, sf. 14.
84. *Fifth Congress*, sf. 80.

lanan ve açıkça yanlış olan kaba bir versiyonu vardır: Ekim'de Stalin'in yıktığı bir devrimci durumun var olduğu.[85] Bu argüman çökmeye mahkumdur, çünkü Stalin'in felaketli yargılarına 1923 yılında, Komintern içinde onun hiç de sahip olmadığı bir etki atfetmektedir.

Bununla birlikte Troçki'nin kendi argümanı çok daha inceliklidir. Ekim'de başarının garanti olduğunu kabul etmeye (Troçki kesinlikle böyle düşünüyor olsa da) dayanmaz. Troçki'nin temel argümanı; durumun, gerçek güçler dengesini ancak devrimcilerin yapacağı bir saldırının tersine çevirebileceği kadar akışkan hale gelmiş olduğudur: 'Bir devrimci değil, ancak bir uk'ala, her şey bittikten sonra bugün, doğru bir politika uygulanmış olsaydı iktidarın fethinin ne kadar zaman içinde "garantiye alınmış" olacağını araştırır.'[86]

Ama Alman partisi o yılki nesnel durumda meydana gelen keskin değişime yanıt verememişti: '1923 yazında Almanya'daki iç durum, özellikle de pasif direnişin çöküşüyle bağlantılı olarak, felaket bir karaktere bürünmüştü. Alman burjuvazisinin, kendisini bu "umutsuz" durumdan, ancak Komünist Parti'nin burjuvazinin durumunun "umutsuz" olduğunu anlayamaması ve gereken devrimci sonuçlara götürememesi halinde kurtaracağı çok açıktı.

'Alman devrimi neden zafere ulaşmadı? Bunun nedenleri var olan koşullarda değil taktiklerde aranmalıdır. Klasik bir kaçırılan devrimci durum örneğiyle karşı karşıyayız. Son yıllarda onca deneyim yaşamış olan Alman işçi sınıfı ancak; bu kez sorunun kökten çözüleceğine, Komünist Partisi'nin mücadeleye hazır ve zaferi kazanmaya yetenekli olduğuna ikna edilirse, nihai savaşıma sevk edilebilirdi. Ama Komünist Parti bu manevrayı çok kararsız ve geç yaptı. Daha önce birbirlerini yemiş olmalarına rağmen, hem Sağ hem de Sol, 1923 Eylül-Ekim aylarına kadar olan devrimci gelişmelere aynı kaderci gözle baktılar.'[87]

85. Örneğin bkz. C.L.R. James, *World Revolution* (Dünya Devrimi) (Londra 1937), sf. 181.

86. Troçki, *The Third International after Lenin*, sf. 92.

87. Troçki, sf. 92-3.

Troçki, Alman parti liderliğinin Ekim 1923'te daha ileriye gitmemekle korkunç bir hata yaptığını düşünüyordu. Ama bu yalnızca, o yılın yaz ayları boyunca olayların gerisinde kalmış olmalarının sonuç ifadesiydi.

Olaydan sonra reformistlerin işçi sınıfının çoğunluğu üzerinde nüfuzunu pekiştirmiş görünmesi, işçilerin toplumsal ve politik krizin en kızıştığı anda komünistlerin peşi sıra mücadeleye girmeyeceklerini kanıtlamıyordu. Komünistlerin harekete geçmedeki bâşarısızlığı yığınları yeniden Sosyal Demokrasi'nin yanına itecekti: 'Uzun süre devrimci ajitasyon yapmış ve bunun sonucunda kitlelerin güvenini kazanarak zirveye ulaşmış bir parti, bocalamaya başlar, kılı kırk yarar, kaçamak yanıtlar verir ve işi savsaklarsa; kitlelerin hareketliliğini felç eder, onlarda hayal kırıklığı ve dağınıklığa yol açar ve sonunda devrimi yıkıma götürür. Ama yenilgiden sonra, yine de kendisine kitlelerin yeterince aktif olmadığı bahanesini yaratır.'[88]

Troçki Ekim 1917'de Rusya'da Bolşeviklerin –özellikle de Zinovyev ve Kamenev'in- öne sürdüğü, Radek'in kullandıklarına benzer, ayaklanma karşıtı argümanlardan uzun uzun alıntılar aktarıyor. Bu argümanların 1917'de kazandığını ve olaydan sonra doğru görünebildiklerini öne sürüyor: 'Eğer merkez komitesinde savaştan kaçma eğilimindekiler kazansaydı, tarihin nasıl yazılacağını tahmin etmek güç değil. Resmi tarihçiler, kuşkusuz Ekim 1917'de ayaklanmanın tam bir çılgınlık olmuş olacağını söyleyeceklerdi; junkerlerin, kazakların, şok tugaylarının, yelpaze gibi yayılan topçu birliklerinin ve cepheden dönen asker cesetlerinin sayısı hakkında okuyucuya mutlaka muhteşem istatistikler sunacaklardı. Ayaklanma sırasında denenmemiş bu güçler, işte o zaman gerçekte olduklarından çok daha korkunç görüneceklerdi.'[89]

Aslında devrim, imkânsız olduğundan değil, parti sonucu belirleyecek anda harekete geçemediğinden başarısız olurdu. Parti-

88. Troçki, *The lessons of October* (Londra 1971), sf. 41. (Bu kitap Türkçe'de Yazın Yayıncılık tarafından *"Ekim Dersleri"* adıyla yayınlandı, çeviren Erdal Tan.

89. Troçki, sf. 38.

nin tereddüdü burjuvaziye birliklerini harekete geçirme ve olaylar üzerinde yeniden hakimiyet kurma zamanı vermiş olurdu. Çünkü devrimler ya devrimci partinin harekete geçtiği ya da tarihin eski, küflenmiş kalıbına geri çekildiği bir noktaya kadar gelişirler: 'Devrimci partinin gücü ancak belli bir noktaya kadar artar, bundan sonra süreç tam tersine dönebilir. Yığınların umutları partinin pasifliğinin sonucu olarak düş kırıklığına dönüşür, düşman paniğinden kurtulur ve bu düş kırıklığını avantaj olarak kullanır.'[90]

Troçki partinin Ekim'de harekete geçme zorunluluğunu vurguluyordu. Radek ve Thalheimer'in argümanları –Ekim'deki dönüm noktası olan anın geçmiş olduğu ve burjuvazinin olaylara yeniden hakim hale geldiği- Troçki'nin temel teşhisi geçerlidir. Mayıs'tan itibaren büyük olanaklar denenmedi, çünkü parti savunmada kaldı ve kitlelerin ruh halindeki değişime ve toplumda artan çözülmeye yanıt veremedi.

Troçki'ye göre parti içinde belli bir tutuculuk seviyesi kaçınılmazdı. Bu, herhangi bir devrimci partinin ömrünün çoğunda iktidarı ele geçirmenin objektif koşulunun var olmamasından ileri geliyordu. 'İçi sınıfı, düşmanın kendisinden daha güçlü olduğu bilinci ile mücadele eder ve gelişir.

Bu üstünlük günlük yaşamın her adımında kendisini belli eder. Düşmanın elinde zenginli, devlet iktidarı, her türlü ideolojik müdahale araçları ve her cins baskı aygıtı vardır. Düşmanın bizden daha güçlü olduğu fikrine alışmışızdır ve alışılmış düşünce, üstünlük sağlama sürecinde, ayrılmaz parçası olarak partinin tüm yaşamına ve etkinliğine nüfuz eder...

'Şu ya da bu dikkatsiz veya erken her hareketin sonuçları, her defasında düşmanın gücünün en acımasız biçimde hatırlanmasına hizmet eder. Ama bir an gelir ki düşmanı daha güçlü görme alışkanlığı, zafere giden yoldaki en büyük engel haline gelir. Burjuvazinin bugünkü zayıflığı dünkü gücünün gölgesinde gizlenmektedir.'[91]

İktidar için savaşma kararı yalnızca partinin şu ya da bu lideri-

90. Troçki, sf. 40.
91. Troçki, sf. 36.

nin belirlediği taktiksel bir değişim değil, partinin her bir etkinliğine yaklaşımında da tam bir dönüşüm gerektirir. Öyleyse partinin tüm kesimlerinin değişimi kabullenmemesi pek de şaşırtıcı değil:

'Partinin gelişimindeki her dönemin kendine has nitelikleri vardır ve bunların her biri özgün çalışma yöntem ve alışkanlıkları gerektirir. Taktiksel bir dönüşüm bu yöntem ve alışkanlıklarda şu veya bu oranda bir kırılmaya yol açar. Parti içi sürtüşme ve krizlerin en doğrudan kaynağı işte burada yatmaktadır... Burada bir tehlike doğar: Eğer bu (taktiksel –ç.n.) dönüşüm çok keskin ve çok ani olursa ve öncesi dönemde partinin yönetim organlarında fazlasıyla atalet ve tutuculuk birikmişse, o zaman parti yıllar, hatta on yıllar boyu hazırlanmış olduğu o en önemli ve kritik anda liderliğinin bu görevi tamamlayamayacağını kanıtlamış olur. Parti krizin etkisi altında kıvranır ve hareket amaçsızca partinin yanından geçerek yenilgiye gider.'[92]

Parti içindeki kafa karışıklığının sınıf üzerinde çok derin etkileri vardır: 'Bir ve aynı ekonomik zemin üzerinde, bir ve aynı toplumsal sınıf ayrışması temelinde, güçler ilişkisi, proleter kitlelerin ruh haline, sahip oldukları yanılsamaların kırılma derecesine ve politik deneyimlerinin gelişmişliğine; devlet iktidarındaki ara sınıf ve grupların kendine güvenlerinin zayıflamasına ve nihayet, bunların kendine güveninin yok olmasına bağlı olarak değişime uğrar. Bir devrim sırasında tüm bu süreçler yıldırım hızıyla gerçekleşir...'[93]

Eğer parti, iktidardakilerin kendisi bile o güvene sahip değilken, burjuva devletin istikrarlı olduğuna inanıyorsa, o zaman iktidarın kitleleri etki altında tutmasına, istemeden de olsa yardım etmiş olur. Düşman kamptaki iç çelişkileri keskinleştirmek, orta sınıflara devrimin bir çıkış yolu sunduğunu göstermek yerine, süreç tek umutlarının statükoda yattığına güven tazeleyerek sona erer.

Troçki Alman Ekimi'nde bunun böyle olduğunu söylüyordu. Komünist liderlik, işçi sınıfının çoğunluğunu ve orta sınıfın bir kısmını, toplumsal krizden devrimci bir çıkış bekleme noktasına kadar taşıdıktan sonra bunun meyvelerini toplayamadı. Partinin

92. Troçki, sf. 8.
93. Troçki, sf. 39.

kaybettiği kitlelerin güvenini Sosyal Demokratlar ile sağ partiler yeniden kazanabildi.

Tutuculuk eğilimi her partinin doğasında vardı. Ama bu Troçki'nin bununla mücadele etmek için bir şey yapılamayacağını düşündüğü anlamına gelmiyordu. Bu eğilim, olayların sonuçlarını tayin etmede sıkı bir bilimsel ikna edicilikle, kitlelerin ruh halindeki keskin ve ani değişimlere yanıt –Lenin ve Troçki'nin 1917'de verebilmiş oldukları türden- üretebilme yeteneğini birleştiren bir liderlik tarafından önlenebilirdi. Ama o türden bir liderlik yoktan var olamazdı. Parti bu çapta liderleri uzun mücadele yılları boyunca, objektif durumla kitlelerin ruh halindeki hızlı değişimler arasındaki karşılıklı ilişkiyi kavrayabildiğini göstermiş olan üyeleri arasından seçerek yaratmak zorundaydı. Ancak o zaman parti liderliği dünyayı değiştirecek devasa savaşlara hazır olurdu. Alman Ekimi bir sonuca varamadı, çünkü Alman Komünist Partisi böylesi bir liderlikten yoksundu.

1923'te neyin yanlış gittiğini çözümlerken, bu gibi bir yorum, önceki on yılın tarihsel değerlendirmesine dayanıyor.

Kararlı bir partinin çekirdeğinin bile var olmaması talihsizliğinin 1919'daki yıkıcı yenilgilere ve 1920'deki Kapp darbesinden sonra doğan devrimci olanakları kavrayamama yetersizliğine nasıl yol açtığını ilk bölümlerde görmüştük. Bu başarısızlıklar parti içinde, önderliği 1921 Mart Çılgınlığı'na sürükleyen bir sabırsızlık yaratmıştı. Sonra da bu travmatik deneyim 1923'deki yenilginin zeminini hazırladı.

Parti liderliği kendine güvenini yitirmişti. 1921 Martı'na olan nevrotik takıntısı onu 1923 Mayısı'nda kitlelerin değişen ruh haline yanıt vermekten alıkoydu. Parti iç saflaşmalarla bölünüyordu; liderlik kendine güvenemiyor ve bir daha tekrarlamayacağına ant içiyor, muhalefetse hâlâ Mart Çılgınlığı'nın tüm belirtilerini sergiliyordu. Parti Almanya'daki mücadele içinde değil, Alman işçilerinin ruh halinin günden güne nasıl değiştiğini kendileri de hiçbir şekilde değerlendiremeyen (çoğu bu konuda Alman liderlerden daha iyi değildi) Moskova'dakilerin vereceği taktiksel tavsiyelerle güven tazeleme arayışındaydı.

1923 yılı, en baştan beri Alman devriminin başına bela olan tüm sorunların özetiydi – ya da daha doğrusu, bir temel sorunun,

Kasım 1918'deki parti çekirdeğinden yoksunluğun tekrarlanan etkisinin özeti. Bu çekirdek olmaksızın, 1918–19 deneyimi, 1920'de doğan olanaklara koordineli ve ulusal çapta yanıt verebilme yeteneğine sahip bir militan tabakası üretemezdi. Ve bu durum 1921'de delice bir cesareti, 1923'te tereddüdü getirdi.

Alman toplumu 1918 ile 1923 arasında devrimci bir değişimi arzulayan yüz binlerce hatta milyonlarca adam ve kadın ortaya çıkardı. Alman devriminin trajedisi, bunların enerjisini koordine edip yönlendirebilecek bir partinin, iş işten geçmeden önce ortaya çıkmamış olmasında yatar. Tarih genellikle bir lokomotife benzetilir - ama devrimcilerin binmesini beklemez. Treni kaçıranlar tıpkı mitolojideki gezgin Yahudi gibi, sonsuza kadar beklemeye katlanmak zorunda kalırlar.

14
YENİLGİNİN MİRASI

Kargaşalı devrimci yıllar boyunca, liberallerle Sosyal Demokratların tepkilerinin altında bir varsayım yatıyordu. Tarihin yeniden güvenli kanallara akacağına, Sosyal Demokrat saadetin sonsuzluğunu garanti altına alacağına inanıyorlardı – eğer devrimci güçleri yalıtıp bastırabilirlerse. Bugünü kontrol ederlerse, yarını garantiye alabilirlerdi. Bu, bugün sosyal demokratlara ve Avrupa komünistlerine, çevrelerinde dünya krizi şiddetle hüküm sürerken, kendilerini tatmin eden iyimserliklerini her nasılsa koruma olanağı sağlayan aynı varsayımdır.

1920'lerin Avrupa'sında böyle bir görüş en inanılmaz hayallere dayanıyordu. Birinci Dünya Savaşı'nın, iyi niyetli insanların önleyebileceği, tarihin bir kazası olduğu varsayılıyordu. Savaştan çıkarı olan ekonomik güçlerin yeni bir refah çağında, barışçıl biçimde kontrol altına alınabileceği de varsayılıyordu.

1923'ten sonraki beş yıl için Avrupa ve Amerika'nın savaş öncesi ekonomik genişleme ve yüksek kârlılık dönemine göreceli bir dönüş yaptığı doğrudur. Ama 1929 yılı, etkileri 1914'teki askeri sarsıntı kadar korkunç olan bir ekonomik sarsıntı getirdi. 1923'te görünüşte kovulmuş olan şeytanlar, milyonlarca sıradan insan o kadar çok vaatte bulunup o kadar azını yerine getiren sosyal demokratlara ve liberallere, acı biçimde, yönelince geri döndü.

Savaş sonrası Almanya'nın üçüncü büyük krizi, 1918–20 ve 1923'teki ilk iki krizde eski düzeni korumuş olanların hiç de insanlığa hizmet etmediğini kanıtladı.

Bunun en açık göstergesi Nazizmin 1923'tekinden çok daha

yüksek düzeyde yeniden doğuşuydu. 1928'de Hitler'in partisi oyların yalnızca yüzde 2,6'sını almıştı. 1930'da bu oran 18.3'e sıçradı ve Temmuz 1932'de yüzde 37.3 olarak bir kez daha ikiye katlandı. Ama yükselen yalnızca oylar değildi: 1930'da sayıları 100 bin olan Hücum Kıtaları 1932'de 400 bine çıktı.

Hitler yalnızca Hücum Kıtaları'na bel bağlasaydı iktidara gelemezdi. Aynı zamanda, Kasım-Aralık 1918'de ve Nisan 1920'de Sosyal Demokrat hükümetlerin yeniden canlanmalarını sağlamış olduğu Alman toplumu içindeki güçlerin aktif işbirliğine de yaslanıyordu – generallerin, üst düzey bürokratların, büyük sanayicilerin ve büyük toprak sahiplerinin işbirliğine. Bunlar, 1918-30 arası Sosyal Demokratların yönetimde olduğu kısa bir aralık da dahil, 1923'ten beri tüm hükümetlerde belirleyiciydiler. 1930-33'te adayları Bruning, von Papen, Schleicher Şansölye koltuğuna oturdu ve parlamentoya nadiren başvurarak ülkeyi kararnamelerle yönetti.

Generaller ve sanayiciler yine de Sosyal Demokratların öncülüğündeki güçlü bir işçi hareketini hesaba katmak zorundaydılar. Sosyal Demokratların minimum düzeyde itaat etmelerini sağlamak için, işçi sınıfına şiddetle saldırmakta ellerinden geleni yapmaktan başka her şeyi durdurmak zorundaydılar. 1930–32 yıllarında Nazileri işçi hareketine önünde bir karşı-denge unsuru olarak kullandılar; her birinin diğerini kontrol edebilmesine olanak tanıyarak kendi manevra serbestliklerini koruyorlardı. Ama kriz sürüp gittikçe, Sosyal Demokrasiye ödemek zorunda kaldıkları bedeli –işçilerin geçmişte elde ettikleri belli kazanımlara tolerans gösterilmeye devam edilmesi- çok yüksek buluyorlardı. Generaller ve sanayiciler 1932 sonlarında, işçi sınıfı örgütlerini dağıtacak bir Nazi hareketiyle yönetmenin, işçileri rüşvetle satın almaya uğraşan bir Sosyal Demokrat hareketle yönetmeye tercih edilir olduğunu düşünüyorlardı.

İlk sınav Temmuz 1932'de geldi. Sosyal Demokrat Severing, 80 bin kişilik ağır silahlı polis gücünün tamamıyla, hâlâ Prusya İçişleri Bakanlığı koltuğunda oturuyordu. Cumhurbaşkanı von Hindenberg'di – savaş zamanının diktatörü olarak cephedeki yenilgiyle itibarını kaybeden ve sonra Ebert'in 'Bolşevizm'e karşı ortak hareket taahhüdüyle yeniden itibar kazanan aynı von Hindenberg.

1932 yılı başında Sosyal Demokratların desteği Hindenburg'un yeniden başkan seçilmesini sağlamıştı. Şimdi o da Sosyal Demokratlara borcunu ödüyordu. Tam da dokuz yıl önce Ebert'in, Saksonya'nın demokratik yoldan seçilmiş, anayasaya uygun hareket eden sol Sosyal Demokratların yönetimindeki hükümetin görevden uzaklaştırılması konusunda anlaşması gibi, Hindenburg da Prusya'nın demokratik yoldan seçilmiş, anayasaya uygun hareket eden sağ Sosyal Demokratların yönetimindeki hükümetin görevden uzaklaştırılması konusunda anlaştı. Orta Almanya ve Ruhr işçilerini terörize etmek için yola çıkan *Freikorps*'u teşvik etmiş olan Severing, şimdi *Freikorps* unsurlarından oluşmuş Reichswehr tarafından iktidardan atılıyordu.

Bu yalnızca bir provaydı. 1932 sonunda Goebbels, günlüğüne Nazilerin fırsatı kaçırmış olmasından korktuğunu not ediyordu; 1932'deki ikinci genel seçimde Naziler SPD-KPD'nin toplam oylarından daha az oy almışlardı ve düş kırıklığına uğramış Hücum Kıtaları binler halinde komünistlerin tarafına geçiyordu. Goebbels, gelecek 'karanlık ve kasvetli; tüm beklenti ve umutlar tamamen uçup gitti' diye yazıyordu.

Ama bu noktada Almanya'nın eski egemenleri ağırlıklarını Hitler'den yana koydular. Sanayici Thyssen ve Krupp Hitler'le buluştu ve onların çıkarlarının takipçisi olacağının garantisini aldı. 'Demokratik' Merkez Parti'den eski Şansölye von Papen Hitler'le görüştü. Sonra da Hindenberg hükümetin kontrolünü Nazilere verdi. 1919'da Sosyal Demokratlar tarafından 'kamulaştırılmaktan' kurtarılmış olanlar, şimdi Sosyal Demokrat işçi hareketini ezmek için Hitler'le birlikte çalışıyorlardı.

Hitler Şansölye olarak atandıktan ve Hücum Kıtaları Berlin'i 'temizlemeye' başladıktan sonra bile, Sosyal Demokratlar egemen sınıfla 1918 ile 1923 arasında kurmuş oldukları güçlü bağların çözülmüş olduğuna inanamıyorlardı. Reichstag'daki Sosyal Demokratların sözcüsü, liderleri Breitscheid'ın adlandırmasıyla 'yasal hükümete'[1] sadık bir muhalefet olacaklarını ilan ediyordu. Yeraltında çalışmaya başlayan Berlin Sosyalist Gençliği grupları

1. Aktarılan yer C.L.R. James, sf. 381.

partiden atıldı.[2] Sendika liderliği üyelerine 1 Mayıs'ı 'ulusal emek günü'[3] olarak Nazilerle birlikte kutlamalarını bildiren talimatlar yolluyordu –ama bu Nazilerin 2 Mayıs'ta sendika yönetimlerini ele geçirmesini ve liderlerini toplama kamplarına yollamasını engelleyemedi. Breitscheid Nazilerin elinde öldü- Alman kapitalizmi için 1923'ün umutsuz yazında onca prestij sahibi olan 'marksist' Hilferding de öyle. İnsani bir değer biçerek kapitalizme; 'sosyalizasyona doğru düzenli bir ilerleyişe', 'konseylerin anayasada yer almasına' inanmış olanlar, yalnızca tüm Avrupa'nın, modern teknolojinin korkunç aygıtlarıyla silahlanmış bir ortaçağ barbarlığına tabi olmasını sağladılar.

Devrimin yenilgisi, insanlık için yaklaşan felaketi yalnızca Almanya'da ifade etmiyordu. Almanya'nın hemen yanı başında eski Çar İmparatorluğunun geniş toprakları uzanıyordu. 1917'de orada devrime öncülük etmiş olanlar devrimin kaderinin sanayi devi Almanya'nın kaderine bağlı olduğuna inanıyorlardı. Devrimin Rusya'dan Almanya'ya yayılması boş bir düş değildi. Daha önce görmüş olduğumuz gibi, 1918'de Urallar'dan Kuzey Denizi'ne kadar geniş bir bölgede *tek* gücün işçi konseyleri olduğu kısa bir dönem vardı. Sibirya'dan Ruhr'a, ve Bavyera'dan Don Havzası'na kadar Kızıl Ordu'larıyla, Tsaritsyn'den Turin ve Bremen'e kadar konseyleriyle bir dünya hareketi vardı.

Ama bu hareket sosyal demokrat reformizmin politikaları ve etkisiyle Batı'da –Almanya, Avusturya ve İtalya'da- ezildi. Avrupa devrimi, kuşatılmış Rusya işçi cumhuriyetinin imdadına yetişeceğine, Avrupa sosyal demokrasisi bu cumhuriyeti yıkmak isteyen güçlere yeni bir canlılık ve yeni bir umut kazandırdı.

Bu koşullar altında Rusya'daki işçi demokrasisi uzun süre ayakta kalamazdı. Rosa Luxemburg'un daha 1918 başlarında yazdığı gibi: 'Rusya'da olan her şey anlaşılabilirdir ve başlangıç noktası Alman proletaryasının yenilgisi, bitiş noktası Alman emperyalizminin Rusya'yı işgali olan kaçınılmaz bir neden sonuç zincirini ifade eder.'

2. Braunthal, *The History of the International* (Enternasyonal Tarihi), cilt 2, sf. 385.

3. Braunthal, sf. 386.

Rusya'da bunu izleyen olayların ne olduğunu ayrıntılarıyla ele almaya burada yerimiz yok: İç savaşın ve yabancı müdahalesinin sonucu olarak işçi sınıfının imhası, işçi demokrasisinin yok oluşu, bürokratikleşme, yeni bir devlet kapitalisti sınıfın doğuşu, stalinizm. Ama şunu tekrarlamak gerekli: Sömürü ve baskının yeni biçiminin doğuşu devrimin yalıtılmış olmasından ayrı ele alınamaz. Batı'daki sosyal demokrasi Doğu'daki stalinizme yol açmıştır. Hitler'in döktüğü kan kadar, Stalin'in döktüğü kan da sağ sosyal demokratlar Ebert, Noske, Severing ve Wels... ve sol sosyal demokrat Hiferding'in de suçudur.

Belki de bu karşılıklı etkiyi en açık biçimde Moskova'nın 1923'teki kısa pastırma yazı sergiliyor. O yılın Ağustos ve Eylül aylarında Berlin'den gelen haberler yeniden bir devrimci coşku yaratmıştı. Bir kez daha Almanya ve Rusya arasındaki karşılıklı etkileşim insanlık için yeni bir umut yaratabilecek gibi görünüyordu. Batı'dan, Stalin'in soğuk bürokratik yüreğinde bile bir sıcaklık yaratabilecek bir ateş yükseliyordu. Ama bu sıcaklık çabucak buz gibi bir düş kırıklığına dönüştü. Almanya'da savaşmadan yaşanan yenilgi Moskova'da Berlin'dekinden bile daha büyük bir moral bozukluğu yarattı.

Eski bolşevik, yeni bürokratlar için, özgür insanlık hedefi yine, üretim hedeflerinin tutturulmaya çalışılmasından daha uzak ve gerçekleşemez görünüyordu; ve Rus işçileri için devrim bir kez daha, yokluklar, düşük ücretler ve giderek otoriterleşen bir rejim şeklinde var olan gerçekliğin bulanıklaştırdığı uzak bir serap haline geldi.

Devrimin yenilgisinin Rusya'daki yıkıcı etkileri dönüp Almanya'daki devrimci hareketi doğrudan etkiledi. Moskova'da ortaya çıkan yeni bürokratlar emirlerinin hızla yerine getirilmesine alışmışlardı; aynı bağlılığı yurtdışındaki yandaşlarından da bekliyorlardı. Tek tek ülkelerde giderek dışarıdan dikte edilen politikalar uygulanır olmuştu.

Siyasetin terminolojisi bozulmuştu. Victor Serge bunu şöyle anlatıyor: 'Partiler simalarını ve hatta dillerini değiştiriyordu: Yayınlarımıza geleneksel bir jargon yerleşiyordu – buna 'Ajitprop Dili' diyorduk. Artık her şey yalnızca 'Yürütme'nin doğru hattının yüzde yüz onaylanması' ya da 'Bolşevik monolitizm'

sorunuydu.'[4] Yapılacak işlerle ilgili akılcı tartışmanın yerini, olan olduktan sonra, verilmiş olan kararları haklı göstermek için yaratılmış, konuyla ilgisi keyfi olarak kurulan bir dizi şifre sözcük almıştı.

Alman Komünist Partisi varlığının ilk beş yılında sayısız büyük hata yaptı. Ama en azından, o yılların kongre ve tartışma kayıtlarını okursak, insanlık huzurunda, hatalı da olsa tarihi değiştirme çabalarının olduğunu görürüz. 1924'ten sonraki kongre ve tartışmalarda bulacağımız şey ise tersine, çevre ve şartlar göz önüne alınmadan, yapılan alıntılarla kutsallaştırılmış kulis manevraları ve keşfedilmiş 'gerçek' olacaktır.

Almanya'yı 1929–33 arasında vuran üçüncü büyük kriz sırasında Komünist Parti artık, 1918–20 ve 1923'te yaptığı gibi ileriyi gösteren *pozitif* bir faktör değildi. Bürokratik ahmaklık onu tarihte negatif bir faktöre dönüştürmüştü. Elbette işçilerden, özellikle de sosyal demokraside bir gelecek görmeyen işsizlerden milyonlarca oy çekebiliyordu. Ama bu oyları, Sosyal Demokratların örgütlü işçi sınıfı üzerindeki etkisine karşı mücadeleye kanalize edemiyordu. Çünkü 1919-21'deki ultra solculuğu gölgede bırakacak, Moskova kaynaklı bir ultra solculuğa sahipti. Moskova sosyal demokrasinin faşizmle aynı şey olduğunu ilan etmişti ve Alman Komünist liderler bundan sonra gerçek faşizm tehlikesine aldırış etmez olmuşlardı. KPD'nin kendi üye sayısı 1923'tekinin yalnızca yarısında kaldı. Aldığı beş milyon oya rağmen, Sosyal Demokrat liderlere, onların tabanını birleşik cephe sınavına çekecek çağrıyı yaparak meydan okumayı reddedip, tarihin kıyısında kaldılar. Naziler iktidara giden yollarını açarken, KPD 'sosyal faşizm' üzerine anlaşılmaz sözlerini söylemeye ve 'Hitler'den sonra sıra bizde' sloganıyla işçileri uykuya yatırmaya devam ediyordu.

Yozlaşma her yeri sarmıştı. Bedelini tüm dünya ödeyecekti.

SON

4. Serge, sf. 191.

MİNİ SÖZLÜK

Bu sözlük dört bölüm halinde sunulmuştur: Kişiler, siyasi örgütler, önemli tarih, olaylar ve coğrafi terimler. Okur bu maddelerden her birinin ana metinde nerede geçtiğini bulmak için indekse başvurabilir.

KİŞİLER

Barth, Emil (1879–1941) Sosyal demokrat metal işçisi; USP'ye 1917'de katıldı; devrimci tezgahtarların lideri olarak Richard Muller'in yerini aldı, Muller'in ardından Ocak 1918'de askere alındı; Kasım-Aralık 1919'da Berlin işçi ve asker konseyleri yönetici üyesi ve halk komiserleri konseyi üyesi oldu; 1922'de yeniden SPD ile birleşene kadar USP üyesiydi ve daha sonra SPD üyesi oldu.

BERNSTEİN, Eduard (1850–1932) 1880'lerden itibaren SPD üyesi; 1880'lerin anti-sosyalist yasaları sırasında Londra'da sürgündü. Engels'in dostuydu; yüzyılın başında 'revizyonizm' fikrini geliştirdi; 1914'de savaşa ama aynı zamanda devrimci ajitasyona da karşıydı; 1917'de USP'ye, 1919'da yeniden SPD'ye katıldı.

BRASS, Otto (1875-1960) Güney Ruhr bölgesi metal işçileri önderi; önce SPD'ye sonra 1917'de USP'ye katıldı; Kapp darbesine karşı mücadeleden sonra vatan hainliği ile suçlandı; 1920 sonunda KPD'ye katıldı; Komintern'in Ağustos 1921'deki 3. Kongresinde Levi'yi savundu; Ocak 1922'de KPD'den ihraç edildi; yeniden USP'ye ve sonra SPD'ye katıldı; 1945'de yeraltı

direnişi nedeniyle tutuklandı; Doğu Almanya Sosyalist Birlik Partisine katıldı.

BUBER-NEUMANN, M: KPD liderlerinden Heinz Neumann'ın karısı, 1920'lerin başlarında genç bir devrimciydi; 1930'ların sonlarında Rusya'da hapsedildi Hitler-Stalin paktından sonra Gestapo'ya teslim edildi; keskin anti komünist anılarını yazarak yaşamını sürdürdü.

CRISPIEN, Artur (1875–1946) Ressam-dekoratör, daha sonra sosyal demokrat gazeteci; savaşın başında Rosa Luxemburg grubu taraftarıydı; devrimci soldan ayrıldı; kuruluşunda USP üyesiydi; Kasım-Aralık 1918'de Halk Komiserleri Konseyi üyesi oldu; USP sağ kanadının lideriydi; 1922'de yeniden SPD'ye katıldı; 1933'den sonra İsviçre'ye sürgüne yollandı.

CUNO, Wilhelm; Sanayicilerin çıkarlarını savunan sağ kanat Alman Nasyonal Halk Partisi üyesi; 1923 enflasyonu ve Ruhr krizi sırasında şansölye (başbakan) idi; Ağustos 1923 grevleri ile istifa etmek zorunda kaldı.

DAUMIG, Ernst (1868-1922) Geçmişinde burjuva; SPD'ye katıldı ve 1911'de *Vorwarts*'da gazetecilik yaptı; savaşa karşıydı; 1917-1918'de USP gazetesi *Freiheit*'ın kurucu editörlüğünü yaptı; devrimci tezgahtarlara dahil oldu; Berlin işçi ve asker konseyleri yönetici üyesiydi; KPD'nin kuruluşuna muhalifti; Ocak 1919'daki ayaklanma çağrısına karşı çıktı; USP sol kanat lideri ve 'konseyler sistemi'nin teorisyeniydi; Komintern'in İkinci Kongresinde delege oldu ve USP'yi '21 Şart'ı kabul etmeye zorladı; Levi ile birlikte KPD'nin birleşik başkanlığına katıldı; Mart Hareketi'nden sonra Levi ile birlikte KPD'den ayrıldı.

DISSMAN, Robert (1878–1926) Metal işçisi. Savaştan önce yerel sendikalarda çeşitli görevlerde bulundu. 1911'den sonra SPD içinde muhalif. USP'ye katıldı. Ekim 1919'da metal işçileri sendikası başkanı oldu. Ama USP ile KPD'nin birleşmesine karşıydı. SPD ile birleşinceye kadar USP içinde kaldı. 1923'te Levi ile birlikte SPD içinde solu örgütledi.

DITTMANN, Wilhelm (1874–1954) SPD milletvekili. Savaşa karşıydı. USP kurucu üyesi. Ocak 1918 grevlerinden sonra askeri cezaevinde dört yıl hapse mahkum edildi. Kasım-Aralık 1918'de halk komiseriydi. USP'nin komünistlerle birleşmesine

karşı çıkıyordu. 1922'de yeniden SPD'ye katıldı, 1933'te ihraç edildi.

DORRENBACH, Heinrich (1888-1919) Savaş öncesi Sosyal Demokrat sendika görevlisi. Savaş sırasında küçük rütbeli bir subaydı, yaralandı ve 1917'de terhis edildi. Aralık 1918'de Halk Donanma Dairesi'nin komutasını aldı. Ocak 1919'daki ayaklanmayı destekledi ve Donanma onun yönetimini tanımadı. Berlin'e kaçtı ancak *Freikorps* tarafından yakalanarak öldürüldü.

EBERLEIN, Hugo (1887–1944) Teknik ressam. 1906'da SPD'ye katıldı. 1914'te savaşa karşı devrimci muhalif. 1917'de USP'ye katıldı. KPD'nin kuruluşunda Merkez üyesi. Komintern Birinci Kongresi'ne Max Albrecht adıyla delege olarak katıldı. Burada Enternasyonal'in kuruluşuna prematüre olduğu için muhalefet etti. Mart Hareketi boyunca 'provokasyonlar'ın örgütlenmesinde kilit rol oynadı. Bunların açığa çıkmasından sonra Moskova'ya sürgüne yollandı. 1924'e kadar Brandler'in destekçisiydi. 1921–33 arasında Prusya parlamentosunda milletvekilliği yaptı. Önce Fransa'ya ardından, 1933'ten sonra SSCB'ne sürüldü. 1937'de GPU tarafından tutuklandı. 1940'ta Stalin'in Hitler'e teslim edeceği Alman mahkumlar listesinde yer alıyordu, ancak Rus hapishanesinde öldü.

EBERT, Friedrich (1871–1925) 1906'dan sonra SPD sekreteri. Kasım-Aralık 1918'de halk komiserleri konseyi başkanıydı. 1918-1919'da karşı devrimci güçlerin örgütlenmesinde generallerin işbirlikçisi oldu. 1919-25 arası Almanya cumhurbaşkanı.

EICHHORN, Emil (1863–1925) Cam işçisi. 1893'ten itibaren SPD profesyoneli. 1917'de USP'ye katıldı. 9 Kasım 1918'de Berlin polis şefi oldu. 5 Ocak 1919'da Sosyal Demokrat hükümet tarafından görevinden alındı. Ayaklanmanın bastırılmasından sonra kaçtı. Yeni Reichstag'da USP milletvekili oldu. 1920'de KPD'ye katıldı. 1921'de Levi ile birlikte ayrıldı ancak sonra geri döndü.

EISNER, Kurt (1887-1919) 1898'de *Vorwarts* kadrosundaydı. 1903'de revizyonist olduğu için görevinden alındı. Savaşı önce destekledi, sonra pasifist olarak karşı çıktı. 1917'de USP'ye katıldı. Münih'teki militan ağını örgütlüyordu. Ocak 1918'de

hapse girdi. Kasım 1918'deki Bavyera devriminin lideriydi ve Bavyera'nın başbakanı oldu. 21 Şubat 1919'da katledildi.

FISCHER, Ruth (1895–1961) 1914'te öğrenciyken Avusturya Sosyal Demokratları'na katıldı. 3 Kasım 1918'de Avusturya KP'nin ilk üyesi oldu. Mayıs 1919'da diğer Avusturyalı liderler tarafından 'sağcı' olmakla eleştirildi ve Berlin'e taşındı. Alman parti liderliğine karşı Berlin'de yerleşmiş bulunan ultra sol muhalefet liderliğine katıldı. 1924-5'te Zinovyev tarafından, Maslow ile birlikte KPD'nin başına getirildi. Ağustos 1926'da partiden ihraç edildi. Muhalefet grubu Leninbund'u kurdu. 1933'den sonra Fransa, İspanya, Küba ve ABD'ne sürgüne yollandı. Ateşli bir anti-komünist oldu ve '*Stalin ve Alman Komünizmi*' adlı inanılmaz bir kitap yazdı.

FRIESLAND-REUTER, Ernst (1889–1953) Faaliyetlerinden dolayı SPD'den atılan bir öğretmen. 1914'de pasifist ligde etkindi. 1916'da Rusya'da savaş suçlusu olarak hapse atıldı; 1917'de KP üyesi ve komiser oldu. Aralık 1918'de gizlice Almanya'ya döndü. 1920-21'de KPD solu içinde liderdi. Ağustos 1921'deki Komintern 3. Kongresi'nde Lenin'in yerini alarak parti genel sekreteri oldu. Yeni sağ muhalefeti oluşturdu ve Ocak 1922'de partiden ihraç edildi. Aynı yıl yeniden SPD'ye katıldı. Nazi döneminde Türkiye ve İskandinavya'da sürgündeydi. Savaştan sonra SPD'den Berlin belediye başkanı oldu.

FROLICH, Paul (1894–1953) Sol fikirli bir katip ve gazeteci. Savaştan önce bile SPD içinde aşırı soldaydı. 1916'da 'sol radikal' savaş karşıtı *Arbeiterpolitik* gazetesinin kurucusu oldu. Enternasyonal'in Kienthal'deki savaş karşıtı konferansına delege olarak katıldı ve Lenin'in tutumunu destekledi. KPD'nin kuruluş kongresinde Enternasyonal Komünistler'in delegesiydi. KPD merkezine seçildi. Bavyera devriminde aktifti. 1920-21'de saldırı teorisi taraftarıydı. 1921'den sonra milletvekili oldu. 1928'de 'sağcı' olduğu için partiden atıldı. Brandler'in Komünist Parti Muhalefeti'nin ve daha sonra da merkezci SAP'nin üyesi oldu. 1933'te tutuklandı, dokuz ay sonra toplama kampından serbest bırakıldı. Çekoslovakya, Belçika, Fransa ve ABD'de sürgündü. 1950'de Batı Almanya'ya dönerek SPD'ye katıldı. Roza Luxemburg biyografisinin yazarıdır.

GORTER, Herman (1864–1927) Hollandalı şair ve öğretmen. 1896'dan itibaren Hollanda sosyalist partisi üyesi. 1909'da partiden atıldı ve sol sosyalist partinin kurulmasına yardımcı oldu. Savaşa karşı devrimci bir muhalifti. 1918'de Hollanda KP'nin kurulmasına yardım etti. 1918-20'de Almanya'da ultra solun lideriydi. 1920'de KAPD'nin kuruluşuna yardımcı oldu. Nisan 1921'de Mart Hareketi'ni eleştiriyordu.

HAASE, Hugo (1863- 1919) 1897'den itibaren Sosyal Demokrat milletvekili ve 1911'den itibaren partinin başkanı. 1912'de Reichstag fraksiyonunun başıydı.1914'te savaş kredilerinin onaylanmasına karşı çıktı, ama bunu parlamento fraksiyonunun disiplini altında yaptı. 1917'de USP'ye katıldı. Kasım-Aralık 1918'de halk komiserleri konseyi üyesiydi. 1919'da Reichstag merdivenlerinde milliyetçiler tarafından katledildi.

HILFERDING, Rudolf (1877–1944) Marksist ekonomist. 1910 yılında 'Mali Sermaye'yi yazdı. 1917'den sonra USP'nin, 1918'de USP sağının lideriydi. Ağustos 1923'de Stresemann hükümetinde maliye bakanıydı. Muller'in kurduğu 1928-30 hükümetinde yine bakandı. 1940'ta işgal altındaki Fransa'dan kaçmaya çalışırken Gestapo tarafından yakalandı.

HOELZ, Max (1889–1933) Metal işçisi. 1918'de USP'ye katıldı.1919'da Vogtland'da işsizleri gerilla hareketlerine örgütlüyordu. 1919'da KPD'ye katıldı ve Kapp darbesine karşı silahlı mücadeleyi örgütledi. Mart Hareketi sırasında Orta Almanya'daki mücadeleyi örgütledi. Müebbet hapse mahkum edildi, 1928'de serbest bırakıldı ve göçmen olarak Moskova'ya gitti. Bir kazada öldü.

HOFFMAN, Johannes: 1919–20 arasında Bavyera'nın Sosyal Demokrat başbakanı.

JOGICHES, Leo (1867–1919) Litvanya'da doğdu. Küçük yaşlarından itibaren yeraltı devrimci hareketinde aktif yer aldı. 1890'da sürgündeyken Roza Luxemburg'la tanıştı. 1906'ya kadar sevgilisi, ölümüne kadar da çok yakın bir yoldaşı oldu. Onunla birlikte Polonya Sosyal Demokrat Partisi'ni kurdu. Polonta'da 1905 devriminde aktif yer aldı. Tutuklandı ama Almanya'ya kaçtı. Savaş sırasında Spartakist Lig'in örgütçüsüydü. KPD'nin erken kuruluşuna karşı çıktı ama yine de partiye katıl-

dı. Ocak 1919'daki ayaklanmaya karşıydı. Mart 1919'da *Freikorps* tarafından öldürüldü.

KAUTSKY, Karl (1854–1940) Avusturya'da doğdu. Antisosyalist yasalar döneminde (1880–90) SPD içinde aktifleşti. Engels'in dostu ve öğrencisiydi. SPD'nin teorik dergisi *Die Neue Zeit*'ın editörüydü. 'Marksizmin Papası' olarak biliniyordu. 1914'den önce ortodoks marksizmin savunucusu olarak görülüyordu. 1914'de kişisel olarak savaşa karşıydı ama bunun halk arasında ajitasyonuna karşı çıkıyordu. 1917'de USP'ye katıldı. Almanya'daki sosyalist devrim girişimlerine muhalifti.1922'de yeniden SPD'ye katıldı.

KNIEF, Johann (1880–1919) 1905'ten sonra Bremen'de SPD gazetecisi. 1914'te savaş karşıtı muhalefetin lideriydi. 'Sol radikallerin haftalık devrimci gazetesi *Arbeiterpolitik*'in kurucusuydu. Luxemburg ve Liebknecht'in USP'ye bağlı kalmasına karşı çıkıyordu. 1917-18'de Hollanda'ya sürgüne gitti. Sol radikaller ile Spartakistler'in KPD'yi kurmak üzere birleşmelerine karşıydı. 1919 başında ciddi biçimde hastalandı ve o yılın Nisan ayında öldü.

KUN, Bela (1886–1939) Macar beyaz yakalı işçi. 1902'den sonra Sosyal Demokratlara katıldı. Gazeteci ve parti profesyoneliydi. Rusya'da savaş suçlusu olarak hapisteydi, Bolşeviklere katıldı ve 1918'de Macaristan KP'ni kurdu. 1919'un ilk aylarındaki Macaristan Sovyet Cumhuriyeti'ni yönetti. Rusya'ya sürgüne yollandı, Kızıl Ordu komiseri oldu. 1920-21'de çok tutulan ultra sol dergi *Kommunismus*'u destekliyordu. Mart Hareketi üzerine 1921 başında Komünist Enternasyonal sekretaryası tarafından Almanya'ya gönderildi. 1937'ye kadar Komintern görevlisiydi. Rusya'da tutuklandı ve yargılanmadan idam edildi.

LAUFENBERG, Heinrich (1872–1932) Akademisyen. Köken olarak Katolik Merkez Parti'liydi. SPD'ye katıldı ve 1902'de gazeteci oldu. 1914'te savaşa karşıydı. 1918-19'da Hamburg işçi ve asker konseyleri başkanıydı. Aralık 1918'de KPD'ye katıldı. Diğerlerinden ayrılan sendikaların taraftarıydı. 1919'da KPD'den atıldı. KAPD'ye katıldı ve 1920'de 'nasyonal bolşevizm' fikrinden dolayı oradan da atıldı.

LEDEBOUR, Georg (1850–1947) Öğretmen, doktor, daha

sonra da gazeteci. SPD milletvekiliydi. Savaşa karşıydı ama Bolşeviklere ve Spartakist'lere düşmandı. 1917'den itibaren USP üyesiydi ve Berlin'deki devrimci tezgahtarlara danışmanlık yapıyordu. Ocak 1919'daki ayaklanma için Liebknecht'le birlikte çağrı yaptı ve vatana ihanetle yargılandı. Komünist Enternasyonal'le yakın ilişkiler kurma sorununda USP soluyla ipleri kopardı. USP'de kaldı ve sonra, 1922'de yeniden SPD'ye katıldı. 1933'ten sonra sürgüne yollandı.

LEGIEN, Carl (1861–1920) Sosyal Demokrat sendika federasyonu ADGB'nin başkanı. Savaşı destekledi. 1918-19'da devrimci sola karşı faaliyet yürüttü.1920 Kapp darbesi karşısında genel grev çağrısı yaptı.

LEVI, Paul (1883–1930) Bir bankacının oğlu ve avukat. 1906'dan itibaren SPD üyesi oldu. 1914'de savaşın devrimci muhaliflerindendi. İsviçre'deki Bolşeviklerle ilişki içindeydi. 1918-19'da Spartakistlerin ve KPD'nin başındaydı. Ocak ayaklanmasına muhalefette Roza Luksemburg'a yakındı. Luxemburg'un ölümünden sonra KPD'nin liderliğine geldi ve 1919 Heidelberg kongresinde ultra sola karşı mücadelede inisiyatifi ele aldı. 1920'de birleşik Komünist Parti'nin başkanı oldu, 1921 Şubatı'nda istifa etti. Nisan 1921'de Mart Hareketi'ni kamuoyu önünde suçladı ve partiden atıldı. 1922'de USP'ye daha sonra da SPD'ye katıldı. 1923'te SPD içinde sol muhalefeti örgütledi. 1930'da intihar etti.

LEVIEN, Max (1885–1937) Rus Yahudisi. 1905 devrimi sırasında Sosyal Devrimci'ydi. Daha sonra İsviçre ve Almanya'ya göçmen olarak gitti. 1914-18 arası Alman ordusunda yer aldı. 1918-19'da Münih'teki Spartakistler'in lideri ve Münih asker konseyinin başkanıydı. Konsey cumhuriyetinin liderlerindendi. Daha sonra Avusturya ve SSCB'ye kaçtı. Stalin'in 1930 temizlik harekatında katledildi.

LEVINE, Eugen (1883–1919) Rus Yahudisi. Almanya'da eğitim gördü. 1905 devriminde Sosyal Devrimci Parti üyesi olarak yer aldı. Tutuklandı ve daha sonra öğrenimini devam ettirmek için yeniden Almanya'ya giderek SPD'ye katıldı. Savaş sırasında önce USP, sonra Spartakist Lig'e katıldı. 1919 baharında, Komünist Parti'yi yeniden örgütlemesi için Bavyera'ya gön-

derildi. İkinci Bavyera konsey cumhuriyetinin lideriydi. Sosyal Demokrat hükümet tarafmdan katledildi. Karısı Roza Levine Meyer İngilizce olarak bir biyografisini yazdı.

LIEBKNECHT, Karl (1871–1919) SPD kurucusu Wilhelm Liebknecht'in oğlu. 1900'den itibaren partinin üyesiydi. Berlinli bir avukattı. Parti gençliğinin lideriydi ve anti militarist ajitasyon yüzünden hapse atıldı.1912'den itibaren Reichstag'da milletvekiliydi. Ocak 1914'de savaşa karşı oy kullandı. Askere alındı ama 1 Mayıs 1916'daki savaş karşıtı gösteriyi örgütledi. Hapse atıldı, Ekim 1918'de aftan yararlanarak çıktı ve Kasım devriminin hazırlıklarına katıldı. Spartakistlerin ve Komünist Parti'nin liderlerindendi. Ocak 1919'da öldürüldü.

LUDENDORFF, General Erich: Birinci Dünya Savaşı sırasında Hindenberg'le birlikte Alman Genel Kurmayı'nın lideri. 1923'te Bavyera'da Hitler'le işbirliği yaptı.

LUKSEMBURG, Roza (1871–1919) Polonya Yahudisi. 16 yaşından beri devrimciydi. 1889'da Polonya'dan sürüldü. Polonya ve Litvanya Krallığı, Sosyal Demokrat Partisi'nin lideriydi. Alman SPD içinde aktifti. Revizyonizme ve daha sonra Kautskiciliğe muhalifti. Savaşın önde gelen devrimci muhaliflerindendi. Devrimci dergi *Internationale*'in ve Spartakist Lig'in kurucusuydu. Savaşın büyük bölümünü hapiste geçirdi. KPD'nin kurucusu ve lideriydi. Ocak'taki ayaklanma çağrısına karşı çıkıyordu ama yine de içinde yer aldı. Ocak 1919'da *Freikorps* tarafından katledildi. 'Reform mu, Devrim mi?', 'Kitle Grevi', 'Junius Broşürü (Roza'nın en önemli savaş karşıtı kitapçığı Sosyal Demokrasinin Bunalımı; Junius takma adıyla yazdığı için daha çok Junius Broşürü olarak bilinir-ç.n.) ' ve 'Sermaye Birikimi' kitaplarının yazarıdır. Hakkındaki en kapsamlı biyografiyi Paul Frölich yazmıştır.

MASLOW, Arkadi (1893–1941) Rusya'da doğdu ama 1889'dan sonra Almanya'da yaşadı. Komünist fikirlere Paul Levi ve Ruth Fischer tarafından kazanıldı. 1921'den sonra, Fischer'le birlikte ultra solun başını çekti. 1924'te Zinovyev tarafından, Fischer ile birlikte KPD'nin başına getirildi. 1925–26 arasında Almanya'da hapsedildi. Ultra solculuktan uzaklaştı ve Ağustos 1926'da partiden atıldı. Fischer'le birlikte *Leninbund*'u

kurdu. 1933'ten sonra sürgüne yollandı. 1941'de Küba'da bir trafik kazasında öldü.

MEHRING, Franz (1846–1919) Liberal gazeteci. 40 yaşına kadar SPD'ye katılmadı. Tarih ve edebiyat üzerine birçok marksist kitap ve bir Karl Marks biyografisi yazdı. Roza Luksemburg ile aynı sıralarda Kautski ile ipleri kopardı. 1914'te savaşa karşı çıktı ve Spartakist Lig'in kurucularından oldu. Luxemburg'un öldürülmesi onu yıkmıştı ve birkaç ay sonra da öldü.

MEYER, Ernst (1887–1930) Bir lokomotif mühendisinin üniversite eğitimi görmüş oğludur. Başlangıçta sofu bir dindardı ama marksizme kazanıldı. 1907'de SPD'ye katıldı. 1913'te *Vorwarts*'da gazetecilik yaptı. 1914'te savaşa karşı ve Roza Luxemburg'un dostuydu. Savaş sırasında Spartakistlerin kilit aktivistlerindendi. Partinin kuruluş kongresinde KPD Merkez komite üyeliğine seçildi. 1919-20'de *Rote Fahne*'nin editörlüğünü yaptı. 1921-22'de politbüro sekreteri ve parti başkanı oldu. 1923'te Merkez Komite'ye yeniden seçilmedi. Komintern'in 1929'daki ultra sol çizgisine muhalefet etti. Anıları karısı Roza Levine Meyer tarafından 'Alman Komünizmi İçinde' adıyla yayınlandı.

MULLER, General Alfred: 1923'te Saksonya ve Thuringia'nın sol kanat hükümetlerini deviren birliklerin başındaydı.

MULLER, Hermann: Sağ kanat Sosyal Demokrat. Ekim 1916'da solun tasfiyesinden sonra *Vorwarts*'ın editörü oldu. Kapp darbesinden 1920 seçimlerine kadar Şansölye idi. 1928'de başbakan oldu.

MULLER, Richard (1890- ?) Berlin'de makine işçisiydi ve savaş karşıtı metal işçilerinin lideriydi. Devrimci tezgahtarların örgütleyicilerindendi. Haziran 1916, Nisan 1917 ve Ocak 1918 grevlerine öncülük etti. Askere alındı, ancak Kasım 1918'de Berlin'e döndü. Berlin işçi ve asker konseyleri yürütme kurulu başkanı oldu. Ocak 1919'daki ayaklanma çağrısına karşı çıktı. Berlin'de Mart 1919 grevine öncülük etti. USP ve metal işçileri sendikası içindeki sol muhalefetin lideriydi. 1921 Mart Hareketi'nden sonra Paul Levi'yle birlikte ayrıldı ve politik faaliyeti tamamen bıraktı.

NOSKE, Gustav (1868–1946) Sağ kanat Sosyal Demokrat. Aralık 1918 – Mart 1920 Sosyal Demokrat hükümetlerinde sa-

vaş bakanıydı. Nazi yönetiminde Almanya'da kaldı ve 1944-5'te iki kez tutuklandı.

PANNEKOEK, Anton (1873–1960) Önde gelen Hollandalı bir astronom. 1902'de Hollanda Sosyalist Partisi'ne katıldı. 1905'te *Tribune* gazetesi etrafında partinin sol kanadını örgütledi. 1909'da partiden atıldı ve sol sosyatlist partiyi kurdu. Birkaç yıl Bremen'de kaldı. Savaştan önce Kautski'yle karşılıklı polemik yaptı. 1914'de Hollanda'ya döndü, Zimmerwald konferansında (bolşeviklerle birlikte) sol kanadın üyesiydi. 1918'de Hollanda DP'nin kurucularındandı. Almanya'da ultra solculuğun teorisyeniydi. 1920'de KAPD'den etkilendi. KAPD'nin çöküşünden sonra küçük 'konsey komünistleri' gruplarını etkilemeye devam etti.

RADEK, Karl (1885–1940?) Avusturya işgali altındaki Polonya'da doğdu. 18 yaşından başlayarak Polonya yeraltı devrimci hareketi içerisinde aktif oldu. 1905 devriminde Varşova'da önemli rol oynadı. Tutuklandı ve Almanya'ya kaçtı. Leipzig ve Bremen'de faaldi. Birinci Dünya Savaşı boyunca İsviçre'deydi. Lenin'i ve 'Zimmerwald Solu'nu destekledi, *Arbeiterpolitik* etrafındaki Bremen 'sol radikaller'iyle işbirliği yaptı. 1917-18'de İsveç'te Bolşevikler adına faaldi. Ekim 1918'de Rusya'da dışişlerine bağlı vize komiseriydi. Aralık 1918'de gizli görevle Almanya'ya yollandı. 1919'da hapse girdi. Komünist Enternasyonal yürütme sekreteri olarak Rusya'ya döndü. Mart Hareketi'ni destekledi. Ekim 1923 ayaklanmasının bitirilmesi taraftarıydı. 1924-29'da Rusya'daki Troçki'nin muhalefetini destekledi. CPSU'dan atıldı ve 1927–9 arası Sibirya'ya sürgüne yollandı. 1929'da Stalin'e teslim olarak af diledi. 1937'de Moskova duruşmalarında yargılandı. 1940 civarında Rusya'da toplama kamplarında öldü.

RAKOSI, Matyas (1892-1971) Budapeşte Almanya ve İngiltere'de öğrenim gören Macar bir öğrenci. Birinci Dünya Savaşı'nda Rusya'da hapisteydi. 1918 başlarında Macaristan'a döndü. 1919'da Macar sovyet cumhuriyetinde halk komiseriydi. KPD'ye müdahalesi 1921 başlarında Paul Levi'nin liderlikten ayrılmasına neden oldu. Tutuklandı ve 1925-40 arası Macaristan'da hapiste yattı. 1944-56'da Macar KP'nin sekreteri ve fiilen

ülkenin yöneticisiydi. Temmuz 1956'da istifa etti. 1956 devriminden sonra SSCB'ye yerleşti.

RUHLE, Otto (1874-1943) Psikoloji profesörü 1902'den sonra SPD gazetecisi oldu. 1912'den itibaren Reichstag'da milletvekiliydi. 1915'de Liebknecht'in parlamentodaki savaş muhalefetine katıldı. Daha sonra Spartakistlere katıldı ama SPD ve USP içinde kalmaya karşı çıktığı için ayrıldı. 1919'da diğerlerinden ayrılanların kurduğu sendikaları destekliyordu ve kuruluşundan beri KAPD'nin üyesiydi. 1920'de İkinci Komitern Kongresi'ne KAPD delegesi olarak katıldı. '21 Şart'a karşı çıkarak kongrede yer almayı reddetti. Kasım 1920'de anarşist olduğu söylenerek KAPD'den atıldı. 1923'den sonra SPD'ye döndü. 1933'den sonra Meksika'ya sürüldü. Moskova duruşmalarında Dewey Komisyonu'nun organizasyonuna yardımcı oldu.

SCHEIDEMANN, Philipp (1865–1937) Önde gelen bir sağ kanat Sosyal Demokrat. Kasım 1918'de cumhuriyeti ilan etti. 1933'ten sonra sürgüne yollandı.

STINNES, Hugo: Alman ekonomisine egemen olan büyük tröstlerden birinin lideri; 'Ruhr kralı' olarak biliniyordu. Savaş ve enflasyon sayesinde devasa bir servete sahip oldu. Cuno ve Stresemann'nın Alman Nasyonal Halk Partisi'ni finanse ediyordu. 1924'de enflasyonun durmasından sonra desteğini kesti.

THAELMANN, Ernst (1886–1944) Tersane işçisiydi. 1903'de SPD'ye katıldı. 1918-20'de Hamburg'daki USP solunun lideriydi. 1920'nin sonunda birleşik KPD'ye katıldı. 1921 Mart Hareketi sırasında grevi desteklemek için işsizleri harekete geçirdi. Komintern Üçüncü Kongresi'nde Lenin ve Troçki'ye karşı, saldırı teorisini savundu. Hamburg'daki Ekim1923 ayaklanmasında önemli rol oynadı. Fischer ve Maslow'un 1925'de Stalin'in desteğiyle indirilmesinden sonra partinin lideri oldu. Mart 1933'de tutuklandı ve 1944 Ağustosu'nda Buchenwald'da Naziler tarafından katledildi.

THALHEIMER, August (1884–1948) 1904'de SPD'ye katıldı ve 1909'dan itibaren parti gazetecisi oldu. Radek, Rosa Luxemburg ve Mehring'e yakındı. Savaş sırasında Spartakistlerin üyesiydi. 1918 devriminde Stuttgart eyalet hükümetinde birkaç günlüğüne bakan oldu. 1919-20'de ultra sol ile savaştı ancak

1921'de 'saldırı teorisi'nin geliştirilmesine yardımcı oldu. 1923'de devrimin şansı olmadığına inanıyordu. Devrimin yenilgisi üzerine Brandler'le birlikte suçlandı. 1924-8 arasında Moskova'daydı. 1929'da KPD'den atıldı. Brandler'le birlikte Komünist Parti Muhalefeti'(KPO)ni kurdu. 1933'den sonra Fransa'ya sürüldü. 1939'da göz hapsine alındı ve 1941'den sonra Küba'ya sürüldü.

TOLLER, Ernst (1893–1939) Rus Yahudisi. USP Münih örgütünün başkanıydı ve pasifistti. 1919'da Bavyera kızıl ordu komutanı oldu ve birinci Bavyera konsey cumhuriyetinin önde gelenlerindendi. İkinci konsey cumhuriyetine muhalifti ama Kızıl Ordu'da kaldı. Devrimin yenilgisinden sonra beş yıl hapse mahkum edildi. Önemli bir ekspresyonist oyun yazarıydı.

VON KAHR (1862–1934) Ayrılıkçı sağ kanat Bavyera Halk Partisi lideriydi. Kapp darbesinde, 1921 Eylülü'ne kadar Bavyera başbakanlığı yaptı. Ekim 1923'de Bavyera hükümeti tarafından diktatörlük yetkileriyle donatılarak özel vekil olarak atandı. Hitler'in Kasım 1923'de yaptığı Münih darbesine destek verdi ama iki saat sonra taraf değiştirdi. Hitler'in 1934 'Uzun Bıçaklar Gecesi'nin kurbanları arasındaydı.

VON LUTTWITZ (1859–1942) Monarşist bir general. Ocak 1919'da Sosyal Demokrat'lar tarafından Berlin silahlı kuvvetler komutanlığına atandı. Mart 1919'da Berlin'de yaratılan baskının sorumlusuydu. Nisan 1919'da Bavyera sovyet cumhuriyetinin ezilmesi planını yapan kişiydi. Mart 1920 Kapp darbesinin askeri lideriydi.

VON SEEKT :1919-26 arası Alman silahlı kuvvetler komutanı.

WELS, Otto (1879-1939) Sağ kanat Sosyal Demokrat. Ocak-Mart 1919'da solun ezilmesinden sorumlu olan askeri komutan. 1933'de Reichstag'da Hitler'e muhalefetin öncülüğünü yapıyordu, ancak 'yasal barışçıl muhalefet' çağrısı yaptı. 1933'ten sonra Paris'e sürgüne yollandı.

ZEIGNER, Erich (1886–1961) Avukat. 1919'da SPD'ye katıldı. 1921'de, adalet bakanı olduğu Saksonya'da solun lideriydi. Ekim 1923'te komünist bakanları hükümetine aldı. Reichswehr tarafından azledilerek hapse atıldı. Kariyerine yargıç olarak de-

vam etti. 1933'de görevinden alındı. 1946'da Leipzig belediye başkanı oldu. Doğu Almanya Sosyalist Birlik Partisine katıldı.

ZETKIN, Clara (1857–1933) 21 yaşında marksist oldu. 1880–90 arasında sürgündeydi. Birinci Dünya savaşı öncesi Sosyal Demokrat kadın hareketine öncülük etti. 1914'de, arkadaşı Rosa Luxemburg'la birlikte devrimci bakış açısıyla savaşa karşı çıktı. 19717-19 arası USP üyesiydi. Kuruluşundan birkaç ay sonra Komünist Parti'ye katıldı. Kapp darbesi üzerine tartışmalarda Levi'nin tarafındaydı ama Lenin'le yaptığı tartışmalardan sonra partide kaldı. Ağustos 1932'de, Nazilerin egemen olduğu Reichstag toplantılarında Hitleri ilk suçlayan kişiydi.

SİYASİ ÖRGÜTLER

Nasyonal Parti- Büyük toprak sahiplerinin çıkarlarını savunan sağ kanat parti.

Nasyonal Halk Partisi- (Ya da Alman Halk Partisi) Büyük iş dünyasının sağ kanat partisi, 1918'den önce Ulusal Liberal Parti olarak biliniyordu.

Merkez Parti- Bir tür Hıristiyan Demokrat olan Katolik Parti, Güney Almanya'da güçlüydü.

Demokrat Parti- Burjuva Liberal Parti, ancak burjuvazi içinde azınlıktaydı.

SPD- Almanya Sosyal Demokrat Partisi; genellikle Sosyal Demokratlar olarak ve 1917'den sonra da Çoğunluk Sosyal Demokratlar olarak anılıyordu. Yalnız 1917'den önce işçi partisiydi; sözde marksistdi ama savaştan önce, pratikte giderek artan oranda reformistleşmişti; 1919-1920 devrimci hareketlerini ezdi.

USP- Bağımsız Sosyal Demokratlar (genellikle yalnızca Bağımsızlar olarak anılırdı). Sosyal Demokratlar'la 1917'deki bölünmeden sonra azınlıkta kaldılar. Savaşa karşı çıkıyorlardı ama devrim sorunu üzerinde iki tutumla karşı karşıya kaldı. 1920 ortalarında bir milyon üyeye ulaşacak kadar hızla büyüdü. Ekim 1920'deki Halle konferansından sonra bölündü, çoğunluk Almanya Birleşik Komünist Partisi'ni kurmak üzere Spartakistlerle birleşirken, azınlık 1922'de yeniden SPD ile birleşinceye kadar partiyi elinde tuttu.

Spartakist Lig- *Internationale* dergisi etrafındaki savaş karşıtı sosyalistler dışında Luksemburg, Zetkin, Mehring, Jogisches ve diğerleri tarafından kurulan örgüt. Önce Sosyal Demokratlar

içerisinde daha sonra, Aralık 1918'de Alman Komünist Partisi (Spartakist)haline gelinceye kadar Bağımsız Sosyal Demokrat Parti içinde çalıştılar.

KPD- Almanya Komünist Partisi. Spartakist Lig ve daha küçük olan Uluslararası Komünistler (Sol Radikaller de deniyordu) grubunun birleşmesiyle Aralık 1918'de kuruldu. Aralık 1920'de daha büyük olan Birleşik Komünist Parti'yi (VKPD) oluşturmak üzere Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'nin sol kanadıyla birleşti.

Sol Radikaller- Bremen'de örgütlenen devrimci bir grup. 1917'de Bağımsız Sosyal Demokrat Parti'ye katılmadı ve bu yüzden Spartakist Lig'den ayrı faaliyet gösterdi. Aralık 1918'de Komünist Parti'yi (KPD) kurmak üzere Spartakist Lig ile birleşti. Çeşitli zamanlarda Almanya Enternasyonal Sosyalistleri, daha sonraları Almanya Enternasyonal Komünistleri diye anıldılar. Liderleri Knief, Frölich ve (dolaylı olarak) Radek idi.

KAPD- Ağustos 1919'da Komünist Parti'den atılan ultra solcuların 1920 Nisan'ında kurdukları parti. Bölündü ve iki yıl içinde ortadan kalktı. Liderleri Görter, Pannekoek, Wolffheim, Laufenberg ve Rühle idi.

Vorwarts- Sosyal Demokrat Parti gazetesi.

Freiheit- Bağımsız Sosyal demokrat Parti gazetesi.

Rote Fahne- Spartakist Lig ve sonra da Komünist Parti gazetesi. Aynı zamanda, 1918 Kasım ayı başında Hamburg'daki işçi konseylerinin çıkardığı gazetenin adı.

ADGB- Sosyal Demokrat Parti'ye bağlı ana sendika federasyonu.

Merkez - Komünist Parti'yi günden güne ele geçiren yönetici grup.

Denetim Komiteleri- 1923'de gıda ihtiyacını ve fiyatları denetlemek üzere kurulan işçi komiteleri.

Proleter Yüzler (100'ler)- 1923'te kurulan işçi öz savunma örgütleri.

Halk Orduları, Cumhuriyetçi Askeri Birlikler, Güvenlik Müfrezeleri- Sosyal Demokratların hakim olduğu silahlı güçlere 1918-19 arası verilen çeşitli isimler.

Home Guards- 1919-20'de yerel otoritelerin kontrolündeki as-

keri organizasyonlar. Genellikle sağın ya da Sosyal Demokratlar'ın kontrolündeydi, nadiren de sol Sosyal Demokratlar'ın etkisi vardı.

Freikorps- 1918-19'da merkezi hükümet ve ordu Yüksek Komutası tarafından yaratılan sağ kanat, ücretli, 'gönüllü' güçler.

Reichswehr- 1919-20'de *Freikorps* azınlığı dışında kurulan düzenli ordu.

Kara Reichswehr- *Freikorps* tarafından eğitilen ve sanayicilerin finanse ettiği gizli müfrezeler.

Orgesch- 1922-3 yıllarında Bavyera'dan idare edilen, Reichswehr'in eğittiği ve genellikle Kara Reichswehr'in parçası olan sağ kanat terör grupları.

Önemli Tarih ve Olaylar

4 Ağustos- 1914'te savaşın ilan edilişi(ve Sosyal Demokrasi'nin çöküşü)

9 Kasım- 1918'de Berlin'de Kayzer'i deviren 'Kasım Devrimi'.

Spartakist Günleri- Liebknecht'in desteklediği ama diğer Spartakist liderler tarafından çok eleştirilen ayaklanma girişiminden sonra, Berlin'de Ocak 1919'da yaşanan çarpışmalar.

Bavyera Sovyet Cumhuriyetleri- Nisan 1919. Birincisi anarşistler, Bağımsızlar ve Sosyal Demokratlar'ın sahneye koyduğu 'sözde konsey cumhuriyeti', ikincisi Komünistlerin önderliğindeki konsey cumhuriyetiydi.

Kapp Darbesi- Mart 1920'de sağın giriştiği askeri darbe.

İkinci Kongre- Komünist Enternasyonal'in Temmuz 1920'deki kongresi. Aslında ilk gerçek kongresiydi.

Halle Kongresi- Ocak 1920'de çoğunluğun Komünist Parti ile birleşme kararı verdiği Bağımsız Sosyal Demokratlar'ın kongresi.

Mart Hareketi- Mart 1920'de devrimci saldırıya geçmek için yapılan erken başarısız girişim.

Üçüncü Kongre- Ağustos 1921'de toplanan, Lenin ve Troçki'nin ultra sola karşı mücadele ettikleri Komünist Enternasyonal kongresi.

Dördüncü Kongre- Komünist Enternasyonal'in Kasım-Aralık 1920'de Birleşik Cephe çağrısı yapmayı kabul eden kongresi.

Ruhr'un işgali- Ocak 1923'de Fransız ve Belçika birliklerinin yaptığı işgal.

Alman Ekimi- 1923 Ekim ayında yapılan, Komünist Parti'nin Hamburg dışında her yerde son dakikada iptal ettiği devrimci girişim.

COĞRAFİ TERİMLER

(Kitap 1985 yılında yazıldığı için 1989-91'de SSCB ve Doğu Bloku yıkıldıktan sonra haritalarda meydana gelen değişiklikler burada yer almamıştır. Yazarın "bugün" ibaresiyle belirttiği coğrafi değişiklikleri okur "1985'te" şeklinde okumalıdır-ç.n.)

Prusya- Alman imparatorluğundaki en büyük krallık; sonraki cumhuriyet yönetiminde de en büyük eyalet. Tüm toprakların üçte ikisini kapsıyor ve Belçika sınırından şimdiki Rus kenti Kaliningrad'a* kadar uzanıyordu.

Doğu Prusya- Bugün (1985'te-ç.n.) bir kısmı Rusya bir kısmı Polonya'da kalan topraklar. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'nın geri kalanından ayrıldı.

Orta Almanya veya Merkez Almanya- Berlin'in güneybatısındaki bölge. Bugün(1985'te-ç.n.) büyük bölümü Doğu Almanya'da kalmaktadır. Saksonya, Thuringia (başlangıçta küçük eyaletlerin toplamından oluşuyordu, sonradan tek bir eyalet haline geldi) ve Saksonya vilayeti olan Prusya'dan oluşuyordu.

Ruhr- Adını aşağı Ren bölgesindeki Ruhr Nehri'nden alan sanayi bölgesi; Rhineland-Westphalia olarak da biliniyordu.

Rhineland- Köln'ün yukarısındaki Ren bölgesi. Versay Antlaşması uyarınca Alman askeri varlığı bulunmuyordu. 1919 yılı ve 1920'lerin ortalarına kadar sürekli İngiliz, Fransız ya da Belçika birliklerinin işgali altındaydı.

Konigsberg- şimdiki Kaliningrad.

Danzig- şimdiki Gdansk.

Chemnitz- şimdiki Karl Marx Stadt.

* *SSCB yıkıldıktan sonra bu kentin adı Königsberg oldu.(ç.n.)*

Chris Harman

KAYBEDİLMİŞ DEVRİM

Almanya 1918 - 1923

Lenin, 1918 Ocak ayında, "Alman devriminin yokluğunda yenilgiye mahkûmuz" demişti. Yenilgi, Lenin'in beklemediği bir yoldan geldi.

Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkmış Alman devrimci hareketinin yenilgisi yeterince kavranmadığı sürece, bunu takip eden Nazizmi anlamak mümkün değildir. 1930'larda Avrupa'yı kasıp kavurmuş olan Nazi barbarlığı, yenilgiye uğramış devrimin yıkıntıları arasından doğmuştur. Buchenwald ve Auschwitz'e giden yol, 1919 ve 1920 yıllarında Berlin ve Bremen'de, Saksonya ve Ruhr'da, Bavyera ve Thuringia'da, hakkında çok az şey bilinen çarpışmalarla başlamıştır. Nazilerin simgesi olan gamalı haç, modern tarihe, ilk kez, bu çatışmalar sırasında karşı-devrimci askerlerin giysilerindeki amblem olarak girmiştir. Kararlı bir partinin çekirdeğinin bile var olmaması talihsizliğinin 1919'daki yıkıcı yenilgilere ve 1920'deki Kapp darbesinden sonra doğan devrimci olanakları kavrayamama yetersizliğine nasıl yol açtığını ilk bölümlerde görmüştük. Bu başarısızlıklar parti içinde, önderliği 1921 Mart Çılgınlığı'na sürükleyen bir sabırsızlık yaratmıştı. Sonra da bu travmatik deneyim 1923'deki yenilginin zeminini hazırladı

ISBN 978-605404941-7

